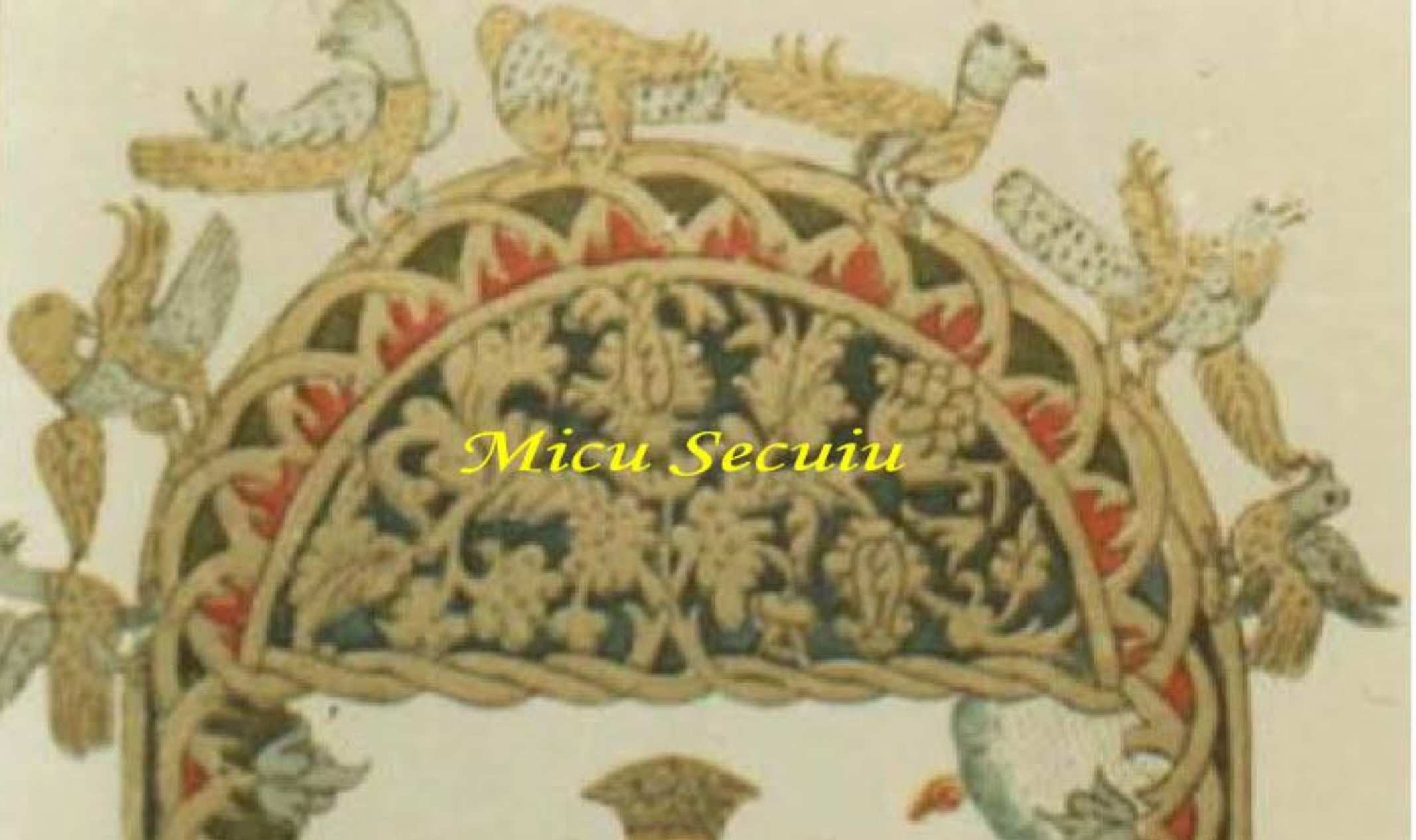

Micu Secuiu

Crepuscul vozvodal

– sfârşitul lui Matei Basarab,
falsă cronică de curte –

Volumul III

ISBN

978-606-8796-02-4

Editura mecAtrin

Braşov
2016

Material cu drept de autor

Volumul prezent este extras din cartea electronică (e-book) a cărei copertă este prezentată mai jos.

Crepuscul voievodal
(Sfârşitul lui Matei vodă Basarab – falsă cronică de Curte)
roman istoic
5 volume (Versiunea „A" a textului.)

Cuprins:

Vol. III

Capitolul **XVI** 3
Capitolul **XVII**..... 132
Capitolul **XVIII** 294
Capitolul **XIX** 337
Capitolul **XX**..... 486
Capitolul **XXI** 587
Anexe..... 679

Tehnoredactare computerizată: Secuiu, Micu

Multiplicare

Material cu drept de autor

Capitolul XVI

Desigur că, şi în urmă cu vreo lună, năvala lui Diicu în Moldova stârnise în divanul din Târgovişte înfruntări, uneori chiar aprige. Însă cum la acea vreme țara nu era cu adevărat primejduită, divănitul, chiar şi atunci când vorba se mai încingea, rămânea mai cumpănit şi pe undeva chiar cumva tihnit, de parcă zisele erau legate de alte meleaguri, din cu totul alte zări, de tot străine, despre care se vorbeşte mai mult din curiozitate, decât în temeiul vreunei repezi nevoințe. Un privitor ar fi rămas cu credința, că boierii nu povățuiesc despre dezlănțuirea neîntârziată a unui război al lor, ci că cercetează rânduielile în temeiul cărora aveau de gând să plăsmuiască o carte de învățătură, legată de buna alegere şi drămuire a mijloacelor de ducere a unui război rodnic.

Acum, când se ştia că spre hotarul țării se îndreptau două oşti potrivnice, felul de a vorbi al celor care cuvântau se schimbă dintr-o dată. Simțindu-se amenințați fără vreo putință de scăpare, temându-se că trebuie să-şi

Material cu drept de autor

primejduiască viața și averile, aceștia priveau lucrurile din cu totul altă lumină. Nu mai cercetau împrejurările cu o potolită și cărturărească tihnă, precum într-o subțire tăifăsuială filozoficească, fără legătură cu viața de zi cu zi, ci tremurau de încordare și îngrijare. Unii parcă fuseseră cuprinși de-a binelea de spaimă, fiind de aceea parcă puși pe gâlceavă. Curgeau învinuirile pe seama lui Diicu și, ceva mai ferit, chiar împotriva domnului, amândoi fiind mustrați că, de pe urma nesăbuinței de care dăduseră dovadă, se iscase iureșul ce venea asupră-le dinspre Moldova. Unii stăruiau ca Gheorghe Ștefan să fie alungat din țară, căci, neîndoios, năvălitorii țînteau prinderea sa, pentru a-l pedepsi pentru încercarea de surpare a voievodului pe care-l slujise. Se putea trage nădejde, că pieirea sa va înlesni o împăcare cu Vasile vodă Lupu, care, de bună seamă, nu se va împotrivi să primească o mână întinsă lui cu prietenie.

Pe ulițe frământarea nu era mai mică. Umblau zvonurile cele mai contrazicătoare, care zăpăceau de-a dreptul lumea. În timp ce în fața bisericii Sfântul Dumitru un târgoveț dădea fârtaților din jur vestea liniștitoare că vrăjmașul a fost învins în clipa când sârguia să treacă Siretul, iar acum zace pe fundul râului, la poarta mânăstirii Stelea un monah soios, cu privirea pierdută, de parcă ar fi venit din altă lume, înștiința, spre groaza ascultătorilor, că dușmanii au ajuns la Râmna, spulberând tabăra marelui spătar și era de așteptat ca, într-o zi sau cel mult două, să apară înaintea lor, la temelia palăncilor cetății de scaun. În lungul răstimp al aceleiași zile târgoveții treceau de nenumărate ori de la sudorile spaimei, la oftatul de ușurare al împăcării. Omenirea din târg, care nu putea suferi loviturile acestui neîntrerupt zbucium, începu să plece în băjenie, căutându-și adăpost în munți sau în mânăstirile întărite de dincolo de Olt, mai ales că mersese vestea despre grozăviile făptuite de cazaci și încă într-o țară prietenă, nu

Material cu drept de autor

image
not
available

Târgovişteа se golea cu încetul, numai Curtea Domnească stătea ca o stană în calea şuvoiului de fugari cuprinşi de spaimă şi de laşitate.

O singură dată doamna Elena avu o clipă de slăbiciune, care dovedi însă că în spatele neclintirii ei, care părea a avea tăria steiului, se ascunde totuşi puțină teamă. Era dis-de-dimineață şi jupânesele care-o slujeau pe mărita principesă tocmai soseau la palat, ca să fie martore şi să privegheze trezirea ei din somn. Pe uliță vel vistierniceasa Florica Brătăşanu întâlni un pâlc de oameni care tăifăsuiau aprins între ei. Curioasă, ceru surugiului să oprească, ca să vadă despre ce era vorba, căci vocile li se auzeau până departe în jur. Povestitorii istoriseau cu deplină încredințare că în răstimpul nopții venise veste că, numai cu o zi în urmă, Diicu Buicescu, dimpreună cu toată oastea ce-o conducea, fusese zdrobit la Focşani, iar cetele de vrăjmaşi se îndreptau nestânjenite spre Buzău, unde călărimea zaporojenilor ar fi câştigat deja o nouă izbândă. Ingrozită, vel vistierniceasa puse mânaşul să dea bice cailor, ca să ajungă cât mai repede la palat. Uitând de straşnicele neîngăduințe ale ighemoniconului de Curte, năvăli în iatacul principesei şi tulbură cursul tihnit al țărmoniei de trezire şi sculare a acesteia din pat. Doamna Elena, vădit mirată, o privi întrebător. Căzând în genunchi, plecăciune care trecea dincolo de cerințele de curtenie intrate în obicei la Curtea doamnei pentru femeile de rang mai înalt, izbucni în plâns şi istorisi zbuciumată năprasnica veste.

Celelalte jupânese rămaseră mute de spaimă. Elena fu şi ea copleşită de ştire, poate şi sub înrâurirea sperieturii care le cuprinse pe femeile din jur, care tremurau ca varga, de tot neajutorate, şi ceva din neclintirea ei se zdruncină. Pentru a le linişti, hotărî să ceară deîndată deslușiri temeinice princiarului ei soț. Adevărul era că nu voia să le potolească doar lor temerile, ci căuta un reazem

Material cu drept de autor

pentru propriile ei îndoieli. Chemă pe unul dintre vornicii ce-o slujeau şi-i porunci să ceară domnului o grabnică întrevedere. Matei vodă îi întâmpină ruga osebit de îndatoritor. Socoti însă nepotrivit s-o primească, asemenea unui străin, în spătăria mică, unde tocmai se afla, căci aceasta dădea întâlnirii înfăţişarea rece a unei primiri potrivită pentru întâmpinarea slujbaşilor. Drept care, părăsindu-şi sfetnicii, îşi întrerupse trebile şi trecu în iatacul soaţei sale, aflat în zidirea învecinată, aceea a palatului vechi.

Când află pricina groazei femeilor, izbucni într-un răsunător hohot de râs.

- După ştirile pe care le-am primit aseară, vrăşmaşul se află la cel puţin douăzeci şi cinci de ceasuri[2] depărtare de graniţa noastră. Adică abia a trecut de târgul Bârladului! Şi nu e de mirare că întârzie atât de mult, căci a ales un drum destul de anevoios în vremile astea ploioase. De-a lungul Bârladului, a cărui vale o urmează, sunt o mulţime de locuri mlăştinoase. Duşmanii au de trecut pe deasupra albiile a o mulţime de râuri şi pâraie ce se varsă în Bârlad, a căror apă este ea însăşi peste măsură de umflată. Chiar dacă vor cerca a umbla într-o mărşuire silnică, nu vor putea ajunge la Focşani decât peste câteva zile. Deci să vă aşteptaţi la o luptă abia săptămâna viitoare, pe marţi sau miercuri, dacă nu chiar mai târziu. Vasile vodă s-ar putea să piardă destul de mult timp cu trecerea Siretului, ceea ce îi va cam strica plănuirile, întârziindu-l şi silindu-l să zăbovească pe drum mult mai mult decât îşi făcuse socoteala de acasă.

Deşi principele dorea să pară sigur de sine şi neclintit, cu adevărat nu se simţea de fel liniştit. Iar grijile sale nu începură odată cu apariţia lui Timuş în Moldova, ci

---

[2] În Tara Românească ceasul de mers echivala cu o unitate de măsură pentru lungime de circa 4 km. În cazul nostru ar fi vorba de circa 100 de kilometri.

Material cu drept de autor

erau mult mai vechi. Încă de când Diicu plecase spre Iaşi, Matei îşi îndreptase toată luarea aminte spre mersul trebilor din principatul vecin. Era atât de îngrijat încât, din cauza încordării, încălcă chiar o seamă de țărmonii şi datini legate de sărbătorile Paştelui. Astfel, în joia de după Învierea Domnului, după cum era lăsat din străbuni, trebuia să facă o făloasă litanie prin târg, în răstimpul căreia rânduiala îi cerea chiar să iasă şi prin împrejurimi. Numai că legiuita preumblare urma a se petrece taman în zilele când Diicu părăsise Iaşul şi se înturna spre țară. Cum în acele clipe, prea îngrijat fiind, lui Matei nu-i prea stătea gândul la a urma cu sfințenie cerințele datinilor strămoşeşti, va da uitării toate îndatoririle legate de praznicele obişnuite acelei părți a anului. Dar nu numai schimbarea aceasta a obiceielor, ci şi aprinsele gâlcevi din divan, mai ales după izbânzile lui Timuş, arătau aceeaşi încrâncenată îngrijorare.

După lămuririle primite, doamna îşi regăsi senina şi nepătrunsa ei netulburare din totdeauna, linişte de cuget pe care i-o cunoştea o întreagă țară, şi-i păru rău de clipa de slăbiciune pe care nu şi-o putuse stăpâni, mai ales că, puțin strâmtorată, retrăi în minte râsul voios – şi poate puțin zeflemitor – al voievodului. Avea simțământul că se făcuse de râs prin pripa cu care ceruse sfatul soțului ei. Îşi pierduse ceva din chipul de femeie sigură de sine, însuşire care îi dădea fălnicie şi o preschimba într-o ființă de neatins pentru cei din jur. Într-un fel îi purta pică Floricăi Brătăşanu, care o tulburase cu spaimele ei şi-o înrâurise, coborând-o din înălțimea felului ei măsurat de a fi. Îşi zise că pe viitor trebuie să se arate ca o ființă de neclintit şi să tragă zvonitoarelor o săpuneală zdravănă, care să le lecuiască de a mai duce vorba de colo-colo. Privi cu milă la însoțitoarele ei, nişte biete suflete neajutorate, o sărmană turmă de femei fricoase, care, temătoare şi rugătoare, căutau cu ochii spre ea.

Material cu drept de autor

*

După o zi sau două, o veste, de astă dată îmbucurătoare, înfierbântă din nou cugetele. Se vorbea de-o înfruntare victorioasă, care ar fi avut loc pe apa Bârladului, prin ținutul unde râul se împreuna cu Berheciul, în dreptul satului Gura Berheciului, de din jos de cunoscutul târg al Bârladului. Întrucât locul unde se petrecea bătălia de care se făcea vorbire se găsea pe undeva în olaturile de miazăzi ale Moldovei, deci în principatul megieş, zvonitorii dădeau de înțeles că Diicu ar fi trecut la atac. Deci, plin de bărbăție, nu se mulțumise să aştepte nepăsător şi nemişcat la hotare, ci dezlănțuise o hotărâtă luptă de apărare şi nu fără câştig! De tot hazul era însă împrejurarea că, în acelaşi timp, legat de aceeaşi întâmplare, la Iaşi sosise ştirea unei izbânzi a moldovenilor lui Lupu şi a cazacilor, care izbutiră să pună pe fugă vrăjmaşul.

Cu adevărat însă fusese vorba de o întâmplare lipsită cu totul de însemnătate. Şi anume: Diicu slobozise în principatul vecin strajă pentru „limbă", cum se zicea atunci, adică trimisese nişte iscoade călări, care să prindă un oştean din tabăra potrivnică, ca, de la acesta, să se poată dobândi ştiri folositoare despre vrăjmaşi. Cercetaşii, nefiind destul de prevăzători, dădură peste străjile înainte-mergătoare ale lui Lupu. Zărite fiind de acestea, iscoadele fură puse pe fugă. Moldovenii nu izbutiră să le ajungă din urmă înainte de a se pierde prin desişuri, încât fugarii scăpară fără să pățească vreo pierdere. Abia noaptea târziu ajunseră în tabăra de la Râmna, vitejindu-se cu îndrăzneala de a fi înfruntat duşmanul, ba se lăudară că, în ciuda numărului mare al potrivnicilor, scăpaseră totuşi teferi, dovadă că fuseseră deosebit de destoinici. Uitau însă lucrul cel mai de seamă; îndatorirea lor fusese aceea de a prinde o „limbă", ori taman

Material cu drept de autor

aceasta nu izbutiseră. Se grozăviră într-atât, încât, în tabăra lui Diicu, fuga lor reuşită fu luată drept o răsunătoare izbândă a muntenilor. Dar aceeaşi fugă iepurească fu tălmăcită de tabăra cealaltă drept un câştig al ei. Astfel încât e greu de spus de a cui parte era dreptatea. Oricum, întâmplarea îi însufleți atât pe unii, cât şi pe ceilalți.

Ea stârni o aprinsă sporovăială la păhărnicie, unde tinerii din alaiul lui Hrizea din Bogdănei se încinseră la vorbă. În toiul înfocatei gâlcevi, când unii vorbeau de-o izbândă, iar alții de-o înfrângere, sosi şi vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu Țucalas, ca să-l poftească pe stăpânul casei ca, împreună, să se ducă în ospeție la vel armaşul Radu Vărzaru. Hrizea de la o vreme parcă uitase de urzelile lor, ținându-se departe de părtaşii săi. Purtarea sa, care în săptămânile trecute nu apărea ca o ieşire răzleață, nu era lipsită de îndreptățire, căci izbânzile lui Gheorghe Ştefan erau un prilej de întărire a stăpânirii lui Matei vodă şi a oblăduitului său. In aceste împrejurări sorții unei uneltiri erau în scădere, drept care, vremelnic, o bună parte a uneltitorilor se simțiră primejduiți şi încercară să se dea la fund. Dar între timp Lupu fusese readus la cârmuire de ginerele său, ceea ce pricinuia o nouă răsturnare a stărilor, dând zavergiilor noi aripi.

De aceea vistiernicul socoti că e vremea ca să strângă din nou rândurile în jurul său şi i se păru potrivit să înceapă cu Hrizea. Cererea pe care i-o făcea oaspetele nu lăsa gazdei nici un fel de îndoieli asupra pricinii – nemărturisite în acea clipă – pentru care o căuta. Cum tocmai sosise vestea unei victorii a lui Diicu asupra moldovenilor şi cazacilor, paharnicului nu-i pică deloc bine poftirea care i se făcea. O simți ca pe o pălitură sâcâitoare, apăsat fiind de simțământul pe care de bună seamă îl încearcă orice vietate care, după ce e lăsată un timp să se

Material cu drept de autor

zbenguie liber, se vede din nou legată de iesle sau băgată în cuşcă.

Trebui totuşi să-l urmeze pe vistiernic, deşi ieşirile pline de grosolănie ale acestuia îl dezgustau. Cu toată neplăcerea pe care i-o pricinuia celălalt, se văzu nevoit să-şi lase de-o parte codeala şi să i se alăture, înțelegând că numai dimpreună cu urzitorii îşi putea făuri un viitor. Urcă în rădvan, aşezându-se lângă burduhănosul său însoțitor, şi-i zâmbi cuceritor, cu unul din acele zâmbete care-l făceau peste măsură de atrăgător, mai ales pentru femei. Ghinea, plescăi mulțumit din buze, scoțând un clipocit supărător din cauză că avea întotdeauna gura plină de stupitură, care i se prelingea adesea, în chipul unui firişor lucios, prin colțul buzelor.

- Cât de schimbătoare e soarta! cugetă el cu nespus alean. Cu cel mult două săptămâni în urmă ne vedeam învinşi, iar Matei vodă părea întărit prin izbânzile lui Gheorghe Ştefan. Acum sorții s-au întors şi din nou s-a ridicat talgerul nostru. Nu moşneagul, ci noi vom fi biruitorii! Să ştii că în sfârşit a sunat şi ceasul nostru, numai că trebuie să fim vrednici de el! chezăşui el, plin de încredințare. Cu toate străduințele şi uneltirile noastre, nu le puteam face, bătrânului şi lu' nepotu-său, ceea ce şi-au făcut cu mâna lor. Cu toate nesăbuințele sale, Matei nu putea fi răsturnat numai cu mijloacele noastre cumpătate. Nesocotința îi e duşmanul cel mai înverşunat şi-l va împinge la pierzanie! Nici un vrăjmaş, oricât de rău, n-ar fi putut aduce asupră-i năpasta pe care şi-a ridicat-o el însuşi în cap, care, precum se vede, îi înlesneşte, ba chiar îi grăbeşte, cădea din scaun.

- Oare?! se îndoi neîncrezător paharnicul. N-ai auzit cele petrecute la Gura Berheciului? Se pare că Diicu a avut din nou noroc.

Material cu drept de autor

- Simple zvonuri, care au răstălmăcit o înfăptuire fără însemnătate, preschimbând-o în ceva grozav mare. Adevărul e cu totul altul! Diicu trimisese în întâmpinarea oştilor vrăşmaşe o ceată de cercetaşi. Neîndemânatici şi nepricepuți, aceştia s-au trădat ca proştii şi-au fost descoperiți şi hăituiți de străjile lui Vasile vodă. Abia de-au putut scăpa cu pielea întreagă! Fuga nu înseamnă izbândă, chiar dacă îți scapă viața. Dacă e să vorbim de-o biruință, cu aceasta se pot lăuda mai degrabă moldovenii. Asta a fost cam totul! Unde vezi tu luptă măreață? Unde vezi o izbândă care ne-ar putea pune în cumpănă planurile? Numai lăudătorii spătarului au înflorit lucrurile, întorcându-le în folosul său. Numai proştii pot crede asemenea făcături! Eu am țesătura mea de iscoade şi nu mă las păcălit cu una, cu două!

Deşi Ghinea, ca potrivnic al lui Diicu, putea fi bănuit că răstălmăceşte lucrurile în chip opus lăudătorilor acestuia, micind însemnătatea celor petrecute, totuşi de astă dată spunea deplinul adevăr, veştile sale oglindind aidoma cele întâmplate.

La armaş îl găsiră pe Socol Cornățeanu, care era însoțit de Cârstea, feciorul său mai mare.

- Ați văzut cât de livid era azi domnul?! îi întrebă, tresăltând de bucurie, vel vistiernicul, în chip de întâmpinare. E cu totul pierit; a ajuns chiar umbra sa! Simte că se scufundă! zise el plin de pornire, luând drept adevăr închipuirile sale.

- Se vede că e desperat, căci de dimineață a adunat toți boierii de rangul al doilea şi al treilea, potopindu-i cu deznădăjduite chemări de ajutor, rugându-i ca nu care cumva să-l părăsească sau să-l trădeze, întări slugerul Socol, răstălmăcind după capul său îndemnul dat de voievod curtenilor săi, ca să înceapă neîntârziat gătirile legate de plecarea lor la război.

Material cu drept de autor

- Trebuie grabnic să strângem rândurile, căci azi-mâine ne vom întâmpina cu cazacii aici în cetatea de scaun. Astfel ei vor face jumătate din treaba care cade în seama noastră – alungându-i pe Matei şi pe Diicu. Dar acum a sosit vremea să-l aţâţăm într-atât pe Siavuş, beiul de la Silistra, încât să înfăptuiască cealaltă jumătate, poftindu-i pe Vasile vodă şi pe Timuş să se reîntoarne cumințI acasă, la nevoie silindu-i întru aceasta cu armele. Atunci îl vom putea alege domn, în deplină slobozenie, pe Radu Mihnea. Deci la început moldovenii trebuie lăsaţi, ba chiar ajutaţi, să-l surpe pe voievod şi toate uneltele sale. Astfel, fără să ştie, o să ne slujească trebuinţele, încât nu va mai fi nevoie să ne batem noi capul cu asemenea griji. Mai greu va fi să-i mânuim pe osmanlâi să-şi ducă până la capăt rostul pe care l-am închipuit pentru ei. Siavuş paşa arată destulă bunăvoinţă beizadelei lui Mihnea vodă, de aceea cred că el va fi mai uşor de sucit. Dar din păcate la măritul serai al Prea-Înaltei Porți a fericirii mai sunt încă multe piedici de dovedit şi multe uşi de uns, spre a ne fi deschise. Nu vor lipsi deci jertfele, mai ales cele băneşti... zise într-o doară vel vistiernicul Ghinea, un zgârcit cunoscut tuturor, care pierdea orice urmă de vrednicie când se vedea primejduit de a scăpa din mână vreo leţcaie sunătoare.

Ascultătorii tăcură stânjeniți, căutând să ocolească a vorbi despre peşcheşurile pe care ar trebui să le dea din punga lor, gândind cum ar putea făptui cele plănuite cu o cheltuială cât mai mică. Ba, fiecare nădăjduia că dacă va tărăgăna cu răspunsul, poate vreun altul dintre ei, prins de-un neaşteptat prinos de râvnă, ar putea să-şi pună avuţia la bătaie. Vistiernicul, care voise doar să-i pună la încercare, clipi viclean, veselindu-se, fără să se ferească, pe socoteala grijii cu care căutau să-şi ocrotească punga, atunci când se făcuse a porni o năvală asupra ei.

Material cu drept de autor

- Nu vă temeți, că nu veți plăti nimic, căci țara are bani destui, iar eu nu sunt degeaba mare vistier! își mântui Ghinea vorba, făcându-le cu ochiul un semn plin de făgăduințe și lăsând să se înțeleagă că va putea face rost de bănetul trebuitor din haznaua țării.

La drept vorbind, cu un alt domn, o dijmuire a vistieriei nu era greu de pus la cale, căci răbojul socotelilor, peste măsură de încurcat pentru un neștiutor, era lesne de măsluit. Însă Matei, gospodar harnic și cu luarea aminte toată vremea trează, care prețuia în aceeași măsură vitejia ostășească, cât și munca umilă a grămăticilor, era greu de înșelat. Cu numai vreo doi ani în urmă, în bună înțelegere, vel vistiernicul de atunci, Stroe Leurdeanu, și vtori vistiernicul Radu Fărcășanu încercară și izbândiră să dea o zdravănă lovitură la cămara domnului. Matei vodă descoperise destul de repede lipsurile și-i scoase neîntârziat din slujbe pe cei vinovați. Acesta a fost norocul lui Ghinea, căci el fu numit în fruntea dregătoriei devenită astfel slobodă. (Unii bănuiau însă că el înduplecase pe domn să purceadă la a face cuvenitele cercetări, arătându-i că cei doi sfetnici l-ar fura. Cum se pricepea, principele își dădu imediat seama de înșelăciune și de adevărul spuselor pârâtorului.)

Acum, la rându-i, noul vistiernic, socotindu-se mai dibaci decât cei de dinaintea sa, se gândea să încerce un nou furtișag, încredințat că nu e primejduit să fie prins, întrucât chipul cum ține socotelile țării este mult mai iscusit decât al înaintașilor, fiind cu neputință să se dea de urma învârtelilor ce le făcea. De altfel, plin de sine, Ghinea se lăuda cu orice prilej că e atât de știutor și de îndemânatic în treburile vistieriei, încât ar putea însemna pe unghia unui singur deget întreaga socoteală a țării.

Mai departe le istorisi ceea ce făcuse pentru izbânda uneltirii lor. Se dezvinui mai întâi că, datorită

Material cu drept de autor

împrejurărilor neprielnice, nu avusese nici vreme, nici putința de a se povățui cu vreunul dintre copărtaşii săi, trebuind să trudească la toate singur, aşa cum îl ducea capul. Apoi arătă că, între altele, scrisese de câteva ori paşei de Dârstor[3] şi-i arătase că năvala lui Lupu vodă nu se cuvine să fie osândită atâta vreme cât nu are altă urmare decât înlăturarea lui Matei vodă, destul de semeț față de Înalta Poartă şi om nesigur pentru stăpânirea urmaşilor lui Otman. Dar lucrurile devin de nedorit, din clipa în care Vasile vodă țintește unirea celor două țări sub schiptrul său. Atunci nu poate fi privit cu aceeaşi îngăduință de mărita Împărăție, căci, sporindu-şi puterea, ar putea îndrăzni să ridice capul, visând şi la deplină slobozenie. Chiar dacă a dobândit, cum se zvoneşte, un firman de la Stambul pentru înstăpânirea în Muntenia, paşa, care e mult mai isteț şi mai cunoscător decât cei de acum din seraiul padişahului, că doar a fost el însuşi mare vizir, nu ar trebui să urmeze asemenea poruncă năroadă, care tulbură în primul rând stăpânirea sale, stricându-i înrâurirea la Dunăre. Pe deasupra nu trebuie uitate nici plecările spre leşi şi spre cazaci ale moldoveanului, care şi ele dăunează întinderii puterii eialetului[4] pe care-l cârmuieşte cu atâta înțelepciune. În Lehia, cum e ştiut, Lupu are un ginere cu o slujbă de cel dintâi rang, iar, tocmai din cauza ocrotirii de care se bucura aici, adăpostul şi-l căutase în această țară, cu care Înalta Poartă a fericirii avusese şi odinioară, dar are şi acum, destul de furcă, încât n-o poate socoti prietenă. La cazaci avea alt ginere, tot de cel mai înalt rang. Iar cu puțin în urmă mijlocise, a nu se ştie câta oară, o înțelegere între aceştia şi

---

[3] Veche denumire a oraşului Silistra.

[4] (Sau Vilaiet, vilayet, paşalâc) = Diviziune administrativ-teritorială (provincie) a Imperiului Otoman, condusă de un valiu, paşă, bei, sau după caz beglergei (beilerbei). Din turc. (arab.) eyalet, respectiv din turc. Vilayet.

Material cu drept de autor

leşi. Lucrurile sunt cu atât mai îngrijorătoare cu cât în spatele zaporojenilor stă un alt duşman în devenire al măritei împărății musulmane şi anume marea crăie a Rusiei. Toate aceste părelnice mărunțişuri trădau fără putință de tăgadă simțămintele adevărate ale celora adunați în jurul vechiului voievod, care erau vădit plecați spre potrivnicii Slăvitului Devlet.

Deci, dacă paşa de Dârstor vrea să se înstăpânească mai temeinic asupra celor două țări, trebuie să-l lase pe Lupu să-l zdrobească pe Matei, duşman vechi al închinătorilor la Alah. Dar apoi se cuvenea să-i pună frâu, arătându-i că se cuvine să fie mulțumit că i s-a îngăduit să se răzbune pe un potrivnic şi că a venit vremea să se întoarcă spăsit acasă. Iar dacă nu se supune acestui îndemn, oştile paşei să sară asupră-i şi să nu-l ierte până ce va fi adus la ascultare. De asemenea vistierul atrăgea luarea aminte lui Siavuş paşa, ca să nu se învoiască să se dea lui Timuş Hmelnițki cârmuirea acestui război împotriva lui Matei, întrucât cazacii nu se dovedesc nişte fârtați credincioşi, căci, în loc să caute ocrotirea Înaltei Porți, se uită plini de nădejdi spre împărăția Moscovită, din ținuturile îndepărtatului răsărit.

Apoi, pentru a ademeni pe paşa Silistrei în mrejele sale, îi dăduse de înțeles că în clipa când oastea moldovenilor şi a cazacilor va nimici pe Matei, el ar putea lua sub ocrotirea sa, în numele puterii otomane, olaturile din Kara Iflak. Pentru aceasta era de ajuns să vină cu ordiile sale din sus de Dunăre împotriva năvălitorilor, căci altfel, de bună seamă, aceştia nu s-ar fi învoit să plece de bunăvoie. Putea face acest lucru, mai ales că locuitorii din aceste părți de lume îl prețuiau peste măsură şi-i cerşeau oblăduirea. Şi pentru a fi sigur că rânduiala aşezată prin truda sa va dăinui, să dăruiască scaunul de la Târgovişte lui Radu Mihnea, părtinitul său. Astfel nu numai împărăția, ci cu osebire paşa

Material cu drept de autor

Dârstorului, vor ieşi câştigaţi din acest război, căci puterea lor asupra acestor ţinuturi va creşte nespus!

Deci aruncând în ascuns unora viclene întărâtări sau dând poveţe altora, nădăjduia să deschidă drum de domnie lui Radu Mihnea. De altfel, pentru a-şi întări spusele, făgădui paşei bani frumoşi dacă va avea bunăvoinţa de a-şi da obolul pentru, ceea ce, ifosindu-se, el numea, cu vorbe voit sunătoare şi umflate, „mântuirea ţării".

Apoi Ţucalas le istorisi că a trimis boiernaşi, care ţineau de casa sa, la toate trecătorile prin care ar putea veni ajutoare din Ardeal, cu poruncă deslușită ca să oprească sau cel puţin să întârzie, oştile pe care craiul le-ar trimite voievodului Matei. Pentru a încredinţa căpeteniile trâmbelor de ardeleni că zisele acestor slugi vin dinspre stăpânire, oamenii săi erau înzestraţi cu izvoade ticluite, care sădeau părerea că sunt întocmite de însăşi logofeţia Târgovişteană şi, pentru a le da tărie, purtau chiar pecete domnească. Hrisoavele fuseseră plăsmuite de un dibaci grămătic grec fugit din Istambul, unde era urmărit pentru felurite pungăşii. Cu o îndemnare de neînchipuit, acesta dezlipise peceţile de pe nişte cărţi de mică însemnătate şi le aşezase pe măsluitele izvoade către ardeleni, dându-le înfăţişare atât de firească, c-ai fi jurat că-s adevărate. Vistiernicul avea deplină încredere în aceste unelte ale sale, căci le alesese cu grijă. Era vorba de oameni isteţi şi deosebit de dibaci când era vorba de a ieşi din vreo încurcătură; iar pe deasupra, ca să-i câştige cu totul, le făgăduise răsplăţi ispititoare atunci când vor dovedi că i-au împlinit rodnic porunca.

- Dar, pentru ca să fim siguri de izbândă, încheie vorbitorul, e nevoie să facem în aşa fel încât în lupte Matei vodă să fie negreşit învins. Trebuie să vorbim cu boierii şi cu toţi căpitanii simţitori la plănuirile noastre, ca, în toiul bătăliei, să treacă dimpreună cu noi la potrivnici. Sunt

Material cu drept de autor

încredințat că vom găsi destui ipochimeni ce-ar fi gata să ne urmeze!

- Totuşi va fi destul de greu să facem toate astea sub privirea pătrunzătoare a lui Matei. Ar fi în stare să ne ghicească gândurile încă din mugur şi să ni le zădărnicească, susură Hrizea cu sfielnică îndoială.

- Dar vodă n-o să fie față pe câmpul de bătaie! Cum îți poți închipui că un moş care se apropie de şaptezeci de ani, dacă n-o fi trecut deja de vârsta asta, care pe deasupra abia de-şi mai târâie picioarele, va conduce înfruntarea de căpătâi?! făcu desprețuitor armaşul Radu Vărzaru, încredințat că spune deplinul adevăr. Cârmuirea o să cadă neîndoios în seama spătarului, pe care-l poți lesne orbi cu câteva vorbe linguşitoare bine alese!

Ghinea începu să se scotocească prin buzunare cu multă încordare, prin care voia să atragă luarea aminte asupră-şi. Toți ceilalți tăcură şi se întoarseră nedumeriți spre el. Pentru a stoarce cât mai spornic aprețuirea şi minunarea fârtaților față de vestea neaşteptată pe care o gătea, vistiernicul lungi voit răstimpul de căutare. În sfârşit, scoase, strălucind de încântare, o hârtie împăturită, care, după înfățişare, părea neîndoielnic o carte cu pecetea ruptă. O lăsase anume la urmă, socotind-o culmea a ceea ce izbutise a făptui.

- Ei bine, bănuiți ce este asta?! îi întrebă plin de sine.

Cum nimeni nu putu răspunde, mărturisi cu un glas care voia să-i uimească până la năucire:

- Este răspunsul pe care l-am primit de la paşa Siavuş al Dârstorului! Turcul făgăduieşte a ne da tot ajutorul ca să ne scăpăm țara de năpaste, aşa cum ne este voia! Iar de reazămul ce-l dăm lui Mihnea, este peste măsură de mulțumit. Ce ziceți de asta? N-am lucrat bine? stărui vistiernicul ca să-i stârnească, căci băgă dezamăgit de seamă

Material cu drept de autor

că nimeni nu se grăbise să se înfierbânte şi să-l laude când le înfăţişase ceea ce socotise a fi temelia împlinirilor sale.

Se aşteptase la mai mult din partea lor.

- Păi, precum văd, datorită sârgului neprecupeţit al domniei tale, suntem gătiţi să facem faţă împrejurărilor! zise slugerul Socol Cornăţeanu, muşcător de zeflemitor, răutate neîndreptăţită de altfel, căci osânzosul său fârtat săvârşise cu adevărat o trebuşoară rodnică în slujba uneltirii. Numai că pe el îl înciuda că celălalt istorisea astfel lucrurile, încât ei să fie siliţi a-l preamări şi a-i recunoaşte vrednicia.

Vistiernicul luă spusa în înţelesul ei obişnuit, ca pe o încuviinţare, lăsând de-o parte mlădierile vocii cu care fusese rostită, mlădieri care-i cam schimbau tâlcul. Aşa încât adăugă mulţumit de sine:

- Adevărat! Nu ne mai rămâne decât să cumpărăm pe câţiva dintre căpitani şi iuzbaşi, ca să abatem sorţii luptei în folosul nostru.

După asta Ghinea se dezlănţui într-o cuvântare sforăitoare, ca început pentru ceea ce voia să spună mai departe. Vorbi despre sfânta îndatorire de a scăpa norodul din miasmele tulburărilor, pe care Matei şi Diicu ameninţau a le aduce asupra sa cu hotărârile lor nesăbuite. Erau datori să mântuie ţara de tiranicească cârmuire, de silniciile puterii, de nesocotirea drepturilor de obşte şi cu deosebire de încălcarea înlesnirilor de care se bucura din moşi boierimea. Pentru a preîntâmpina răsturnările nimicitoare, dezlănţuirea unor patimi sângeroase, lipsite de măsură, ei, cei care au priceperea de a înţelege şi întrevedea afundul vremilor ce-or veni, se jertfesc în chip înălţător pe pristolul neamului, pentru liniştea şi fericirea tuturora. Aceasta e sfânta lor datorie, o dovadă de iubire nețărmurită pentru ţară şi de mare înălţime a cugetului care-i însufleţeşte. Din păcate sunt însă mulţi cei lipsiţi de judecată, care nu simt năpasta care stă să se prăvale asupră-le, şi sunt în stare a sluji fără

Material cu drept de autor

crâcnire domnului, urmându-l orbește în toate nesăbuințele sale. Ei, uneltitorii, în nemăsurata lor dăruire de sine, nu se feresc din calea primejdiilor, ci cugetă numai la foloasele aduse țării, la iubirea aproapelui şi sunt însufleţiți de sfinte simțăminte de spășenie şi jertfire.

- Viitorimea nu trebuie să ne prindă nepregătiți! încheie avântat vorbitorul.

Hrizea, care nu-şi pierduse nici limpezimea cugetului şi nici ascuțişul judecății, nu se lăsă mişcat de izmenelile cuvântătorului, ci, în gând, începu să-l judece cu rece nepărtinire. „Pe Radu Vărzaru l-aş înțelege să fie nemulțumit. Din armaş vrea să devină ceva mai mult, căci armaşul când e, când nu e în sfat şi chiar când e, se află pe undeva pe la coadă. Dar Ghinea, ce Dumnezeu mai vrea? Nu-i mulțumit că dintr-un amărât de lăcătar hoinar a ajuns sfetnic de întâiul rang, lucru la care n-a visat neam de neamul lui?! Nu i se pare îndestul acest lucru?!! Doar vistiernicia e dregătorie de frunte, nu e de colo! Mai sus nici nu poate năzui! Nu-i ajunge că-şi scrie socoteala țării pe o unghie, cum se laudă el însuşi? Oare se teme să nu piardă prea curând ceea ce are? Ar trebui să fie fericit că din nimic a devenit boier de vază, pierzând mirosul de obiele şi opinci."

Înfierbântat de propriile-i vorbe înaripate, Ghinea se înturnă la treburile neîntârziate care le stăteau în față pentru a putea „mântui neamul" de năpasta care-l amenința. Acestea erau, chipurile, grijile care-l canoneau de ceva vreme. Şi, fără nici un fel de trecere, după cuvintele sale înălțătoare de mai devreme, prinse a înşirui numele căpitanilor, iuzbaşilor şi stegarilor, la reazămul cărora puteau trage nădejde. Cum însă fiecare îşi avea între aceştia aplecăciunile şi nesuferirile sale, care nu se potriveau de la unul la celălalt, se iscară gâlcevi aprinse fie în folosul, fie împotriva unuia sau altuia. Unii se învoiau cu primirea celui

Material cu drept de autor

despre care se vorbea, alții însă se ridicau împotrivă-i, socotind că e fățarnic şi i-ar putea trăda. Deodată, în toiul sfezii, răzbătură din tindă țipete de nedumerire, de furie, de nemulțumire ori de mirare.

Tresăriră cu toții speriați. Oare să fi aflat domnul de întrunirea lor tainică şi să fi trimis seimenii să-i pună în obezi?! Simțiră că le fuge sângele din trup şi rămaseră înlemniți pe scaune. Tăcură îngrijați, străbătuți fiind de fiori de gheață pe şira spinării; trăgeau cu urechea. Dar larma era prea mare. Se auzeau vorbind mai mulți deodată, iar vocile li se întretăiau, încât nu se putea înțelege ce spun. Vel armaşul se strecură spre uşă şi-o întredeschise uşor. În locul chipurilor încruntate ale oştenilor străjii domneşti, zări – spre mirarea sa – fața de vulpoi, cu ochi iscoditori, a lui Barbu Poenaru, reîntors pe neaşteptate în cetatea de scaun. Îşi istorisea ca de obicei proaspăta strânsură de cleveteli, pe care obişnuia să le poarte dintr-o casă în alta, făcându-se folositor prin împărțirea lor către cei doritori de a le şti.

În răstimpul unei ospeții la aga Radu Popescu, află de tocmirea de către Diicu a unei „răboj negru", înmănunchind pe toți aceia care urmau să fie prigoniți şi osândiți ca duşmani ai spătarului şi totodată ai stăpânirii. Auzise el ceva de asta şi pe la Iaşi, dar atunci nu avusese față de cine să clevetească pe marginea celor ce se zvoneau. Acum, amintindu-i-se lucrurile la agie, cu atât mai mult cu cât acestea erau alocuri chiar întregite cu noi desluşiri, se gândi pe dată unde ar putea să folosească cu cât mai mare rodnicie neprețuitele veşti. În temeiul vechii neînțelegeri dintre agie şi armăşie, socoti că bârfele ar fi cel mai bine primite la curtea lui Vărzaru. De altfel nădăjduia că, mânuind cu îndemnare chipul de a istorisi ştirile, ar putea chiar îmbuna pe stăpânul casei, care i-ar ierta, în schimbul noutăților, supărarea pricinuită cu ceva vreme în urmă.

Material cu drept de autor

Ajuns la armăşie, povesti celor care se găseau în tinda pentru oaspeți, tot ce aflase despre răbojul cu pricina, arătând că în el se înşirau, în frunte cu vel armaşul, mai mulți dintre aceia care-l slujeau întru dregătoria sa. Curioasă şi pornită, lumea cerea noi amănunțimi, fiecare dorind a şti mai îndeaproape locul pe care era orânduit în cuprinsul răbojului: mai în frunte sau mai spre coadă. De bună seamă că asemenea cunoaştere scăpa lui Penaru, că doar nu văzuse izvodul; dar, dornic să-şi dovedească înalta ştiință şi pentru a se grozăvi, copleşind totodată ascultătorii cu vorba, potrivi nişte răspunsuri, născocite după împrejurări. De bună seamă acestea nu erau alese la întâmplare, ci în aşa fel încât să se potrivească dorințelor şi temerilor ascunse ale celor care-l iscodeau.

Auzind despre ce este vorba, cei patru mari boieri îl luară în stăpânire pe zvonitor, ca să-şi împlinească şi ei pofta de a afla noutățile. Nu mică fu uimirea vistiernicului şi a armaşului, când auziră că se găsesc pe locuri de cinste în răbojul vel spătarului, pentru vina de a-şi fi arătat îndoielile şi nemulțumirea față de năvală făcută de spătar asupra Moldovei. De altfel împotriva lor se ridicau şi multe alte vini mai vechi. Poenaru îşi ceru iertare că nu ştie nimic anume legat de preacinstitul vel sluger Socol, dar în schimb îl putu înştiința pe Hrizea că, în chip neîndoielnic, nici el nu fusese uitat. Vina care i se punea în cârcă era aceea de a fi fost prepus, în locul lui Diicu, drept căpetenie a trupurilor de oaste care urmau a trece hotarul la Milcov. Mânia celor patru dregători „credincioşi" stăpânirii nu cunoscu margini, încât se porniră a cârti unii față de alții, aridicându-se împotriva tiraniceştilor silnicii de care se vedeau atinşi.

- Slobozeniile şi înlesnirile ce se cuvin numai cinului nostru sunt doar vorbe goale, căci au încetat de a mai via cu adevărat. Sfatul boierimii şi chiar dregătoriile s-au trecut, veştejindu-se, încât aceste aşezăminte nu mai sunt

Material cu drept de autor

luate în seamă. Cârmuirea tagmei veliților, asemenea carapacei unei broaşte țestoase, a rămas o simplă arătare lipsită de miez. La prima vedere nimic nu s-a schimbat în orânduiala treburilor stăpânirii, dar totul e un simplu joc al părelniciilor. Matei a golit cu totul de însuşirile sale, felul de conducere sub însemnele căruia se laudă că domneşte; iar vel spătarul, deşi în această clipă nu e decât un dregător de sfat, ca noi toți de altfel, slujindu-se de hatârurile care i se fac, duce până dincolo de orice închipuire obida şi silnicia! răbufni plin de simțul îndatoririlor față de obşte, ba chiar cu puțin iz de răzmeriță, vel vistiernicul, în vreme ce, cu plescăituri furtunoase de limbă, împroşca stupitură în jur.

Erau la urma-urmei pricini de nemulțumire de care cârcotaşii făcuseră vorbire de mult mai multă vreme, dar care, până în acea clipă, nu-şi prea găsiseră o temeinică îndreptățire, dovezile ce le aduceau în sprijinul spuselor lor fiind vădit căutate şi prost încropite. În însăilările de până atunci se putea întrevedea uşor că vinile înşiruite erau firave şi cam trase de păr, pricină din care nici nu prea puteau îndupleca ascultătorul. Era limpede pentru oricine că la mijloc nu erau, la urma-urmelor, decât mârşave încercări de a-şi păstra rangurile şi statul în lume sau chiar de a dobândi unul mai înalt prin dărâmarea stăpânirii şi că nici pe departe nu se țintea la o aridicare pentru nevoile obştii, care să fi fost însuflețită de o dorință adevărată de jertfire pentru fericirea aproapelui, la temeiul căreia să stea înalte cugetări despre binele şi răul din lume.

Noul zvon, care va stârni desigur multă vâlvă, îşi ziceau uneltitorii, le pica prin urmare nespus de bine, punându-le la îndemână pretextul de care aveau nevoie spre a ațâța mai spornic lumea. Acesta îndreptățea o hăcuire straşnică a cârmuirii, fără a sădi credința că la mijloc ar fi vorba de vreo ascunsă rea-voință sau de o dorință de a surpa orânduielile. Ba mulți ar fi zis că judecățile lor erau pe

Material cu drept de autor

deplin întemeiate, prin ele voind doar să se apere de strâmbe învinuiri, lucru pe care de bună seamă nu-l puteau face decât aşezând adevărul în drepturile sale. De temut, urzitorii nu se temeau în chip sincer că cele zvonite ar închipui pentru ei o ameninţare vrednică de a fi luată în seamă, căci pe de-o parte se ştiau apăraţi de cetele lor, iar pe de alta erau încredinţaţi că Diicu nu va ajunge niciodată în scaun, deci nu va deveni vreodată o primejdie pentru ei. De aceea ei nu se dezlănţuiau de spaima a ceea ce i-ar aştepta, în temeiul celor auzite, ci pentru că îşi făceau socoteala că se pot sluji de împrejurări spre a-şi ponegri vrăjmaşii, aţâţând astfel lumea împotriva spătarului.

Dacă cei patru mari dregători n-au prea fost îngrijaţi de acest răboj al lui Diicu, socotind că le stau la îndemână îndestule mijloace de a scăpa de răzbunările care s-ar fi putut dezlănţui împotrivă-le, nu la fel se întâmplă cu ceilalţi slujbaşi de la armăşie. Aceştia erau afund tulburaţi, iar mânia lor era pe deplin adevărată, nu făţărită ca a mai-marilor lor. Ei îşi vedeau, fără doar şi poate, primejduită soarta, căci nu prea îşi dădeau seama cum ar fi putut să se pună la adăpost în faţa năpastei. De aceea când se plângeau de amarnica încălcare a oricăror canoane de bunătate creştină, de iertare, de înţelegere, de îngăduinţă şi de dreptate, nu o spuneau cu gândul viclean şi prefăcut de a întărâta lumea, ci pentru că erau răscoliţi până în străfundurile sufletului. Ei întrezăreau ivindu-se în zare, ca un nor întunecat, o ocârmuire în care era nesocotită dreptatea, erau încălcate cele legiuite, în care erau stârpite orice fel de slobozenii, ceea ce aducea o ţară întreagă la cheremul unor fiare, care nu se sfiiau să spăimânte lumea nevinovată, care călcau dintr-o samavolnicie în alta, care se slujeau de teamă şi de nesiguranţă pentru a nu fi stânjeniţi în stăpânirea lor. Frica va deveni de acum încolo făgaşul pe care le va curge viaţa!

Material cu drept de autor

Ioana, soața vel armaşului Radu Vărzaru, cuprinsă de neastâmpărul înfrigurării, se plimba tulburată prin tinzile care duceau spre odăile bărbatului ei şi aştepta cu nerăbdare să-i plece acestuia musafirii, ca să-i poată vorbi. Ceasurile treceau, oaspeții zăboveau, iar ea se frământa tot mai aprig, neputând să-şi mai găsească locul. Era o femeie blajină şi liniştită, care de obicei nu tulbura pe nimeni. În tinerețe fusese frumoasă, lucru care se mai vedea şi acum, dar smerenia şi cuviința, care o făceau adesea să pară lipsită de însemnătate, o împiedicau să folosească în câştigul ei înlesnirile pe care le putea dobândi de pe urma farmecului ei. Vărzaru nu fusese atras de firea ei blândă sau de înfățişarea ei atrăgătoare, căci lui, om pus pe căpătuială, care nu cunoştea mustrările de cuget, îi plăceau firile răzbătătoare, bătăioase, iuți, care te silesc să le iei în seamă. Iar în ce privea frumusețea soației, aceasta nu avea însemnătate pentru el, căci putea fi oricât de urâtă, cusurul cumpănindu-se prin nenumăratele țiitoarele de care se înconjurase.

Ioana era însă fata lui Chircă Rudeanu, fost într-o vreme mare postelnic, iar mai apoi vtori postelnic, şi unul care avu iscusința de a păstra slujba din urmă mai bine de-o duzină de ani, fiind sigurul dregător care a izbutit să se înstăpânească pe aceeaşi dregătorie atât de îndelungă vreme. Dar nu dregătoria în care era întărit, care nu era una din cele mai însemnate, îl atrăsese pe Vărzaru, ci zestrea deloc de neluat în seamă a miresei şi întinsele legături în lumea bună ale viitorului său socru. Cu aceste legături nădăjduia să poată deschide multe uşi, care i-ar fi rămas feciorului unui biet precupeț de varză pentru vecie nu numai închise, ci de-a dreptul de neatins, neputându-se nici măcar apropia de ele; şi nu se înşelase.

Însoțirea lor, în lungul vremii, cursese destul de liniştită. Femeia îşi petrecea timpul grijind numai de

Material cu drept de autor

măruntele treburi gospodăreşti şi se supunea fără crâcnire soţului. El o îngăduia binevoitor din pricina supuşeniei ei tăcute, dar nu-i lua niciodată în seamă simţămintele şi părerile. De altfel nici nu aveau vreo însemnătate în ochii săi, de aceea ea se ferea să facă vorbire de ele. Îşi dădea seama că e socotită ca fiind de o nemărginită nerozie, lucru care îi tăia orice poftă de a spune ceva. Judecata bărbatului asupra ei era însă cu totul nedreaptă, căci ea suferea de sfioşenie, nu de prostie!

În seara aceea de început de florar era însă de nerecunoscut. Griji cu totul osebite o scoaseră din părelnicia ei sfielnică şi liniştită. Năduful îi fusese pricinuit de aţâţările vtori armaşului împotriva soţului. Acesta, de mai multă vreme, îşi bănuia mai-marele vârât în nişte trebi nu tocmai curate. Totul pornise de la pieirea prinsului adus de un mărunt slujbaş al armăşiei, reîntors cu ceva vreme în urmă dintr-o cercetare de la hotarul dinspre Dunăre, şi de la moartea ciudată a acestuia. După o cercetare făcută în mare pripă şi de tot nepătrunzătoare, Radu Vărzaru recunoscu fuga din temniţă, dar se arătă încredinţat că prinsul murise în împrejurări ce nu lăsau loc de îndoieli şi opri orice alte căutări în pricină.

Al doilea armaş, în temeiul îndoielilor care-l încercau, se apucă de capul său ca să scormonească lucrurile, iscodindu-le atât în Târgovişte cât şi la Dunăre, la Ciocăneşti, şi băgase de seamă că unele mărturii luate de bune până atunci nu se dovedeau pe de-a-ntregul întemeiate, întâmplările înfăţişându-se ca mult mai încurcate. La început nu-şi bănui mai-marele de vreo lucrătură necurată, ci îşi închipui doar că acesta s-a pripit şi s-a lăsat înşelat de unele dovezi, după credinţa sa, poate măsluite sau înşelătoare, dar de bună seamă netemeinice. Drept aceea hotărî să reaşeze adevărul în drepturile sale, nădăjduind că astfel îşi va redobândi bunul renume ce-i fusese ştirbit şi că-şi va scoate

Material cu drept de autor

la vedere iscusința și vrednicia. Nici o clipă nu și-l închipuise pe Radu Vărzaru vârât într-o uneltire împotriva domniei.

Totuși primele nedumeriri apărură pentru el în clipa când cercetările ce le pornise îl abătură de la cele pe care și le închipuise la început și-l îndrumară la încheierea că vel armașul, nu printr-o greșită tălmăcire a dovezilor, ci cu bună știință, încercase să sădească o credință neadevărată în legătură cu cele petrecute și se silise să așeze în locul faptelor întâmplate aievea niște născociri, abătând voit căutările pe un făgaș mincinos, pentru a acoperi în acest chip ceva nedesluşit sau pe cineva vinovat de ceva. Îi devenise tot mai limpede că vel armașul se zbătea să treacă sub tăcere adevărul în această pricină. Vtori armașul nu se mai îndoia că stăpânul său nu numai că ar cunoaște împrejurările pieirii prinsului pe care armășelul îl adusese, dar că este într-un fel chiar amestecat în poveste, fără a putea lămuri desluşit în ce chip anume. Dacă scăparea întemnițatului nu se petrecuse din porunca sa, avusese totuşi, în chip neîndoielnic, o încuviințare din parte-i! Nebănuindu-l pe Vărzaru vârât într-o uneltire împotriva stăpânirii, nu găsea nici o îndreptățire pentru purtarea sa ciudată, zbătându-se între felurite prepuneri, una mai lipsită de temei decât alta. Totul apărea ca lipsit de noimă, înnegurat și de neînțeles, dar în spatele unor părelnicii de neprihănire, era vădit că se ascundea ceva necurat.

Ca să afle tainele pe care le putea dosi pieirea prinsului, hotărî să urmeze pas cu pas drumul acestuia înainte de a poposi în temnița lor. Astfel ajunse până la Dunăre. Stătu de vorbă cu toți cei care-l cunoscuseră pe armășelul trimis să prindă niște lotri de drumul mare ascunși prin bălți, cât și pe prinsul care-i căzuse acestuia în mână. La început i se păru că un căpitan de graniță, șezător la Lichireşti, ar cunoaște ceva și deveni stăruitor; dar în cele

Material cu drept de autor

din urmă ajunse la încheierea că şi acesta era fie neştiutor, fie mincinos, căci adesea vorbea în dodii.

Cel puțin aceasta fusese credința celui de al doilea armaş, dar părerea sa era departe de a fi întemeiată. Căpitanul de margine, după moartea ciudată a prietenului său după o beție, trase cuvenitele învățăminte: dacă vrea să trăiască mult şi liniştit, nu trebuia să se amestece în treburile celor mari, căci va sfârşi prin a fi strivit de aceştia fără preget şi fără mustrări de cuget. Ori pentru a nu împărtăşi trista soartă a armăşelului, pe care-l credea ucis în chip năprasnic printr-o viclenie, socoti că e mai înțelept să tacă şi rămase credincios acestui gând, împotrivindu-se oricărei ispite şi oricărui argument.

Vtori armaşul, pentru a-l îndupleca pe căpitan să vorbească, îi istorisi bănuielile sale întunecate în legătură cu armăşelul, a cărui moarte, legând-o de pieirea prinsului, nu i se mai păru nici întâmplătoare şi nici nevinovată. Poate că cel dintâi murise, ca al doilea să poată fugi. Asemenea desluşiri sunară ca o toacă de primejdie în mintea ascultătorului.

Toma, neghicind grijile pe care le trezise în sufletul celuilalt, voia să-l încredințeze că scormonirea acestor întâmplări închipuie mijlocul de a dezvălui o mare taină, care-i va face vestiți. Numai că istorisirile şi prepunerile pe care le înşiră dădură roade taman potrivnice celora dorite de el, căci îl băgară pe bietul căpitan în sperieți şi-i întăriră hotărârea de a tăcea. E drept însă că, din când în când, îl mai luă gura pe dinainte şi scăpă unele mărunțişuri de care-i părea apoi rău de a le fi spus. Drept care, îngrozit de greşeala făcută, se grăbea să-şi tăgăduiască deîndată vorbele. De atâta spaimă, omul începu să fie bântuit chiar în somn de teama că ar putea fi bănuit că ştie totuşi ceva. Se trezea în plină noapte frământat şi năduşit, după visuri în care ori uneltitorii lui Radu Mihea îl vânau ca să-l ucidă spre

Material cu drept de autor

a-i dobândi tăcerea, ori se vedea zvârlit în beciurile gâzilor stăpânirii, unde era căznit ca să se stoarcă de la el toate dedesubturile uneltirii țesute de beizadeaua aflată sub oblăduirea osmanlâilor. Deşi spaimele şi visurile îl mai chinuiră destulă vreme şi după aceea, răsuflă totuşi uşurat când îl văzu plecând pe vtori armaşul Toma.

Acesta se întoarse în cetatea de scaun cu credința că omul e un amărât paznic de hotar, chiar puțin nerod, care la urma-urmelor nu ştie nimic. Lucrurile scăpate din întâmplare de căpitan în clipele sale de nebăgare de seamă, când era pe cale de a se trăda, le socotea vorbe de clacă, însăilate de oştean din dorința de a se grozăvi, de a-şi da ifose şi de a trece drept om cu oarece însemnătate. Cu toate acestea ele i se înfipseră în minte, iar din când în când îi răscoleau gândurile.

În aceeaşi vreme marele armaş era tot mai zădărât de stăruințele scurmătoare ale ajutorului său, care nu-i scăpară. Din această pricină, în vremea cercetărilor lui Toma, legăturile dintre ei se răciră cu încetul, pentru ca, la un timp, răceala să se preschimbe într-o pornire deschisă de ură şi harțag.

În această împrejurare al doilea armaş avea nevoie de un reazăm, de un duhovnic căruia să i se destăinuie şi-l găsi în aga Radu Popescu, ajuns şi el la neînțelegeri cu vel armaşul, în legătură cu hotărnicirea îndatoririlor lor asupra temnițelor Curții şi a privegherii bunei rânduieli în cetatea de scaun. La sfatul lui Toma şi cu părtăşia acestuia, aga îşi strecură în două rânduri câte o iscoadă în casa lui Radu Vărzaru, pentru a cerceta împrejurările şi pricinile înlăturării armăşelului, cât şi ale pieirii veneticului adus de el. Vel armaşul îi descoperi repede pe cei vârâți sub pielea lui în ascuns, şi pe unul îl alungă, iar pe celălalt îl zvârli în temniță, învinuindu-l pe nedrept de hoție. Cu toată poticneala iscoadelor sale, agăi i se învederară ca întemeiate

Material cu drept de autor

bănuielile vtori armaşului, însă nu putu afla nimic mai mult față de ceea ce îi spusese acesta.

Toma fu atât de încântat de sine când aga Radu Popescu îi lăudă nemaipomenita ascuțime a cugetului şi iscusința fără seamăn, încât îl cuprinse nevoia de a împărtăşi cuiva bucuria şi de a culege şi de la acesta aprețuirea înaltelor sale însuşiri. Întrucât îl chinuia simțământul că mai-marele său îl desprețuieşte ca pe un tăntălău nepriceput, îl încercă ispita de a-şi scoate la vedere, în mod sfidător, însuşirile în primul rând în fața acestuia şi de a-i arunca în obraz, ca pe o mustrare, întrebarea: „Ei, te-ai fi aşteptat ca tocmai cel pe care-l credeai prost să fie în stare să te dea de gol?! Nu crezi că te-ai pripit atunci când m-ai socotit a fi un netot?!"

Nu îndrăzni totuşi să-i vorbească de-a dreptul lui Radu Vărzaru, temându-se de răbufnirile sale de furie, destul de năprasnice, adesea chiar sângeroase. Îi era însă ciudă că se vedea silit să tacă. De aceea, pentru a se despăgubi cumva pentru acest necaz, cuprins de beția izbânzii şi al laudelor primite, se înfățişă soației stăpânului său. Față de ea, femeie sinceră şi naivă, se putea grozăvi în voie, cu credința că va stârni uimire şi nemărginită prețuire. I se înfățişă cu dezvinuirea că, în căderea sa de slugă credincioasă, vrea să oprească mersul familiei ei spre nenorocire, vestindu-i dinainte primejdiile care o pândeau.

Îmboldit de avântul ce-l cuprinsese, se apucă să-i istorisească cum soțul ei semăna în juru-le ură, ucigând oameni fără de păcate, căznind pe alții fără temei sau schilodind fără cruțare nevinovați. Femeia, deşi nu era cu totul străină de ceea ce petrecea la armăşie, adică în ograda casei, fu afund tulburată. Mulțumit de roade, Toma îi povesti între altele pricina cu armăşelul, dar, lipsindu-i o cunoaştere deplină a lucrurilor, le înfățişă în chip cam nedesluşit şi amestecat. Însă cugetări precum „moarte peste

Material cu drept de autor

măsură de ciudată a petrecăreților", „pieirea întemnițatului", „țeluri întunecate şi încâlcite" „tăinuirea unor adevăruri în folosul cuiva, pesemne duşman al cârmuirii" avură puterea de a-i copleşi închipuirea, încât la auzul lor îi răsăriră în minte nişte grozăvii care, cu cât erau zugrăvite mai tainic, cu mai multă fereală şi mai nelămurit, îi păreau cu atât mai înspăimântătoare. Femeia îşi vedea casa amenințată de o năpastă cu chip începețoşat, care o împresura de pretutindene, ca un duh rău; iar dintre toți, băiatul i se părea cel mai primejduit. Simțea pericolul asemenea unei uriaş val de apă, căruia, lipsindu-i o înfățişare, nu-i poți întrezări dezlănțuirea şi nici revărsarea asupră-ți, deşi e nimicitor ca un potop.

Hotărî pe loc să-i vorbească soțului. Al doilea armaş îşi dădu dint-o dată seama că a făcut o greşeală de neîndreptat: se va naşte credința că încearcă să atâțe soții unul împotriva celuilalt. Pe deasupra era amenințat ca stăpânul să afle tot ceea ce bănuieşte şi cât de departe a ajuns cu cercetarea sorții armăşelului şi a prinsului său. Drept urmare o rugă pe toți sfinții pe femeie, dar fără izbândă, să nu scape o vorbă bărbatului, legându-se că va lua asupră-şi truda de a-i ocroti casa, până ce va scoate lucrurile din impas. În cele din urmă, după îndelungi stăruințe, dobândi doar făgăduiala că, deşi îi va spune totul soțului, nu-i va arăta acestuia cine a înştiințat-o.

Îngrijorată, Ioana nu mai răbdă să aştepte în iatac întrevederea cu armaşul, când i s-o năzări acestuia s-o caute, ci prinse a se foi prin tinzi, nerăbdătoare să-i vadă odată plecând pe musafiri.

Abia când începuse să se întunece îl putu găsi singur pe bărbat; şi ea, care vreme de amar de ani nu îndrăznise să-l mustrare vreodată, nici măcar în chip blând, necum să-l mai certe, izbucnind în lacrimi, răbufni împotrivă-i:

Material cu drept de autor

- Ce rost are atâta sânge?! De ce e necesară atâta cruzime, care va ridica asupră-ne valuri de ură. Gândeşte-te că cei pe care-i năpăstuieşti se pot răzbuna şi asupra lui Constantin, copilul tău! Cel puțin pentru el ar trebui să fii mai iertător! De ce te amesteci în tot soiul de urzeli care nu ne vor aduce nici linişte, nici mulțumire, dar pot primejdui viața băiatului nostru?!

Radu Vărzaru îşi primise soția cu un zâmbet de lehamite îngăduitoare, închipuindu-şi că vine ca să-l piseze cu vreuna din măruntele ei trebi gospodăreşti, de care oricum nu-i păsa, dar nu se putea împotrivi ca s-o asculte. În fața neaşteptatei răbufniri de lacrimi şi învinuiri, se întunecă dintr-o dată la față şi o întrerupse încruntat.

- Cine ți-a băgat în cap prostiile astea?

Femeia îl privea dârz, în tăcere; n-o mai recunoştea. Nu putea pricepe cum de fusese cu putință ca să-şi calce aşa dintr-o dată obiceiul, uitând de sfiala ei obişnuită, şi să i se amestece în treburi, ba să-i mai şi tăgăduiască felul de a fi?! Era atât de deprins cu supuşenia-i tăcută şi smerită, încât năucitoarea-i ieşire, înainte de a-l zădărî, îl uluise. Şi-i fură trebuitoare câteva clipe ca să-şi vină în fire şi s-o repeadă.

- Ce ştii tu, muiere, ce înseamnă lupta pentru a răzbi în viață?! Tu ştii doar să trăieşti liniştită şi mulțumită lângă oale şi gherghef. Ai grijit numai de tine însăți şi de mărunțişurile din gospodărie! Dar te-ai întrebat vreodată cine îți înlesneşte viața asta tihnită şi fericită şi cu ce jertfe o face?! Ei bine, să ştii că toate valurile vieții se sparg în pieptul meu şi la adăpostul său ți-ai găsit colțul de lâncezeală liniştită, de unde îți poți îngădui acum s-o faci pe ființa vrednică şi simțitoare, care nu poate îngădui învoieli care nu-s de cinste ori samavolnicii! E adevărat că n-ai nevoie de toată crâncenia asta ca să trăieşti bine, dar aceasta pentru că altul se osteneşte pentru tine. Bunăstarea şi

Material cu drept de autor

milostenia ta se întemeiază pe ceea ce fac eu. Aşa încât, cu ce eşti mai presus ca mine, de-ți îngădui să mă iei la zor?! Prin aceea că închizi gingaş ochii, ca să nu fii silită să vezi grozăviile care se făptuiesc pentru a ți se aduce pe tavă tot ceea ce ai?! Iar, prefăcându-te că nu ai nimic de a face cu toate acestea, te înfrupți din plin din rodul lor, dar nu te socoteşti părtaşă la nici o mârşăvie; ba dimpotrivă, împăunându-te cu o înaltă simțire şi multă omenie, dai învățături celor care împlinesc totul pentru huzurul tău. Mergi până acolo, încât te smulgi dintre ei, ca fiind osebită, şi îi osândeşti! Nu e decât o scârbavnică fățărie din parte-ți!

Ioana nu-şi cercetase niciodată mai temeinic viața din lumina pe care i-o înfățişa acum bărbatul ei. Deodată traiul de până atunci îi apăru într-o lumină cu totul nouă, iar învinuirile, ca îndreptățite şi fu copleşită de un apăsător simțământ al păcatului.

- Dacă eşti silit să faci atâtea rele pentru mine, eu mă lipsesc... Mai bine săracă, decât să-mi apese cugetul astfel de pângări... încercă ea o sfielnică dezvinovățire, potrivit smereniei care-i sta în fire.

- Ție ți-e uşor să spui că te lipseşti. Dar ştii tu ce înseamnă să te lipseşti?! Înseamnă să te laşi strivit de un altul, înseamnă sărăcie de neîndurat, strâmtoare şi calicie. Numai un om slab poate cugeta astfel. Cunosc în vorbele tale gândirea omului de nimic, pe care-ai moştenit-o de la taică-tău, care nu ştie alta decât s-o propovăduiască drept creştinească milostenie! Toți ăştia ca el sunteți o primejdie pentru lume, pentru rânduială, pentru stăpânire. Voi nu puteți împlini o poruncă până ce n-o întoarceți pe toate fețele, căci aveți, vezi Doamne, un cuget subțire, care nu îngăduie orice, fiind călăuzit numai de pildele Sfintei Scripturi! Nu vă lăsați până ce nu vă încredințați că porunca e dreaptă şi cinstită şi pe gustul vostru. Nu faceți orice lucru, căci nu totul vi se pare vrednic de nasul vostru. Treburile

Material cu drept de autor

murdare, fără de care obştea oricum nu poate trăi şi merge înainte, le lăsaţi pe seama unora de-al de mine şi apoi ne şi învinovăţiţi, ba vă şi lepădaţi cu scârbă de noi, deşi folosiţi cu vârf şi îndesat roadele celora pe care le făptuim. Noi ne pătăm mâinile, iar voi vă număraţi câştigul cu „mâinile curate"! Ar trebui să fiţi stârpiţi fără milă, căci sunteţi oameni nestatornici şi schimbători, oameni pe care nu ştii niciodată dacă se poate sau nu pune temei, căci nu ştii cum vor răspunde poruncilor pe care le primesc. În acest joc de-a vrednicia, nepărtinirea şi dreptatea mergeţi până la a vă pierde noima, încât sunteţi în stare ca mai bine să vă jertfiţi, grozăvindu-vă cu, vezi Doamne, simţiri peste măsură de înalte, decât să vă supuneţi. Ascultarea voastră e o prefăcătorie, iar nepărtinirea o teamă de a trudi sau o neputinţă de a vă potrivi la cerinţele vieţii.

La drept vorbind, în lunga sa cuvântare, vel armaşul se ridica împotriva acelei purtări alese a veliţilor de veche obârşie, care lui îi lipsea şi care, fără voie, îi pricinuia adânci sfâşieri sufleteşti, scurmându-l adânc în cuget.

- Omenii adevăraţi sunt cei hotărâţi şi puşi pe fapte, care nu mai stau în cumpănă la fiece poruncă pe care o primesc, n-o mai cântăresc atâta dacă e dreaptă sau nu, dacă e bună sau rea, nu-şi fac tot felul de mustrări de cuget, ci o împlinesc iute şi hotărât! încheie armaşul, zugrăvindu-se la urma-urmelor pe sine. Viaţa nu e făcută s-o trăim în singurătate şi lipsindu-ne de toate, ca nişte anahoreţi care mănâncă poamele crescute de la sine prin pădure; viaţa nu e făcută astfel încât să ne pice totul de-a gata, pară mălăiaţă, pe tavă. Trebuie să trăim cu toţii, unii cu alţii şi mai ales unii pe socoteala altora! Bunurile le dobândim nu printr-o cucernică adâncire în sine şi pioasă închinare la cele sfinte, nu prin blajină cumsecădenie, ci prin luptă, deci cu trudă, cu zbucium şi multă osteneală. Bietul de taică-tău n-a înţeles atâta lucru şi de aceea a rămas toată viaţa un amărât de

Material cu drept de autor

postelnicel bătrân, în rând cu copii de boier, uitat de lume, deşi, cu averea moştenită de la bunul tău, ar fi putut ajunge sus de tot. Abia străbunul tău, Teodosie, mare vistiernic şi mai apoi mare logofăt al lui Mihai Viteazul, a fost un om adevărat. În afară de el, toți ați fost niște ființe fără sânge în vine, fără vlagă, nişte becisnici fără nici o vână țeapănă în voi, nişte suflete gingaşe, sterpe şi obosite! Totul de la bunul tău vi se trage! Toată nevolnicia de la el a pornit! Căci, deşi s-a ales cu uriaşa avere a străbunului tău, nu a moştenit şi mărimea sufletească a părintelui său. Şi în loc ca, după moartea acestuia, să năzuiască a ajunge cât mai sus, se va împotmoli într-o prăpădită de mănăstire, înveşmântându-şi neputințele în rugăciuni pe la icoane şi zadarnică pioşenie monahală. Voi ceilalți v-ați adăpat din sângele său vlăguit şi ați ieşit nişte dărăpănături.

Radu Vărzaru, ca om pus pe căpătuială, care, pentru a se ajunge, era în stare de făptuirea oricărei josnicii, avea acum prilejul de a-şi vărsa năduful, aducând chiar preamăriri felului său de viață, firii şi chipului său de a gândi, ba făcându-şi chiar o vrednicie din aceste însuşiri, care nu erau toate chiar de laudă. Îl încerca o singură părere de rău, aceea că auzitoarea era o ființă ştearsă, lipsită de orice însemnătate, încât nu prea avea rost să-şi răcească gura pentru ea. Dar până la urmă era totuşi bună la ceva, căci îi îngăduia să-şi descarce sufletul, chiar dacă, la drept vorbind, o făcea numai față de sine. Însă soața-i nu putea vedea lucrurile la aceeaşi măsură şi în aceeaşi lumină şi căută să-l înduplece să se împărtăşească puțin din îngăduința ei creştinească.

- Totuşi Toma vorbea de cazne cu totul lipsite de temei şi de noimă... Ori nevoile de stăpânirii, chiar dacă cer osândirea nesupuşilor şi a răufăcătorilor, nu silesc la făptuirea unor cruzimi nemăsurate, care să meargă până la cele mai sângeroase chinuri! Felul de a-i cerceta pe cei

Material cu drept de autor

vinovați atârnă de închipuirea şi de plăcerea de a canoni a gâzilor. Oare aceşti oameni nu-şi dau seama, în clipele acelea îngrozitoare, că vor ațâța pofta de răzbunare a celor pe care-i năpăstuiesc. Oare în cugetul lor nu tresaltă chiar nimic?!

- Nu poți ucide pe toți aceia care sapă în felurite chipuri bunele rânduieli, iar schingiuitul, tocmai prin strășnicia sa, îi sperie pe ceilalți, care-ți scapă din nenorocire din mână. Sădind teama în aceştia, îi faci să-şi înăbuşe pornirile de nesupunere, întâmpinând în acest chip căderea lor în păcat. Deci, jertfind pe unul, izbăvim o întreagă gloată de răufăcători căci, băgând spaima în aceştia, îi îndemnăm prin aceasta să nu mai calce legile. Deci îi ajutăm. Poate că uneori gealații se întreg pe sine prin cruzimi, dar nu ne putem lepăda de ele, căci, aşa cum spuneam mai devreme, ele sunt trebuitoare obştii, întrucât îi potolesc pe cei rămaşi pe ulițe. Taman nevoia unor pilde care să liniştească mulțimea dezvinuieşte cu totul orice crâncenie ce s-ar face. Mila, îngăduința, căinarea, mărinimia, înțelegerea slăbesc stăpânirea. Dimpotrivă asprimea, neîndurarea, dar închipuită în aşa fel încât să bage cea mai aprigă spaimă în calicime, cruzimea, neîngăduința de orice fel sporesc ascultarea şi renumele cârmuirii!

Deşi avea simțământul dezamăgitor că aruncă vorbele în vânt, femeia nefiind în stare să se ridice la înălțimea de gândire trebuitoare, care să-i îngăduie să priceapă asemenea judecăți afunde, armaşul cuvântă îndelung despre chipul cum trebuie împlinite îndatoririle slujbei sale, căci prejudețele pe care le înşiruia îi îndreptățeau firea, dar şi chipul cum înțelegea să-şi ducă la capăt trebile dregătoreşti. Stăruia la urma-urmei din plăcerea de a se asculta, de a-şi putea înfățişa, cel puțin față de sine, aceste cugetări care-l încântau, ridicându-l în proprii săi ochi. Dar, în vreme ce vorbea, îi răsunară deodată în urechi

Material cu drept de autor

cuvintele soaței, cuvinte scăpate de aceasta întâmplător. Își aminti zicerea: „Toma istorisea…" Deci, își zise el, întreaga tulburare se datora neisprăvitului său înlocuitor. Pentru a afla cât mai multe asupra spuselor acestuia, întrebă cu un glas părelnic nepăsător, de parcă nu ar fi dat o prea mare însemnătate celor pe care le rostea:

- Și ce ți-a mai povestit vtori armașul?

Ioana tresări, dându-și seama că, fără voie, împotriva făgăduielii făcute, îl dăduse de gol pe cel care-o înștiințase. De aceea încercă s-o dreagă:

- Nu prea multe… E un om plin de bunăvoință și foarte săritor. De altfel a venit la mine mânat tocmai de simțăminte înalte, căci voia să-mi atragă luarea aminte că ne paște primejdia și să ne ocrotească de răul ce ne-ar putea lovi. Te înfierbânți prea repede și te lași prea lesne atras în treburi îndoielnice. Povestea, spre pildă, ceva și despre un armășel care a răposat în chip ciudat, din pricini primejdios de mărturisit, nelămurite cu adevărat nici până acum. Apoi adăuga ceva și de un întemnițat ce-ar fi pierit într-un chip la fel de neobinuit, pieirea sa fiind cumva în legătură cu moartea celui dintâi. Iar lucrurile ar ascunde nişte taine greu de pătruns…

- Din ce pricină și cum s-ar fi petrecut toate acestea? stărui îngrijorat Radu.

- Nu mi-a spus… De bună seamă nu voia să mă sperie mai rău sau poate nu știa prea bine… Dar oricum, ar fi mai bine să te arăți mai cumpătat și mai milos, căci Dumnezeu îți va ierta mai ușor greșelile…

- Cu ce drept mă judecați voi doi pe mine?! Pentru nişte lepădături care și-au primit răsplata binemeritată?! Nu îngădui să fiu osândit de nişte nevolnici, care nu știu ce însemnă să trăiești cu adevărat! De altfel niciodată nu voi fi vinuit pentru împlinirea slujbei. După lege sunt cu totul

Material cu drept de autor

nepătat, căci eu nu am făcut decât să ascult de poruncile venite de sus.

- Bine, dar nu este vorba de ceea ce îngăduie sau nu legea, nici de hotărârile vreunui divan de judecată, ci de simțurile tale omenești, de orânduielile creștinești, de iubirea semenului, de care vorbește Domnul...

- Ei, cu fleacuri de astea n-am vreme să mă încurc! o repezi Radu, pentru a pune capăt taifasului.

De altfel el însăilase cam tot ce avea de spus pentru a se îndreptăți şi nu mai găsea alte cugetări pentru a urma mai departe. Judecățile şi le făurise numai în temeiul priceperii dobândite în frecuşul cu impasurile vieții, fără să le fi întărit cumva prin vreo învățătură, deşi, la acea vreme, în ținuturile papistăşeşti, umbla o bucoavnă, scrisă cu vreo sută patruzeci de ani în urmă de un frânc ce-şi zicea Machiavelli, care zugrăvea, cu mult mai multe mărturii, legile care stăteau la temelia stăpânirilor lumii, şi gândea foarte asemenea lui. De altminteri e greu de crezut că bucoavna cu pricina să fi răzbit pe atunci până în olaturile astea, dar oricum armaşul nu auzise de ea. Şi chiar dacă i-ar fi picat în mână, tot n-ar fi fost în stare s-o citească, necum s-o mai şi priceapă!

Prin urmare, neputând adânci aceste cugetări despre mijloacele de a stăpâni şi cârmui lumea, găsi mai simplu să tăgăduiască tuturor dreptul de a-l judeca, chiar şi celor care pătimiseră de pe urma sa şi pe care numai nişte împrejurări nefericite îi împiedicaseră să se apere şi să-şi dovedească nevinovăția. Adevărul era că vel armaşul îşi împlinea îndatoririle dregătoriei cu credința nestrămutată că un om volnic, un bărbat în deplinătatea forțelor sale, nu poate fi judecat decât de cineva şi mai puternic. În fața celorlalți orice faptă a sa este dreaptă şi legiuită, deci temeiul ei nu putea fi pus la îndoială. Starea sa de ființă tare ca steiul îndreptățea prin sine tot ceea ce făcea şi îi dădea un

Material cu drept de autor

neclintit simțământ de vrednicie şi de om fără de pată, încât cârtelile sfioase ale soației nu-i treziră vreun fel de mustrări de cuget.

Îl îngrijorau doar zădărelile ajutorului său. Era neîndoielnic că acesta devenea tot mai bănuitor, pesemne şi pentru că intrase sub înrâurirea agăi Radu Popescu, duşmanul său cunoscut. De bună seamă că ațâțat de agă, vtori armaşul căuta dovezi care să-i ştirbească bunul nume şi să-i scoată vină, încât devenise un ciripitor primejdios în mâna duşmanilor. Fără îndoială tot el înlesnise pătrunderea acelor iscoade ale agiei la armăşie. Acest mărginit, care nu ştia prea bine ce vrea, asemenea prostului din zicale, care prăvale bolovanul în apă ca să nevoiască o sută de deştepți să-l scoată de acolo, amenința să tulbure împlinirea măreței lor plănuiri de uzurpare a lui Matei şi a oblăduitului său, plănuire clădită cu atâta migală şi trudă de zeci de capete înțelepte. Trebuia să afle ce anume ştie şi apoi să-l înlăture fără întârziere.

Dar nu era tocmai uşor ca să scape de el. Dacă un armăşel oarecare, om fără însemnătate, pe care nu-l băga nimeni în seamă, putea fi lesne făcut să piară, fără nici un fel de primejdie, ca orice slugă, altfel stăteau lucrurile când era vorba de vtori armaş, care, fiind întărit de domn în slujbă, era cunoscut acestuia, pricină pentru care putea întreba din când în când de soarta sa. Până şi o otrăvire nu era sigură, căci moartea neaşteptată putea trezi bănuieli, pricină pentru care adevărul putea fi descoperit, lucrurile atrăgând luarea aminte a Curții. Ori urmările îi puteau încurca socotelile, dându-l de gol. Totuşi trebuia să afle un mijloc de a-l înlătura, căci vtori armaşul ajunsese mai mult decât stânjenitor; devenise de-a dreptul primejdios. Şi nu era vorba numai de a găsi o cale de a-l scoate din slujbă; trebuia totodată făcut să tacă... Năzuința de a scăpa de el rămânea însă un vis, atâta vreme cât nu se pricepuse a-i născoci o

Material cu drept de autor

vină care să poată fi crezută de lume şi care să îndreptățească prigonirea sa.

*

Cu o lună în urmă, nimeni nu-l lua în serios pe Udrişte Năsturel, cumnatul lui Matei vodă; nimeni nu şi-ar fi închipuit că toate cobelile sale asupra viitorimii se vor împlini şi încă atât de repede! Vtori logofătul îşi însăila prezicerile nu cu patima copleşitoare a unui prooroc al apocalipsei, ci mai degrabă cu zădărârea cu care un părinte îşi mustră cu amar pruncii neastâmpărați şi cam năuci. Nici lui însuşi nu i-ar fi fost uşor să-şi dea seama pe ce-şi întemeiase vestirile. Oare izvorau numai din sârgul judecății sale şi din ascuțimea şi pătrunderea minții agere cu care era dăruit sau în ele se împleteau şi o seamă de dezvăluiri dobândite din străluminare dumnezeiască? Oricum, nici el nu crezuse peste măsură de mult că prorocirile se vor împlini atât de curând şi într-un chip atât de apropiat felului în care le zugrăvise, încât fu chiar el foarte nedumerit şi descumpănit, dacă nu de-a dreptul năucit, laolaltă cu toată lumea, care trăia, cu ochii măriți de groază şi uimire, vălmăşagul de întâmplări cumplite pe care le vedeau revărsându-se asupra lor, asemenea unui potop ce nu cunoştea stavilă. Spaima, discordia, măcelurile, pârjolul, jaful, pustiirea se rostogoleau neabătut şi neiertător spre hotarele țării, odată cu oştile moldovene şi căzăceşti, asemenea unui tăvălug înfricoşător, care, necruțător, zdrobeşte toată suflarea întâlnită în cale. O amenințare uriaşă se revărsa asupra Munteniei, asemenea unei stihii fioroase, îngrozitoare prin lipsa ei de chip. Oamenii o vedeau apropiindu-se pe-ndelete, răbdătoare, neîndurătoare şi de neînfrânt, dar nu puteau să se ferească, să se ascundă,

Material cu drept de autor

având simțământul că sunt siliți să privească neputincioşi la propria lor pieire.

Îngrijorarea se întinsese din plin şi asupra boierilor din divan. Chemați de domnitor, aceştia închipuiră cele mai năstruşnice şi mai felurite mijloace de a pune stavilă răului. Spre pildă, cu numai câteva zile în urmă, în vremea în care armatele lui Vasile Lupu şi Timuş Hmelnițki coborau de-a lungul Bârladului, deci erau încă departe, izvodiră o plănuire de luptă plină de nădăjduință, având nețărmurită încredere în înaltele însuşiri ostăşeşti ale lui Diicu şi ale lui Gheorghe Ştefan. În temeiul acestei credințe, socotiră nimerit ca trupurile de strajă de la Milcov să pătrundă în Moldova, să oprească, ba chiar să nimicească vrăjmaşul la Tecuci sau chiar din sus de acest târg ori, cel puțin, la trecerea Siretului, deci cu mult înainte ca acesta să apuce să atingă hotarul Munteniei. În acest chip țara era ferită de prădăciuni şi pustiire. Întâmplările din zilele săptămânii următoare dovediră însă că părerile lor erau cam naive, căci Diicu şi Gheorghe Ştefan nu îndrăzniseră să facă un pas înainte, încât ordiile năvălitoare trecură Milcovul pe la Focşani, şi curând străbătură olaturile dinspre Râmnicul Sărat şi înaintară spre Buzău.

În acelaşi divan domnesc, alți sfetnici, poate cu picioarele mai pe pământ, fură de părere cu totul potrivnică. Aceştia se opuneau unei năvale în principatul vecin, stăruind ca oştile de strajă aflate la îndemâna vel spătarului Diicu să se mulțumească a opri duşmanul la graniță, fără însă a încălca ținuturile învecinate, pentru a se feri de învinuirea de cotropire. Între cele două păreri care se băteau cap în cap şi nu îngăduiau împăcare, fură închipuite o seamă întreagă de alte plănuiri, care încercau să scoată lucrurile din impas pe felurite căi, dar nici ele în stare de a găsi o ieşire mulțumitoare, care să poată fi împărtăşită de toți cei aflați de față.

Material cu drept de autor

În cele din urmă, întrucât reazămul dat lui Gheorghe Ştefan pricinuise nenumărate pâre la măritul serai al Înaltei Porți, ba iscase şi alte supărări, pe care Matei vodă abia de le putu potoli, dar numai cu mari peşcheşuri, domnul hotărî să nu mai făptuiască nimic ce ar putea trece drept o nouă năvală asupra Moldovei. Hotărî de aceea ca Diicu, dimpreună cu toți cei care-i stăteau la îndemână, să rămână de pază la hotar, mărginindu-se a încerca să stăvilească în acest loc vrăjmaşii. Desigur că se ivea un mare necaz dacă vel spătarul nu izbutea să-şi împlinească datoria. Oricum, trebuia să se aştepte şi la o asemene putință, drept care porunci ca, neîntârziat, toți bărbații volnici de a lupta, din partea țării din care încă nu fuseseră ridicați, să i se înfățişeze gătați de război. Ei urmau a se strânge pe câmpul de cătare din fața palăncii care împresura Târgovişteа. Cum îi va folosi pe aceştia nu putea statornici în acea clipă. Mersul întâmplărilor va arăta încotro îi va mâna pe cei chemați şi cum se va sluji de ei.

*

Pe cât de întunecată şi de înspăimântătoare vedeau muntenii înălțându-se la hotarul tării lor hidoasa vedenie a cotropirii, pe atât de greu înainta armata duşmană. Ploua de zile în şir, mărunt, molcom, aducând lumea la desperare. Iar când, în sfârşit, bura înceta, valea Bârladului se învăluia în vălătuci groşi de negură, greu de pătruns cu vederea. Toate, pământul, copacii, zidurile, veşmintele, oamenii, erau ude până în străfundul lor. Chiar şi pielea oştenilor devenise jilavă, rece şi vâscoasă ca piftia. Orice atingere dădea fiori de frig şi de greață. Valea, deşi cuprinsă între coaste domoale şi nu prea înalte, era îngustată de pădurile strămoşeşti, țepoase, dese şi de nepătruns, care coborau în multe locuri până în zăvoaiele Bârladului, contopindu-se cu

Material cu drept de autor

arinişurile acestora, într-o perdea stufoasă, greu de străpuns. Acolo unde codrul se trăgea mai în sus pe povârnişuri, drumeagul era îngustat de mlaştini primejdioase sau de coturile ori răsfirările năzuroase ale râului. Din cauza îmbibării, pământul devenise nestatornic şi înşelător. Cu deosebire malurile apei ajunseseră cu totul nesigure, fiind roase pe dedesubt de şuvoiul umflat. Nechibzuiții care se apropiau prea mult de vad erau amenințați de primejdia de a se prăvăli în puhoaiele tulburi, odată cu pământul de sub ei, amestecați într-o prăvălitură de pietre sunătoare, de lut cleios, de haine sfâşiate, de carne sfârtecată, de cai schilozi, de copaci dezrădăcinați şi frânți. După ce liniştea se înturna în urma unor astfel de surpări, prin îngrămădirea vârtoasă de hidoşenii, apa bulbucea liniştită şi atotbiruitoare, înecând cu migală şi necruțător prada prinsă din întâmplare.

Bălăcindu-se prin noroaie, mlaştini şi pâraie, puhoiul năvălitorilor se văzu stăvilit de şuvoaiele crescute şi vijelioase ale Siretului. Cu câteva săptămâni în urmă, Diicu, reîntorcându-se acasă, trecuse Siretul din sus de Roman, fără a întâmpina prea mari greutăți. De altfel aici râul era mai mic şi pe deasupra în ținut se afla chiar şi un pod; e drept că fusese surpat de Şefăniță paharnicul, nepotul lui Lupu, dar învingătorii de atunci îl încropiseră la loc în mare grabă. Chiar şi Kemény, dimpreună cu Gheorghe Ştefan, după ce fugiră din Iaşi, scurtând drumul prin codrii Căpoteştilor, avură norocul să găsească un vad unde apele puteau fi încă trecute, căci pe atunci erau mai puțin umflate şi pe deasupra se răsfirau într-o albie largă şi joasă, care le scădea mult adâncimea.

Dar între timp, din cauza ploilor peste măsură de îmbelşugate din zilele din urmă, Siretul devenise de nerecunoscut; potopise tot zăvoiul, lățindu-şi albia de câteva ori. Copacii din luncă ajunseseră în mijlocul undelor, fiind pe cale de a fi smulşi din rădăcină de năboi. Coroanele lor,

Material cu drept de autor

abia înverzite, se legănau deasupra oglinzii apelor precum nişte uriaşe tufişuri. Revărsarea devenise o opreliște neașteptată, care răci râvna chiar şi a unora dintre cei mai avântați cuceritori. Trecerea cu luntrile ar fi fost o peripeție spăimântătoare până şi pentru oşteni, fără a mai pune la socoteală caii! Singurul mijloc de a răzbate dincolo ar fi fost închipuirea unui pod plutitor, drept care, neavând de ales, oştenii se aşternură temeinic pe treabă.

Dar pentru înjghebarea acestuia fură trebuitoare câteva zile de trudă istovitoare. Împărțiți în numeroase cete, oştenii străbătură toate satele din împrejurimi, luând cu japca tot ceea ce era în stare să plutească pe apă. Cu toată lipsa lor de îndurare, nu putură dobândi destule lotci pentru a înjgheba podul la care năzuiau. Pentru întregirea acestuia, cum luntrile nu erau de ajuns, trebuiră să taie, lucrând zi şi noapte, stejari, ulmi şi frasini străvechi. Dacă muncile făptuite pe loc uscat erau uriaşe, cele săvârşite pe apă se dovediră de-a dreptul cazne smulse din iad. Cufundați adesea în viitură până la piept, bărbați neraşi şi osteniți se chinuiau să lege barcă de barcă, trunchi de trunchi. Prin zăvoaiele atinse de năboi, printre sălcii şi arini, pe unde apa tulbure curgea leneş, asemeni unei topituri vâscoase de culoarea lutului, cu toate vâltorile pe care aceasta le isca în jurul trunchiurilor, a rădăcinilor sau a gropilor nevăzute, munca nu punea oamenii în fața unor prea mari anevoințe, undele nefiind prea afunde. Când însă se ajunse cu meştereala deasupra mijlocului albiei, adâncimea deosebit de mare a râului în această parte, iuțeala şi puterea oarbă a şiroiului ridicară noi piedici. Oamenii puteau lucra pe aici numai din lotci, ceea ce le mărginea putința de mişcare şi îndemnarea.

La o vreme, pe neaşteptate, una dintre bărcile încărcate cu lucrători, din pricina unei nebăgări de seamă a cârmaciului, nu se putu feri de izbitura unui buştean care,

Material cu drept de autor

aflat pe cale de priponire, scăpă din funii şi se răsuci. Sub ochii speriați ai celorlalți luntraşi şi ai meşterilor aflați pe puntea plutitoare, cei căzuți în unde se înecară înainte de a li se putea da vreun ajutor. Apa năvalnică îi împinse repede la vale, iar capetele le mai reapărură deasupra luciului de vreo două trei ori, tot mai departe, mai jos de locul nenorocirii întâmplate, până ce fură înghițiți de tot, dispărând pentru vecie.

Abia în a treia zi, puntea, mlădioasă, firavă şi tare şubredă, se clătina nesigură pe apele Siretului, legând în sfârşit malurile. Pentru mulți oşteni, străbaterea ei, începută dis de dimineață şi prelungită până seara, fu un adevărat canon.

Dacă pe partea dinspre luncă frunzişurile care se legănau molcum deasupra undelor revărsate şi încetineala apei dădeau o oarecare siguranță, spre mijlocul râului legănările şubredei înjghebări, parcă gata-gata să se rupă, gâlgâitul înfundat dar amenințător al uriaşului şuvoi de la picioare, vestind ascunse primejdii venite din adâncimi, jocul amenințător al valurilor sticlinde, năuceau şi speriau.

Buna rânduială şi ascultarea erau greu de privegheat, căci cei care urcau pe pod umblau la capătul de început încet şi cu fereală, căci valurile năvalnice de la mijlocul apei îi înfiorau şi nu erau deloc ispitiți să ajungă la ele. Încetineala aceasta năştea înghesuială, cei din spate, în aşteptare, trebuind de-a dreptul să-i împingă înainte pe cei din fața lor, pentru a-i sili să se mişte. Dar învălmăşeala dinspre malul de răsărit făcea ca aici podul să fie încărcat peste măsura îngăduită, luând deseori apă. Spre mijlocul punții, unde puhoaiele deveneau viforoase, rândurile oştenilor se răreau, căci cei din spate nu se prea grăbeau să înainteze spre locul care-i speria, iar cei din față se zoreau să ajungă cât mai departe de partea primejdioasă a revărsării şuvoiului. Graba acestora din urmă pricinuia o nouă

Material cu drept de autor

îmbulzeală spre coborâre, unde oştenii nu puteau sări pe mal îndestul de repede, cu iuţeala cerută de cei care veneau în spatele lor. Graba paşilor de la mijlocul podului, căci unii alergau de-a dreptul pe această bucată a înjghebării, în ciuda tuturor poruncilor răcnite de pe cele două maluri, făcea ca buştenii să salte atât de puternic sub picioare, încât uneori valurile nămoloase treceau pe deasupra lemnăriei, lingându-i faţa şi făcând-o lunecoasă, încât călcătura devenea nespus de nesigură. Lucrurile se încurcau şi mai mult din pricina trăpaşilor, care, foarte speriaţi, se smuceau în căpestre, încât de abia puteau fi stăpâniţi. Zgâlţâiturile pricinuite de neastâmpărul cailor sporeau şi mai mult legănarea şubredei înjghebări.

Dar încordarea trecerii ajunse la culme atunci când, la capătul dinspre urcare, rădăcinile unuia dintre copacii de care era legat podul începură să se smulgă din pământ, trosnind înfiorător. În acea clipă pe punte se găseau câteva sute de oameni, iar ştirea se răspândi ca fulgerul. Cuprinşi de spaimă, cei care trecuseră de mijlocul apei îşi căutară adăpost pe malul potrivnic, îmbrâncindu-se, călcându-se în picioare, lovindu-se ca să ajungă mai repede pe uscat.

Cei aflaţi pe întâia jumătate a podului plutitor se simţiră mai în siguranţă pe malul de pe care porniseră şi, fără să-şi dea seama ce fac, se întoarseră înapoi. Aici se pricinui o învălmăşeală şi mai groaznică decât la celălalt capăt, unde cel puţin toţi alergau în aceeaşi parte. Dar în capătul dinspre urcare, unii dintre oştenii mai bărbătoşi – sau cei care nu înţeleseră despre ce este vorba – încercau să-şi urmeze drumul, tăind calea ortacilor care se întorceau în fugă. Mai mult, în spatele acelora care erau pe cale de a se urca pe punte, se înşirau liniştite, în şiruri frumos orânduite cetele aflate în aşteptare, care alcătuiau un adevărat zid ce sta împotriva celor de dinaintea lor. Ţipetele desperare de

Material cu drept de autor

ajutor şi rugare se întretăiau cu urlete de spaimă, cu blesteme şi înjurături. Din pricina poverii dinspre acest capăt, puntea, care sălta în sus şi în jos, coborî de câteva ori sub luciul apei. Simțământul că se vor scufunda spori teama. Neputând ajunge destul de repede la mal, oamenii dinspre această parte, îmbrâncindu-se, se prăvăliră cu zecile în apă. Deşi căzură pe întinderea fostei lunci, destui se înecară, căci, din cauza zăpăcelii, picară în aşa fel încât nu putură să se ridice deîndată, într-atât de iute încât să scoată la vreme capul deasupra oglinzii apei, chiar şi acolo unde aceasta abia de se ridica din sus de genunchi. Neaşteptata vânzoleală amenința să smulgă cu totul din rădăcină copacul slăbit. Din fericire, destul de repede, puntea se goli şi astfel lucrurile se mântuiră de la sine. Pomul fu la rându-i prins cu funii de sălciile, arinii şi frasinii din jur, iar după un ceas trecerea putu fi reîncepută.

Abia spre seară canoneala luă sfârşit şi toate trupurile de oaste, toate căruțele şi tunurile îşi găsiră tihna în tabăra înălțată între timp pe malul drept al râului. Încordata înfrigurare a primejdiei ostenise peste măsură ordia, chiar mai mult decât trudnicul şi chinuitorul umblet din zilele de dinainte, chiar dacă acesta ținuse de fiece dată de la răsăritul până la apusul soarelui.

A doua zi o parte a călărimii căzăceşti pătrunse în Focşani şi-l pârjoli; dar grosul oştilor ocoli târgul, făcând din jos de el cel din urmă popas pe pământ moldovenesc.

Întârzierea de la Siret nu-i bucură de fel pe munteni, căci ea prelungea chinurile aşteptării şi spaimele neliniştii şi ale nesiguranței. În oastea lui Diicu, zisă de „acoperământ" sau de „strajă", se simțeau fiorii luptelor viitoare.

În dimineața ce urmă, când geana sângerie a soarelui se îngemăna cu roşeața vâlvătăilor care mistuiau Focşanii, armata munteană de Râmna ştiu că lupta era

Material cu drept de autor

aproape. Dacă ar fi atacat în ajun, la trecerea Siretului, poate ar fi avut mai mulți sorți de izbândă, dar pierduse clipa prielnică. Vântul ducea până departe fumul pârjolului, mirosul de bucate arse, izul de jaf şi larma pustiirii. Surlele oştilor muntene dădură zvon stăruitor de adunare a lumii, aducând-o la rânduiala de bătaie. Începea războiul, dar un război adevărat, nu o măruntă hărțuială ca acelea prin care, în chip de necrezut, putuse fi cotropită Moldova de către Gheorghe Ştefan.

Vuietul clopotelor bătute în dungă, murmurul de jale, învălmăşeala băjeniei împânziră țara. Diicu Buicescu, în căderea sa de căpetenie a oştilor muntene, socotindu-se singurul în drept a rândui trebile de apărare, îl chemă la sine pe Gheorghe Ştefan pentru a înjgheba planuirile de luptă. La început îl privise cam bănuitor şi fusese pe cale de a-l pune în obezi. Amenințarea crescândă şi mai ales încordarea îndelungii aşteptări îi măcinară pe nesimțite simțămintele de duşmănie şi pizmă, trezind în sufletul său un fel de împăcare cu soarta. De bună seamă că asemenea lucru n-ar fi fost cu putință dacă logofătul n-ar fi ajuns un biet pribeag şi dacă Diicu n-ar fi văzut în aceasta o despăgubire pe care pronia i-o dăruise în schimbul neizbânzilor suferite la Iaşi. Se putea simți pe deplin îmbunat. Lucrurile merseră atât de departe încât spătarul îl îngădui pe fostul domnitor alături de sine ca pe una dintre cele mai prețuite ajutoare ale sale. Ba de câteva ori, în chip cu totul neaşteptat, vorbindu-i, folosi chiar numele de „Ştefan vodă". Răspundea astfel dorinței tainice a moldoveanului de a i se recunoaşte rangul princiar, de care se putuse bucura cu depline drepturi numai vreme de cel mult trei săptămâni, deşi el însuşi, fățărind o spăşită umilință, semna hrisoavele, pe care le dădu după fuga sa, cu smeritul rang de vel logofăt. În bătaie de joc, făcând haz de vremelnicia izbânzii sale, trăitorii acelei vremi îl porecleau „voievodul de Paşti". La început zicerea, oblicită de pe la

Material cu drept de autor

unii ce-o rosteau în batjocură, voit în auzul său, îi pricinuia o strângere de inimă. Ciudat era că, după câteva săptămâni, se obişnuise într-atâta cu ea, încât chiar el o rostea, chipurile făcând haz, de parcă nu i-ar mai fi prins înțelesul înțepător. O amintea ca pe o zicală îndătinată oarecare, nu ca pe o ocară sau o zeflemea născocită pe seamă-i.

Spătarul şi logofătul hotărâră să întâmpine duşmanul cât mai aproape de hotar, încât acesta să pricinuiască țării stricăciuni cât mai mici. Diicu căuta să închipuie o bătălie întemeiată pe finele canoane ale unei înalte şcoliri ostăşeşti, rânduieli scoase parcă din neprețuite bucoavne de învățătură a războiului, iar pentru aceasta îşi stoarse din greu mintea, cercând a alege tot ce putea fi mai bun şi mai folositor în ea.

Oastea celor doi fu orânduită pe un larg izlaz de pe malul drept al unui râuşor mărunt, pe care nici burele lungi şi îmbelşugate din ultima vreme nu-l putu face să arate altfel decât pitic. Râul era numit îndeobşte Milcovul cel Mare, dar localnicii îi ziceau mai adesea Cucata, scoborându-l la măsura mărimii sale adevărate. Steagurile muntene erau răsfirate pe o coastă dinspre miazăzi de apă, care urca domol, arcuindu-se uşor spre înăuntru, oştenii pedestraşi înşiruiți aici putând cuprinde până departe zarea. Era adevărat că astfel aveau o vedere neîngrădită asupra câmpului de luptă, dar, în schimb, lucru uitat de vajnica lor căpetenie, se aflau la îndemâna sânețaşilor vrăjmaşi.

Diicu, din cauza prejudețelor înguste ale celor din tagma sa, prejudețe pe care le împărtăşea, desprețuia pedestrimea, alcătuită din lefegii, cu osebire venetici ceva mai sărmani, din moşneni de baştină şi altă omenire de strânsură şi socotea călărimea drept singura vrednică de cinste, întrucât era alcătuită din boieri şi din cetele călări aflate în slujba acestora, cât şi din pâlcurile de roşii de țară, adică steaguri de boiernaşi mărunți, mare parte a lor mazili,

Material cu drept de autor

dar bucurându-se de o seamă de înlesniri, cu deosebire legate de iertarea de o seamă de dajdii.

Ori în bătălie voia să pună temei taman pe aceste trâmbe de luptă, socotite de el ca fiind spuma oricărei oştiri, de aceea hotărî ca să le aşeze în mijlocul câmpului de înfruntare, în chipul unei stavile, care să facă nefolositoare, dacă nu chiar zadarnică, o ciocnire, piept la piept, a pedestraşilor de amândouă părţile. Greutatea urma să cadă pe mişcările repezi şi iscusite ale pâlcurilor călare, ajutate din depărtare de sânețaşii şi archebuzierii înşiraţi în lungul povârnişului. Câmpia joasă şi destul de întinsă de din josul Cucatei părea să împlinească tocmai cerinţele dorite pentru înfăptuirea unei astfel de plănuiri întemeiate pe o adâncă ştiinţă a rânduielilor bătăliilor; dar şi de astă dată spătarul scăpă ceva din vedere, şi anume că vrăjmaşul putea pune mâna pe mica râpă prin care curgea apa şi să folosească buza malului în chipul unui şanţ de luptă, după o rânduială cunoscută cazacilor.

Pe câmpul de bătălie, venind din miazănoapte, apărură mai întâi moldovenii lui Vasile vodă Lupu, care urmară aidoma felul de a gândi al spătarului; adică pedestraşii se traseră mai în spate, înaintea lor aşezându-se trâmbele călări, care porniră doar un soi de harţă şi nu o bătălie adevărată, izbutind totuşi, în vreo două-trei rânduri, să treacă pârâiaşul până în faţa locului de aşezare al muntenilor. La rândul său, Diicu, folosind şi călăreţii lui Gheorghe Ştefan, îi respinse de fiecare dată. Înfruntarea avea înfăţişarea unui joc ţărmonios de-a războiul, urmat plin de cuviinţă de amândouă părţile, care se supuneau unor canoane păzite cu străşnicie, în temeiul cărora era rânduit să se facă un număr anumit de paşi înainte şi apoi tot atâţia înapoi. Prima spărtură apăru în plănuirea spătarului atunci când Lupu hotărî să făptuiască o mişcare a pedestrimii.

Material cu drept de autor

În urma unui nou iureş, trecu pârâul cu nişte călăreți, împingându-i pe munteni până poala povârnişului din spatele lor. La adăpostul acestui atac, aduse puşcaşii nemți în râpă săpată de pârâu iar aceştia, pe deasupra capetelor călăreților lor, măturară cu un foc nimicitor de puşti şi archebuze pedestrimea potrivnică, rămasă până atunci nemişcată undeva în susul coastei. Dărăbanii, seimenii şi oamenii de strânsură se descumpăniră, căci nu puteau privi trândavi şi nepăsători propria lor măcelărire şi, neavând la îndemână un adăpost, fură cuprinşi de spaimă. Încercarea trăgătorilor munteni de a răspunde venea prea târziu şi era de tot nerodnică, căci lefegii nemți erau bine ascunşi sub mal, de unde scoteau doar din când în când capul.

Tocmai atunci apăru pe câmpul de bătaie şi Timuş Hmeilnițki. Fără să țină seamă de vreun sfat al polcovnicilor săi, fără să se mai sfătuiască cu socrul, se avântă orbeşte în încleştare, împins de plăcerea sălbatecă a înfruntării, de dorința de a lovi şi de a sfârteca. Năvalnicul iureş al cazacilor, care nu mai ținea seamă de nici un fel de înțelepte rânduieli de război, de nici un fel de învățături scoase din bucoavnele cărturăreşti ale vremii, năuci cu totul pe munteni. În mai puțin de-o jumătate de ceas întreaga oaste a spătarului o porni în risipă, căutându-şi adăpost în viile, livezile şi pădurile din vecinătate.

Diicu şi cu Ştefan vodă, neputându-şi crede ochilor, priveau înmărmuriți la împrăştierea, ca un abur, a oştirii care, cu numai cu câteva ceasuri în urmă, stătea în desăvârşită rânduială pe coastă, mândră şi falnică. Ca să nu cadă ei înşişi prinşi, fură siliți să purceadă grabnic după fugari, urmăriți îndeaproape de călărimea căzăcească. Din fericire pentru ei, hăituirea nu se preschimbă într-un groaznic măcel, căci moldovenii şi cazacii erau peste măsură de încântați de izbânda câştigată şi prea siguri că nu

Material cu drept de autor

li se mai poate întâmpla ceva, încât, trecând prin satele apropiate, se dezlănțuiră în straşnice prădăciuni, chipurile ca să-l pedepsească pe Matei vodă şi să-i pustiească țara, ca să-i fie de învățătură de minte. Astfel dădură vreme muntenilor să se îndepărteze.

Seara, oastea muntenească de „strajă", ostenită şi posomorâtă, îşi aşează tabăra în zăvoiul Râmnicului Sărat. Diicu se plimba buimăcit de colo-colo, împărțind îndemnuri, dojeni ori cuvinte de îmbărbătare. Întru-un târziu se întoarse spre cortul ce-i fusese înălțat în grabă. Nu era cortul său mare, cu iz princiar, ci o sărăcăcioasă şi măruntă înjghebare de pânză ponosită. Alături, rânduiți în cerc în jurul unui foc, şedeau, privind în tăcere pălălăile, Barbu Filişeanu, Radu Ştirbei Izvoranu, Vasile din Corcova, Ştefan vodă şi câțiva însoțitori părtiniți, între care şi căpitanul ardelean Emeric Nagy, aflat sub ascultarea fostului voievod moldovean, dimpreună cu câteva sute de mesei şi secui. Diicu se îndreptă spre ei, căci singurătatea îl apăsa. Luă loc fără ca vreunul dintre ceilalți să dea vreun semn că l-ar băga în seamă, deşi mai înainte, în afară de Gheorghe Ştefan, toți săreau în picioare când îl zăreau. Deşi toată ziua se ferise de a cerceta pricinile înfrângerii şi de a vorbi despre ele, nu mai putu răbda să nu-şi arate nemulțumirea şi desprețul față de pedestrimea vrăjmaşului:

- Nişte sălbatici, neşcoliți şi zurbagii. În toată viața lor n-au pus mâna pe un strategicon. Nu cunosc pic de ştiință a războiului. Cătă lipsă de noimă ca să vâri lefegii puşcaşi în albia râului, când lupta era gândită pentru călărime! Nici atâta n-a putut pricepe arvanitul. Numai norocul şi turbata lor încrâncenare i-a scăpat pe năvălitori, căci după rânduielile canoanelor din scripturile ostăşeşti, trebuia să-i batem măr!

- Smintiți care preschimbă înalta ştiință a războiului într-o ciomăgeală de maidan între haimanale!

Material cu drept de autor

încuviință cu silă şi a derâdere Vasile din Corcova, grăbit ca de obicei să cânte în strună mai-marilor săi.

- Nu ştiu decât să dea năvală în deplină neorânduială, ca o gloată oarbă şi fără de judecată! se grăbi să adauge Barbu Filişeanu.

Aveau cu toții un ciudat fel de a înțelege războiul, privindu-l ca pe un soi de joc de obşte, în care, dacă una dintre părți se dovedeşte de rea-credință şi e prinsă că umblă cu măsluitul, deci se abate de la rânduielile statornicite, biruința ei e socotită nemeritată şi îndoielnică, deci în măsură de a fi tăgăduită. Ca urmare, cu toții purtau pecetea înfrângerii cu vrednicia celuia care ştia că a jucat cinstit şi drept, şi-i despreţuiau pe învingători din lumina credinței în însuşirile lor alese, a înaltei lor cunoaşteri, a lipsei oricărui cusur, a purtării lor desăvârşite, căci nu au încălcat canoanele îndătinate, de parcă ar fi avut vreo însemnătate altceva decât victoria. La urma-urmei uitau că aici era vorba de o înfruntarea pe viață şi pe moarte, în care numai câştigul avea însemnătate şi că numai față de el se putea cântări prețul roadelor.

A doua zi de dimineață, cu armata înjumătățită, muntenii încercară să înjghebeze o nouă împotrivealã la vadul Râmnicului Sărat. Fură loviți însă de străjile înainte mergătoare ale cazacilor, ajunse acum din nou în fruntea convoiului năvălitor, în urma împrejurării că Timuş, prins de prea multă râvnă războinică şi doritor de a-şi arăta vitejia, trecuse cu oastea sa în fața moldovenilor şi deschidea drumul acestora, adică pe dos decât în Moldova. Călăreții zaporojenii izbutiră să spargă destul de uşor apărarea dinspre râu şi amenințau să-i ocolească pe-o latură pe munteni şi să-i învăluiască din spate, în vreme ce grosul ordiilor duşmane, care se apropiau, i-ar fi lovit din față. Ai lui Diicu se aflau deci în primejdia de a fi împresurați şi măcelăriți, aşa încât, pentru a se feri din calea năpastei,

Material cu drept de autor

socotiră mai înțelept să-şi părăsească locurile de aşezare şi să se tragă înapoi cu oarecare orânduială. În felul acesta împiedicau şi risipirea oamenilor.

În vederea unei noi lupte, care devenise de neînlăturat, vel spătarul avea nevoie de forțe proaspete şi, în urma unui sfat al căpeteniilor ținut în tropotul cailor, hotărî să-l trimită pe vtori spătarul Radu Ştirbei Izvoranu în cetatea de scaun, ca să-l înştiințeze pe domn de starea în care ajunseseră şi să-i ceară un neîntârziat ajutor. După o goană istovitoare, nimerind însă cai buni de olac, solitorul lui Diicu ajunse la Târgovişte încă înainte de a se însera. Matei vodă îl primi fără întârziere, căci desluşirile trimişilor de dinainte nu-l mulțumiseră, iar lucrurile se cam zoreau.

Deşi la prima vedere nu putea fi învinuit de a nu fi povestit în amănunțime şi nepărtinitor întâmplările, prin mlădierile vocii, prin înlănțuirea celor istorisite, prin chipul cum stăruia asupra unor fapte, scoțându-le mai la vedere, şi prin chipul în care le umbrise pe altele, trecând uşor peste ele, cât şi prin felurite alte înțelesuri ascunse care se puteau ghici în spusele sale, în vestirile lui Ştirbei Izvoranu se strecurară o mulțime de înveninate cârteli pe seama vel spătarului şi a chipului cum cârmuise până atunci luptele. Toate aceste înțepături ascunse, deşi dedesubturile lor erau greu de ghicit, erau rodul nemulțumirilor, al dezamăgirilor şi al amărăciunii pe care i le pricinuise spătăria.

Voievodul îl asculta cu nelinişte crescândă. Că se lăsase mişcat de cele auzite şi înrâurit de judecățile sale perfid părtinitoare o dovedi şi mâhnirea care răzbătea din cartea trimisă craiului Rákóczi în aceeaşi seară, după ce ținuse un îndelung sfat cu dregătorii. Slăvitul principe ardelean, pentru a fi mai aproape de cele care urmau a se petrece, venise din nou în Țara Bârsei, aşezându-şi Curtea la cetatea de la Feldioara, ca în ajunul Paştelui, când priveghease năvala asupra Moldovei. În cartea sa, Matei

Material cu drept de autor

vodă cerea vecinului său grabnica împlinire a înțelegerilor de întrajutorare prinse în legămintele încheiate între cele două principate. Răvaşul îl încredință apoi vtori postelnicului Badea Bălăceanu, pe care-l slobozi la crai încă de cu seară, ştiind că acesta avea darul de a străbate foarte repede depărtările şi că, până dimineața, cuvintele sale vor ajunge de bună seamă la urechea celuia căruia îi erau menite.

Pornind de la gândul că ar putea fi trebuitoare o grabnică ajutorare a Munteniei, o parte a oştirii ardelene, în frunte cu Kemény, conăcise de altfel la Întorsătura Buzăului, deci foarte aproape de hotar. Cum Matei vodă se temea că se va pierde cam mult timp până ce Rákóczi o să-i trimită poruncă lui Kemény să treacă munții, spre a grăbi lucrurile, îi meni şi acestuia din urmă un răvaş. Deîndată ce, urmând spusele sale, grămăticii isprăviră de scris şi acest izvod, domnul îl încredință unui alt ceauş, orânduit şi el tot de marele postelnic.

În cele două scrisori se feri însă să-l mustre pe crai c-ar fi vinovat de toata tulburarea iscată, întrucât uneltise răzvrătirea lui Gheorghe Ştefan şi, pe deasupra, îl mai amestecase şi pe el, Matei, în vălmăşagul celor întâmplate. Voievodul se mulțumea să arate, cu vădită amărealã şi nu fără năduf, dar ocolind a pomeni vreun nume care ar fi adus atingere prea pe față cuiva, „că e sigur că vrăşmaşii noştri s-au purtat foarte urât cu lupta noastră, neavând oştile noastre generali vrednici. Cei ce erau, au fost netrebnici…"; şi încheia îngrijorat: „astfel cazacii au venit până la Buzău şi vin necontenit."[5]

Divanul, întrunit fără întârziere în urma celor ştiruite, cercetă mersul pe mai departe al luptelor, la care Matei îşi arătă dorința de a lua parte nemijlocit. Se stărui mai ales asupra nevoii de a grăbi şi sfârşi cât mai în scurt

[5] Document autentic, datând din mai 1653.

Material cu drept de autor

adunarea ultimelor cete de războinici pe câmpul de cătare de lângă Târgovişte, treabă care ar fi fost mult înlesnită dacă s-ar încetini înaintarea vrăjmaşilor. Dar, după câte se părea, nu se putea pune prea mare temei pe această nădejde. Totuşi, pentru a câştiga timp, se cuvenea să se dea ascultare rugăminții lui Diicu de a i se trimite ajutoare, rugăminte venită prin Izvoranu. Împlinirea voii acestuia era cu atât mai grabnică şi mai necesară, cu cât trebuia păstrată stăpânirea asupra văii Teleajenului, pe unde urmau să sosească trupurile de oaste ardelene. Depărtarea peste munți era însă prea mare, iar scrisorile trimise craiului plecaseră prea târziu, ca un ajutor din această parte să-i poată ajunge la vreme vel spătarului, adică înainte ca vrăjmaşul să apuce a intra în târgul Buzăului. De aceea nu se putea socoti că acest sprijin, care chiar dacă venea, ar răspunde cererii lui Diicu. Deci era limpede că trebuiau trimise grabnic nişte steaguri chiar din Târgovişte!

Cu rostuirea şi cârmuirea acestora, fură împuterniciți Radu Vărzaru şi Ghinea Țucalas. Ei urmau a ieşi în întâmpinarea lui Diicu, şi, împreună cu acesta, aveau datoria de a întârzia, cât s-o putea, venirea duşmanului. Domnul avea multă nevoie de încă un răgaz din cel puțin două pricini. În primul rând trebuia să încheie adunarea ultimelor cete de oşteni, pe care să-i ducă pe câmpul de luptă, şi să-i rânduiască acolo. În al doilea rând, duşmanul trebuia silit să mai zăbovească, pentru a îngădui cetelor ardeleneşti de ajutor să poată intra în țară. De vreme ce Kemény se afla la Întorsătura Buzăului, era neîndoios că acestea urmau să străbată plaiul dinspre Tabla Buții şi să pogoare apoi de acolo de-a lungul Teleajenului, pentru a ajunge în cele din urmă la Finta. Deci pentru izbânda celor plănuite, ar fi fost de dorit ca vrăjmaşul să fie nu numai întârziat, ci chiar oprit la trecerea râului Buzău. Dacă se întâmpla aşa, ar fi fost chiar cu putință să se pună capăt

Material cu drept de autor

războiului acolo. Nu se putea însă lăsa de-o parte nici putința unei înfrângeri. Dacă totuşi potrivnicii spărgeau apărarea la Buzău, dar nu prea devreme, şi îl respingeau pe Diicu până la Teleajen sau Prahova, ardelenii se puteau încă uni cu oştile în retragere ale acestuia din urmă, cu care s-ar fi putut întâlni în chip neîndoios. Împreunarea nu putea avea loc decât pe o latură a drumului mare ce venea dinspre Moldova, pe care se revărsau năvălitorii. Din păcate nu era limpede ce cale vor folosi aceştia. Obişnuit, de la Buzău, călătorii o luau spre Gherghița, dar, în anii din urmă, mulți ocoleau prin noul târg al Ploieştilor, păşind Teleajenul pe la Şoplea.

Vorbitorii uitau însă că se putea ca Diicu să fie silit să se retragă mult mai iute decât nădăjduiau ei, trecând spre apus de Teleajen, înainte de venirea oştilor căieşti. Neluând în seamă această putință, se arătau încredințați că întâlnirea cu ajutoarele de peste munți se va înfăptui în chip neîndoios. Ori găsindu-se la îndemâna lui Diicu steagurile trimise din Târgovişte şi cele ardeleneşti, aveau toate temeiurile de a nădăjdui că acesta va putea opri năvălitorii prin ținutul Prahovei, punându-se astfel capăt războiului, fără a mai ajunge la altă înfruntare, arătau plini de înfocare dregătorii, cuprinşi de un nemăsurat avânt de încredere şi încântare.

Deşi nu avea rost să-şi plece luarea aminte asupra unei altfel de încheieri, nemaifiind de trebuință îşi ziceau divaniții, aceştia se învoiră totuşi să se gândească şi la împrejurarea în care spătarul şi logofătul n-ar fi izbutit să țină piept cotropitorilor; în felul acesta cercetarea lucrurilor putea fi socotită deplină. Dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, oştile unite sub ascultarea spătarului urmau a se trage către apus, spre Finta, locul orânduit drept câmp de bătaie pentru lupta hotărâtoare. Însă oricum se vor petrece până la urmă lucrurile, pentru a se putea bucura într-un fel sau altul de

Material cu drept de autor

reazămul ardelenilor, trebuia să fie apărată calea lor de intrare în țară, păstrând privegherea asupra olaturilor Teleajenului cel puțin până la sosirea acestora.

Cum s-a amintit deja, ca să iuțească venirea sprijinului ardelean, în cartea către Ioan Kemény, voievodul înfățișă şi încheierile la care ajunsese divanul său. „Noi plecăm mâine dimineață (spre câmpul de bătaie) şi domnia ta, înțelegând acestea, să nu mai aştepte alte porunci de la Măria Sa (craiul Rákóczi), căci aceasta pricinuieşte prea multă pierdere de timp, întârziind acțiunea şi zădărnicind-o, ci (domina ta) să plece şi să treacă încoace Teleajenul cât mai degrabă, să ne unim cum am fost mai înainte cu domnia ta la locul numit Şoplea."[6] Olăcarul căruia îi fu încredințat răvaşul trebuia să urmeze drumul ce trecea prin Rucăr, Bran şi Braşov, ferindu-se de a se apropia de vrăjmaş, pentru a nu cădea cumva în mâna acestuia.

Tot în acest divan domnul hotărî plecarea la Rucăr a doamnei Elina, a Curții ei şi a lucrurilor prețioase, dimpreună cu cea mai de seamă parte a vistieriei, pentru ca, de s-ar ajunge la neizbândă, toate să se poată pune iute la adăpost în Ardeal. Apoi orândui şi tocmelile de întărire a palatului domnesc, cât şi a târgului, care era ocrotit cu turnuri de zid şi palănci zdravene de lemn.

O altă încheiere la care ajunseră cei întruniți în divan era aceea că nu se putea da pe mâna duşmanului cetatea de scaun, căci acesta ar fi pustiit-o; ea trebuia apărată cu orice preț, chiar dacă se cam golise de târgoveți. Deci pe de-o parte trebuia grăbită strângerea întregii oşti, iar pe de alta se cuvenea să iasă înainte vrăjmaşului la oarecare depărtare de târg, spre a-i tăia calea. Cum vremea îi gonea necruțător din urmă, Matei hotărî să grijească el însuşi de împlinirea nevoinței dintâi, fără să mai lase gătirile în seama vreunor slujitori mijlocitori, oricât de înalți în rang ar fi fost

[6] Citat extras tot din documentul amintit anterior.

Material cu drept de autor

aceştia. Legat de cel de al doilea păs, acela al opririi duşmanilor din cale, hotărî, fără a mai lăsa cuiva loc de cârtire, să-i stăvilească pe cazaci în preajma satului Finta.

Cum, pentru a nu mai lungi vorba, hotărârea fusese luată fără povața lor, boierii, înciudați că le fusese nesocotit rostul şi chipurile îngrijorați, îi atraseră domnului luarea aminte asupra primejdiei ca năvălitorii să ocolească satul mai pe la miazănoapte sau pe la miazăzi, ferindu-se de a se întâlni cu oastea munteană, ceea ce le-ar fi îngăduit să se reverse de-a dreptul şi nestânjeniți asupra Târgovişte.

În sinea sa Matei le dădu dreptate, deşi stăruința lor îl cam sâcâi, căci simți pricina adevărată pentru care îi căutau nod în papură. Pe de altă parte îşi dădu seama că aceste socotințe nu-i folosesc în cele din urmă la nimic, căci oricum nu avea mijloace ca să împiedice un asemenea mers, drept care, nădăjduind şi la o câtime de noroc, rămase la hotărârea că, fie ce-o fi, va întâmpina vrăjmaşul dincoace de satul Finta. De altfel singurul lucru cu adevărat supărător în aceste plănuiri era împrejurarea că năvălitorii erau destul de numeroşi, se simțeau îmbărbătați de izbânzile de până acum şi pe deasupra se bucurau de înlesnirea de a fi luptători deosebit de iscusiți, între ei osebindu-se mai ales cazacii.

Cum unii sfetnici continuară a cârcoti, spre a încheia întrunirea divanului şi pentru a-şi arăta neclintirea, Matei stărui că nu voieşte a se răzgândi, iar lupta se va da din jos de cetatea de scaun, în apropiere de satul Hintii, lucru în legătură cu care nu mai e loc de tocmeli, căci ținutul închipuia o adevărată cheie de intrare spre târgul său de şedere, prin aceea că, îngustimile de la Gheboaia şi Mărceşti, dintre Ialomița şi povârnişul zis al Pintenului Măgurii, strâmtau şi zăvorau cel mai de seamă drum care venea dinspre Moldova, cu trecere pe la Buzău şi Ploieşti. Deci, aşezându-se aici, închidea o cale, şi încă cea mai folosită, prin care se putea răzbi până la Târgovişte. Mai

Material cu drept de autor

departe spuse că nădăjduieşte ca astfel să scape aşezarea de paragină, de pârjol şi prădăciuni.

Însă trebuia să fie cu mare băgare de seamă, ca vrăjmaşii să nu ajungă a-l ocoli, căci erau, din păcate, şi destule alte făgaşe lăturalnice, care deschideau putința de ajunge în fața întăriturilor cetății sale de scaun. De aceea era dator să găsească mijloace de a atrage cumva năvălitorii asupra sa. Nu ştia cum va face asta, dar credea că se va descurca la fața locului, după împrejurări. Desigur iscoadele îl vor ajuta să nu dea greş. Îl mai îngrijorau apoi anevoințele pe care le întâmpina în grabnica sfârşire a întrunirii tuturor războinicilor săi, ținând seamă că duşmanul îi venea destul de iute în întâmpinare. Dar apoi adăugi în chip liniştitor că, la urma-urmelor, treaba mersese totuşi destul de bine până atunci şi n-ar avea deci pricină temeinică de temeri.

De asemenea domnul arătă că voieşte să conducă el însuşi bătălia ce se vestea. Deîndată boierii prinseră din nou a cârti, arătând că asemenea lucru ar fi o nesocotință, căci bătrânețea i-ar putea da de furcă. În ciuda spuselor lor, Matei rămase însă neclintit asupra celor hotărâte. De altfel porunci ca oştile să pornească chiar a doua zi de dimineață spre locul ales. El va mai zăbovi la palat spre a rândui ultimele trebi care-şi mai aşteptau descâlcirea. Abia când toate vor fi pe deplin desluşite, va pleca şi el; se va întâlni cu oastea chiar în marginea câmpului menit bătăliei.

*

Îndată după spargerea adunării, vel paharnicul Hrizea din Bogdănei îi atrase vel armaşului Radu Vărzarzu luarea aminte că Ştirbei Izvoranu, pe care-l cunoştea de mai multă vreme, deşi ascultător de spătărie, este un om în care se poate avea încredere, el nefiind un prea înfocat apărător al stăpânului său. Dimpotrivă, nu se lăsa orbit de supunerea

Material cu drept de autor

față de acesta, găsindu-i mulțime de cusururi. Şi chiar dacă până atunci nu se alăturase uneltirii lor, arăta destulă înțelegere pentru împotrivitorii lui Diicu, pe care nicicând nu i-ar vinde mai-marelui său! Deci i se puteau încredința unele taine şi putea fi folosit împotriva spătarului, nefiind deloc rău dacă ar fi primit între urzitori.

Urmând povața, vel armaşul, dimpreună cu vistiernicul Ghinea Brătăşanu Ţukcalas, îl poftiră la armăşie pe vtori spătar, punând pricină că, întrucât au fost întăriți în slujba de viitoare căpetenii ale trupului de oaste de ajutor pentru Diicu, nu se pot lipsi de învățăturile unui om care cunoaşte aidoma starea lucrurilor de pe câmpul de luptă. Rămaşi numai între ei, cei doi dregători îi vorbiră fără ocolişuri, deslușindu-i că, în temeiul celor înfățişate lor de către Hrizea, care-l prețuieşte peste măsură de mult, le-a câştigat încrederea şi-l poftesc să se îngemăneze cu ei pentru făurirea unei noi domnii. După câteva clipe, care-i erau trebuitoare ca să se poată obişnui cu gândul de a intra într-o urzeală, pentru el neaşteptat şi neobişnuit, Izvoranu se învoi.

Mai departe marele armaş arătă că ar voi să ştie cu osebire în ce măsură oştenii de sub ascultarea vel spătarului ar fi plecați să răspundă la chemarea de a trece în timpul bătăliei în tabăra potrivnică.

- Pe cei din pedestrime nu se poate pune vreun temei. Seimenii, dorobanții şi oamenii de strânsură sunt credincioşi domnului şi nu privesc cu ochi buni pe cei care se ridică asupra stăpânirii. În schimb, printre boieri şi feciorii de boieri, ba chiar şi în pâlcurile micii boierimi, care alcătuieşte cetele de roşii aleşi, se pot găsi destui ipochimeni care sunt gata să plece urechea la noi. Din rândul acestora pot făgădui chiar să câştig sprijinitori.

- Deci călărimea se arată doritoare de a vedea aridicându-se o cârmuire a întregii tagme a celor de neam în locul unei stăpâniri tiraniceşti a unuia singur?! stărui

Material cu drept de autor

armaşul, din plăcerea de a-şi auzi încuviințată o credință pe care o împărtăşea de mai multă vreme.

- În măsura în care călărimea e tocmită din boieri, fie ei mari sau mici, se arătă mai mlădios în deslușiri Izvoranu. Întregul cin năzuieşte într-adevăr la o cârmuire prin toți mădularii săi, care să treacă puterea aflată doar în mâna unsului, în aceea a obştii. Pedestrimea însă vede lucrurile dimpotrivă, chiar dacă oştenii de rând sunt prea tânți ca să-şi poată închipui în vorbe năzuințele legate de felul cârmuirii neamului. Oricum, ei socotesc că numai un principe volnic şi straşnic este în stare să le apere puținele drepturi şi înlesniri pe care le au şi să le păzească neschimbată starea de până acum. Deci în legăturile cu pedestraşii trebuie să fim foarte grijnici, căci nu sunt prielnici dorințelor dumneavoastră.

Mai departe cei doi dregători îl iscodiră pe vtori spătar în legătură cu „răbojul cel negru" alcătuit de Diicu. Le păsa destul de puțin de locul pe care se aflau aşezați, mai în frunte sau mai în coadă; mai mult îi măcina grija de a dibui acele laturi ale ştirii care puteau fi folosite pentru a strica bunul nume al marelui spătar şi pentru a sădi în mintea mulțimii cât mai multă bunăvoință şi înțelegere față de cei care se opun stăpânirii.

Taman când taifasul despre aceasta era în toi, fură înştiințați că venise în ospeție căpitanul Teleky, un ajutor trimis de craiul Rákóczi la curtea muntenească, din iubire pentru vecinul său, spre a mijloci şi înlesni strângerea legăturilor dintre principate; cel puțin acesta îi era rostul mărturisit de ochii lumii. În ascuns însă trebuia să slujească de iscoadă, pentru a priveghea îndeaproape pe Matei vodă, înştiințându-şi stăpânul de orice noutate ce-ar fi apărut. Ardeleanul, un bărbat scund, gras, butucănos, delăsător îmbrăcat, umbla beat de câteva zile. Aflând că venise un olăcar de pe câmpul de luptă, îl căuta ca să facă rost de

Material cu drept de autor

unele ştiri care-i erau trebuitoare pentru întocmirea răvaşelor ce le trimitea din timp în timp craiului, despre lucrurile mai de seamă care se petreceau în Muntenia.

Uneltitorii nu pierdură prilejul de a săpa buna înțelegere dintre crai şi Matei vodă, istorisind lucrurile părtinitor, însă părelnic fără a născoci ceva şi fără să răstălmăcească vădit întâmplările; astfel puteau să-şi vâre veninurile şi urzelile fără să trezească bănuieli şi fără ca lucrurile să ajungă greu de crezut. Îl primiră deci pe micul slujbaş ardelean foarte prevenitor şi, mărturisindu-i că înfățişarea sa aleasă atrage luarea aminte, îi făgăduiră să-i înfățişeze unele ştiri tainice, ale căror dedesubturi nu erau pe de-a-ntregul cunoscute nici multora dintre aceia care alcătuiau în acele zile stăpânirea. Îi vorbiră despre mulțimea, câtă frunză, câtă iarbă, a duşmanului şi despre uriaşa sa forță nimicitoare. Zugrăviră în culori mohorâte spaima şi deznădejdea de care era cuprinsă oastea munteană, cât şi destrămarea ei prin risipirea oştenilor. Vorbiră de multele înfrângeri suferite de Diicu şi de nepriceperea sa în trebile ostăşeşti. Față cu această stare jalnică, ei înşişi, deşi sunt însărcinați să apere drumul pe care vor veni ajutoarele din Ardeal, au temeinice îndoieli că vor putea duce la împlinire cele poruncite lor. S-ar putea ca, în clipa când vor sosi cătanele crăieşti la Şoplea, în loc să fie primite frățeşte de fârtații munteni, să le întâmpine un ucigător foc al duşmanului, iar unirea să nu mai poată avea loc. Ori dacă împreună oştirea lui Diicu şi cea ardeleană ar putea avea unii sorți de izbândă, lucru nu tocmai sigur, lovite pe rând, aveau pricină să se teamă că vor fi măcelărite, căci fiecare dintre ele, în parte luată, este vădit mai prejos potrivnicilor.

Deşi s-ar putea naşte părerea că nu-şi slujesc cu deplină credință domnul, din nețărmurită dragoste față de crai, pe care-l iubesc şi-l prețuiesc nespus, ei, ca boieri cinstiți, fără ascunzişuri şi fără gânduri viclene, nu-l pot

Material cu drept de autor

minți de fel, ci se simt datori să mărturisească adevărul în toată goliciunea sa, oricât ar fi el de puțin plăcut. Ori e în afară de orice îndoială că ardelenii n-au nici o putință de a ajunge întregi la Finta, folosind drumul Teleajenului, iar pe drumul Branului, mult mai greu de altfel, sosesc prea târziu. Deci trimiterea unor ajutoare este o sminteală, iar pâlcurile menite întru aceasta sunt sortite cu bună ştiință unei zadarnice jertfiri.

De bună seamă că, în încheiere, îl rugară cu cerul şi cu pământul să nu sufle o vorbă despre aceia care-l înştiințaseră asupra primejdiei; ei nu voiseră decât să-i înlesnească truda, voiseră să-i fie de ajutor, căci îl prețuiau peste măsură de mult. Voiseră să-l ferească de a da nişte ştiri care umblau, e drept, pe la curte, dar care erau lipsite de orice temei, fiind simple zvonuri născocite spre folosul unuia sau altuia şi cu deosebire a spătarului. I-au spus adevărul pentru a-l păzi de a cădea în greşeala de a-i înşela pe mai-marii săi, lucru care, mai târziu, s-ar putea întoarce împotrivă-i. Dacă năvala ardeleană va ieşi prost, spre pildă, s-ar putea să fie el scos vinovat, întrucât veştile pe care le-a dat au stat la temeiul unor hotărâri, care s-au dovedit nefericite pentru oastea crăiască. Şi pe unde va scoate atunci cămaşa? Ei îi vor numai binele, iar el să nu uite asta…

Teleky plecă peste măsură de încântat de încrederea care i se arătase prin împărtăşirea unor ştiri din cele mai tainice, pe care de bună seamă că nu le-ar fi putut dobândi niciodată pe altă cale. Deşi era încă amețit de băutură, socotindu-se în stăpânirea unor veşti de osebită însemnătate, cu ajutorul cărora putea câştiga o bună aprețuire, care neîndoios că îi va sta de reazem întru ridicarea rangului său, se grăbi să înjghebeze un lung izvod, în care sârguia să dovedească voievodului său că amestecul în războiul pornit de Lupu împotriva Ungrovlahiei este nespus de păgubos pentru ardeleni. Spre a-şi îndreptăți

Material cu drept de autor

părerile, se sluji din plin de argumentele ce-i fuseseră puse la îndemână de boieri. În aceeaşi noapte încă, trimise craiului întinsul său răvaş, încât aceasta sosi în Ardeal aproape în acelaşi timp cu cel al domnitorului, pricinuind descumpănire, îndoieli, nehotărâre, amânări; deci slujbaşul, fără să-şi dea seama, făcea jocul potrivnicilor capetelor încoronate pe care le slujea.

Poruncile lui Matei vodă erau straşnice şi răspicate, încât armaşul şi vistiernicul fură siliți să părăsească cetatea de scaun când soarele nu răsărise încă. Li se încredințaseră câteva mii de pedestraşi, aproape numai lefegii înzestrați cu sânețe şi archebuze, steaguri de soiul cel mai bun şi câteva sute de călăreți. Îndelungatele burnițe din zilele de dinainte desfundaseră drumul, care era destul de greu de străbătut. Punând pricină aceste piedici, cei doi boieri încetiniră umbletul cât putură de mult, în nădejdea că, până vor ajunge la valea Teleajenului, aceasta va fi deja luată în stăpânire de Vasile Lupu şi ai săi. Intârzierea o vor putea îndreptăți uşor, îşi ziceau ei. Prin glodurile şleahurilor, pedestraşii de tot felul şi semenii, care alcătuiau grosul corpului de oaste, nu puteau fi siliți să păşească mai repede fără a le stârni nemulțumirea, lucru care putea dezlănțui o adevărată zaveră. Ori împrejurările îi sileau să stăruie pentru a câştiga, şi nu a pierde priința oştenilor.

În acelaşi vreme Curtea Domnească era prinsă de fierberea gătirilor de băjenie. Sub pază straşnică, la primul ceas al dimineții, plecară pe drumul pribegiei chervane uriaşe, scârțâind din greu prin glodul ulițelor, sub apăsarea poverilor prețioase cu care erau încărcate vârf. Pe lângă zaharele felurite, calabalâcul cuprindea numeroase butoiaşe cu galbeni, odoare şi nestemate scoase din tainițele vistieriei domneşti, mulțime de vase de aur şi argint, catifele şi mătăsuri din cele mai scumpe, aduse din cine ştie ce colț al Evropei şi multe, multe altele. Convoiul se îndreptă spre

Material cu drept de autor

poarta Argeşului, zisă şi a Câmpulungului, deschisă mult mai devreme în acea zi decât de obicei. Harabalele ieşeau într-o scurgere înceată, trudnică pe sub bolțile turnului porții dinspre această parte.

Cu puțin înainte de prânz se văzu silită şi principesa Elina să părăsească Curtea, cu toată fala cuvenită unei asemenea împrejurări. Rădvanele strălucitoare ale întâii doamne şi cele ale jupâneselor de curte, care-i alcătuiau alaiul, luară în grabă drumul Câmpulungului, ieşind pe urmele carelor cu bucate, cu felurite alte merinde şi bogății, plecate mult mai devreme. Toată această curte femeiască era apărată de o strajă de numai câteva sute de oşteni. Cu ieşirea măritei voivodese se încheia şi ultimul val al plecării în pribegie.

Butcile uşoare, poleite cu ținte de argint aurit şi căptuşite pe dinăuntru cu piele şi catifeluri, după numai câteva ceasuri întrecură în nespusă grabă harabalele grele. Femeile păreau îngrijate să ajungă cât mai repede la adăpostul munților. Mărita doamnă avea de gând să urmărească mersul încleştării de la Rucăr, de lângă hotarul cu Ardealul, ca, de s-o întâmpla neizbândă, să poată trece lesne dincolo, în principatul megieş. Încă înainte de plecare, jupânesele o rugaseră stăruitor să ceară Măriei Sale mai mulți străjeri, căci mica trâmbă care le însoțea li se părea mai mult decât neîndestulătoare în astfel de timpuri primejdioase, întrucât aceasta, după ce era puțin numeroasă, mai trebuise să se şi împartă în două, spre a griji atât de paza butcilor cu care hălăduiau femeile, cât şi a harabalelor care veneau în urmă, cu prețioasa încărcătură care trebuia pusă la adăpost. Încruntându-se cu aspră neînduplecare, Elina le răspunse repezit că acum oştenii sunt trebuitori pentru război, nu pentru a protegui istericalele unor muieri sărace cu duhul, cărora să le țină poalele!

Material cu drept de autor

Sub straşnica priveghere al lui Matei vodă fură împlinite şi celelalte hotărâri ale divanului din ajun. După ce în dimineaţa acelei Duminici a Orbului, încă de cum se crăpă de zi, armaşul şi vistierul o porniră la drum întru întâmpinarea lui Diicu, câteva ceasuri mai târziu o altă seamă de pâlcuri de războinici părăsiră târgul, îndreptându-se de astă dată spre Finta. Oştile din urmă ajunseră în după-amiaza aceleiaşi zile la locul de aşteptare care li se orânduise. Se opriră pe malul stâng al Ialomiţei, aridicându-şi stanişte într-un cot al râului, loc care fu socotit mai apărat; ba, pentru o mai temeinică ocrotire, oştenii fură puşi să sape şi un şanţ destul de adânc înspre partea din care puteau veni vrăjmaşii. Undeva în zare, spre răsărit, se zăreau acoperişurile satului Finta, sat întins sub o coastă nu prea înaltă, aflată în stânga privitorului; iar mai departe, spre dreapta, din jos de aşezare, se întindea o baltă împresurată de un desiş, care se născuse în lungul pârâului ce dăduse numele sălaşului, căruia însă unii îi mai ziceau şi Chilianca.

Domnul, care, după cum singur spusese în divan, mai întârzie o vreme la Curte, îşi scoase între timp, din sipete grele de stejar, toată înzestrarea de luptă care-i rămăsese din tinereţe.

- Şi-a pus chivăra de oţel şi s-a împlătoşat în chip înfiorător, chicoteau veseliţi unii dintre dregători. Pare-se că doi paici au fost trebuitori ca să-l rezeme, ca să nu se năruiască sub greutatea fiarelor pe care nu le-a mai încercat de câteva duzini de ani!

- E tare hazliu, bietul de el, în platoşa sa caraghioasă! Tare mă tem că şi aşa înzăuat nu va mai speria pe nimeni! Arată a sărmană rămăşiţă a unei slăvite măreţii de pe vremea bunicilor, ajunsă în amarnică paragină! Puţin a mai rămas din ceea ce a fost odinioară...

- Când a dat să ridice buzduganul, l-a smucit zadarnic de câteva ori de coadă, până ce, tras de greutatea

Material cu drept de autor

sculei de luptă, s-a prăvălit peste ea. Nu vă puteți închipui de câtă bunăcuviință, putere, trudă şi îndemnare au avut nevoie copii de casă ca să-l reaşeze pe picioare după toate rânduielile ighemoniconului de curte! De, moş săracul! Ce poți să-i faci dacă se mai crede în puteri şi tânăr, fără să-şi dea seama de starea sa adevărată! Dar la vârsta lui, judecata ți-o mai ia puțintel razna! Nu ajungi din nou nici tânăr, şi nici copil, ci doar dai în mintea acestuia din urmă! Dar de, suntem în Duminica Orbului, iar domnul este asemenea celui prăznuit, dar înainte de minunea săvârşită asupră-i de Mântuitorul! Ori sub o astfel de ursită vă puteți da seama unde vom ajunge!

Dar, in ciuda acestor zeflemele muşcătoare şi veninoase, Matei, sprinten şi volnic, cutreierase mai devreme Curtea, veghind încărcarea chervanelor şi gătirile de plecare ale doamnei; iar mai apoi putu fi văzut străbătând cetatea de scaun până la poarta Vânătorilor dinspre Ialomița, ca să se cerceteze ce alte bulucuri se aşternuseră la drum. Dădea porunci scurte şi răspicate, cu glas repezit, se amesteca în toate şi asculta dările de seamă din mers, iscodind cu luare aminte în jur, ca să nu scape cumva ceva din ochi.

În toiul acestei trude înfrigurate, domnitorul băgă de seamă că îl pândeşte unul dintre icioglanii săi, care, băgăcios şi îndrăzneț, trăgea cu urechea pe la uşi şi nu-l scăpa o clipă din ochi în preumblările sale prin Curte şi prin cetatea de scaun. Prima dată îl zărise în palat, tupilat pe după o perdea, fără ca omul să ştie că-l oblicise. Înainte de a hotărî ceva anume în legătură cu soarta sa, chemă vătaful care grijea de copii de casă, ca să-i ceară deslușiri asupra celuia care-i atrăsese luarea aminte. Aflând despre ce era vorba, cu glas umil şi vinovat, vătaful lămuri că băiatul fusese primit la Curte la stăruința marelui armaş, la care acesta slujise mai devreme în acelaşi chip. Şi acum mai era

Material cu drept de autor

în strânse legături cu fostul său stăpân şi de bună seamă că, dacă nu trăgea cu urechea doar din curiozitate, însemna că o făcea în folosul lui Radu Vărzaru, căci altă lămurire nu se putea găsi. După ce-i ceru tăcere desăvârşită în legătură cu ceea ce sfătuiseră, domnul îl slobozi pe vătaf.

Pentru el nu era noutate că sfetnicii săi îi pândeau orice vorbă şi orice faptă, nescăpându-l din ochi nici măcar în iatac. De altfel într-o anumită măsură lucrul era firesc şi chiar trebuitor. Oare cum altfel ar fi putut dregătorii ca, pentru a-i face plăcere şi a creşte în ochii săi, să vină în întâmpinarea dorințelor tainice pe care le avea, prepunând în divan taman lucrurile la care țintea. Dacă aceştia erau neştiutori, ar fi putut veni cu păreri nedorite, neîndestulător frământate sau chiar cu totul sâcâitoare, ceea ce l-ar fi băgat adesea în încurcături, pe cât de supărătoare, pe atât de spinos de dezlegat! Dar aşa, sfetnicii ştiau dinainte încotro năzuia şi se grăbeau să-i vină în întâmpinare.

Işi dăduse demult seama că era împresurat de asemenea iscoade şi în taină grijea doar ca să dibuiască pe cine slujesc, ca la nevoie, îngăduindu-le cu bună ştiință să afle anumite lucruri, anumite zvonuri, anumite păreri ori dorințe, să dea de înțeles dregătorilor care le tocmiseră ce ar trebui să spună şi să facă în divan spre a-i împlini poftele, trezind însă în ei credința că nu-i silea să făptuiască ceva anume din imboldul său, că el nici nu se gândise vreodată să le ceară aşa ceva. Alteori avea grijă ca să împiedice iscoadele să afle lucrurile pe care oblăduitorii lor era mai nimerit să nu le cunoască. Astfel izbutea să-şi mânuiască sfetnicii, adesea fără a da vreo poruncă anume, căci aceştia, de la sine, chipurile din chiar voia lor, veneau în întâmpinarea dorințelor sale, chiar înainte ca el să apuce să le rostească cu voce tare.

Cu toate că uneori iscoadele puteau avea unele cusururi, iar alteori să fie prea curioase, încât aflau mai mult

Material cu drept de autor

decât s-ar fi cuvenit, nu se putea lipsi de ele pentru a-i putea înrâuri după gustul său pe cei din jur. De altfel înlăturarea lor n-ar fi slujit la nimic, căci ocrotitorii ce-i aveau le-ar fi înlocuit cu altele, care puteau avea neajunsuri şi mai mari! Pe deasupra pe cele noi nu le-ar fi ştiut, iar până le dibuia nu-şi putea înrâuri divaniții după pofta sa. Deci anevoința nu era aceea de a scăpa de iscoadele de la Curte, ci de a le cunoaşte din vreme şi de a le trage sforile după socotințele sale.

Nu-şi închipuise niciodată cârmuirea ca pe o maşinărie simplă, cu aşezăminte răspicat osebite, nepărtinitoare, care nu se amestecă unul în trebile celuilalt, ci înțelesese că bunul mers al înjghebărilor de stăpânire asupra oamenilor se înfăptuia printr-o încurcată țesătură de legături între mădularii care le alcătuiau, țesătură în care tot felul de mijlocitori necunoscuți, fără a fi dăruiți cu vreo slujbă de seamă, puteau avea un rost la fel de însemnat ca şi fruntaşii dregătoriilor.

Dar asta nu însemna că ar fi îngăduit să fie pândit şi iscodit de oricine şi oricând, căci, făcând în acest chip, ar fi deschis larg porțile palatului tuturor vrăjmaşilor. Îi trebuia deci o pătrundere peste măsură de ascuțită ca să ştie pe cine să îngăduie şi pe cine nu. Iar în legătură cu sluga vânzătoare tocmai dibuită, socoti că, armaşul fiind de bună credință, îi poate păstra iscoada lângă sine, pentru a-i înştiința stăpânul, prin mijlocirea ei, asupra dorințelor tainice pe care le avea şi care nu puteau fi mărturisite deschis în fața lumii. De altfel dacă o înlătura, în locu-i ar fi fost vârâtă o alta, pe care n-ar fi cunoscut-o, împrejurare care avea neajunsul de a-i zădărnici plănuirile de mânuire ale mai-marelui său. Însă pe aceasta ştiindu-o, o putea împiedica să ajungă la anumite ştiri sau dimpotrivă o putea lăsa să afle, ca din întâmplare, cu mută trudă şi nemăsurată primejdie, altele pe care dorea să le vadă ajunse la urechile armaşului.

Material cu drept de autor

După-amiază, părăsit aproape de toți lăcuitorii, târgul se liniști dintr-o dată. Arăta pustiit şi gol, ca după o molimă. Doar ici şi colo, câte un câine rătăcit lătra însingurat, căutându-şi zadarnic stăpânii. Într-un târziu tăcerea de țintirim a ulițelor fu tulburată de tropotul stingher al unei cete de călăreți. Era domnul, care părăsea cel din urmă cetatea sa de scaun, împresurat de o mică strajă a Curții, de ceata olăcarilor şi de câțiva sfetnici apropiați. Se grăbea să-şi ajungă din urmă oastea.

Când ieşi la câmp prin Poarta Vânătorilor, după trecerea Ialomiței, Măria Sa privi îndărăt de pe celălalt mal al râului, căutând să ghicească în frunzişul proaspăt al copacilor, priveliştea ascunsă dar bine cunoscută a târgului său. Cu o înfiorare pe care nu şi-o putu stăpâni, se întrebă dacă îl va mai revedea vreodată. I se strânse inima când se gândi că acesta ar putea să fie sfârşitul, să piară pe câmpul de luptă, să cadă prins şi să îndure umilința şi ruşinea robiei sau să fie surghiunit din țară... Caii fiind arăbeşti, zburau peste şleahuri parcă fără să atingă pământul, îndreptându-se spre Răzvadul lui Socol Cornțeanu.

În tot răstimpul drumului ceauşi veniți de pe câmpul de luptă se alăturau cetei princiare, în vreme ce alții, odihniți, putând aspre porunci, se desprindeau de alai şi se topeau în goana uşoară a cailor, ca o blândă fluturare de aripă în tulburea lumină a înserării, care se revărsa peste geana zării. Diicu înştiința că nu a primit încă ajutorul ce urma a-i fi adus de Vărzaru şi de Țucalas şi că e silit din această pricină să se mai tragă înapoi. Matei îi răspunse că pâlcurile de luptători pe care le cerea sunt pe drum şi-i atrase luarea aminte că, împreună cu ele, trebuie musai să păstreze sub stăpânirea lor drumul Teleajenului, poarta de intrare în țară a fârtaților ardeleni.

Pe de altă parte marele vistiernic şi vel armaşul, care trăgeau de timp, străduindu-se ca să întârzie cât mai

Material cu drept de autor

mult, vesteau că înaintarea lor întâmpină piedici neobişnuit de mari din cauza şleahurilor desfundate şi a pâraielor umflate şi-l vesteau pe domn că, de bună seamă, până seara nu vor putea ajunge nici măcar până la Şoplea, necum să izbutească a se întâlni cu Diicu, aflat în acea clipă pe undeva la jumătatea drumului dintre Ploieşti şi Buzău, cum le-ar fi dat de veste. Mult îi încetinea pedestrimea, care mergea greu şi cam prea domol. În schimb călărimea se descurca mult mai bine... Cu ea nu se isca bătaie de cap. Voievodul le trimise deîndată un vestitor, prin care-i ameninţă că, dacă pierd drumul Teleajenului, îşi vor pierde şi ei capetele.

O iscoadă aşezată de Matei vodă la hotarul Ardealului, întorcându-se de la cetatea de la Tabla Buții, aducea ştirea că nu se vedea nici un fel de mişcare de oşti pe acolo, Kemény întârziind să vină cu ajutorul făgăduit. În locul ei plecă deîndată un alt cercetaş la pândă.

Căpeteniile unui trup de pedestraşi plecat printre ultimele din târg cu gând de a ajunge la Finta, înştiinţau că nu au apucat să ajungă la ţintă, şi, cum se lăsa înserarea şi mai aveau câteva ceasuri de mers, cereau îngăduinţa să se oprească în drum pentru popasul de noapte. Unii dregători, auzindu-le ruga, arătară că ar fi fost mai bine dacă oastea cu pricina ar fi coborât Ialomiţa de-a lungul malului drept, mult mai lesnicios, care, încetinindu-le mai puţin mersul, le-ar fi îngăduit să ajungă mult mai departe; atunci ar fi putut face conac din jos de Băleni, iar a doua zi, pentru a ajunge, ar fi fost de ajuns doar să treacă Ialomiţa, foarte aproape de tabăra de pe câmpul de bătaie ales. Dar acum nu le mai rămânea decât să conăcească prin ţinuturile de din sus de Mărceşti, deci dincoace de râu, chiar în calea lor. De altfel ceata domnească, umblând călare, deci mai iute, ajunse curând la ei, ba îi lăsă chiar în urmă, cu poruncă straşnică de a sosi a doua zi, dis de dimineaţă, în tabăra care fusese aridicată mai jos, în lunca Ialomiţei.

Material cu drept de autor

Ordiile trimise în ajutor lui Diicu fură silite şi ele să facă popas de noapte aproape deîndată ce trecură trudnic apa Prahovei. Ziua următoare, cea de 16 florar a leatului 7161 de la facerea lumii şi al 1653-lea de la naşterea Mântuitorului, care pica într-o luni, vestea un început de săptămână mohorât şi răcoros. Nori grei acopereau cerul frământat de un vânt neprietenos. Trâmbiţele şi tobele sunară ascuţit trezirea şi, după mai puţin de-un ceas, steagurile conduse de vistiernic şi de armaş se puseră din nou în mişcare. Cu puţin înainte de amiază abia de trecură pe undeva din jos de târgul Ploieştilor, năzuind a ajunge la malul Teleajenului care le stătea în faţă şi care nu se mai găsea prea departe. După trecerea apei, urmând calea Buzăului, ar fi trebuit să se întâlnească pe undeva cu oştile lui Diicu, în temeiul înştiinţărilor date de acesta. Unde anume se va întâmpla asta, însă nici ei nu ştiau.

Pe măsură ce se apropiau de râu, coteau tot mai spre miază-noapte, spre a ajunge la mica palancă dinspre Şoplea, dincolo de care se găsea un vad tocmai bun de trecut apa. După alte câteva ceasuri de mers, cercetaşii simţiră că, din faţă, de undeva de dincolo de Teleajen, se apropia o oştire, a cărei mărşuire era ascunsă de crângul din luncă, care închidea zarea. Oamenii se reorânduiră repede pentru apărare, sârg ce se dovedi zadarnic, căci cei care le veneau în întâmpinare erau taman aşteptatele steaguri ale lui Diicu, care fugeau de-a valma din faţa vrăjmaşului, puse pe goană în urma unei mici înfruntări petrecute puţin mai devreme, dincolo de ocinile din preajma Mizilului.

Întâlnirea celor două ordii ale lui Matei fu scurtă şi lipsită de orice fel de ţărmonii de întâmpinare sau alte semne de bucurie. Ba se pricinui chiar o tulburarea grozavă, căci călărimea lui Diicu, rămasă mai în urmă ca să acopere fuga pedestrimii, înspăimântată de împrejurarea că era hăituită din spate de cazacii conduşi chiar de Timuş, năvăli

Material cu drept de autor

pe neașteptate peste pâlcurile de dinaintea ei, pe care aproape că le călcă în picioare.

Diicu Buicescu, aflat printre fugari, fu dezamăgit când văzu că în locul unor mândre pâlcuri de călăreți, voievodul îi punea la îndemână aproape numai steaguri de pedestraşi, fie ei şi semeni! Nu-l împăcă şi nici nu-l mişcă împrejurarea că aceştia erau la urma-urmei nişte trăgători peste măsură de dibaci, făcând parte dintre cele mai grozave cete înzestrate cu sâneţe şi archebuze din Ungrovlahia. De-a dreptul pierdut se arăta Gheorghe Ştefan, care tot privea temător în spate, ca să vadă dacă este sau nu urmărit de vrăjmaş.

Oştenii spătarului, obosiți şi speriați, povestiră lucruri spăimântătoare despre tăria de nebiruit a duşmanului, mai ales a cazacilor, care îi bătură în mai multe rânduri de când trecuseră hotarul şi-i risipiră de fiecare dată. Cu asemenea vorbe îi descumpăniră şi pe cei veniți în ajutorul lor, răcindu-le râvna.

Între timp căpeteniile se povățuiră în grabă, spre a închipui o orânduială de bătaie, pentru a înfrunta în acel loc hăituitorii. Cei doi dregători nou sosiți înştiințară pe spătar că au poruncă răspicată de la Matei vodă să apere cu orice preț valea Teleajenului, în coasta căreia se întâlniseră. De altfel lucrul îi era binecunoscut de dinainte divanitului, fiindu-i vestit prin ceauşi trimişi meniți anume lui. Drept aceea, pentru a înfăptui cele hotărâte, se traseră cu toții pe malul stâng al apei. Se găseau pe o câmpie destul de întinsă, netedă ca fața unei mese, care abia în zare era chenăruită de straşina unei păduri. Însă la câteva sute de paşi înainte de vad lucrurile îşi schimbau întrucâtva înfățişarea, căci aici şesul era străbătut de un soi de prag coborâtor, care alcătuia un fel de treaptă scundă în calea celora care ar fi venit din răsărit. Trăgătorii munteni fură orânduiți în şir de-a lungul

Material cu drept de autor

acestui mic povârniş, pentru ca, de la adăpostul său, să poată ținti în cei care le-ar fi venit din față.

Unii dintre luptători, copleşiți de deznădejde şi deloc încrezători în puterea lor de a opri potrivnicul, priveau cu jale la vadul dinspre Teleajen, din spatele lor, pe care, dacă voiau să-şi scape pielea, trebuiau să-l treacă cu mare repeziciune atunci când vor fi puşi pe fugă; numai că acesta nu era destul de larg față de numărul lor, încât nu li se părea lesne să răzbească destul de iute dincolo, ca să se poată mântui de primejdie. Iar a trece apa pe alăturea cu vadul era cu neputință, căci, mai în sus şi mai în jos, malul răsăritean, adică cel dinspre ei, ros stăruitor la temelie de şuvoi, se surpase de numeroase ori, lăsând în urmă, în acele părți ale râului, un prăvăliş drept ca zidul unei case, înalt aproape cât două caturi. Culmea era că, bătând în malul răsăritean, tocmai la piciorul său, apele râului erau şi peste măsură de adânci în aceste locuri, încât, dacă se întâmpla cumva ca să alunece oareşcine în jos pe acolo, era sortit nu numai să-şi frângă oasele, ci chiar să se înece; primejdia din urmă îl amenința chiar şi pe cel care, în cădere, izbutea să scape cât de cât mai întreg. Mai spre miază-noapte râul făcea un mare cot spre apus, în dreptul căruia malul nu mai era atât de înalt şi parcă nici atât de pieptiş, dar nu era la îndemână de ajuns până acolo în asemenea împrejurări neprielnice.

În fața şirului de pedestraşi cam desperați, mare parte a lor puşcaşi, se orânduiseră trupurile de călăreți, puse acolo spre a preîntâmpina o încercare de apropiere a călărimii potrivnicilor, ieşindu-i în întâmpinare. Era de aşteptat ca duşmanul să apară mai întâi cu oştenii săi călări, căci fugarii povesteau că aceştia le luaseră urma şi-i hăituiau, ceilalți luptători rămânând, pare-se, în urmă. Îndestulă grijă se arătă şi carelor încărcate cu bucate şi altele merinde trebuitoare oştirii, cât şi celor câteva harabale ce cărăuşeau țevile de tun ale lui Diicu. Acestea fură trecute pe

Material cu drept de autor

malul apusean, spre a fi puse la adăpost față de un atac, aşezându-se acolo un soi de staniște, ferită întrucâtva de primejdie prin îngustimea vadului şi prin palanca de pază, care străjuia cu străşnicie împrejurimile.

Curând iviră în largul izlaz privegheat de munteni şi străjile în urmă mergătoare ale lui Diicu, care păzeau spatele oştirii şi vestiră că în zare au apărut cetele de pradă ale vrăjmaşului, aținându-se la o aruncătură de băț de ele. În mai puțin de jumătate de ceas vor ajunge aici, căci mergeau nespus de repede, fiind vorba numai de călăreți, cea mai mare parte a lor cazaci, dar printre ei se amestecau şi ceva moldoveni. Erau cete cu porniri nespus de sângeroase, care nu cunoşteau ce este iertarea, având în frunte atât pe Timuş Hmelnițki cât şi pe Lupu. Cei doi nu avuseseră răbdare să aştepte pedestraşii, care mergeau mult prea alene, întârziindu-i. Văzând că cei din fața lor se pustiiau, li se însutise îndrăzneala şi se repeziseră năvalnic înainte, să-i secere pe cei pe care i-ar putea ajunge. Spaima fugarilor munteni îi însuflețise în asemenea măsură, încât nu se mai gândiră la primejdiile avântării cu numai o parte a oştii, deci cu forțe cam puține, lucru care-i lăsa cumva descoperiți în fața potrivnicilor.

Apropierea duşmanului zori gătirile de apărare. În aşteptare, sânețaşii se traseră la adăpostul care li se orânduise, fiind gata de tragere; dar din păcate, trupurile de călăreți, care stăteau în calea focului lor, chipurile ca să-i ocrotească, ținând vrăjmaşul la depărtare, îi împiedicau însă să-şi împlinească menirea.

Privind aceste gătiri de luptă, în Gheorghe Ştefan renăşteau visele de mărire. În sfârşit potrivnicul va putea fi oprit cu ajutoarele deja primite, cât şi cu acelea care erau aşteptate a sosi din clipă în clipă din Ardeal, pe Teleajen în jos. Credea chiar că de astă dată vrăjmaşul va fi împins înapoi. Vremelnicul voievod arăta groaznic: cu fața trasă, cu

Material cu drept de autor

ochii încercănați de nesomn şi supărare, cu veşmintele mototolite, căci de câteva zile dormea în ele, fără să se mai poată dezbrăca, căci, puşi pe fugă fiind cu toții, nu apucaseră să-şi ia nici unele cu sine, încât, fără deosebire, erau siliți să-şi petreacă noaptea sub cerul liber, cu ce aveau pe ei. Iar marele necaz era că, mai ales spre dimineață, se lăsa destul de frig. Năpasta îl secătuise sufleteşte, îi storsese vânjoşenia trupească, încât călărea moale şi zdrobit, cufundat într-o tăcere neprietenoasă. Înfrângerile repetuite, oastea risipită, coroana pierdută, nopțile de nesomn şi dezamăgire, goana înfricoşată şi lipsită de fală îl învăluiau ca nişte fantasme ale paraginii, ca nişte pieze rele ale unei ursite a nenorocirii.

Îşi retrăia soarta ca pe o nălucire de necrezut: urcase în scaun aproape fără luptă, lucru, la urma-urmei, greu de crezut, învingându-l pe Lupu fără un război adevărat. Avusese mai mult de furcă cu fârtatul său muntean, ca să-i năruie plănuirile, decât cu vrăjmaşul său recunoscut, voievodul moldovean pe care-l înlocuia. Dar îmbătătoarea fericire nu ținuse nici măcar o lună, pentru ca să piardă dintr-o dată scaunul, tocmai în clipa când credea că-l stăpânea mai deplin. Nu degeaba clevetitorii îl numeau în zeflemea „domnul de Paşti". După aceea urmase, zi de zi, o prăbuşire după alta. Dar se părea că firul nenorocului se va rupe în sfârşit, iar cumpăna sorții îşi va ridica din nou brațul pentru el. Cu o înfocare în care amesteca şi o bună măsură de oarbă credință pravoslavnică în minunile Domnului, se silea să năzuiască la o nouă înălțare a stelei sale ocrotitoare. Şi o făcea cu atâta îndârjire, încât izbuti să se pătrundă până în adâncul sufletului de nădejdea că lucrurile sunt pe cale de a se îndrepta. Totuşi bucuria care-i lumina sufletul nu putea răzbate pe chipul său pământiu şi istovit.

Până la apropierea gonacilor duşmani, muntenii avură vreme îndeajuns ca să se orânduiră după plănuirile pe

Material cu drept de autor

care şi le făcuseră, încât potrivnicii, izbindu-se de ei, se văzură zvârliți înapoi ca de coarda unu arc de care s-ar fi lovit. Trupurile de hărțuială căzăceşti şi moldoveneşti îşi dădură pe dată seama că se înfruntau cu oştime proaspătă şi mult mai numeroasă ca aceea cu care avuseseră de a face până atunci, fiind-le limpede că în fața lor nu se mai găsea mâna de fugari înspăimântați ai lui Diicu, pe care-i băgaseră în sperieți puțin mai devreme. Focurile răzlețe din părți, care-i întâmpinară pe cei care străpunseseră şiragul călăreților munteni, aduceau dovada că pe undeva se aflau dosiți chiar şi nişte archebuzieri, pesemne ascunşi în zăvoi. Vasile vodă şi Timuş se gândiră imediat că ar putea fi vorba chiar de oştirea cârmuită de însuşi Matei vodă, care venea împotrivă-le cu toate puterile sale.

Față cu această schimbare, lucrurile se cam încurcau pentru mica trâmbă de hărțuială, pornită la întâmplare – şi fără acoperire – după vânatul fugarilor. Cele două căpetenii, temându-se de-o înfrângere, hotărâră ca deocamdată să se tragă înapoi, având la îndemână prea puțini luptători ca să poată înfrunta o armată mai vârtoasă. Se cuvenea, îşi ziceau ei, ca să aştepte undeva la adăpost grosul oamenilor lor, care răzbeau mai încet şi se aflau cu câteva ceasuri de mers mai în urmă.

Această şovăială trecătoare a moldovenilor şi a ortacilor lor, izvorâtă nu din frică, ci din nişte socoteli de priință, dezlănțui un adevărat val de bucurie, de avânt şi de încredere în tabăra lui Diicu. Lunca Teleajenului şi izlazul din dreptul vadului Şoplei răsunară de chiuiturile şi uralele muntenilor, care se credeau deja învingători. De pe malul celălalt, din spate, unde se alcătuise un soi de tabără, se auzea hăuitul răcnetelor de încântare ale căruțaşilor, care socoteau că fârtații lor, după atâtea poticneli, izbutiseră să pună în sfârşit vrăjmaşul pe fugă. Părea să fi petrecut în cele din urmă o schimbare în mersul războiului. Diicu strălucea

Material cu drept de autor

de fericire, căci de câteva zile fusese canonit, fără întrerupere şi fără putinţă de a le da vreun răspuns, de hăitaşii vrăjmaşi. Era întâiaşi dată de când aceştia năvăliseră în ţară, că băteau în retragere. Prins de înflăcărare, voi ca să purceadă la urmărirea şi măcelărirea fugarilor cazaci şi moldoveni, de altfel puţini la număr în acea clipă, care alcătuiau totuşi o pradă preţioasă, prin aceea că între ei se aflau căpeteniile taberei vrăjmaşe.

Vistiernicul Ghinea Brătăşanu, sprijinit şi de marele armaş, se împotrivi cu încăpăţânare:

- Matei vodă ne-a poruncit să apărăm drumul spre Ardeal şi nu să ne vârâm în nişte poveşti primejdioase, care ar putea să ne îndepărteze de la ţinta noastră. De unde putem şti că în vreo viroagă nu stau ascunşi câteva mii de cazaci, spre care vor să ne ispitească aceşti câţiva fugari călări?! Apoi, odată intraţi în capcană, am putea fi hăcuiţi până la unul, ca nişte vite la tăiere! Eu n-am de gând să-mi pun pielea prosteşte la bătaie pentru nişte năluciri!

- Ai să împlineşti poruncile mele, căci eu sunt căpetenia cea mare aici! urlă cu spume la gură Diicu.

După o clipă de descumpănire, Ghinea răspunse potolit:

- Nu mă supun decât poruncilor Măriei Sale, Matei vodă şi nimănui altcuiva! Iar Luminăţia sa mi-a cerut să stau de pază în locul acesta! umflă el, printr-o tălmăcire liberă, cele orânduite de domn, şi, pentru a-şi întări spusa, ţinti cu degetul arătător pământul de sub copitele calului. Aici se găseşte aşezarea ce mi-a fost hotărâtă. De aceea nu mă voi mişca nici un pas mai încolo. Pleacă cine o vrea, dar eu nu! Ce rost are o năvală, dacă oricum, după venirea ardelenilor, trebuie să ne tragem la Finta, unde e statornicită a se petrece bătălia hotărâtoare?! De ce să vărsăm zadarnic sânge, dacă vom avea atâta nevoie de oameni în marea înfruntare din zilele următoare?! Să ne facem, vezi Doamne,

Material cu drept de autor

că-i spulberăm pe vrăjmaşi, aşa cum au făcut-o alţii mai-nainte şi să lăsăm ţara fără apărare?! încheie vel vistiernicul cu străveziu înţeles, care nu lăsa loc de îndoieli, legându-se de neizbânzile marelui spătar.

În vreme ce se întorcea, ca să se îndepărteze de Diicu, şopti cu glas scăzut celor care din întâmplare se aflau în preajmă-i:

- Dumnealui, care a mâncat bătaie de fiece dată cât a fost de unul singur, ar vrea acum ca noi să ne punem pielea în joc ca să-şi dreagă bunul nume, pe care l-a cam ştirbit. E uşor să te împăunezi cu o cunună de izbânzi, când pui pe alţii să ţi-o dobândească! Dacă vrea slavă de mare biruitor, să şi-o făurească singur.

Copleşiţi de judecată, care la prima vedere părea pe deplin îndreptăţită, cei din jur, în sinea lor, îi dădură dreptate. Doar că uitau că în acea clipă nu mai era vorba de o măruntă răfuială cu nesuferitul vel spătar, căruia i se cuvenea să fie înfruntat şi zădărât, ci că sunt în joc nevoi de mare însemnătate pentru ţară, şi că, înainte de toate, era pusă la bătaie chiar pielea lor, lucru care ar fi trebuit să-i facă să gândească altfel.

Diicu înghiţi destul de greu tăgăduirea cuvântului său, dar singur nu putea porni fugărirea, aşa că se lăsă păgubaş. Nu mai stărui, căci socoti că vistiernicul se va încăpăţâna cu şi mai mare îndârjire şi, mergând mai departe cu gâlceava, va spori fără voie măsura ştirbirii falei sale. Uşurinţa cu care se dădu bătut se va dovedi însă mai târziu nimicitoare pentru el, căci dacă i-ar fi fugărit, Timuş şi Lupu ar fi rămas cu credinţa că în faţa lor se afla însuşi Matei vodă cu toată oastea ţării, ceea ce i-ar fi îndemnat să amâne cu cel puţin o zi, dacă nu chiar cu două, înfruntarea pe care şi-ar fi închipuit-o ca fiind cea din urmă. Cei doi, cuprinşi de îngrijorare, ar fi socotit că au nevoie de acest răgaz pentru a-şi găti puterile şi a se lămuri asupra stării adevărate a

Material cu drept de autor

lucrurilor. Ori timpul câştigat în acest fel ar fi fost îndestulător ca să îngăduie ardelenilor să sosească şi astfel să fie dusă la împlinire porunca lui Matei vodă Basarab. Dar aşa, moldovenii şi fârtaţii lor cazaci avură vreme să trimită iscoade, care să cerceteze cuprinderea oştirii potrivnice, şi să-şi dea seama că s-au lăsat înşelaţi de părelnicii.

Pentru a mici cumva răsunetul înfruntării cu marele vistier, spătarul hotărî ca să întrunească un scurt sfat de război, care să statornicească îndatoririle care le cădeau în seamă. Nădăjduia că în acest chip ocolit, în urma unor neguţări îndelungi şi dârze, renumele său va avea mai puţin de suferit, îndulcind cumva ocara pe care o înghiţise. Putea sădi astfel credinţa că nu îngăduise ca Ghinea să aibă ultimul cuvânt, corcolind cumva adevărul. Sfatul, ţinut în grabă, în spinarea cailor, fu însă şi mai neprielnic spătarului. Cei întruniţi se lăsară repede înduplecaţi de Vărzaru că nu numai că nu e nimerit să fugărească vrăjmaşul, ci că, pentru a păstra deschis drumul ardelenilor, care urmau să treacă din clipă în clipă munţii, este mai firesc ca să se retragă de cealaltă parte a râului. Având în faţă stavila închipuită de apă, îngustimea vadului, malurile prăpăstioase, aflate de o parte şi de alta a acestuia, întăriturile Soplei, care privegheau împrejurimile, vor putea opri de bună seamă orice încercare a potrivnicilor de a răzbate mai departe.

Lucrul odată hotărât, fu dus pe dată la împlinire. Deşi nedumerită şi descumpănită, pedestrimea se supuse poruncilor primite, cu toate că nu prea înţelegea de ce, după o victorie strălucitoare, în loc să treacă la nimicirea duşmanului, se retrăgea. Deci toată oastea se scurse pe malul celălalt, deşi bombănelile împotrivitoare nu lipsiră. Spre pildă marele căpitan de dorobanţi Lupu Buliga din Ciovârnişani, oltean de prin părţile îndepărtate ale Mehedinţilor, îşi arătase în cuvinte aprinse nemulţumirea faţă de trecerea Teleajenului, socotind că locul pe care

Material cu drept de autor

stătuseră pe malul răsăritean, în spatele unei uşoare învălurări a câmpiei, era cât se poate de prielnic pentru a face față unui iureş. Stăruința sa se dovedi însă zadarnică, trebuind în cele din urmă să se supună poruncilor celor mai de din sus de el.

Puşcaşii, luptători pedeştri, se înşiruiră în lungul buzei malului drept al râului, începând de din sus de întăritura de la Şoplea – care închipuia o adevărată, dar mică, cetățuie –, până din jos de ea, ajungând, prin desişul unui crâng nu prea lat, până aproape de marginea cătunului Bercenilor, rămas pustiu în urma băjenirii localnicilor, înspăimântați de zvonul grozăviilor pricinuite de cazaci.

Întreaga călărime rămase jos, lângă firul apei, unde se întindea un prundiş lat, spre a tăia, pe cât s-o putea, calea unei năvale a vrăjmaşilor. În felul acesta, trupul de oaste ce-l alcătuiau țintea, chipurile, să ocrotească retragerea seimenilor, care însă care nu aveau nevoie de aşa ceva, căci ei se aşezaseră statornic sus pe mal, fără gând de plecare. De altfel mai târziu, Ghinea, Vărzaru şi cei de ei atârnători, răstălmăcind lucrurile, se vor canoni să-şi îndreptățească hotărârile luate în aceste împrejurări nedesluşite, aruncând vina asupra soților lor neîncălărați. Ei sârguiau astfel a dovedi că pedestrimea, care, la drept vorbind, primise cu oarece preget chiar retragerea, s-ar fi pus pe fugă, iar călărimea, în temeiul unei nețărmurite dăruiri de sine şi a unei plecări spre jertfire, însuşiri ce-i stăteau în fire, ar fi rămas pe loc cât s-a putut, pentru a acoperi pe laşii cărora le sfârâiau călcâiele. La drept vorbind asemenea însăilări vor fi mai apoi stăruitor vânturate în fața domnului, spre a-l încredința că trupurile de curteni ar fi acelea care au luptat temeinic la Şoplea, învinuirile slujitorilor, cum că au fugit în chip mârşav, nefiind în nici un fel îndreptățite.

*

Material cu drept de autor

După ce se dumiriră care era adevărul, înțelegând că în față nu-l aveau pe voievodul Matei, ci o armată mult mai micuță, năvălitorii porniră un nou atac. De altfel un semn încurajator li se păru şi împrejurarea că cei de care se speriaseră nu cutezaseră să le mai stea împotrivă, ci se traseră înapoi, trecând apa. De astă dată cele două căpetenii vrăjmaşe hotărâră să se sprijine şi pe partea oştii care-i ajunsese între timp din urmă. De aceea, abia după câteva ceasuri de aşteptare, călărimea căzăcească se îndreptă din nou vijelios spre şiragul pâlcurilor muntene.

Lupu porni în două rânduri câte un iureş asupra muntenilor, căznindu-se să coboare spre vad. Dar până să dea piept cu oprelişteа închipuită de călăreții din vale, îşi văzu măturate rândurile de focul archebuzelor şi săcăluşelor[7] de pe malul potrivnic. Mai ales potopul de gloanțe şi ghiulele care venea dinspre palanca Şoplei se dovedea nimicitor. E drept că nici trăgătorii moldoveni nu se lăsau mai prejos, dar ei țintеau mai ales în potrivnicii de pe malul care le stătea în față, decât înspre călărеții din vale, căci stavila care le închidea cu adevărat calea păreau a fi aceştia, nu mulțimea împrăştiată pe prundiş.

Cei mai expuşi dintre munteni erau aceia care se aflau aşezați chiar în dreptul vadului, de-o parte şi de alta a palăncii, căci ei nu puteau găsi nici un fel de adăpost față de plumbii potrivnici, locul fiind cu totul deschis vederii. Toate hățişurile din jur, pentru a putea priveghea nestânjeniți locul, fuseseră rase de cei din întăritură, încât luptătorii nu aveau cum se feri de ochii necruțători ai duşmanilor. De altfel o seamă dintre lefegii din acea parte fură seceraţi, însă fără mare folos pentru moldoveni, căci trăgătorii din palancă, aflați la adăpost, fiind deci de neatins, împlineau pierderile pricinuite la picioarele lor.

---

[7] (*Inv.*) Tun mic, scurt, primitiv, cu tragere directă, folosit în sec. 16 - 17.

Material cu drept de autor

Între cei pieriți în acest chip se număra şi un anume Emeric Nagy, căpetenia unei trâmbe de câteva sute de ardeleni, pusă la îndemâna lui Gheorghe Ştefan de craiul Rákóczi al II-lea încă de la Iaşi, de pe vremea când acesta fusese aridicat domn. Dispariția sa avu o înrâurire, pe cât de neaşteptată, pe atât de puternică, asupra celora de sub ascultarea sa, aceştia fiind cuprinşi de spaimă şi de o amarnică zăpăceală, neînțelegând ce-ar avea de făcut pe mai departe. Aflându-se însă aşezați din sus de palancă, deci destul de departe de vadul ce se găsea de cealaltă parte a întăriturii, tulburătoarea neorânduială izbucnită în rândurile lor, cel puțin la început, nu avu vreo înrâurire deosebită asupra celorlalți pedestraşi şi nici nu pricinui apărării muntene o slăbire vrednică de luat în seamă, chiar dacă, prin năuceala care-i cuprinsese, locul pe care-l privegheau devenise partea şubredă a liniei muntene de bătaie.

Puțin după ce muntenii opriră cel de al doilea iureş moldovenesc, se auziră dintr-o dată țipete desperate şi îngrijorate dinspre fortăreață. Cei de la metereze, fiind la oarecare înălțime, băgaseră de seamă că Timuş se căznea să coboare în albia Teleajenului, undeva din susul apei, pe unde găsise nişte maluri mai joase şi mai puțin prăvalnice cât şi un gol prin desişuri, care îngăduiau cailor să coboare pe acolo. Se dădu pe dată semn de primejdie. Apărătorii se vedeau amenințați de a fi atacați nu numai dinspre răsărit, în dreptul vadului, ca până atunci, ci se năştea putința de a se deschide un câmp de luptă şi înspre miază-noapte, iar aici nu mai stătea nici o stavilă ocrotitoare în calea năvălitorilor. Printre lefegii de pe mal izbucni dintr-o dată o spaimă înfrigurată, căci orânduiala de luptă trebuia regândită din temelie, iar timpul aflat la îndemână era peste măsură de scurt, şi prin aceasta de tot neîndestulător.

Prima urmare a veştii fu aceea că pâlcurile ardelenilor se grăbiră să-şi lase îndatoririle de izbelişte şi să

Material cu drept de autor

fugă spre miază-noapte, înspre cazacii care sârguiau să treacă apa, în nădejdea de a scăpa pe lângă ei, spre munți, pe drumul Teleajenului, ca să se poată înturna acasă.

În îngăimăceala care se stârnise în aceiaşi vreme şi printre războinicii călări, boierii uneltitori, în frunte cu vistiernicul şi armaşul lui Matei vodă Basarab, dimpreună cu cetele lor, urmărindu-şi plănuirile lor viclene, şi le putură în sfârşit săvârşi. Ei năzuiseră dintru început la împlinirea lor, dar nu găsiseră până atunci prilej de a le făptui. Abia acum se ivise împrejurarea prielnică trebuitoare, care le îngăduia să se desprindă din învălmăşeala iscată, ca s-o ia la goană în susul vadului, înghesuindu-se spre a încăpea între marginile sale, dincolo de care malul devenea prăvalnic. Văzându-şi căpeteniile perind în zare, aproape imediat, ceilalți călăreți lăsară şi ei baltă bătaia şi, într-o neorânduială de nedescris, îi urmară pe cei plecați. Crezând că mişcarea ascundea o şiretenie menită viclenirii potrivnicilor, lefegii priviră la început la fuga laşă fără să-şi facă griji şi fără să se ferească. Abia când se văzură călcați sub copitele cailor de ortacii lor, se dezmeticiră. Neaşteptata goană, care trecea peste trupurile lor, îi descumpăni puțin; destui fură răniți, câțiva chiar ucişi cu acest prilej, dar având sânețele încărcate şi gătite de tragere, nu întârziară să-şi facă datoria când simțiră că vrăjmaşul dădea semene că ar voi să coboare în vale. De aceea primul nor de plumbi asupra celora care veneau împotrivă-le nu întârzie prea mult. Caii cazacilor şi ai moldovenilor se încovoiară de încordare, de parcă s-ar fi lovit de un zid şi, nechezând speriați, se ridicară în două picioare şi se întoarseră înapoi, spre locurile din care veniseră.

Deşi era pusă la adăpostul puşcaşilor înşirați în lungul malului, călărimea munteană nu se opri din treapăd. Bidivii, cu ochii măriți de spaimă, săreau peste carele cu scule de război şi merinde, orânduite în chip de tabără taman

Material cu drept de autor

în fața cătunului Şoplei, aflat la depărtare nu prea mare în spatele micii fortărețe. Neaşteptata năvală îi băgă în sperieți pe căruțaşi; nu puteau pricepe ce se petrece. Fără a mai aştepta vreo poruncă, o rupseră la rându-le la fugă, dând bice cailor. Întrucât poverile le încetineau mersul, începură să zvârle încărcătura din goana în care se dezlănțuiseră.

Grosul lor, fiind munteni, o luară, peste izlaz, spre apus, pe din jos de noul târg al Ploieştilor. Alte harabale, fiind ardeleneşti, o luară în susul Teleajenului, în nădejdea de a ajunge la adăpostul munților. Cum şesul era străjuit alocuri de pâlcuri de pomi, care ici-colo se împleteau cu streaşina unui codru care se întindea spre stânga fugarilor ce-o porniseră în susul apei, aceştia izbutiră să-şi piardă destul de repede urma, nemaiapucând să fie zăriți de cazacii care încinseseră bătălia cu fârtații lor pedeştri.

În aceeaşi vreme, dinspre miază-noapte se auzeau țipetele de deznădejde ale ardelenilor fugari, care pesemne fuseseră întâmpinați de cazaci, care izbutiseră să urce malul, tăindu-le calea. După felul şi mulțimea urletelor, măcelul trebuia să fi fost îngrozitor. Oricum, încercând să răzbată printre călărești, fură tăiați mai bine de jumătate.

Scăpară cu viață cu deosebire cei care izbutiră să se strecoare în lăstărişurile greu de pătruns ale luncii din vecinătate, unde călărești, din pricina desişului nu-i puteau ajunge. Mai apoi unii dintre ei, cu veşmintele sfâşiate de tăişul spadelor şi de țepii mărăcinişurilor, după o fugă îndelungată în susul malului, vor avea norocul să întâlnească harabalele căruțaşilor sighişoreni, foşti şi ei până atunci tot în slujba lui Gheorghe Ştefan, care, în clipa când izbucnise spaima, luaseră mai de timpuriu drumul Ardealului, spre a-şi găsi adăpostul în munți. Ei se izbăviră mai uşor, căci, fugind din vreme, nici nu apucaseră să fie zăriți de cazaci.

Auzind larma pricinuită de măcelărirea steagurilor de unguri ale lui Nagy, larmă care răzbătea de din sus de

Material cu drept de autor

palanca în dreptul căreia erau aşezaţi, trăgătorii munteni îşi dădură seama că sunt pe cale de a fi încercuiţi, ceea ce însemna sfârşitul pentru ei. În acele clipe de cumpănă, se auzi dintr-o dată vocea tunătoare a căpitanului Priboi, care adunase în juru-i pe unii dintre iuzbaşii şi căpitanii trupurilor de seimeni şi de dărăbani, precum pe Lupu Buliga din Ciovârnişani.

- Singuri nu putem ţine piept vrăjmaşilor aici, cu atât mai mult cu cât pedestrimea potrivnică se cam apropie şi va începe lupta de aproape. Primejdia e şi mai mare, cu cât din miază-noapte suntem ameninţaţi de a fi încercuiţi prin spate. Nu avem decât o singură scăpare, să ne tragem printre pomii şi tufele din luncă, căci lăstărişul acesta stufos şi ţepos ne ascunde şi ne apără. Noi vedem vrăjmaşul, în schimb el nu ne poate zări prin hăţiş. Ce-l puţin până ce nu va fi mânată pedestrimea împotriva noastră. Cel mai însemnat lucru rămâne însă, să-i împiedicăm pe călăreţi să intre peste noi în zăvoaie, ceea ce pentru ei oricum nu e tocmai lesne, căci rămurişurile îi vor zvârli de pe cai. Trebuie cu orice preţ să-i ţinem la loc deschis, în vreme ce noi rămânem tupilaţi prin desiş. Vom coborî în josul apei până ni se va pierde urma, mai ales că mai devale începe şi codrul, care ţine până la apa Prahovei, înspre care se şi îndeseşte.

Aceşti oameni de rând, obişnuit, pentru a putea vieţui, se vedeau siliţi ca pe lângă meşteşugul ostăşesc să trudească fie la muncile câmpului, fie la cele ale negoţului sau ale vreunui meşteşug. Nu se bucurau deci de vreo înaltă învăţătură în ale războiului, dar cu bunul simţ cu care se născuseră şi cu judecata lor sănătoasă, luându-şi singuri cârmuirea în mâmă, se descurcară de minune.

După cum li se orânduise, se traseră de-a lungul luncii Teleajenului la vale, fără grabă, în bună tocmeală, purtând, din clipa când fură ajunşi din urmă, lucru întâmplat

Material cu drept de autor

ceva mai târziu, o apărare îndârjită şi rodnică împotriva celor care-i hăituiau.

De altfel două împrejurări le înlesniră retragerea, dându-le vreme îndeajuns ca să ajungă departe. Prima o închipuia ciocnirea ardelenilor cu zaporojenii lui Timuş, lucru care încetini peste măsură de mult înaintarea acestora din urmă, îndepărtând astfel un bun răstimp primejdia care venea din partea lor. Apoi, pe de altă parte, apărătorii din mica palancă a Şoplii nu-şi prăsiră îndatoririle de pază care le erau hărăzite, ci socotiră mai potrivit să se ferece în întăritura lor. Focul stăruitor cu care ţinteau malul de dincolo, întârzie şi el, încă ceva vreme, trecerea vadului de către moldoveni. Iar după ce aceştia izbutiră totuşi să ajungă dincoace, atraseră întreaga pedestrime vrăjmaşă asupra lor, cetele ei împresurând cu îndărătnicie cetăţuia, mărginindu-şi astfel toate stăruinţele la dorinţa de a pătrunde, zor-nevoie în lăuntrul întăriturilor, uitând parcă de fugarii care se trăgeau prin luncă spre miază-zi. Doar călăreţii lui Lupu se vor repezi mai apoi după seimenii lui Matei, dar fără prea mare izbândă, căci nu izbutiră să-i scoată din hăţişurile în acare apucaseră a se tupila.

Din păcate pentru munteni, micul crâng din nemijlocita lor vecinătate, care începea la câţiva paşi din jos de vad şi se întindea până în hotarul cătunului Bercenilor, deşi le slujise, e drept, pentru a se feri de ochii potrivnicilor de pe celălalt mal, era însă cu totul neîndestulător pentru a ascunde o întreagă ordie, deci nu le putea fi de vreun folos pentru nevoile clipei. De aceea oştenii se prelinseră aproape în fugă prin dreptul său, străbătând la fel de grăbit şi sătucul alăturat, de tot pustiu, încât nici câinii nu se mai zăreau pe undeva. Cum trecură de ultimele îngrădituri împletite din nuiele, care împresurau ogrăzile, lăstărişul reîncepea, de astă dată mult mai lat şi mai cuprinzător, putându-le dărui ocrotirea trebuitoare. De altfel mai în jos lunca se împletea

Material cu drept de autor

ades cu streaşina unei păduri, făcând adăpostul mult mai încăpător. Oştenii o năpădiră pe dată, căci duşmanul era aşteptat să-i ajungă din urmă în orice clipă, nemailăsându-le vreme de zăbavă.

Fără a părăsi o clipă hăţişul, iuţiră pasul la vale, în dorinţa de a ajunge spre ţinuturile Prahovei, unde lunca se mărea şi se îndesea într-atât încât devenea de nepătruns pentru călărime.

Deci după a treia năvala dezlănţuită asupra vadului, cu tot sârgul celor din palancă, Lupu izbuti să răzbească dincoace, mai întâi cu cetele sale boiereşti de călăreţi, urmate îndeaproape de trupurile de pedeştri moldoveni şi cazaci. Cum s-a mai spus, sotniile din urmă, neluând seamă la steagurile de seimeni în retragere, împresurară palanca, împotmolindu-şi iureşul la temelia întăriturilor ei.

Vasile Lupu, după o clipă de şovăială, socotind că nu mai are ce face lângă fortăreaţă, o porni cu întreaga sa călărime pe urmele fugarilor pedeştri, căci pâlcurile care-l însoţeau pe armaş şi pe vistiernic se pierduseră undeva în zarea închisă de desişul unei păduri, încât nu mai aveau cum să-i atragă luarea aminte. De altfel curând după aceea îl ajunge din urmă şi Timuş, care terminase înfruntarea cu ardelenii şi i se alătură.

Hăitaşii încercau să-i secere pe cei ascunşi prin tufişuri şi le taie calea de scăpare. Aceştia, fiind însă bine ascunşi în arinişuri, nu le erau la îndemână călăreţilor. De aceea cei din urmă suferiră pierderi temeinice, în vreme ce seimenii şi dărăbanii munteni avură puţini morţi şi răniţi. De altfel cea mai mare parte a jertfelor căzute din rândurile lor nu se datorau duşmanului, ci călărimii proprii, care puţin mai devreme îi călcase în picioare, când o zbughise iepureşte de pe câmpul de bătaie.

Material cu drept de autor

După mai puțin de un ceas de hărțuială zadarnică, Vasile Lupu se lăsă păgubaş, căci izbânda asupra acestui pumn de oameni nu îi aducea nici un câştig adevărat, care să aibă vreo însemnătate în mersul războiului, în schimb îi pricinuia pagube tot mai temeinice, pe măsură ce înfruntarea se lungea. Pentru a putea ajunge la ei, fugarii ar fi trebuit să fie atacați cu pedestrimea, numai că aceasta zăbovea din pricina asediului pornit împotriva micii cetăți a Şoplii, socotind că vânarea vrăjmaşului cade în seama călărimii, care se putea mişca mult mai iute şi mai uşor şi nu are deci a se amesteca într-o treabă care nu era de a ei datorie.

În schimb, pătimaş şi nestăpânit, mânat de o încăpățânare vecină cu necugetarea, Timuş Hmelnițki se îndârjea cu tot mai multă îndărătnicie împotriva muntenilor. Lăsă la o parte orice chibzuință şi porunci noi şi noi năvale asupra zăvoiului. Totuşi călăreții nu puteau pătrunde printre arinişurile stufoase, cu ramuri până aproape de pământ, printre sălciile noduroase şi joase, printre tufele aspre de mărăcini şi dracilă, prin hățişul cărora însă pedestraşii se furişau fără mare greutate. Caii cazacilor se loveau cu picioarele de rădăcini şi trunchiuri, trupurile li se încurcau în țesătura de crengi, vrejuri şi iederă, iar călăreții neatenți erau de-a dreptul măturați din şa de câte ramură mai groasă; şi pe de-asupra nu se puteau feri de plumbii care-i împroşcau din toate părțile, din ascunzişuri. Era o luptă lipsită de sorți, iar seimenii şi dărăbanii, deşi fugari, erau în câştig.

Orice căpitan, stăpân pe judecata sa, ar fi lăsat de izbelişte o hărțuială fără de folos şi şi-ar fi cruțat oamenii. Însă fiul hatmanului Bogdan Hmelnițki, atunci când se înfierbânta, nu mai ținea seamă de nimic şi se avânta crâncen şi nesocotit, fiind în stare să-i zdrobească fără cruțare pe cei care, fie ei chiar dintr-ai săi, i s-ar fi împotrivit cu povețe înțelepte şi îndreptățite. Polcovnicii îi ştiau de frică, mai ales după cele pățite de Bohun, fârtatul lor,

Material cu drept de autor

întâmplare petrecută în urmă cu vreo zece zile la Podul Înalt, lângă Vaslui, întâmplare pe care nu o putuseră uita. Sub apăsarea acestei amintiri, nu cutezară a crâcni, ci se avântară şi acum cu piepturile descoperite, ca nişte animale de tăiere, spre un potrivnic nevăzut, care-i ţintea stăruitor şi necruţător din tainiţa sa verde.

Fură necesare câteva ceasuri şi mai multe duzini de jertfe ca să-l încredinţeze în sfârşit pe Timuş că nu se găsea mijloc de a intra călare în zăvoi şi că nu putea urmări şi goni un pedestraş duşman, care se furişa sprinten şi neauzit prin desiş. Dar era prea întărâtat ca să se lase păgubaş. Îl cuprinse patima cu care un vânător nărăvit răscoleşte vizuina sălbăticiunii pe care a hăituit-o, ca s-o facă să iasă la vedere. Hotărî de aceea ca toţi să descalece şi să atace pe jos zăvoaiele. Cel dintâi simţământ încercat de cazaci la aflarea celor orânduite fu acela de răzvrătire faţă de lipsa de noimă a poruncii primite. Cum ar fi putut năvăli asupra unei unor puşcaşi, ţinând cu mâna stângă de căpăstru un cal, care se smucea speriat de împuşcături şi de zgârieturile pe care i le pricinuiau crengile, iar în dreapta cu o spadă, pe care, din cauza rămurişului, nu aveau cum s-o mânuiască sau cu un pistol, cu care nu puteau ţinti, stânjeniţi fiind de zvâcnetele dobitocului însoţitor. Dar oamenii îşi înăbuşiră orice răbufnire şi descălecară cu obidă, ştiind că Timuş nu poate fi înfruntat fără primejdie. Având de ales între plumbul vrăjmaşului şi mânia căpeteniei lor, arătau precădere celui dintâi, căci pălitura sa nu era sigură, lăsând totuşi loc de scăpare, pe când cea din urmă era neîndoioasă şi nimicitoare.

Deşi reluat în mai multe rânduri şi în acest chip, atacul dădu greş, seimenii şi dărăbanii continuând să se retragă de-a lungul apei, în vreme ce apărarea lor se arăta de nedovedit. Timuş se zbătea ca un copoi ajuns în faţa unei opritori, în spatele căreia mirosea vânatul ademenitor. În

Material cu drept de autor

cele din urmă recunoscu zădărnicia a ceea ce făcea şi hotărî să încerce un şiretlic: s-o ia înainte muntenilor şi, într-un loc unde zăvoiul era mai îngust şi hăţişul mai rar, să taie de-a curmezişul trecerea, oprindu-le muntenilor fuga. Astfel îndărătnicii lefegii vor fi împinşi înapoi şi se vor lovi de trâmbele rămase în dreptul vadului. În acest chip puteau fi prinşi la mijloc, ca într-un cleşte, şi nimiciţi.

Fără să mai gândească prea mult, Timuş o porni în treapăd nebunesc în josul luncii, urmat de cele câtva mii de călăreţi însoţitori. Numai că, pe măsură ce se îndepărta, crângul din dreapta sa se îngemăna tot mai stăruitor cu tufişurile crescute în lungul malului, locul fiind tot mai greu de străbătut de călăreţi.

Timuş îşi dădu seama abia după ceva vreme că rătăcea în chip zadarnic pe încurcatele căi ale codrului, fiind adesea silit să se îndepărteze de cei urmăriţi, spre a ocoli desişurile de nepătruns pentru un călăreţ. Porunci reîntoarcerea spre palanca de la Şoplea, unde bănuia că-l aşteaptă socrul, care nu catadicsise să-l urmeze până la capăt.

Ajuns în dreptul fortăreţei luă seama că pedestraşii continuau să se canonească zadarnic ca să spargă lemnăria îngrăditurii. Furios că mulţi dintre oşteni erau cazaci, care nu se descurcau de atâta vreme ca să ajungă la o încheiere, lucrurile tărăgănându-se cam mult după părerea sa, porunci să se pună foc palăncii şi să se tragă cu săgeţi aprinse înlăuntrul ei, în nădejdea de a nimeri un butoiaş cu iarbă de puşcă şi totul să sară în aer. De astă dată porunca se dovedi rodnică şi în scurt timp cei dinăuntru i se închinară, spre nețărmurita sa mulţumire. Era cât se poate de mândru că el dezlegase impasul, lucru de care socrul nu se arătase în stare. Ca să-şi răzbune poticneala suferită de pe urma lefegiilor fugari, pe care-i scăpase printre degete, şi ca să se

Material cu drept de autor

despăgubească pentru supărarea care i se pricinuise, hotărî să-i spânzure de crengile pomilor din lunca învecinată pe cei pe care tocmai îi luase prinşi.

În vreme ce privea la împlinirea osândei orânduite, se apropie Vasile vodă, cu gând de a-l domoli întrucâtva, pentru ca, în acest fel să scape de urgie pe cei care încă nu fuseseră aridicați în ştreang. Ca să-i abată luarea aminte de la fioroasa sa îndeletnicire, îi împărtăşi cele aflate între timp de la nişte prinşi. Aceştia arătau că Matei vodă i-ar aştepta pe malul Ialomiței, pe undeva pe lângă un sat zis Finta. Tot de la ei ştia că pe o latură a cătunului Şoplii muntenii ar fi aşezat mai devreme o tabără, în care se aflaseră o mulțime de căruțe cu merinde şi felurite alte bunuri, dar se risipiseră spre apus, neputând fi prea departe în acea clipă. Ştirea din urmă, trezind deîndată în el pofta jafului, îl făcu pe Timuş să se lipsească de plăcerea de a priveghea până la capăt căsăpirea celora care cutezaseră a-i sta împotrivă şi hotărî să dea de urma harabalelor cu prisoase.

Se dezlănțui într-o smintită goană călare, luând-o la nimereală spre zarea dinspre apus. Nările îi tresăltau de plăcerea treapădului, iar pe lângă urechi îi vâjâia desfătător adierea unei boare. Strângea între genunchi trupul încins al animalului, ca să poată simți tremurul vinelor acestuia şi încordarea fugii. Carele despre care-i vorbise Lupu nu-i apărură în cale, în schimb, din înălțimea calului, zări lucind în față, spre dreapta, turlele unor biserici. Era noul târg al Ploieştilor, un prilej de jaf mult mai ademenitor decât cele câteva căruțe pe care le urmărea şi de care nu putea da, de bună seamă acestea pierzându-se pe cine ştie ce şleah care străbătea pădurea din stânga sa. Drept care porunci oştii să se abată înspre aşezare, pe care o trecu prin foc şi sabie, încât numai puțini dintre aceia care nu se pribegiseră de dinainte, mai scăpară cu viață. Unii povesteau, spre a-i

Material cu drept de autor

scoate vină vel armaşului, că în aceste împrejurări nenorocite ar fi fost ucişi şi părinții acestuia, care nu avuseseră bunul gând de a se băjeni. Deci laşitatea Vărzarului, care fugise ca un nemernic de pe câmpul de luptă, dăduse prilej cazacilor să năvălească în târg, pricinuindu-se astfel moartea tuturor neamurilor sale. Dacă nu trăda, roadele ar fi fost poate altele... Ce va fi fost adevărat din această istorie şi ce închipuire, este greu de spus.

Jaful căzăcesc fu atât de năprasnic şi împlinit cu atâta migală, încât sărmanii moldoveni, sosiți mai pe urmă, nu mai avură ce prăda. Din case nu mai rămaseră decât năruituri fumegânde, iar pe uliţe zăceau, pe ici, pe colo, leşurile celor care nu apucaseră să scape din calea celor veniți să le aducă dreptatea lui Dumnezeu şi să-l pedepsească pe domnul Matei pentru viclenia sa. În vreme ce moldovenii se căzneau a mai dobândi ceva dintre dărâmături, cazacii, călăuziți de un prins muntean luat drept „limbă", o porniră falnic spre locul unde se zicea că-i aşteaptă moşneagul ce le era potrivnic.

După vreo două ore de mers, omul care le slujea de călăuză îl înştiință pe Timuş că undeva spre stânga drumului, în satul Cocorăşti Colț, s-ar găsi un conac al vel postelnicului Constantin Cantacuzino, peste măsură de mare şi de îndestulat. Gospodăria era plină de bucate, de băutură, de felurite odoare şi de multe alte avuții, taman bune de a fi prădate. Auzind acestea, fiul hatmanului porunci deîndată întregii ordii să se abată din drum, spre a călca pragul acestui aşezământ ademenitor, chiar dacă ospeția nu-i era dorită. Cum se lăsa înserarea, trimise vorbă socrului său ca să facă popas unde va socoti de cuviință, că mai târziu îl va căuta şi va veni şi el într-acolo. Acum avea altă treabă grabnică, de care trebuia să grijească neîntârziat. După îndârjita şi zadarnica bătălie cu seimenii, după goana care-i

Material cu drept de autor

urmă, după truda jafului făptuit asupra Ploieştilor, Timuş simțea nevoia de a petrece, de a se veseli, de a încinge un chef sălbatec şi deşănțat, în care să-şi cheltuiască toată încordarea şi patima care se adunaseră în el.

Ajunşi la conacul de la Cocorăşti, cazacii se putură deda desfătătoarei plăceri de a prăda, de a nimici şi pustii, de a ucide. Se dezlănțuiră cu atât mai viforos cu cât, fiind pe meleaguri străine, aveau libertatea de a jefui după voie, cu deplina încuviințare a căpeteniei lor şi asta fără să se mai ascundă de Lupu, aşa cum trebuiră să facă pe vremea când coborau de-a lungul Bârladului, chiar şi după ce rămăseseră în urma voievodului. În Muntenia însă puteau da frâu liber tuturor imboldurilor lor sălbatice, puteau fi necruțători, având vrednica dezvinuire că, pentru a lovi în principele duşman, sunt datori să pustiască țara acestuia. Deci în ținuturile prin care treceau acum, nu numai că le era îngăduit să prăduiască şi să pârjolească în voie oraşele şi satele, să ucidă oamenii la întâmplare, ci chiar li se poruncise să facă acest lucru! Nu avea vreo însemnătate că jertfele nu greşiseră cu nimic nimănui, că mulți nici nu ştiau cine sunt mai-marii lor şi de ce se băteau aceştia atât de amarnic însă ei. Era de ajuns că se găsise prilejul de a le pune în cârcă păcatele, pohfala şi semeția celor care-i stăpâneau şi prin aceasta erau numai buni ca să plătească în locul acestora. Iar cazacii nu iertau nimic, mânați fiind de o nemăsurată poftă de a se îmbogăți pe seama semenilor lor, fără să le pese de suferințele şi răul pe care-l pricinuiau unor nevinovați.

În cele din urmă năvala lor noptoasă ajunse la conac, pe care-l găsiră aproape pustiu. Oamenii fugiseră din cale, ascunzându-se prin păduri. Descoperiră doar un slujitor, care, dintr-un prisos de râvnă şi credință, rămăsese pe loc ca să păzească bunurile stăpânului său, Constantin Cantacuzino, marele postelnic al lui Matei Basarab. Pe lângă

Material cu drept de autor

acesta se mai aflau nevasta şi o fiică a sa, fecioară în plină înflorire.

Plăcerea tainică şi păcătoasă de a scotoci prin case străine, de a-şi putea citi nemărginirea puterii în spaima celor jefuiți şi hăituiți, în putința de a-i batjocori pe cei prinşi, de a le juca soarta pe muchia spadei lor, întărâta cugetele năvălitorilor. Erau cuprinşi de o năvalnică beție a volniciei lor, căreia nimeni nu cuteza a-i sta împotrivă, de desfățul de a se simți liberi şi neîngrădiți de rânduieli, de legi, de simțăminte de ascultarea pravoslavnică, de orice simțire omenească, slobozi de orice încătuşare. Erau stăpâniți de ispita de a atinge culmile sălbăticiei care zăcea în ei, mânați fiind de pofta unei trăiri năvalnice, nețărmurite de nimic. Toate aceste simțăminte se întrupau într-o dorință nemărginită a distrugerii, într-o plăcere oarbă, clocotitoare, furtunoasă, nesănătoasă, crudă de a se deda la orice josnicie care le putea dărui desfătare.

Aceste porniri se întrupară mai întâi într-o beție deşănțată, dezlănțuită în beci, şi mai apoi în sălbăticia siluirii la grămadă a bietei fete a slujitorului, descoperită întâmplător. Codana fu târâtă în ogradă, spre desperarea părinților, siliți să privească cele ce se petreceau; i se smulseră veşmintele şi apoi fu stăpânită pe rând de cei strânşi cerc în juru-i, cu poftele aţâţate. Fu o împreunare trupească grosolană, neiertătoare, fără alte simțăminte în afara desfătării în sine. Nimeni nu se gândi la caznele sărmanei ființe, care rămânea o simplă unealtă de petrecere şi înveselire. Moartea în chinuri a acesteia, care se întâmplă în cele din urmă, înainte ca sutele de bețivi, adunați ciotcă la zaiafet, să fi apucat să se înfrupte din nurii ei, nu le pricinui acestora vreo mustrare de cuget sau vreo părere de rău, ci le deşteptă doar ciuda şi furia de a fi pierdut prilejul de a se desfăta, de a fi siliți să întrerupă acest joc aţâţător. Necazul de a nu fi ajuns la vreme la rând îi aprinse într-atât pe unii,

Material cu drept de autor

încât, drept răzbunare, loviră răposata cu cizmele, iar în cele din urmă o sfârtecară fără milă cu spadele, într-o dezlănțuire de supărare şi de sete de răfuială lipsită de orice noimă.

În vreme ce unii tăvăleau fata prin țărână, alții, şi mai ales cei care-şi făcuseră plăcerea, se reînturnară în beci, găuriră cu jungherele capacele sau doagele uriaşelor butii cu vin, lăsând licoarea să se verse pe jos, deşi țineau gurile în dreptul şuvoaielor ce țâşneau prin găuri, ca să bea ca de la țuțuroi, fără vreo ulcea. Vinul scurs la întâmplare înmuie pământul bătătorit al podinii, preschimbându-l într-un mâl lunecos şi cleios, înecat într-o zeamă lutoasă, în care ajunseră să se bălăcească cu toții. Într-alt colț al beciului descoperiră carne afumată sau crudă, slănină din iarna abia trecută, pâini, butelci cu țuică şi multe alte prisoase de băut şi de mâncat. Mulți dintre ei, amețiți că de abia se țineau pe picioare, năvăliră în odăile de sus, jefuind tot ceea ce putea avea cât de cât preț. Smulseră din sipete veşminte, felurite odoare, blănuri de jder şi de samur şi multe alte avuții pe care le aşezară grămadă în harabalele scoase din şopron, pe care le traseră la scara conacului. La chervane se grăbiră să înhămare caii găsiți în grajduri, deşi nici pe departe nu se dăduse vreun semn de plecare. Alții slobozirăă în mijlocul ogrăzii cele câteva sute de vite, pentru ca la plecare să nu uite să le ia cu ei, drept dobândă pentru sârgul lor de viteji războinici. Ca dobitoacele să nu scape cumva pe câmpurile din preajmă până ce ei îşi vor isprăvi prădăciunile, închiseră porțile ogrăzii, fără a le fereca însă.

Polcovnicii nu se dovediră mai breji. Şi ei erau la urma-urmei oşteni puşi pe jaf şi nimicire şi pe împlinirea cu o sălbăticie de jivină a poftelor lor. Dar față de gloata de rând, erau totuşi dăruiți şi cu mai multă judecată, care-i îndemna să fie prevăzători. Aceasta lămurea pricina din care se împotriveau lipsei de măsură a lui Timuş, în cele îngăduite la conac. Nici ei nu erau mânați în purtarea lor de

Material cu drept de autor

un prisos de subțire simțire sau de milostivele rânduieli pravoslavnice de care se vorbea în didahii; ci, ceea ce îi îndruma era numai teama de primejdii care le-ar putea pricinui nimicirea, ştiind că vrăjmaşul, aflat nu prea departe, îi putea ataca şi secera în orice clipă. Oştenii erau atât de beți încât mulți nu mai ştiau de sine şi n-ar fi fost în stare să se apere. Mai toți ar fi fost jertfe sigure, dacă cineva şi-ar fi pus mintea cu ei. Cu toată această îngrijorare, dimpreună cu Timuş, ocârmuiau totuşi jaful şi pustiirea.

Lăsându-se noaptea, după ce trecură Prahova, moldovenii făcură în sfârşit popas pe aproape de lunca Cricovului. La drept vorbind, aici ajunse la acel ceas numai călărimea boierească, ceilalți rămânând mult în urmă, ei alcătuind un convoi al cărui capăt se întindea poate până aproape de Şoplea, de unde ultimii pedestraşi plecaseră destul de târziu. Vasile Lupu primise ştire din partea ginerelui că va întârzia, voind a zăbovi o vreme într-un sat de pe alăturea cu drumul, dar făgăduise să i se alăture în răstimpul nopții, pentru ca, a doua zi, să poată merge mai departe împreună. Însă domnul moldovean îl aşteptă zadarnic până ce adormi, dar tânărul său neam nici gând să apară! Dimineața când se trezi, oastea acestuia încă nu intrase în staniște.

*

Radu Vărzaru înțelegea însemnătatea înfrângerii de la Şoplea, ca argument în încercarea de a-i îndupleca pe ardeleni să nu vină în sprijinul lui Matei vodă, căci, odată pierdut drumul Teleajenului, întâlnirea cu trupele muntene era zădărnicită. În noile împrejurări, ajutoarele crăieşti, în loc de a se înfrăți cu soții lor munteni, erau amenințate de a da peste cazaci şi moldovenii, care le puteau zdrobi neîntârziat, fiind mult mai numeroşi şi destul de volnici.

Material cu drept de autor

Dacă împreună ardelenii şi muntenii ar fi fost destul de puternici ca să poată face față vrăjmaşului, luați în parte, sorții lor de izbândă ar fi fost destul de scăzuți. Iar dacă Kemény ar fi putut fi încredințat că-l amenința asemenea primejdie, de bună seamă că ar fi pregetat să treacă munții. Întru împlinirea acestei dorințe de înduplecare, a cărei înfăptuire le putea uşura atingerea țelurilor, armaşul se apropie de vel vistier pentru a se sfătui cu el. De altfel, după ce părăsiseră în chip laş şi ruşinos câmpul de bătaie, socotind că pedestrimea lăsată în urmă va da temeinic de furcă potrivnicilor, întârziindu-i îndelungă vreme, se socoteau feriți de orice primejdie. De aceea se îndepărtau în treapăd mic, fără grăbire, năzuind de a ajunge în tihnă la Finta.

Radu Vărzaru, după ce-i istorisi vistiernicului ce gând îi venise, îi arătă că avea în ceata sa o slugă de încredere pe care o dăscălise din vreme asupra a ceea ce avea de făcut spre a-i opri pe ardeleni şi-i ceru povața, dacă are sau nu rost să-şi sloboade omul, ca să le fie de sprijin boiernaşilor săi, trimişi mai dinainte spre cetatea de la Tabla Buții cu aceeaşi menire.

Cum Ghinea încuviință cu încântare plănuirea, vel armaşul îşi chemă omul şi-i porunci ca, ocolind cu grijă străjile şi iscoadele vrăjmaşe, să urce în munți, spre a se întâlni cu slujbaşii vistiernicului; şi dându-le ştiri despre înfrângerea de la Şoplea şi înaintarea cazacilor până dincolo de Teleajen, deci până dincolo de drumul care venea dinspre Ardeal, să-i sprijine pe cei doi ca să-şi întregească mărturiile cu care urmau să înduplece cătanele crăieşti să se întoarne din drum. Pentru a spăimânta căpeteniile trimise de Kemény, biruința duşmanului trebuia să fie zugrăvită cu multe înfloriturişi scorneli, încât să pară cât mai zdrobitoare, sporind astfel priveliştea primejdiilor care-i păşteau pe cei ce-ar fi coborât din munte.

Material cu drept de autor

Omul, bun cunoscător al locurilor, ocolind cu îndemnare primejdiile, ajunse în câteva ceasuri pe Telejenel, unde îi întâlni pe cei doi părtaşi despre care îi vorbise armaşul, dar aceştia se arătau nespus de nedumeriți, căci, în chip de neînțeles, ardelenii nu se arătaseră încă, deşi ar fi trebuit să treacă granița de ceva vreme.

La adăpostul întunericului şi scăpată de hărțuielile cazacilor, şi pedestrimea munteană, plecată de la Teleajen, umblând toată noaptea, trecu Prahova, apoi Cricovul Dulce şi se îndreptă spre satul Finta de pe Ialomița, unde oamenii ştiau că se vor întâlni cu oastea cea mare a domnului lor.

Răvaşul lui Matei vodă îi fu înfățişat lui Kemény încă din dimineața de cincisprezece florar, care cădea în acel an în Duminica Orbului. Deci o primi cu mai mult de-o zi şi o noapte înainte de lupta de pe Teleajen. Dar, deşi era rugat să se pună în mişcare fără nici o întârziere, iar pentru a nu irosi vremea, s-o facă chiar fără a se mai sfătui cu măritul crai, generalul nu se arătă deloc grăbit. Cum Rákóczi al II-lea, pentru a veghea mai îndeaproape întâmplările, se strămutase în colțul răsăritean dinspre miazăzi al principatului său, la castelul de la Feldioara, Kemény îi trimise un izvod făcut după cartea domnitorului muntean, cerându-i deslușiri asupra a ceea ce îi stătea în față. Era vădit că ținea să tărăgăneze plecarea. Craiul ştia foarte bine despre ce era vorba, căci primise şi el o asemenea scrisoare de-a dreptul de la Matei vodă. Între timp însă îi ajunsese de la Târgovişte şi înştiințarea lui Teleky, împuternicitul ce-l aşezase cu rost de iscoadă pe lângă domn. Scrierea acestuia îi vestea lucruri din cele mai îngrijorătoare, încât lui Rákóczi îi era destul de greu să hotărască ce are de făcut.

Şovăielile sale nu se datora atâta sorții nehotărâte a vecinului său din miazăzi, cât plănuirilor care-l frământau de ceva vreme. El năzuia de câțiva ani să pună mâna pe coroana Lehiei, iar năzuința sa nu părea cu totul lipsită de

Material cu drept de autor

sorți de izbândă, căci o parte a nobilimii din seim îl privea cu destulă bunăvoință. Cazacii, odată cu moartea regelui Wladislaw, adică din leatul al 7156-lea de la facerea lumii şi al 1648-ulea de la naşterea Domnului, se răzvrătiseră împotriva leşilor şi cercau să se sloboadă de sub stăpânirea lor. De vreo cinci ani dezlănțuiseră o seamă de războaie împotriva noului rege, Ion Cazimir al II-lea de Vasa, măcinându-i forțele şi statornicia cârmuirii. De altfel chiar şi în țară erau destui şleahtici care nu-l priveau cu prea multă bunăvoință pe cel încoronat. Deci în aceste împrejurări, făgăduindu-le unele înlesniri, cazacii puteau fi atraşi de partea sa. Rákóczi se gândea prin urmare că ar putea câştiga acest îndoit reazăm, adică acela al nemulțumiților din Lehia, cât şi al acelora din Hetmanatul zaporojean şi, întemeindu-se pe el, ar putea frânge anumite împotriviri lăuntrice şi totodată pe regele din miazănoapte, care tocmai se afla la cârmuire.

Drept care trimisese de ceva vreme soli hatmanului Bogdan Hmelnițki pentru a-l ademeni să intre în plănuirile sale. În acea clipă însă socotelile i se cam încâlceau, căci dacă sărea în ajutorul lui Matei, ar fi intrat în luptă cu fiul hatmanului zaporojean, ceea ce putea dăuna neguțărilor tainice cu tatăl acestuia. Craiul era vădit încurcat de neaşteptata întorsătură a lucrurilor. În împrejurările acestea i-ar fi fost mai drag să poată sta deoparte. Dar pentru a-şi împlini visul, avea totodată nevoie şi de reazămul celor două principate megieşe, adică al Moldovei şi al Ungrovlahiei. Nici de ele nu se putea lipsi!

În cel dintâi voievodat socotințele făcute cu Gheorghe Ştefan îi fuseseră zădărnicite şi acum trebuia să reînnoade prietenia cu Vasile vodă Lupu pentru a drege lucrurile. Însă luptând alături de munteni nu numai că-l supăra pe Hmelnițki, dar nu putea găsi nici vreo cale de a şi-l apropia pe Lupu, ci dimpotrivă! Deci pierdea dintr-o dată

Material cu drept de autor

doi cârmuitori care i-ar fi putut fi aliați! Dacă însă nu se amesteca, fiind prin asta de ajutor potrivnicilor, s-ar fi supărat Matei vodă şi trebuia să se lipsească de sprijinul țării sale. Deci de orice parte s-ar fi alăturat, ar fi tras unele ponoase. De altfel statul cumințel de-o parte nu-i slujea pe deplin nevoile şi prin aceea că dacă Vasile vodă învingea şi se înstăpânea dincolo de munți, văzându-se întărit, ar fi cercat să scadă cât mai mult cu putință înrâurirea ardeleană în olaturile ce le stăpânea, îmbărbătat fiind şi de osmanlâi, care nu vedeau cu ochi buni o înfrățire a celor trei țări române, căci le slăbea stăpânirea. Deci dacă arvanitul învingea, îl cam scăpa din mână. De altfel pe otomani nu i-ar fi bucurat nici plănuirile sale legate de Lehia; dacă le-ar fi aflat, de bună seamă că ar fi sârguit din răsputeri ca să i le surpe. Iar Lupu, biruitor în războiul din Muntenia, putea fi o unealtă folositoare întru aceasta. Împrejurările erau deci peste măsură de încâlcite.

In tot răstimpul duminicii, parcă blestemată prin numele praznicului ei, Gheorghe Rákóczi îşi frământă zadarnic capul ca să scornească o ieşire mântuitoare. Dar nu întrevedea nici una, el neavând parte de vreun Mântuitor care să-i dăruiască lumina ochilor. Vrând-nevrând, trebuia să intre în război alături de una din părți, dar nu ştia cum ar putea s-o facă fără să-şi strice legăturile cu nici una dintre ele. Era un impas nespus de anevoios, peste care nu vedea cum va putea trece.

Parcă ar fi fost plecat să renunțe la ajutorul făgăduit lui Matei; de altfel față de acesta îşi găsea chiar o dezvinuire. Dacă nu apucase să-i trimită încă trupul de oaste făgăduit, pe care să-l cârmuiască el însuşi, nu stătuse totuşi cu mâinile în sân, ci pusese de mai multe ori nişte vorbe prielnice la Înalta Poartă. E drept că acestea erau cu osebire în folosul lui Gheorghe Ştefan, dar ele închipuiau totodată o înlesnire şi pentru Matei vodă, care-şi dăduse obolul la

Material cu drept de autor

înscăunarea acestuia. Ori aceste vorbe care le punea pentru fârtații săi le întărise cu peşcheşuri peste măsură de grase, dăruite dregătorilor turci în măsură de a înrâuri soarta țărilor de la Dunăre. Deci dacă nu se jertfise cu oastea pentru vecinul său, o făcuse cu o grămadă de bani! Într-un fel îşi împlinise o seamă dintre îndatoririle ce-i cădeau în seamă.

Din pricina şovăielilor cât şi a vicleşugurilor pe care căuta a le născoci, abia spre seară îl înştiință pe Kemény, aflat în tabără la Întorsura Buzăului, să trimită ceva oameni, care să treacă munții, ca să împlinească îndatoririle ce le avea, în temeiul legămintelor pe care şi le luase în anii dinainte. Totuşi îl pofti pe general să facă bine şi să stea, pe cât s-o putea, mai de-o parte, ca să nu-i zădărască prea mult nici pe vrăjmaşi. Porunca nu era numai ciudat de nedesluşită şi de încurcat alcătuită, ci de-a dreptul lipsită de noimă, căci cum puteai să iei parte la o bătălie, fără să lupți de nici o parte?! Întrucât se lăsa seara, Kemény, năucit şi de încâlceala desluşirilor primite, amână împlinirea celor orânduite pe a doua zi.

În dimineața următoare, cu numai câteva ceasuri înainte ca să înceapă lupta de la Şoplea, Kemény îl însărcină pe Ştefan Petki să-şi adune oamenii şi să înceapă marşul spre Valahia, dar îl înştiință că Luminăția sa, principele, doreşte ca polcurile ce le cârmuia să fie, pe cât cu putință, cruțate. Deci era sfătuit să nu dea în brânci cu râvna şi nici să nu se bage pe unde înfruntarea se arăta mai amarnică şi mai anevoioasă! Petki îşi ascultă cu mirare şi nedumerire mai-marele, dar ca oştean supus ce era, nu-şi îngădui să cârtească împotrivă-i, punându-i cuvântul la îndoială. Ca urmare a îndrumărilor primite, ardelenii se porniră tihnit la drum, urcând valea îngustă a Buzăului Mare. Lucrurile se petreceau în lunea de după Duminica Orbului, care în acel an pica în 16 florar după cărindarul muntean, legându-se deci de o zi cu nume parcă ursit. După-amiază oştenii

Material cu drept de autor

trecură prin cetatea din plaiul Tabla Buții și mai apoi, fără grabă, începură coborârea înspre valea Teleajenului.

Aici, cei trei boiernași trimiși de boierii urzitori le ieșiră înainte, urmați de trei care trase de boi, fiecare încărcat cu o uriașă butie de vin. Petki opri oastea la cererea lor. Fără să le pună cuvântul la îndoială, cu atât mai mult cu cât, pentru întărire, îi înfățișară și o carte domnească pe care se putea zări marea pecete a țării, le ascultă cu ușurare solia, căci porunca de a lupta alături de Matei vodă, dar fără să-l sprijine totuși, îl pusese în grea încurcătură.

Bineînțeles că din capul locului băgă de seamă că vorbele din cuprinsul scrisorii nu prea băteau cu spusele purtătorilor ei. În răvaș Matei mulțumea pentru bunăvoința de a fi ajutat, dar mărturisea că nu mai avea nevoie de sprijin, lucrurile dezlegându-se de la sine. Pe de altă parte însă, cei trei boiernași vorbeau de o înfrângere zdrobitoare suferită de munteni undeva pe lângă Șoplea, lucru care ar fi cerut grăbirea ajutorului și nu lepădarea de el, iar de vreo dezlegare a lucrurilor nici nu putea fi vorba! Totuși, gândind la încurcatele porunci primite de la Kemény, pe care din capul locului nu-și putuse închipui cum le va putea duce la capăt, socoti că era mai folositor pentru el să se prefacă a nu fi băgat de seamă ceva și să ia de bun cuvântul primit, grăbindu-se chiar să-l asculte și să-l urmeze. Înainte de a da semnul de înturnare, împărți oștenilor vinul din două butoaie, dintre cele trei aduse de soli. Cum îi istorisiră olăcarii, băutura venea, chipurile, din partea măritului voievod Matei, ca să răsplătească râvna dovedită de oștime.

Tocmai când cheful era în toi, de undeva din coturile de mai din jos ale drumului, se auziră răsunând obezile ferecate în cercuri de fier ale roților unor căruțe, care se izbeau lărmuitor de pietroaie. Câteva porunci scurte aduseră oștimea în rânduială de luptă, grabă zadarnică, căci puțin mai târziu apărură de după cotitură hărăbăile

Material cu drept de autor

sighişorene, care fugiseră în răstimpul luptei de pe Teleajen, mânând nebuneşte spre trecătoarea de la Tabla Buții, în năzuința grăbită de a ajunge la adăpost în Ardeal. Chervanele erau încărcate vârf cu rămăşițele trâmbei lui Emeric Nagy, care fusese ucis în bătălie. Fugarii, înflorind şi sporind grozăvia prăpădului din dorința de a se îndreptăți şi pentru a scăpa de învinuirea de laşitate sau trădare, dar şi ca nu carecumva să fie siliți să se întoarcă la război cu soții întâlniți în cale, întăriră spusele mincinoşilor soli ce-şi ziceau domneşti, cel puțin pe acelea care erau legate pierderea drumului pe care ardelenii ar fi putut ajunge la Finta.

Petki, care şi aşa socotea că în folosul său este să nu se arate bănuitor ori neîncrezător, nici față de boieri şi nici față de fugari, se lăsă repede înduplecat să se întoarne. Ba se ferici în gând că împrejurările îi uşurau împlinirea îndatoririi primite, de a lupta fără luptă, deci de a se face doar că-l sprijină pe principele Matei. Se arătă chiar cuprins dintr-o dată de o sinceră îngrijorare, căci se temea, chipurile, că vrăjmaşul l-ar putea ajunge chiar şi aici în munți, deşi era neîndoios că fugarii pe care-i întâlnea nu fuseseră urmăriți de nimeni. Fiind prea îngrijat de cele aflate, hotărî să se întoarne neîntârziat acasă, deşi oamenii săi nu răzbiseră să mântuie decât două din cele trei butii de vin primite în dar.

Totuşi nici de băutura rămasă nu se îndura să se lipsească, aşa că îi rugă pe soli să-i lase butoiul încă plin, cu căruță cu tot, ca să-l poată cărăuşi în tabăra de la Întorsătura Buzăului, încât să se bucure acolo pe deplin de mărinimia voievodului muntean. Solii, voind să-l vadă cât mai repede plecat înapoi, se grăbiră să-i încuviințeze cererea, iar ardelenii se puseră în mişcare, apucând drumul de întoarcere. Umblară până spre miezul nopții. Abia după ce străbătură din nou, dar din partea potrivnică, plaiul Tabla

Material cu drept de autor

Buții şi coborârâ în valea Buzăului Mare, se opriră şi făcură popas până dimineața.

Înainte de prânz ajunseră în sfârşit în fața lui Kemény, care, mulțumind lui Dumnezeu că în chip neaşteptat l-a scăpat din încurcătură, îl înştiință deîndată pe crai de întoarcerea întâmplată. Taman la ceasurile la care Matei vodă lupta din greu cu duşmanul în învălmăşeala celei mai mari bătălii a acelui timp, aşteptând zadarnic sosirea ajutorului ardelean, Gheorghe Rákóczi al II-lea răsufla uşurat, văzând că domnul muntean, prin faptul că se lipsea de ajutorul său, fără să-şi dea seama, îl scosese din impas, venind în întâmpinarea dorinței sale de-a sta de-o parte. La urma-urmei îşi dovedise buna-credință şi arătase, chipurile, că nu a încălcat şi nu are de gând să încalce sfintele legăminte încheiate cu Ungrovlahia, dar totodată nu ajunsese nici la gâlceavă cu tabăra potrivnică!

Rákóczi se vedea acum pus în fața a două putințe, fie să învingă Lupu, fie Matei. Dacă izbândea cel dintâi, îl apăsa povara de a împiedica înstăpânirea acestuia asupra scaunului muntean; lucrul nu era lesnicios, dar nădăjduia că va reuşi s-o facă până la urmă prin negustări cu cei din seraiul măritului padişah, jertfind însă ceva mai multe peşcheşuri. Totuşi i-ar fi fost mai dragă o biruință a lui Matei, căci în urma ei toate se înturnau la starea de dinainte de urzeala lui Gheorghe Ştefan. Ori această aşezare a lucrurilor ar fi fost mai prielnică năzuințelor sale decât aridicarea lui Lupu în două scaune. În chip ciudat, se părea că soarta îşi va întoarce mersul de unde a plecat! Deci trebile se vor reaşeza ca înainte de acest Paşte nenorocit al leatului 1653. Câtă trudă zadarnică, câte cheltuieli, câte griji, câte nopți de nesomn, câte zgrepțănare îi pricinuise Gheorghe Ştefan, pentru ca, până la urmă, totul să se năruie în câteva săptămâni. Îi era ciudă pe moldovean şi dacă acesta n-ar fi avut înțelepciunea de a se adăposti la Diicu, i-

Material cu drept de autor

ar fi cunoscut din plin mânia, amărându-şi zilele ce-i rămăseseră prin vreo temniță oarecare, asemeni lui Alexandru Costin, călăuzul oştilor crăieşti în răstimpul înapoierii lor din Moldova.

Cronicarii ardeleni ai acelei vremi îşi vor da seama că oştile măritului crai îi cam jucaseră un renghi lui Matei vodă, de aceea, când se vor aşterne pe istorisitul întâlnirii din munți, vor sârgui să le cam aducă din condei, ca să dea oarece îndreptățire celor petrecute. Astfel spre pildă notarul Sighişoarei, un anume Georg Kraus, recunoaşte deschis în scriitura sa că boiernaşii care-i ieşiseră în întâmpinare lui Ştefan Petki erau nişte trădători, căci după încheierea războiului, adevărul nu mai putea fi tăgăduit. Lucrurile fiind limpezi, nu încercă să le mai dosească. Dându-şi însă seama că uşurința cu care căpitanul i-a crezut pe solitorii ce-i ieşiseră înainte, luându-le de bune înseilările, poate arunca asupră-i umbra unei vini, care pe undeva s-ar răsfrânge şi asupra lui Kemény şi a craiului, va sârgui să răstălmăcească prielnic pentru ardeleni dedesubturile întâmplării, pentru a-i scoate pe aceştia din câmpul oricăror bănuieli. De aceea notarul se va grăbi să adauge că, chiar dacă ar fi ghicit viclenia şi-ar fi voit să meargă mai departe, cătanele crăieşti tot n-ar fi putut-o face, căci cei trei trădători munteni țineau ascunsă o uriaşă armată, pe care o aşezaseră la cele două capete ale unei strâmtori a văii Teleajenului, care avea pereții prăpăstioşi, încât nu se putea ieşi pe laturi. Dacă şi-ar fi urmat drumul, oştenii, ajunşi aici, ar fi căzut într-o capcană, din care prea puțini ar fi putu scăpa cu viață.

Însă dezvinuirile pe care le însăilează nu pot decât stârni neîncredere, şi aceasta din mai multe pricini. Întâiaşi dată pentru că un loc îngust, în chipul unor chei cu pereți prăpăstioşi, nu se găsea nicăieri în tot lungul drumului ce trecea muntele pe la Tabla Buții. Apoi, pentru orice om de bună credință, povestea legată de o mulțime atât de mare de

Material cu drept de autor

lefegii aflată sub ascultarea unor boiernaşi de mâna a treia nu era de crezut. De altfel faptul că, la acea vreme, asemenea ordie s-ar fi găsit cu adevărat dosită prin munți nu a fost nicicând dovedit, de bună seamă şi pentru că asupra cercetării unui asemenea zvon nu s-a plecat vreodată cineva, el fiind socotit din capul locului neserios, dacă nu chiar lipsit de noimă; deci ce rost avea ca o atare judecată să fie luată în seamă?

Apoi cum ar fi putut năimi nişte boiernaşi amărâți, de talia unor moşneni mai răsăriți, atâta sumedenie de oameni încât să pună în primejdie o ditai oştire crăiască, alcătuită numai din destoinici meseriaşi într-ale războiului?! De unde aveau atâția bani?! Iar dacă oastea aceasta tainică era plătită de altcineva, acesta nu ar fi dat-o pe mâna unor căpetenii de rang atât de mic! Pe de altă parte, atrăgea luarea aminte şi un alt mărunțiş. În împrejurările în care trimişii lui Matei vodă cutreierau țara spre a strânge pe toți aceia care erau în stare să poarte o unealtă de război, nu poate fi crezut că aceştia n-ar fi băgat de seamă umbletul unei gloate de bărbați gătați de luptă, de o mărime uriaşă, care nu putea fi trecută cu vederea! Pe deasupra nişte pâlcuri atât numeroase de lefegii nu aveau de unde să răsară din senin, de vreme ce toți cei în stare a lua parte la o bătălie erau adunați la Finta. În mare, aşezarea acestora prin țară era de altfel cunoscută stăpânirii, vistieria ținând o socoteală a lor. Ori lipsa la chemare a unei asemenea mulțimi de sute sau mii de bărbați în soldă ar fi fost pe dată băgată de seamă de domn, ea neputând să nu trezească luarea aminte.

Dar cronicarul sas simțea nevoia de a trage spuza pe turta crăiască, căci socotea că e de a sa datorie să țină partea stăpânirii, cât şi a fârtaților săi. Să nu uităm de altfel că cea mai mare parte a căruțaşilor fugiți de la bătălia de la Şoplea erau de baştină din târgul în slujba căruia se găsea! Ori nu era de dorit ca să cadă asupra lor pata unor bănuieli,

Material cu drept de autor

cum că nu şi-ar fi făcut datoria în chip cuvenit... Asta ar fi atins, la urma-urmei, bunul renume al cetății. Apoi nici să se dea cu stăpânirea nu-i strica, căci foloasele numai dinspre această parte îi puteau veni; deci avea destule pricini să fie pe placul craiului, sârguind să-i găsească dezvinuiri şi îndreptățiri, chiar dacă nu era un slugarnic grămătic de curte.

Deşi lipsit de temei, zvonul, atât de repede împărtăşit şi de cronici, cunoscu o largă răspândire în cursul lunii lui florar, împrăştierea sa fiind sprijinită cu multă râvnă chiar de cârmuirea ardeleană, căreia îi era de folos. De aceea, neprecupețindu-şi truda, aceasta sârgui să facă mare vâlvă în juru-i, vrând să înrâurească lumea, încât să creadă această sfruntată minciună, prin mijlocirea căreia îşi putea acoperi şovăielile, fățărnicia şi reaua credință. În temeiul unor asemenea măsluiri, crăia apărea ca fiind cu totul nevinovată, doar o sărmană jertfă neprihănită a unor josnice urzeli. Acelaşi zvon dădea totodată de înțeles că cei trei vânzători trebuie să fi fost unelte ale lui Vasile vodă.

După ce şi-au împlinit însărcinarea, numiții boiernaşi, care se dăduseră drept solii lui Matei vodă, prăsiră în grabă valea Teleajenului şi se ascunseră, socotind că în câteva zile domnul muntean va fi înfrânt, lucrurile se vor linişti, iar ei vor putea să iasă la iveală, cu drepturi la recunoştința biruitorilor şi a stăpânilor lor uneltitori.

În vreme ce Ştefan Petki cu oştimea sa se gătea de popasul de noapte, de cealaltă parte a munților, la Cocorăşti cheful cazacilor era în toi. Conacul postelnicului Cantacuzino, cu ferestrele luminând în beznă, cu ograda plină de ruguri aprinse, revărsa în jur o larmă al cărei zvon se răspândea până departe în liniştea câmpiei.

Pe cununa de lumină care învăluia marea casă boierească a Cantacuzinilor se răsfrânse dintr-o dată umbra întunecată a unui om care ținea calul de căpăstru, ieşit pe

Material cu drept de autor

nesimțite din tufișurile înconjurătoare și intrat pe furiș în ograda ale cărei porți rămăseseră nepăzite. Era unul dintre numeroșii boiernași care slujeau la curtea marelui armaș. Stăpânul îl trimisese la vrăjmaș ca să-l înștiințeze asupra mărimii ordiilor lui Matei vodă, asupra locului unde se aflau orânduite și asupra planurilor de luptă. Fusese sfătuit să-l caute pe Vasile vodă Lupul, dar o întâmplarea nenorocoasă pentru el făcu să treacă, fără să-și dea seama, pe lângă tabăra acestuia, greu de zărit pe întuneric, mai ales că, oamenii dormind, împrejurimile erau cufundate într-o liniște desăvârșită.

O soartă potrivnică îl împinse mai spre miazănoapte, unde fu atras de larma pe care, în liniștea deplină a nopții, o putu desluși, de tot nelămurit, ca venind dinspre Cocorăști. Din întâmplare deci, slujbașul ajunse la Timuș Hmelnițki, în locul celui căutat. În vreme ce se apropia de conac și după ce intră în ogradă, nu zări vreo strajă, pe care s-o roage să-i mijlocească ajungerea în fața căpeteniei lor celei mari. Toți benchetuiau dezlănțuiți. Cazacii îl oblicără abia când apăru în lumina uriașelor ruguri aprinse prin ogradă și-l cunoscură după veșminte că e deosebit de ei. Și, cu toate că omul nu arăta că ar avea vreun gând dușmănos sau că ar vrea să fugă, se repeziră asupra sa, îl trântiră la pământ și-l legară fedeleș. Toată truda sa de a-i face să priceapă că a venit ca prieten se dovedi zadarnică, căci ciomăgarii oricum nu cunoșteau graiul românesc și, de altfel, în starea de beție în care se aflau, nu mai puteau pricepe nici măcar limba lor. Zaporojenii îl crezură iscoadă a dușmanului și fără a mai cerceta lucrurile, se dezlănțuiră într-o gâlceavă înfierbântată, legată de chipul prin care să-i facă de petrecanie. Unii alegeau tăierea capului, alții spânzurătoarea, iar cei mai cruzi cereau să fie ars pe unul din rugurile aflate la îndemână, într-una din frigările în care

Material cu drept de autor

oricum erau înfipte hălci din vacile şi porcii furaţi din grajdurile conacului.

Dihonia îl scăpă pe muntean, căci, preschimbându-se în sfadă şi bătaie, atrase luarea aminte a polcovnicilor. Aceştia se amestecară între sfadnici şi, deşi nici ei nu erau prea treji, întrevăzură rostul de „limbă" pe care-l putea juca străinul, drept care-l luară şi-l târâră în faţa căpeteniei celei mari, adică a lui Timuş Hmielniţiki. Acesta era şi el îndestul de ameţit încât să nu poată să priceapă ce însemnătate are străinul şi prepuse să fie spânzurat de picioare de-o grindă a tavanului odăii în care se afla, ca să-l poată folosi drept ţintă la aruncarea cu jungherul. Abia cu multă răbdare şi cu puzderie de viclenii, spuse însă foarte prevenitor, polcovnicii izbutiră să-l facă să înţeleagă că omul le putea da veşti de mare însemnătate despre duşman.

Ajutat de un tălmaci, Stamatie, cum se numea trimisul vel armaşului, destăinui preţioase amănunţimi legate de gătirile de luptă ale lui Matei vodă, aşa cum fusese dăscălit. Era ascultat cu mare luare aminte şi doar din când în când era întrerupt cu câte o întrebare, care-l silea să desluşească câte un mărunţiş sau să lămurească câte o părere care nu era înfăţişată destul de limpede.

Stamatie se aştepta ca să fie bine răsplătit pentru nemăsuratul ajutor ce-l dădea potrivnicului, cât şi pentru primejdiile pe care le înfruntase, aşa încât luă parte cu tihnită pohfală la taifasul pornit de polcovnici, după ce-şi încheie dezvăluirile. Nu înţelegea tot ce se spunea, căci tâlmaciul nu putea ţine pasul cu vorbitorii, mai ales că aceştia se înfierbântau tot mai mult. În vreme ce unii erau plecaţi să ia de bune ştirile, alţii îl bănuiau pe străin ca fiind o iscoadă a lui Matei vodă, care ţintea ca, înfăţişându-le lucruri mincinoase, să-i atragă într-o cursă şi cereau ca să se dobândească prin cazne adevărul nemăsluit de la el.

Material cu drept de autor

În cele din urmă Timuş dădu câştig neîncrezătorilor şi Stamatie se pomeni cetluit din nou, dat pe mâna gâzilor şi într-o jumătate de ceas ajunse o grămadă de carne sfârtecată, de veşminte sfâşiate şi însângerate, de oase sfărâmate. Leşină de câteva ori, dar îl treziră turnând găleți cu vin peste el. Băutura îl răcorea pe de-o parte, dar pe de alta îi pricinuia şi grozave usturimi în rănile proaspăt deschise, usturimi greu de îndurat. Caznele îi măcinară orice putere de împotrivire. În hidoşenia câtă rămăsese din el, cu greu se mai putea desluşi chipul de odinioară. Arăta ca o paragină omenească, din care răzbăteau din când bâjbâieli greu de înțeles. În ciuda opreliştilor poruncite lui de vel armaş, vorbi şi despre uneltitorii care-l săpau pe domn, arătă chiar numele acelora pe care-i cunoştea, istorisi şi câteva dintre urzelile puse la cale până atunci, mărturisind, într-un cuvânt, tot ceea ce ştia. Din fericire pentru cei care-l trimiseseră ştia prea puține despre ei şi urzelile lor. Căpetenia cazacilor strălucea de mulțumire: acum cunoştea plănuirile de luptă ale potrivnicului, numărul şi felul oştenilor pe care-i avea la îndemână şi ştia, poate lucrul cel mai prețios, că în răstimpul bătăliei, la clipa potrivită, o parte a oastei îl va părăsi pe Matei vodă şi i se va alătura... Biruința era deci neîndoielnic a sa şi a socrului său, bătrânul voievod muntean fiind învins chiar înainte de a începe lupta!

- Scoateți scârboşenia asta de aici, că-mi vine să vărs! ceru Timuş, arătând cu piciorul ceea ce mai rămăsese pe podea din Stamatie.

Ținea capul întors în altă parte, ca să-şi poată stăpâni greața. Nu-l încerca părerea de rău de a fi nedreptățit un om care-i fusese de nemăsurat ajutor şi nu se socotea dator de recunoştință față de el. Nu înțelegea să prețuiască ascultarea şi de obicei nu era plecat să răsplătească slujbele care i se făceau, fiind încredințat că supunerea şi jertfa de sine în folosul său sunt nişte îndatoriri firești şi chiar silnice

Material cu drept de autor

pentru toți. Ori, după judecata sa, cineva care nu se învoia să-i stea smerit la picioare era vrednic de a fi descăpățânat, pentru că aducea atingere rânduielilor aşezate de datini la temelia bunului mers al vieții de obşte. Deci dacă acesta nu cunoştea iertare şi trebuia spulberat, celui care arăta supunere şi credință față de el nu i se cuvenea nimic, căci el nu făptuia vreun lucru osebit, decât numai să-şi împlinească sarcinile ce-i cădeau în mod obişnuit în seamă. Ori, cum orice truda jertfită lui închipuia o astfel de rânduială „de supunere" a slugii față de stăpân, nicicând nu gândea că s-ar cuveni să arate cuiva recunoştință sau să-l răsplătească în vreun fel.

De altfel, pentru a-şi îndreptăți părerile, istorisea întotdeauna aceeaşi pildă, grăitoare după părerea sa. Cu cât un câine se gudură mai amarnic la picioarele stăpânului său, cu atât acesta îl loveşte mai năprasnic, iar prin aceasta lighioana devine şi mai supusă şi mai credincioasă. Deci, socotea el, supunerea şi credința celor din jos față de ființa sa nu se dobândesc prin semne de bunăvoință, ci prin forță şi neînduplecare. Recunoştința, răsplățile nu fac decât să îngăduie slugii să ridice neobrăzate cerințe față de stăpân. Ori boierii munteni îi înțeleseră măreția, şi, ca urmare firească, i se supuseră fără crâcnire, căzând la mila sa. Cel puțin aşa şi-i închipuia el pe vânzătorii ridicați împotriva lui Matei. De altfel, cum urzeala era lucru împlinit, care nu se mai putea desface, aceştia nu mai puteau găsi iertare la domnul lor şi ca atare nu mai găseau scăpare decât în tabăra potrivnicilor, adică la el. Deci îşi legaseră soarta şi tot viitorul de mărinimia sa, drept care îşi îngădui să-şi arate tot disprețul față de ei:

- Nişte iude, nişte vânzători josnici şi boierii ăştia! Dar dacă ne-or ajuta destoinic, poate îi iert totuşi! zise el, de parcă cei de care vorbea ar fi uneltit împotriva lui şi nu în folosul său.

Material cu drept de autor

Nălucirea ispititoare a unei aşteptate biruințe îi aduse pe fruntaşii cazaci într-o stare de deplină beție. Se închinară de aceea ulcele întregi pentru izbândă şi pentru Timuş, şi se făcură răsunătoare urări. Iar zvonul acestora răzbătând prin ferestrele larg deschise afară din conac, ele se auziră în toată ograda, stârnind şi aici mulțime de răgete de laudă şi de preamărire, cu atât mai înfierbântate cu cât urătorii erau mai aghesmuiți.

Se băuse peste măsură de mult, şi cu încetul începu să apară un simțământ de îmbuibare, ceea ce îndemnă la risipă. Oştenii puşi pe nimicire şi prăpăd, se veseleau scăldându-se în butoaiele neîncepute sau lăsându-se stropiți de şuvoaiele care țâşneau prin spărturile făcute în butii cu ascuțişul jungherelor şi al spadelor. Pivnița ajunsese o mocirlă în care, printre grinzi, doage şi şomoioage de paie, care pluteau pe vinul scurs, se vânzoleau bărbați beți, câini, dar şi şobolani şi şoareci, pe care amenințarea înecului îi scosese din vizuini. Unii oşteni, care nimerindu-se să cadă din picioare cu fața în jos în această baltă duhnind a băutură şi acreală, se înecară în zeama lutoasă în care se bălăciseră mai devreme.

Patima războinică puse din nou stăpânire pe fiul hatmanului şi sângele începu să-i clocotească în vine. Deşi abia dacă trecuse cu vreo două ceasuri de miezul nopții, hotărî să pornească deîndată spre tabăra socrului, aşezată pe undeva din sus de albia Cricovului, ca apoi să năvălească neîntârziat, cu toată oastea moldovenească şi cea căzăcească, asupra Fintei. Pentru el nu avea însemnătate că oamenii erau nedormiți şi băuți. Față de polcovnici îşi îndreptăți bătăioasa pornire de noapte, arătând că nu se cuvenea să piardă timpul, ca nu carecumva moşneagul Matei să prindă de veste c-a fost trădat şi să schimbe plănuirile şi locul luptei.

Material cu drept de autor

Din porunca sa se sună de câteva ori adunarea, dar oştenii, ameţiţi de nu mai ştiau de ei, se înşiruiau greu, cei care se mai puteau ţine pe picioare fiind mai îngrijaţi de strângerea turmei risipite prin ogradă şi de averile înghesuite în harabale, decât de poruncile mai-marilor lor. De altfel erau destui şi aceia care nu se îndurau să părăsească dulcea bălăceală în vinul din beci, plăcere de care ştiau că nu vor mai avea parte vreodată; iar alţii ieşeau din şir, stricând orânduiala, ca să mai ia la repezeală o înghiţitură înainte de nedorita plecare.

Dădea să crape de ziuă, iar adunarea oastei ameninţa să se mai lungească câteva ceasuri, căci ispita vinului şi a ţuicii, cât şi întunecarea minţii de atâta beţie îi făcea pe oşteni neascultători şi împotrivitori faţă de hotărârile căpeteniilor lor.

- Puneţi foc conacului, urlă înfuriat Timuş, altfel nu-i mai scoatem! Şi apoi mai avem un folos din asta; focul o să ne lumineze o bună bucată de drum. La urma-urmei trebuie să lăsăm în urmă numai pustiu şi nimicire, ca să-l învăţăm minte pe boşorogul ăsta de Matei, care cutează, în nimicnicia sa, să ne stea împotrivă! Cine Dumnezeu s-o crede? Oare nu s-a văzut nicicând într-o oglindă ori cel puţin pe faţa unei ape?

Zeci de făclii arzânde fură aruncate pe acoperişul de draniţă şi prin ferestrele deschise, având canaturile acoperite de hârtie ceruită. Vâlvătaia se ridică la început sfioasă, firavă, apoi tot mai puternică, cuprinzând destul de repede şindrila, căpriorii, mai apoi întreaga zidire, şi în cele din urmă ograda în deplinătatea ei, căci se aprinseră şi acareturile, pornind dinspre cuhnii spre grajduri şi şoproane. Din flăcări ţâşniră, clătinându-se, izbindu-se şi călcându-se în picioare, cete întregi de cazaci.

La lumina pălălăilor, alaiul se putu în sfârşit închega şi, în treapădul mic al cailor, o porni alene spre

Material cu drept de autor

Cricov, unde se ştia că poposiseră moldovenii. Din urmă veneau cei puşi să grijească de aducerea prăzilor, adică să păzească chervanele încărcate vârf, turmele de vite şi herghelia de cai. Spre miazănoapte, în spatele lor, pe geana zării, tremura, ca o pâlpâire de tăciune, uriaşa flacără care mistuia măreţul conac al marelui postelnic Constantin Cantacuzino, cât şi namestiile din jur. Privind înapoi, se putea desluşi pe roşeaţa pălălăilor umbra întunecată a vitelor şi a şiragului de căruţe. Cum străjerii prădăciunilor se mişcau destul de încet, îngreunaţi de mulţimea celor jefuite la Ploieşti şi la conacul abia părăsit, călăreţii, deşi nu se grăbeau peste măsură de mult, ajunseră destul de departe, că abia de se mai zăreau în întunecime.

Stamatie, rămas întins pe podelele unei odăi, cum se trezise întrucâtva, descoperi cu groază izbucnirea focului şi încercă să se târască în spre ieşire. Deşi avea picioarele şi o mână fărâmate, izbuti să ajungă până la capătul tinzii de la uşa căreia începea scara spre curte. Tocmai se întreba cum va putea coborî treptele, când, deodată, dintr-o odaie învecinată năvăliră câţiva cazaci, care încercau să-şi găsească izbăvirea. Din cauza negurii străvezii de sub bolţi, nu-l zăriră întins pe jos, călcară peste el, se împiedicară şi se rostogoliră cu toţii în josul treptelor. Ajunşi în ogradă, şchiopătând, alergară la cai, încălecară şi se pierdură în noapte. Stamatie însă nu avu puterea de a răbda izbiturile şi leşină din nou, la nici doi paşi de uşa deschisă, care dădea afară. Înainte de a apuca să se trezească, căzură asupră-i grinzi aprinse, cărămizi fumegânde, moloz încins, încât pieri în împrejurări îngrozitoare. Mai târziu, lângă pragul a ceea ce mai rămăsese din tindă, va fi găsită doar o grămăjoară de oase arse, cu neputinţă de cunoscut, încât nici măcar rămăşiţele sale nu avură parte de o înmormântare creştinească.

Material cu drept de autor

După o goană lălâie prin bezna unei dimineți peste măsură de înnourate şi neprietenoase, care aducea mai mult a noapte întârziată, hăitaşii cazaci ajunseră în preajma taberei tocmite de Lupu. Străjile nu-i recunoscură de la depărtare şi dădură semn de primejdie. Socotind că se dă năvală asupra-le, oştenii buimăciți de somn, zăpăciți de neaşteptata trezire, cuprinşi de spaimă, alergau în neorânduială printre corturi şi culcuşurile pe care şi le gătiseră sub cerul liber, nimeni neştiind prea bine ce avea de făcut. Mişuneala lărmuitoare era străpunsă când de țipăt chemător de surle, când de porunci răcnite din piepturi puternice. Acestea din urmă nu se ştia însă cui anume din învălmăşeală îi erau ele menite, căci pe întunericul care nu voia a se destrăma, oştenii nu-şi recunoşteau căpeteniile, iar îndrumările lor răstite rămâneau în parte neîmplinite.

Câțiva sânețaşi, în năuceala care-i cuprinse pe toți, traseră chiar asupra celor care se apropiau în goana cailor, tăindu-le avântul. Abia după vreun sfert de ceas de bâjbâieli, lucrurile se lămuriră şi oamenii, oftând uşurați, voiră a se reînturna la culcuşurile lor călduțe şi uscate, adăposturi neînchipuit de plăcute după lunga şi neîntrerupta mărşuire din ziua de dinainte. Dar surlarii sunară deşteptarea, căci în ciuda negurelii, ziua începuse deja. Aceasta se vestea însă neprielnică, pâcloasă, încărcată de udătură. Nori groşi şi negri coborâseră parcă crugul asupra pământului, de-ai fi zis că e gata să-l strivească. Nu ploua, dar nici mult nu părea a mai fi până la dezlănțuirea furtunii.

Vasile vodă Lupu, trezit puțin mai devreme, ajutat de doi icioglani, abia de reuşise să se îmbrace şi să-şi pună platoşa, când un paic îl înştiință că întreaga tulburare era pricinuită de o năroadă şi nedorită încurcătură. Ceata lui Timuş, care nu-şi făcuse cunoscută apropierea şi umbla cam brambura, fusese luată drept o trâmbă duşmană, care s-ar găti de un atac de noapte.

Material cu drept de autor

- Parcă le face dinadins! răbufni voievodul împotriva ginerelui său. Îi place să se voioşească băgând spaima în oameni. Acum cred că se prăpădeşte de râs în cortul său, încântat că a putut să aridice toată oaste în picioare şi să-i bage pe toți în sperieți. M-a făcut şi pe mine să trec de caraghios!

Ca să mai pună paie pe foc, înciudați şi de pagubele făcute fratelui lor din Muntenia prin jefuirea şi arderea conacului acestuia, vel vistiernicul şi vel vornicul, amândoi Cantacuzini, dornici de a sădi vrajbă, nu se putură împiedica să mai arunce câteva cleveteli împotriva tânărului cazac, pe care oricum nu-l sufereau. Vornicul Toma Cantacuzino se grăbi deci să se slujească neîntârziat de prilejul care i se punea la îndemână:

- Măria Ta, Timuş trebuie potolit, altfel chiar de învingem în război, nu câştigăm Muntenia. Ne îndepărtăm şi boierii de aici, cum s-a întâmplat şi cu cei de acasă. Trebuie să le lăsăm simțământul că au deschisă o punte spre noi, altfel îi pierdem şi suntem noi înşine pierduți. Năvala nu va mai avea rost. Desigur orice război cere jertfe şi din partea celor nevinovați. Nişte lupte fără siluiri, omoruri, jafuri şi pârjoluri nu s-au mai văzut. Oştenii sunt şi ei oameni, trebuie să trăiască, iar pentru asta trebuie să prade. Dar una e ca această gloată de bătăuşi să se răfuiască cu prostimea – deci cu cei de-o seamă cu ea –, şi cu totul alta să sară asupra mai-marilor zilei; aşa ceva nu trebuie să îngăduim. Față de aceştia din urmă trebuie să-i silim să fie mai cuviincioşi, chiar dacă ne sunt potrivnici! Încercați a pune o vorbă pe lângă Timuş; faceți-l să înțeleagă asta! stărui vorbitorul.

- Voi încerca, deşi va fi greu... bâigui Vasile vodă, căutând să ocolească un răspuns răspicat de împlinire a poveței.

*

Material cu drept de autor

Când Timuş află una ca asta, ajunse în culmea furiei. Ce, el era un zgâmboi de se grăbesc toți să-i dea sfaturi şi să-l ia de urechi? N-are nevoie de aşa ceva. În mâna sa stă izbânda, iar socrul său ar trebui să-i mulțumească şi să-i sărute mâna pentru că i-a redobândit scaunul, iar acum că e alături de dânsul, cu toată împotrivirea polcovnicilor, nu să-i facă vină că nu-şi stăpâneşte oamenii ori că se dedă la nesocotințe şi desfrânare. Ce?! Vrea război cu duhul blândeții?! Nici o îngăduință, nici o slăbiciune nu trebuie arătată duşmanului; oricine ar fi acesta, nu trebuie iertat. E mai firesc să-l vezi răscolindu-se în praf şi vărsându-şi sângele din el! De altfel nici un bărbat, de orice parte s-ar afla, care nu poartă o spadă asupră-şi, nu e vrednic de altceva decât să fie călcat în picioare şi înjunghiat. Asemenea ființe de nimic sunt o povară pentru omenire, sunt chipul însăşi al zădărniciei şi nu e nici un păcat să-i jefuieşti, să-i batjocoreşti, să-i ucizi. De ei nu are rost să se țină seamă, ba e chiar o greşeală ca, atunci când îți stau în drum, să fie lăsați să facă umbră pământului degeaba! Iar femeile şi copiii, cu atât mai puțin! Toți nişte secături, nimic altceva.

- Totuşi de la ei ne dobândim mâncarea şi avuția... încercă Vasile vodă să-i pună judecata pe făgaşul unei înțelegeri mai adânci a lucrurilor.

- Apărându-i, dovedeşti propria-ți laşitate, teama de negustorii burtoşi, fricoşi şi încăpățânați, care cutează să-şi apere bunurile de a fi prăduite, care cârtesc împotrivă-ne când ne cerem partea din ceea ce au. Ar trebui să fie mulțumiți, ba chiar fericiți, când li s-a lăsat viața!

Şi pufnind pe nas, tânărul ieşi din cort, aproape smulgând perdeaua care slujea de uşă.

Dar abia apucară icioglanii să-i scoată lui Lupu platoşa, ca să se poată aşeza pe un scăunel, că se auziră

Material cu drept de autor

sunând stăruitor surlele. Trezirea fusese vestită puțin mai devreme din porunca sa, de aceea voievodul moldovean rămase cam nedumerit la auzul noii chemări.

- Asta ce mai e?! se indignă el.

- Din porunca ginerelui Măriei Tale se ridică tabăra! îl înştiință un copil de casă care tocmai intra.

- Să mi-l aduceți deîndată pe Timuş în fața mea! strigă Vasile vodă furios, încheindu-şi de astă dată cererea cu un mănunchi de suduieli cu care îşi înviora graiul în clipele de nemulțumire.

Întâmplător, tânăra căpetenie căzăcească tocmai intra din nou în cortul princiar, aşa încât putu auzi pitoreştile ocări ce i se dăruiau. Deşi nu ştia româneşte, înțelese totuşi destul de bine despre ce era vorba, căci de când se însoțise cu domnița Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, deprinsese câteva ziceri din graiul moldovenilor. Şi bineînțeles începuse cu sudălmile şi cu blestemele, căci pentru el acestea închipuiau cel mai de seamă mijloc de a se înțelege cu proaspăta soață. De altfel smuciturile brațelor, strâmbăturile obrazului şi vocea răstită a bătrânului domn îl ajutară să priceapă fără greş şi înțelesul cuvintelor pe care nu le cunoştea. Însă după beția trasă, era mult prea mulțumit de sine ca să se lase mişcat de ieşirile de mânie ale socrului său, încât începu să râdă în hohote. În sfârşit îl făcuse să iasă din îngrădirea aleselor canoane ale străşniciilor ighemoniconului de curte, de care se simțea sfruntat. Pe deasupra îşi închipuia fața uimită pe care moldoveanul o va face când îi va împărtăşi în amănunțime ştirile asupra gătirilor de luptă ale potrivnicului. Lui Vasile Lupu i se păru însă că îi ia în batjocură supărarea şi-l privi cu înveninare, gata ca să-i arunce în obraz noi mustrări usturătoare. Era de altfel încredințat că şi de astă dată Timuş se bucură că izbutise să-l zădărască până la a-l scoate din sărite, neştiind că veselia sa avea acum altă pricină şi un cu totul alt înțeles.

Material cu drept de autor

Deşi clocotea în sine, îşi înăbuşi o nouă răbufnire şi-l întrebă cu o pornire duşmănoasă în glas:

- De ce ai pus să se dea semn de plecare? Nu vezi că oştenii mei de abia dacă s-au trezit?! Nici de zi nu s-a luminat bine!

Cuprins de o nețărmurită voioşie, în deplină nepotrivire cu zădărârea celorlalți, cazacul râse:

- Lasă, bătrâne, că ştiu eu ce fac! Am primit un mănunchi de veşti de mare însemnătate din tabăra vrăjmaşului şi, întemeindu-mă pe ele, am socotit că pentru a învinge trebuie să dăm neîntârziat lupta hotărâtoare!

Lupu îi privi neîncrezător fața înroşită, ochii tulburi de băutură şi nesomn şi se întrebă dacă frământarea sa nu era rodul unui neastâmpăr pricinuit beția lipsită de măsură, care răscoleşte afundurile firilor înapoiate, necumpătate, pripite şi nechibzuite. Se strădui să fie totuşi răbdător şi-l descusu asupra ştirilor primite, şi la urmă recunoscu prețul lor deosebit. Doritor de a afla şi alte amănunțimi, voi să vorbească el însuşi cu iscoada boierilor munteni trădători, mai ales că-i înțelegea mai bine limba, dar Timuş nu-şi amintea prea bine ce s-a întâmplat cu ea. Un polcovnic, apărut între timp, prepuse că a murit în urma cercetării, iar spusa îi fu luată de bună. Voievodul țâțâi nemulțumit din buze:

- Aşa ceva nu s-ar fi cuvenit... Aici ai greşit. Unor oameni care ți-au arătat credință nu trebuie să le răspunzi astfel!

Fiul hatmanului nu răbdă mustrarea, cu atât mai mult cu cât, de astă dată cel puțin, el aducea mersului războiului un folos mult mai mare decât socrul său, iar pentru asta i se cuveneau laude, nu dojeni!

Vel vornicul Toma Cantacuzino, fratele marelui postelnic al lui Matei vodă, Constantin Cantacuzino, reintră

Material cu drept de autor

în cort şi, prefăcându-se că nu l-ar fi zărit pe tânărul cazac, vorbi principelui său:

- Luminăția ta, întrucât am văzut că nu domnia ta ai hotărât plecarea oastei, am oprit trompeții de a mai suna şi am poruncit ca deocamdată toți să se aşeze la locurile lor, urmându-şi gătirile în tihnă!

Lui Timuş, căruia i se tălmăciră spusele vornicului, începură să-i zvâcnească tâmplele, să-i vâjâie urechile şi să i se împăienjenească ochii. Îl cuprindea din nou una din furiile sale clocotitoare, care măturau totul din cale. De altfel pe Toma, cât şi pe fratele acestuia, vel vistierul, îi ura de multă vreme şi-ar fi voit să-i ucidă încă de pe vremea când se împotriviseră însoțirii sale cu domnița Ruxandra. Dar pe atunci era oaspete la Curte, venit în pețit şi era pe deasupra însoțit de o strajă destul de mică, încât nu-şi putea îngădui să-şi dea în petec. Plănuise apoi să-i hăcuiască, ca pe grămăticul leah al lui Lupu, din clipa în care aceştia se întorseseră cu voievodul la Iaşi, după surghiunul de la Camenița. Cu toate cuvintele puse de Vasile vodă Lupu în folosul lor, n-ar fi scăpat, căci nimic nu-l putu clinti din hotărârea sa. Mult mai vicleni, cei doi boieri izbutiră de fiecare dată să i se strecoare printre degete. Nu căzură în nici una din capcanele sale oricât de iscusit le orânduise. Stăteau toată ziua ascunşi în casele lor din cetatea de scaun, apărați de pâlcuri numeroase de oşteni gătiți până în dinți cu scule de luptă, pe care-i țineau în plată. La sfaturile domneşti mergeau cu veşmintele şi înfățişarea preschimbate cu meşteşug; de altfel ieşeau numai noaptea, furişându-se tainic pe ulițe dosnice, iar în palat nu intrau pe poarta mare, ci pe una lăturalnică, mai puțin bătătoare la ochi, anume aceea dinspre palatul zis al haremului. Aceste frecuşuri din Iaşi adânciseră duşmănia dintre ei; Cantacuzinii nu puteau uita umilințele şi primejdiile pe care

Material cu drept de autor

fuseseră siliți să le sufere, iar Timuş nu putea să se împace cu gândul că încercările sale de răzbunare dăduseră greş.

Vel vornicul, deşi se prefăcea a nu-l vedea, băgă de seamă că furia lui Timuş creşterea în chip primejdios şi strânse încordat mânerul spadei în pumn, gata de întâmpinare, căci ştia la ce se putea aştepta din partea acestuia. Aflase de întâmplarea cu Bohun.

- Foarte bine, vel vornice, căci cel mai înțelept lucru pe care-l putem face la ora asta timpurie este să ne orânduim mai întâi temeinic şi abia apoi să purcedem la drum! încuviință Vasile vodă cele hotărâte de divanitul său. Pripa nu este sfetnic bun. De altfel astăzi ar trebui să rămânem locului, ca să ne hodinim oastea, ca să prindă puteri, căci e cam ostenită după atâta mers şi de atâta harță. Şi abia mâine cred că e nimerit să dăm năvală.

- Dimpotrivă, după cele pe care le-am aflat despre vrăjmaş, trebuie să purcedem neîntârziat împotrivă-i, înainte ca s-apuce să-şi schimbe plănuirile! stărui Timuş scrâşnind din dinți.

- E păcat ca, pripindu-ne, să pierdem înlesnirile pe care ni le-a dăruit soarta, prin mijlocirea acestei iscoade munteneşti. Trebuie, dimpotrivă, să ne sporim sorții prin chibzuință şi prevedere, ca să fim feriți de orice întâmplare nebăgată în seamă la vreme. Într-o zi nu se pot schimba multe. Mai întâi trebuie să cunoaştem bine locul, iar cercetarea acestuia ne ia timp până-n deseară. Apoi nu putem purta lupta cu nişte oameni nedormiți şi istoviți de mărşuiri nesfârşite. E şi asta o pricină care ne sileşte să amânăm bătălia pe mâine! De altfel, lăsându-ne ceva vreme, vom putea cerceta şi temeinicia ştirilor date vouă de iscoada de care ne-ai vorbit! se împotrivi pe bună dreptate Vasile vodă ginerelui său. Să nu fie la mijloc vorba de vreo cursă întinsă nouă de Matei vodă. Pe deasupra, dacă nu ne grăbim, putem să ne plănuim pe îndelete atacul şi să ne orânduim

Material cu drept de autor

cum se cuvine oastea. Ba ar fi cu putință să găsim o cale de a ocoli pe din sus sau pe din jos oastea lui Matei şi să năvălim mai întâi asupra Târgovişteі, cetatea sa de scaun, cum m-au sfătuit dregătorii mei. Iar de aici, căzând în spatele vrăjmaşilor, s-ar putea să le dăm peste cap toate plănuirile pe care le-au făcut.

- Bâjbâieli de moş nevolnic. Nu trebuie să lăsăm pe mâine ceea ce putem face azi! Vorba lungă, sărăcia omului! Până acum toate izbânzile ți le-am dobândit eu! Fără mine nu sunteți nimic!!

Vel vistiernicul Iordache Cantacuzimo se grăbi să sară în ajutorul voievodului şi al fratelui său cu noi argumente:

- Nu trebuie să ne grăbim, căci o seamă de oşteni sunt plecați prin împrejurimi în pradă. E bine să aşteptăm ca să se strângă cu toții, ca să avem oastea întreagă la îndemână!

La spusele astea vel vornicul Toma Cantacuzino se grăbi să vină cu o întregire:

- Nu cred că este bine să dăm lupta pe locul ales de Matei vodă, căci e de temut că vrea să ne viclenească, ademenindu-ne în vreo capcană. E cu neputință ca olatul cu pricina să nu ascundă un cusur pentru noi, iar pentru el o înlesnire, căci doar nu degeaba s-a aşezat taman acolo! E la mijloc o chichiță pe care deocamdată n-o cunoaştem. Deci se cuvine să cercetăm totul cu băgare de seamă...

Timuş îi întrerupse, repezindu-i:

- Ceea ce v-am spus este în afară de orice îndoială! Cunoaştem gândurile vrăjmaşului, puterile sale, dar văd, voievode, că înclini mai mult urechea la sfaturile acestor nemernici de boieri, uitând de jertfele pe care le fac eu pentru tine! Oare aceşti Cantacuzini sunt cu adevărat vrednici de încrederea şi ascultarea ce le-o dăruieşti?! Uiți, mărite, că fratele acestui netrebnic, al acestui vândut,

Material cu drept de autor

slujeşte cu credinţă pe duşmanul tău de moarte, pe acel Matei agă, care ţi-a stat de decenii împotrivă?! Înainte de a le arăta atâta bunăvoinţă, ar trebui să te întrebi dacă alungarea ta din scaun nu se datorează cumva şi vicleniilor lor! Dar în divanul domniei tale găsesc ascultare şi cinstire numai lepădăturile şi trădătorii, iar cei ce-şi jertfesc sângele pentru tine sunt îngăduiţi cu un fel de milă umilitoare şi cu dispreţ, ascultaţi fiind doar aşa, în silă. Dar fără mine n-ai fi învins nici la Iaşi, nici la Focşani şi nici la Şoplea! Întoarcerea în scaun şi toate biruinţele pe care le-ai avut după aceea sunt numai rodul sârgului meu!

Vasile vodă fu zădărât de dorinţa ginerelui său de a-şi lua numai pentru sine cununa izbânzilor dobândite, cu atât mai mult cu cât era încredinţat că nu este tocmai aşa, mai ales în legătură cu biruinţele câştigate în Muntenia. Nu mai departe decât în ziua de dinainte, la Şoplea, călărimea munteană fugise de pe câmpul de bătaie nu de pe urma năvalei repezi şi scurte a cazacilor, ci din cauza ataculuí stăruitor, volnic şi prelung al moldovenilor; iar puşcaşii munteni nu se traseră înapoi în urma asaltului avântat, dar smucit al călăreţilor zaporojeni, ci din pricină că împinsese pedestrimea împotriva lor, căreia vrăjmaşii îşi dădură seama că nu-i pot face faţă şi fugiseră ca potârnichile prin zăvoaie. De altfel în acea clipă zaporojenii nici nu erau de faţă, ei repezindu-se după fugarii ardeleni, pe care-i măcelăriră. Iar dacă până la urmă lefegii lui Diicu scăpaseră, era numai vina lui Timuş, căci dacă i-ar fi urmărit el cu pedestraşii, le-ar fi putut veni de hac. Ori, în ciuda acestor adevăruri, ginerele său nu numai că-şi lua nişte drepturi care nu i se cuveneau, dar, în temeiul răstălmăcirii lor, voia să i se dăruiască un stat osebit în cârmuirea războiului!

- Nu ne vom mişca din loc până nu se hodineşte oştirea, până nu se adună şi cei plecaţi în pradă şi până ce cercetaşii nu-şi vor putea face datoria! Trebuie să chibzuim

Material cu drept de autor

de asemenea şi dacă se cuvine să dăm lupta pe locul plăcut de Matei sau dacă nu ar fi mai înțelept să-l ocolim şi să năvălim mai întâi asupra cetății de scaun, şi de acolo să-i picăm în spate! zise, fără drept de a se mai adăugi ceva, Vasile vodă, hotărât de astă dată să-şi aşeze ginerele la locul care i se cuvenea.

- Iar asupra însemnătății grozave pe care ai avut-o în război, nu are rost să mai stăruim. În trebuşoara asta am îndoielile mele, mai adăugi domnul după o clipă de tăcere.

- Te încredințez, voievoade, că-ți va părea amarnic de rău pentru spusele tale de acum! Şi te previn pentru ultima oară: ori plecăm deîndată spre Finta ori mă întorc în Hetmanatul nostru şi n-aveți decât să vă descurcați singuri. Se va vedea atunci însemnătatea ajutorului dat de cazacii mei. Fără ei nu va fi nici o izbândă! Vă voi dovedi că fără mine nu sunteți în stare de nimic!

Timuş plecă furios, smucind cu asemenea încrâncenare perdeaua cortului, încât aceasta pârâi, sfâşiată pe la cusături. Cei dinăuntru rămaseră încremeniți, neaşteptându-se la această ieşire, pe cât de furtunoasă, pe atât de neaşteptată, care nu lăsa loc de întoarcere.

- Oare chiar are de gând să ne părăsească?! întrebă domnul cu o fluturare zeflemitoare a mâinii, nevenindu-i încă să creadă că cele abia petrecute fuseseră cu putință şi că ele năşteau o stare de neînlăturat.

- De bună seamă! Din partea lui te poți aştepta la orice! oftă vel vornicul Toma Cantacuzino, ridicând mâhnit din umeri.

De afară se auziră din nou surlele şi tobele cazacilor, anunțând plecarea din stanişte.

- Nenorocitul! răbufni Vasile vodă din înălțimea unui despreț împărătesc. Ăsta chiar e în stare să ne lase de izbelişte!

Material cu drept de autor

Dar apoi, întrevăzând nenorocirea în toată mărimea ei, se îngrijoră şi-o întoarse, adăugând cu voce de negustor pus pe târguială:

- Trebuie să-l oprim cu orice preț. Nu ne putem îngădui să pierdem tocmai în ajunul bătăliei hotărâtoare un număr atât de însemnat de luptători. Nu numai că ne-ar scădea primejdios volnicia, dar dusul zaporojenilor ar avea şi o înrâurire nimicitoare asupra celor rămaşi, căci aceştia ar deveni mai puțin încrezători în izbândă şi nu ar mai lupta cu destulă îndârjire. Vornice, trimite grabnic câțiva boieri iscusiți într-ale întorsului vorbei, care, linguşindu-i făloşenia, preamărindu-l în fel şi chip, să-i înmoaie îndărătnicia şi să-l înduplece să rămână.

Toma Cantacuzino se aşternu neîntârziat pe treabă, dar îi preveni pe boierii mijlocitori trimişi la Timuş să se ferească de a mărturisi că vin din îndemnul său, căci, în temeiul proastele legături dintre ei, însărcinarea lor ar fi dintru început zădărnicită. Să zică numai că domnul însuşi i-ar fi trimis să-l caute. Neguțările nu se lungiră prea mult. Fiul hatmanului, văzând că socrul se grăbeşte să facă el primul pas de împăcare, se socoti învingător, celălalt recunoscându-i fără tăgadă prețul. Se vedea că era înspăimântat de putința de a-i pierde sprijinul şi desigur că, de disperare, va fi gata să-i facă pe plac orice i-ar cere. Acum îl putea învârti pe degete, iar făloşenia şi măreția, care-i fuseseră atinse, îi erau spălate şi ogoite. Râzându-şi încântat pe sub mustața mijindă, deşi nu se mai gândea cu adevărat la plecare, hotărî ca să-i dea o învățătură usturătoare soțului său într-ale războiului. Drept aceea se prefăcu neclintit în hotărârea sa; voia astfel ca să-l silească pe bătrân să i se târască la picioare. Simțea o plăcere nemărginită la gândul că în sfârşit are prilejul de a-l umili pe mândrul voievod cu năzuințe împărăteşti, care-l privea întotdeauna foarte de sus, ca pe un sălbatec fără minte. Ba îl

Material cu drept de autor

va sili ca ruga să i-o înfăţişeze cu plecată spăşenie, iar pe viitor să-i arate o adâncă cinstire, ca unuia care l-a mântuit, scăpându-l din necazuri. Întâmplarea acesta, dacă va şti să nu se lase clintit de nici o spusă, va pune legăturile dintre ei pe un cu totul alt temei, iar cel care va porunci de acum încolo va fi el, disprețuitul Timuş!

- Cazacii ridică în clipa aceasta tabăra lor, rosti el într-un chip ce nu lăsa loc de tocmeală. Acesta hotărâre nu o voi mai schimba orice-ar fi să fie. Dacă şi moldovenii vor porni în această clipă la drum, sunt gata să uit jignirile ce mi s-au adus şi să mă alătur lor, din nou. Atârnă numai de neisprăvitul vostru voievod ca, odată înşiruiți de plecare, cazacii să pornească spre apus, împotriva duşmanului sau spre răsărit, pe drumul întoarcerii acasă.

Polcovnicii înțeleseră pe deplin temeiul pentru care moldovenii cereau amânarea pe a doua zi a luptei, căci îşi dădeau prea bine seama că frecuşul zilelor de umblet neîntrerupt de dinainte, osteneala acestei nopți nedormite, beția din care nu se treziseră chiar toți, mărşuitul silnic până la Hinta, care, chiar fără întreruperi, ținea cel puțin patru-cinci ceasuri, dacă nu mai mult, ar fi dus dincolo de orice margini istovul oştenilor. Pe deasupra necunoaştere locului de luptă le va scădea îngrijorător sorții de izbândă, chiar dacă aveau oarece ştiință a plănuirilor vrăjmaşului. Iar fărâmarea în două a oştii în ajunul bătăliei hotărâtoare era nu numai cu totul lipsită de noimă, ci închipuia o primejdie la fel de mare şi pentru cazaci, ca şi pentru moldoveni. Matei vodă, aflând de aceasta despărțire, va putea ataca pe nepusă masă pe Vasile vodă şi, cum acesta rămăsese singur, îl va putea zdrobi. Scăpat de acest dintâi potrivnic, se putea îndrepta cu toate puterile sale asupra cazacilor, pe care-i putea ajunge din urmă, înainte ca ei să apuce să treacă hotarul. Ori dacă se întâmpla aşa, era neîndoielnic că zaporojenii ar fi suferit pierderi însemnate, o bună parte a

Material cu drept de autor

lor sfârşind prin a fi măcelăriți de urmăritori. Acum erau prea vârâți în acest război, ca să mai poată da înapoi, fără să-şi primejduiască în chipul cel mai îngrijorător pielea. De aceea sfatul polcovnicilor sârgui cu prevenitoare fereală să-l facă pe Timuş să priceapă acest lucru. Însă nimeni nu îndrăznea să-i zugrăvească răspicat şi desluşit adevărata stare a lucrurilor, căci nu uitaseră pățania amară a lui Bohun, care numai printr-o întâmplare norocoasă nu fusese ucis.

Pornit şi nestăpânit, Timuş uită pentru o clipă de lupta împotriva lui Matei vodă Basarab şi fu cu totul prins de încleştarea cu socrul şi aliatul său, Vasile vodă. Nimic altceva nu mai avea însemnătate pentru el. Trăia cu atâta patimă înfruntarea acesta, încât era gata ca să jertfească biruința asupra duşmanului, pentru plăcerea de a-l îngenunchea pe cel cu care se afla înfrățit. Când Nozaci, unul dintre cei mai prețuiți polcovnici ai cazacilor, încercă să zugrăvească neajunsurile despărțirii de Lupu în acea clipă, deşi o făcea şovăielnic, cu multe ocolişuri şi cu glas prevenitor, tânăra căpetenie îl întrerupse încruntat:

- Cu vreo săptămână în urmă, chiar voi erați aceia care vă împotriveați părerii mele de a merge asupra Munteniei şi erați de părere că trebuie să ne înturnăm acasă în Hetmanatul nostru. Acum când în sfârşit m-ați înduplecat şi când sunt gata să vă urmez povața, dând porunca pe care mi-o cereați, iar vă arătați nemulțumiți?! Dumnezeu să vă mai înțeleagă! Toată vremea năzuiți la altceva decât mine. Oare vreți ca jertfa lui Bohun, care mi-a pricinuit atâtea mustrări de cuget şi m-a înduplecat până la urmă să mă răzgândesc, să rămână zadarnică? întrebă el fățărindu-se; adevărul era că făcea vorbire de nişte gânduri şi nişte simțăminte care nu-l încercaseră vreodată.

- Începe să mi se pară că în oastea mea sunt câțiva oameni cărora le place să mă încontreze întotdeauna şi să dovedească de fiece dată că orice fac, nu fac bine.

Material cu drept de autor

Era vădit că Timuş aducea aminte de întâmplarea cu Bohun nu pentru a-şi arăta vreo părere de rău, ci în chip de sperietoare. Nu încăpea îndoială că tânăra căpetenie, cu bună ştiinţă, nu voia să priceapă că împrejurările erau cu totul altele şi că acum prevederea trebuia să-i îndemne să nu se despartă de moldoveni. Sfatul polcovnicilor nu mai stărui, căci îşi dădură cu toţii seama că spusele legate de fârtatul lor Bohun erau o ameninţare pentru cei care ar mai îndrăzni să se împotrivească voinţei sale.

Lui Vasile vodă nu-i mai rămânea decât să aleagă între două rele: ori să purceadă la luptă negătit şi cu oastea istovită, ori să rămână cu ea înjumătăţită şi înfricoşată. Cum nu mai avea vreme de gândire, cazacii fiind gata de plecare, şi cum îşi isprăvise mijloacele prin care nădăjduia că şi-ar putea întârzia ginerele, Vasile vodă se învoi cu strângere de inimă să ridice şi el tabăra şi să pornească spre Finta.

Timuş, care câteva clipe se temuse că Lupu nu se va îndupleca şi-l va lăsa să plece acasă, rânji încântat când fu înştiinţat că „prea luminatul domn al Moldovei, chibzuind cu înţelepciune şi nepărtinire asupra voii aliatului său neprețuit, îi găseşte părerea ca fiind întemeiată şi pe deplin îndreptăţită şi deci se grăbeşte s-o încuviinţeze". Timuş nu se mulţumi cu atât, ci voi să încerce tăria biruinţei dobândite şi să dovedească totodată tuturor, că de acum încolo poate să facă ce vrea din socrul său. Drept care arătă că, întrucât i se dăduse dreptate, îşi va ţine făgăduiala făcută, dar numai dacă i se va mai împlini o cerinţă, şi anume aceea ca oştile moldoveneşti să meargă în fruntea coloanei, iar cazacii, deşi gătiţi de plecare de aproape un ceas, să se alipească la coada acesteia, fiind astfel feriţi de izbitura unui atac neaşteptat dinspre munteni, dacă aceştia ar fi cutezat să le iasă înainte.

După nedorita şi peste măsură de dăunătoarea hotărâre de a ataca nepregătit potrivnicul, care tocmai îi fusese vârâtă ce de-a sila pe gât, această cerere i se păru lui

Material cu drept de autor

Vasile vodă doar o sâcâială josnică şi măruntă, dar lipsită de orice însemnătate în mersul războiului, aşa că o încuviinţă deîndată, cu o ridicare nepăsătoare din umeri:

- Spune-i să meargă cum vrea şi unde vrea, numai să ajungă la vreme pe câmpul de luptă! mârâi el neprietenos spre cazacul venit să-i înfăţişeze noile dorinţe ale ginerelui său.

Nu trecuse nici de ultimul ceas al nopţii[8], când lungul şirag de oştime trecea vadul Cricovului şi se pierdea spre apus, în bezna ca de iad a unei dimineţi deosebit de pâcloase. Călătorii erau apăsaţi de povara unui cer mohorât, din care curgeau până aproape de pământ vălătucii unor nori zdrenţuiţi, care se topeau într-o negură înăbuşitoare.

*

* *

[8] Ultimul ceas al nopţii din această vreme corespunde în zilele noastre intervalului orar cuprins între ceasurile 5 şi 6 de dimineaţă.

Material cu drept de autor

Capitolul XVII

În noaptea dintre şaisprezece şi şaptesprezece făurar, adică dinspre luni spre marți, deci cu vreo două zile înainte de Joia Înălțării, Doamna Elina, adăpostită la Rucăr, un mic sătuc din munți, aşezat lângă hotarul de miazănoapte al țării, nu avea somn. Dar nu pentru că ar fi fost lovită de una din plecările bătrâneşti de nedormire, care o chinuiau obişnuit în ultima vreme, ci îngrijorarea era aceea care o ținea trează. Presimțea o înfrângere şi o apăsa credința că, în parte, îşi dăduse obolul la pricinuirea ei. Îşi amintea cum boierii stăruiseră de ceva vreme pe lângă ea şi-o preveniseră că războiul, în pragul căruia ajunsese țara, se poate preschimba într-o nenorocire nemăsurată pentru toți şi-o rugară cu deosebită stăruință să-l înduplece pe princiarul ei soț, ca să renunțe la gândul de a lua el însuşi parte la luptă. Fără a făptui vreo necuviință, îi deslușiră totuşi fără înconjur că vârsta domnului nu mai poate chezăşui o izbândă. Deşi în sinea ei nu tăgăduia ca neîntemeiate grijile dregătorilor, căci nu-i scăpaseră semnele de îmbătrânire ale soțului, îi repezi totuşi, cu o mândrie rece şi cu o privire de neîngăduință,

Material cu drept de autor

intrată în deprinderile celuia obişnuit numai să poruncească. De astă dată greşise; ar fi trebuit nu numai să-i asculte, ci chiar să le urmeze povața. Dar pe atunci, în trecut, o înțelegere cu sfetnicii, împotriva dorințelor domnului, i se păru c-ar aduce cu un soi de josnică uneltire, chiar dacă temeiurile acesteia erau îndreptățite, aflându-se sub pavăza celor mai bune şi cinstite porniri. Pentru ea voința principelui era lege şi nicicând nu pusese la îndoială cuvântul său şi nici nu îngăduise să o facă alții, şi încă în fața ei. Acest prejudeț o îndemnă să nu încerce măcar să pună vreo vorbă pe lângă soțu-i princiar. Acum îşi făcea vină din această încăpățânare, socotind că păcătuise prin prea multă mândrie şi nesocotită orbire.

Dar nu era singura greşeală care-i apăsa cugetul! Atunci când, după multe tărăgănări, îi împărtăşise totuşi unele păreri despre război bărbatului ei, o făcuse fără vlagă, fără însuflețire şi de bună seamă fără rodnicie. Era încredințată că, dacă ar fi stăruit mai îndelung şi cu mai multă dârzenie, poate i-ar fi clătinat hotărârea şi nenorocirea ar fi fost preîntâmpinată. Putuse pune stavilă răului şi n-o făcuse. Soarta țării atârnase de ea, iar ea se dovedise nevrednică de îndatorirea de întâie doamnă a neamului ei! Era deci vinovată de purtare uşuratică, dacă nu chiar de laşitate, îşi zise cu amărăciune şi părere de rău principesa. La drept vorbind, pentru prima dată în viața ei, se temea îngrozitor, şi acest simțământ, într-o oarecare măsură nou pentru ea, o răscolea cu atât mai mult puternic, cu cât nu voia să-l mărturisească. Cu cât se străduia să pară mai liniştită şi mai sigură de sine, cu atât mai pătrunzătoare era strângerea de inimă care-o încerca. Se îmbună până la urmă, zicându-şi că nimeni nu i-a ghicit îndoielile şi zbuciumul.

Se plimba cu pas uşor prin odaia cea bună, menită oaspeților, dintr-o casă țărănească de munte, în care era găzduită. Lumina candelei învăluia pereții văluriți cu umbre

Material cu drept de autor

tremurătoare, roşietice, care scoteau la vedere sărăcia din jur şi o deplină simplitate sătească. În spatele cuptorului de zidărie, pe o laviță grosolană, fusese gătit patul domnesc. Rogojina gazdei fusese înlocuită cu pilote mari, plăpumi călduroase, saltele moi, albituri mătăsoase, înfrumusețate cu horbote aduse din îndepărtatele horbotării frânceşti ale Milanului.

Doamna Elina, rezemată mai apoi de cuptor, simți un gol în piept privind gânditoare această odaie străină, umilă, în care veşmintele, răcliţele ei prețioase aşezate şir în lungul mesei, rufăria aleasă a patului arătau sfruntător de nepotrivit prin răsfrângerile lor de îndestulată bogăție şi gust ales. Era o privelişte obişnuită pentru surghiunul unui om bogat, ajuns la scăpătare. Se zgudui, trecută ca de un fior, la gândul că înfățişarea acelei odăițe oarecare, urâte şi neîncăpătoare, ar putea fi un semn de rea prevestire. Oare de asemenea calicie va avea parte de acum încolo? Trebuia să se roage pentru iertarea păcatelor făptuite şi pentru izbăvirea țării. Trecu alături şi trezi din somn cele două tinere jupânese de curte, care-o slujeau, împlinindu-i nevoile de zi cu zi. Erau două codane, neamuri îndepărtate şi sărace, pe care ea, în lipsă de copii, le crescuse pe lângă haremul ei. Iar apoi, când se măriră, le înzestrase şi le măritase.

- Trebuie să fugim?! întrebă buimacă de somn Anghelina, soața lui Cristea clucerul, trădându-şi, fără ca să-şi dea seama, simțămintele tainice de teamă şi de neîncredere în biruință, care-i bântuiau sufletul.

Elina Doamna se încruntă, deşi ea însăşi, cu numai câteva clipe mai-nainte, se gândise la pribegie, şi-o mustră cu o asprime părintească pentru vina că se îndoieşte de destoinicia voievodului şi chiar a bărbatului ei, clucerul, care va lua şi el parte la luptele ce urmau a avea loc.

- Oare aşa ne ajutăm noi soții, tremurând de frică şi împrăştiind spaimă în jurul nostru? Sau lăsând să ne

Material cu drept de autor

încolțească sămânța neîncrederii în cuget, sau aruncând acest rod nenorocit altora?!

O spunea cu atât de multă stăruință, pentru a alunga grijile ce-o căzneau chiar pe ea şi ca să se încredințeze mai întâi pe sine, apoi şi pe însoțitoarele sale, de sorții de izbândă ai oştilor soțului ei princiar.

Ruşinată, tânăra femeie coborî privirile şi roşi toată. Dar nu era numai vina ei că primul gând care i se aprinse în minte, în clipa neaşteptatei treziri, fu gândul fugii. De când sosise, doamna Elina ținea neîntrerupt caii înhămați la un rădvan, gătat zi şi noapte de plecare, încât, de s-ar izvodi vreo primejdie, să poată trece, fără a pierde o clipă, granița dintre Rucăr şi Bran. Ori această măsură părelnic neînsemnată, dar care dovedea că numai în vorbă, nu şi în faptă, principesa era liniştită, înrâurise fără voie însoțitoarele, cărora le sădi în suflet un sâmbure de nelinişte şi de frică. Mai mult decât spusele ei încrezătoare, de îmbărbătare, mai mult decât purtarea ei bărbătoasă, grija rădvanului gătat de drum din ogradă dovedea altceva! Era ciudat că acum, când viața ce-o mai avea de trăit îi rămăsese puțină – împlinea cincizeci şi patru de ani! –, ținea mai mult la ea şi se slujea de cele mai felurite mijloace ca să şi-o apere, parcă mai multe ca până atunci.

Cele două jupânese de curte se înveşmântară în grabă şi, după poruncă, îl treziră pe părintele duhovnic al perechii princiare. Însoțită de acest mic alai şi apărată de numai doi străjeri, doamna o porni către biserica satului, spre a se ruga acolo, căci icoana atârnată pe unul din pereții casei țărăneşti care-o găzduia, i se părea prea lumească şi nu-i trezea nici încredere şi nici prea multă smerenie.

*

Material cu drept de autor

În aceeaşi noapte, la vreo şapte mile ardelene[9] mai spre miazăzi, principele Ungrovlahiei se perpelea şi el în aşternut. Spre deosebire de doamnă, nu grija sau teama îl ţineau treaz. Dimpotrivă, încredinţat că va învinge, se simţea liniştit şi sigur de sine, însă capul îi era plin de gânduri. Cu o patimă de tânăr războinic, neaşteptată la vârsta lui, cerceta mulţime de plănuiri de luptă, luând aminte la unele, lăsându-le de-o parte pe altele. În minte trăia, clipă de clipă, bătălia pe care o gătea; înlăturase din cale toate piedicile, dibuise şi preîntâmpinase orice întâmplare care l-ar fi putut lua pe nepusă masă, într-un cuvânt netezise drumul izbânzii. Cele ce urmau să se petreacă pe câmpia Fintei nu mai erau pentru el o taină, nu mai închipuiau ceva neprevăzut sau necunoscut. Cu ochii cugetului închipuise totul până la ultimul mărunţiş. Nimic nu fusese uitat, nici o neajuns nu fusese ocolit, nici o primejdie nu rămăsese neluată în seamă. Matei vodă zâmbea mulţumit în vreme ce, pe perdeaua de întuneric a nopţii, mintea sa înfierbântată răsfrângea pline de clocot priveliştile viitoarei bătălii, cu amănunţimea unor fapte deja săvârşite, pe care doar şi le reamintea în curgerea lor trecută.

Spre miezul nopţii fu tulburat de un freamăt surd, zarvă de voci, de tropăituri, de nechezături. Se sculă şi, trezind un paic, îl trimise să cerceteze ce se întâmplă. Flăcăul se întoarse după câteva clipe şi-l înştiinţă că s-a întors trupul de oaste trimis să apere drumul Teleajenului şi să fie de ajutor vel spătarului Diicu. De sosit, sosiseră doar steagurile călări, de soarta pedestraşilor neştiindu-se nimic.

Domnul porunci ca noilor veniţi să li se găsească în linişte loc de aşezare, pentru a nu-i trezi pe ceilalţi, iar căpeteniile să i se înfăţişeze pentru a da seamă de cele făptuite. În despărţitura cea mare a cortului, folosită pentru divanuri, fură aprinse lumânările şi rânduite băncile şi

[9] În secolul al XVII-lea o milă transilvăneană echivala cu circa 11 km.

Material cu drept de autor

jilțurile. Matei îşi aruncă peste veşmintele de noapte un caftan şi trecu alături. Cei chemați sosiră după puțină vreme. Mai întâi intră Diicu, cu fața spăşită şi ferindu-şi privirile de ale domnului; urmară vel armaşul Radu Vărzaru şi vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu, care păreau foarte siguri de ei, arătând o îndrăzneală vecină cu neobrăzarea. Apăru şi Gheorghe Ştefan, însoțit de un om de credință. Avea ochii încercănați, fața suptă şi îmbătrânită nefiresc, umerii căzuți. Suferea destul de greu prăbuşirea. Matei vodă Basarab îl întâmpină cu osebită atenție, arătându-i toate semnele de cinstire pe care ighemoniconul de curte le menise primirii capetelor încoronate.

Pe rând, dregătorii înfățişară pe scurt cele împlinite de ei, pe care fostul voievod al Moldovei le încuviința prin clătinări triste ale capului.

- Moldovenii sunt numeroşi şi bine înzestrați cu cele ale războiului, iar cazacii sunt călăreți măiestri, care se dovedesc de-a dreptul de neînvins! îşi lăudă cu înfierbântare vel spătarul potrivnicul, ca să-şi îndreptățească neizbânzile. Un lefegiu de-al nostru nici nu se poate asemui cu un zaporojean!

Înşiră apoi grozavele pierderi pe care le suferise şi zugrăvi pe larg lupta de la Focşani, dar şi micile ciocniri care urmară, înfruntări mărunte pe care le avusese cu steagurile de hărțuială vrăjmaşe. Răstălmăcind în câştigul său întâmplările petrecute pe Milcovul Mare, arătă că, deşi închipuise o plănuire de luptă fără cusur şi urmărise cu băgare de seamă înfăptuirea ei, fusese înfrânt datorită laşității oştenilor, care nu fuseseră în stare să se ridice la înălțimea cugetărilor sale mărețe. Ghinea şi cu Radu armaşul vorbiră numai despre înfruntarea de pe Teleajen, singura la care luaseră parte.

- Aveam un aşezământ bun la vad, între palancă şi dumbrava Teleajenului, iar ai noştri – mă gândesc la cetele

Material cu drept de autor

boiereşti – luptau cu râvnă. Numai pedestrimea ne-a tras clapa!

Marele armaş îl întrerupse câteva clipe pe vistier, pentru a-i încuviința lărmuitor spusele.

- Noi, pâlcurile călare, ne aflam în fața rândurilor oştimii noastre şi stăvileam destoinic năvala, ferindu-i pe cei din urmă, reluă vistiernicul, întrecând mult măsura adevărului şi răstălmăcind întâmplările cu bună ştiință. Eram pe cale de a învinge, când seimenii şi dărăbanii au fost cuprinşi dintr-o dată de spaimă. Fără să-şi mai dea seama ce fac, au început să tragă înspre oştirea vrăjmaşă ca nişte descreierați, chipurile peste capetele noastre, noi fiind în vale, dar ne aflam orânduiți înaintea lor! Nu ştiu cum şi din ce pricină, însă gloanțele începură să se abată în jos, spre noi. Ajunseserăm într-o stare desperată: din față ne întâmpina ascuțişul spadelor căzăceşti, iar din spate ne lovea focul alor noştri. N-am putut face față îndoitei amenințări şi a trebuit să fugim de pe câmpul de bătaie. Dacă n-ar fi fost acea neghiobie a pedestraşilor noştri, i-am fi nimicit desigur pe cazaci, minți el cu atâta încredințare, încât era cu neputință să nu i se dea dreptate.

Stăruia asupra acestor lămuriri nu numai din ură față de lefegii şi de oastea de strânsură a țării, cât şi pentru a-şi îndreptăți fuga.

- Eu dintotdeauna am arătat că pedestrimea în întregul ei, dar şi lefegii ăştia puşcaşi, nu sunt buni de nimic, îl luă apărarea Vărzaru. O gloată de zvânturați, nişte haimanale îndărătnice şi puse toată vremea pe gâlceavă. Trupurile astea de oaste ar trebui înlăturate. Numai cetele boiereşti şi cele de curteni ar trebui păstrate. Sunt singurele care îşi îndreptățesc menirea. De altfel nădăjduiesc că nemernicii aceia care şi-au îngăduit să tragă în noi şi-au primit răsplata: nu cred să fi scăpat vreunul cu viață.

Material cu drept de autor

- E neîndoios că, dacă noi n-am putut face față, cu atât mai puțin răzbeau ei să le stea cazacilor împotrivă! Cred că au fost măcelăriți cu toții! oftă plin de nădejde Ghinea, încântat la gândul că acele pâlcuri de oaste sunt pentru vecie pierdute.

De altfel credința că cei părăsiți în lunca Teleajenului au fost nimiciți, deci nu mai aveau cum să le tăgăduiască spusele, îi făcea pe cei doi boieri să se avânte cu atâta îndrăzneală în zidirea acestui uriaş morman de născociri şi minciuni. Nădăjduiau că Matei nu va mai avea de la cine şi cum să afle adevărul asupra fugii lor laşe şi nu va şti vreodată că-l trădaseră. Doar Gheorghe Ştefan înfățișă lucrurile puțin mai altfel. Nu-şi dăduse prea bine seama ce se petrecuse la vadul Teleajenului. Îşi amintea doar că lovea cu sete în dreapta şi în stânga cu spada, când băgă de seamă că rândurile călăreților munteni se răresc. Auzise în acelaşi timp răcnete:

- Ne tragem îndărăt! Ne tragem îndărăt!

Nu înțelesese despre ce era vorba, dar se lăsă luat de valul fugarilor.

Lămuririle pe care le auzea acum erau pentru el cu totul noi; nu avusese cum să le cerceteze temeinicia şi le asculta buimăcit, în vreme ce repeta în neştire ceea ce spusese tot drumul:

- Cred că ne-am pripit cu fuga! Am părăsit prea repede şi prea uşor locul!

- Crezi că se putea altfel? îl repezi Diicu, simțindu-se învinuit.

- Nu ştiu, dar trebuia să mai rămânem... oftă trist fostul voievod.

- Adică să ne lăsăm căsăpiți pentru un scaun pe care şi aşa îl pierduseşi? stărui ațâțat vel spătarul, care nu părea a lua în seamă curtenia cu care unchi-său îl înconjura pe domnul mazilit, căruia îi vorbea ca unuia de seama sa.

Material cu drept de autor

Matei izbi poruncitor cu pumnul în masă pentru a pune capăt sfadei pricinuite de nepot, care tulbura cumpătarea divănitului, amenințând să-l preschimbe într-un harțag de soiul cel mai coborât, şi mârâi nemulțumit:

- Poate că într-adevăr nu mai aveați altă ieşire... Dar oricum, v-ați dovedit mai repezi de picior, decât de mână! Nu trebuia să-mi lăsați seimenii descoperiți, pradă măcelului. Din păcate în război pier cei mai vrednici şi scapă cei care spală putina! zise sec voievodul, iar toți cei aflați de față tălmăciră spusa ca pe o mustrare, căci şi ei scăpaseră din luptă.

Matei vodă era mult mai zădărât decât lăsa să se vadă, căci cârtelile împotriva lefegiilor le socoti peste măsură de îngrijorătoare. Întrucât aceştia închipuiau cheia de boltă a aşezământului de cârmuire a cărui temelie o statornicise în răstimpul îndelungatei sale domnii, a-i ataca însemna să loveşti în trăinicia scaunului său şi a orânduielilor pe care le zămislise. La urma-urmei nu înlăturase cu adevărat cârmuirea prin şi pentru cinul veliților țării, în ceea ce avea mai îndătinat în ființa ei, ci îi adusese doar unele îngrădiri. Întru aceasta se slujise de trupurile de oaste aflate sub ascultare sa nemijlocită, pe care le putea folosi tot atât de bine şi împotriva unui vrăjmaş dinafară, cât şi a firilor prea îndărătnice din tagma celor de neam, care-i avea ca sfetnici. Se slobozise astfel de epitropia păturii acestora din urmă, fără însă a tăgădui întru totul înfrățirea cu ei. Se învoise a-i îngădui lângă el, mai întâi ca obraze aparte, dăruindu-i cu unele dregătorii, cât şi ca obşte de oameni aleşi, adică în chipul sfatului şi al divanului; dar înțelegea ca în legăturile cu cinul să păstreze pentru sine precumpănirea, deci să-i țină straşnic în frâu, pricină îndestulătoare ca să fie învinuit de-o tiranicească cârmuire, dregătorimea neînvoindu-se cu strângerea puterii într-un singur pumn. Ori cuvintele înjositoare rostite pe seama lefegiilor săi erau o

Material cu drept de autor

altă latură a acestei îndărătnice împotriviri la ascultare a celor de neam. Voievodul îşi slobozi sfetnicii vădit nemulţumit şi trecu încruntat în despărţitura de alături, care-i slujea de iatac.

Nu lăsase totuşi să i se citească pe faţă gândurile adevărate, încât boierii luară zădărârea şi nemulţumirea sa drept o ieşire firească faţă de vestea neizbânzii de care-i făcea veste. Nu-şi închipuiră că în spatele supărării sale se ascundeau cu totul alte simţăminte şi socotinţe, decât cele pe care le bănuiau ei; dimpotrivă, credeau cu tărie că l-au făcut pe voievod să ia de bun tot ce-i însăilaseră, îmbrobodindu-l cu totul. Dar zădărârea lui Matei nu era pricinuită numai de plecarea ce-o avea faţă de pedestraşii săi. Ascultându-şi sfetnicii, rămăsese cu simţământul că în spatele sporovăielii lor se ascund minciuni peste măsură de viclene, căci era neîndoios că simţeau nevoia de a născoci deslușiri înşelătoare şi pretexte pentru a-şi dezvinui într-un fel neizbânzile. Deci, deşi n-o arăta, Matei le primi lămuririle cu îndoială şi peste măsură de bănuitor, încercând să desluşească, din cele auzite, adevărul, osebindu-l de ceea ce era plăsmuire şi prefăcătorie. Toţi cei patru sfetnici, Diicu, vistiernicul, armaşul şi fostul logofăt moldovean îi apărură ca nişte laşi, ca nişte fricoşi, dar nu-şi închipuia că vreunul dintre ei ar fi putut fi şi trădător. De aşa ceva nu-i bănuia. Îi socotea mai degrabă nişte nepricepuţi, care nu se dovediseră în stare să facă faţă împrejurărilor. Din pricina multelor chibzuieli şi griji care-l frământau, readormi foarte greu.

Spre dimineaţă îl trezi o nouă răbufnire de murmure. Erau seimenii şi dărăbanii scăpaţi aproape cu toţii din lupta de la Teleajen, care, după ce umblaseră fără întrerupere toată noaptea, îşi făceau intrarea în tabără. Matei Basarab se grăbi să cheme la sine căpeteniile, primindu-le tot în tinda cortului său. Chiar înainte de a-i asculta, domul întrevăzu ceva din minciunile şi mânuielile cu care-l

Material cu drept de autor

potopiseră sfetnicii pe care-i ascultase cu câteva ceasuri mai devreme.

Vel vistiernicul Ghinea află deîndată de sosirea celor pe care-i ponegrise şi, temându-se că în răstimpul întrevederii se va desluşi adevărul, hotărî să ia şi el parte la taifasul care de bună seamă urma a avea loc. Socotea că, de faţă fiind, la nevoie, cu argumente măsluite după împrejurări, va putea ţine treze în mintea voievodului părerile prielnice cetelor boiereşti, păreri pe care era încredinţat că le-a furişat adânc în cugetul acestuia, în vremea întrevederii de la miezul nopţii. Trecu mai întâi pe la Radu Vărzaru, ca să-l cheme şi pe acesta, arătându-i fără înconjur ce primejdie i-ar ameninţa dacă, lipsind, nu ar fi fost răstălmăcite învinuirile pedestraşilor, de altfel întemeiate, pe care era de aşteptat că aceştia le vor ridica împotriva călărimii.

Hotărârâ să-l înştiinţeze şi pe Diicu. Dacă acesta era aţâţat, va deveni desigur mai bătăios decât ei şi, luându-le-o înainte cu desluşirile, nu erau primejduiţi să atragă bănuieli asupră-şi. Iar întărâtarea sa nu era de fel greu de făptuit; era de ajuns să i se dea de înţeles că bunul său renume e în joc, pentru a-l face să clocotească. Cu înfierbântarea sa obişnuită, prin amestecul său repetat în vorbă, va pricinui atât de multe întreruperi ale spuselor căpitanilor, încât îi va împiedica de-a dreptul pe aceştia să înfăţişeze lucrurile în întregul lor şi să dovedească adevărul.

De astă dată însă, cei doi urzitori îşi făcuseră greşit socoteala. E adevărat că Diicu le căzu imediat în plasă, luând de bune viclenele lor aţâţări, cum că ar putea fi învinuit de căpitani; dar nu numai că îi însoţi, ci el însuşi ceru Măriei Sale să fie îngăduiţi să asculte înştiinţările pedestraşilor, căci orice s-ar zice, ei îi cârmuiseră pe aceştia, deci aveau unele îndatoriri în această împrejurare. Ceilalţi doi, deşi peste măsură de doritori de a nu lipsi, de bună

Material cu drept de autor

seamă că, până la urmă, nu ar fi îndrăznit să ceară o asemenea hatâr.

Uneltitorii nu-şi închipuiseră însă că de la miezul nopții până dimineața, purtarea şi părerile lui Diicu se vor schimba. La prima întrevedere spătarul se temuse că supărarea domnului – pricinuită de şiragul de înfrângeri suferite – s-ar putea să nu se mărginească la simple mustrări, ci că acesta ar putea trece la amenințări, care i-ar primejdui statul de urmaş la scaun. Drept aceea, atunci se înfățişase spăşit, gata să se dezvinuiască slugarnic şi plângăreț, ba să primească chiar cu umilință dojenile voievodului.

Văzând însă că toate temerile sale erau lipsite de temei, prinse din nou inimă şi redeveni mândrul şi fudulul îndărătnic dintotdeauna. Vechea sa râcă împotriva vistiernicului Ghinea se redeşteptă; nu putea uita că, într-o judecată a sa cu mitropolia, boierul, care-i era şi cuscru, dăduse câştig acesteia din urmă. Nici față de vel armaşul Radu Vărzaru nu avea plecări tocmai prieteneşti; cu acesta se afla de multă vreme în sfadă din pricina agăi, oblăduitul său. Iar reaua-voință îi fusese ținută trează şi chiar întărâtată fără încetare prin sârgul lui Radu Popescu, cu atât mai mult cu cât acesta nu pierdea nici un prilej ca să-i amintească ocrotitorului său ponegrelile care i se aruncaseră în seamă în sfatul domnesc de armaş, când se hotărâse năvala asupra Moldovei, fără a mai vorbi de mulțime de alte cleveteli pe care le născocise el însuşi.

Cei doi dregători, neghicind schimbările petrecute în sufletul vel spătarului, nădăjduiau că acesta va relua şiragul de desluşiri însăilate la miezul nopții spre a se dezvinui, lucru care-i scotea şi pe ei în afara oricăror bănuieli. De aceea, nu mică le fu uimirea, când Diicu începu prin a se întoarce împotriva lor. Ba, mai mult, rânjindu-le sfruntător, mărturisi Măriei Sale, domnului:

Material cu drept de autor

- La Şoplea şi după aceea am fost învins din pricină că ajutoarele care mi-au fost trimise, în frunte însăşi căpeteniile lor, n-au înțeles să se îngemăneze cu inima deschisă şi temeinic cu mine. Mai întâi au făcut tot ce le-a stat în putință ca să-şi întârzie sosirea. Iar mai apoi, la vadul Teleajenului, de-a dreptul m-au trădat, fugind ca laşii şi trăgând şi pe ceilalți după ei. Purtarea lor era oarecum de aşteptat, căci alegerea lor de către Măria Ta a fost destul de nefericită. Să nu uităm că jupân Ghinea, preascumpul meu cuscru, a ticluit dovezi în paguba mea la judecata cu mitropolia, ceea ce arăta de atunci simțămintele duşmănoase pe care mi le purta. De bună seamă că acestea nu s-au schimbat după mustrările pe care i le-am făcut când ne-am întâlnit pe Teleajen, ci dimpotrivă! Iar Radu armaşul şi-a dovedit pornirea neprietenească pe care mi-o poartă prin numeroasele cleveteli aruncate pe socoteala mea. Îmi căuta cusururi de-a dreptul mie sau, când nu le putea născoci, se lega de cei care-mi erau credincioşi şi prieteni, precum aga, căruia i-a pus în cârcă tot soiul de vini pe de-a-ntregul închipuite. Ori era cu putință să lucrez rodnic cu astfel de dregători, care sârguiau să mă sape pe orice cale?! Împotrivirea lor de a-mi sta de sprijin este de netăgăduit şi o voi dovedi. Întâlnirea dintre ei şi oastea mea a avut loc abia dincolo de vadul Teleajenului. Aici, de cealaltă parte a palăncii Şoplii, ochisem un loc bun de luptă şi cerusem să ne facem niscai întărituri acolo, căci aşezarea noastră ar fi devenit astfel de necucerit. Ori aceşti boieri, aşa-zis de ajutor, în loc să-mi stea alături, n-au voit să se supună poruncilor mele, socotind de a lor datorie nu o bătălie victorioasă, care să ducă în risipă vrăjmaşul, ci doar să se facă a apăra drumul Teleajenului. De altfel nici treaba asta n-au săvârşit-o ca lumea. Erau mai grăbiți să-şi pună pielea la adăpost, decât să-mi stea de reazăm. Din pricina tăgadei de a mi se supune, am fost şi eu silit să mă retrag.

Material cu drept de autor

Diicu răstălmăcea voit lucrurile. După întâlnirea celor două oşti, se vorbise, e drept, despre felul cum ar trebui aşezate feluritele pâlcuri pentru a apăra mai bine drumul Teleajenului şi cu acest prilej apăruse între altele şi gândul rânduirii, chiar pe locul întâlnirii, a unei apărări temeinice, în stare de a curma mersul vrăjmaşilor, apărare care să folosească şi şanțuri de luptă; însă până la urmă se lăsase păgubaş chiar Diicu şi căpitănia sa, săpăturile fiind mult prea greu de înfăptuit în puținul timp care le stătea la îndemână. Iar în acele împrejurări armaşul şi vistiernicul nu făcură decât să încuviințeze hotărârile luate de alții, fără a le înrâuri în vreun fel.

- Iar atunci când cazacii au dat a doua năvală, s-au purtat ca nişte fricoşi netrebnici! urmă vel spătarul. M-au părăsit în plină luptă, încât eu însumi n-am avut încotro şi am fost silit să bat în retragere!

Ghinea, fire nesimțitoare, plecată să privească totul cu o netulburare desăvârşită şi un dezgust grosolan, socotind că nimic nu e de neatins cu bani, care acum îi stăteau îndeajuns la îndemână, îşi pierduse de astă dată cumpătarea şi nepăsarea din totdeauna. Fața i se albise, ochii i se măriseră, iar o vână a feței începu să-i joace sub piele, făcând să-i tremure obrazul drept şi colțul gurii. Arunca priviri întrebătoare armaşului, dar şi acesta era prea năucit ca să-i poată da vreo povață sau cel puțin să-i întâmpine în chip de îmbărbătare privirea. În cele din urmă vistierul ceru să i se îngăduie să se apere şi istorisi cele sfătuite în adunarea căpităniei de dinainte de lupta de la Şoplea într-un chip mai apropiat de adevăr, adică arătând că, din lipsă de timp, Diicu însuşi nu mai voise a săpa şanțuri pentru zăgăzuirea vrăjmaşului, aridicându-i prin aceasta în cale o stavilă de netrecut.

Vădit cuprins de nerăbdare şi fără a da prea mare atenție acestei încontrări lămuritoare, domnul trecu cuvântul

Material cu drept de autor

căpitanului Priboi. Acesta zugrăvi greşelile călărimii, cu deosebire aceea că, în prima parte a luptei, împiedicase, parcă voit, sânețaşii să tragă asupra vrăjmaşului, silindu-i o vreme ca să stea cu mâinile în sân; mai departe arătă că sub copitele cailor munteneşti pieriseră mai mulți seimeni şi dărăbani decât uciseră duşmanii după aceea. În urma sa luă cuvântul vel căpitanul de dorobanți Buliga Lupu din Ciovârnişani, care zugrăvi şi alte fețe ale celor întâmplate, poate chiar mai grăitoare decât cele înfățişate de vorbitorul de dinainte-i, dovedindu-se şi mai tăios prin învinuirile pe care le făcea. La aceste deslușiri armaşul şi vistierul săriră ca arşi de la locurile lor şi răbufniră într-un singur glas:

- Este minciună! Cum poate Măria Ta să îngăduie să li se arunce în obraz unor divaniți de întâie însemnătate, vrednici şi cinstiți precum suntem noi, o pângară atât de sfruntată?! Oare cuvântul unui sărăntoc are mai mare trecere decât acela al unui boier de cel mai înalt rang?!

Matei vodă le reteză avântul printr-o fluturare a mâinii şi făcu semn căpitanului să-şi urmeze vorba.

- Măria Ta, cetele boiereşti au fugit ca nişte laşi de pe câmpul de luptă. Ne-au părăsit cu bună ştiință, ca să fim măcelăriți ca vitele duse la tăiere. Dovada că se putea sta împotrivă vrăjmaşilor fără trudă osebită o face însăşi venirea noastră aici, cu rândurile aproape întregi. Repet, aproape toți cei care lipsesc au pierit din pricina nesăbuinței alor noştri şi nu de mâna potrivnicilor. Încheierea e limpede: singuri am putut să ne apărăm cu bine, în vreme ce împreună cu pâlcurile călărimii am fi fost învinşi!

În încheiere, într-un glas, căpitanii cerură osândirea neîntârziată a boierilor vânzători, dar înainte de începerea unei noi bătălii, pentru a preîntâmpina o nouă trădare a acestora. Spusa iscă noi murmure împotrivitoare din partea celor doi dregători, dar voievodul, încruntându-se spre ei, îi făcu să tacă şi făgădui căpitanilor că de dimineață

Material cu drept de autor

va veni să mulțumească el însuşi oamenilor pe care-i aveau sub ascultare pentru vrednicia arătată şi să-i laude pentru îndrăzneala şi priceperea lor.

Cum vistiernicul şi armaşul se socoteau răniți în mândria lor şi năpăstuiți, Matei, pentru a pune capăt stăruințelor lor, arătă că va cerceta şi va face dreptate atunci când timpul îi va îngădui aceasta. Acum războiul este înainte de toate, iar ei să lase de-o parte micile frecuşuri lipsite de însemnătate şi să fie gata să se jertfească, dacă va fi nevoie.

În acest timp, în tabăra care se trezea, se născură două stări de cuget care se încontrau, lărgindu-şi ori strâmtându-şi cuprinderea în temeiul legănărilor, când într-o parte când în alta, a brațului unei închipuite cumpene. Erau clipe când părerile călăreților din cetele boiereşti întoarse de pe Teleajen câştigau largă ascultare. Aceştia cercau a dovedi că duşmanul era numeros şi puternic, răspândind în oaste un val de deznădejde şi neîncredere. Dimpotrivă, atunci când se făcea auzită vocea seimenilor şi a dărăbanilor în tabără renăşteau nădejdile şi îndrăzneala, căci aceştia înfățişau un vrăjmaş cam năuc, care se avânta la nimereală, care era, e drept, năvalnic, dar totodată foarte nesocotit, deci uşor de dovedit.

Matei ieşi din cort pentru a cerceta starea oştirii, dorind cu osebire să vadă cum merg gătirile de apărare ale taberei. Alegerea locului de aşezare al acesteia îi dăduse ceva bătaie de cap încă de pe când nu plecase din cetatea de scaun. O vreme se gândise dacă nu e mai bine s-o aşeze pe malul apusean al Ialomiței, într-un cot al râului, încât şuvoiul să-l despartă de potrivnici. Astfel sălaşul poate ar fi fost mai ferit dinspre un atac vrăjmaş. Dar se isca un alt neajuns. Pentru a ajunge pe câmpul de luptă oastea ar fi trebuit să treacă râul, care era peste măsură de umflat, gata să năboiască împrejurimile. Adâncimea neaşteptat de mare a

Material cu drept de autor

apei făcea chiar vadurile greu de străbătut. Culmea era că în cotul cel mai lung şi mai rotunjit, deci mai nimerit, care ar fi apărat locul de conăcire nu numai din față, ci şi din părți, malurile erau peste măsură de râpoase, fiind greu de urcat, iar un vad se afla abia mai în susul râului, ceea ce silea la a face un ocol pentru a ajunge pe câmpul de luptă. Ori anevoințele pricinuite de râu puteau da naştere la încurcături şi greutăți încă de la începutul bătăliei, din clipa în care se apuca să-şi aşeze oamenii pe locurile de luptă pe care le închipuise. Apoi ar fi fost greu ca în răstimpul bătăliei să aducă din tabără prospăturile, ghiulele şi butoiaşele cu iarba de puşcă sau altele care i-ar fi putut fi de trebuință. Culmea era că în urmă cu aproape două zile când făcea aceste plănuiri, nu putea şti clipa când va ajunge duşmanul în fața sa. Acest lucru nu-i era limpede nici măcar acum, deşi oştenii tocmai întorşi îi arătau că potrivnicii sunt pe drum spre el. Ori această necunoaştere crea o stare de nedeslușire, care la o vreme îl putea sili să mişte foarte repede nişte pâlcuri de oaste, lucru nu tocmai lesne de făptuit dacă Ialomița, crescută cum era, i-ar fi stat în cale. Ori o întârziere în asemenea clipe de cumpănă putea zădărnici izbânda. Era deci trebuitor să dea o cât mai mare mişcăciune oştilor pe câmpul viitoarelor bătălii. De asemenea trebuia să dea putința unor pâlcuri proaspete să poată răspunde în cea mai mare grabă primei chemări care li se făcea. Deci, din toate pricinile acestea, era mai nimerit ca tabăra să fie aşezată în partea stângă a râului.

Urmând deci îndrumările sale, căpeteniile trimise înainte, conăciseră cu oastea într-un cot al Ialomiței, ale cerui ape apărau locul din spate şi din laturi. Dar, cum tăpşanul era deschis spre răsărit, de unde venea duşmanul, tabăra ar fi fost uşor de atacat. Pentru a o apăra, se hotărâse săparea înspre această parte a unui şanț, doar atât de adânc, încât vârful şuvoiului umflat al Ialomiței să se poată scurge

Material cu drept de autor

prin el. Astfel staniştea era închisă şi spre răsărit, dar fără a îngreuna în vreun fel mersul oştenilor în răstimpul bătăliei. Privit de sus, din zborul păsării, cotul râului închipuia un fel de arc, iar şanțul apărea ca o coardă care-i lega brațele. Pentru ca apărarea să fie şi mai greu de străpuns, cu pământul scos din săpături se ridicase în lungul acestora un dâmb de țărână bine bătătorită, alcătuind o oprelişte ocrotitoare destul de trainică. Când şanțul, început cu o zi în urmă, va fi terminat în această dimineață, urma să se dea drumul apei, încât tabăra rămânea loc închis, de nepătruns, fiind apărată din toate părțile de apă, ca un ostrov.

Cum în acea primăvară şuvoaiele Ialomiței erau peste măsură de umflate şi de năvalnice, piedica aceasta nu era de disprețuit. Voievodul, plecat în cercetare, era mulțumit de mersul săpăturilor, căci într-un ceas, cel mult două, se putea da drumul puhoiului. Dar în vreme ce împărțea zâmbete bucuroase şi cuvinte de laudă în stânga şi în dreapta, în gând îl frământau cu totul alte griji.

De ceva vreme băgase de seamă că stăpânirea i se izbeşte de ceva, ca o stavilă fără chip nedesluşit, care-i stătea împotrivă. N-o putea zugrăvi în cugetări limpezi, dar simțea primejdia cu toată ființa. Nu credea să fie cu adevărat o încropeală împotrivitoare cu rânduială temeinică, adică o uneltire adevărată; nu părea ceva întemeiat pe o învoială anume şi pe nişte legăminte, precum aridicarea lui Gheorghe Ştefan. Socotea că mai degrabă e vorba de o stare de cuget dăunătoare, apărută de la sine, un fel de simțământ de lehamite, ca o sleire ciudată a credinței față de el; deci, la drept vorbind, nu era o răzvrătire asupra puterii sale, în înțelesul deplin al cuvântului, dar era totuşi o desprindere, o îndepărtare de ascultarea care i se datora. Dacă ar fi fost în joc ceva bine rânduit, deci o urzeală desluşită, aceasta ar fi legat între ei o ceată de o mărime oarecare de ipochimeni. Ori dacă lucrurile stăteau aşa, înăbuşirea lor ar fi fost

Material cu drept de autor

simplă, căci ar fi fost nevoie doar de a-i descoperi pe cei care puteau stârni bănuieli şi de a-i nimici, prigonindu-i mai ales pe aceia care se dovedeau a fi fruntaşi. Însă acum, fiind vorba numai de o stare de cuget neprielnică stăpânirii, calea de urmat era peste măsură de spinoasă, pentru că era greu să arunci asupra cuiva vreo vină anume; la urma-urmei nu puteai mustra pe cineva pentru că se simțea dezamăgit, neîncrezător, îngrijorat sau cuprins de lehamite. Te înfundai ca într-o mlaştină, în care te loveai de o împotrivire moale, dar care te soarbe pe îndelete până ce te înghite. Nu-i putea vinui pe boierii săi de necredință, deşi, la drept vorbind, prin starea de delăsare care-i cuprinsese, îl cam părăsiseră şi prin aceasta îl trădaseră fără să-şi dea seama. Chiar şi dormitarea asta nepăsătoare, care arăta că uitaseră de el, era la urma-urmei un păcat, şi încă unul din cele mai grele, dar vina era însă cu neputință de dovedit. Ciudat era că molima aceasta se răspândise şi între boierii mari, dar şi între mărunții mazili de țară, prinşi în pâlcurile roşilor aleşi[10].

Tot vorbind cu sine în gând, deşi se întrerupse uneori pentru a face vreo aprețuire sau a da vreo povață, pentru a lăuda sau a înfiera cele pe care le băgase de seamă în răstimpul cercetării, ajunse în fața pedestraşilor care luptaseră la Şoplea. Aceştia îl aşteptau orânduiți în nişte şiraguri desăvârşite. Nici nu-ți puteai da seama că umblaseră toată noaptea şi că nu dormiseră de fel. Însuflețirea lor era o dovadă desluşită că făceau parte dintre aceia care nu se lăsaseră atinşi de acea stare de cuget bolnăvicioasă care-l îngrija.

Primindu-le urările de închinare, voievodul se întoarse spre rândurile lor, părând a le dărui toată luarea aminte; privindu-l, ai fi jurat că este cu gândul numai şi

[10] Roşii de țară sau roşii aleşi sunt unități de curteni, formate din elemente ale micii boierimi, care participă la luptă călare.

Material cu drept de autor

numai la ei. Cu adevărat însă, își urma cugetările care-l frământaseră şi mai devreme.

- Dragii mei, începu el, voi ați dovedit ieri de ce este în stare un om, când este neclintit în hotărârea de a făptui ceva! Sunt încântat de bărbăția şi de iscusința de care ați dat dovadă. Întotdeauna am avut încredere în credința şi destoinicia voastră, iar acum toată nădejdea de a învinge mi-o pun în voi. Prin vitejia ce-ați arătat-o de fiecare dată când vi s-a cerut, ați devenit semnul şi chezăşia izbânzii. Din păcate în rândurile noastre au ajuns şi destui nehotărâți, gata oricând să ne părăsească şi să ne împingă prin mârşăvie şi iubire de sine pe noi, ceilalți, în nenorocire. Chiar căpeteniile care vă cârmuiesc, ținându-vă partea, mi-au arătat azi noapte laşii strecurați printre roşii aleşi şi chiar printre dregătorii mei cei mai înalți, ba încă şi în cetele lor. Am înțeles ce-ați suferit din parte-le la Şoplea. Ei bine, dacă şi în lupta pe care o vom da curând de tot îi veți vedea că se poticnesc din nou, că se înfrățesc cu duşmanul sau încearcă să fugă, vă rog să nu-i iertați. Purtați-vă cu ei aşa cum o faceți cu un vrăjmaş şi trageți fără cruțare asupra lor. Pavăză întru aceasta vă stă cuvântul şi porunca mea de acum. Pentru bătălie, locul vi l-am statornicit în partea dreaptă a unităților de roşii, iar în cea stângă a acestora vor sta seimenii cu care am venit din cetatea de scaun. Deci dovediți-vă la înălțimea acestei datorii.

Domnul tăcu un răstimp scurt de numai câteva clipe, căci îşi dădea seama că, pentru a-şi cuceri pe deplin ascultătorii, mai trebuie să adauge şi altceva, decât numai laude şi îndemnuri. Boierii însoțitori se priveau pe la spatele său plini de zădărâre. O asemenea ocară nu li se adusese niciodată, şi asta încă în fața prostimii, a unei gloate de calici, a unor ființe pe care le socoteau, plini de despreț, un soi de căzături, de spița cea mai rea. În capul divaniților din alai încolți pe dată gândul că bârfitorii care vinuiau în taină

Material cu drept de autor

pe domn că şi-ar fi ieşit din fire, dând în mintea copiilor, aveau într-adevăr dreptate! Nemulţumirea lor era un răspuns la ceea ce li se păreau a fi neîntemeiate sudălmi, cu care erau pe nedrept împroşcaţi în faţa unor fitecine. Domul ştia însă prea bine ce spunea şi era departe de a se fi lăsat înşelat de vicleniile care i se înfăţişaseră la întrevederile din răstimpul nopţii.

- Ei bine, oşteni, reluă Matei vodă, găsind în sfârşit lucrul care putea să înflăcăreze şi să câştige pe deplin auzitorii. De va fi să învingem în acest război, vă făgăduiesc vouă, cât şi tuturor lefegiilor aflaţi sub steagurile mele, o răsplată ce se va adăugi lefilor voastre, care va închipui solda ce vi se cuvine pe trei luni. Pe deasupra şi toate prăzile pe care le vom dobândi vor fi ale voastre.

Urlete puternice de mulţumire făcură să se cutremure văzduhul şi pentru o frântură de timp munca din întreaga tabără fu întreruptă, pentru a fi reîncepută apoi de către oştenii de rând cu mai multă râvnă, iar de către înalţii dregători cu ciudă şi pornire. Cei aflaţi mai departe, în prima clipă nu ştiură ce se întâmplă. Dar apoi, după ce se dumiriră ce anume pricinuise răbufnirea de bucurie, împărtăşiră unul din cele două simţăminte iscate de cuvântul domnitorului; fie de bucurie în partea unora, fie de întărâtare, în partea celorlalţi.

Dacă, în rândul celor care primeau soldă, adică a slujitorilor de rând, făcând deci parte din gloata prostimii, făgăduiala domnului trezi un viu răsunet, dezlănţuind valuri de priinţă şi râvnă, în sânul tagmei celor de neam, fie ei de rang mai mare sau mai mic, mărturisirea de neîncredere cu care-i probozi voievodul stârni cârteli şi nemulţumire. Unii, care se ştiau cinstiţi şi nevinovaţi, se socoteau urgisiţi pe nedrept, iar alţii, ale căror cugete nu erau tocmai curate, se simţeau daţi în vileag şi, prin aceasta, primejduiţi.

Material cu drept de autor

De altfel tulburarea acestora din urmă ajunsese la culme, fiind chiar mai porniți împotriva voievodului decât cei dintâi. Ca să-şi îndreptățească pregetul față de lupta ce-i aştepta, se mărturisiră cuprinşi dintr-o dată de răscolitoare simțăminte de frăție cu potrivnicii, izvorâte din gândul îngemănării de neam a tuturor românilor; deci erau sfâşiați de durerea de a trebui să lupte împotriva fraților moldoveni, cu care erau d-un sânge, lucru de care însă de abia acum îşi dăduseră seama, când trebuiau să găsească o dezvinuire pentru laşitatea şi fățăria lor!

Ceea ce însă întrecea măsura oricărui bun simț, era împrejurarea că de cazna acestor alese simțăminte de obşte se plângeau taman scoborâtorii acelora care, cu jumătate de secol în urmă, în vremea lui Mihai Viteazul, săpaseră unirea pentru că se temeau că aceasta va duce la pierderea de dregătorii şi înlesniri, căci atâta vreme cât se aflau trei țări româneşti osebite, cu trei curți princiare, erau de bună seamă de trei ori mai multe slujbe decât la una singură. Ori acum tocmai feciorii cârcotaşilor de odinioară se dădeau de ceasul morții şi, plini de mărinimie, se grăbeau să îmbrățişeze, cu o râvnă îngrijorător de pătimaşă, cugetări de o neîndoielnică temeinicie, dar care până atunci le slujiseră cel mult pentru taclale cărturăreşti, când voiseră să-şi zugrăvească înalta ştiință cu care erau dăruiți. Deci, înainte vreme, asemenea spuse fuseseră doar un prilej de a-şi dovedi preaînalta lor învățătură, fără nici o legătură cu viața de toate zilele. Abia acum devenise un simțământ care le răscolea afundurile cugetului, punându-i în fața unui impas copleşitor, dacă nu de-a dreptul dureros.

- Cum să luptăm cu românii din Moldova?! Ori nu suntem d-un neam, de-o limbă şi de-o fire?! Toți, şi noi şi ei, de la Râm ne tragem! răbufneau ei plini de pornire, fățărind fiorii unei înțelegeri nespus de adânci a lucrurilor.

Material cu drept de autor

- Cugetul nu ne poate îngădui să ne batem cu iubiții noştri fraţi moldoveni! Eu n-o să pun mâna pe arme spre a ucide oameni de aceeaşi seminție cu mine! se auziră alte câteva glasuri venite dinspre cetele boiereşti şi din rândul roşilor aleşi. Ba dinspre aceştia din urmă răzbăteau parcă chiar mai multe voci, decât dinspre cei dintâi.

Vistiernicul şi armaşul, care până atunci, atât ei cât mai ales mijlocitorii pe care-i tocmiseră, aţâţaseră trupurile de călăreți, dând semn de nesupunere, văzând că frământarea pe care o pricinuiseră sporeşte cu multă rodnicie, se prefăcură a se despărți de cei care se zbuciumau. Drept aceea se retraseră spăsiți de-o parte, ca şi cum n-ar voi să se amestece cu nişte tulburători, sădind credința că de altfel toată vremea au fost slugi domneşti bune şi credincioase şi numai din întâmplare se nimeriseră pe acolo, rămânând însă simpli privitori neprihăniți ai celor ce se petreceau, pe care nu izbutiseră şi nu se pricepuseră să le stăvilească.

Câțiva dintre oştenii mai fricoşi din pâlcurile ce se înfierbântaseră, chipurile din prevedere, încercară să potolească lucrurile şi se puseră chiar pe făcut mărturisiri de credință față de stăpânire, pentru a se pune la adăpost de vreo învinuire:

- Cum puteți să vă împotriviți a lupta în slujba domnului şi a țării?! Asta-i curată trădare!!

Dar se grăbeau să adauge în şoaptă, în chip tainic, la urechea răscolnicilor întărâtați de boierii urzitori:

- Mai bine potoliți-vă. Nu vă dați seama că trepăduşii şi iscoadele domnului, care mişună peste tot, pentru a fi băgați în seamă şi aprețuiți, abia aşteaptă să găsească un asemenea prilej de pârâ, care e mană cerească pentru ei?! Ori pentru cârcote de astea vi se poate găsi vină de amarnică hainie, cu atât mai mult cu cât suntem în plin război!

Material cu drept de autor

- Adică, cum?! Să tac când nişte mojici sunt puşi să mă păzească?!

Fără să țină seamă de glasul şoptit al grijnicilor lor sfătuitori, nemulțumiții răbufneau cu voci ridicate, făcându-i pe temători să se îndepărteze grabnic, în vreme ce priveau prevăzători în dreapta şi în stânga, spre a băga de seamă cine i-a zărit pe acolo, ca să se poată dezvinui la nevoie de a fi fost de față, dacă se întâmpla să se caute pricină privitorilor.

- Cum să tac, când sunt batjocoriți oamenii cei mai de vază pe care îi are țara?! Cum de vă puteți arăta împăcați cu gândul că domnul, nu numai să îngăduie, ci porunceşte chiar, ca tot ce are obştea noastră mai ales, adică pătura noastră boierească – care ne ținem cinul din tată în fiu –, să fie subjugată de nişte căzături netrebnice, de nişte gunoaie, să ajungem la bunul plac al unor zvânturați fără căpătâi?! E de neînchipuit la ce scăpătare s-a ajuns, dacă noi, care neam de neamul nostru am tot cârmuit țara, am picat de astă dată la cheremul unor oameni de nimic, ieşiți din prostimea de rând, care îşi îngăduie să ne privegheze cu puşca ațintită asupră-ne!

- E strigător la cer că se îngăduie pedestraşilor să ne arunce în obraz atâta ocară. Suntem subjugați, şi asta cu încuviințarea domnului, de nişte ființe care niciodată n-au îndrăznit să ridice măcar ochii la noi, până acum; de nişte ipochimeni care, în cele mai fericite împrejurări, pot năzui să ajungă cel mult până la rangul de vechil în slujba noastră şi asta numai dacă vrem să ne arătăm mărinimoşi față de ei. Cum aş putea atunci să rabd să fiu adus în rând cu rândaşii şi argații mei?! Eu, care am paisprezece sate şi doi munți, mă potrivesc cu un calic de acesta, care viețuieşte din mila mea, pentru că i-am dat adăpost pe ocinile pe care le stăpânesc din moşi? În viața obişnuită nici nu visează să-l iau măcar vreodată în seamă. Dacă are vreun neajuns se târguie cel mult cu vechilii mei! Ăia sunt de nasul lui, nu eu!

Material cu drept de autor

Ori dacă numai gândul de a fi deopotrivă cu unul ca ăsta e un lucru cu neputință de închipuit, darmite atunci cum să îngădui ca asemeni nenorociți să mă mai şi privegheze, amenințându-mă cu archebuzele?! Deci cum îmi puteți cere să mă supun lor?

De altfel întâmplarea redeschidea o râcă ale cărei rădăcini erau mult mai adânci şi mai vechi, care rodea bunele legături dintre pedestrime şi călărime dintr-un trecut destul de îndepărtat.

În vreme de pace pedestraşii, fie ei seimeni, dorobanți sau aparținători de alte bresle ostăşeşti, pentru a putea viețui, se dedau obişnuit unor îndeletniciri care să le aducă un câştig în viața de zi cu zi. Adică o seamă dintre ei trudeau la împlinirea unui meşteşug, iar alții se căzneau cu munca ogoarelor. Dacă cei dintâi locuiau obişnuit prin târguri, ceilalți, care erau de altfel mult mai mulți, erau şezători pe moşii, fie ale domniei, fie ale celor de neam. În schimbul îndatoririlor ostăşeşti se bucurau de o seamă de hatâruri şi înlesniri din partea cârmuirii, fiind vorba mai ales de iertarea de o seamă de dajdii. Cei aflători pe ocinile celora din urmă se osebeau de rumânii obişnuiți, tocmai prin mai multele drepturi care li se dăruiau. Robia lor era cumva îngrăditã, stăpânii trebuind să umble mai prevenitor cu ei, ceea ce îi făcea stânjenitori.

Atunci se poate ridica o întrebare: de ce oare îi îngăduiau gazdele pe olaturile lor, de vreme ce aveau de furcă cu ei? Adevărul este că pământul prin sine nu aduce câştig nimănui; acesta iese numai din dările plătite de cei care-l lucrau. Ori dacă doreau să-şi folosească cât mai spornic câmpurile, boierii aveau trebuință de tot mai mulți truditori, căci cu cât numărul lor era mai mare, cu atât şi dobânzile ieşite de pe urma acestora erau mai îmbelşugate. Din păcate însă oamenii cam lipseau, iar cei doritori de a-i dobândi nu prea aveau de unde-i scoate, de aceea, cu toate

Material cu drept de autor

neajunsurile pe care le pricinuiau, se învoiseră a primi pe ogoarele lor şi oşteni cu învoială. Decât nimic, erau buni şi aceştia.

Însă, chiar dacă-i îngăduiau, le stăteau ca sarea în ochi, fiind porniți cu totul împotrivă-le. Pricinile erau multe. Mai întâi pentru că dările lor nu puteau fi sporite oricum şi oricât, ei bucurându-se de ocrotirea stăpânirii. Apoi li se dăruiseră tot soiul de slobozenii. Şi culmea era că, înzestrați fiind cu unelte de război, dacă se simțeau strânşi cu uşa, cutezau a se răzvrăti, iar ca bărbați deprinşi cu luptele, nu era lesne să li se stea împotrivă, trebuind să li se facă cel mai adesea pe plac. Dar ei nu erau supărători numai prin sine, din pricină că trebuia să li se îngăduie unele înlesniri. Necazul era că deveniseră şi o rea pildă pentru ceilalți, molipsindu-i din păcate de duhul nesupunerii şi îmbărbătându-i întru împotrivire. Văzând că lor li se îngăduie multe, țărani rumâniți pe de-a-ntregul cutezau a ridica şi ei capul, stârnind cârcotă. De aceea, pentru a linişti satele şi pentru a dobândi din parte-le venituri cât mai vârtoase, ar fi fost de dorit să fie stârpite aceste trupuri de pedestraşi, tăindu-li-se orice fel de hatâruri.

Iar dacă slujitorii acestor bresle ostăşeşti țineau de tagma urgisiților, călăreții erau stăpânitorii, mai mari sau mai mici, care sârguiau să le smulgă celorlalți înlesnirile dăruite lor de domnie, pentru a putea trage foloase cât mai mari de pe urma surpării drepturilor lor. Deci între cele două trupuri de oaste dăinuia străvechiul frecuş dintre slugă şi stăpân, care nu cunoaşte nici început şi nici sfârşit. Ori, mocnind fără încetare sub părelnica spuză a unei împăcări de obşte, acesta putea răbufni cu orice prilej când cele două cinuri erau puse față în față, cum se întâmplase cu o zi în urmă la Şoplea.

Dar lucrurile nu se opreau aici. Această pedestrime, şi cu osebire lefegii, închipuiau nişte trupuri de

Material cu drept de autor

oaste peste măsură de legate de domnie. Cu ajutorul lor voievodul îşi putea spori puterea, căci îi putea folosi şi împotriva sfetnicilor care ar fi încercat să i se împotrivească. Deci prin ei veliții puteau fi ținuți în frâu, oricât de bogați şi neatârnători s-ar fi simțit. Drept care, dacă se dorea îngrădirea puterii domneşti, trebuia lovit taman în aceste trâmbe de oşteni.

Această împrejurare, adăugându-se celor înşirate mai înainte, lămurea de ce mai ales marea boierime stăruia pentru stârpirea lor. Dacă izbuteau să le înlăture, principele ar fi ajuns aproape întru totul atârnător de dregători şi de cetele lor de războinici, deci prin aceasta ei deveneau adevărații stăpâni ai țării. Nu mai erau ei cei mânuiți de voievod şi ascultători de acestea, ci dimpotrivă!

Deci nu cuvântarea lui Matei vodă pricinuise izbucnirea gâlcevii dintre trupurile de oaste adunate în tabără, ci cele spuse de el dăduseră doar prilej răbufnirii unor vrajbe mult mai vechi, care o vreme păruseră adormite, dar mocniseră neîncetat în ascuns.

Iar principele ştia de la bun început de rostul lor. Deci el îşi dădea la fel de bine seama şi de însemnătatea lefegiilor pentru păstrarea puterii şi neatârnării sale, cât şi de dorința, nu tocmai întâmplătoare şi nevinovată, a veliților săi de a-l scăpa de ei. Este de înțeles din ce cauză aceştia nu spuneau răspicat de ce nu-i înghițeau pe lefegii şi de ce țineau să-i spulbere, ci căutat tot soiul de pretexte şi şiretlicuri pentru a-şi ascunde gândurile, legând cererea de închipuite nevoi ale țării. De obicei începeau prin a arăta că aceşti ostaşi, a căror supunere la bună rânduială cam lasă de dorit, mai ales când sunt risipiți prin țară, ajunseseră o grea povară pentru vistierie, lucru repetat stăruitor lună de lună, când se făcea plata soldelor. Iar în fruntea celora care, în plin divan, jeleau cel mai amarnic sărmanul norod plătitor, se afla bineînțeles Ghinea Brătăşanu Țucala, mai-marele

Material cu drept de autor

cămărilor domneşti. Matei ştia însă bine că nu de teama golirii haznalelor sale de bani mureau sfătuitorii. Dânşii ar fi vrut să-l vadă lipsit de această forță ce-i dădea neatârnare, spre a-l putea aduce sub papucul lor.

Opinteau de aceea din greu veliții împotriva plăților şi plângeau cu adâncă jale că se sărăceşte țara, iar pentru a scăpa de această năpastă nu putea fi găsită decât o singură cale, arătau ei: ştergerea din condicile vistieriei a tuturor acelora ce se înfruptau nesățioşi de acolo. Culmea era că tocmai dregătorii care se văitau mai avan de greutatea dajdiilor care apasă asupra țării, dimpreună cu toată tagma celor de neam, erau însă iertați de plata oricăror dări către vistierie!

Trecuseră anii tot ascultând aceste văicăreli, dar domnul nu putuse fi înşelat. Ştia prea bine încotro țintеau vorbitorii, de aceea o ținea pe-a lui, căci, cu pătrunderea cu care era dăruit, putea vedea până dincolo de vicleniile cu care era împresurat neîncetat din toate părțile.

Pe măsură ce din rândul călărimii se revărsau valuri de furie şi ocări împotriva pedestrimii, nici aceasta din urmă, cum era de altfel firesc, nu se lăsa mai prejos. Dorobanții erau răscoliți nu numai de teama neîntreruptei ameninţări ce-i păştea pe la casele lor, aceea de a ajunge în robie; acum fierbeau mai ales din pricină că la Şoplea se văzuseră trădați şi jertfiți în chip josnic, iar tocmai cei care le pricinuiseră răul îndrăzneau să-i suduie, să-i ponegrească şi să ceară stârpirea lor.

În împrejurările în care această întărâtare se întețea de amândouă părțile, al doilea armaş se apropie de agă, rămas gânditor în fața cortului său. Cei doi dregători se asemuiau foarte mult prin cinstirea osebită pe care o arătau rânduielilor şi aşezării rangurilor. Dar se deosebeau întru totul prin pricinile care le trezeau acest simțământ. Vtori armaşul, om lipsit de tăria firii, şovăitor şi nehotărât,

Material cu drept de autor

neştiind niciodată prea bine ce se cuvine să facă şi ce nu, avea nevoie de un stăpân care să-l îndrume ca să osebească binele de rău şi să-l îmboldească, ajutându-l să iasă din impasul lipsei de îndrăzneală şi a neputinţei de a găsi deîndată dezlegare piedicilor ce i se iveau în cale. În schimb aga socotea trebuitoare împărţirea pe cinuri şi ranguri, pentru aşezarea bunei rânduieli în lume, care trebuia să se întemeieze pe nişte aşezăminte neiertătoare şi straşnice de pedepsire a gloatei cârcotaşe.

Vtori armaşul, pe măsura îndepărtării de mai-marele său, se va alipi tot mai mult de agă, împrejurare care-i împlinea astfel nevoia unui cârmuitor care să-l îndrume, a unei voinţe puternice de care să poată asculta. Mânat de această pornire bolnăvicioasă, dar şi de duşmănia tot mai aprigă ce-o purta lui Radu Vărzaru, Toma nu numai că se destăinuia în toate agăi, ci îi istorisea, plin de rea-voinţă, tot ceea ce se petrecea la armăşie.

Invinuirile aduse de oşteni vistiernicului şi marelui armaş pentru cele petrecute la Teleajen dădură parcă aripi închipuirii sale, făcându-l să născocească felurite istorii asupra chipului cum cei doi ar fi trădat. Patima plăsmuirii îi era răscolită mai ales de împrejurarea că, din ce se zvonea, i se păruse că domnul ar fi încuviinţat spusele căpitanului Priboi; cel puţin asta pricepuse din porunca Măriei Sale făcute în faţa celor întorşi de la Şoplea, când îi îndemnase să tragă asupra roşilor, dacă li se va părea că aceştia încep să se codească. „Dacă însăşi slăvitul voievod dăduse de înţeles că la mijloc e vorba de-o hainie, mai poate încăpea vreo urmă de îndoială?" arăta el, în temeiul ascultării slugarnice ce-i stătea în fire. Fără să-şi dea seama cât de aproape este de adevăr, începu să ţească tot felul de poveşti despre cele care trebuie să se fi petrecut pe malul Teleajenului. Desigur că, precum de fiecare dată, era vorba de nişte perfidii a căror viclenie era cu neputinţă de dovedit de un om obişnuit,

Material cu drept de autor

trebuindu-ți o anume pricepere într-ale iscodirii ca să poți da de rostul lucrurilor. Deci, încheia el, pentru a dibui adevărul erau trebuitoare însuşiri ca ale sale.

Aga, sâcâit de ocara aruncată de domnul asupra boierimii în cuvântul către slujitori, îl ascultă pe Toma fără să-şi ascundă lehamitea, căci i se părea că celălalt ar fi luat de bune, fără nici un fel de îngrădire, învinuirile pedestrimii şi că ar încuviința îngrijorătorul îndemn voievodal ca seimenii, la urma-urmei prostime de rând, să tragă asupra celor de neam ales! Nu înțelegea cum de un boier, fie el chiar de treapta a doua, nu se putea ridica deasupra vrajbelor mărunte ale clipei şi nu-l zădăreau spusele principelui, ci dimpotrivă le socoate întemeiate şi încă în întregul lor!. O asemenea judecată i se părea a fi măsura unei nețărmurite prostii.

Era adevărat că vtori armaşul nu mărturisise în vreun fel că l-ar crede pe Priboi în tot ce istorisise acesta, dar împrejurarea că-şi întemeia chibzuielile pe spusele sale i se părea dovada de netăgăduit că era pătruns până în fundul ființei de adevărul învinuirilor vânturate împotriva călărimii. Aga îl osândea însă cu prea mare uşurință şi prea părtinitor atunci când îi punea cugetările pe seama neroziei şi a neputinței de a pătrunde înțelesul lucrurilor. Adevărul era că Toma nu se gândea nici pe departe să se alăture seimenilor sau dărăbanilor, ținându-le cumva partea. Însă închipuirea că Vărzaru ar fi trădat îi pica tocmai la îndemână spre a-i hrăni ura şi a-i da prilejul de a-şi hăcui neiertător duşmanul, punându-i în seamă cât mai multe vini, fie ele şi născocite. Împrejurările le găsea tocmai potrivite ca să dezlănțuie o răfuială cu mai-marele său şi i se părea păcat să le piardă. Poate că de-o parte pornirea lui Toma avea şi o latură care era poate de deplâns, căci ceea ce-l stârnise cu adevărat erau cuvintele domnului, care aduceau atingere tagmei din care făcea parte şi deci pe undeva ar fi trebuit să-l

Material cu drept de autor

nemulțumească. Însă, ca de obicei, se lăsase mişcat nu numai şi nu în primul rând de cuprinsul celor spuse, cât mai ales de ființa celuia care le rostise. Cum judecățile veneau din înălțimea scaunului domnesc, din gura cuiva mai presus de toți şi oglindeau o voință de neclintit, aveau în ochii săi o greutate fără seamăn. Această înrâurire şi mai ales ura purtată vel armaşului îl stârniră în asemenea măsură, încât putința învinuirii de trădare i se părea mai mult decât ademenitoare, lucru care îi înfierbântase mintea şi-i orbise simțămintele de tagmă.

- E neîndoios deci că armăşelul întors de la Ciocăneşti şi prinsul său au pierit în legătură cu această hiclenire a stăpânirii, încheie vtori armaşul, după un şirag de judecăți peste măsură de întortocheate din care nu se putea pricepe nimic sau mai nimic.

Aga Radu Popescu îl privi cu un soi foarte grăitor de lehamite, care în orice caz nu măgulea pe nimeni şi răbufni:

- Nu prea văd legătura dintre cele petrecute la Şoplea şi pieirea, cu câteva luni în urmă, a celora de care faci pomenire. La drept vorbind, numai unul s-a pustiit în lume, căci celălalt a răposat, şi-i mort ca toți morții...

- Jupâne ți-am dovedit doar mai demult că slujitorul nostru a fost ucis chiar la armăşie, dacă nu chiar de Vărzaru, atunci cel puțin cu încuviințarea şi ştiința sa. A trebuit să moară, ca prinsul său să poată dispărea! Nu mă mai îndoiesc de asta. Obişnuit omul împlinea tot felul de slujbe pe la hotarul din miazăzi, dar uneori se mai întâmpla să vadă şi de treburi la olaturile dinspre miazănoapte. Ei bine, m-am întrebat de sute de ori ce l-ar fi putut îndemna la acest omor pe armaş şi n-am putut găsi deslușire. Acum pricep, totul mi-e limpede. Vărzaru era în legături mai vechi cu voievodul Moldovei. De bună seamă armăşelul cunoştea câte ceva despre această apropiere, poate chiar o mijlocise

Material cu drept de autor

uneori şi prin aceasta devenise un partnic primejdios. Poate şi prinsul era amestecat în aceste treburi. Pentru a nu fi dat în vileag şi pentru a putea unelti şi pe mai departe netulburat, Vărzaru a hotărât să-l piardă pe cel care ajunsese să-l stânjenească. De altfel încă de pe drumul spre Teleajen simțeam ceva neobişnuit în purtarea sa! se lăudă Toma, închipuind nişte simțăminte pe care nu le avusese nicicând, dar pe le încropi acum, cu credința că cele istorisite chiar s-ar fi petrecut cu adevărat. Mai apoi, când ne înfruntam cu zaporojenii, şiragurile războinicilor noştri s-au frânt în chip foarte ciudat; ți-o spun ca martor aflat la fața locului. E drept că, întrucât nimeni nu a dat o poruncă deslușită de retragere, a apărut credința că fuga s-a dezlănțuit de la sine. Privind însă în urmă spre cele întâmplate, înfrângerea în întregul ei îți dă totuşi simțământul că la mijloc a fost ceva precugetat.

Aga, în temeiul pornirii ce-o simțea împotriva pârâtorilor de cu noapte, nici în ruptul capului nu le-ar fi dat ascultare acestora, având credința că ei nu ar năzui să aducă o învinovățire unui singur ipochimen, armaşul, ci că țintеau să probozească întreaga tagmă din care făcea parte, lucru primejdios pentru toți. Pornind de la această socotință ar fi tăgăduit orice ce fel de bănuieli, chiar dacă s-ar fi încredințat că sunt pe undeva îndreptățite; nu s-ar fi lăsat înduplecat în fața nici unei dovezi oricât de grăitoare ar fi fost. Deci cu atât mai puțin credea în temeinicia învinuirilor atunci când, prin lipsa unor mărturii trainice, adevărul era greu, dacă nu chiar cu neputință, de dovedit. Ba în gând îl dojeni cu asprime pe al doilea armaş, căci îl zădăra că acesta era atât de îngust la minte, încât nu pricepea rosturile şi nevoințele cinului lor şi încuviința pârele îndoielnice ale potrivnicilor pedestraşi: „Ai fost laş în luptă, de altfel ca toți ceilalți, care au fugit de pe câmpul de bătaie de le-au scăpărat călcâiele! Iar acum, ca să vă spălați de ruşine şi ca să îndepărtați păcatul de la voi, izvodiți zvonul unei încâlcite urzeli, a unei

Material cu drept de autor

întinse uneltiri, fără să vă dați seama cât rău faceți întregii noastre tagme, dând apă la moară nelegiuiților de seimeni!"

Oricât de îmbâcsit era de prejudețele celor de neam, aga își păstra însă și acea agerime care-i îngăduia să întrevadă și folosul imediat al lucrurilor din jur, agerime care-l ajuta să treacă uneori dincolo de mărginirea sa. Tocmai aceasta îi îngădui, ca de astă dată, să întrevadă că din judecățile lui Toma oricât de păcătoase ar fi fost prin lipsa lor de discernământ față de cinul boieresc, se putea trage un folos neîntârziat în paguba vel armașului, așa că hotărî să țină minte însăilările. Chiar dacă la Teleajen nu se petrecuse nimic necurat, tot ar fi fost păcat să nu se slujească de prepusurile și nedumeririle domnului și ale unei părți din oaste, ca să zdrobească un vrăjmaș, cu atât mai mult cu cât nici măcar nu trebuia să-și reproșeze că ar fi iscat el bănuielile și temerile care ar putea deschide calea răfuielilor, căci ele răsăriseră fără amestecul său. Deci vina care se răsfrângea asupra marelui armaș se născuse din jocul împrejurărilor, așa încât, pentru a se răzbuna era îndeajuns ca s-o îngroașe cât s-o putea și s-o întoarcă, cât mai deslușit, împotriva dușmanului său. De asemenea era de dorit să mânuiască lucrurile cu cât mai multă fereală, încât armașul să nu apară cumva în lumina de victimă sărmană a urzelilor sale, ci să poarte pecetea unuia care și-a primit pe drept răsplata pentru nelegiuirile făptuite. Pe deasupra vinuirea de trădare trebuia închipuită cu multă băgare de seamă, încât aceasta să cadă numai asupra lui și să nu lovească întreaga tagmă a celor de viță. De altfel fiind de neam prost, fecior de zarzavagiu, nici nu te puteai aștepta la altceva din parte-i! Nu avea la urma-urmei nici o legătură cu cei care erau cu adevărat de spiță înaltă.

Aga nu credea că armășelul care fusese trimis la Ciocănești ar fi ajuns vreodată la Curtea ieșeană, dar dacă s-ar putea măslui o dovadă întru aceasta, care să fie apoi

Material cu drept de autor

înfățișată ca din întâmplare domnului, atunci soarta Vărzarului era pecetluită. Odată slobozit un asemenea zvon, n-ar fi fost prea greu ca aceasta să fie răstălmăcit în aşa fel încât să poată fi preschimbat în mărturie, iar jocul părelniciilor să-l întineze pentru totdeauna pe potrivnic. Aga îşi zise prin urmare că prilejul era prea bun ca să fie pierdut, ceea ce-l făcu să-şi schimbe purtarea față de vtori armaş, înlocuind despreţul îngăduitor de mai devreme printr-o binevoitoare înțelegere, căci, cu toată nerozia, omul putea fi totuşi folositor. În sinea sa trebuia să recunoască faptul că acolo unde o isteţime ascuțită ca a sa nu fusese în stare să izvodească un mijloc care să poată veni de hac duşmanului său, prostia şi patima mărginită ale lui Toma se dovediseră mai rodnice, deschizând calea care trebuia urmată.

Între timp, săpătorii terminându-şi lucrarea, domnul porunci să se dea drumul apei în şanțul care urma să apere tabăra dinspre răsărit. Astfel vrăjmaşul, care nu putea veni decât din astă parte, ar fi avut de întâmpinat noua oprelişte, cât şi malul de pământ înălțat cu țărâna scoasă din săpătură, care îi putea feri pe apărători de plumbii şi săgeţile duşmanilor. Matei nu se prea grăbea, făcând toate în tihnă, căci iscoadele îl înştiințaseră că, după cât putuseră afla, Vasile vodă, care poposise peste noapte dincolo de Cricov, dorea să ajungă pe câmpul de bătaie abia a doua zi, miercuri, în ajunul Înălțării Domnului, căci se părea că plănuise să-şi odihnească puțin oştenii, vlăguiți după atâta drum şi după atâtea lupte de hărțuială. Nu avea de unde şti că, din pricina încăpățânării lui Timuş, potrivnicul se văzuse silit să-şi schimbe gândul în chiar acea dimineață.

Mulțumit, principele privi spre coasta destul de înaltă din stânga sa, un adevărat muncel. Aşa-zisul muncel era însă capătul unei întinse prispe, care, spre miazănoapte, se întindea destul de netedă până departe, ajungând la poalele măgurilor de sub munte; marginea dinspre miazăzi a

Material cu drept de autor

acesteia, văzută de jos, din locul în care se oprise domnul, avea înfățișarea unei coaste care se aridica destul de pieptiș, preț de vreo trei-patru caturi, alocuri poate chiar mai mult. Colina, înaltă și foarte povârnită, mărginea câmpul de luptă dinspre miazănoapte, împiedicând răsfirarea oștilor în spre această parte. Ea se putea face numai pe latura cealaltă.

Deși cerul era foarte înnourat și ziua destul de întunecată, Matei vodă putu zări pe creastă o mică ceată de oșteni, ale căror arme luceau în lumina puțină. Era vădit, după veșmintele albe pe care le purtau, că nu erau pământeni, ci oaspeți veniți de dincolo de Dunăre, din împărăția măritului sultan. Din porunca domnului, lor li se alăturaseră și o seamă de oșteni din straja palatului, ca să-i apere de vreo amenințare din partea potrivnicilor, de va fi nevoie. Se vedeau stând călare în jurul celorlalți, putând fi osebiți după mantiile lor viu colorate. Pâlcul se așezase chiar pe buza râpei, ca la priveală, pentru a veghea de acolo asupra a tot ceea ce se petrecea mai devale, în întinsa câmpie de la picioarele lor.

În fruntea celor adunați la acest adăpost se afla un capigi-başa[11] musulman, pe nume Ibrahim aga, trimis anume pe lângă domnul muntean ca priveghetor, care trebuia să-l îndrume și să grijească totodată ca mersul lucrurilor să curgă în așa fel încât acestea să nu iasă din făgașul dorit de Înalta Poartă a fericirii. Dregătorul, care nu era un slujbaș din cei mai înalți ai slăvitului padișah, trebuia totodată să istorisească în toate amănunțimile, chiar marelui vizir și sultanului, întâmplările al căror martor era. După cum i se orânduise, otomanul sosise de aproape două

---

[11] (*Turcism învechit*) Șambelan (portar) al Porții (al saraiului din Istambul), însărcinat cu introducerea ambasadorilor și executarea ordinelor. Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domnilor. [*Var.:* **capugiu, capugi-başa**]– Din tc. **kapucu** (lit. **kapici**).

Material cu drept de autor

săptămâni, el intrând în cetatea de scaun încă din prima miercuri de după Duminica slăbănogului, care pica în acel an în ziua de patru florar după socotințele cărindarului muntean de atunci.

La drept vorbind, după porunca primită, Ibrahim aga avea însă îndatorirea de a opri războiul cu Moldova. De altminteri, cu acelaşi rost, fusese trimis la Iaşi un alt capigi-başa. Acesta era însărcinat să-l oprească pe Vasile vodă ca să dezlănțuie o năvală asupra Munteniei. De altfel cei doi slujbaşi otomani, deşi se înfățişau ca aflându-se în principate din înalta poruncă a măritului sultan, pare-se că nu fuseseră trimişi din Istambul, de la Poarta Fericirii, ci, cu adevărat, erau solitorii lui Siavuş paşa, beiul ocârmuitor al eialetului de Oceacov, care în acea clipă îşi aşezase sălaşul la Silistra şi rânduia de aici atât trebile ținutului dat lui spre stăpânire, cât şi cele ale țărişoarelor de la Dunărea de jos. Tot sârgul acelui capugi-başa trimis la Iaşi se dovedi dintru început zadarnic, setea de răzbunare a lui Lupu şi dorința acestuia de a-l nimici pe Gheorghe Ştefan se dovediră mai puternice decât orice poruncă şi amenințare împărătească. De altfel fusese o vreme la care se văzuse chiar primejduit de a cădea jertfă cruzimilor pornite de Timuş în târg, şi numai mulțumită ocrotirii lui Lupu scăpaseră cu viață, atât el cât şi însoțitorii săi. Când oştile porniră spre Muntenia, rămase neputincios la Iaşi, privind mâhnit în urma lor, cum dispăreau în zare. Zăbovind mai departe în cetate, îşi punea cel puțin pielea la adăpost, îşi zicea el, spre a se îmbuna.

În împrejurările în care moldovenii se revărsau spre Târgovişte într-o năvală de neoprit, nici capugi-başa Ibrahim aga, împuternicitul de pe lângă Matei vodă, nu putu face de bună seamă nimic pentru a pune stavilă întâmplărilor. De altfel, până la urmă tot sârgul celor doi slujbaşi osmangii se mărgini la a înştiința pe Siavuş beiul de

Material cu drept de autor

la Silistra, cât şi pe fruntaşii aşezămintelor mai înalte de la Stambul, că au dat greş în cele care le fuseseră orânduite.

Văzând că mersul lucrurilor nu poate fi stăvilit, dregătorii slăvitului serai luară hotărârea de a silnici cumva împrejurările, spre a le păstra sub înrâurirea lor. Astfel Siavuş paşa de la Silistra fu însărcinat să pătrundă cât mai repede în Kara Iflak cu oastea aflată sub ascultarea sa, aşezându-se de-a curmezişul între cei doi potrivnici. Prădând totodată zdravăn țara, îi va învăța minte pe domnii nesupuşi, pentru ca pe viitor aceştia să ştie că trebuie să țină seama de poruncile care erau slobozite către ei din înălțimea scaunului împărătesc. În aceeaşi vreme hanul tătarilor primi poruncă să trimită şi el, grabnic, o hoardă de nogai pentru a reaşeza liniştea între ghiauri. Ordiile sale aveau însă de străbătut o mare depărtare până în Muntenia. Pornind din ținuturile Crâmului, erau silite să străbată olaturile Edisanului şi ale Buceacului, iar de aici, trecând fie prin Moldova, fie prin Dobrogea şi raiaua Brăilei, abia de ajungeau în sfârşit în Kara Iflak, cum îi ziceau musulmanii Ungrovlahiei la acea vreme. Neaşteptându-se la marea grabă cu care Lupu se va repezi asupra vecinului său, cele două oşti, una turcească şi alta tătară, nu putură ajunge la vreme, adunarea lor sfârşindu-se abia după încheierea luptei de la Finta, deci atât de târziu încât venirea lor nu-şi mai avea rostul.

În asemenea împrejurări, capigi-başei Ibrahim aga nu-i mai rămăsese alta de făcut decât să ceară îngăduința lui Matei vodă de a lua parte, ca simplu privitor, la înfruntarea cu domnul Moldovei şi cu ginerele acestuia. Pentru a-i face pe plac, fu îngăduit în alaiul lui Matei, care, părăsind ultimul cetatea de scaun, coborî spre Finta. Ajunşi aici, principele fu acela care stărui ca turcul să urce sus pe buza coastei, unde era pus la adăpost, căci de bună seamă vrăjmaşilor nu le va da prin cap să suie prăvălişul, peste măsură pieptiş în acel

Material cu drept de autor

loc. În afară de asta, pentru a fi ocrotit cât mai temeinic, îi pusese la îndemână şi o mică strajă muntenească, care să-i sporească alaiul de numai câțiva ieniceri. De altfel pe coama măgurii nu era numai ferit de primejdie, dar pe deasupra, de acolo, putea privi în voie mişcarea oştilor şi mersul bătăliei. Tot din acest loc putea descoperi, şi încă de foarte departe, apropierea vrăjmaşului.

Matei îşi dădu seama că, după luarea aminte ce i-o arătau, cei de pe creastă înțeleseră că şi-a mântuit plănuirea, ba că arătau chiar osebită atenție înfăptuirii, prețuindu-i însemnătatea. Drept care socoti nimerit să dea oaspetelui osmangiu un semn de curtenie, şi-şi zise că poate ar fi potrivit să-l caute în acele clipe de tihnă. Ieşi din tabără şi merse călare până la piciorul râpei. De aici, lăsând caii în seama unor copii de casă însoțitori, urcă coasta peste măsură de povârnită, înconjurat doar de câțiva apropiați, gătiți să-i sară în ajutor la nevoie. Prevederea lor se dovedi zadarnică, bătrânul suind destul de uşor prăvălişul. Ajuns sus, schimbă câteva vorbe prietenoase cu Ibrahim aga, amândoi cercetând împrejurimile.

De pe creastă, spre răsărit, mai pe aproape, se zărea lunca mlăştinoasă şi foarte lată a pârăului Finta, zis ades şi Chilianca; deşi firul de apă n-ar fi fost de luat în seamă numai prin sine, mlaştina căreia îi dăduse naştere era greu de trecut, căci nămolurile mustinde făceau ca trecătorul să se afunde în ele, amenințând a fi înghițit până la urmă cu totul în adâncimile smârcurilor lor. Pe deasupra frunzişurilor luncii dinspre această parte, se deschidea o şi mai largă vedere, ce se adâncea până foarte departe, în zarea ce se pierdea înceţoşată, undeva între vălătucii ce atârnau din nişte nori smolii şi zdrențăroşi. Tot în stânga, dincolo de zăvoiul pârăiaşului, chiar sub buza coastei, printre copacii înverziți, se zăreau acoperişurile de stuf şi de paie ale cocioabelor din satul Finta. În ce priveşte apa, ea putea fi

Material cu drept de autor

trecută numai pe un podeț aflat din jos de sat, căci aici mlaştinile nu apucaseră să se întindă, malurile fiind încă vârtoase.

La picioarele lor, în dreapta, adică spre apus, se zărea până în depărtare lunca Ialomiței, învăluită de un frunziş verde şi stufos. Râul şerpuia alene, făcând nenumărate coturi; însă de sus, din pricina verdeții, undele nu se vedeau lucind decât arar, ici şi colo. Desişul ascundea totodată şi ponoarele peste măsură de repezi, care mărgineau matca apei, drepte asemenea pereților unei case, alocuri înalte cât două staturi de om. Fiind săpate fără încetare pe dedesubt de şuvoaie, îşi păstrau înfățişarea de buză de râpă, oricând gata să se surpe. Doar în unele părți, unde valea era mai lată, malurile, altfel peste măsură de priporoase, prăvălindu-se, dăduseră naştere unor coaste blânde, care uşurau coborârea în albie. În mod obişnuit apa râului era puțin adâncă, mai ales acolo unde se răsfira în mai multe brațe, încât putea fi trecută lesne, chiar cu piciorul, dacă drumețul reuşea să nimerească un asemenea vad, care se născuse de la sine. Tot spre dreapta, într-unul dintre cotiturile Ialomiței, se zărea, destul de greu din cauza frunzişului, pestrițeala de corturi şi prapuri a taberei muntene.

Matei vodă şi turcul întoarseră apoi privirile spre câmpul de luptă de la picioarele lor, cuprins într-o parte de lunca Ialomiței, iar în cealaltă, spre răsărit, de cea a Fintei. Era vorba de un şes pe cât de întins, pe atât de neted, potopit de revărsarea năvalnică a ierburilor primăvăratice, a căror perie era întretăiată de mărăcinişuri, de brazde de ciulini şi alte buruienişuri, crescute la întâmplare. Matei vodă îi desluşi în câteva cuvinte lui Ibrahim aga plănuirile de luptă, arătându-i cu degetul cum îşi va aşeza pâlcurile de oaste şi cum gândeşte că ar fi bine ca acestea să se mişte.

Material cu drept de autor

Spre stânga lor, dincolo de zăvoiul din mlaştină, câmpia, rămânea la fel de netedă, deschizându-se larg în zare; dar în acea dimineață privirea se înfunda la oarece depărtare într-o negură prelinsă din norii grei, care amenințau parcă a aduce potopul. Totuşi la o cercetare mai migăloasă îți dădeai seama că în depărtare locul parcă urca puțin într-un suiş foarte lin, aproape nesimțit, care abia de putea fi ghicit.

Deodată, privind în această parte, dincolo de crângul din mlaştinile Fintei, unde, foarte departe, cerul neguros se îngemăna cu o streşină de codru, prin pâcla străvezie se putu osebi, o dungă neagră unduitoare. Era de bună seamă călărimea lui Lupu, care, după ştirile iscoadelor, mergea în fruntea ordiilor de mai bine de-o săptămână. Cu toată întunecimea zilei, se putură zări chiar unele luciri oțeloase, care nu puteau fi altceva decât luciul pieptarelor, al coifurilor sau al armelor vrăjmaşului care se apropia.

Surâzând oaspelui turc, Matei arătă cu degetul podețul şi adăugi:

- Oricât de mulți vor fi fiind, nu pot trece decât pe puntea aceea prăpădită. Deci dacă-mi aşez bine tunurile şi potrivesc focul asupra acelui loc, iar pe deasupra mai pun şi puşcaşii să țintească tot într-acolo, e greu de crezut că năvălitorii se vor putea strecura lesne dincoace.

- Măria Voastră nu socoate mai nimerit să surpe cu totul podețul, închizând dintru început trecerea vrăjmaşului? se arătă mirat oaspetele că vorbitorul nu întrevăzuse din capul locului această ieşire, poate şi mai priincioasă pentru el.

- Cunosc prea bine olatul şi nu cred că ar avea vreun rost. Puntea uneşte malurile într-un loc unde acestea sunt foarte vârtoase, fără gloduri şi fără mâluri care să mustească, cum se întâmplă mai devale, unde încep smârcurile. Deci stricând podul, trecerea nu poate fi oprită,

Material cu drept de autor

ci doar îi îndemnăm pe vrăjmaşi să se slujească de vadul dinspre această parte, care e mult mai larg şi îngăduie străbaterea apei de mult mai mulţi deodată. Păstrându-l, poate îi ispitim să-l folosească mai ales pe acesta, iar strânsoarea ce-o pricinuieşte, nu numai că îi va încetini pe potrivnici, dar îi va sili totodată să se înghesuie ca oile la strungă, ajungând mai uşor de ţintit. Mă tem de altminteri şi de altceva! S-ar putea ca mai devale să se afle şi vreun alt vad bun, care duce dincoace, de care eu să nu fi aflat. Ori dacă moldovenii îi dau din întâmplare de urmă, ar putea veni dinspre acea parte la bătaie, lucru care nu mi-ar pica tocmai bine, căci mi-ar cam strica plănuirile! Mi se pare de aceea mai potrivit să-i ademenesc să vină pe aici, căci îmi sunt mai la îndemână.

Zâmbind mulţumit, Matei vodă îţi duse mâna la inimă, la buze şi la frunte, după obicei musulman, luându-şi în acest fel, cu multă curtenie, ziua-bună de la capigi-başa. Apoi coborî grăbit coasta spre caii lăsaţi în vale. Se întoarse călare în tabără, printre cele câteva zeci de mii de oşteni ai săi. În sfârşit putea fi liniştit, căci, deşi duşmanul se apropia, totul fusese pus în deplină rânduială. De bună seamă, după cum aflase de la iscoade, Vasile vodă, chiar dacă ieşise deja la vedere şi năzuia a-i ajunge în vecinătate, îşi va aşeza tabăra dincolo de mlaştină, spre a-şi odihni oamenii până a doua zi.

Cum toate lucrurile păreau a fi desluşite, domnul se trase mulţumit în cort, îngăduindu-şi o clipă de tihnă. Dar hodina îi fu scurtă, căci la a patra oră din zi[12] un menzilgiu[13], venit dinspre străjile de dinainte, îl tulbură, înştiinţându-l că întâile şiraguri vrăjmaşe, alcătuite din călărime, se apropie ciudat de mult şi de repede, de parcă n-

---

[12] Ora zece după sistemul actual de numărare a orelor.

[13] Curier, mesager, ştafetă; iar mai târziu înseamnă şi diligenţă, poştalion, poştă. Din tc. **menzil**.

Material cu drept de autor

ar avea de gând să aşeze tabără până a doua zi. Vestea era neaşteptată şi năucitoare, căci tăgăduia spusele iscoadelor, care dăduseră de înțeles că înfruntarea urma să se petreacă abia în dimineața următoare. Se petrecea deci o schimbare descumpănitoare şi Matei se întrebă dacă va fi singura sau e doar cea dintâi dintr-un întreg şir de răsturnări de acelaşi fel.

Căpitanul Priboi, tot mai pornit împotriva călărimii, ceru să fie primit câteva clipe de domn. Şi cum un necaz nu vine niciodată singur, căpitanul îi aducea altă veste proastă, dar de astă dată din chiar tabăra sa.

Oaspetele îi arătă înciudat că:

- Steagurile roşilor aleşi au început să cam cârtească! Mulți din rândul lor sunt nemulțumiți, vorbesc de rău stăpânirea, căci, zic ei, Ghinea le-ar încalcă drepturile şi-i stoarce cu tot soiul de dări, deşi ei sunt slobozi de aşa ceva. Până acum n-ar fi fost ocoliți de slujbaşii vistieriei, dar nici de veliții care țin județele de bir; iar lucrurile s-ar face în numele domniei. Iar acum, după toate aceste silnicii, li se mai cere să-şi jertfească şi viața, se jelesc ei! Poate din pricina acestei supărări se întrebă şi ce rost are acest război, care dezbină nişte frați buni, de aceeaşi spiță. „Mai bine îngemănare şi iubire cu cei care ne vin împotrivă, decât sfâşiere şi măcel", urlă o bună parte a lor. „Un sigur domn în amândouă țările n-ar fi deloc rău!" mai adăugesc ei.

Matei asculta acru şi furios. Privindu-l, armaşul Radu Vărzaru, aflat întâmplător de față, îl judeca neiertător în gând: „De vreme ce nu poate împlini el unirea românilor într-al său folos, nu lasă nici pe altul s-o facă! Mai ales când celălalt e potrivnicul său de-o viață! Treaba, chipurile, nu i-a trezit vreodată luarea aminte, nu a visat la ea, fiind – vezi Doamne – lipsită de însemnătate. Vulpea când n-ajunge... Ba socoate năzuința chiar o belea dăunătoare neamului şi țării, de vreme ce îi aduce lui, cel mai de seamă şi mai prețios împuternicit al ei, o pagubă!"

Material cu drept de autor

Matei nu auzea prima dată aceste spuse ale roşilor aleşi. Mai dinainte fusese înştiinţat că aceştia ar fi zis cu alt prilej: „Nu putem să ne batem cu fraţii de-un neam!". Ca să iasă din impas, fără a osândi pe cineva anume, răspunse căpitanului ca şi atunci în urmă:

- Se mai bat şi fraţii de sânge între ei, nu numai cei de-un neam!

Apoi, oftând, se întoarse spre sfetnicul care stătea mai în spate:

- Armaşe, dă poruncă seimenilor ca în răstimpul luptei să-i împresoare şi să-i privegheze temeinic pe roşii şi la nevoie să tragă în ei. Asta le va spori înflăcărarea şi credinţa!!

- Nu voi ierta pe nimeni! Cine are urechi de auzit să audă şi să priceapă! adăugi după o scurtă tăcere Matei, reîntărind mai multe dintre poruncile date şi mai înainte.

Furia domnului nu era pricinuită numai de purtarea şi de părerile de acum ale unei părţi a călărimii. El nu uita că, într-o altă înfruntare cu Vasile vodă, aceea din leatul 1637 de la naşterea Domnului, potrivnicul izbutise să-i cumpere o seamă a căpeteniilor şi, la adăpostul unor înălţătoare simţăminte de frăţietate, aceştia izbândiseră să ridice oastea împotrivă-i, încât luptătorii fuseseră pe cale să-l lase baltă sau chiar să treacă de partea vrăjmaşului. Întâmplător descoperise lucrurile la vreme şi luase măsuri straşnice împotriva vânduţilor, încât nimeni nu mai îndrăznise să cârtească şi astfel ieşise biruitor în război. Supărător era că trădătorii ştiau să mânuiască, cu iscusinţă şi la clipa potrivită, acest pretext al frăţietăţi de neam a românilor, care avea o bună trecere printre oamenii de rând, fiind o năzuinţă pentru mulţi. Deci lucrurile păreau a se repeta neschimbate după şaisprezece ani; din nou o seamă de ipochimeni, spre a-şi acoperi trădarea, se foloseau de singurul argument trainic, care găseşte largă ascultare în

Material cu drept de autor

rândul trupurilor de oaste pământene. Nu-i rămânea decât să se poarte la fel de necruțător ca odinioară.

Din tabără, potrivnicii, despre care se vestise că se apropie, nu se puteau zări din pricina arinişului din valea mlăştinoasă a pârâului Finta, care închidea zarea. De altfel desişul nu se afla tocmai aproape de corturile munteneşti, el găsindu-se spre răsărit, la cel puțin un sfert de ceas de mers pe jos. Puțin înainte de ora prânzului vestea apropierii oştii moldovene se răspândi fulgerător printre oşteni. În vreme ce căpeteniile se strângeau în cortul domnesc la un sfat de război, surlarii dădeau semn de primejdie, cerând întrunirea luptătorilor.

Matei nu era prea îngrijorat, căci, înrâurit încă de părerile iscoadelor sale, mai socotea că lupta se va da abia a doua zi, aşa cum se părea că plănuise Lupu dintru început. Era de altfel lipsit de noimă să pui față în față, ca să se înfrunte, nişte oameni osteniți peste măsură şi secătuiți de vlagă, cu alții vârtoşi şi hodiniți. Aceasta era deci încă o pricină de a fi încredințat că, înaintea înfruntării hotărâtoare, Lupu nu putea să nu lase cel puțin câteva ceasuri de tihnă oamenilor săi, ca să-şi tragă sufletul după lungul şi greul drum pe care-l străbătuseră. Ori ivirea în zare a oştilor duşmane nu avea de ce să-l neliniştească, căci, la urma-urmei, nu părea să-i tăgăduiască această credință. Se iscase în față-i doar o singură nedumerire, legată de împrejurarea că moldovenii păreau a avea de gând să-şi aridice staniştea mult mai aproape decât socotise el.

Totuşi aşezarea potrivnicului în strânsă vecinătate, chiar dacă lupta nu era neîntârziată, nu putea fi trecută cu vederea, ci cerea rânduirea unor grabnice măsuri. Iar acestea nu puteau fi închipuite decât prin mijlocirea unui sfat de război, fiind apoi înfățişate şi mulțimii. În răstimpul soborului Matei se arătă plecat către o apărare prevăzătoare şi cumpătată, îndemnând în schimb la atragerea lui Lupu

Material cu drept de autor

spre o năvală furtunoasă şi lipsită de chibzuință, în avântul căreia să nu poată întrezări capcanele şi primejdiile în care se vârâ, fel de luptă către care acesta era oricum înclinat. Lăsându-l să se înfigă adânc printre ei, putea fi împresurat şi gâtuit. Deşi era încredințat că va birui, nu îndemnă la pornirea unui iureş nici atunci când se va ajunge la urmărirea cazacilor. E drept că în vremea războiului din leatul 1637 de la naşterea Domnului dorise cu înfocare o năvală înviforată împotriva vrăjmaşului pus pe fugă, dar acum, în al 1653-lea leat, ocoli cu îndemnare a aduce vorba despre asta. Nu putea uita că odinioară abia de trecuse de cinzeci de ani, iar acum bătea în jur de şaptezeci…

Deşi nemărturisită, starea de cuget a celor poftiți la acest sfat de război era peste măsură de încărcată şi numai poruncitoarea asprime a domnului făcea să se păstreze părelnicia de împăcare. Marii dregători priveau chiorâş spre căpitanii de seimeni şi dărăbani, în vreme ce aceştia, în loc să le recunoască mărirea, se făceau a nu-i băga în seamă cu vădită poftă de a-i sfrunta. În acelaşi timp însă, cei din urmă nu uitau să arate principelui prinosul lor de credință şi supunere, căci felul cum se purtase cu trupurile lor de oaste, cu numai câteva ceasuri în urmă, îi îndatorase.

Această dezbinare dintre pedestraşi şi boieri îşi puse pecetea şi asupra celora care se spuneau, căci ea abătu taifasul de la adevărata sa țintă şi anume aceea de a hotărî ceea ce trebuia grabnic făcut întru întâmpinarea duşmanului. Dovada grăitoare a acestei alunecări spre pălăvrăgeli lăturalnice o închipuiau cele cuvântate de vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu. Tocmai în clipa în care voievodul arăta locul pe care se vor orândui leventii[14], pe care-i aşeza între

---

[14] (*Înv.*) **1.** Marinar turc din flota (marina) de război a Imperiului Otoman (soldat voluntar la turci), originar din Levant (mai ales din Grecia). **2.** Mercenar moldovean din oastea Țării Românești, călărași

Material cu drept de autor

lefegii unguri aflați în aripa stângă şi trâmbele de dorobanți, împreună cu care alcătuiau o parte a şiragurilor de mijloc ale oştirii munteneşti, vistiernicul începu a se frământa, de parcă ar fi voit să aducă o îndreptare celor aflate tocmai în vorbire. Dar în clipa când i se dădu cuvântul, spre nedumerirea tuturor, spuse, fără nici o legătură cu cele care tocmai se hotărau:

- Mărite Doamne, înțelepciunea şi cumpătarea sunt odoarele cele mai de preț, care te împodobesc cu nestematele unui bun renume. De aceea nu dezminți faima care te învăluie şi fii îndurător cu supuşii tăi. Desigur că nevrednici sunt să-ți stea la picioare, dar lasă-le totuşi deplin această bucurie. Chiar dacă ți-au greşit şi într-o clipă de mânie i-ai mustrat cu nespusă dar dreaptă asprime, iartă-i ca să-şi găsească împăcarea şi liniştea.

- Pe cine să iert şi pentru ce? întrebă domnul, prefăcându-se a nu înțelege încotro bătea sfetnicul.

Fără să țină seamă că în fața oştirii stăteau anevoințe mai grabnice şi mult mai îngrijorătoare, Ghinea îşi urmă netulburat vorba, ascultat cu încordare de cei aflați de față, care, prinşi în încleştarea lor păcătoasă şi plină de mărginire, uitară de îndatoririle mai însemnate pentru care fuseseră întruniți. Atât înalții dregători, dar şi căpitanii înțeleseră încotro țintea sfetnicul şi aşteptau cu înfrigurare să vadă cum va aduce acesta păsul boierilor în ochii principelui.

- O grea ocară s-a adus mai devreme steagurilor de viță aleasă, deci cu ce râvnă vor mai intra acestea în luptă, ştiind că, de vor cădea, vor duce în mormânt pecetea nemeritată a acestei ruşinări în fața întregii noastre obşti româneşti. Pentru ca omul să poată trăi, ca să poată lupta, are nevoie de cinste şi de vrednicie, pe care noi le-am

---

voluntari în Moldova. – În sec. XVII, soldat mercenar din cavalerie, cavalerist. [singular **levent**; *var.*: **levínt, -ă** adj.] – Din tc. **levent.**

Material cu drept de autor

pierdut. Stă numai în puterea Măriei Tale să ni le întorci înapoi şi astfel să renască vânjoşenia, bărbăția şi hotărârea luptătorilor. Fii drept şi milostiv, Doamne, şi te îndură de o rugăminte prea plecată.

- Dacă aveți nevoie de cinste şi de vrednicie dobândiți-le cu spada în mână pe acest câmp, dar nu aşa cum ați făcut-o ieri! răspunse scurt şi tăios domnul, arătând, dincolo de pânza cortului, câmpia ce se întindea spre răsărit. Nu vreau să defăimez pe nimeni, iar de am greşit față de cineva, bănuindu-l de prea puțină credință, mi-o poate dovedi acum cu sângele său. Iubiți şi credincioşi boieri vă cunosc supunerea, ascultarea şi cinstea! adăugi apoi voievodul, înainte de a se întrerupe puțin.

În scurtul răstimp de tăcere, îşi roti privirile în jur, în vreme ce se întrebă care dintre cei din fața sa fac parte din tagma acelora care sunt pe cale de a-l părăsi. Apoi reluă cu seninătate, de parcă nu l-ar fi încercat nici o îndoială:

- Ştiindu-vă smerita supunere, îmi îngădui să vă întreb dacă este adevărat ce mi-a ajuns la urechi. Am auzit că în tabără s-ar fi ridicat unele voci, care ar fi spus că nu vor să lupte împotriva „fraților noştri moldoveni", ci că ar dori să fie „cu moldovenii împreună". Aşa-i, au ba?

Căpitanii pedestraşilor rânjiră încântați de noul atac pornit asupra potrivnicilor lor şi întăriră prin murmure de încuviințare adevărul ştirii. În această vreme marii dregători se frământau în gol, neputând găsi nici o îndreptățire a celor petrecute. Vel logofătul Radu Cocorăscu puse însă capăt descumpănirii, printr-o îndemânatică răstălmăcire a izbucnirilor de împotrivire din sânul roşilor aleşi, izbucniri prea învederate ca să poată fi tăgăduite în vreun chip.

- Sunt încredințat că din adâncă iubire pentru luminăția ta şi pentru folosul prietenilor Măriei Tale s-a vorbit firește de plecarea noastră față de moldoveni.

Material cu drept de autor

Cum aproape toți din cei aflați de față nu întrevăzură ascuțimea vicleniei închipuite de sfetnic, rămaseră năuciți. Ce rost avea, se întrebau ei, să se învinuie singuri, recunoscând ca adevărate zisele răzvrătitoare care li se puneau în cârcă de către domnitor? Oricum nu puteau încuviința în nici un chip cuvintele logofătului. Apoi din spusele sale răzbătea şi o vădită nepotrivire de gândire: oare cum putea ca plecarea față de moldoveni, care se găteau să-i atace, să dovedească iubire față de Matei vodă?! O astfel de judecată lipsită de noimă nu putea decât stârni un simțământ de milă, şi câțiva socotiră că în curând dregătorul va trebui să fie înlocuit în slujbă, căci, după cât se părea, dădea în mintea copiilor. Mergea cu paşi repezi pe urmele principelui, stăpânul pe care-l slugărea cu peste măsură de multă umilință. Radu Cocorăscu, care-şi da prea bine seama ce fel de cugetări iscase, şi pentru a spori şi mai mult uimirea pe care o vor stârni deslușirile sale, tăcu un scurt răstimp, spre a lăsa vreme unor asemenea cugetări să se aşeze. În felul acesta întorsătura pe care o plănuia va pricinui o năuceală şi mai mare, dar şi mai neaşteptată, care-i va spori nemăsurat de mult bunul renumele de om deosebit de înțelept, a cărui şiretenie era neîntrecută.

- Ponegritorii care s-au grăbit să se înfățişeze la picioarele Strălucirii Tale cu pâra, în dorința de a sădi părerea că numai ei sunt credincioşi, iar ceilalți nu, au înfățişat lucrurile numai pe jumătate. Astfel ei au arătat că oştenii doresc să fie una cu moldovenii, dar n-au mai arătat că este vorba de moldovenii lui Ştefan vodă, înfrățiți cu noi şi cu Luminăția Ta, nu de ceilalți. Căci, de-o mărturiseau, pârele acestor răuvoitori ar fi fost lipsite de temei şi pârâtorii n-ar fi avut pricină să crească în ochii Măriei Tale. Ei au trecut deci sub tăcere, cu bună ştiință, acest mărunțiş, pentru a te mâna cu dibăcie împotriva luminaților boieri, aşa încât s-a născut nedreapta credință că ar fi vorba de o apropiere de

Material cu drept de autor

moldovenii lui Lupu vodă, care ne este vrăjmaş. Ori această istorisire ciuntită a spuselor a răstălmăcit lucrurile în chip de neiertat. Cugetările roşilor aleşi sunt nu numai nevinovate, ci şi pătrunse de cea mai desăvârşită bunăcredinţă. Poate au cugetat chiar la unirea între ţara noastră şi ţara de dincolo, dar lucrul trebuia împlinit sub schiptrul Înălţimii Tale.

Fu rândul marilor dregători să încuviinţeze lărmuitor pe logofăt, sub privirile întărâtate ale căpitanilor de seimeni şi dărăbani, zădărâţi de perfida, dar peste măsură de iscusita răstălmăcire dată unui lucru a cărui limpezime, la prima vedere, li se păruse de netăgăduit.

Domnul îşi păstră chipul de nepătruns de mai-nainte, încât fu cu neputinţă privitorilor ca să-şi dea seama dacă ia sau nu de bună lămurirea. Fără a da vreun răspuns, fără nici o altă trecere, de parcă n-ar fi auzit nimic, se înturnă la îndrumările pe care le începuse mai devreme. Zisele vistiernicului şi cele ale logofătului păru a le socoti nişte întreruperi nedorite şi fără însemnătate, dar ştia prea bine că cei aflaţi de faţă înţelegeau prea bine că felul cum se făcea a trece cu vederea aceste spuse închipuia o ameninţare întoarsă împotriva cârtitorilor.

Domnul lămuri apoi rostul pe care avea de gând să-l dea pârâului Fintei pe tot răstimpul bătăliei, arătând că mlaştinile vor împiedica pe de-o parte potrivnicii ca să-şi întindă rândurile pe adâncime, iar pe de alta le vor pricinui mari anevoinţe când vor voi să aducă în luptă prospăturile, căci acestea vor trebui să adaste dincolo de pârâu, în apropierea podului, până le-o veni rândul. Ori puntea nu e numai peste măsură de îngustă, ci şi destul de şubredă, ceea ce va încetini trecerea apei de către pâlcuri prea mari. Pe deasupra, aducând lângă vadul Fintei oştime din destul şi folosind totodată tunurile, era cu putinţă ca venirea vrăjmaşului să fie împiedicată multă vreme, alt loc pe unde ar fi putut să-şi treacă dincoace oamenii şi tunurile cele

Material cu drept de autor

grele, negăsindu-se. În al patrulea rând mlaştinile vor fi o stavilă de netrecut când vor voi să fugă, ceea ce va spori spaima şi neorânduiala în cetele lor, încheie Matei vodă şi din această spusă se vedea cât era de încredinţat că el va fi acela care va învinge.

Cum o parte a adunării se arăta îngrijorată din pricină că ajutorul ardelean nu sosise şi nici nu mai putea sosi odată cu pierderea văii Teleajenului, Matei ridică de pe masă o care venită de la Kemény, în care acesta îl înştiinţa că trâmbele făgăduite au pornit la drum şi-o dădu vornicului s-o citească cu voce tare.

- Deci ardelenii au intrat în ţară, dar e drept că nu pot ajunge la noi înaintea moldovenilor. Totuşi din clipă în clipă ei trebuie să descindă prin preajma târgului Ploieştilor, de unde pot lovi vrăjmaşul din spate, încât îl putem prinde între două focuri. Dar trebuie să ne fie limpede că noi va trebui să începem lupta singuri. Desigur întârzierea aliaţilor de peste munţi va înrâuri în rău starea de cuget a oştimii la începutul înfruntării, aceasta simţindu-se cumva părăsită. Dar, pentru a-i îmbărbăta, trebuie să-i facem pe oameni să vadă şi partea bună a lucrurilor, adică să sădim în ei credinţa că în toiul bătăliei vrăjmaşii se vor vedea loviţi pe neaşteptate din urmă de pâlcuri proaspete de luptă! Şi cum nădăjduiesc că lucrurile se vor petrece astfel, închipuiţi-vă şi spaima ce-i va lovi pe moldovenii lui Vasile vodă şi pe cazacii lui Timuş, când se vor pomeni că sunt luaţi şi prin spate! Nici nu vor mai şti încotro să se risipească!

Deşi tărăgănase cât putuse, trimiţând chiar şi un menzilgiu la craiul Rákóczi, Kemény îl înştiinţase în cele din urmă pe Matei vodă că îl slobozise pe căpitanul Ştefan Petki să treacă munţii. Avu însă grijă să ascundă că, în aşteptarea îndrumărilor craiului, în clipa când îşi scria cartea, Petki nici nu părăsise tabăra de la Întorsătura Buzăului. Pe deasupra, în clipa când răvaşul ajungea la

Material cu drept de autor

Matei vodă, ardelenii de ajutor, înşelaţi de mincinoşii solitori ce-i întâmpinaseră la Tabla Buţii, erau pe cale de a se înturna în tabăra lui Kemény. Totuşi, nici după ce Petki va ajunge în faţă-i cu hrisovul măsluit de vânzători, deşi simţea că era totuşi ceva necurat la mijloc, generalului ardelean nu i se păru că ar avea rost să trimită o altă carte lui Matei, în care să-i istorisească ce se mai petrecuse. Socoti că, până una-alta, era mai folositor pentru el să lase lucrurile încurcate cum erau. Mai târziu va vedea el cum va ajunge la liman... De altfel pentru a-şi îndreptăţi faţă de sine tăcerea, îşi zise că oricum, un răvaş e zadarnic. De vreme ce Petki vorbise cu împuterniciţii domniei, însemna că Matei trebuia să fi fost deja înştiinţat de chiar oameni săi asupra celor întâmplate. Iar pe de altă parte, un nou izvod nici n-ar fi avut vreme să ajungă la vreme, adică înaintea luptei cu Vasile vodă.

Deci delăsarea lui Kemény făcea ca domnul să se găsească în deplină neştiinţă în legătură cu soţii săi, el păstrând credinţa că aceştia sunt pe drum şi că pot sosi în orice clipă, poate chiar înainte de începerea luptei de a doua zi. E drept că Lupu le tăia acuma calea, dar preveniţi de iscoadele lor asupra acestei împrejurări, desigur că ar fi găsit ei o cale de a-l ocoli. Oricum, la acea vreme Matei era departe de a-şi închipui că fusese vândut în chip viclean chiar de boierii în care avea cea mai mare încredere. Întrucât el îi scosese din obiele, ridicându-i la ranguri de întâie însemnătate, îi socotea ca fiind plămădirile sale cele mai bune şi mai ascultătoare, care i-ar purta o adâncă recunoştinţă.

Privindu-se cu subînţeles, întrucâtva veseliţi de taina doar de ei ştiută, care zădărnicea toate plănuirile bătrânului principe, Radu Vărzaru şi Ghinea Brătăşanu se arătau foarte pătrunşi de temeinicia părerilor acestuia legate de descumpănirea ce se va isca în rândul vrăjmaşilor în clipa

Material cu drept de autor

când, în toiul bătăliei, din spate va sosi ajutorul crăiesc şi erau foarte grăbiți să-i încuviințeze deslușirile.

La urmă fu zugrăvit în toată amănunțimea chipul cum era plănuită bătălia şi cum vor fi aşezate feluritele steaguri pe câmp. Astfel fiecare din cei aflați de față ştia unde va trebui să-şi ducă oamenii. În încheiere domnul decise ca aripa stângă să fie cârmuită de nepotul său, vel spătarul Diicu, iar cea dreaptă de trecătorul voievod al Moldovei, Gheorghe Ştefan. Apoi adăugi în treacăt, ca pe un mărunțiş oarecare, că a hotărât să conducă el însuşi lupta, luând cârmuirea părții de mijloc a oştilor, ceea ce stârni chiar mai multe cârteli împotrivitoare decât s-ar fi aşteptat, şi asta taman din partea boierilor săi cei mai credincioşi.

Aceştia se temeau cu adevărat că, din pricina vârstei, voievodul nu va putea face față nici măcar un ceas trudei de a mânui spada sau toporul de luptă. Li se părea prea bătrân pentru aşa ceva. Ori căderea conducătorului descumpăneşte şi duce întotdeauna la deznădăjduire oastea, taman în clipele cheie, îşi ziceau ei nu fără temei. O astfel de întâmplare dezlănțuie întotdeauna neorânduiala, spaima, o învălmăşeală fără noimă, şi duce neîndoios la înfrângere! Dar cum ar fi putut înfățişa domnului răspicat asemenea cugetări?! Ce-ar fi răspuns acesta? Cum i-ai fi putut potoli supărarea? Era destul de greu să-i înfrunți firea aspră şi neînduplecată, care le trezea chiar oarece teamă.

Simțindu-se strâmtorați de împrejurarea că prin părerile lor îi stau împotrivă, deveniră dintr-o dată peste măsură de sfielnici. Totuşi era de datoria lor să-i dea de înțeles că e pe cale de a făptui o greşeală de neîndreptat, o nesăbuință fără seamăn. Dar cum să i-o spună fără să-l zădărască, cruțându-i în acelaşi timp simțămintele? Îşi dădeau seama că, în ciuda lipsei lor de îndrăzneală, trebuia grabnic să găsească o cale de a-l abate de la gândurile sale. Începură pe departe, sârguind ca, prin măiestrite pilde

Material cu drept de autor

străvezii, să-l facă să întrevadă ce temeri îi încercau. Bătând şaua, stăruiră că poate ar fi mai bine ca întreaga cârmuire a bătăliei să fie încredințată unui om mai tânăr, mai sprinten, cum ar fi spre pildă vel spătarul Diicu Buicescu. Domnul, în temeiul priceperii sale deosebite, să se mărginească doar la înfiriparea plănuirilor înfruntării, a rânduielilor ei; apoi, stând de-o parte, spre pildă lângă Ibrahim aga, sus pe creasta măgurii, să cerceteze de acolo mersul bătăliei, veghind ca toate cele hotărâte de el să se urmeze aidoma.

Matei vodă îi ascultă cu răbdare, însă cum avea o părere destul de bună despre puterile sale şi cum era sătul de boacănele nepotului, nu era de fel plecat să se abată de la hotărârea pe care o luase. De altfel, cu toată stăpânirea de sine ce-i sta în fire, pare-se că fu totuşi o clipă când nu-şi mai putu priveghea înfățişarea obrazului, pe care obişnuit nu se putea citi nimic, el zugrăvind o linişte de nepătruns a cugetului. Ori acum, la o vreme, pe față i se putu citi o vădită stare de lehamite, împletită cu o uşoară zădăreală, stârnită de prea marea stăruință cu care era împresurat. Iar dovada că nu era vorba de o simplă părere o făcu împrejurarea că, îndată după aceea, întrerupse vorbitorii şi spuse răspicat că spătarului îi ajunge să grijească de aripa stângă. Iar legat de cetele de la mijlocul câmpului de luptă, le păstrează el cârmuirea, totodată luând asupră-şi şi statul de înaltă căpetenie a bătăliei.

Culmea era că cei care țineau cu adevărat la domn se împotriveau cu înverşunare voinței sale, încercând să-l înduplece să nu ia parte la luptă, atrăgându-i luarea aminte că primejduieşte izbânda, în vreme ce potrivnicii săi, adică cei care-i doreau pieirea, precum Ghinea Brătăşanu, Radu Vărzaru sau vel paharnicul Hrizea din Bogdănei, se prefăceau că din prea multă credință şi supunere îi țin partea, stăruind cu înfocare că e pe deplin îndreptățit să

Material cu drept de autor

rămână în fruntea oştii şi tăgăduiau nevoia înlocuirii sale prin spătarul Diicu sau prin oricine altcineva mai tânăr.

- E o pângară adusă Măriei Sale! Chiar numai a vorbi despre asemenea lucru e o adevărată hainire a domnului! Cum îşi îngăduie cineva, fie şi numai să se îndoaie de destoinicia MĂRIEI SALE, după ce o viaţă întreagă a trăit cu spada în mână?! Nu s-a întâlnit până acum om mai dăruit, care să se priceapă mai bine la condusul unei lupte! Spătarul Diicu a suferit, în lanţ, mulţime de înfrângeri, ceea ce e o dovadă de netăgăduit că ţara nu are pe nimeni altcineva mai vrednic, decât pe însuşi voievodul ei! se înfierbântau aceştia.

Se ajunse astfel la o stare năstruşnică, nu lipsită de haz, că tocmai cei pe deplin credincioşi păreau cârcotaşii care l-ar săpa pe voievod, în vreme ce vânzătorii erau aceia care îi luau apărarea, preamărindu-l. Însă, la drept vorbind, la acea clipă caraghioslâcul acestei răsturnări a părelniciilor nu putea fi gustat de cei din adunare, în afara urzitorilor, căci ceilalţi nu ştiau încotro ţinteau cei din urmă, socotind că slugarnicele lor temenelele închinate Măriei Sale sunt făcute cu inimă deschisă şi cu statornică dorinţă de bine.

Cum taifasul se încinse, pidosnica privelişte se mai lungi o bună bucată de vreme. Şi pe mai departe cei care îi erau cel mai credincioşi domnului, cei care îl iubeau sincer şi se temeau pentru soarta lui, îi tăgăduiau mai dârz dorinţa şi nu-i încuviinţau spusele, de parcă i-ar fi fost potrivnici şi duşmănoşi. Şi aceasta în vreme ce uneltitorii şi viclenii clevetitori se grăbeau să-i dea mieros dreptate, să-l preamărească linguşitor, să-l încredinţeze de temeinicia judecăţilor sale, mărturisindu-i-se adevăraţi prieteni, peste măsură de iubitori, nu aşa cum se dovedeau a fi ceilalţi. Până la urmă izbândiră bineînţeles urzitorii, căci bătrânul domn, cu chipul său de patriarh vrednic şi stăpânitor, care aducea aminte de bătrânii măreţi ai Sfintei Scripturi, nu se

Material cu drept de autor

lăsă clintit din hotărârea sa, de care de altfel făcuse de mai multe ori vorbire în zilele din urmă. El ştia una şi bună: în răstimpul nopții închipuise o bătălie pe care numai el singur o putea duce la capăt.

După ce sfatul de război se încheie, cei adunați în cortul domnului se răspândiră pe la steagurile lor pentru a le aduce în grabă la locurile care le fuseseră orânduite, deşi toți nădăjduiau că înfruntarea se va petrece abia a doua zi. Dar cum vrăjmaşii se apropiau, nişte măsuri de prevedere nu puteau dăuna cuiva.

Încontrările nu se terminară însă odată cu spargerea adunării, ci, dimpotrivă, se aprinseră în urma încheierii ei, întinzându-se printre cei care cuprinseră câmpul de bătaie. Lipsa privegherii plină de neînduplecare a domnului ațâță limbuția şi, într-o târzie răbufnire, dezlegă îndrăzneala de a înfățişa credințe potrivnice celora încuviințate în divanul de război. Multe dintre cârcoteli fură pornite numai de dragul grozăvirii cu păreri mai deosebite, întemeiate pe dorința de a părea firi neatârnătoare, nu pentru că vorbitorii s-ar fi împotrivit cu adevărat hotărârilor princiare, între care unele erau pe de-a-ntregul îndreptățite.

De altfel boierii fură întărâtați întru tăgadă, fără ca să-şi dea seama măcar, chiar de Diicu Buicescu, care venea astfel în întâmpinarea dorințelor uneltitorilor. Acesta, în ciuda lungului şir de neizbânzi suferite în ultima vreme, nădăjduise în taină, ca şi mai înainte de altfel, că va dobândi cârmuirea bătăliei hotărâtoare, neînchipuindu-şi că puterea sa se va restrânge numai asupra unei singure aripi de pe câmpul de luptă. Stăpânit de acest gând, spusese răspicat cu săptămâni în urmă, nu numai în cercul prietenilor şi al sfetnicilor curții sale, ci şi în afara acestuia, că războiul cu Vasile vodă e războiul său, nu al domnului, şi că, dacă nevolnicia bătrânească a lui Matei vodă nu poate da chezăşia izbânzilor, vânjoşenia, destoinicia şi tinerețea sa –

Material cu drept de autor

cu adevărat însă cam coaptă – stau mărturie că prin el au parte de sorți mai fericiți de viitor. Datorită multelor înfrângeri care urmaseră, spusa sa pretimpurie deveni pricină de muşcătoare zeflemele, de aceea visase să-i lase fără grai pe clevetitori printr-o biruință zdrobitoare, pe care s-o dobândească singur în ultima bătălie. Şi nădăjduia că unchiul său îi va da tot ajutorul întru aceasta.

Stăruința nemăsurată cu care dregătorii credincioşi domnului îşi rugară stăpânul să renunțe la conducere în folosul nepotului său îl făcu pe Diicu să nădăjduiască cu atât mai mult că visul său de a ajunge marea căpetenie a acestei bătălii se va împlini. De altfel silința ce şi-o dădeau boierii îl făcu să creadă nu numai că e dăruit cu nişte însuşiri osebite, ci şi că năzuințele sale erau pe deplin îndreptățite, trebuind să fie luate în seamă. Credința sa era atât de puternică, încât încăpățânarea lui Matei de a-i sta împotrivă îl şfichiui peste măsură de usturător, fiind cu atât mai atingătoare, cu cât nu se aşteptase la ea. Simțindu-se lovit tocmai în partea cea mai gingaşă a sufletului său, socoti că i se făcea o nedreptate strigătoare la cer. Fără aceste imbolduri venite din partea unora dintre boieri, visul i s-ar fi stins undeva în fundul sufletului, înainte de a se preschimba în cuvinte.

După ce năzuința aceasta, răscolindu-l, se învârtoşase temeinic, punând stăpânire pe întreg cugetul său, ea sta gata să răbufnească la sfârşitul sfatului, dând pe dinafară ca laptele pus la fiert. De față cu domnul nu cuteză totuşi să spună ceva, dar pentru toți cei care-l priveau era limpede ce fel de simțăminte îl canoneau. Dar chiar din clipa în care, după terminarea adunării, trecu pragul cortului domnesc, apăsat de amărăciunea pe care dezamăgirea suferită i-o deşteptă, nu se putu ține de a nu-şi vărsa veninul adunat în adâncul ființei sale. După obiceiul său, o făcu însă plin de sine şi sfruntător de fălos, ceea ce nu trezi în nimeni

Material cu drept de autor

nici un fel de priință ori aplecăciune. Plin de ciudă, răbufni chiar din uşa cortului:

- Neîndoios că vom mânca o bătaie pe cinste! Dacă eu, destoinic şi tânăr cum sunt, n-am putut ține piept năprasnicei năvale căzăceşti, cum ar putea răzbi un moşneag sleit de puteri?!

Dar nu atât gândul, de altfel nu tocmai lipsit de noimă, că domnul greşeşte amarnic voind să conducă el însuşi bătălia, ci mai ales înfumurarea şi făloşenia lui Diicu îndemnară la prelungirea încontrărilor începute în divan. Ifosele vel spătarului nu făceau decât să trezească pizmă şi cugetări muşcătoare, pline de înveninare. Dar taclalele de acest fel dădeau între altele putința vel armaşului de a-şi dosi în spatele lor ațâțările subțiri şi ascunse pe care le arunca între roşii aleşi, chipurile, apărând renumele lui Diicu şi drepturile sale.

Dar erau şi destui aceia care nu se mulțumeau să se bucure de ciuda care îl cuprinsese pe marele spătar, ci cugetau şi la urmările mai adânci ale întorsăturilor ivite în temeiul hotărârilor divanului. Între cei dintâi, adică aceia care se bucurau fără alte gânduri, se număra spre pildă Ghinea, care, veselindu-se alături de cei care se voioşeau de neizbânda suferită de marele spătar, se mărginea doar la a nu-l scoate pe acesta din aprețuiri nu tocmai măgulitoare, dar tare colorate, de soiul „căzătură", „nerod", „mațe fripte" şi la a-i maimuți a batjocură ifosele de mare cârmuitor plin de adâncă înțelepciune. Împotriva încântării uşuratice încercate de aceştia, se ridicau însă cei care scormoneau mai adânc, în căutarea unor urmări primejdioase şi nedorite. Astfel paharnicul Hrizea din Bogdănei, spre osebire de fârtatul său, dovedea un cu totul alt fel de a judeca lucrurile. Era cu atât mai neliniştit, cu cât el era acela care răspundea de cârmuirea roşilor aleşi şi avea simțământul că ar cunoaşte

Material cu drept de autor

mai bine decât oricine altul starea de cuget din rândul acelora ascultători de el:

- Sunt cu adevărat îngrijat de pornirea domnului împotriva călărimii şi a silei ce-i face! Dacă de ameninţările îndreptate împotriva unor anume boieri, bănuiţi a fi necredincioşi, am fi avut mai puţin a ne teme, mai ales câtă vreme rămâneau numai vorbe, nu putem arăta despreţ primejdiei pe care o închipuie păturile de jos ale oştirii, care au fost aţâţate împotriva noastră şi au fost îndemnate la o crâncenă pedepsire a celor care vor şovăi. Ori atâta vreme cât era vorba numai de dojeni nu mi-aş fi făcut griji că cei înţeleşi cu noi ar ajunge să se codească şi că nu vor întoarce armele împotriva lui Matei, necutezând totodată a trece la moldoveni. Atunci n-ar fi avut de ce se teme, căci nu era să se sperie de nişte mustrări, care nici măcar nu erau îndreptate către cineva anume. Dar în faţa poruncii răspicate de a fi împuşcaţi de chiar pedestraşii noştri, mă tem că multora li se va cam răci dorinţa de a ne urma, iar învoielile încheiate vor cădea baltă. Plănuirile noastre sunt pândite de fantasma zădărnicirii, căci până la urmă vom ajunge să rămânem singuri împotriva domnului şi nu avem cum răzbi...

- Nu e tocmai aşa, zise vel armaşul. Eu am trecut încă de dimineaţă prin cetele de roşii aleşi, iar ultima oară am fost adineauri, şi de fiece dată i-am înştiinţat de măsurile osânditoare ale domnului, poftindu-i să fie cu băgare de seamă, să nu păţească ceva. Bineînţeles că mă prefăceam a fi de partea Măriei Sale, ca să nu mă dau de gol, iar povaţa de bine le-o dădeam pentru că, vezi Doamne, voiam a-i feri de necazuri, căci eram îngrijat să nu li se întâmple ceva rău. Astfel am reuşit să ridic călărimea atât împotriva domnului, cât şi a cetelor de lefegii. Dezbinarea a ajuns la culme!

- Riscul de care vorbeşti, paharnice, este numai la prima vedere! tăgădui Ghinea, cu obişnuita-i grozăveală

Material cu drept de autor

grosolană şi desprețuitoare, judecata, de altfel întemeiată, a lui Hrizea. Atâta vreme cât Matei stăruie în a conduce el însuşi lupta, cumpăna sorții e plecată în partea noastră. Moşneagul nu poate ține piept înfruntării mai mult de un ceas, poate două; ori încleştarea care se vesteşte va fi îndelungată. Se poate întinde chiar pe un răstimp de două zile! Ieşirea bătrânului din luptă va pricinui destulă zăpăceală şi neorânduială încât o să putem trece la potrivnic, fără primejdia de a fi chitiți de opincarii vodă-i, care să ne clintească vreun fir de păr din cap. Apoi nu uita, paharnice, că lupta nu începe sub cea mai bună ursită! Bătălia se va dezlănțui pesemne chiar azi, cum zic iscoadele mele şi nu mâine, cum crede Matei. Ori ziua de azi pică într-o marți, precum ştii. Iar despre aceasta, pe drept, o zicală străveche spune că e ziua care stă sub zodia a trei ceasuri rele! încheie profetic Ghinea. Şi nu te întrebi pentru cine? Apoi uită-te şi la vreme. Nu vezi că stă să se dezlănțuie vijelia?! Fi-va în stare moşu' să stea şi împotriva acestei oprelişti, când eu nu-l văd destoinic a lupta nici pe vreme senină şi fără adiere de vânt?!

- Poate că judecata ți-o fi dreaptă, dar mie-mi rămâne nedesluşit pentru cine or fi puse de-o parte cele trei ceasuri rele! făcu neîncrezător Hrizea.

- Ei, asta acum! Nu uita că poimâine, adică joi, pică Joia Înălțării. Nu te întrebi cine se va înălța poimâine la ceruri? făcu Ghinea o trimitere străvezie la Matei.

- Nu ştiu dacă ar trebui să fim atât de încrezători, stărui paharnicul, zădărât de graba şi uşurința cu care vel vistiernicul cântărea lucrurile. N-ați băgat de seamă că, după amenințările de mai devreme ale domnului, boieri care ne priveau mai înainte curtenitori, ne cam ocolesc?! Înrâurirea noastră se află într-o îngrijorătoare scădere!

- Ei, n-are rost să întreci măsura! Tu nu vezi că smintitul de Matei se zbate ca peştele pe uscat şi toți lingăii

Material cu drept de autor

nenorociți care-i țin poala caftanului au fost cuprinşi de spaimă?! E într-atâta lovit cu leuca, că nici nu-şi dă seama în ce belea se vâră! încercă vel armaşul a ajunge la o împăcare a părerilor celor doi. Poate că şi unii dintr-ai noştri să se fi molipsit de oarece teamă, se învoi el, voind să pară îngăduitor față de Hrizea, dar starea aceasta e un lucru trecător. În câteva ceasuri, când vor vedea căzând măreața căpetenie, se vor dezmetici şi totul se va înturna la făgaşul firescului. Sfârşitul moşului prăvălit de pe cal va însemna şi sfârşitul războiului!

- Tocmai aici e buba: este vorba într-adevăr de câteva ceasuri, iar numărul lor e hotărâtor. Dacă „trezirea" boierilor se petrece abia după şase – şapte ceasuri, adică la sfârşitul luptei, suntem pierduți, căci s-ar putea să fie prea târziu! Şi tocmai de asta mă tem. Acum şi clipele au însemnătate!

- Domnul ne bagă cu de-a sila izbânda în buzunar. Nimeni în afară de el, prin încăpățânarea de a se dovedi un căpitan de oaste neîntrecut, nu ne putea da un ajutor aşa de mare întru surparea sa! oftă Ghinea veselindu-se şi se înturnă la gândul său, gând după care, prin ocârmuirea bătăliei de către Matei, înfrângerea devenea sigură, iar calea urzelii lor se deschidea larg.

Armaşul râse şi el cu poftă de jocul sorții, care se înfățişa ca un talger cu două fețe. I se alătură de altfel imediat şi slugerul Socol Cornățeanu. Numai paharnicului nu-i venea să râdă; el îl cunoştea mai bine pe domn, cât şi neclintirea seimenilor şi dărăbanilor săi... Dar nu-i era străină nici fățărnicia roşilor aleşi pe care-i cârmuia... Iar bârfelile zemoase şi pline de haz ale lui Ghinea îl sâcâiau, căci împiedicau o cercetare şi o cântărire temeinică a schimbărilor petrecute în ultimele ceasuri. Din păcate ceilalți se lăsau atraşi şi orbiți de o clevetească zadarnică, fără de rost şi uşuratică, uitând taman lucrurile de întâie

Material cu drept de autor

însemnătate. Cu o întoarcere ursuză, fără să mai dea bineţe, Hrizea se rupse din ceată şi, uitându-se încruntat în partea potrivnică, o porni singur printre şirurile de corturi.

- Ce-o fi având? se întrebă Ghinea, căruia i se tăiase cheful. Sucit mai este! Face din ţânţar harmăsar şi, pentru că nu-l luăm în serios, se bosumflă ca un zgâmboi.

- Oare?! făcu plin de subînţeles Socol Cornăţeanu. Nu cumva se numără şi el printre aceia care, după cum el însuşi spunea, au început să se clatine întru plecarea către noi şi prind a ne ocoli?

- Cu neputinţă! se împotrivi cu hotărâre Radu armaşul. Îl avem doar la mână cu răvaşele către zisa beizadea a lui Radu Mihnea!

Apoi, despărţindu-se şi el de fârtaţi, Vărzaru plecă spre corturile roşilor aleşi, care, deşi se frământau chiar din ziua de dinainte, nu strica să mai fie aţâţaţi un pic, pentru a putea fi sigur că îl vor urma pe el şi pe ceilalţi, când vor trece la duşman. Se simţea îndemnat să mai arunce o vorbă de întărâtare şi din cauză că neîncrederea paharnicului Hrizea, care-i cârmuia, i se părea un semn rău, putându-i înrâuri; ori nu strica să stăvilească o nedorită înrâurire pe care acesta ar fi putu-o avea asupră-le. Dar pentru a nu stârni bănuieli dinspre stăpânire, avu grijă să se prefacă a fi foarte credincios şi supus domniei, iar dacă ajunsese a cârti cumva în faţa lor, o făcea pentru că murea de grija celor ce puteau să li se întâmple din pricina poruncii năroade a principelui.

Pentru a stărui asupra acestei părelnicii de credinţă, începu taifasul cu unele dintre căpeteniile călăreţilor adunate în jurul său, ca şi cum ar istorisi numai cele sfătuite cu domnul în cortul acestuia, ca fiind lucruri pe care, la urma-urmei, trebuie să le cunoască războinicii, pentru a le fi limpede ce au de făcut. Pe ocolite şi încercând a părea cu totul nepărtinitor, îşi reîncepu aţâţările, aducând vorba de lucruri spuse deja şi despre care ştia că făcuseră să

Material cu drept de autor

dospească nemulțumirea în rândul călărimii. Fățărind neprihănirea şi lipsa oricărui gând viclean, începu prin a deplânge împrejurarea că, prin ațâțarea nenorociților de opincari din pedestrime, călărimea şi el însuşi au fost amarnic urgisiți de domn. Stărui mai ales asupra ştirii că seimenii aveau poruncă să tragă asupra lor, dacă nu vor lupta bine şi cu râvnă mulțumitoare! „Dar, mă întreb eu în prostia mea, cum îşi vor da seama în învălmăşeală, care ar fi aceia care se codesc, nedovedind osârdie îndestulătoare?! În temeiul cărei socotințe îi cunosc pe cei de bună credință şi-i osebesc de ceilalți? Acest lucru, de bună seamă, este cu neputință de făcut, şi totul atârnă de pofta şi închipuirea acestor calici care ne urăsc ne pizmuiesc, neavând deci a ne aştepta din parte-le decât la o nemăsurată rea-voință. Prin urmare, fie că ai sau nu vreo vină, eşti amenințat să le cazi jertfă!"

Iar prefăcându-se că doreşte a adăugi şi unele judecăți ale sale, închipuite după capul său, avu grijă să însăileze chiar o seamă de născociri, însă astfel izvodite încât să nu îngăduie învinuirea sa în vreun fel. Dar acestea erau pe cât de ascunse, pe atât de veninoase şi atingătoare. Adevărul era că ieşeau cu totul în afara celor vorbite în sfatul domnesc, răstălmăcind voit lucrurile.

- Uite cum ne ponegresc domnul şi lingăii săi! Uite cum ne întinează numele; dar în schimb îi ridică în slăvi pe opincari! E de neiertat că ne înfruntă, punându-ni-i pe ei în față. Eu am fost peste măsură de umilit şi cred că toți boierii au judecat şi au simțit ca mine. Cum să cuteze calicii să tragă în mine şi în curtenii mei?! Cum le poate fi îngăduit să se urce la înălțimea rangului nostru? se răzvrăti armaşul cuprins de patimă, uitând că el însuşi se trăgea dintr-un zarzavagiu, deci dintr-un biet opincar amărât.

Nebăgând de seamă acest lucru şi socotindu-se de spiță tare aleasă, îşi urmă vorba cu acelaşi patos:

Material cu drept de autor

- De altfel nu înțeleg cum își vor da seama zvânturații ăștia, care ne urăsc și ne pizmuiesc, dacă luptăm bine sau rău. Mi-e teamă că vor trage asupră-ne fără pricină, numai dintr-o josnică pornire, având drept acoperire porunca primită. Am ajuns în fața unui impas fără seamăn. Ori învingem ori suntem osândiți; mai bine zis căsăpiți silnic, pentru o închipuită și nedovedită trădare. Pentru a scăpa întregi, nu ne mai rămâne decât ori să fim toată vremea biruitori și să nu fim copleșiți de potrivnici, ori să ne căutăm adăpost la aceștia! Dar cum într-o luptă nu poți fi niciodată sigur că vei învinge și că de nevoie nu vei mai bate și în retragere, vremelnic cel puțin, înseamnă că singura alegere ce-o avem la îndemână ar fi cea de a doua. Oare asta a dorit Măria Sa?! Mi-e teamă că nu s-a chibzuit îndeajuns când a dat asemenea poruncă. Ce poți face în fața unei porunci strâmbe, care ne pune viața în joc?!

Când văzu că oamenii se înfierbântară, răzvrătindu-se împotriva lui Matei, se făcu a da înapoi, ca și cum n-ar fi dorit dezlănțuirea acestui clocot, el fiind slujitor bun și supus domnului. Cel puțin așa voia să lase credința, ca să nu se nască cumva părerea că el ar fi amestecat în vreun fel în ațâțarea roșilor. Drept care, împins de viclenie, se îndepărtă, mărturisind însă înainte de asta că el iubește din tot sufletul pe Măria Sa, iar dacă și-a arătat oarece neîncredere, aceasta era legată doar la nefericita poruncă dată seimenilor. În acele împrejurări doar atât a vrut să spună, nici o iotă mai mult! Departe de cugetul său gândul de a cârti împotriva domnului, lucru care este cu totul sub vrednicia sa de dregător. El nu poate și nu vrea să ridice brațul asupra Măriei Sale, adică a aceluia care-l hrănea și-l ocrotea și căruia îi purta o nețărmurită recunoștință. Cu aceste spuse plecă grăbit, pierzându-se printre corturi.

În urmă auzitorii răbufniră nemulțumiți împotrivăi, zădărâți de cuvintele slugarnice prin care își mântuise

Material cu drept de autor

deslușirile. De altfel taman asta dorise; putea astfel statornici părerea, nu numai că nu a aţâţat la tulburare pe ceilalți, ci că din spusele sale se înțelegea tocmai potrivnicul; chiar cei care-l ascultaseră şi-au dat deci seama că e pe deplin credincios domnului, ba chiar l-au osândit din pricina supunerii sale smerite, el, sărmanul, suferind pângara gloatei pentru gingaşele şi curatele sale simțăminte! Ori, cum putea fi – fie şi numai – bănuit de trădare sau de uneltire un om care era disprețuit de obştea nemulțumiților şi tulburătorilor tocmai pentru nemăsurata-i credință, fiind silit să sufere din pricina inimii sale deschise şi a neprihănirii sufleteşti?!

- Un laş! Un lingău! Un fricos! colcăiau roşii aleşi privind în urma sa. Deîndată ce noi ne-am spus păsurile şi nemulțumirile, a tulit-o iepureşte. Vezi Doamne, un sfetnic al stăpânirii atât de supus nu putea să-şi spurce urechile ascultând asemenea cugetări, fie ele oricât de îndreptățite. El nu ştie decât de prefăcătoria şi de linguşirile de curtean, prin mijlocirea cărora să poată intra sub pielea stăpânului. Iar dacă nu te potriveşti la asemenea fățării, ci-ți spui răspicat necazurile, i se pare mai nimerit s-o şteargă hoțeşte, ca să nu-i iasă vorbe!

În vreme ce se îndepărta, armaşul auzi unele dintre vinuirile şi clevetelile iscate de plecarea sa. Era încântat; după asemenea cugetări spuse pe seama sa orice bănuieli de uneltire, care ar fi putut cădea asupră-i, erau înăbuşite. Se năştea astfel credința că roşii aleşi nu se frământă din pricina aţâţărilor sale, ci o fac la îndemnul căpeteniilor lor. Iar el, plecând, dovedea că nu le încuviințează purtarea, socotind mai înțelept să nu asculte asemenea cârteli păcătoase.

La acelaşi vreme, în alt colț al taberei, preacredinciosul logofăt Radu Cocorăscu se plângea de domn vel postelnicului Cantacuzino. Acesta, plin de ifosele

Material cu drept de autor

şi făloşenia de strălucit scoborâtor al unui neam de împărați, de om cu prea fină şi aleasă creştere şi purtare, îl asculta cam a lehamite, vrând să pară totuşi îngăduitor.

- Zău că mi-e ciudă că nu vrea să ne înțeleagă şi ne bănuieşte de nesupunere! Asta este chiar culmea!! Dar am spus-o şi o voi repeta la nesfârşit. Domnul ne-ar chezăşui mai mari sorți de izbândă dacă ar sta de-o parte şi ne-ar îndruma mişcările privind câmpul de luptă de la înălțime, de acolo de pe coastă, decât dacă se amestecă printre noi cu spada în mână. Prin asta priceperea şi însuşirile sale de cârmuitor se pierd, fără ca ele să aducă drept despăgubire tăria unei spade de neînvins, ce-ar fi intrat în luptă. Din păcate bătrânețea nu mai dă vânjoşenie brațului său. De altfel o bardă mai mult sau mai puțin pe câmpul de bătaie, fie ea şi a sa, n-o să se bage de seamă. Dar lipsa unui cap îndrumător este nimicitoare. Zău dacă nu-mi vine să-l iau şi să-l leg de cel mai înalt stâlp al cortului princiar şi să pun în jur straja, ca să nu-l poată slobozi nimeni, ca astfel, cu sila, să-şi împlinească adevărata sa menire de cârmuitor, nu să se piardă în fleacuri şi astfel să ne ducă pe toți la pieire. Acolo, legat de stâlp, cu povețele sale, n-ar putea izbăvi, ceea ce cu spada în mână nu va fi niciodată în stare! Nici eu nu mai sunt demult tânăr şi tocmai de aceea ştiu ce înseamnă bătrânețea!

Ghinea, care se apropiase, surâse hâtru şi clipind şiret, spuse, părelnic fără noimă:

- Voința domnului e sfântă!

O spunea cu bună ştiință cu două înțelesuri, în aşa fel încât să nu se poată face osebire între domnul voievod şi Domnul Dumnezeu. Apoi cu un tâlc la fel de nedesluşit adăugi:

- De aceea trebuie s-o împlinim, căci numai unul Dumnezeu poate să-l judece pe voievod. Bună sau rea,

Material cu drept de autor

porunca e a Domnului şi nu avem dreptul să cârcotim împotriva ei!

- Când ți-or scrijeli cazacii pielea, tot aşa o să gândeşti?! i-o reteză vel logofătul furios.

- Nu-mi duce mie grija, că eu ştiu să-mi apăr pielea! îl încredință râzând marele vistiernic şi se îndepărtă.

- Oricum, o să dau poruncă străjii princiare să nu-l scape nici o clipă din ochi pe voievod. Să-l înconjoare în tot răstimpul luptei şi să abată de la el năvala duşmană, ca să nu-l pierdem cumva, căci atunci soarta ne este pecetluită! oftă amarnic credinciosul dregător al lui Matei vodă, în vreme ce lui Cantacuzino îi părea rău că nu a grijit de nişte legături mai temeinice cu urzitorii din umbră. Acum acestea i-ar fi slujit nespus ca să-şi găsească lesne locul în obşte, de se întâmpla ca muntenii să fie învinşi. Nădăjduia totuşi că cei doi frați ai săi, aflați în tabăra potrivnicului, vor avea grijă să-l scape de la strâmtoare.

Cu cât se apropia ora prânzului menziligii care veneau dinspre străjile din față deveneau tot mai mulți, întrând şi ieşind din cortul domnesc la răstimpuri tot mai scurte şi tot mai zoriți. Ştirile lor zugrăveau apropierea îngrijorătoare a oştii vrăjmaşe. Devenea tot mai limpede că zvonurile aduse de primele iscoade, care arătau cum că Vasile vodă ar fi dorit o zi de odihnă pentru armata sa, se dovedeau neîntemeiate. Nici un semn nu lăsa să se întrevadă că Lupu ar fi voit să se oprească spre a aşeza tabără. Lui Matei vodă nu-i venea totuşi să se lepede gândul luptei de a doua zi, gând pe care-şi întemeiase plănuirea bătăliei. Deşi Lupu se apropiase îngrijorător de mult, lui Matei îi plăcea să se amăgească mai departe cu credința că moldovenii se vor opri în cele din urmă. Doar că doreau să se afle în nemijlocita sa vecinătate, ca mâine să-l poată ataca la prima oră, odată cu zorile. O asemenea pornire timpurie nu prea

Material cu drept de autor

intra în socotelile sale, dar ea nu-i cerea să facă vreo schimbare a ceea ce închipuise de cu noapte.

Dar domnul muntean se înşela; oastea duşmană pornise de cu noapte spre Finta şi era hotărâtă să dea cât mai repede bătălia. Matei vodă, înciudat că lucrurile nu mergeau chiar pe voia sa, hotărî să privească el însuşi venirea vrăjmaşilor, cu nădejdea ascunsă că socotinţele sale se vor împlini. Însoţit de apropiaţii săi şi de strajă, părăsi tabăra, urcând din nou coasta spre capigi başa Ibrahim aga, pe care-l căutase şi mai devreme.

Apropiindu-se de piciorul coastei, slujitorii îi atraseră luarea aminte asupra unui fel de vad, aflat mai spre dreapta, care, nefiind atât de râpos, îi îngăduia să urce călare. De sus văzu podeţul strâmt şi şubred care trecea peste râuşor într-un loc în care mlaştinile erau mult îngustate. Dincolo de frunzişul des al luncii mlăştinoasă se zărea o câmpie largă şi netedă, ce urca spre zare într-o pantă abia simţită. Privirea străpungea cu greutate depărtările, căci cerul era umbrit de nori plumburii, zdrenţuirile cărora ajungeau în multe locuri până aproape de pământ, pe care-l măturau în rostogolirea lor înceată şi greoaie. Vălătucii neguroşi învăluiau şesul cu atingeri umede şi neprietenos de friguroase, întinzând asupră-i perdele de pâclă care ascundeau uneori, în ceaţa lăptoasă, o bună parte a oştilor ce se apropiau vijelios.

„În mai puţin de un ceas o să ajungă aici!" îşi zise voievodul dus pe gânduri, bătând cu degetele darabana în oblâncul şeii. Socotelile sale pare-se că şchiopătau, potrivnicul nearătând în nici un fel că ar voi să aşeze tabără. Însoţitorii, plini de cuviinţă, încremeniseră şi se cufundară în tăcere ca să nu-l tulbure. Liniştea fu sfâşiată dintr-o dată de tropotul grăbit al unui călăreţ. Era un cercetaş întors de la iscodit, care se grăbi să se alăture alaiului domnesc pentru a-şi înfăţişa veştile. După ce vel vornicul îl înştiinţă pe şoptite

Material cu drept de autor

pe domn asupra sosirii slugii, la un semn, i se îngădui acesteia să se apropie.

- Măria Ta, rosti oşteanul punând un genunchi în pământ. Moldovenii nu par a fi prea mulți. Cei pe care i-am văzut eu, nu cred să treacă de vreo nouă-zece mii de pedestraşi şi ceva călărime. Mai mulți par a fi cazacii, iar aceştia sunt aproape toți călăreți; pedestrimea lor e puțină şi vine mai în urmă. Curtenii moldoveni călări au în frunte pe însăşi Vasile vodă. Ei deschid calea celorlalte pâlcuri ale oştirilor. Cazacii au rămas mai în urmă, deşi dis de dimineață păreau mai grăbiți.

Matei, cuprins de o părelnică uitare de sine, încuviință printr-o înclinare a capului, cu privirile pierdute în zare. Tăcerea se prelungea apăsător. Apoi brusc, fără un cuvânt, principele întoarse calul şi se avântă spre vadul de coborâre, încât însoțitorii, luați pe neaşteptate, abia de izbutiră să-l urmeze şi să-şi redobândească locurile cuvenite de drept fiecăruia în parte, după rangul lor, în temeiul canoanelor ighemoniconului de Curte. Matei hotărâse să poruncească grabnica aşezare a oştilor în rânduială de luptă.

Parcă vrând să i-o ia înainte, vel vistiernicul Ghinea răcnea din răsputeri la trâmba pe care o cârmuia, pentru a-şi aduna oamenii pe locul ce-i fusese statornicit pentru a doua zi. Voia să-şi dovedească râvna, uitându-se cu coada ochiului spre creasta unde-l ştia dus pe domnitor. De altfel apropierea vrăjmaşului le făcuse pe mai multe căpetenii să-şi mâne oamenii în mijlocul câmpului, socotind că trebuie să aducă neîntârziat la împlinire cele hotărâte în sfatul domnesc, chiar fără a mai aştepta o poruncă anume. Mişuneala de pe întinsul izlaz ascunse micul pâlc de călăreți al domnului, care coborâse de pe măgura aflată în stânga taberei. Deodată vel vistierul o zări venind dintr-o parte. Se apropia alene de aripa stângă a oştii muntene. La oarecare depărtare, voievodul se opri în fața lungului şirag de

Material cu drept de autor

luptători, ca să-l poată cuprinde într-o singură privire. Îl încânta îndemnul ce-l avură sfetnicii săi, care, parcă ghicindu-i poruncile, i-o luaseră înaintea. Ceru ca şi celelalte steaguri să intre neîntârziat în şiragul de bătaie al luptătorilor. Apoi hotărî ca nişte trâmbe să se îndrepte spre podeţul peste pârâul Fintei, iar tunurile să se gătească a ţinti tot într-acolo, spre a stăvili orice încercare de trecere. Matei părea mulţumit de ceea ce i se înfăţişa şi-şi prelungi popasul, ca să poată gusta plăcerea de a-şi vedea înfăptuite plănuirile.

În rândul oştenilor, în clipa ivirii micii cete princiare, se pricinui un freamăt care, sporind cu repeziciune, răbufni într-un potop tunător de urale. Cu toată tăria lor, acestea râmaseră totuşi fără un larg răsunet, înăbuşite parcă de văzduhul căptuşit de pâcla groasă a norilor, care se scoborâse adânc asupra pământului.

Ghinea, în deplină opunere cu avântul de obşte care se dezlănţuise, strâmbă din nas a lehamite şi-şi zise în gând, cu înveninare muşcătoare: „Dacă aş avea la îndemână un tun şi câteva ghiulele, aş descurca în câteva clipe toate nevoinţele a două principate! Ceata domnească, acolo unde se află, ar fi o ţintă desăvârşită, aşa cum stă adunată în faţa şiragurilor noastre de oaste... O bufnitură şi domnul, dimpreună cu lingării care-i ţin poala, ar pieri ca părelnicia unui fum. Din păcate de puşcăriile cele mari grijeşte slugoiul de Radu Staico Popescu, care n-ar face niciodată una ca asta! De altfel, chiar dacă săcăluşele mi-ar fi fost orânduite mie, mi-e teamă că asemenea ispravă n-ar fi fost din parte-mi o faptă tocmai chibzuită, căci îndrăznetul care ar împlini-o ar fi hulit până la urmă atât de lăudătorii, cât şi de potrivnicii stăpânirii. Pe de-o parte spulberarea vodă-i ar dezlănţui răzbunarea părtaşilor lui Matei, care l-ar învinui pe îndrăzneţ de răpunere. Pe de alta, potrivnicii vor sfârşi prin a se despărţi şi ei de el sau chiar de a se ridica împotrivă-i,

Material cu drept de autor

pentru ca asupra năzuinței lor de a lua parte la împărțirea puterii să nu cadă umbra unui omor, care le-ar putea pune sub semnul îndoielii temeinicia drepturilor. Până la urmă omul ar fi fost părăsit şi de unii şi de ceilalți, fiind lăsat de izbelişte ca o frunză pe apă, zădărnicindu-şi pentru vecie viitorul, lucru care de bună seamă nu intră în socotelile mele. Doar n-o să făptuiesc un lucru ce-ar fi spre câştigul altora şi în paguba mea! Prilejul, dacă ar fi folosit, ar închipui totuşi cheia de dezlegare a atâtor impasuri! Păcat că nu pot trage folos de pe urma sa!" îşi zise dregătorul cu adâncă părere de rău şi-şi reîncepu răgetele către cei de el ascultători, spre a-i readuce la bună rânduială şi a-şi dovedi față de privitori vrednica destoinicie şi nemăsurata credință.

*

Când, pe aproape de prânz, Vasile vodă sosi în dreptul satului Finta, străjile sale înainte mergătoare găsiră podețul închis de o seamă a pedestraşilor munteni. Cealaltă parte a oştirii lui Matei era înşiruită în celălalt capăt al câmpiei, gătită de luptă, în rânduiala de bătaie poruncită de domnitor de mai-nainte.

Lupu, prin strunga care despica zăvoiul Fintei în dreptul puții de trecere, cercetă cu neîncredere viitorul câmp de înfruntare, temându-se de o cursă. De altfel găsea destul de primejdioasă încercarea de a străpunge trâmbele de dincolo de pod, ca apoi să-şi aşeze steagurile în tocmeală de luptă de-a lungul mlaştinilor Fintei, sub privegherea cercetătoare şi curioasă a vrăjmaşului, care de bună seamă nu-i va privi nemişcat şi nepăsător umbletul. Se ivea putința ca aşezarea rândurilor sale să fie tulburată de focul puşcaşilor potrivnici, care i-ar putea pricinui mari pierderi.

Fu totuşi mulțumit să zărească o anume frământare printre munteni. Aceasta îi dădu de înțeles că

Material cu drept de autor

nici duşmanii nu-şi isprăviseră pe deplin gătirile de luptă, aşa încât un atac neaşteptat asupră-i, în vreme ce-şi lua în stăpânire locul cuvenit, i se părea îndoielnic. Tălmăcirea dată priveliştii îl îmbărbătă şi porunci trecerea punții peste pârâu. Din păcate locul mlăştinos făcea lucrarea peste măsură de anevoioasă, oastea trebuind să se strecoare peste un podeț nu numai foarte strâmt, ci şi peste măsură de şubred. Dar asta nu era totul; după ce ajungea dincolo, trebuia să-şi răsfire oamenii în jur în chipul unui arc larg, pentru a-i acoperi pe de-o parte pe cei ce venea din urmă, iar pe de alta ca să-şi poată întinde rândurile spre miazăzi, adică spre stânga, pentru a înjgheba aripa dinspre această parte, care-i fusese orânduită, în temeiul înțelegerii încheiate cu Timuş de dimineață. De altfel spre dreapta răsfirarea nici n-ar fi fost cu putință din pricina măgurii ce mărginea câmpia dinspre această latură. Cum mijlocul şi dreapta rânduielii de luptă cădeau în seama ginerelui său, el trebuia să ajungă cu ai săi taman în capătul de jos al câmpului de bătaie. Era astfel nevoit să mărşuiască sub focul vrăjmaş până la locul ce-i era menit. Noroc că depărtarea față de potrivnic era destul de mare, încât cu greu ar fi putut răzbate săgețile şi chiar plumbii până la el.

Lupu, care nu era lipsit de însuşiri căpităneşti de luptă, spori împinsoarea asupra pedestrimii muntene de la pod, încercând s-o silească să bată în retragere, deşi tunurile lui Matei îi pisau oastea pe sus, cu îndârjire. Din păcate, de parcă anevoințele acestea nu erau de ajuns, podețul nu făcu față nici greutății celor care treceau, nici ghiulelelor trase de tunarii vrăjmaşi. Drept care, după ce trosniră şi se clătinară în toate părțile, grinzile se frânseră în cele din urmă; dar valea nefiind în acea parte peste măsură de largă şi de mlăştinoasă, trecerea se putu face mai departe de-a dreptul prin matca pârâului. Ba acum, coloanele putându-se lăți pe toată întinderea vadului, scurgerea lor deveni mai spornică,

Material cu drept de autor

nemaifiind gâtuită de îngustimea punții. Această creştere neaşteptată a şuvoiului de oşteni luă prin surprindere pe iuzbaşii aşezați de Matei vodă la trecătoare. Descumpăniți, aceştia îşi socotiră puterile neîndestulătoare şi, după mai multe asalturi, se lăsară păgubaşi. Ca atare, trăgându-se puțin înapoi, lăsară liber un pridvor de trecere de-a lungul malului de apus al zăvoiului, pe unde oastea moldoveană putu să se scurgă spre locurile care-i erau menite, deşi ea era şi pe mai departe amenințată de focul tunurilor şi al puşcaşilor munteneşti.

Odată spărtura făcută, tot mai mulți oşteni moldoveni, fie călare, fie pe jos, răzbătură peste pârâu, într-o adevărată revărsare de omenire. Pământul jilav al albiei fu răscolit în întregime. Frământat de picioarele cailor, de ciubotele pedestraşilor şi de roțile tunurilor, se preschimbă într-un fel de cocă smântânoasă şi cleioasă, în care se vânzoleau istovitor oameni şi animale. Măruntul pârâiaş le dădu destulă bătaie de cap chiar şi după înlăturarea stavilei muntene. Trecerea firului acestuia firav de apă se dovedea poate mai trudnică decât aceea a Râmnicului, a Prahovei sau a Cricovului, deşi puhoaiele râurilor din urmă erau mult mai bogate.

După puțină vreme moldovenii mai descoperiră un alt grind de pământ îndestulător de tare, la miazănoapte de fostul podeț, care putea fi străbătut fără a se împotmoli prea tare. Pragul acesta îngăduia strecurarea şi unei a alte coloane peste pârâu. Ajunse pe malul apusean, cele două şiruri vârtoase de oşteni se reuneau şi se scurgeau apoi în josul apei, pe urma fârtaților trecuți mai devreme, care le deschideau drumul.

Între timp sosiră şi cazacii, dar aceştia nu se arătau deloc grăbiți să se aşeze pe locurile cuvenite. În mai puțin de jumătate de ceas aripa stângă, dinspre partea de miazăzi a câmpului de luptă, parte menită a reveni lui Lupu, se

Material cu drept de autor

înjghebase. Însă o parte a mijlocului şi întreaga aripă dreaptă, lăsate în seama lui Timuş, rămaseră goale din pricina tărăgănării cazacilor, care-şi întemeiau în tihnă tabără dincolo de pârâiaş, deşi ei fuseseră aceia care zoriseră venirea spre Finta.

Nerăbdător, Vasile vodă trimise olăcari peste olăcari ginerelui său, îndemnându-l să se grăbească, socotindu-l doritor de a începe lupta, de vreme ce stăruise atât de mult ca să nu facă o zi de popas pentru odihnă. Nu-şi închipuise că, după ce în cele din urmă, în tabăra de la Cricov, se învoise cu cererile sale, acesta i-ar mai purta o nemăsurată râcă. Nu fusese înştiinţat că tânărul mârâise tot drumul printre dinţi, închipuindu-se ca înfruntându-l pe măritul său socru. Se răfuise în gând cu el, plin de amărăciune şi scârbit de micimea sufletească şi de lipsa de recunoştinţă a semenilor săi – cum socotea flăcăul. La drept vorbind, cugetând la semeni, îl avea în faţa ochilor numai pe preaiubitul tată al neveste-si. „După ce i-am dăruit o ţară şi-o coroană, mă răsplăteşte cu ocări şi batjocuri?!" se răzvrătea cu neîmpăcare feciorul hatmanului.

Cugetarea, deşi făloasă, nu era lipsită de temei, căci într-adevăr lui i se datora reînturnarea în scaun a socrului său. Bătălia de la Popricani, care-l silise pe Gheorghe Ştefan să părăsească în chip ruşinos şi în pripă Moldova, o purtase singur. În această vreme, Vasile vodă şedea ca un nevolnic, tupilat la adăpost, pe undeva prin părţile de miazăzi ale Lehiei, ţara potrivnică părintelui şi neamului său. În loc să se aştearnă bărbăteşte pe treabă, aştepta acolo tihnit ca să se întâmple de la sine o minune sau să i-o făptuiască altcineva.

Retrăind în închipuire întâmplările din urmă, al căror viteaz făptuitor se socotea, tânărul se simţea adânc nedreptăţit, ceea ce-l răscolea până în rărunchi. Umilinţa urgiselii de a i se tăgădui vrednicia faptelor îl apăsa ca o

Material cu drept de autor

caznă de mucenic. În el răbufnise o asemenea înverşunare încât, fără să-şi dea seama, îşi bolborosea gândurile cu glas tare, e drept, însă, cu voce atât de scăzută, încât cuvintele nu se puteau desluşi limpede. Dar bombănea atât de ursuz şi de amenințător, încât, îngrijați, polcovnicii îi aruncau priviri furişate şi sârguiau să-i stea cât mai departe, pentru a fi feriți de urmările vreunei răbufniri furtunoase. Ştiau prea bine ce primejdie îi pândea dacă îi ațâțau cumva nemulțumirea! Se puteau alege cu cine ştie ce năpastă, cum se întâmplase deja ortacului lor Bohun. Ori dacă el, care avea un rang şi un renume cu totul osebite în sfatul hatmanului, care se bucura de prețuirea acestuia, avusese parte de asemenea necaz, puțin lipsind să nu fie ucis, atunci ei, care erau mult mai neînsemnați, la ce ar fi trebuit să se aştepte? De aceea îl vegheau prevenitor de la depărtare, privindu-l numai în ascuns, cu coada ochiului, căci ştiau că a i se uita cineva în astfel de clipe drept în față i se părea o sfruntare, care îl zădăra peste măsură, îndreptând toată furia iscată de alții asupra nefericitului care, neprevăzător, îi stătea întâmplător la îndemână. Nu avea vreo însemnătate dacă acesta era sau nu vinovat!

Ori tocmai când Timuş se găsea într-o asemenea răvăşeală sufletească, socru-său se găsea să-l zorească! Ba pe deasupra, pentru a fi cât mai înduplecător şi pentru a-l face să priceapă în ce grea cumpănă se aflau, se apucase să adauge mărinimoase povețe şi mulțime de sfaturi de cum se cuvine să se orânduiască de luptă, adică se pornise să-i spună taman lucruri care nu puteau decât să-l întărâte şi mai rău, dându-i simțământul că, din nou, e privit ca un copil zăbăuc, pe care cei copți la minte îşi îngăduie să-l şcolească şi să-l muştruluiască. Era de la sine înțeles că, prinzându-l cu sufletul atât de răscolit, orice-ar fi făcut şi orice i-ar fi spus, domnul n-ar fi putut să-i intre în voie. De altfel încă de pe drum, Timuş, prins de înciudare, îi căuta nod în papură,

Material cu drept de autor

făcându-i vină din nimic. Spre pildă până şi graba cu care acesta se îndrepta spre Finta, la care însă el îl silise, îl făcu să mârâie:

- A luat-o la picior, ca să nu fie silit să dea cu ochii de mine! Se strâmbă cu scârbă când mă întâlneşte, de parcă aş fi lepros! Sau poate că de astă dată fuge şi mă ocoleşte pentru că şi-a dat seama cât e de vinovat în faţa mea şi cât îmi este de dator şi-l mustră în sfârşit cugetul pentru câte mi-a spus…

Iar atunci când Lupu se aşeză în mare pripă în aripa stângă, aşa cum de altfel hotărâseră împreună de dimineaţă, nu se putu ţine să nu răbufnească veninos:

- Păi, puteam să-mi închipui că o să se repeadă tocmai pe latura unde bătălia o să fie mai uşoară! Eu i-am vândut taina cu trădarea boierilor munteni şi, deşi al meu e meritul de a fi aflat acest lucru şi mi s-ar fi cuvenit mie să trag foloase de pe urma lui, bineînţeles că el s-a grăbit să se înfigă acolo unde ştia că rândurile duşmanului se vor surpa mai uşor în urma acestei uneltiri. Pe deasupra ţinea să-l aibă de potrivnic pe nevolnicul de Gheorghe Ştefan, pe care eu l-am spulberat dintr-o suflare, ca pe un gunoi! A făcut tot ce putea, ca să ia ceea ce era mai uşor şi să-mi lase mie tot greul, adică mijlocul şi aripa dreaptă. Ştia afurisitul că în aceste locuri vom fi înfruntaţi cu dârzenie mai mare, căci oştile din partea asta sunt conduse de spătar şi cuprind luptători din cei mai credincioşi lui Matei. În setea lui de a trage folos de pe urma altora şi de a se dovedi mai grozav, calcă în picioare orice fărâmă de cinste şi de vrednicie!

Deci faţă cu asemenea pornire, Vasile vodă nu putea nădăjdui a dobândi vreun pic de înţelegere din parte-i, numai că el nu ştia încă acest lucru şi se îndărătnicea să stăruie. De altfel polcovnicii îşi dădeau seama de lipsa de temeinicie a judecăţilor lui Timuş şi încercau să-l înrâurească spre bine. Astfel Bohun, care-şi purta braţul

Material cu drept de autor

rănit atârnat de gât printr-o năframă, auzind învinuirile legate de aşezarea moldovenilor în aripa dinspre miazăzi, îngrijorat, se grăbi să se amestece în vorbă:

- E poate mai bine aşa!

O spunea de teamă că Timuş s-ar putea îndârji să ceară schimbarea în pripă a locurilor de luptă asupra cărora se înțeleseseră de dimineață pe Cricov, ceea ce ar fi pricinuit o asemenea neorânduială, încât oastea moldovenească şi cea căzăcească ar fi fost ca şi date pe tavă muntenilor. Văzând o uşoară încruntare pe fruntea tinerei sale căpetenii, de teamă că părerea sa ar putea avea urmări potrivnice celora dorite, se grăbi să se lămurească:

- Fiind de un neam şi moldovenii lui Lupu şi cei ai lui Gheorghe Ştefan, dar şi roşii munteni, toți se vor putea înțelege mai lesne între ei asupra trădării de care avem ştire, decât s-ar putea înțelege cu noi, nişte străini, care nici limba nu le-o pricepem! Ori chiar dacă vânzarea va avea loc în aripa din fața lui Lupu, ea ne e prielnică şi nouă în aceeaşi măsură şi de aceea nu are rost să-i punem piedici!

Deşi îl înțelese foarte bine pe polcovnic, tânărul se încontră cu el cu atât mai înciudat, cu cât simțea că celălalt avea cu adevărat dreptate:

- Vorbe, simple vorbe de împăcare. Cu astfel de dovezi n-ai să mă poți face să cred un lucru vădit pentru toți cei plecați să vadă: că socru-meu e un chilipirgiu, care nu se ruşinează să-şi jumulească până şi neamurile cele mai apropiate, numai să pară el cât mai grozav şi mai strălucit.

Dacă pe drum Timuş avu parte de neplăcerea de a fi nevoit să-şi mistuie necazul printr-o gâlceavă cu sine, dusă în gând, acum, odată ajuns la Finta, găsi în sfârşit auzitorii pe care să-şi descarce nemulțumirile adunate în răstimpul celor câteva ceasuri de călătorie şi pe care să-i muştruluiască şi să-i pună la colț ca pe nişte copii obraznici; era vorba de numeroşii olăcari veniți din partea socrului său.

Material cu drept de autor

În cortul pe care şi-l ridicase în tabăra întemeiată lângă satul Finta, dincolo de pârâu, aceştia soseau cu duiumul, tot mai numeroşi pe măsură ce Lupu îşi pierdea răbdarea. Domnul moldovean îi cerea să se grăbească şi să cuprindă cât mai repede cu oamenii săi olaturile ce i se cuveneau, pentru a nu mai tărăgăna dezlănțuirea înfruntării. Şi aşa intraseră în al doilea ceas de când moldovenii se aşezaseră pe locul rânduit lor. Cum Timuş era foarte întărâtat, neputând uita cearta de cu noapte cu socru-său, la care se adăugau sâcâielile sale de acum, de bună seamă că nici prin cap nu-i trecea să se grăbească să dea ascultare cererilor. Văzând îndărătnicia ginerelui, Lupu îşi părăsi oastea şi veni el însuşi în tabăra căzăcească, pentru a-l îndupleca pe Timuş ca în sfârşit să i se alăture.

- Luptă-te singur, că eşti mai deştept şi mai evghenisit decât mine, răbufni flăcăul pus pe harță. Doar tu însuți ai spus că noi nu suntem buni de nimic, iar eu, un netrebnic nesăbuit, căruia i-ar mai trebui ceva minte şi ceva măsură în purtări.

Lupu, care venise la el ca la un mântuitor, rămase descumpănit. În lipsă de alte argumente, făgădui cazacilor jumătate din vistieria lui Matei şi toate odoarele care vor fi jefuite în Târgovişte, numai să intre neîntârziat în luptă. Însă Timuş, deloc mişcat de aşa mărinimie, îi râse voievodului sfruntător în nas, cum o va face de altfel şi olăcarilor care i se vor înfățişa după aceea, şi care nu se putură nici ei lega a-i dărui câştig mai mare.

- Toată vistieria lui Matei şi toate odoarele din Târgovişte o să mi le iau singur, cu mâna mea, căci eu şi oamenii mei suntem în stare să ne descurcăm şi fără voi, aşa cum am mai făcut-o şi până acum. Bogățiile haznalelor domneşti n-o să mi le dați voi mie în dar. Să ziceți mulțumesc dacă o să vă mai las câteva fărâme, în chip de

Material cu drept de autor

pomană, ca să nu plângeți! Nu am nevoie de dăscălelile tale şi nici de fãgăduieli deşarte!

Orice încercare a lui Lupu de a-şi îndupleca ginerele se izbi de împotrivirea sa răspicată. Polcovnicii ar fi dorit să intre în luptă, dar nu îndrăzniră să-şi spună părerea. Nici chiar Bohun, care avea mâna legată şi oricum nu putea lua parte la bătălie cu un singur braț, nu mai îndrăzni să-şi arate gândurile adevărate care-l frământau.

După plecarea domnului moldovean, Timuş izbucni furios față de polcovnicii săi:

- Dacă se poartă cu mine precum cu un copil prost şi crud la minte, să vedem cum o să se descurce singur, el, cel deştept şi copt. Pe față nu ştie cum să mă mai linguşească, iar în spate mă ponegreşte cum îi vine la gură.

Timuş se răfui mai departe cu ajutoarele sale, ghicindu-le împotrivirea ascunsă; chiar dacă tăceau, era vădit că nu-i încuviința spusele. Drept aceea le aruncă în obraz toate cugetările amare, izvorâte din simțămintele de nimicnicie care-l rodeau, cugetări pe care le frământase în minte tot drumul. Dar abia plecase Lupu, că alți olăcari de-ai săi năvăliră grăbiți în cortul tânărului, doar-doar l-ar putea urni din îndărătnicia sa. Şi ei înghițeau în tăcere mustrările usturătoare ale fiului hatmanului, didahiile sale dojenitoare despre simțămintele de zădărnicie şi scârbă față de lume care-l încercau, despre nerecunoştința semenilor, despre prostească şi nemărginita fãloşenie a acestora. Dragomanii se fereau însă să tălmăcească boierilor moldoveni toate coloratele prețăluiri care împănau cuvântarea mai-marelui lor, mai ales atunci când era vădit că-l zugrăveau pe socrul său. Solii, făcând şir deja, în aşteptarea unui răspuns, îndurau lungile cazanii şi ocările menite stăpânului lor, în nădejdea că, sub năvala atâtor trimişi, tânărul va înțelege până la urmă primejdia care-i amenința şi, lăsând furia de-o parte, îşi va trimite pâlcurile în locurile cuvenite. Fiul

Material cu drept de autor

hatmanului se dezlănțuise însă cu prea mare avântare în cugetările sale, iar putința de a-l întoarce la nevoile neîntârziate ale clipei era peste măsură de scăzută!

Vasile vodă, care nu putea pricepe ce se întâmplă cu toți olăcarii săi care nu se mai întorceau, își pierdea tot mai mult răbdarea. Şi aceasta, cu atât mai mult cu cât hărțuiala muntenilor se întețea, iar dezlănțuirea luptelor în întregul lor nu se mai putea amâna. Pe măsura creşterii nerăbdării şi întărâtării domnului, sporea şi numărul menzilgiilor trimişi ginerelui său, ascultătorii cuminți ai căruia se înmulțeau astfel neîncetat, împrospătați fiind de moldovenii nou sosiți. Iar acest spor nu putea decât să-i facă osebită plăcere. Neînțelegând pornirile sufleteşti şi simțămintele ascunse care-l rodeau pe Timuş, şi neînştiințat asupra întețirii plecărilor pătimaşe ale acestuia, Vasile vodă nu-şi dădea seama că solitorii săi, în loc să-l înduplece pe ginerele, îl stârneau mai rău, trezind în el simțiri taman potrivnice celora pe care le dorea.

„Îi e frică câinelui!" îşi zicea tânărul cazac, privind înveselit trimişii lui Lupu, care, pentru a începea, erau siliți după ceva vreme să se aşeze pe două rânduri, unul în spatele celuilalt, mulțimea lor îngroşându-se tare mult. „Acum pot zice că a venit clipa în care sunt în măsură să-i dau învățătura care i se cuvine! Vreau să-l înnebunesc de spaimă, să-l văd cu ochii ieşiți din orbite, tremurând desperat, târându-se umil la picioarele mele, dezbrăcat de orice mândrie, scăzut la toată micimea lui adevărată!"

Faptul că socrul nu se mulțumea să-i ceară numai deznădăjduit ajutorul, ci îşi îngăduia să-i dea şi povețe asupra a ceea ce avea de făcut îi zgândărea tot mai amarnic mândria – şi aşa destul de rănită – şi-l îndârjea întru îndărătnicie.

„Bine că s-a apucat să-mi dea şi prea înalte învățături! Şi cine e cel care îndrăzneşte s-o facă?! Un

Material cu drept de autor

fricos, care nu e în stare să se descurce singur! Bine că tocmai el s-a găsit să mă dăscălească asemeni unui ucenic nătâng şi să-mi dăruiască o parte din nepreţuitele cugetări care se revarsă din baierele înţelepciunii sale nemărginite! O să vedem la urmă cine pe cine e în măsură a învăţa! Răbdare numai, tată socrule, apele se vor limpezi în curând şi dreptatea va ieşi la suprafaţă ca undelemnul deasupra apei! Ruşinea pe care mi-ai făcut-o azi noapte o vei plăti acum, aici, cu vârf şi îndesat! De astă dată se va vedea, fără putinţă de tăgadă, dacă pe Milcov, la Buzău sau pe Teleajen n-am avut nici o însemnătate în dobândirea izbânzilor! Dacă voi, moldovenii, sunteţi atât de destoinici cum vă lăudaţi, bateţi-i voi pe munteni, noi nevolnicii de cazaci vom sta de-o parte, să ne împărtăşim din nepreţuita voastră pricepere!"

Mustrările curgeau cu îmbelşugare şi parcă creşteau din sine, căci pe măsură ce Timuş le însăila, găsea în ele noi pricini de nemulţumire şi răzvrătire împotriva nerecunoştinţei socrului său. Cugetările puse pe seama acestuia, multe dintre ele născocite de închipuirea sa pătimaşe, îl făceau să sufere ca un smerit mucenic şi-i dădeau noi pretexte de învinuire. Acest şuvoi nesecat de vorbe îi descărcase, e drept, încordarea din suflet, îi potolise întrucâtva pornirile de nestăpânire ale furiei, dar îl aruncase într-o stare de amară resemnare, de tristeţe nemărginită, încât la o vreme dezlănţuirea sa alunecă spre o blândă muştruluială a acelora care-i stăteau în faţă. Uitase cu totul că se găsea aici apăsat de căderile de căpetenie a unei oştiri şi că se află pe câmpul de bătaie, în faţa unui duşman adevărat, gătit să-şi dovedească puterile.

Polcovnicii orânduiseră oastea ca să poată intra deîndată în luptă şi aşteptau doar porunca de slobozenie ca să se aşeze în cuvenitele locuri pe câmp, cum se făcuse înţelegerea de dimineaţă. În cel mult o jumătate de ceas, poate chiar în timp mai puţin, puteau făptui acest lucru. Dar

Material cu drept de autor

porunca întârzia, căci Timuş uitase că este de datoria sa s-o dea. Nimeni nu îndrăznea să-i întrerupă lungile didahii despre facerea de bine, ca să-i aducă aminte de trebuința grabnică de a intra în luptă. Polcovnicii se adunaseră ciotcă în jurul său, nădăjduind că, prin mulțimea lor, îl vor face să înțeleagă că se aştepta din parte-i o învoire de plecare. Polcovnicul Nosaci tuşea doar, cu năzuința că va fi băgat în seamă şi că va opri astfel zadarnicul potopul de vorbe ale cârmuitorului, iar Hluh, alt polcovnic, îşi zăngănea cu aceiaşi nădejde spada. Doar Bohun, care nu putea intra în luptă doar cu mâna stângă sănătoasă, stătea nemişcat într-o parte, tăcând duşmănos; brațul pe care i-l sfâşiase Timuş şi-l oblojise, atârnându-şi-l cu o năframă de gât.

Tăcerea lor sfruntătoare şi semnele prin care încercau să-i atragă luarea aminte îi dădeau tânărului simțământul că spusele nu-i sunt încuviințate îndeajuns, ceea ce îl întărâta, sporindu-i flecăreala. În cele din urmă beteagul Bohun, cu toată primejdia pe care o atrăgea din nou asupră-şi, îndrăzni să facă ceea ce ceilalți nu cutezară nici să gândească măcar; îşi întrerupse mai-marele cu o voce aspră, tăioasă, tărăgănată, lipsită de orice mlădiere:

- Aşteptăm cam de multicel poruncile domniei tale pentru aşezarea oştii pe câmpul de bătaie. Încleştarea a izbucnit de ceva vreme, iar moldovenii sunt siliți să lupte singuri. Dacă, Doamne fereşte, sunt înfrânți, lucrul nu va lovi numai în ei, ci el se va întoarce şi împotriva noastră! Şi-ar fi îngrozitor, ca, după atâta aşteptare fără rost, să fim luați pe nepregătite şi risipiți. Deci să le sărim cât mai repede în ajutor, altfel războiul e pierdut şi atunci şi soarta noastră e pecetluită!

- N-am nevoie de îndrumările tale! Eu am conducerea aici. Eu hotărăsc. Tot mai cârcotiți împotrivă-mi?! Nu ți-a fost de ajuns învățătura ce ți-am dat-o?! îl luă

Material cu drept de autor

din scurt Timuş, amintind, plin de întărâtare, de cele petrecute la Podul Înalt, când îl rănise pe vorbitor.

La drept vorbind, cele spuse erau o ameninţare făţişă; cu toate acestea Bohun îşi urmă cuvântul, părelnic netulburat. Împrejurările erau prea îngrijorătoare ca să mai poată tăcea:

- Ascultă-ne tinere, căci noi avem mai multă pricepere, c-am mai trecut prin de-astea! La atâtea încercări câte ne-au fost date, am mai învăţat şi noi câte ceva. Apoi suntem mai chibzuiţi, mai copţi şi nu atât de repeziţi ca domnia ta. Urmează-ne sfatul, aşa cum de altfel ţi l-a dat şi părintele domniei tale.

Ochii flăcăului se întoarseră dintr-o dată spre polcovnic. În ei sclipi sălbatica mânie pe care toţi i-o cunoşteau, dar nu fu decât o străluminare de o clipă, care se stinse imediat.

- E bine să aflaţi că tata e departe şi nu voi îl întrupaţi aici! In acest loc, de întrupat îl întrupez eu şi aveţi a vă supune mie. Lui n-aţi fi îndrăznit a-i da poveţe şi nici nu i-aţi fi vorbit de neţărmurita voastră înţelepciune. Văd că vă plângeţi de prea multă minte. Mi-e teamă că taman asta nu vă prisoseşte, pricină din care, năzuind la o bună răsplată, s-ar putea s-o alegeţi tocmai pe aceea dată lui Bohun. Şi vă încredinţez că ea va fi întregită şi de părintele meu, când va afla adevărul! răspunse Timuş furios. Lăsaţi că vă scap eu de povara prea multei minţi de care vă văitaţi, căci, odată cu capul, fiţi siguri că vă va dispărea şi greutatea ei, care vă apasă atâta, că nici hodină nu aveţi din pricina asta!

Smulse pe neaşteptate spada şi repezi ascuţişul ei din nou asupra lui Bohun. Cum în faţa bătrânului erau înşiruiţi alţi polcovnici, până să-l ajungă, acesta izbuti să se ferească. Ca să nu fie ei cei loviţi, bărbaţii de pe latura în care se avântase Timuş săriră de-o parte şi de alta şi se lipiră cu spatele de pânza cortului; se croi astfel o cărare largă, la

Material cu drept de autor

capătul căreia stătea, neajutorat dar dârz, bătrânul Bohun. Nu purta spadă, mâna dreaptă o avea oblojită şi legată ţeapăn, iar cea stângă îi atârna nemişcată în lungul trupului. Chiar de-ar fi voit, n-ar fi avut cum se apăra.

Timuş era înciudat că acesta îi scăpase din nou. Văzându-se silit să treacă printre cele două şirului de oameni înarmaţi pentru a-l ajunge, avântul îi scăzu. Privirile ce-l întâmpinau, deşi speriate, îi erau peste măsură de duşmănoase, încât i se păru riscant să se vâre între polcovnici. De altfel simţea că nu poate înfrunta împotrivirea tuturor. Amărăciunea apăsătoare de fiinţă neînţeleasă birui asupră-i şi-l împinse spre o neputincioasă împăcare cu împrejurările. Renunţă la răfuiala cu bătrânul polcovnic şi ridică mâhnit din umeri, gândind că toţi semenii sunt la fel. Nimeni nu era în stare să se ridice cu adevărat la înălţimea cugetului său. Toţi îi apărau mici şi străini. Ar fi vrut să-i alunge, să rămână singur cu durerea şi mâhnirea sa. Dar din păcate soarta îi hărăzise să fie cârmuitor şi nu putea fugi de datoria aşezată pe umerii săi de nişte puteri de dincolo de fire. Era osândit să îngăduie aceste piticanii nevolnice în jurul său, dar numai el ştia cu cât dezgust o făcea.

- Vei avea poruncile pe care le doreşti, căpitane, îi zise lui Bohun. Ce ţi se mai poate cere, dacă numai atâta te frământă pe tine şi pe ceilalţi, dacă doar la atâta vă duce capul, iar sufletul nici unuia nu se poate ridica pe tărâmuri mai înalte de simţire!

O spuse fără vlagă, cu nespusă silă, dar apoi glasul îi redeveni poruncitor ca de obicei:

- Fie deci pe voia voastră, vă dau îngăduinţa de a lua parte la luptă; dar nu la toţi. Un sfert dintre oamenii noştri sunt de ajuns... făcu el îngăduitor, ca să arate că de astă dată trece peste opreliştile sale sufleteşti, care-i cereau altceva. Puteţi să-i trimiteţi dincolo de pârâiaş, ca să le

Material cu drept de autor

dovedim scumpilor noştri aliaţi că noi putem face mai mult cu o fărâmă a oastei noastre, decât fac ei cu o oaste întreagă.

Dar cum Timuş preţuia numai călărimea, socotind că numai ea întrupa polcuri de soi, îşi zise că e mai nimerit să-o păstreze pusă grijnic de-o parte, spre a o folosi numai la mare nevoie. Cum, pe de altă parte, despreţuia pedestrimea, socotită de neam mai prost, porunci mai departe:

- Dar această parte îngăduită de mine să fie alcătuită cu deosebire din pedestraşi! Numai aceştia să fie duşi la bătaie dincolo de apă; ei să înjghebeze rândurile noastre de luptători!

- E prea puţin... şi poate nici alegerea nu e prea fericită! îndrăzni din nou Bohun de lângă intrarea în cort.

Era vădit că încă nu se învăţase minte. O sclipire de mânie, şi de astă dată repede stinsă, îl preveni că nu poate totuşi să întindă prea mult coarda, fără a se primejdui din nou.

- Ei bine, atunci fie cum vreţi! Puteţi lua jumătate! Însă acesta e ultimul meu cuvânt şi nu mai vreau să aud nici o altă cârteală! răcni dintr-o dată Timuş, pentru că i se păruse că polcovnicul Nohaci ar fi voit să mai zică ceva.

După o clipă de gândire, tăgăduindu-se pe sine, căci dovedea că cele poruncite nu erau chiar ultimul său cuvânt, adăugi:

- Veţi orândui oştenii dincolo de zăvoi, aşa cum am hotărât, dar să nu dea dracu' să vă grăbiţi. Şi să nu cutezaţi a începe atacul până nu vă voi da eu dezlegare, căci altfel, cu mâna mea, vă voi reteza capetele! Până la semnul pe care-l voi da, oştimea noastră va sta pe loc şi va privi la grozava vitejie a moldovenilor socrului meu. Nu veţi trage decât atât cât e nevoie ca să ocrotiţi trecerea podului şi să acoperiţi înşirarea pedestraşilor la locurile lor, sub ochii vrăjmaşului. Acesta trebuie ţinut departe. Deci veţi lua parte la bătaie numai dacă orânduirea oamenilor noştri e

Material cu drept de autor

primejduită! În afară de asta nu faceți decât să-i priviți pe moldoveni. Iar acum, dispăreți din ochii mei, căci m-am săturat de vederea şi de ifosele voastre!

Îmbrâncindu-se, polcovnicii ieşiră de-a valma, cu chipuri speriate, din cortul căpeteniei lor. Când ajunseră destul de departe, unde erau siguri că nu vor mai fi auziți de Timuş, nu se putură împiedica de a cârti împotriva celor petrecute:

- Smintitul ăsta o să ne piardă! Aici o să ne fie mormântul! Trebuie să iscodim ceva, barem ca să ne scăpăm pielea!

- Dacă facem vreo încercare de capul nostru de a ne salva, suntem ca şi morți, căci Timuş n-o să ne ierte. Dacă nu ne va omorî el, o va face după aceea taică-său. Ne aşteptă deci ori sabia sau plumbul duşmanului, ori ştreangul tânărului hatman.

- De altfel dacă îi încălcăm poruncile, iar bătălia va ieşi prost, vina va cădea asupra noastră. Noi vom fi învinovățiți de neizbândă, căci, culmea, deşi noi am sârguit a îndrepta lucrurile, nouă ni se vor pune în cârcă neîmplinirile, socotind dreptele noastre încercări de bine, ca fiind fapte de nesupunere, care au dus până la urmă la înfrângere!

- Poate că avem totuşi scăpare... zise un altul, într-un chip care se voia şăgalnic.

Ceilalți îl priviră nedumeriți şi mirați, iar el adăugi zâmbind cu şiretenie:

- Am putea scăpa, dar numai cu fuga!

- Păi atunci ne-am mai putea întoarce acasă? Crezi că marele hatman ne-ar ierta?! Asta ar însemna să hălăduim până la sfârşitul vieții printre străini! oftară ceilalți.

Polcovnicii se grăbiră să ducă poruncile la împlinire. Trecuse mai bine de un ceas de când moldovenii porniseră o luptă de hărțuială cu muntenii, încercând să-i

Material cu drept de autor

ţină departe până ce le vor sosi aliaţii. Bătălia deplină nu începuse încă, dar lucrurile se încurcau tot mai mult, stând în cumpănă.

Văzând că în sfârşit cazacii au început a se mişca, Lupu prinse inimă, fiind gata să se arunce pe deplin în harţag. Ciudat i se păru însă că oştenii ginerelui se înşiruiau după toate rânduielile potrivite împrejurărilor, dar rămâneau nemişcaţi, simpli privitori la înfruntare. Doar că acopereau trecerea prin spate, spre miazăzi, a fârtaţilor lor, ca să poată întregi rândurile lor dinspre mijlocul câmpului de luptă. Era cu totul nedumerit şi continuă a tărăgăna dezlănţuirea unui iureş în toată puterea cuvântului. Aştepta să se întâmple ceva în rândul soţilor săi.

Rămas fără polcovnici în cort, Timuş, răsuflă uşurat. Prefăcându-se o vreme a nu-i vedea pe trimişii moldoveni, porunci unui scutier să-i aducă o narghilea ori nişte tutun ca să-l bea. Acesta se întoarse după câteva clipe cu un fel de mănunchi de foi de tutun strâns înfăşurate, pe care Timuş îl luă între buze, iar paicul se chinui să i-l aprindă, făcând scântei cu două bucăţi de cremene pe care le izbea cu mult sârg, dar cu prea puţin folos. În cele din urmă tutunul se aprinse, iar tânărul slobozi rotocoale de fum pe gură şi pe nări, spre înmărmurirea celor care-l priveau. Bieţii moldoveni îşi făcură cruce cu limba în gură, căci nici unul dinte ei nu mai văzuse suflet de creştin care să scoată pară pe nări. Doar despre ducă-se pe pustii se mai zicea că putea săvârşi asemenea minune... S-ar fi închinat ei mai temeinic şi şi-ar fi scuipat în sân, dacă nu le-ar fi fost frică de crudul cazac. Într-un târziu, amintindu-şi parcă de dânşii, Timuş se întoarse spre ei şi le vorbi ca din înălţimile unei uriaşe măreţii:

- Acum întoarceţi-vă la stăpânul vostru şi spuneţi-i că suntem gătiţi a ne uita la minunatele sale fapte de vitejie, cu care ne va încânta. Vrem să-l vedem cum îi va bate

Material cu drept de autor

singur pe munteni, cum se laudă c-ar mai fi făcut-o el cândva, zise a batjocură cazacul năpădit de înveninare, făcând o străvezie trimitere la înfrângerile suferite cu ani în urmă de socru-său, în înfruntările cu Matei vodă. Iar după o scurtă tăcere adăugi: Aşteptăm să primim înalta sa învățătură ostăşească acolo pe câmp, căci prin gurile voastre nevolnice şi mintea voastră puțină nu am putu-o înțelege.

În sfârşit solii fură îngăduiți să se întoarne cu aşa zisa veste bună, aceea că în sfârşit cazacii vor fi mânați spre câmpul de bătaie, dar vor rămâne simpli privitori ai înfruntării. Deşi Lupu ştia că se poate aştepta la orice din partea ginerelui său, decizia acestuia îl luă totuşi pe nepregătite. Era ultimul lucru pe care şi l-ar fi putut închipui în acele clipe de cumpănă în care se găsea. Nu-l crezuse pe Timuş chiar atât de nesocotit! El nădăjduise tot timpul că acesta mai păstrase totuşi o fărâmă de judecată, care să-i îngăduie să înțeleagă împrejurările. Îi păru amarnic de rău că în răstimpul dimineții împlinise hatârul tânărului, căci până la urmă se dovedea că în acest fel nu câştigase nimic! Dimpotrivă, grăbind lupta şi lipsindu-se de ziua de odihnă plănuită, intrase într-o cumplită belea, oamenii săi fiind destul de istoviți.

Totuşi îl mai îmbună întrucâtva o vestire a polcovnicilor cazaci, sosită odată cu trimişii săi, care se întorceau grămadă de la Timuş. Căpeteniile zaporojenilor, după ce-şi arătau părerea de rău că nu pot lucra după nevoile clipei şi după dorințele lor, îl îndemnau să înceapă totuşi lupta singur, pentru a sparge odată gheața. „Boala lungă e moarte sigură!" adăugeau ei, pentru a îndreptăți părerea că amânările nu-şi mai au rostul. Zăbava nu putea fi de folos decât potrivnicilor, care aveau toate temeiurile să-i bănuiască de frică. Ori asta le dădea un câştig sufletesc, îmbărbătându-i. Când măcelul se va dezlănțui, este cu neputință ca sângele nestăpânitului lor conducător să nu se

Material cu drept de autor

încingă şi, cu nesocotința-i cutezătoare care-i stătea în fire, să nu se arunce nebuneşte în învălmăşeală, căci lupta era una din slăbiciunile sale. Nu e bătaie, fie ea şi simplă ciomăgeală între ai săi, ca el să nu se amestece cu pumnii de-o parte sau de alta, din plăcerea sălbatecă de a lovi.

De bună seamă că atunci când va vedea sânge şi forfoteală, patima păruielii îi va renaşte în suflet şi va uita de toate şi va tresălta din tot trupul, ca o săgeată sprijinită pe coarda unui arc întins cu toată tăria. De altfel şi ei vor avea grijă să-l înfierbânte. Trebuia doar ca oareşcine să facă începutul, şi acesta nu putea fi altul decât el, Vasile vodă.

Domnul moldovean oftă trudnic şi privi întrebător în susul pârâului, spre locul fostului podeț, acum păzit de o ceată a pedestrimii sale. Era greu să desluşească pe deplin lucrurile de la depărtarea la care se afla, dar îşi putu da seama că şirul cazacilor care treceau dincoace nu se întrerupsese. Aceştia se aşezau în spatele celor sosiți mai devreme şi le întăreau rândurile. Vasile vodă era totuşi nemulțumit. Soții, e drept, veneau, luându-şi în stăpânire locurile orânduite, numai că abia se mişcau, iar întregirea în deplinătatea lor a rândurilor care le cădeau în seamă, dacă se urma şi mai departe cu aceiaşi încetineală, ar fi ținut poate încă vreun ceas. De altfel, în chip sfruntător, cei sosiți, pentru a-şi învedera neamestecul, se înşiruiseră puțin mai în spate față de rândurile moldovenilor. Pricina, care o puneau pentru aceasta, era că voiau să iasă din bătaia sânețelor şi archebuzelor vrăjmaşului. Vasile vodă tot mai nădăjduia că ginerele său se va răzgândi şi va porni năvala, dar ordiile sale nu păreau de fel îmboldite să facă vreo mişcare. Răspundeau focurilor duşmane numai în măsura în care era trebuitor ca să poată rămâne pe la locurile lor şi să acopere scurgerea fârtaților spre şezămintele pe care le aveau orânduite.

Material cu drept de autor

Cei doi Cantacuzini, vel vornicul Toma şi vel vistiernicul Iordache, aflați alături de voievod, îl rugară să împlinească ruga polcovnicilor.

Nehotărât, acesta privea cerul întunecat, încărcat de vălătucii groşi şi grei ai norilor, ale căror zdrențuiri păreau a atârna până aproape de coroanele copacilor din spate. Ziua era neprietenoasă, semnele vremii nu păreau a ursi de bine şi asta tocmai când tabăra sa era mai învrăjbită şi mai dezmădulată. Dar nu avea de ales! De aceea plecă fruntea a încuviințare spre sfetnicii care-i stăteau aproape:

- Bine, cred că aveți dreptate. Haideți să începem! Surlarii să dea semn de luptă!

Câteva porunci scurte, urmate de trâmbițatul surlelor, răsunară singuratice, pentru a fi apoi urmate de o răbufnire de urlete repetate de mii de piepturi. Răcnetele sfâşiară părelnica tihnă a câmpiei:

- La atac! La atac!

Năprasnicul joc al sorții fusese dezlănțuit şi nimic nu-l mai putea opri până ce, din şuvoiul de sânge, nu se va ridica chipul încrâncenat al învingătorului, ținând de păr capul fără de viață al celui îngenunchiat.

Lupu avea simțământul de a fi intrat de-a buşilea într-o hrubă îngustă de peşteră, a cărei strâmtoare nu-i îngăduia să se răsucească sau să se întoarcă spre ieşirea izbăvitoare. Pentru a scăpa nu-i rămânea altă alegere decât să se târască până la capăt, căci orice cale ocolită sau scurtată lipsea. Deşi era căznit de o amarnică îndoială, nu mai putea da înapoi, căci era prins în măruntaiele unei necruțătoare maşinării, care-l nevoia să urmeze, până la încheierea ce-i era sortită, un făgaş lipsit de scăpări, de la care nu se putea abate nici măcar un pas spre dreapta sau spre stânga.

*

Material cu drept de autor

Călărimea moldovenească se năpusti asupra aripei drepte a lui Matei vodă, cea condusă de fostul logofăt Gheorghe Ştefan, aripă în care se aflau şi o seamă de moldoveni, dar şi trupurile de roşii aleşi, despre care Lupu ştia, de la iscoada ucisă de Timuş, că se cam clatină în credința lor față de voievodul muntean. Dar din pricina focului stăruitor al seimenilor, aflați în marginea de miazăzi a câmpului de bătaie, moldovenii, după fiecare asalt, fură siliți să bată în retragere. Situația rămânea nehotărâtă spre desfătarea lui Timuş, care, din apropierea fostului podeț de peste Finta, urmărea încleştarea cu un zâmbet răutăcios pe buze. Aştepta ca oastea socrului său să se frângă şi i se părea că această clipă nu va întârzia prea mult. Abia atunci avea rost să sară izbăvitor în încleştare, în chipul unui mântuitor venit să salveze izbânda.

Căpitanul de nemți, bun cunoscător într-ale războiului, se înfăţişă voievodului moldovean şi-i ceru ca să se dea mai mare însemnate steagului său de trăgaci. Sporind ei năvala, focul seimenilor se va abate într-o parte, iar calea călărimii va fi mai puțin atinsă de sânețele acestora, deci va fi întrucâtva deschisă, încât îşi vor putea împlini menirea. De asemenea trebuia să se slujească de împrejurarea că era lăsat obiceiul ca toți mădularii unei trâmbe de puşcaşi să tragă la poruncă, pentru a întrerupe apoi focul pentru o nouă încărcare a sânețelor. Deci între două trageri apărea un răgaz de linişte. Drept aceasta călăreții era nimerit să se țină la început la oarecare depărtare de vrăjmaş, până ce acesta îşi descărca sânețele, apoi, în răgazul de încărcare, trebuia să țâşnească până aproape de rândurile sale, ieşind din câmpul de bătaie al sculelor seimenilor. Astfel se va putea purcede, cu spadele, lăncile şi buzduganele, la o luptă de aproape asupra pâlcurilor de roşii aleşi, care de bună seamă se vor lăsa lesne copleşite, căci în temeiul ştirilor dobândite de

Material cu drept de autor

Timuş de la solitorul lui Radu Vărzaru, atât aceştia, cât şi boierii cu celtele lor călare erau plecaţi către o înţelegere cu moldovenii, împotriva domnului ce-l aveau. Iar un iureş biruitor va pricinui destulă învălmăşeală, încât să îngăduie trădătorilor să treacă de partea potrivnicilor. Odată aripa dreaptă a duşmanului strivită, odată Gheorghe Ştefan nimicit, moldovenii puteau învălui prin spate mijlocul oştirii vrăjmaşului, prinzându-l în cleşte, dacă la aceiaşi vreme intrau în luptă şi cazacii, atacând din faţă. În asemenea împrejurare Matei ar fi fost zdrobit fără nădejdea vreunui fel de scăpare.

Povaţa binevenită a căpitanului neamţ fu pe dată dusă la împlinire. Lupu însuşi luă cârmuirea călărimii şi porni atacul. Nemţii aflaţi în slujba sa dezlănţuiră un aprins schimb de focuri cu puşcaşii seimeni şi, după făgăduială, le abătură acestora luarea aminte de la năvala curtenilor şi a cetelor boiereşti ale moldovenilor. Slujindu-se de un răgaz de încărcare a sânețelor şi archebuzelor, pâlcurile cârmuite de Lupu ajunseră în faţa muntenilor. Urmă o încleştare crâncenă, dar rodnică. Deşi pedestrimea moldovenească rămăsese în urmă, rândurile curtenilor şi ale roşilor lui Matei fură sfâşiate. Se iscă o aprigă descumpănire printre ei, încât aceştia o luară sprinteni la fugă spre Ialomiţa; iar cum o seamă dintre trâmbe nimeriră un vad peste apă, unde malurile nu erau de fel prăpăstioase, trecură de-a dreptul prin şuvoiul înspumat, deşi, din pricina ploilor din ajun, apele erau destul de umflate. Altele goniră spre miazănoapte şi săriră şanţul în tabără, unde nu încercară măcar să se apere cât de cât, alergând ca smintiţii printre corturi, mai să le dărâme, în loc să se oprească şi, la adăpostul dâmbului de pământ mărginitor, să încerce o împotrivire. Plănuirea lui Lupu şi a urzitorilor munteni părea să se înfăptuiască. Mai trebuia doar fărâmată opunerea prefăcută a celora adăpostiţi în tabără, pentru ca apoi călăreţii lui Vasile vodă să poată

Material cu drept de autor

năvăli pe la spate asupra părții de mijloc și a aripei stângi a lui Matei, singurele cete rămase în neclintire, întrucât cazacii din fața lor stăteau la priveală. Prin această mişcare, pe cale de a izbuti, moldovenii puteau pune mâna chiar şi pe tunuri, acestea fiind orânduite îndărătul rândurilor de mijloc ale oştilor potrivnice. Lupu era nedumerit şi descumpănit că boierii uneltitori, despre care iscoada ajunsă la Timus le vorbise, nu trecuseră încă de partea sa. Se întreba dacă nu se petrecuse cumva vreo schimbare sau dacă ginerele său, descosând prinsul prin tălmaci, care cine ştie câtă română pricepea, nu înțelese ori nu ținuse minte ca lumea dezvăluirile solitorului venit de la vânzători. Uciderea acestuia fusese o uriaşă greşeală. El trebuia păstrat şi iscodit de moldoveni, care, cunoscându-i graiul, n-ar fi scăpat nici un mărunțiş.

Lupu, ajuns aproape de Ialomița, din înălțimea calului, privi plin de nădejde spre cazaci, peste capul oştenilor duşmani orânduiți în partea de mijloc a câmpului de bătaie. Înaintarea sa vijelioasă, izbânzile pe care le dobândise dădeau cazacilor putința de a intra în bătălie în împrejurări peste măsură de prielnice pentru ei, micşorându-le temeinic truda pe care o aveau de întâmpinat. Dacă ginerele său ar fi atacat în acea clipă din față, îl prindeau între două focuri pe Matei vodă, care conducea cetele de luptători dinspre această parte a câmpului.

Principele muntean, dimpreună cu apropiații săi, urmărea cu încordare mersul înfruntării, îngrijat de nenorocirea care se întrezărea. Aripa condusă de Gheorghe Ştefan fusese spulberată, iar Lupu ajunsese în urma lor. O parte a luptătorilor trebuiră să fie întorşi spre el şi asta taman în clipa în care din față puteau năvăli zaporojenii; ori stăvilirea acestora din urmă devenea anevoioasă de vreme ce se văzuse silit să-şi împartă oamenii în aşa fel încât unii să privească într-o parte, iar ceilalți în cea potrivnică. Dar spre

Material cu drept de autor

uimirea, nedumerirea şi uşurarea domului târgovişteanse petrecea ceva ciudat, de neînțeles. Cazacii, chiar şi cei aşezați ca de luptă, care alcătuiau aripa dreaptă şi mijlocul rândurilor potrivnice, rămaseră nemişcați, de parcă ar fi fost simpli privitori la o cătare obişnuită a oastei. Trăgeau numai atât cât să-i țină pe războinicii săi la oarecare depărtare, fără gând de a intra cu adevărat în încleştare.

Matei se întreba dacă nu cumva la mijloc era vorba de o viclenie mult prea greu de pătruns chiar şi pentru închipuirea sa, încât s-o poată înțelege şi să-i întrevadă rosturile şi dedesubturile. Nemişcarea zaporojenilor care-i stăteau în față, orânduită vădit cu bună ştiință, tocmai pentru că părea lipsită de noimă, îl îngrijora peste măsură, atât pe el cât şi pe sfătuitorii săi, dându-le tuturor chiar mai multă bătaie de cap decât călăreții moldoveni ajunşi aproape de marginea taberei. Era de neînțeles ce ascundea această purtare nefirească.

Din pricina înaintării lui Lupu, sfetnicii cerură învoirea lui Matei de a aduce în luptă şi oştenii ținuți în tabără pentru reîmprospătare, pentru ca nu cumva tunurile să cadă în mâna duşmanului, în încercarea acestuia de a-i învălui pe la spate. Hodinite, noile trâmbe fură aşezate în grabă de-a curmezişul drumului călăreților moldoveni. Astfel le închideau acestora calea de a ajunge la tunuri şi în parte chiar spre tabără. Lupu se repezi cu toate puterile asupra lor, dar rândurile nu li se clătinară nici după al doilea asalt.

Privită din zborul păsării, viermuiala de pe întinsul câmp de bătaie arăta peste măsură de pestriț. Într-o parte se vedeau stolurile călări ale boierilor, cu tunici din catifele sau atlazuri, cu mândre mantii pe umeri, ce fluturau în bătaia vântului, scânteind în toate culorile curcubeului şi cu calpace de blană prețioasă pe cap. De sub veşminte ieşeau la iveală cămăşi de zale, uneori scurte numai până în talie,

Material cu drept de autor

alteori mai lungi, coborând până spre coapse. Lor le întretăiau calea cetele de roşii aleşi, tot călare, cu cepchene purpurii strălucitoare şi barete tot roşii în cap. Rangul lor, mult mai mărunt fiind, nu le îngăduia aceeaşi înzorzonare ca a celora dintâi.

În jur, mergând pe jos, se frământau ţâşnind în toate părţile dărăbanii, în tunicile lor vineţii şi cămăşi albe, iar mai încolo se desluşeau o seamă de pâlcuri de lefegii, între care se osebeau mai ales seimenii, în scurteicile lor sângerii. Păstrând obişnuit portul de război de acasă, cea mai mare parte a celorlalţi oşteni în soldă erau uşor de cunoscut, căci aveau pieptul acoperit cu platoşe de oţel, care, în ciuda înnourării, sclipeau de lustruite ce erau prin grija stăpânilor. Iar capul le era apărat de coifuri, fie rotunde, fie ascuţite, după obiceiul ţării de baştină, care nu erau mai puţin strălucitoare. Nu rareori erau încununate şi cu mândre panaşe, care li se arcuiau măiestrit până de cealaltă parte a capului.

În mulţime se amestecau cu sutele şi glotaşii, oameni de rând, mai sărmani, care erau înveşmântaţi în sumane şi nădragi de aba ţărănească. Unii mai păstrau pe ei cojoacele miţoase în care dormiseră de cu noapte sub cerul liber şi căciuli brumării în cap. Cei mai înstăriţi purtau cu mândrie chiar pieptare din piele tare ca talpa, bătute cu ţinte de aramă ca să le dea mai mare tărie.

În nemărginita neorânduială a furnicarului din şesul de necuprins, unii se vedeau ţâşnind într-o parte, alţii în alta, pălindu-se între ei sau alergând la nimereală, în neştire, cuprinşi parcă de o adevărată zbatere a desperării.

Dacă Timuş ar fi intrat în luptă în această clipă, năvălind din faţă, înaintarea lui Lupu asupra tunurilor şi a taberei muntene n-ar fi putut fi oprită. Dar cazacii stăteau la priveală, dându-şi doar cu părerea între ei despre ceea ce vedeau, spre neţărmurita nedumerire a sfetnicilor lui Matei.

Material cu drept de autor

Aceştia, ca de altfel şi domnul, năuci, nu puteau, nici în ruptul capului, pricepe ce se petrece şi ce anume le gătește duşmanul printr-o atât de ciudată purtare.

Cu adevărat însă, tâlcuirea lucrurilor era mult mai simplă decât îşi închipuiau fruntaşii târgovişteni, care căutau în cele ce se petreceau sub ochii lor dedesubturi nespus de adânci, de ascunse şi de încâlcite; ele li se păreau întemeiate pe o înaltă şi tainică învățătură, neştiută lor. Însă totul se mărginea la împrejurarea că Timuş, în înciudarea care-l rodea, nădăjduise că năvala moldovenească va fi oprită, dovedind tuturor nepriceperea socrului său. E drept că nici el nu era tocmai sigur că ai săi vor izbândi negreşit, căci îşi dădea seama că are în față un vrăjmaş la fel de numeros şi peste măsură de bine rostuit. Dar nu asta îl făcea să şovăie şi să zăbovească. Dintre toate îl îngrija mai ales putința ca Lupu să biruiască de unul singur, ceea ce îl făcea să pară caraghios, nemaiputându-i dovedi că fără ajutorul său nu e în stare de nici unele şi că se află la mila sa! Vasile vodă, câştigător, i-ar fi râs sfidător în nas, arătându-i că se poate lipsi de el, că e om de nimic şi plin de fumuri, ori asemenea umilință simțea că nu poate îndura. S-ar fi spânzurat de necaz dacă socrul îi făcea ruşinea asta. Deci în acea clipă adevăratul său potrivnic era Lupu şi nu moşneagul de Matei, încât mai însemnată decât războiul şi izbânda devenea îngenuncherea domnului ieşean. Voia să-l silească să-i cadă smerit la picioare, să-i sărute disperat vârful cizmelor şi să-i recunoască însuşiri de mântuitor. De aceea tânărul aştepta cu sufletul la gură să-şi vadă aliații dând înapoi. Ori aceştia se încăpățânau să facă față, iar întârzierea, care se lungea tot mai mult, îl ducea la desperare.

De altfel Timuş mai avea o pricină de aşteptare. Pentru a-şi dovedi puterile la treapta măreției, îşi întemeiase socotelile pe trădarea boierilor munteni, care făgăduiseră să treacă de partea sa. Trădarea acestora nu numai că l-ar fi

Material cu drept de autor

lipsit pe potrivnic de mulțime de oameni, dar pricinuia şi spărturi nimicitoare în rândurile sale, prin care, strecurându-se, putea spulbera dintr-o singură lovitură apărarea lui Matei vodă, într-un chip care i-ar fi lăsat pe toți fără grai. Deci, dacă ştia să ghicească această clipă cheie, şi intra în luptă taman atunci, răsturna cu totul mersul războiului, lucru care putea trezi credința că numai minunatelor străluminări de dincolo de fire ale cugetului său li se datora asemenea izbândă fără seamăn. Potriveala în timp a asaltului cu trecea potrivnicilor la sine i-ar fi îngăduit să ia numai pentru sine meritul de a fi schimbat sorții bătăliei şi încă fără vreun sârg osebit, de vreme ce lua parte la luptă cu numai o câtime a oştirii sale, şi încă partea cea mai slabă a acesteia! Prin urmare, printr-un joc al părelniciilor pus la îndemână de împrejurări, prețul înfăptuirii sale sporea şi se punea astfel în lumină măiestria sa nemăsurată de căpetenie şi tăria de nebiruit a oştenilor pe care-i cârmuia. Dacă nu nimerea această clipă osebită, atacul, chiar de se bucura de izbândă, n-ar fi părut cu adevărat de o măreție fără de pereche.

De aceea, aşteptând răbdător lucrătura vânzătorilor lui Matei, avea toate temeiurile să mai tărăgăneze un răstimp intrarea în luptă. Cum însă vremea trecea, se nelinişti că socotelile i-ar putea fi date peste cap. În primul rând îl îngrijora năvala izbutită a călărimii lui Lupu, căci aceasta îi putea smulge renumele de deplin învingător al războiului. Pe de altă parte îl zădăra şi întârzierea cu care boierii din partea cealaltă se puneau în mişcare, spre a împlini cele făgăduite de cu noapte. „Oare se vor fi răzgândit nenorociții ăştia, sau a mințit iscoada, vrând să mă atragă într-o cursă?" se întreba Timuş înciudat.

Dar prima putință îl tulbura cel mai mult. Dacă Lupu izbândea făr' de ajutor, se dovedea că oştirea căzăcimii nu avusese un rost osebit în mersul întâmplărilor, iar însuşirile sale, chiar acolo unde apăreau ca neîndoielnice

Material cu drept de autor

– ca spre pildă la Popricani, unde luptase singur, fără a avea ajutor dinspre părtaşii lui Lupu –, ar fi fost şterse. Astfel şi-ar fi pierdut renumele de mare căpetenie. Drept care clocotea de necaz şi scrâşnea năprasnic din dinți, rugând pronia să-i stea alături la împlinirea răfuielii sale.

Polcovnicii tocmai în aceste clipe îi atraseră luarea aminte că a venit vremea să sară în bătălie, ca să dea ajutor moldovenilor, pentru a le împlini izbânzile, căci aveau prilejul de a prinde la mijloc, ca într-un cleşte, pe munteni. Lui i se părea că o spuneau anume că să-i facă în necaz, drept care nu se aleseră din parte-i decât cu groaznice sudălmi. Stăpânit de o mândrie nemărginită şi nesocotind orice judecată sănătoasă, Timuş se încăpățâna să rămână pe loc. Simțea cu toată ființa că doreşte spulberarea deplină a socrului său, chiar dacă nimicirea acestuia putea însemna totodată şi propria lui pieire. În gând îşi spori rugăciunile de înduplecare a proniei şi blestema pe boierii urzitori, căci începu a bănui că retragerea acestora spre tabăra lui Matei închipuise trădarea făgăduită şi că nu va urma nimic altceva. Ori dacă la atâta se mărginea vânzarea, atunci felul cum îşi rostuiseră uneltirea îi dejuca planurile întru câştigul lui Lupu. În loc să-i pricinuiască acestuia căderea, îi înlesnea izbânda!

Între timp Timuş fu înştiințat că cei orânduiți de el şi-au luat pe deplin în stăpânire locurile cuvenite, fiind de ceva vreme gata de a se pune în mişcare. Timuş primi vestea cu duşmănie, dar tăcu, nevoind încă să dea porunca trebuitoare.

Văzând că deocamdată nu are a se teme de un atac din față, dinspre cazaci, Matei vodă întoarse cetele pe care le cârmuia cu fața spre stolurile de moldoveni ajunse în spatele său şi porunci totodată seimenilor şi dărăbanilor, aflați în mărgini, ca împreună să închidă strunga apărută în aripa dreaptă. El începu a bănui că cele petrecute nu erau

Material cu drept de autor

întâmplătoare, ci legate de o încercare de hainire. Nu putea uita că fuseseră unii care, încă înainte de a se înfrunta cu vrăjmaşii, mărturisiseră că nu pot lupta cu fraţii lor de dincolo de Milcov! Era limpede că din capul locului avuseseră de gând să-l vândă; desigur că de aceea fugiseră din faţa potrivnicului! Doar nu degeaba îi împrejmuise cu cetele de seimeni, una aflată în marginea de jos a trupului de mijloc al oştirii sale şi alta în partea de miazăzi a aripei drepte.

Pentru a îndrepta lucrurile trecu el însuşi la cârmuirea oamenilor săi dinspre această parte, înlocuindu-l pe Gheorghe Ştefan, care nu se arătase în stare să facă faţă atacului, dar mai ales jocului peste măsură de viclean al micii boierimi munteneşti. La porunca sa, seimenii din margini se întoarseră cu sânetele împotriva călărimii moldovene în plin avânt şi a fugarilor munteni rămaşi mai în urmă.

Puntea de plumbi dezlănţuită din laturi închise de altfel spărtura apărută. Prin sârgul lor, seimenii atingeau un ţel îndoit. În primul rând opreau pedestrimea moldovenească să meargă pe calea deschisă de călărime. Astfel aceasta se vedea lipsită de un sprijin din urmă, care să-i acopere înaintarea, ferind-o de a fi lovită din această parte. Deci având spatele descoperit, starea ei devenea cam nesigură, avântul fiindu-i primejduit, încât se putea ivi chiar pricină de a bate în retragere. În al doilea rând, focul dezlănţuit dădea de înţeles călărimii muntene că ameninţarea aruncată ei, cum că dacă se va isca bănuială de trădare se va trage asupră-i, nu a fost o vorbă rostită într-o doară, ci că era o hotărâre răspicată, pe cale de a se împlini acum, dacă nu-şi va schimba gândul.

Pe dată boierii lui Matei simţiră schimbarea petrecută şi, parcă răspunzând unui prevăzător strigăt de îngrijare iscat în fundul fiinţei lor, li se furişă în suflet

Material cu drept de autor

îndoiala. Imboldul de a trece la potrivnic se răci grabnic, lucru pe care vel armaşul Radu Vărzaru îl simți deîndată şi încercă să-l preîntâmpine, sârguind a redeştepta prin aţâţări vechile imbolduri şi simţăminte. Se agăţă de mai mulți veliți pe care-i cunoştea şi îi iscodi cu glas de rugă sfâşietoare:

- Ei ce facem? Nu trecem la potrivnic, căci acum e clipa prielnică?! Mai târziu nu ştiu dacă se va mai putea!

În învălmăşeală, cei de care se lega nu prea se mai arătau plecați să-l asculte; poate că unii nici nu-l puteau auzi în groaznicul huiet al bătăliei. Alții îi răspundeau cu tăceri grăitoare, cu priviri stânjenite, ocolitoare. Totuşi el stăruia:

- V-ați răzgândit?! Vă lepădați de învoială?! Dar cum se poate să vă lăsați păgubaşi aşa dintr-o dată?!

Apoi, văzând că nu era luat în seamă, sfârşea zădărât, îndepărtându-şi prin asta şi mai mult ascultătorii:

- Oameni de nimic ce sunteți!

Sâcâiți, aceştia se încruntau şi-şi smulgeau cu silă brațul din strânsoarea degetelor sale, strânsoare prin care cerca să le atragă luarea asupra spuselor pe care le rostea. Era vădit că-i respingeau încercările de ademenire. Unii chiar îl repeziră:

- Eşti nebun?! Tu nu vezi ce face Matei?! Cum vrei să treci prin focul seimenilor săi, care şi fără asta sunt porniți împotriva noastră?! Ne-ar curăța pe toți! Cu viclenia moşneagului te-ai găsit să te potriveşti?!

Deci simțurile îl călăuziseră şi de astă dată bine pe principe, căci cei cărora le făgăduise că-i va pedepsi nu luară în deşert măsurile sale şi se supuseră în asemenea măsură cerințelor clipei, încât, mai târziu, pisarul care va scrie Letopisețul Cantacuzinesc, un anume logofăt Stoica Ludescu, când va zugrăvi lupta de la Finta, se socotea îndreptățit să vorbească despre vitejia spadelor boiereşti! Şi nu o va face cu totul fără temei, dintr-un simplu simțământ de înfrățire cu tagma sa! Sârgul călărimii fusese într-adevăr

Material cu drept de autor

temeinic sporit de primejdia împuşcării, şi încă în asemenea măsură încât, la urmă, se putu vorbi de vitejie şi de jertfă de sine. Cronicarul, care ştia însă adevărul legat de dedesubturile acestei râvne, dar îl dosise în fundul sufletului, simţea nevoia de a dezvinui pe cei din cinul din care făcea şi el parte, şi, pentru a-i scoate de sub poala de umbră a oricărei bănuieli, va stărui în izvodul său asupra bărbăţiei osebite dovedite de cetele boiereşti.

Cu o îndrăzneală de neînchipuit pentru vârsta sa, Matei vodă năvăli asupra pedestraşilor moldoveni, călcându-i sub copite sau sfârtecându-i cu spada din înălţimea calului. Straja anume gătită din porunca marelui logofăt Radu Cocorăscu, datoare să-l împresoare fără încetare şi să abată de la el orice primejdii, nu se vădi în stare să-şi împlinească însărcinările, căci, prin buluceală, abia putea să-l urmeze la depărtare de câţiva paşi, necum să-l mai şi învăluie ocrotitor, cruţându-i sârgul.

La o vreme, în mijlocul învălmăşelii, calul domnului, rănit, se frânse în mijlocul unei sărituri şi se prăvăli. Voievodul sări grabnic din şa pentru ca, în cădere, animalul să nu-i prindă piciorul sub trup şi să i-l frângă. Din pricina zvâcniturii se rostogoli în faţă, printre nişte puşcaşi nemţi de-ai lui Lupu, în mijlocul cărora pătrunsese ca un vârf de lance, spintecându-le ceata. Aceştia, dându-şi dintr-o dată seama cu cine au de a face, şovăiră o clipă cuprinşi de sfiiciune, întrebându-se dacă le poate fi îngăduit lor, nişte oameni de rând, să împuşte un cap încoronat. De altfel prăvălirea îi făcu să creadă că, pesemne, un plumb rătăcit îl lovise deja, ucigându-l. Clipa lor de nehotărâre, pe care le-o iscă apariţia neaşteptată a domnului, îi salvă acestuia viaţa, căci dădu timp celor din strajă să-l ajungă din urmă şi să cureţe locul din jur. Matei, purtându-se de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, încălecă un alt cal, pus în grabă la îndemâna sa de unul dintre însoţitori, şi se avântă mai departe,

Material cu drept de autor

tinereşte, în luptă. Puterea sa, care-i tăgăduia vârsta, uimea pe cei din jur şi-i îmbărbăta totodată pe luptători. Oştenilor munteni, care, mai apropiați fiind, văzuseră întreaga privelişte, nu le venea să creadă în cele petrecute sub ochii. În focul bătăliei lui Matei parcă-i pierise bătrânețea; parcă întinerise dintr-o dată. Sprinteneala sa era greu de închipuit la un om trecut de şaptezeci de ani!

Nemişcarea cazacilor îngădui chiar şi oştilor muntene dinspre latura de miazănoapte a câmpului de luptă, în parte cel puțin, să se întoarcă împotriva moldovenilor, văzându-se neamenințate din față. Răspunsul lui Matei la atacul moldav îşi dovedi rodnicia, căci curând coloana potrivnicilor care pricinuise spărtura era pe cale de a fi gâtuită la mijloc, iar Lupu, care se găsea printre călărețiii care se apropiau de şanțul taberei, era primejduit să fie încercuit, închizându-i-se orice cale de retragere. În inima lui Timuş încolți o nouă nădejde. Sorții socrului său de a ieşi din impas erau departe de a fi atât de siguri, pe cât i se păruseră la început. Prilejul de a-şi dovedi însemnătatea nu era încă pierdut, dacă prețăluia bine clipa în care să sară în încleştare.

Tânărul, ale cărui pogheazuri îngăduite să intre în luptă îşi încheiaseră de ceva vreme aşezarea în orânduiala de bătaie, stătea lângă podețul stricat de pe malul Fintei şi cumpănea mai departe dacă a sosit sau nu vremea să dea porunca de începere a iureşului. Trebuia să aleagă sorocul în aşa fel însă încât să-şi poată vădi înaltele sale însuşiri în opunere cu nepriceperea şi neputințele socrului său. Polcovnicul Nohaci, tulburându-i clipele de cugetare în care era adâncit, se repezi înainte-i şi cu o voce sfâşietoare îl rugă disperat:

- Să intrăm în luptă, luminate. E ultima clipă când mai suntem în câştig! Nu trebuie să-i lăsăm să-şi refacă

Material cu drept de autor

aripa dreaptă, altfel suntem pierduți, iar moldovenii vor fi măcelăriți ca vitele la tăiere.

Dacă lui Timuş prima parte a rugii îi trezi un oarece simțământ de îngrijorare, cea de a doua, legată de nimicirea moldovenilor, îi făcu chiar plăcere, încât în gând îşi spuse: „Dă-i Doamne!" Tocmai îndemnat de aceste trăiri învălmăşite, lui Timuş îi scăpărară ochii de furie şi-l plesni atât de năprasnic peste obraz pe bătrânul polcovnic, încât acesta, luat de altfel şi pe neaşteptate, se rostogoli în iarbă, dar se ridică imediat, ştergându-şi şuvița subțire de sânge, care i se prelingea din colțul buzelor.

- Piei din fața mea, nărodule! Aici nu e vorba de viața câtorva mii de moldoveni nenorociți, ci de cinstea şi renumele nostru! Şi să nu îndrăzneşti să mă înveți tu pe mine codicele cinstei!

Lupu, după ce spintecase rândurile lui Matei şi-şi deschisese o poartă de trecere printre roşii aleşi, fu cuprins de beția avântului. Dar visarea îi fu scurtă, fiind repede curmată când băgă de seamă că era amenințat de primejdia ca Matei vodă să-i taie în două părți coloana cu care străpunsese aripa muntenilor şi să-l despartă de grosul ordiei sale, împingându-l în Ialomița. Ajunsese într-un amarnic impas, căci se afla cu aproape întreaga sa călărime în spatele rândurilor vrăjmaşe, dar lucrul nu părea spre câştigul său. Muntenii care-i aveau în față pe cazaci, văzând că nu trebuie să-şi facă griji dinspre ei, se întoarseră împotriva lui, amenințându-l dintr-o latură. Iar în astă vreme ceilalți, pe care-i hăituise, oprindu-se din alergătură, se puteau şi ei oricând întoarce asupră-i dinspre partea cealaltă. Deci putea fi prins la mijloc, între cei pe care până atunci îi fugărise şi cei care amenințau să închidă în urmă-i spărtura.

Cum cazacii se încăpățânau să nu intre în luptă, spre a ataca muntenii din față, în timp ce el le-ar fi sărit în spate din locul unde se afla în acea clipă, orice nădejde de a

Material cu drept de autor

prinde trâmbele de mijloc ale muntenilor în cleşte era zădărnicită. Ba mai rău, lucrurile se întorceau pe dos, întrucât acum el era cel pe cale de a fi prins în cleşte. Nefiind deci ameninţaţi de cazaci, oamenii lui Matei se puteau lesne repezi asupra cetei sale, vădit mai puţin numeroase. După ce, în prima clipă, străpungerea rândurilor vrăjmaşilor şi pătrunderea până aproape de tabăra acestora păruse o nemăsurată izbândă, şi-l făcuse să întrevadă pentru câteva clipe o biruinţă deplină, clipa, nefiind temeinic folosită din pricina lui Timuş, se preschimba în opusul ei, dovedindu-se până la urmă o crâncenă poticneală. Dacă Matei vodă izbutea să închidă de tot spărtura înainte de a putea fugi dimpreună cu toţi călăreţii, ar fi fost împresurat şi prins ca într-o capcană. O asemenea împrejurare ar fi făcut să fie pierduţi cu toţii, fără vreo putinţă de scăpare.

Lupu, cu ochiul aceluia care avea priceperea mânuirii mulţimilor, simţi deîndată primejdia; dacă nu se retrăgea neîntârziat, vremelnica izbândă de mai devreme se putea preschimba într-o uriaşă nenorocire! Spre nedumerirea însoţitorilor aflaţi în plin avânt, porunci grabnica reînturnare. Moldovenii se năpustiră orbeşte înapoi, într-o fugă atât de năvalnică, încât semenii puşcaşi nu îi putură stăvili, căci ar fi fost călcaţi sub copitele cailor. Ferindu-li-se din cale, redeschiseră fără voie zăgazul, pe care aproape că-l închiseseră. Cum însă pedestrimea moldovenească năzuia a veni pe urma fârtaţilor lor călări, pe făgaşul care le fusese tăiat de aceştia în şirurile muntenilor, ea închidea trecerea înapoi a fugarilor. În avântul ei nestăvilit, călărimea moldoveană, spre a scăpa din strânsoarea seimenilor vrăjmaşi, nu se putu opri la vreme şi dădu peste propriii luptători pedeştri. Izbitura fu năprasnică, şi mulţi dintre aceştia din urmă fură striviţi sub copitele cailor soţilor lor, iar ceilalţi, pentru a se izbăvi, se văzură siliţi să se risipească pe laturi, pe câmpul de bătaie. Dar acesta nu fu singura urgie

Material cu drept de autor

pricinuită de neaşteptata mişcare. Din păcate grăbita întoarcere a steagurilor conduse de Lupu îi aduse pe călăreți în chiar bătaia sânețelor puşcaşilor lor, încât, până ce căpeteniile acestora să se dumirească asupra neaşteptatei schimbări, scăpară un nor de plumbi împotriva celor ce le veneau împotrivă, adică a călărimii proprii, care, în acest chip, avu ea însăşi de suferit de pe urma alor ei.

În urletele de bucurie ale muntenilor, moldovenii, călare sau pe jos, fugeau spre locurile de unde porniseră, pătrunşi de spaima înfrângerii. Cu greu căpitanii lui Lupu izbutiră să-i oprească în marginea zăvoiului mlăştinos, înainte de a cădea în smârcurile băltinde. Îi întoarseră cu fața spre potrivnici, ca să țină piept năvalei acestora. Oricum, rândurile lor se răriseră temeinic, iar prin moartea căpitanului lefegiilor nemți, rodnicia acestui trup de oaste scăzu simțitor.

Cazacii priveau năuciți şi neputincioşi la alungarea soților lor, neînțelegând din ce pricină sunt ținuți pe loc de aproape două ceasuri. Era limpede că se pierdea precumpănirea asupra vrăjmaşului. Ori e ştiut că norocul nu-ți vine în întâmpinare de două ori la rând; de aceea, dacă-l scapi odată, este îndoielnic că te vei mai întâlni curând cu el. Dar, deşi oştenii lui Timuş stăteau tihnit la privealã, nu erau de fel liniştiți. Văzând neizbânda moldovenilor, se temeau pentru chiar soarta lor. Doar tânăra căpetenie cazacă strălucea de fericire, c-ai fi zis că nu-şi dădea seama că zdrobirea soților săi – şi deci slăbirea taberei din care făcea parte – închipuia un prim pas spre propria nimicire.

- Am pierdut clipa potrivită pentru a intra în încleştare! nu se putu ține polcovnicul Hluh să ofteze, uitând că ar putea fi auzit de fiul hatmanului, aflat alături, şi să fie pălmuit de acesta, precum se întâmplase puțin mai devreme cu Nohaci.

Material cu drept de autor

- Acea clipă fericită încă nu a sosit! Steaua noastră abia se ridică! Jocul ar fi mers în paguba noastră, dacă încercarea lui Vasile vodă izbutea! zâmbi învoioşat tânărul.

Polcovnicii îl priviră cutremurați de atâta mărginire şi nesăbuință. Simțeau că fala-i lipsită de noimă, pofta sa de răfuială şi dezbinarea pe care o propovăduia atunci când clipa cerea înfrățire îi vor duce la pierzanie.

- De altfel clipa când vom porni şi noi năvala nu mai e departe. Dar să nu ne grăbim, să-l mai lăsăm oleacă pe arvanit să se perpelească şi să-şi muşte degetele de disperare, să vadă şi să recunoască față de sine însuşi cât de puțin înseamnă atunci când e silit să se mărginească la mijloacele sale. Să-i terfelim nițel mândria sa năroadă cu care îndrăzneşte să ne umilească şi să-i mai retezăm ceva din cununa măreață de ființă împărătească, ca pe viitor să ştie bine ce ne datorează!

- Numai să nu fie prea târziu! bombăni pe înfundate ursuzul Bohun, ferindu-se să fie auzit.

Hotărâse să privească de aproape bătălia, chiar dacă deocamdată nu era în stare să lupte el însuşi.

Timuş Hmelnițki socoti că în sfârşit se dovedea fără putință de tăgadă că Lupu dăduse greş şi că era pe cale de a fi înfrânt. Era deci clipa nimerită ca să intre în joc şi, precum un adevărat mântuitor, să schimbe soarta războiului. Asta va arăta tuturor, fără a mai fi loc de îndoială, priceperea şi iscusința sa de căpetenie. Deci sosise vremea mult aşteptată de a intra în luptă. Mulțumit că soarta nu-i luase prilejul de a-şi vedera însuşirile şi vrednicia, dădu porunca de dezlănțuire a iureşului. „O face cu o întârziere de numai două ceasuri!" îşi zicea polcovnicul Nohaci, aflat în stânga mai-marelui său, căci cam de atâta vreme moldovenii erau siliți să lupte singuri, lucru care, după credința sa, va zădărnici izbânda.

Material cu drept de autor

După ce cercetase învălmăşeala nimicitoare iscată de pe urma retragerii lui Lupu dintre munteni, care pricinuise pagubă în chiar oştirea acestuia, Timuş trase încheierea că la mijloc era vorba de o nemăsurată greşeală de chibzuinţă ostăşească a călărimii moldoveneşti. Ori această nesăbuinţă dovedea că, în împrejurările anume ale acestei lupte, călăreţii nu pot avea decât cel mult un rost lăturalnic, greutatea trebuind să cadă mai ales pe pedestrime. Deci se firitisi că avusese strălucitul gând de a-şi împărţi oastea în două şi că adusese pentru înfruntări mai ales pedestrimea. Hotărârea sa era învederată de această întâmplare, iar judecăţile care-i stătuseră de temei închipuiau, în credinţa sa, o descoperire deosebit de preţioasă în ştiinţa războiului. De aceea se grăbi să împărtăşească polcovnicilor adunaţi în juru-i înţelesurile afunde ale cugetărilor sale, ca să le dovedească prin aceasta că era dăruit cu înalte însuşiri de căpetenie, cu un simţ de prevedere peste măsură de pătrunzător şi o pricepere aparte în a izvodi ieşirile cele mai fericite dintr-un impas. Şi o spuse astfel încât vrednicia sa să se vădească prin opunere la nevolnicia şi nepriceperea lui Lupu, care nu fusese în stare să întrevadă din capul locului aceste judecăţi subţiri şi poate nu le înţelesese nici după ce le trăia ponoasele. Dar el, Timuş, nu va făptui aceeaşi greşeală, mărturisi cu o voită nepăsare, ca în faţa unui mărunţiş de la sine înţeles, pe care numai un prost nu-l pricepe, şi tăie aerul alene cu mâna, într-un semn de despreţuitoare măreţie.

Întinderea dintre cazaci şi rândurile vrăjmaşe era acoperit cu un mărăciniş nu tocmai mărunt, care trecea cel mai adesea de brâul luptătorilor. Pe deasupra acesta era des şi aspru, lucru care da un bun adăpost oştenilor care s-ar fi târât pe brânci spre Ialomiţa. Cazacii o porniră astfel din loc. În răstimpurile în care muntenii opreau focul pentru a-şi încărca archebuzele, sânetele sau arcurile, cazacii se ridicau

Material cu drept de autor

chiar în picioare şi înaintau în sărituri zvâcnite şi repezi prin buruienişul ţepos, care se agăţa de veşmintele lor, zdrenţuindu-le şi frânându-le mişcările. Când săgeţile străpungeau aerul cu un şuierat ascuţit, iar puştile scânteiau din gura ţevilor, scoţând rotocoale de fum, cazacii se prăvăleau fulgerător la pământ, ca împinşi de un singur şi uriaş arc. Astfel roşeaţa mundirelor dispărea dintr-o dată din ochii oştenilor lui Matei vodă, priveliştea devenind din nou verde şi paşnică, ba părelnic chiar pustie. Dar, culcaţi la pământ, vrăjmaşii nu rămâneau nemişcaţi, ci se târau mai departe printre buruieni, ca nişte şerpi. Odată primejdia trecută, zvâcneau din nou în picioare şi-şi urmau drumul în salturi scurte şi smucite. Faţa câmpiei era din nou împânzită pentru câteva clipe de sângeriul cepchenelor şi de brumăriul căciulilor flocoase, răsărite parcă de nicăieri. Astfel, până la noua tragere, zaporojenii înaintau spornic spre oştenii lui Matei şi pe deasupra cu pierderi neînsemnate. Când muntenii reîncepeau tragerea, lucrurile se repetau în acelaşi chip.

Timuş, în fruntea oamenilor săi, cu ochii ieşiţi din orbite şi cu nările fremătânde îşi vântura vitejeşte spada, purtându-se asemenea unei fiare care simte sângele prăzii sale. Totuşi uita un lucru care nu închipuia tocmai un mărunţiş: pedestraşii cazaci erau de neînvins dacă se puteau sprijini pe o împletitură de şanţuri de luptă. Ori aici se găseau pe un câmp deschis şi oblu ca faţa unei mese. Nicăieri nu se vedea vreo groapă sau vreun fel de săpătură. Singurul ascunziş îl puteau găsi numai printre buruieni.

Intrarea cazacilor în luptă, deşi târzie, avu urmări binefăcătoare şi pentru cetele de moldoveni. Dezamăgirea acestora pieri, fuga lor fu zăgăzuită, spaima curmată, iar rânduiala reaşezată. Lucrurile se îndreptară în asemenea măsură încât Vasile vodă Lupu nădăjduia ca va putea reîncepe atacul cu rodnicia de dinainte.

Material cu drept de autor

Matei vodă, înturnat în fața pâlcurilor sale dinspre mijlocul câmpului de bătaie, întrevăzu deîndată câştigul de care se bucura duşmanul; era vorba de ocrotirea mărăcinişului şi fu înciudat pe sine pentru această scăpare. Încă de când cercetase, cu o zi în urmă, câmpul de bătaie, îşi dăduse seama că buruienişul poate adăposti nişte oameni care se târăsc. Se întrebase atunci dacă n-ar fi mai bine să-l nimicească, dându-i foc, pentru a răpi vrăjmaşului această înlesnire; dar se răzgândi, socotind că poate va fi silit să se slujească el însuşi de înlesnirile acestui ascunziş. Acum, văzând zădărnicia trudei arcaşilor şi puşcaşilor săi, îi părea rău că trecuse cu oarecare uşurință peste acest mărunțiş, la prima vedere lipsit de însemnătate.

Clocotind de necaz, voievodul călărea prin fața rândurilor oştirii sale, dârz şi părelnic netulburat de cele ce se petreceau în jur, fără să se ferească de plumbii şi săgețile, care şuierau prin preajma sa. Aga Radu Popescu, aflat pe o ridicătură în mijlocul tunarilor de el ascultători, se întreba dacă nu cumva domnul îşi caută cu bună ştiință moartea. Era o deosebire izbitoare între chipul său neclintit şi fereala tinerilor din mica sa strajă, care se țineau mai în urma sa, căci aceştia făceau mişcări smucite, lăsându-se când spre față, când spre spate, când într-o parte, când în alta pentru a scăpa din calea ghiulelelor, al plumbilor şi al săgeților care vâjâiau primprejur. Dintr-o dată însă treapădul potolit al voievodului şi al alaiul însoțitor se frânse. Calul principelui se prăvăli cu botul în țărână, parcă i-ar fi fost retezate picioarele din față.

Călărețul, din pricina neaşteptatei opriri, fu smuls din şa şi zbură prin văzduh până ce se prăvăli în nişte tufe stufoase de ciulini, care-i îndulciră întrucâtva căderea.

Un murmur de spaimă înfioră rândurile muntene. Dar îndoiala nu ținu decât o clipă, căci sprintenul moşneag se ridică în picioare şi începu să-şi curețe spinii de la gulerul

Material cu drept de autor

pieptarului, ca să nu-l mai zgârie pe gât. Un copil de casă se grăbi să descalece spre a-i da calul.

Domnul sări uşor în şa şi-şi reîncepu netulburat treapădul, strigând porunci scurte şi limpezi cetelor pe lângă care trecea. Însă abia încălecat, că şi bidiviul de schimb fu împuşcat sub el de către cazacii aflați în plină înaintare. Noua cădere fu la fel de înmărmuritoare ca şi cea dintâi. Deşi atât de bătrân şi zvârlit atât de năprasnic prin văzduh, voievodul scăpă şi de astă dată fără nici o vătămătură, căci mai păstrase destulă sprinteneală ca să poată face în aşa chip încât să cadă fără de primejdie.

Pe neaşteptate, sfâşiind posomoreala cenuşie a zilei, câmpia fu cuprinsă de o lumină cu totul ciudată rod, al unei străluminări stinse, nelămurite, care parcă nu venea de nicăieri sau de pretutindeni. Învăluitorul străluciu roşietic se dovedea până la urmă lăptos şi lipsit de limpezime, neputând înzestra lucrurile cu o umbră sau cu un chip desluşit. Din pricina stării de teamă, de îndoință şi primejdie, simțământ firesc pentru sufletele frământate ale luptătorilor, acest soi de licăriş, care premerge adesea furtunile, prin neobişnuitul său tulburător, dădu oştenilor din amândouă tabere un fior, ca acela care se naşte în fața sfintelor şi nepătrunselor taine dumnezeieşti. Priveliştea aducea pe undeva cu zugrăvelile de pe bolțile bisericilor, unde prin spărtura unor nori negri se văd pătrunzând prin văzduh raze piezişe de lumină, care dau priveliştii iz de taină, cu înțelesuri pe cât de adânci, pe atât de ascunse. Cu toții aveau presimțul că se află neîndoios în fața unui semn ceresc şi se întrebau cu nădejde, dar şi cu îndoială, căreia dintre părți îi era el menit. Vântul, care venea dinspre apus şi bătea spre răsărit, se întețea şi el, izbindu-i în față pe cazacii şi pe moldovenii care reîncepuseră iureşul.

Ciudatul joc de lumină îi atrase luarea aminte şi lui Matei vodă, dar, după ce cercetă bolta şi apoi zarea, nu

Material cu drept de autor

se arătă deloc mişcat sau speriat. Îl îngrijora mai mult înaintarea cazacilor, care devenise amenințătoare, căci aceştia ajunseră la mai puțin de o sută de paşi de oamenii săi. În curând lupta de la depărtare, întemeiată pe înfruntarea cu săgeți şi unelte de foc, va trebui să lase locul unei încleştări de aproape, adică măcelului. Vor zăngăni de acum spadele încrucişate, lăncile izbite, topoarele de luptă, ghioagele ghintuite şi bicele de război din fier. Matei nădăjduise să nu se ajungă până acolo, dar mersul încleştării ducea în chip neferit la aşa ceva, fără vreo putință de a putea stăvili lucrurile.

Între timp şi moldovenii se reorânduiseră, astfel încât aripa dreaptă a muntenilor, care după ce se închegase şi pornise într-un iureş furtunos, fu silită să treacă în apărare. Matei îți dădea seama că precumpănirea sa şi putința de a dobândi izbânda intră în scădere şi se încruntă dârz. Dar nici nu se gândea să se dea bătut, căci supunerea față de voia sorții nu-i stătea în fire, ci greutățile îi întăreau hotărârea de a merge până la capăt, cu orice risc.

Bătălia se întețea. Săgețile, prin mulțimea lor, îmbrăcau întregul câmp într-un văl fremătător şi şuierător; archebuzele, sânețele şi pistoalele scăpărau scurt şi după aceea fumegau alene. Tunurile grele bubuiau asurzitor, parcă prevestind furtuna care amenința să se dezlănțuie; împroşcau ghiulele grele şi uneori, în locul în care acestea izbeau ținta, zburau în jur aşchii sau bucăți de țărână. Privit din zborul păsării, câmpia apărea peste măsură de pestriță; era presărat de mii de oameni în risipă, îmbrăcați în veşminte viu colorate, ale căror culori erau de cele mai felurite tării, trecând de la vinețiu la roşu, de la alb la galben, la verde sau albastru. Alocuri, prin buruienişuri, se deslușea luciul oțelos al coifurilor, al pieptarelor de fier şi-al cămăşilor de zale.

Material cu drept de autor

Mirosul reavăn de țărână frământată, izul înțepător de sânge şi de năduşeală, încărcătura de dinainte de furtună a văzduhului, ațâțau pornirile sălbatice, ascunse în afundul sufletelor celor încleştați.

Domnul muntean se retrase câteva clipe din miezul învălmăşelii, încercând să-i cuprindă în priviri pe ai săi, spre a le putea cântări mai bine starea. Se urcase pe tăpşanul aridicat mai în urmă pentru a înălța tunurile deasupra întinsului câmpiei.

Aripa dreaptă, deşi silită să treacă de la atac la apărare, părea că va face cu bine față moldovenilor pe care-i avea de potrivnici, căci aceştia din urmă mai sufereau vădit de pe urma pierderilor avute în răstimpul celei dintâi năvale, de altfel neizbândite. Iar roşii aleşi, ştiindu-se sub amenințarea seimenilor din vecinătate, parcă mai prinseseră inimă. Frica le slujea deci de bun îndemn, făcându-i să sârguie acum mai temeinic.

Pedestraşii cazaci, care erau ascunşi prin mărăcini, deveniseră de nevătămat, venind tot mai aproape de munteni. Prin aceasta, în acea clipă, partea de mijloc a oştirii lui Matei era mai primejduită decât aripile. În curând era de aşteptat ca zaporojenii să izbească din plin întâile rânduri ale luptătorilor munteni, alcătuite din seimeni, dărăbani şi levenți, în care domnul îşi punea mare nădejde.

Aripa stângă, în care intrau lefegii unguri şi leşi, care avea de înfruntat tot pe cazaci, era însă în câştig, căci latura vrăjmaşului dinspre această parte, din pricina împrejurării că, în chip nechibzuit, Timuş hotărâse să ia parte la încleştare cu numai jumătate din polcurile sale, era cam scurtă şi subțire şi putea fi învăluită pe la miazănoapte. Matei trimise un copil de casă la nepotul său, vel spătarul, ca să-i atragă luarea aminte asupra acestei înlesniri, căci nu avea încredere în agerimea sa şi îşi zicea că pesemne n-o să fie în stare s-o bage singur de seamă. Dar Diicu, care se ştia

Material cu drept de autor

osândit pentru neîmplinirile pe care le avusese în zilele de dinainte pe drumul de la Focşani la Şoplea, sârguia să dea tot ce era mai bun în el. E drept că nu băgase de seamă cele arătate lui de domnitor, în schimb simțise că potrivnicii intraseră în luptă pe latura aparținătoare lui cu puteri mai scăzute decât cele aflate sub conducerea sa. Pe deasupra proasta înțelegere dintre duşmani îi părtinea peste măsură de mult pe munteni în întregul lor şi bineînțeles şi pe el. Deci socotea că norocul pare să-i surâdă din nou şi era hotărât să se slujească de împrejurări, pentru ca să-şi cârpească renumele ştirbit. Ca atare lupta cu râvnă osebită.

Matei zâmbi mulțumit şi trimise un ceauş şi căpitanului de leşi – aflat taman în capătul de miazănoapte al cetelor muntene –, tocmai pentru că nu avea o deosebită încredere în Diicu. Îl înştiința şi pe acesta să ia seamă la gândul său, căci numai el, prin locul unde se găsea, putea purcede la înfăptuirea învăluirii plănuite.

Apoi, socotind că a desluşit lucrurile, se avântă din nou, încrezător, în primele rânduri, în vreme ce oştenii îi deschideau, plini de cuviință, cărare prin mijlocul lor. Aştepta ca leşii să pornească mişcarea pe care le-o poruncise, pentru a dezlănțui un atac cu toată mulțimea oştenilor săi, care, cu puțin noroc, putea răsturna din nou sorții în folosul său. Deocamdată aceştia îşi pândeau nemişcați duşmanul, ale cărui obiceie se grozăveau că le cunosc mai bine decât oricine altcineva!

Ştiința pe care ziceau ei că o stăpânesc asupra acestui lucru stârnise deseori haz muşcător la Curte, mai ales că mai-marele lor, foarte lăudăros din fire, îşi cam sâcâia ascultătorii cu izmenelile sale, întărâtându-i prin aceasta ca să-i arunce cugetări înțepătoare. Astfel, cu luni în urmă, întâlnindu-l în cale pe căpitanul de leşi când acesta venise să-şi ia simbria, vel vistiernicul Ghinea, cu o perfidie ascunsă, nu se putu ține să nu-l ia puțin la vale. La început,

Material cu drept de autor

în chip viclean, se grăbi să sădească părerea că e cu adevărat încredințat de deplina-i pricepere în treburile căzăceşti, aceasta pentru a-l lovi mai zdravăn în fala sa. Drept care începu ca şi cum i-ar încuviința grozăvelile:

„E adevărat că din leatul 1648, adică de acum mai bine de patru ani, de când cazacii zaporojeni s-au răzvrătit împotriva regelui vostru, ați fost siliți a da numeroase războaie cu ei! Deci e firesc să-i cunoaşteți bine!"

După această părelnică recunoaştere, cugetarea, pe care şi-o gătise drept încheiere, apărea ca neprevăzută şi deci mai usturătoare. Cu acest gând răutăcios adăugi muşcător, prefăcându-se însă că, nici prin cap nu-i trece vreo batjocură:

„Dar pare-se că n-ați învățat prea multe de la ei, de vreme ce ați luat de fiecare dată bătaie!"

Boierii martori ai întâmplării se veseliră din plin, iar căpitanul de leşi, cu obrazul roşu de ruşine şi de furie, se văzu silit să bată în retragere. In afară de a fi fost o vorbă de duh, spusa nu avea nici o altă îndreptățire, căci cu adevărat lefegii leşi ai lui Matei vodă erau nişte războinici destoinici, iar învinuirea aruncată de dregător în legătură cu nepriceperea lor era mai mult decât neîntemeiată, dacă nu chiar nedreaptă.

Acum steagurile de leşi aşteptau nemişcate la pândă, ca o haită de fiare ieşite la vânat, în vreme ce caii încordați băteau nerăbdători pământul în loc. După părerea căpitanului, cazacii trebuiau lăsați să vină destul de aproape pentru ca năvala oamenilor săi să-i izbească fulgerător, nelăsându-le vreme să se reorânduiască. După ce mai aşteptă un scurt răstimp, dădu semnul de pornire. Dintr-odată, ca o vijelie, caii lor zvâcniră înainte, călcând în picioare cazacii tupilați în mărăcini, iar călăreții îi înțepau de sus, cu vârful spadelor şi al lăncilor, pe cei care încercau să se ridice ca s-o ia la sănătoasa.

Material cu drept de autor

Cu toată primejdia închipuită de trăgaci, în fața neașteptatei amenințări, cazacii săriră în picioare, ieșind astfel din ascunzătoare ca să-și înfrunte destoinic potrivnicul încălărat. Ajunși în sfârșit la vedere și neatenți la timpii de încărcare a sânețelor, se pomeniră măturați de un val de plumbi, care, lovindu-i dintr-o latură, îi nimeri din plin. Era prima greșeală a cazacilor. De altfel din această clipă buruienișul înceta de a mai închipui un adăpost pentru ei și dintr-un câștig deveni o piedică, căci spinii le frânau cu îndărătnicie mișcările, încetinindu-le avântul tocmai când se cerea să fie mai sprinteni și mai repezi. Odată aridicați în picioare, ar fi trebuit ca, dintr-o săritură, să se prăvale asupra vrăjmașului, silindu-l la o înfruntare cu spadele, topoarele de luptă și ghioagele, la care erau neîntrecuți; ori ei își pierdeau vremea în încleștarea cu polonezii, stând cu piepturile dezgolite în fața țevilor flămânde ale sânețelor îndreptate asupra lor.

Matei vodă, luminat la față, se ridică în șa pentru a cuprinde mai bine cu vederea ceata polonezilor săi. Era tocmai ceea ce își dorise; acum putea fi mulțumit. Tragerea înapoi a oștirii sale în prima parte a luptelor se va preschimba de acum încolo, își zicea el, într-o năvală rodnică și avântată! La semnul pe care-l făcu, pedestrașii lefegii se năpustiră asupra cazacilor. Matei însuși lovea năprasnic în dreapta și în stânga cu spada, încât, atunci când întâlnea în cale vreo lance ce-i stătea împotrivă, țâșneau scântei, iar din lemnul prăjinii săreau aschii.

În apropierea domnitorului un oștean fu descăpățânat cu o lovitură atât de năprasnică, încât țeasta retezată a acestuia zbură vâjâind prin văzduh, urmând un lung drum în boltă. În calea ei, venind din spate, hârca trecu pe lângă urechea lui Matei vodă și, cum din gât mai țâșnea un bogat șuvoi de sânge, îl stropi dintr-o parte pe domnitor, mânjindu-l pe obraz și pe haine. Matei abia de apucă să se

Material cu drept de autor

ferească de pălitură. Puțin lipsise ca să fie izbit în ceafă. Când țeasta zvâcni pe lângă ochii unuia din bidivii însoțitorilor săi din straja care-l veghea, animalul se ridică speriat în picioarele din spate. Călărețul, luat pe nepregătite, începu a se clătina primejdios. Ca să-şi redobândească cumpătul nu mai arătă o clipă destulă luare aminte la cei din jur. Răstimpul, deşi foarte scurt, fu însă îndeajuns ca o lance să i se înfigă în pântece. În împinsoare, din pricina legănării călărețului, calul se descumpăni şi căzu, trăgând după el şi omul din şa, pe care-l strivi în parte sub greutatea sa.

Capul, în cădere, lovi în spate un războinic. Acesta, speriat, şovăi o clipă, nedându-şi seama despre ce e vorba; potrivnicul se sluji de micul răgaz al tresăririi ca să-l înjunghie. Rănitul mai rămase puțin în picioare, iar, în această vreme, tigva care-l pălise i se rostogoli în lungul şirei spinării, mânjindu-l de sânge; la urmă aceasta căzu în noroi. După câteva clipe se prăvăli alături şi rănitul pe care-l lovise. Atingerea cu mâzga moale, răscolită, pricinui o ultimă strâmbătură, ca de scârbă, pe obrazul scăfârliei lipsite de trup şi o clipire parcă mirată, nedumerită a pleoapelor. Cu aceasta, chipul împietri pentru totdeauna. Spre ochii deschişi, care nu mai vedeau, se apropie o potcoavă. Colții acesteia îi pătrund adânc în orbite, străpungând globurile albe. Animalul se poticneşte, dar nu cade, redobândindu-şi cumpătul. Imediat după aceea o altă copită calcă țeasta. De astă dată însă dobitocul alunecă pe rotundul scăfârliei şi cade în genunchi, iar călărețul face o tumbă prin văzduh, zburând peste capul calului. În locul rămas gol pe şa se înfige o lance. Răsturnarea bidiviului şi țâşnetul călărețului i-au salvat acestuia viața. Câteva clipe mai târziu în jurul încep a tropăi pedestraşii, fârtații răposatului, iar ce-a mai rămas din hârcă, după ce fusese spartă de copite, e strivit sub tălpile cizmelor.

Material cu drept de autor

Alături de aceste rămăşiţe respingătoare ale ţestei zăcea oşteanul pe care, în zborul ei, tigva îl lovise în spate. Acesta era rănit, dar nu murise de vătămătura cu care se alesese. După câteva clipe, dezmeticindu-se, bărbatul încercă să se ridice în genunchi; se feri ca să nu fie călcat în picioare de cei din jur. Dar norocul e trecător. Abia dacă izbutise să se înalţe pe jumătate, că, în fărâma unei clipe, zăreşte vârful unei lănci, a cărei sclipire săgeta spre pieptul său. Prinse ascuţişul cu mâna, împingându-l în lături; apoi smuci arma, trăgând odată cu ea pe lăncier. Acesta se prăvăli în noroi, căzând cu pieptul în ascuţişul unui jungher ţinut cu lama în sus de pumnul înţepenit a unui leş, care zăcea la picioarele sale.

Puţin mai încolo ţeasta lipsită de trup mai e lovită de încă o copită, care-o striveşte cu totul. Trosnind surd, oasele îmbucătăţite se fărâmă mărunt, iar totul se revarsă la rădăcina buruienilor ca o cocă vâscoasă, care se împrăştie în mâzga murdară, îmbibată cu sânge.

Oşteanul rănit, abia înălţat în genunchi, cade din nou în noroi, lovit fiind de cei care se bat în jur. Desperat face o nouă încercare de a se ridica, dar mâna îi lunecă prin terciul nedesluşit, care mai devreme fusese un cap de om. Luptătorii, în încleştarea lor pe viaţă şi pe moarte, spre a-şi păli potrivnicul sau pentru a se feri de el, fac când un pas înainte, când unul înapoi, într-un fel de legănare a cumpenei sorţii lor. În această îmbrânceală, atât ai săi, cât şi vrăjmaşii îl izbesc, culcându-l iarăşi la pământ. Apoi unii se împiedică de el, pălindu-l fără voie în coaste cu cizmele, în timp ce alţii calcă de-a dreptul peste trupul său. Sub apăsarea tălpilor, coastele celui căzut pârâie, vestindu-şi frângerea. Omul nici nu mai apucă să strige după ajutor, să ceară milă, că-şi dă sufletul, deşi rana făcută cu spada era destul de uşoară şi nu i-ar fi pricinuit moartea.

Material cu drept de autor

Învălmăşeala crescuse în asemenea măsură, încât războinicilor începu să le fie greu să osebească fârtaţii de duşmani, pricină din care mulţi păleau cam la nimereală în cei din preajmă. Larma devenise de nedescris. Toţi răcneau, aceasta dându-le pesemne mai mult avânt şi poate chiar simţământul că-şi sperie potrivnicul. Ţipetele se întretăiau cu bufniturile surde ale ghioagelor şi spadelor în scuturile de piele sau de fier. Din pricina mişunelii şi a înnegurării devenea tot mai anevoios să-l recunoşti pe cel care se nimerea a se afla în faţa ta. Dezlănţuirea sălbăticiei ajunsese la culme. Oamenii parcă se preschimbaseră în fiare.

Călăreţii se învârteau prin gloată, cu lăncile coborâte, pregătiţi să ridice în ele, ca în nişte frigări, pe cei care se încumetau a le veni mai pe aproape. Spadele grele, cu două tăişuri se încrucişau cu zornăit asurzitor. Pe deasupra treceau şuierând valuri de săgeţi şi deseori roiuri de plumbi. Din când în când mai vâjâiau prin văzduh şi ghiulelele tunurilor şi săcăluşelor, făcând prăpăd acolo unde cădeau în mijlocul cetelor de luptători. Mai încolo un bărbat, vădit ţăran glotaş, dădea cu o toporişcă uriaşă când într-o parte, când în alta, făcând gol în jur. Nu toţi fârtaţii săi erau însă la fel de temeinic înzestraţi. Mulţi se vedeau nevoiţi să se mulţumească cu baltage cu unul sau două tăişuri, ori cu securi mai mici, folosite pe la stână sau în trebile de vânătoare. În lipsă de suliţe ostăşeşti adevărate, aceştia se nevoiau a se sluji de simple ţăpoaie, iar unii chiar de nişte furci. Între lefegii, alături de puşcaşi, se osebeau unii cu paloşe scurte, pe care le mânuiau cu mare îndemnare, iar alţii păleau în jur cu ghioage grele de fier, pline de colţi.

Încleştarea pricinuia un soi de legănare a pâlcurilor de bărbaţi, într-o clipă unii luând-o înainte, iar cei aflaţi de cealaltă parte dând înapoi, pentru ca apoi cumpănirea să se petreacă înspre latura potrivnică.

Material cu drept de autor

Deodată Matei simți o durere usturătoare la vreo palmă două din jos de genunchiul stâng. Fără voie, piciorul îi zvâcni într-o parte şi-i scăpă din scară. Domnul îşi pierdu cumpătul şi fu cât pe ce să se prăvălească de pe cal. Dădu drumul la dârlogi şi se agăță cu mâna stângă de coama animalului. După o clipă de cumpănire izbuti să se aşeze din nou temeinic în şa şi căută cu vârful cizmei bolta scării, dar piciorul parcă nu-l mai asculta. Un junghi pătrunzător îl săgetă din călcâi până în şold, încrâncenându-i vinele întregului trup. Se plecă în față şi-şi pipăi locul dureros. Simți prelingându-i-se sângele printre degete. Un glonte rătăcit, venit dinspre cazaci, îi pătrunsese în partea de sus a fluierului piciorului stâng, chiar sub genunchi. Nu-şi putea da seama cât de mare şi de grea era vătămătura. Se întrebă doar dacă şi osul i-o fi fost atins, dar nu avea cum cerceta starea beteşugului care-l lovise. În acea clipă, un paic din straja care-l ocrotea, zărindu-i mişcările, ghici că i s-a întâmplat ceva şi se repezi să-l sprijine. Abia atunci voievodul, care pentru o clipă uitase de locul în care se afla, îşi reveni şi întrevăzu într-o străfulgerare că ieşirea sa din luptă ar putea pricinui o mare descumpănire a oştenilor, înspăimântându-i. Trebuia să meargă fără preget până la capăt! Îl alungă pe tânărul curtean cu vorbe de ocară şi, slujindu-se de mână, îşi aşeză piciorul la loc în scară. Reluă treapădul, uitându-se în jur ca să cerceteze dacă scurta sa oprire înrâurise în vreun fel mersul încleştării şi se arătă mulțumit de cele care i se înfățişau.

Neobişnuitul străluciu care dăduse văzduhului o ciudată culoare de jeratic încins, se stinse la fel de neaşteptat precum apăruse, lăsând în urmă negreala unei înserări pretimpurii, într-o privelişte strivită de nori plumburii, amenințători. Negureala străvezie din jur aducea întrucâtva cu bezna, nu tocmai deplină, a hrubelor din palatele părăsite, prin surpăturile cărora mişună fantasmele. Timuş, parcă

Material cu drept de autor

străbătut de un uşor fior la acest gând, se uită încruntat spre cer. Întunecarea îl zădărea, dându-i nedesluşitul simțământ că însăşi firea locului i se împotriveşte. Scrâşni dârz din dinți, lovind sălbatec în jur cu spada, a cărei lamă se desluşea în văzduhul noptos prin sclipirile argintii pe care le arunca. Un fulger lumină crud, pentru o clipă, întinsul câmpiei, zugrăvind umbre hidoase pe chipul luptătorilor. Când mohorâta negureală se revărsă din nou asupră-le, un trăsnet năprasnic acoperi larma armelor, făcând să se cutremure locul până în tării, cu un răsunet de apocalipsă. Văzduhul parcă fusese cuprins de clocot. Timuş tresări din tot trupul şi rămase cu brațul înălțat, uitând să ducă până la capăt lovitura pe care tocmai o începuse. Dar se trezi imediat din năuceală şi-şi înjunghie fără a şovăi potrivnicul, rămas şi el, la rândul său, descumpănit câteva clipe.

Sângele şi primejdia fără de margini îi încordaseră ființa până dincolo de orice măsură, trezind în el o plăcere răscolitoare, ca aceea a fiarei care-şi sfâşie prada. Nu era însă vorba numai de o plecare sângeroasă a cugetului său, ci şi de dorința de a-şi trăi viața dincolo de orice îngrădire. Era stăpânit ca de patimile unei beții desfătătoare şi înfiorat de imbolduri de sălbăticiune ieşită la vânat, imbolduri care nu se mai cereau cernute de judecată, întrucât le avea dobândite din naştere. Ele răbufneau năvalnic la suprafață din fundul sufletului, cu un patos de nestăpânit. Se simțea de parcă ar fi fost copleşit de vedenia de vis a unei măreții de necuprins, dar totuşi simțurile îi rămăseseră treze şi întărâtate de pofte sălbatece, bărbăteşti.

Un polcovnic îşi croi cu greu cărare până la el şi i se alătură în fugă, înlăturând între timp din cale câțiva dărăbani care năvăleau asupră-i:

- Stăpâne, rogu-te porunceşte oştilor lăsate de-o parte ca prospătură să intre în luptă, căci polonezii şi ungurii

Material cu drept de autor

ne dovedesc! Ne-au pătruns adânc în coastă şi fără ajutor suntem pierduți!

Omul rămase pironit locului, privind năucit în urma mai-marelui său, care se îndepărta în goană, sclipindu-şi năvalnic spada în slaba lumină a celei înserări pretimpurii. Nu încăpea îndoială că nici măcar nu-l ascultase, prins de desfătarea uciderii. Polcovnicului nu-i venea să creadă ca fiind adevărat ceea ce vedea. Era lipsit de orice noimă ca, în vreme ce oştenii intrați în luptă erau amenințați să fie măcelăriți, alte câteva mii să stea la adăpost dincolo de zăvoiul Fintei, tăind frunză la câini. E drept că unii dintre cei din urmă, mai nerăbdători din fire, ieşiseră din tabără şi se cățăraseră în sălciile şi arinii din marginea luncii din fața lor şi, fără să încerce să se amestece, se căzneau să privească înfruntarea prin golurile frunzişului. Doar că nu ajunseseră încă să pună rămăşaguri pe seama sorților de izbândă ale fârtaților lor care luptau. Se purtau de parcă la mijloc ar fi fost vorba de o simplă şi paşnică întrecere de îndemânare, nu de un război adevărat. Se minunau de iscusința unuia sau altuia, întâmpinând cu strigăte încântate de îmbărbătare pe unii sau cu urlete de neîncuviințare şi de ciudă pe alții. Din fericire, fiind departe, iar larma nemărginită, cei prinşi în luptă nu aveau cum să-i audă, căci, zădărâți, desigur că ar fi sărit la ei.

Fulgerele şi tunetele se întețiră, de nu se mai ştia când bubuiturile veneau dinspre tunuri şi când dinspre tării. Norii se lăsaseră şi mai jos, sporind întunecimea, deşi până în seară mai erau câteva ceasuri bune. Din păcate lucrurile mergeau tot mai rău pentru cazaci, dar nimic nu mai putea fi schimbat, căci polcovnicii din tabără, deşi ar fi dorit să sară în ajutor alor lor, se temeau să treacă la fapte, cunoscând firea nestăpânită, neiertătoare şi răzbunătoare a lui Timuş. Lucrurile deveneau mai mult decât îngrijorătoare, căci marginea de miazănoapte a aripei drepte a cazacilor se

Material cu drept de autor

clătina tot mai vădit. Leşii, urmaţi de lefegii unguri – cărora muntenii le ziceau cătane –, tăiaseră cărări adânci în mijlocul ucrainenilor, fărâmându-i în cete răzleţe, care nu mai răzbeau să se ajute între ele.

Matei, îmbărbătat, porni un iureş tot mai avântat cu oştenii din partea de mijloc a rândurilor sale, pe care le pusese dintru început sub ocârmuirea sa. Acestea erau alcătuite din mulţime de lefegii, care se dovedeau oşteni de cel mai bun soi, cărora li se putea încredinţa pe deplin. Din această pricină, de altfel, luase conducerea lor nemijlocită. În faţa acestei năvale stăruitoare a pedestrimii şi prin sporirea bătăii tunurilor munteneşti, înaintarea căzăcească fu silită să bată pasul pe loc, ajungându-se la o cumpănire vremelnică a puterilor, dar care era destul de nestatornică dinspre amândouă părţile.

Cu totul pe neaşteptate, după un noian de fulgere şi tunete, se dezlănţui năprasnic furtuna. Ea fusese de altfel vestită încă de dimineaţă de norii vineţii, de fulgerele şi trăsnetele la început de tot răzleţe şi de vântul şfichiuitor, dezlănţuit însă temeinic abia în ultimele ceasuri. Stropii mari şi grei cădeau mai întâi rar şi nehotărât, apoi tot mai vârtos şi mai biciuitori, îndesirea lor dezlănţuind prăpădul. Vijelia se întetea de la o clipă la alta.

Loviţi de urgie, pomii din cele două lunci învecinate, a Ialomiţei şi a Fintei, scârţâiau şi trosneau din trunchiuri, clătinându-se parcă gata să se frângă sau să fie smulşi din rădăcini. Pârâiturile ajunseră atât de puternice, încât se puteau auzi din chiar mijlocul câmpului de bătaie, deci de la o bună depărtare, răsunetul lor spăimântător înfiorând luptătorii. Se părea că firea însăşi se răzvrătea, răscolită. Aşa ceva parcă nu se mai pomenise! Picăturile deveniră atât de dese şi de mari, încât ai fi zis că se contopiseră într-un singur şuvoi, alcătuind un soi de cădere urlătoare din înalturi, care se prăvălea strivitor asupra celor

Material cu drept de autor

încleştaţi. Năboiul devenise atât de vârtos, încât vederea nu-l putea străpunge pe o depărtare mai mare de câţiva paşi, fiind mai amarnic decât o negură, a cărei jilăveală n-ar fi fost însă atât de pătrunzătoare. De altfel şi lumina se împuţinase, de puteai crede că s-ar fi lăsat de-a binelea seara, şi încă una destul de târzie. Cerul parcă-şi deschisese baierele şi-şi revărsa cuprinsul până la ultima picătură peste pământ. Puhoiul, scăpat peste buza de genune a tăriilor, avea desimea şi puterea de pălire a unei duruitori uriaşe. Grozăvia curgerii vestea parcă un nou potop. Pe deasupra, vântul, suflând năprasnic dinspre apus spre răsărit, mâna în obrazul cazacilor şi al moldovenilor tot jirloiul, orbindu-i şi punându-le stavilă în mers. Dar totodată izbea muntenii în spate, îmbrâncindu-i înainte, de parcă dorea să le sporească avântul, împingându-i cu sila asupra vrăjmaşului. Fulgerele spintecau ameninţător bezna, trăsnind copacii din lunci, creasta dealului învecinat, uneori chiar tufele din mijlocul câmpului sau unele case din cătunul din apropiere. Odată cu trecere vremii numărul trăsnetelor care loveau în mijlocul luptătorilor începu să sporească, de parcă ascuţişul spadelor şi al lăncilor care se înfruntau, spintecând văzduhul, le-ar atrage asupră-le, înteţind urgia.

Fulgerele şi trăsnetele, devenite tot mai înfiorătoare, izbutiră să-l bage în sperieţi şi pe Ibrahim, dimpreună cu ai săi. Multe dintre ele loveau în jurul lor şi cu osebire în parii corturilor înălţate mai în spate. Creasta măgurii pe care se afla slujbaşul turc ajunsese peste măsură de primejdioasă. Acesta, înspăimântat de furtună, pentru a nu atrage asupră-şi trăsnetele prin înălţime şi prin ascuţişul spadei de oţel pe care o purtă la brâu, se grăbi să descalece şi să dea iataganul unui ienicer. Dar tocmelile acestea nu i se părură îndestulătoare, căci creasta era lovită fără încetare de fulgere uriaşe, a căror vine luminoase urcau până undeva foarte sus, prin ascunzişurile norilor smolii, nespus de groşi.

Material cu drept de autor

Turcul înțelese că e mai înțelept ca să-şi părăsească locul de priveghere. De altfel şederea sa aici era şi cu totul zadarnică, căci vâltoarea potopului devenise atât de aprigă, încât năştea în juru-i o negură cu neputință de pătruns cu vederea. Parcă fusese trasă în față-i o perdea groasă, prin care nu mai putea desluşi nimic din ceea ce se petrecea jos, la picioarele sale, pe câmpul de luptă. Nu îndrăzni însă să pogoare cu totul de pe înălțime, căci se temea ca să nu fie prins în iureşul bătăliei şi prin ceața deasă, să fie luat de unii oşteni drept vrăjmaş. În învălmăşeală şi în urma orbirii pricinuite de pâcla ploii, nu putea nădăjdui că cineva îi va înțelege rostul acolo.

Oricum, trebuia să se pună totuşi la adăpost şi de vijelie. Să se tragă în cort nu avea noimă, acesta fiind ars în parte de pojarul fulgerelor care se abătuseră asupră-i, pesemne atrase de parii ascuțiți pe care fusese aridicată pânza, dar poate şi de înălțimea înjghebării. Deci ea nu oferea nici un fel de adăpost, ci dimpotrivă. Ca să coboare în câmp era la fel de primejdios, putând fi ucis din greşeală. Lăsând de-o parte cele două putințe de alegere, trebuia să găsească altă ieşire. Îşi aduse aminte de vadul prin care Matei vodă urcase mai devreme la el călare. Acesta se adâncea ca o albie aşezată în susul povârnişului. Pe vreme bună malurile înălțate ale vadului i-ar fi îngustat mult vederea asupra câmpiei de jos şi a priveliştilor din laturi. Din strâmtoarea acestei afundături, spre pildă, n-ar fi putut zări nici tabăra lui Matei vodă şi nici satul Finta sau podețul peste pârâu, acestea fiind aşezate prea în părți. Nici măcar şiragurile de luptători ale celor doi vrăjmaşi nu le-ar mai fi putut cuprinde din ochi în întregul lor. Dar acum neajunsul nu mai avea nici o însemnătate, de vreme ce, din pricina vijeliei, oricum nu putea vedea decât până la depărtare de cel mult câțiva paşi.

Material cu drept de autor

În ciuda ploii, tunurile, atât ale lui Matei, cât şi cele ale lui Lupu, mai bufniră o vreme, bubuiturile lor împletindu-se cu tunetele. Gurile lor scânteiau scurt, încât păreau a înmulți numărul fulgerelor. Dar, odată cu trecerea vremii, din pricina jilăvelii, iarba de puşcă începu să se moaie. Ca urmare, atât ele cât şi sânețele şi archebuzele pocneau tot mai rar, până ce glasul lor se stinse cu totul. Totuşi, până a amuți, tunarii munteni îşi dovediseră însemnătatea în mersul bătăliei, dându-şi din plin obolul la ținerea potrivnicilor la depărtare.

Vijelia, în loc să se sleiască, se întețea, înverşunarea sporindu-i de la o clipă la alta, iar potopul care se revărsa din înălțimile bolților părea de nestăvilit. Dezlănțuirea era nepriitoare mai ales pentru moldoveni şi cazaci, căci vântul, pornit mai devreme, devenise tot mai năvalnic şi mai cumplit, şi, cum le bătea în obraz, aproape că-i ținea în loc. Picurii ploii, mânați dinspre apus spre răsărit, îi izbeau în ochi ca nişte ghiulele mărunte, rotunde şi usturătoare, orbindu-i şi năucindu-i.

Dimpotrivă, muntenii erau împinşi din spate de suflare, de-ai fi zis că acesta îi îndemna, ba chiar îi silea să întețească năvala asupra duşmanilor. Cu tot vârtejul care frământa văzduhul, zăngănitul spadelor se făcea tot mai auzit, în vreme ce fulgerările sclipirilor lor oțeloase deveniseră mai scurte şi mai repezi, pesemne ca despăgubire pentru amuțirea cu totul a sânețelor şi tunurilor, silite să tacă din pricina udării pulberii de puşcă.

După vreun ceas apele Ialomiței se umflară într-atât încât se înălțară deasupra buzei albiei în mai multe locuri şi, revărsându-se în parte asupra olatului, începură prin a bălti printre mărăcini. Trecerea apei pe uscat fu înlesnită în parte şi de şanțul săpat prin fața taberei muntene, care dăduse naştere unei mari spărturi în mal. Pe deasupra dâmbul de apărare, aridicat pe partea dinspre popas a

Material cu drept de autor

săpăturii, oprea şuvoiul de a se întinde spre corturi, împingându-l în schimb asupra câmpiei, cu atât mai mult cu cât mijlocul acesteia părea a se adânci nesimțit față de marginea dinspre râu.

Năboiul, urmând uşoarele aplecări ale locului, se lăți destul de repede peste pajişte, măturând-o de-a curmezişul, din colțul de apus al laturii de miazănoapte, adică de din jos de vărsarea Pârscovului, de la un vad care se deschidea pe acolo, curgând tot mai învolburat înspre gura pârâului Finta. Cum apele năvăleau cam înspre aceiaşi parte în care bătea şi vântul, se adăugau acestuia în a aridica o stavilă pentru oastea cotropitoare şi a împinge din spate pe munteni asupra potrivnicilor. Parcă întreaga fire voia să sporească forțele celor din urmă şi să le slăbească pe ale celor dintâi. Iar undele creşteau neîntrerupt şi deveneau tot mai repezi şi mai învolburate, ajungând obişnuit până deasupra gleznei, dar alocuri înălțându-se până aproape de genunchi. Războinicii din amândouă tabere se nevoiau să se bată cu picioarele cufundate în valurile acestei mocirle clocotinde. Caii zvâcneau speriați în părți şi stropeau în jur, aruncând în urmă cu copitele bulgării de pământ smulşi de potcoave.

Dar se umflase şi pârâiaşul Fintei, care la începutul luptei se înfățişase doar ca o mlaştină noroioasă şi plină de smârcuri, dar părelnic cât se poate de paşnică. În răstimpul furtunii, apele umflându-i-se, nu numai că dădură pe lături, dar deveniră de-a dreptul adânci. Albia se preschimbase din mlaştină plină de nămoluri înverzite ce ieşeau adesea până la suprafață, într-o baltă al cărei fund nu se mai putea ghici. Iar mâlul, care mustea de dinainte, devenise şi mai moale, sorbind în afundurile sale nesățioase oamenii şi caii ce făceau greşeala de a repezi în hățişurile sale. Aceştia se înfundau în clisa vâscoasă şi înțepeneau locului, încât cu greu se mai puteau urni de acolo. Şi cu cât

Material cu drept de autor

se zbăteau mai mult, cu atât se cufundau mai iute. De altfel nu numai zăvoiul se preschimbase într-o baltă, ci întreaga câmpie se găsea sub apă. Luptătorii se bălăceau în mijlocul şuvoaielor, care alocuri se scurgeau mai încet, iar în alte părți mai repezit. Viermuiala unor trupuri de oameni şi de animale, care se înfruntau, se rostogoleau, se ridicau, se prăbuşeau, horcăiau sau urlau, se zbăteau sau alergau, se apărau sau atacau, făcea să clocotească apele şi să se înspumeze.

Încercând să acopere vuietul furtunii, Timuş răcnea din răsputeri la polcovnici, poruncindu-le în sfârşit să aducă în luptă şi prospăturile puse de-o parte. Dar nimeni nu-l mai auzea; de altfel nu mai avea cui să poruncească, nu mai avea cine să-l asculte sau să-i împlinească îndemnurile. La drept vorbind, îi era cu neputință să mai readucă laolaltă cele două părți ale poghiazurilor[15] sale, părți pe care le osebise cu atâta îngâmfare înaintea bătăliei. Ori zădărnicirea sârgului său îl ducea, fără doar şi poate, spre o jalnică înfrângere. Spumega şi lovea năprasnic cu pumnii şi cu spada în cazacii care-i treceau pe alături, pentru că aceştia, în loc să alerge înainte, pentru înfruntarea vrăjmaşului, fugeau înapoi spre mlaştina Fintei, încrucişându-şi spadele cu muntenii numai în măsura în care sârgul acesta îi ajuta să-şi scape viața. La urma-urmei, în acele clipe de zăpăceală şi neorânduială, nici unuia dintre ei nu-i mai ardea de o măreață biruință, ci se gândea cum să-şi scape pielea şi nu-i mai păsa de nimic altceva. Era vădit că sfârşitul luptei se apropia cu paşi repezi.

Dintr-o dată zvonul că polcurile căzăceşti sunt nevoite să bată în retragere cutremură întreaga oaste cotropitoare. Într-adevăr, încetul cu încetul, acestea erau împinse tot mai aproape de mlaştinile primejdioase şi

---

[15] (*Înv., reg.*)Unitate militară trimisă într-o țară străină ca să prade, să jefuiască; ceată de jefuitori. *Var.*: **podgheaz, pogheaz poghiaz**

Material cu drept de autor

nesigure ale Fintei. Totuşi, fiind oştime de soi bun, chiar în faţa nenorocirii care se întrevedea, îşi păstrase stăpânirea de sine, trăgându-se îndărăt în bună rânduială, în măsura în care putea fi vorba de aşa ceva în împrejurările vitrege ale furtunii şi ale stării de năuceală şi descumpănire care o cuprinsese.

Ştirea avu însă un răsunet năprasnic în rândul moldovenilor. Aceştia fură cuprinşi de o spaimă lărmuitoare. O parte dintre ei o luară de-a dreptul la fugă de pe câmpul de bătaie, înfundându-se în mlaştinile din spatele lor, care-i înghiţiră în bună parte în nămolurile lor, care păreau fără fund. Între timp alţii trecură în grabă de partea oştii lui Matei vodă, cerând ocrotirea fârtatului lor, Gheorghe Ştefan. Printr-o amară batjocură a sorţii, lucrurile se petreceau taman pe dos faţă de cele plănuite. Datorită prevederii lui Matei vodă, nu uneltitorii munteni trecură la potrivnic, ci mult prea credincioşii boieri ai lui Vasile vodă Lupul îşi căutară mântuirea de partea ceastălaltă.

Drept urmare aripa stângă a oştirilor cotropitoare, adică aceea alcătuită din moldoveni, se destrămă dintr-o dată, iar domnul de dincolo de Milcov, pentru a nu cădea prins, fu silit să se mute în spre cetele căzăceşti ce-i stăteau alături, adică să ajungă în rândurile de mijloc ale luptătorilor porniţi împotriva lui Matei. Deci se vedea silit să se amestece între războinicii nesuferitului său ginere. Fu pe dată urmat de apropiaţii săi, care nu mai vedeau altă scăpare pentru ei. Urmărindu-i, fără să mai întâmpine vreo împotrivire, căci despre o aripă moldovenească nu se mai putea vorbi, curtenii munteni călări învăluiră pe cazaci şi de la miazăzi. Ucrainenii erau pe trei sferturi încercuiţi şi se apărau cu desperare, însufleţiţi de un singur gând, acela de a nu pierde calea de retragere.

Din nefericire pentru ei, locul unde odinioară fusese podeţul era de nerecunoscut. Pârâiaşul se umflase şi

Material cu drept de autor

îneca tot vadul, ale cărui margini se desluşeau odinioară limpede, dar acum nu se mai puteau cunoaşte. În acele clipe era cu neputință de a osebi țărâna tare de mâlurile mustinde şi primejdioase ascunse sub oglinda tulbure şi noroioasă care năboise malurile, aşa încât acestea din urmă era greu să fie ocolite. De aceea, nenorocoşi, o seamă dintre fugarii care-şi căutau mântuirea nimeriră din jos de vad, adică se repeziră taman în capcana mâlurilor nestatornice şi pieriră înghiți de nebănuitele adâncuri. Cei ocrotiți de noroc, deşi o luaseră şi ei de-a dreptul, la nimereală, brodind însă locul tare, izbândiră a ajunge dincolo. De aici se repeziră spre tabără aridicată de Timuş, întărită în grabă de cei rămaşi în urmă cu o seamă dintre căruțele târâte după ei, pe care le legaseră unele de altele. Din prevedere, în golurile rămase în întăritură, grămădiră mulțime de alt calabalâc, încât cei aflați în dosul acestui adăpost înjghebat în grabă erau destul de bine ocrotiți.

Tocmai când izbânda muntenilor era în afară de orice îndoială, un glonte străpunse pieptul calului voievodal şi-i atinse inima. În aceeaşi clipă animalul zvâcni din tot trupul şi se prăvăli. Totul se petrecuse atât de fulgerător că Matei nici nu avu vreme să facă ceva. De altfel chiar dacă timpul nu i-ar fi lipsit, era îndoielnic că ar fi izbutit să se ferească în vreun fel, căci piciorul stâng – cel la care fusese rănit – îi amorțise şi nu-l mai asculta. La început şiroaiele ploii, spălându-i rana, îi pricinuiseră usturimi îngrozitoare. Cu timpul însă, durerile deveniră mai slabe şi mai nedesluşite, dar mai întinse, încât până la urmă întregul mădular îi fu cuprins de înțepături mici, numeroase, totuşi nu atât de ascuțite încât să nu poată fi suferite. În prăbuşire dobitocul îi prinse supt coaste tocmai acest picior, iar domnul fu străpuns de un junghi atât de pătrunzător, încât pentru o clipă i se tăie răsuflarea.

Material cu drept de autor

Sprijinindu-se în țărână, încercă să se smulgă din loc, dar mâna nu întâlni pământul tare, ci i se înfundă într-un mâl vâscos, în care nu putea afla nici urmă de reazăm. Matei avu o clipă de slăbiciune şi, cuprins de o moliciune căreia nu i se putea împotrivi, se întinse ostenit pe iarba năboită, peste care apele curgeau încet la vale, învolburându-se puțin în jurul său. Undele care împânzeau câmpia îl izbiră în ceafă şi se înspumară în pletele care ieşeau de sub coiful de fier, căptuşit pe dinăuntru. Stavila pe care o închipuia parcă umfla cursul. Bulbucind, vălurelele îi trecură peste obraz, acoperindu-l o clipă. Apa nămoloasă îi pătrunse în nări şi în gură, înăbuşindu-l. Zvâcni fără voie, şi cu ultimele puteri îşi ridică fața deasupra viiturii, sorbind cu sete aerul jilav. Îl străfulgeră o părere de rău, care-i încrâncenă dintr-o dată toate puterile. „Ar fi culmea să mor taman acum când am izbândit! Aşa ceva nu este cu putință!"

Între timp paicii străjii rânduite de vel logofătul Radu Cocorăscu ajunseră în dreptul său, descălecară şi înlăturară stârvul dobitocului. Doi dintre ei îl ajutară să se ridice. Nu se putea sprijini pe piciorul stâng, deşi osul nu îi era fărâmat, aşa cum se temuse la început. Cu destulă greutate tinerii izbutiră să-l urce pe un alt cal. Simțindu-se din nou sigur în şa, o porni în urma oştenilor săi, care trecuseră cu mult de el, în vreme ce zăcuse prins sub trăpaşul său.

Se făcuse întuneric de-a binelea, căci perdeluirii norilor groşi şi negri i se adăugise şi pâcla înserării, căci noaptea era pe aproape de a se lăsa. Oamenii se vedeau doar ca nişte mogâldețe ce aduceau a năluciri, ca nişte umbre mohorâte, care viermuiau prin mlaştină. Bezna adânci îngăimăceala şi spori vălmăşagul în rândul învinşilor. Chiar Matei îşi făcea cu greu loc printre oştenii săi, căci nici ei nu puteau desluşi prea bine pe cei din jur.

Material cu drept de autor

Fugarii se izbeau unul de altul şi se îmbrânceau, căci nu se puteau zări la vreme prin negura întrucâtva străvezie ce-i împresura. La locurile de trecere ale pârâiaşului Fintei se înghesuiau, se ocărau, se luau la bătaie chiar cazacii între ei sau moldovenii cu alți fârtați de-ai lor, căci uitau că, la acea vreme, având un duşman pe urme, se cuvenea să mai rămână înfrățiți.

Nici muntenii hăitaşi nu se purtau mai bine. În aceste locuri înguste, se înghionteau şi ei unii cu alții, neluând seamă că trebuia să rămână încă uniți, căci mai aveau de vânat rămăşițele unui vrăjmaş, care oricând putea să se întoarcă împotrivă-le. De altfel, mai în jos, mlaştina din zăvoiul Fintei colcăia de mişuneala fugarilor care năzuiau să treacă apa de-a dreptul pe acolo. În spaima lor nu nu mai ținură seamă de primejdia pe care-o închipuia acea parte a pârâului. S-ar putea nici să n-o fi ştiut-o vreodată, căci nimeni nu stătuse să le-o desluşească. Unii se înfundau mai mult, alții mai puțin, în nămolul gros de la fundul apei, în care se împotmoliseră. O parte mai izbuteau să scape, ridicându-se înot acolo unde apa le-o îngăduia; din nefericire nu lipseau însă aceia care, cu cât se zbăteau mai amarnic, cu atâta alunecau mai tare în hăul care-i sorbea cu încetul, dar în chip neîndurător, până ce capul, adesea ocrotit de câte un coif lucitor, le dispărea sub luciul undelor.

Matei îi simțea alături pe pedestraşii săi de credință, dimpreună cu care pornise năvalnic în urmărirea vrăjmaşilor. În învălmăşeală mulți dintre ei se lipiră fără voie de scările şeii sale; îi simțea fremătând lângă fluierele picioarelor sale; câteva lovituri date, fără gând rău, cu umărul, de către cei care alergau pe jos, îi redeşteptară durerea din rană.

Un căpitan, al cărui chip nu-l putu cunoaşte în întunecimea greu de pătruns, i se înfățişă ca să-l înştiințeze că Vasile vodă şi ginerele său Timuş, dimpreună cu câteva

Material cu drept de autor

sute de călăreți au scăpat în beznă, luând-o undeva în jos, de-a lungul Ialomiței, cu gândul de a se face nevăzuți în întinşii codri ai Vlăsiei. Căpitanul îi dădea de înțeles că s-ar cuveni să fie pornită neîntârziat urmărirea lor, pentru a nu-i scăpa.

Vestea fugii ruşinoase a căpeteniilor pare-se că se răspândi şi prin tabăra potrivnică. Cuprinşi de deznădejde, oştenii se lăsară prinşi cu sutele. Prea puțini erau aceia care se încumetară să mai străbată mlaştina Fintei, după ce văzuseră cum smârcurile ascunse îi înghițiseră pe fârtații de dinaintea lor, ale căror brațe se zbătuseră disperate deasupra luciului o vreme, răspândind potop de stropi în jur, până ce dispărură în necunoscutul afundurilor.

Cazacii care, în temeiul unei nădejdi deşarte, mai sârguiseră o vreme a ține piept năvalei, fiind împinşi până în preajma vadului peste pârău din dreptul fostului podeț, o luară în cele din urmă şi ei la goană spre tabăra înjghebată în grabă de fârtații lor în coasta satului. Le devenise limpede că fuseseră biruiți şi că singura mântuire şi-o mai puteau găsi numai în fugă.

Matei vodă îşi dădu seama că a sosit clipa de neînlăturat când se cuvenea să purceadă la urmărirea fugarilor. Însă, bătrân şi rănit, se simți atât de ostenit încât renunță la hăituire. Îi părea mai ales rău că-l scăpa pe Vasile vodă, vechiul său duşman; dar pe o ploaie dezlănțuită ca aceasta, chiar dacă între timp parcă se mai potolise întrucâtva, printr-o pădure deasă ca peria, printr-o beznă greu de pătruns la loc deschis, darmite într-un codru cu chip neguros chiar în plină zi, avea puțini sorți de izbândă în prinsoarea lor, îşi zise el, ca să se dezvinuie față de sine. Se mulțumi prin urmare cu miile de prinşi deja căzuți în mâna sa, între care se numărau şi vreo opt mii de cazaci, mare parte a lor pedestraşi. Hotărî ca aceştia să fie duşi în tabăra sa, îmbucătățindu-i în cete mai mici, spre a putea fi păziți

Material cu drept de autor

mai din scurt. Dar îi porni abia după ce îi legă între ei cu funii, spre a fi sigur că nu mai pot pune la cale vreo împotrivire. În temeiul aceleiaşi prevederi de a preîntâmpina vreo tulburare din partea celor cetluiți, porunci aprinderea făcliilor pentru a putea băga de seamă orice mişcare necurată a acestora, dar din pricina vijeliei, care e drept că se domolise în bună măsură, dar nu încetase pe deplin, lucrul nu putu fi înfăptuit, cu tot zorul oştenilor îndatorați a-i împlini voia.

În vreme ce o parte a oştirii grijea de bogata pradă de război rămasă în urmă pe câmpul de bătaie, Matei vodă îşi îndreptă oamenii ceilalți asupra taberei înjghebate de cazaci în spatele zăvoiului Fintei, din jos de sat. La adăpostul îngrăditurii făcute în grabă, alături de unii dintr-aceia lăsați în aşteptare de Timuş, care nu avuseseră bunul gând de a-şi urma deîndată fruntaşii pe calea fugii lor iepureşti, se refugiaseră şi o parte dintre luptătorii care izbutiseră să scape dincolo de pârâu.

Între cei prinşi în această capcană cu greu mai puteai afla picior de călăreți; dispăruseră aproape cu toții, urmându-l pe Timuş în fuga sa laşă. Văzându-se părăsiți, cei peste două mii de pedestraşi ascunşi pe după meterezele înjghebate din căruțe, nu-şi pierdură cumpătul. Aveau din destul praf de puşcă uscat, pus la adăpost de cei păstrați pentru împrospătarea luptătorilor şi nădăjduiau să se poată apăra cu spor încă o bună bucată de vreme. Regăsindu-şi stăpânirea de sine, buna rânduială se putu reaşeza fără prea multă trudă. În lipsa marilor căpetenii fugare, cei părăsiți îşi aleseră noi cârmuitori dintre căpitanii rămaşi în viață şi aflați în aceste clipe de cumpănă printre ei. Li se păru însemnat să poată face față până în zori.

Muntenii îi asaltară zadarnic şi cu pierderi destul de mari, căci nu-i puteau desluşi în beznă pe după căruțe şi alt calabalâc. În schimb cazacii, din ascunzătorile lor

Material cu drept de autor

încropite la întâmplare, țineau cel mai adesea fără greşeală umbrele mişcătoare care se vânturau în jurul taberei, care se zugrăveau mai întunecate pe cerul care, cu tot stratul de nori negri care-l mai căptuşea, apărea totuşi cu o câtime mai luminos decât pomii zăvoiului sau decât țărâna. În cele din urmă, ostenit, Matei vodă se lăsă păgubaş. Încetă atacul, după cum se lipsise şi de hăituirea fugarilor călări. Împresură totuşi popasul căzăcesc, pentru a nu-i scăpa pe cei adăpostiți acolo. Însă aşează în jur doar câteva steaguri, căci nu credea că pedestraşii străini se vor încumeta să spargă încercuirea. De altfel, chiar dacă se despresurau, pentru a scăpa, erau nevoiți să străbată aproape jumătate de țară, încât, mergând pe jos, puteau fi ajunşi din urmă şi nimiciți; nădăjduia că, întrevăzând această anevoință, oamenilor li se va tăia pofta de a ieşi din conacul pe care şi-l încropiseră.

Liniştit dinspre această parte, se reînturnă în sfârşit în cortul său, după o luptă ostenitoare, care se lungise mai bine de şapte ceasuri! Dar, deşi tabăra munteană fusese apărată în bună parte de năboi, între altele şi din pricina dâmbului de pământ terminat de dimineață, nu găsi aici adăpostul prietenos la care tânjea, nu află culcuşul cald şi uscat la care năzuia. Deşi vijelia încetase, pânza cortului mustea a apă, văzduhul era încărcat de o pâclă străvezie, dar neprietenos de rece şi pătrunzătoare, aşternutul era jilav, veşmintele de schimb picurau. De altfel toți oştenii sufereau de pe urma udăturii, mulți dintre ei, oameni de rând, neavând măcar vreun țol de schimb cât de cât zvântat sau un cort deasupra capului. Cel mai rău se canoneau prinşii, căci, îngrămădiți între străji, fură lăsați sub cerul liber pe un tăpşan din mijlocul staniştii. Mai ales spre dimineață, pe la ceasurile nouă din noapte[16], se lăsă un frig pătrunzător, răceala obişnuită de dinaintea zorilor, încât oamenii, cu

[16] Adică ora trei din noapte, după sistemul actual de apreciere a timpului.

Material cu drept de autor

trupurile înțepenite, clănțăneau răsunător din dinți, neputând nici să doarmă, nici să se hodinească în vreun alt fel.

Întors la adăpostul sălaşului său, domnul suferea vădit din pricina rănii pătimite şi avea grabnic nevoie de ajutorul cuiva priceput în meşteşugul tămăduirii, mai ales al unuia care putea deschide vătămătura şi putea îndepărta plumbul pătruns în încheietură. În vremea lui Matei se făcea o osebire răspicată între tămăduitorii chirurgi şi cei care foloseau felurite leacuri, băuturi sau unsori, întru vindecare molimelor. Cei din urmă, când aveau ceva învățătură şi se aflau în slujba unei curți princiare, erau peste măsură de prețuiți. Obişnuit la acea vreme, cei mai cunoscuți dintre ei erau şcoliți prin vestitele universități din țările papistăşeşti dinspre asfințit, şi din această pricină erau plini de sine pentru înalta lor ştiință şi pentru patalamalele dobândite, pe care, ifosindu-se, le numeau pre limbă frâncească „diplome". În schimb cei dintâi erau desprețuiți ca oameni de rând ce se aflau, fără carte, stăpânind un meşteşug de tămăduire deprins ca vajnici ciraci ai vreunui vraci bătrân şi îngrămădit la minte. De altfel ei se mărgineau la a drege vreo scrântitură, la a îndrepta şi a aşeza între niscai vergele o mână frântă sau un picior rupt, ori ajungeau cel mult la a curăța, în chip cu totul neprevenitor, cu lama unui cuțit de bucătărie, o rană care obrântea. Cei care slujeau oştilor mai deprinseseră, pe lângă asemenea îndemânări, şi meşteşugul de a scotoci cu vârful unui jungher după vreun plumb vrăjmaş, rătăcit prin carnea muşteriului care le încăpuse pe mână. Iar îndeletnicirea lor nu se săvârşea cu mijloace din cele mai gingaşe, căci îşi făceau meseria pe viu, neputând ameți bolindul decât cu ceva tărie de prune. Acesta, în răstimpul cât meşterul îi umbla cu ascuțişul cuțitului prin măruntaie, trebuia deci ținut zdravăn de câțiva bărbați vânjoşi sau trebuia temeinic legat de masă, lucru care nu era nici el o treabă tocmai lesnicioasă, de vreme ce suferindul

Material cu drept de autor

nu era tocmai bicisnic şi pe deasupra mai era şi beat criță, de nu te mai puteai înțelege cu el.

La vremea aceea, la Curtea lui Matei vodă se afla aşezat şi un bărbier domnesc, cum se numeau pe atunci chirurgii, dar şi un doftor mult-prea-şcolit, căruia, după datină apuseană, pentru a-l osebi de cel dintâi, i se dădea alesul şi cărturărescul nume de „fizic". Dacă cel dintâi nu era decât unul dintre neînsemnații lefegii tocmiți în oastea domnească, cel de al doilea fusese adus cu multă jertfire şi multe osteneli, dar şi cu cheltuială mare, din îndepărtata țară a talienilor şi se numea Mascellini. Numai că străinul, deşi peste măsură de dăscălit la cele mai vestite universități apusene ale acelor timpuri, era mai priceput în ale soliilor, ale vorbelor viclene şi ale neguțărilor cu puterile vecine, decât în tămăduirea bolilor, de aceea nu era de mirare că Matei se slujea de el cu deosebire când avea de dezlegat un impas cu vreun cap încoronat megieş şi mai puțin unul legat de necazurile de sănătate. De aceea, de altfel, cu vreo câteva săptămâni în urmă, se lipsise fără părere de rău de îndatoririle pe care acesta le avea de împlinit ca tămăduitor, trimițându-l la Înalta Poartă a Fericirii spre a pune nişte vorbe în folosul său şi al lui Gheorghe Ştefan pe lângă măritul serai. Cum bărbierul socotit princiar se prăpădise în luptă, Matei se văzu lipsit dintr-o dată de ajutor atât din partea unuia, cât şi a celuilalt. Şi aceasta taman în clipa în care, din pricina rănii, avea mai mare nevoie de sârgul a cel puțin unuia dintre cei doi! Prin urmare era trebuitor să li se găsească grabnic un înlocuitor.

După multe şi trudnice căutări, postelnicul Constantin Cantacuzino izbuti să descopere un bărbier printre lefegii leşi şi nu întârzie să-l înfățişeze domnului. Era un oştean oarecare, care-şi zicea Maćko. Cel adus de postelnic era arătos la chip, bărbat în toată puterea cuvântului. Pe deasupra se dovedea şi destul de îndemânatic

Material cu drept de autor

în meşteşugul său. Curăță migălos şi grijuliu rana domnului care se umpluse de pământ în vreme ce se prăvălise cu bidiviul, o îmbălsămă cu alifii curățitoare şi alinătoare de dureri şi o legă în feşe. Dar nu fu în stare să scoată bobița de plumb a glontelui. De altfel nici lumina făcliilor ținute în jur de paicii domneşti nu-i era îndeajuns spre a putea umbla cu lama jungherului în rană, aşa că amâna partea neîmplinită a trudei sale pe a doua zi. Domnul fu totuşi atât de mulțumit, încât îi porunci ca de acum încolo, până s-o tămădui, să țină locul bărbierului pierit în luptă, urmând a fi găzduit în odăile acestuia de la Curte. Astfel sărmanul şi smeritul lefegiu se văzu aridicat dintr-o dată la preacinstitul rang de întâi- sau mare-bărbier domnesc! Omul, făcând o plecăciune adâncă, se trase mulțumit în despărțitura de alături a cortului, unde zăbovi peste noapte, pentru a fi la îndemână de s-ar ivi vreo nevoie. Nu voia să adaste lângă patul bolnavului, ca să nu-i tulbure hodina.

Insă Matei vodă, cu toate îngrijirile bărbierului, nu-şi găsea liniştea. Nu putea dormi şi şedea pe marginea patului ce-i fusese încropit din nişte scânduri, ținând piciorul bolnav întins sub o pătură, iar pe celălalt atârnat spre podea. Simțea arsuri tot mai chinuitoare în rană. Leacurile leahului, pesemne cam slabe, nu prea dădeau semne că l-ar ajuta. De durere, genunchiul îi înțepenise.

Chemă pe vel logofătul Radu Cocorăscu. Bătrânul, cărunt şi rotofei, nu apucase să se schimbe şi se înfățişă împroşcat de noroi până în albul ochilor; căzuse şi el la o vreme de pe cal şi se bălăcise în mlaştină.

- Anunță pe dată doamnei noastre vestea cea bună! Pune-ți de asemenea grămăticii să istorisească craiului şi Preafericitei Porți cele cuvenite despre izbânda noastră. Cărțile să fie scrise încă în noaptea aceasta şi să fie încredințate neîntârziat unor olăcari destoinici, porunci Matei.

Material cu drept de autor

Dregătorul se înclină adânc şi dispăru. În locu-i apăru spătarul.

- Mâine vom sărbători aici izbânda, în fața oştirii noastre! Vreau să le mulțumesc pentru jertfa făcută pentru mine. Vei aduce apoi prinşii să ni se închine şi să ne aştearnă la picioare stindardele ce le-am dobândit, reluă Matei.

- Am înțeles, Măria Ta, voi face totul după cum ți-e voia şi porunca.

Deodată în cort năvăli un paic princiar.

- Prea slăvite stăpâne, cazacii au spart încercuirea şi au reuşit să fugă în bună parte.

Domnul sări în picioare, dar se clătină. Sprijinindu-se de brațul lui Diicu, şchiopătă până în fața cortului şi se uită în bezna zării. Dincolo de frunzişul din zăvoiului Fintei se înălțau la cer limbile roşiatice ale pălălăilor care mistuiau mărăcinii şi o parte din calabalâcul pe care cazacii nu-l putură lua cu ei şi ca atare îi dădură foc, ca să nu cadă în mâna potrivnicilor. Din când în când se auzeau pocnind rămăşițele de iarbă de puşcă rămase pe fundul butoiaşelor atinse de pojar. Totuşi, din pricina jilăvelii, pălălăile erau destul de firave, față de ce-ar fi fost dacă vremea s-ar fi dovedit mai uscată. Dorința fugarilor de a nimici tot ceea ce lăsau în urmă nu se împlinea decât în mică parte, grosul bunurilor lor, peste măsură de ude, rămânând neatinse de foc; se dăruiau astfel învingătorilor în chipul unei prăzi bogate. Între altele şi strălucitul rădvan al lui Timuş, încărcat cu mulțime de bani şi de odoare va fi găsit a doua zi printre lucrurile lăsate de izbelişte.

Domnul, dus pe gânduri, se întrebă, de parcă n-ar fi priceput urmările dăunătoare şi peste măsură de supărătoare ale întâmplării:

- Oare cum de-or fi reuşit pe udătura asta să-şi aprindă calabalâcul?!

Material cu drept de autor

Nu-i răspunse nimeni; de altfel nu pusese întrebarea din dorința de a primi un răspuns.

Matei vodă fusese cuprins de îngrijorare încă din clipa când nu se învoise cu urmărirea călăreților vrăjmaşi, iar neliniştea îi sporise atunci când amânase cucerirea taberei căzăceşti. Îl încercase de la bun început o nemulțumire nedesluşită, ştiind că lasă lucrurile cumva neisprăvite, iar simțământul aceasta zădărâtor îi picura o tulburare răscolitoare în suflet. Pe deasupra se temea ca nu cumva duşmanii, văzând că nu sunt hăituiți, să nu-şi reorânduiască pe undeva rămăşițele oştirii şi să încerce a mai înjgheba vreo împotrivire. Dar chipul laş în care Lupu vodă şi Timuş fugiseră făcea totuşi îndoielnică asemenea putință. Cei doi plecaseră cu prea puțini oameni adunați laolaltă, ca să mai închipuie o primejdie adevărată. Grosul se risipise în toate părțile şi era greu de regăsit. Iar legat de cei scăpați mai adineauri din tabără, nici despre ei nu se putea crede că ar putea întrupa vreo primejdie, căci noile căpetenii pe care şi le aleseseră erau îngrijate să scape nevătămate din țară, atât ele cât şi fârtații lor, fiind prea puțin îmboldite de dorința de a purcede la o răfuială în numele şi în folosul laşilor lor cârmuitori, care îi lăsaseră de izbelişte, în voia sorții. Oricum, chiar dacă ar mai fi fost încropită pe undeva o nouă cercare de împotrivire, era greu de crezut că aceasta ar mai putea schimba sorții războiului! Izbânda era fără îndoială a lui!

Dar, deşi o primejdie temeinică în mod sigur nu-l păştea, nu-i surâdea totuşi să se tărăgăneze sfârşitul luptelor, căci împrejurarea ar fi lungit starea de nelămurire şi de îngrijorare, ar fi semănat îndoiala în izbânda lui, care nu părea deplină, ar fi putut isca nădejdea că se mai putea afla putința unei schimbări. Iar vârsta şi rana îl sleiseră în asemenea măsură, încât îi pica greu să se înfrunte cu aceia care mai frământau în mintea lor asemenea cugetări de

Material cu drept de autor

îndoială nedesluşită, de nădejde că s-ar mai putea petrece unele răsturnări. I-ar fi plăcut mai degrabă ca totul să se sfârşească aici şi să se aştearnă liniştea în jurul său, fără să mai rămână loc de cumpăniri, de socotințe şi năzuințe răuvoitore. Dar din nefericire nu avea de ales; nu mai găsea în sine atâta tărie încât să pornească împotriva fugarilor, fiind silit să lase de aici încolo totul la voia întâmplării.

Diicu, cuprins de beția izbânzii, fu străbătut de patima plină de cruzime a celui slab, care loveşte cu plăcere în duşmanul căzut, în vreme ce acesta se zbate într-o ultimă zvâcnire în ghearele morții. Simți de aceea îndemnul de a-şi dovedi neînfricarea şi de a se arăta pătruns de duhul jertfirii, pricină din care se grăbi să arate că e gata de a-i urmări pe fugari şi fie să-i măcelărească, fie să-i aducă înapoi în obezi. Domnul însă, după ce-l ascultă, făcu un gest a lehamite cu mâna:

- Ne vom mulțumi cu prinşii şi morții pe care-i avem deja! Sunt şi aşa destul de numeroşi, mult mai mulți decât mă aşteptam. Oricum, nimic nu mai are însemnătate, căci biruința este şi rămâne a noastră. Acum e prea întuneric pentru a avea rost să bâjbâim prin beznele codrului. Mâine însă, după prăznuiala pe care am orânduit-o, iei vreo trei mii de oameni şi-o porneşti pe urma fugarilor, nu atât ca să-i sfârteci sau să-i iei prinşi, cât să-i împiedici să mai facă tulburări şi jaf prin țară!

- Vor avea câştigul unei întâietăți de o noapte de mers! încercă Diicu o oarecare împotrivire, spre a reînturna vorba la cererea sa de mai devreme, dar domnul printr-o mişcare moale a mâinii îşi întări tăgada, adăugind:

- Ei, lasă, că nu-i chiar aşa!! Nu uita că cei scăpați adineauri merg pe jos, printr-un ținut pe care nu-l cunosc bine, deci umblă încet şi la nimereală. Tu şi oştenii tăi veți fi călare şi nu va fi mare greutate ca să-i ajungeți din urmă. De altfel din cauza beznei şi a oboselii tot n-ați putea acum să

Material cu drept de autor

pricinuiți fugarilor pierderi vrednice de a fi luate în seamă, dar în schimb ați fi primejduiți de a fi ademeniți într-o capcană, pe care n-ați putea-o întrevedea la vreme pe asemenea întuneric de smoală.

Domnul se opri doar la aceste deslușiri, nu pentru că ar fi fost prea încredințat de temeinicia lor de netăgăduit, ci ca să scape de pisălogeală, căci nu socoti nici trebuitor, nici potrivit ca să lungească lămuririle pentru a-l convinge pe Diicu, știind că oricum acesta, în sinea sa, nu-i încuviința hotărârea.

- Armaşe, se întoarse apoi spre dregătorul care tocmai se apropiase şi privea şi el, laolaltă cu toți ceilalți, limbile flăcărilor uriaşe care, sfâşiind negreala de smoală a nopții, jucau pe deasupra copacilor din dumbravă, de parcă ar fi țopăit, când țâşnind în văzduh, când resorbindu-se în sine.

Sfetnicul se apropie un pas.

- Ai să grijeşti de morți! Adună-i şi stivuieşte-i, încât popii să le poată da cuvenita priveghere duhovnicească! Pe câmp zac o mulțime dintr-ai noştri. Cu totul, adică şi cu cei străini, cred că sunt cel puțin vreo trei sau patru mii de răposați.

- Grea sarcină, Măria Ta. Şuvoaiele care au potopit câmpia au târât o parte a leşurilor în Ialomița, iar râul le-a cărat cine ştie unde! Nu ştiu cum le-am putea da de urmă.

- Adunați-i cel puțin pe cei pe care-i puteți afla, căci cred că şi aceştia sunt destui! De ceilalți, duşi de ape, vor griji creştinii din locurile unde îi va lepăda Ialomița! Pe cei pe care neamurile vor veni să-i cerşească, înturnați-i lor. Pentru ceilalți săpați o singură groapă de obşte. În amintirea trecerii lor pe acest pământ ridicați deasupra-le un gorgan, în vârful căruia aşezați cruce de piatră, pe care săpați cuvenitele cuvinte de lămurire şi pioşenie. Din păcate doar o

Material cu drept de autor

movilă pe un câmp pustiu este tot ceea ce rămâne de pe urma vieţuirii şi zbuciumului lor…

- Ce porunciţi să facem cu miile de leşuri ale potrivnicilor căzuţi? îndrăzni armaşul a întreba.

Făcea vorbire de atâtea oprelişti, de parcă năzuia să scape de îndatoririle ce-i fuseseră orânduite.

După o clipă de gândire Matei îl repezi scurt:

- Păi, ca buni creştini, nu-i putem lăsa pe câmp, pradă corbilor şi dihăniilor, care să-i sfâşie şi să se îndestuleze din carnea lor! Oricum, în această clipă nu se mai duşmănesc de nici o parte… Pentru ei orice vrăjmăşie a încetat, ajungând în împărăţia împăcării de veci. Înmormântaţi-i şi pe ei dimpreună cu ai noştri, căci, precum chiar voi spuneaţi, moldovenii, deşi vrăşmaşi, sunt totuşi creştini şi de-un neam cu noi. Dar nu-i uitaţi nici pe cazaci, căci la urma-urmelor şi ei sunt pravoslavnici, chiar de au unele obiceie mai osebite de ale noastre!

In noaptea aceea domnul dormi foarte puţin. Pe de-o parte întârziase până târziu cu poruncile care trebuiau date pentru trebile de a doua zi; iar pe de alta, în dimineaţa următoare se sculă cu mult înainte de răsăritul soarelui, pentru a priveghea făptuirea celor orânduite. Era grăbit să se reîntoarne la Târgovişte, la o viaţă tihnită, supt un acoperiş prietenos şi îmbietor. Totuşi, în tot răstimpul gătirii şi împlinirii ţărmoniilor de sărbătorire a izbânzii, nu-şi trădă nerăbdarea.

Fala şi strălucirea celor rânduite cu acest prilej erau nemăsurate. Oştile se înşiruiră pe mai multe rânduri pe câmpul din faţa taberei, locul de conăcire dovedindu-se prea îngust pentru întinderea celor plănuite. Ele fură aşezate de-a lungul povârnişului dinspre miazănoapte, cu faţa spre acesta, pentru ca domnul să poată urca pe un loc mai ridicat, un soi de prispă ce ieşea din mal, încât să fie bine văzut din toate părţile. Cu o înfăţişare măreaţă, călare, Matei vodă se

Material cu drept de autor

apropie în pas domol şi sui fără grabă în vârful gruiului anume ales din porunca lui şi, oprindu-se în faţa ordiilor sale, întoarse calul cu faţa spre mulţime. Fu întâmpinat cu urale repetate, care nu încetară decât după ce ridică mâna asupra celor adunaţi, cerându-le tăcere. De-o parte şi de alta, la poalele movilei, se înşiruiră divaniţii cei mai de seamă ai ţării. În timpul ţărmoniilor voievodul rămase neclintit ca o stană de piatră, mândră şi atotstăpânitoare.

Meterhaneaua, aşezată mai într-o latură, înălţa cântece de slavă domnului victorios. Surlele, cu strigătul lor ascuţit, parcă le străpungeau la toţi auzul, iar tobele, cu răpăiturile lor răsunătoare, adânci şi stăruitoare, făceau parcă să freamete văzduhul din jur. Prinşii, împresuraţi de străji şi cu braţele legate, trebuiră să cadă în genunchi şi să plece la picioarele sale flamurile căzute în mâna învingătorilor, coborându-le în tină. După ce primi închinarea căpeteniilor oştirii sale, li se îngădui acestora ca, orânduindu-se de-o parte şi de alta, să se aşeze în prelungirea şirurilor alcătuite de mai-nainte de marii sfetnici ai ţării.

În încheiere, Matei vodă se ridică în scări pentru a ţine o cuvântare celor adunaţi. Începu prin a le aminti că se aflau în ziua de miercuri de dinaintea sfintei sărbători a Înălţării Domnului. Dar ajunul acestui slăvit praznic, în temeiul unei străvechi datini, închipuie ziua în care se înscăunează pacea lui Dumnezeu. Şi cu adevărat, prin voia proniei, pentru ei marea sărbătoare se dovedeşte o minunată zi a tihnei şi împăcării. Mântuitorul însuşi, prin grija şi iubirea ce le-o poartă, a hotărât ca în aceste clipe de înălţată sfinţenie pravoslavnică să-i dăruiască lui bucuria izbânzii şi să întoarne lumea la înfrăţire de obşte şi adâncă smerenie creştină. Marele praznic al preasfintei Înălţări a Domnului Dumnezeu îl vor putea întâmpina cu toată cucernicia, cu deplină învoioşare, fără urmă de teamă şi de primejdie, în

Material cu drept de autor

bisericile cetății de scaun, după cum e legiuit, căci aşa le-a orânduit, în nemărginita sa milă, însăşi Atotțiitorul zidirilor pământeşti. Trebuie să fie recunoscători tăriilor pentru această fericire care le-a fost îngăduită taman într-o zi cu atâtea tâlcuri tainice, care sunt atât de adânci, încât cu greu pot fi cuprinse de mica şi puțina judecată omenească.

Cuvântarea trezi înflăcărarea dar şi pioşenia celor care-l ascultau. Dar Matei ştia că, pentru a-şi atrage ascultătorii, vorbele înălțătoare sunt frumoase, dar nu îndestulătoare. Drept care trecu la treburi mai lumeşti. Vorbi mai departe despre împărțirea prăzilor între oşteni, ceea ce le spori acestora avântul şi dorința de a sărbători cu toată bucuria izbânda. Arătă că de la vrăjmaş le-au rămas şaisprezece tunuri, felurite alte unelte de luptă şi ceva praf de puşcă. Apoi a fost găsit rădvanul lui Timuş în care erau dosiți o mie de galbeni. De asemenea a pus mâna şi pe calabalâcul lui Lupu; între cele rămase de la voievodul moldovean se numărau şi mulțime de veşminte prețioase. Între altele, erau câteva caftane ai căror nasturi singuri, făcuți fiind din aur şi bătuți cu nestemate, prețuiau cât mai multe sate de țărani şerbi. Tot de la Lupu rămăsese şi o prea scumpă blană de samur. De bună seamă că toate aceste prisoase nu se pot fărâma în câteva mii de bucățele, pentru ca fiecare să-şi poată lua partea! De altfel, fărâmându-le, îşi pierdeau prețul. De aceea, ca nici unul dintre ei să nu rămână în pagubă, vor fi prețăluite în bani, pe care vistieria îi va împărți tuturor după dreptate. Pe deasupra, după cum se legase şi cu o zi în urmă, făgădui a da fiecărui oştean, pentru destoinicia ce au arătat-o în luptă, trei solde peste cea legiuită!

Auzind acestea, din piepturile miilor de bărbați cuprinşi de însuflețite, izbucniră urale asurzitoare, care cutremurară văzduhul.

Material cu drept de autor

Matei nu-şi arătă nerăbdarea de a se întoarce la palat nici după aceea. În această stare de mare înfierbântare a cugetelor, priveghe răbdător plecarea vel spătarului Diicu Buicescu, pe care-l slobozi cu o parte a oştirii, trimițându-l în urmărirea vrăjmaşilor fugari. Despărțirea de el avu chiar clipe de căutată duioşie, pătrunsă de nespusă gingăşie. Măria Sa îşi îmbrățişă cu multă căldură nepotul şi-l sărută pe frunte în fața întregii ordii, aşezate pe rânduri, după tipic. Fu o priveală pusă la cale şi împlinită cu multă grijă şi iscusință, pentru a dovedi tuturor statul deosebit de care se bucura dregătorul pe lângă principe.

Însă spătarul, în umbletul său, n-avea să dea nici de urma cazacilor pedeştri, risipiți mai pe aproape prin codri, şi cu atât mai puțin de aceea a căpeteniilor plecate mai devreme călare şi ajunse departe. Fugarii, şi unii şi ceilalți, se înfundaseră în codrii Vlăsiei, încercând să se piardă prin desişuri. Merseră o vreme de-a lungul Ialomiței, cârmind mai apoi către Gherghița, spre a apuca drumul Buzăului.

Cum domnul Moldovei şi ginerele său se temeau să nu fie prinşi din urmă, se grăbeau cât le stătea în puteri ca să ajungă cât mai repede şi mai în ascuns dincolo de hotare. Vor scoate sufletul din trăpaşii lor, care şi aşa erau peste măsură de osteniți după lupta ce ținuse mai bine de jumătate de zi.

Dacă la venire, năvălitorilor le plăcuse să bage spaima în oameni, dacă pricinuiseră cu bună ştiință măceluri, dacă jefuiseră şi pârjoliseră totul în cale, dacă într-o veselie batjocoriseră femeile şi chiar sfintele lăcaşuri, dacă îşi râseseră de toți şi de toate, socotindu-se peste măsură de grozavi şi de puternici, tocmai pentru că se ştiau rânduiți în haite de adevărate fiare dezlănțuite, care pierduseră orice simț omenesc, acum, fiind risipiți şi puşi pe fugă, siliți a se mărgini fiecare numai la forța sa, lipsiți de reazămul vreunei cete de bătăuşi care să le stea în spate, arătau cu totul alt

Material cu drept de autor

chip. Erau spăsiți, speriați, nu se mai îngâmfau cu aceeaşi bărbăție sfidătoare cum făcuseră cu numai câteva zile în urmă, ci cerşeau milă şi îndurare şi-şi arătau nespusa părere de rău pentru cele făptuite. Din bărbați nemăsurat de mândri şi fără seamăn de viteji şi bătăioşi, deveniseră ființe jalnice, miloage şi pline de cumsecădenie.

De altfel ocoleau cu grijă sălaşele omeneşti, căci îşi dădeau seama că sătenii nu uitaseră batjocura ce-o înduraseră, nu uitaseră ruşinea făcută fetelor, femeilor şi mamelor lor, nu uitaseră că le fusese luat ultimul dumicat din cămară, iar casa dată pradă pălălăilor. Iar prăduitorii nu mai aveau cum îndrepta ceva. Nimic din cele jefuite nu mai puteau reînturna. Nici măcar bunurile luate cu japca de prin case nu le-ar fi putut înapoia, deşi, la urma-urmei, nu se topiseră, ci se mai aflau risipite pe undeva; iar să readucă la viață pe frații, părinții, copiii, soții ucişi fără pricină sau să dreagă cinstea femeilor ruşinate puteau cu atât mai puțin. Astfel ştiau prea bine că nu se puteau aştepta la nici o îngăduință din partea celor pe care-i năpăstuiseră şi cărora nu le mai rămăsese, pentru a se îmbuna cumva, decât mulțumirea de a se răzbuna asupra răufăcătorilor. Dar din păcate răfuiala nu le despăgubea cu nimic chinurile suferite, de aceea în adâncul sufletelor colcăia mai departe nemulțumirea şi ura față de cotropitori. Fugarii erau de aceea aşteptați prin sate cu furci, cu topoare, cu seceri, cu țăpoaie sau bâte şi, dacă nu aveau norocul de a se putea furişa nesimțiți prin desişuri, sfârşeau prin a fi hăcuiți.

Cei care umblau călare, după ce rătăciseră noaptea întreagă, ajunseră, mare parte, a doua zi până-n seară, la hotar, deci scăpară mai uşor. Din cauza timpului scurt nu apucaseră a suferi de foame şi deci nu fuseseră atinşi de ispita de a încerca să facă rost de d-ale mâncării. Pedestraşii în schimb, care, mergând pe jos, trebuiră să întârzie mai multe zile în cale, mureau din pricina asta de foame. Totuşi

Material cu drept de autor

şi ei socoteau mai înțelept ca să rabde sau să ciugulească roade pădurețe, decât să aibă de a face cu țăranii. Când zăreau vreun acoperiş de cocioabă ori vreo turlă de biserică, aveau grijă să facă un mare ocol în jur, cât mai pe departe, sârguind ca să rămână nevăzuți.

Odată ieşiți din codri, Lupu şi Timuş, dimpreună cu alaiul lor, străbătură pe furiş ținuturile Buzăului. Se feriră să se apropie de oraş, grăbindu-se să treacă râul, în nădejdea că furişarea nu le va fi băgată de seamă. De aceea se prelinseră în ascuns de-a lungul luncii, până ce atinseră marginea câmpiei dinspre Grădiştea. Nu cutezară a merge mai departe, ştiind că la vărsarea în Siret se găsea noua mânăstire a lui Matei vodă de la Măxineni, şi se temeau că acolo ar putea fi dosit vreun steag de oaste, căci sfântul locaş era la urma-urmei un cuib de iscoade domneşti, care aveau a cerceta ce se petrecea atât în Moldova, cât şi în raiaua învecinată a Brăilei. Aflându-se vad în locul de popas, se abătură peste râu, intrând de-a binelea în câmpia plină de ciulini a Bărăganului de miazănoapte. Călcară fără griji hotarul raialei Brăila, care se afla mai încolo, Vasile vodă Lupul ştiindu-se ocrotit de musulmani. Din această clipă puteau fi liniştiți; hăitaşii lui Matei vodă, chiar de le-ar fi fost pe urme, n-ar fi cutezat să mai vină şi aici după ei. Deşi se simțeau deja puşi la adăpost, nu-şi încetiniră fuga, ci dimpotrivă. Străbătură în grabă mare meleagul, îndreptându-se spre Vădeni. De aici ajunseră după puțin în zăvoiul Siretului, râul alcătuind, în această parte, hotarul spre Moldova. După ce trecură cu luntrile apa, putură în sfârşit răsufla uşurați; Lupu se putea socoti ajuns acasă, iar Timuş în ospeție la nesuferitul său socru.

Mai departe cei doi, dimpreună cu alaiul însoțitor, îşi urmară călătoria agale, căci nu-i mai amenința vreo primejdie neaşteptată, şi pe deasupra parcă nu le venea la socoteală să dea ochii cu supuşii din aceste ținuturi, care de

Material cu drept de autor

bună seamă că i-ar fi privit cu milă, ca pe nişte arătări jalnice şi jerpelite, căci hainele mototolite, împroşcate cu noroi şi sfâşiate nu prea aduceau a cine ştie câtă mândreţe. Inima nedându-le ghes, deşi depărtarea nu era prea mare, ajunseră la Galaţi abia după mai multe ceasuri.

Ivirea musafirilor nu-i făcu nici o plăcere vornicului oraşului. Se întreba, nu fără îndreptăţire, care putea fi viitorul lui Vasile vodă ca domn, după cele petrecute. Ori acesta nu-i apărea ca fiind prea strălucit şi deci nu prea avea rost să şi-l lege pe al său de al voievodului. Măreţia i se topise, crăpând ca o băşică de săpun. Făcându-şi astfel de socoteli, îşi primi oaspeţii cam în silă, deşi, din prevedere, pentru a se pune la adăpost faţă de orice schimbare care s-ar putea petrece dacă chibzuielile i-ar fi fost totuşi greşite, se strădui să se prefacă a fi săritor şi primitor, căci oricum buna cuviinţă nu-l păgubea cu nimic. Dar în ciuda făţărelilor de slugărnicie binevoitoare, destul de vădite în nesinceritatea lor, cei doi putură socoti că în sfârşit găsiseră primul adăpost omenesc după fuga zorită de care avuseseră parte, chiar dacă acesta nu se ridica la înălţimea cerinţelor cu care erau obişnuiţi. Mulţumiţi de a fi ajuns cumva cu viaţă la liman, îşi îngăduiră primul popas tihnit după două zile şi o noapte de zbucium. Lăsând în sfârşit grijile de-o parte, ospătară pe săturate, căci le ajungea că răbdau de foame de la prânzişorul din ziua trecută.

Acesta fu jalnicul sfârşit al falnicei năvale în jurul căreia se făcuse atâta vâlvă şi căreia i se înălţaseră atâtea osanale! Era capătul măreţului război care stârnise atâtea îngâmfate laude de sine şi care hrănise atâtea făloase vise de mărire.

Timuş, atât la Galaţi, cât şi în răstimpul celor aproape două săptămâni pe care le va mai petrece în Moldova, se arătă destul de spăşit faţă de socrul său. În gând însă îşi urma răfuiala cu el; pe lângă aceasta căuta

Material cu drept de autor

îndreptățiri şi deslușiri pe care să le înfățișeze părintelui său, hatmanul Ucrainei, pentru a se dezvinui pentru toate greşelile făcute şi pentru a lămuri priincios lui apriga înfrângere suferită, miile de oşteni morți şi mai multele mii de cazaci pierduți ca prinşi. Nu-i rămânea decât să arunce vina asupra socrului său, care ar fi făcut nesocotit de multe greşeli, toate de neiertat. „Vasile vodă, va zice el, s-a crezut mare războinic, om cu multă pricepere, gata de a da altora lecții zadarnice. S-a încrezut prea mult în iscusința sa ostăşească fiind, vezi Doamne, luptător tare încercat şi şi-a privit cu prea multă uşurință dușmanul, nesocotindu-i puterile. Însetat de măriri şi peste măsură de fălos, nu voia să împartă slava biruinței cu nimeni. Se temea să nu se spună că izbânda ar fi fost a mea, de aceea făcea tot ce putea spre a se împotrivi planuirilor pe care i le înfățişam. Întrucât s-a temut că l-aş putea ajuta, iar priceperea zaporojenilor îi va pune în umbră pe ai săi, s-a grăbit să înceapă lupta cu mult înainte de a putea sosi şi eu cu ajutoarele la fața locului. Năzuise să învingă singur şi să culeagă numai el cununa biruinței. Această pripă nesocotită ne-a adus pieirea, ne-a făcut să ne jertfim zadarnic ordia. Dacă ar fi avut răbdare a aştepta şi am fi dat asaltul împreună, desigur că alta ar fi fost soarta încleştării. Dar nesațul său nemernic de a fi mai presus altora ne-a nimicit; din pricina asta am pierdut războiul şi o țară!!"

*

Când pâlcurile încredințate lui Diicu Buicescu dispărură după frunzişurile de nepătruns ale zăvoiului Fintei, Matei îşi luă locul, ce-i era rânduit de straşnicul ighemonicon al Curții, în alaiul gătit de plecare. Acum, după ce toată dimineața se simțise mânat de grabă, nu se îndura să dea semnul de pornire spre cetatea de scaun. Era cuprins de

Material cu drept de autor

o ciudată înduioşare, de un soi de părere de rău, care-i muia sufletul. Se simțea legat în chip ascuns de acest pământ care, cel puțin aşa avusese simțământul în răstimpul luptei, tremurase pentru soarta sa, îi ținuse partea şi se răzvrătise împotriva duşmanului. Era copleşit de neobişnuitul imbold de a-l mângâia cu recunoştință şi dacă purtarea sa nu ar fi părut de tot ciudată şi nu ar fi stârnit bârfe din cele mai veninoase şi dacă genunchiul nu l-ar fi înjunghiat atât de rău, ar fi descălecat să sărute țărâna. Cuprinse într-o singură privire întinsa câmpie dintre cele două dumbrăvi, cea a Ialomiței şi cea a Fintei.

Ținutul arăta jalnic şi trist, în ciuda revărsării prietenoase a soarelui, care era departe de a mai aduce aminte de apriga urgie din ajun. Dar cu toată hidoşenia sa, locul îi era drag. Apa înnămolise iarba şi mărăcinii, iar în feluritele buruieni întâlnite în cale lăsase în urmă paie, cârpe, bucăți de draniță, scânduri, vreascuri, trunchiuri, ba chiar şi o samă de unelte gospodăreşti aduse de prin satele din împrejurimi. Era o ciudată adunătură de gunoaie, spânzurate în bună parte în spinii mărăcinişurilor. Între ele zăceau încă mulțime de leşuri risipite la nimereală, printre care umblau oamenii armaşului, ajunşi de nevoie ciocli. În lunca din stânga sa, mâlul spoise trunchiurile pomilor până la înălțimea la care se ridicase apa, încât spre rădăcini scoarța părea de un cenuşiu foarte deschis, culoarea noroiului uscat, iar în sus mai întunecată. Era o privelişte ca după potop. Lăsa în urmă acest câmp cu o anume părere de rău. Arăta, e drept, a paragină, dar îi devenise drag, cu toate nămolurile care îl înecau încă…

Matei vodă Basarab oftă şi dădu pinteni calului. Uriaşul convoi se puse alene în mişcare. În frunte erau purtați prapurii țării şi ai domniei, care fluturau în vânt, pocnind a învolburare. Erau privegheați de o strajă călare înainte mergătoare, care împresura pe stegari pe laturi şi cu

Material cu drept de autor

deosebire din spate. Erau înveşmântaţi în pieptare lucioase de oţel, de sub care răsăreau cămăşi de zale ce ajungeau până aproape de coapse, iar în cap purtau chivere ascuţite tot din fier, care, bine lustruite, străluceau şi ele ca argintul în lumina crudă a soarelui, fiind nu rareori încununate cu mândre panaşe. În mâini ţineau lănci înălţate lumânare spre cer, vârfurile cărora se ridicau deasupra capetelor, asemenea ţepilor unui arici. Iar la brâu le atârnau spade grele, vârâte în teci împodobite cu mult meşteşug. În coada lor se zărea şi un pâlc sau două de puşcaşi, ce-şi proptiseră archebuzele şi sânețele în tocul şeilor, cu gurile îndreptate spre tării.

După un gol menit a atrage luarea aminte asupra celuia care urma, călărea domnul pe un bidiviu lucios şi numai vână, ce tresălta de încordare. De o parte şi de alta, umbla câte un şir de curteni în veşminte din cea mai fină catifea franceasca şi cu mantiile fluturând în vânt. După un nou gol, se înşiruiau boierii de rangul întâi. Îşi lepădaseră veşmintele strâmte de călărie, care erau menite războiului şi nu dovedeau prea multă strălucire şi se reîntoarseră la caftanele preţioase, blănite cu samur, sobol sau cacom, mai potrivite ighemoniconului ales al Curţii; iar coifurile de oţel, care-i coborau cumva printre oşteni, le înlocuiseră cu înaltele cuci, îngăduite numai cinului lor osebit. Mai încolo se înşirau apoi mădularii cetelor boiereşti, roşii aleşi şi alte pâlcuri de curteni, ce ţineau să atragă luarea aminte prin veşmintele pe care le doreau cât mai sclipitoare, primenite cu acest gând, cu multă răbdare, în noaptea abia trecută.

În urma acestora veneau multele mii de pedestraşi, care mai purtau pieptarele, chiverele, cămăşile de zale folosite în vremea bătăliei, căci nu avuseseră cu ce le înlocui. Mulţi mai erau stropiţi de sânge şi împroşcaţi cu nămol. Între ei, legaţi de mâini şi uneori cu piedică întinsă la picioare, călcau trudnic prinşii, striviţi de apăsarea stării lor

Material cu drept de autor

nenorocite şi de primejdia de a fi osândiți în chip năprasnic pentru vina de a se fi lăsat înfrânți.

În coadă, scârțâind din greu, se adăugiseră harabale grele încărcate vârf cu mulțimea prăzilor şi tunurile trase trudnic de perechi de boi.

Dacă la venire trâmbele oştirii trecuseră de-a lungul malului stâng al Ialomiței, pe un drum lăturalnic ce străbătea sate mai puțin cunoscute, precum Răzvadul, Bucşanii sau Mărceştii, la întoarcere domnul hotărî să urmeze drumul cel mare, mai fălos, ce venea dinspre Bucureşti. Şi alegerea aceasta era un soi de răsplată arătată oştii pentru destoinicia ei, cât şi o preamărire a izbânzii. Plecând deci de dincoace de satul Finta, mulțimea merse spre Ialomița şi-o trecu prin vadul aflat din jos de Mărceşti; de aici, şerpuind alene de-a lungul şesului spre Ilfov, cătă a întâlni dincolo de râu şleahul dinspre cealaltă cetate de scaun. Ajuns la această răscruce, lungul convoi o coti tihnit spre miazănoapte, spre Târgovişte.

Trecură câteva ceasuri, când tihnita legănare a alaiului fu tulburată de sosirea unui olăcar. Se vădea că omul umblase cu multă grăbire. Calul său era înspumat, iar el însuşi gâfâia. Era o slugă a neguțătorului Badea din Brăila, mijlocitor în afaceri, prieten şi iscoadă pe lângă păgâni a domnului Matei. Cum postelnicului Constantin Cantacuzino numele şi rostul celuia cu pricina nu-i erau necunoscute şi cum solitorul arăta că avea de făcut Măriei Sale, prin viu grai, o vestire nespus de grabnică, îl duse de îndată înaintea voievodului. Călărind alături de acesta, omul îşi începu desluşirile:

- Luminate doamne, stăpânul meu, care-ți este umilă şi credincioasă slugă, întorcându-se alaltăieri cu ghimia din slăvita împărăție a Stambulului, m-a trimis de grabă să-ți vestesc ultimele ştiri pe care le-a putut culege anume pentru Strălucirea ta! Mi-a poruncit să vă fac

Material cu drept de autor

cunoscut că preaînălțatul sultan, prin marele său vizir, a hotărât să facă el însuşi cercetare în tulburările dintre cele două olaturi dunărene şi să cumpănească asupra păcii şi dreptății, prevenind războiul şi luând cuvenitele măsuri de pedepsire a vinovaților.

Negustorul brăilean nu bănuise că, până să-l ajungă din urmă sluga sa pe domnitor, războiul acestuia cu Lupu se va fi terminat, iar zarurile vor fi aruncate, astfel încât ştirile despre hotărârile mărimilor Înaltului Devlet vor pica prea târziu. De altfel, împărtăşind credința sfetnicilor împărăției, nădăjduise şi el că lucrurile se vor mai tărăgăna o bună bucată de vreme, găsindu-se astfel calea de a le stăvili cumva. Deci, pornind de la acest gând, fusese încredințat că cele aflate de el nu-şi vor pierde însemnătatea până în clipa în care vor fi înfățişate domnului. Numai că, întâmplările curgând mai repede, cugetările nu se mai potriveau pe deplin împrejurărilor, fiind de aşteptat ca, atunci când vor afla cele petrecute, cei din preafericitul serai să-şi mai preschimbe întrucâtva poruncile. Sluga însă ştia una şi bună. Fusese dăscălită să împărtăşească anume ştiri, fără dreptul de a cântări dacă le trecuse sau nu vremea, dacă îşi păstraseră sau îşi pierduseră rostul. Deci omul se mărginea a istorisi ceea ce i se orânduise, fără nici un fel de preschimbare şi fără a încerca să facă vreo potriveală la noile stări.

- Urmează deci a veni întru țara noastă, în cercetare, un turc mare. Pare-se că trimisul dinainte, ajuns pe aceste meleaguri prin mărinimia şi cu binecuvântarea lui Siavuş paşa, nu este socotit îndestulător pentru a desluşi încurcatele trebi de pe la noi. Oricum, la Poarta Fericirii se ştie că orişice s-ar mai întâmpla, preaslăvitul sultan, muica sa ce-l chezăşuieşte şi vizirii împărăteşti ar fi hotărât să ia asupra lor dezlegarea spinoaselor dezbinări de prin ținuturile cârmuite de Măria Voastră. Însă preamăritul Siavuş, ca paşă

Material cu drept de autor

de Silistra şi Oceacov ce se află, având şi puternicie de vizir în această slujbă, pare-se că nu e plecat să îngăduie ca să se treacă peste el, căci socoate olaturile dinspre această parte ca fiind ale sale. Datorită trainicelor legături pe care le are în serai, s-ar putea să izbutească să tragă sforile în aşa fel încât această hotărâre să fie preschimbată, iar numita cinste a cercetării să rămână tot pe seama lui. Paşa este nespus de doritor să-şi întindă ascultarea mai temeinic la miazănoapte de marele fluviu şi nu înţelege să scape acest prilej. Pentru Domnia voastră acest lucru e desigur mai cu folos, trebile cu prealuminatul Siavuş fiind deja aşezate. Oricum, pare-se că are cine să stea pavăză nădejdilor sale, căci sultana valide s-ar fi aridicat la cârmuire, în paguba soacrei, cu ajutorul său. Iar înrâurirea lui nu poate fi decât spre folosul nostru, de aceea şi noi, cu puterile ce ne stau la îndemână, câte vor fi fiind, trebuie să năzuim în spre această parte! Siavuş va face tot ce-i stă în putinţă ca să nu i se vâre alţii de mai sus de el în socoteli. De bună seamă că dacă izbândeşte, capigi başa Ibrahim, aflător deja în ţară, o să fie reîmputernicit întru cercetarea pe care o făptuieşte. Capuchehaia noastră din strălucita cetate a Istambulului trebuie sfătuită să stea reazăm acestor năzuinţe, căci acest paşă de Oceacov este mai plecat spre neguţări cât de cât prielnice nouă, fiind mai bun cunoscător al trebilor de pe aici. Cheltuielile cu el sunt mai măsurate şi gata împlinite. Ori dacă se amestecă dregătorii Strălucirii sale, preamăritul padişah, mulţi şi nesătui, ţara va trebui să făptuiască plăţi noi şi grele. Aceştia ar putea să vă jumulească, iar la urmă, în loc de mulţumire, să vă fie totuşi împotrivă. De altfel Siavuş pare a avea ţesută în jurul preafericitului şi preamândrului nostru padişah şi a muicii sale o nadă întreagă de legături şi mijloace de înrâurire, încât bunăvoinţa sa faţă de noi nu trebuie nesocotită. Asupra clipei când va sosi acest nou trimis împărătesc, stăpânul meu n-a putut afla decât prea puţine.

Material cu drept de autor

Unii zic că neguțările legate de alegerea sa ar fi încă în toi şi că nu s-ar fi luat o hotărâre statornică asupră-i. După spusele altora însă, cică slujbaşul s-ar găsi deja pe drum! Greu de desluşit adevărul. Oricum, chiar dacă alegerea nu se va fi făcut până a pleca jupân Badea din Țarigrad, desigur că aceasta nu a întârziat prea mult după aceea, căci sfătuitorii prea luminatului sultan arătau mare zor! Pe deasupra jupânul meu a mai aflat că s-ar fi slobozit deja carte şi măritului han al nogailor, cu porunca de a-şi mâna asupra noastră hoardele, spre a zăgăzui dezlănțuirea războiul. Nu se ştie însă de partea cui i s-a rânduit ca să stea. Dar cum împărăția îl prețuieşte nespus pe arvanitul moldovean…

Voievodul se încruntă şi-şi muşcă îngândurat buza de jos. Capigi başa Ibrahim aga îi stătea de destulă vreme pe cap şi asta îi ajungea. Tocmai un alt capugiu pus pe iscodit îi mai lipsea, căruia, spre a-l îndestula şi a-l câştiga, ar fi trebuit să-i facă noi şi prețioase daruri! Dacă grija privegherii rămânea tot în seama lui Siavuş, desigur că Ibrahim n-ar fi fost schimbat din slujbă, iar cu el se ajunsese la o înțelegere, căci îşi primise partea şi avea de aceea o plecare binevoitoare față de scaunul muntean. Privi în urmă la acesta şi la pâlcul de ieniceri care-l înconjurau. I se găsise loc printre boierii de întâiul rang, spre a-l linguşi cu cinstea osebită cu care era înconjurat.

Matei oftă. Amestecul acesta repetuit al Înaltei Porți a Fericirii îl îngrijora şi-i cam încurca socotelile, căci zădărnicea înțelegerile încheiate cu Ibrahim, care fusese răsplătit destul de mărinimos din vistieria țării. Acum se părea că banii fuseseră irosiți fără rost pentru a-l câştiga şi că pe mai departe va trebui să fie scoşi din hăul cămărilor alți galbeni pentru a dobândi bunăvoința acelui nou capigi başa care-i pica pe nepoftite pe cap. Deşi, la urma-urmei, cumpărarea priinței noului dregător nu era un lucru tocmai greu de făptuit, desigur că paguba pe care o va suferi va fi

Material cu drept de autor

destul de mare. Dar grija cea mai însemnată nu era aceasta. Altceva îl neliniştea cu adevărat. Împărăția nu-l plăcuse niciodată, iar strălucitul serai îl îngăduise numai de nevoie, ca să iasă din impasul iscat la Dunăre. Bineînțeles că înalții slujbaşi nu vor scăpa prilejul ca să-l sâcâie din nou, punându-i felurite oprelişti, chiar în ciuda a ceea ce va spune noul capigi başa mai-marilor săi, după ce-l va cumpăra, cugetă domnul, dar îşi zise că izbânda dobândită cu o zi în urmă va schimba părerile multora, care se vor preface din nou că-i sunt deosebit de prielnici, pentru a veni în întâmpinarea încurcăturilor pe care el le-ar putea pricinui. Oricum, olăcarul negustorului brăilean avea dreptate; paşa de Oceacov putea fi socotit ca fiind un mult mai potrivit mijlocitor între el şi nevârstnicul sultan.

După ce făcu semn trimisului că poate pleca, voievodul trase de dârlogii trăpaşului său, încetinindu-l. Rămase voit mai în urma locului ce-i era rânduit, ca să nimerească printre divaniții care veneau în spatele său. Aceştia înțeleseră că le căuta apropierea şi, spre a-l primi în mijlocul lor, se feriră în lături, despicând pâlcul ce-l alcătuiau. Domnul se întoarse spre ei, istorisindu-le pe scurt cele aflate, apoi, ca sfătuitori ce-i erau, îi iscodi:

- Ei bine, voi ce ziceți?!

Boierii se priviră nehotărâți şi clătinară din capete.

- Cei puternici au întotdeauna dreptate, cugetă negustoreşte voievodul, deci trebuie să dovedim că suntem puternici şi de neclintit şi că nu cruțăm pe cei care încearcă să ne nesocotească voința, stându-ne împotrivă. Drept urmare vom împodobi drumurile pe care le va urma turcul cu cele mai hidoase leşuri, ca să ia aminte. Pomii de lângă şleauri vor deveni spânzurători, iar stâlpii pe care-i vom înălța – țepe. Când va străbate țara, să i se încrânceneze pielea de groază. Nici în somn să nu găsească linişte şi hodină! Chipul spăimântător al morților, care-l vor

Material cu drept de autor

întâmpina în preumblarea sa, să-l urmărească şi să-l chinuiască chiar în vis! Din această întâmpinare de pomină va afla că cel mai înțelept lucru este acela de a nu ne silnici cineva şi de a ne fi păzite înlesnirile, slobozeniile şi liniştea. Să vadă turcul aceste grozăvii şi văzându-le să-i facă pe mai-marii săi să cugete mult înainte de a ni se arăta potrivnici.

Matei stărui:

- Prinşii să fie ucişi şi să împodobească drumul întoarcerii noastre biruitoare. Leşurile celor care au cutezat să ni se împotrivească să rămână la vedere până ce fiorii îl vor cuprinde şi pe măritul padişah! Toate drumurile de seamă ce duc la cetatea noastră să fie astfel împodobite!

- Nu e prea multă cruzime, Doamne? zise îngrozit marele logofăt, de felul său mai blajin din fire.

- Domnia ta, dar aceştia sunt români ca şi noi, chiar dacă sunt din Moldova... îndrăzni a intra în vorbă şi marele postelnic, care se gândea la fraţii săi.

Fuseseră, e drept, alături de Vasile vodă, dar din fericire reuşiseră să fugă dimpreună cu acesta, deci erau în afară de orice primejdie. Dar, deşi ai săi scăpaseră, parcă nu-i venea la socoteală ca oamenii casei lor să fie spânzurați sau bătuți în cuie în stâlpii înşiraţi de-a lungul drumurilor. Dar zisele sale sunau pline de haz, căci atunci când vorbea cu seninătate despre prinşi ca fiind „români ca şi noi", spusa părea cel puțin ciudată, căci postelnicul era grec de baştină, născut la Stambul, şi numai de vreo duzină-două de ani ajunsese în țară! Deci numai de a fi român, fie el şi din Moldova, nu putea fi vorba!

- Ştiu! i-o reteză domnitorul scurt, care, ca de altfel şi ceilalți din jur, întrevăzu hazul celor spuse. Faptul că sunt români le face vina şi mai mare! Oare vouă, dacă m-ați vinde, nu v-aş scurta capul mai degrabă decât străinilor, care nu au, la urma-urmelor, vreo îndatorire față de mine? Deci

Material cu drept de autor

a-i osândi pe moldovenii lui Lupu, e ca şi cum mi-aş pedepsi chiar supuşii mei pentru necredinţă.

După o clipă de tăcere, păru a se mai îmbuna în neclintirea sa şi oftă, parcă răzbit de oarece îngăduinţă:

- De ce vă gândiţi, zor-nevoie, la moldoveni? Printre prinşi sunt şi numeroşi cazaci. Poate mai mulţi decât cei dintâi şi mai vinovaţi decât aceştia, căci prăpădul făcut pe unde au trecut nu are seamăn! Înaintea altora, s-ar cuveni să-i ridicăm mai întâi pe aceştia în furci. Dar n-avem pricină să ne grăbim, căci mâine e sfânta zi a Înălţării Domnului!! Apoi mai urmează şi o seamă de alte praznice. Ori nu le putem spurca înălţând în ştreang aceşti păcătoşi. De ce nu v-aţi gândit să alegeţi pe cei sortiţi caznelor dintre aceştia? Ce-au căutat la noi, ca să semene vrajba şi moartea printr-ai noştri?! Ei au poate o vină şi mai mare, căci au năvălit în ţară străină, care nu le-a pricinuit nici cel mai mic neajuns vreodată. Pentru asta vă îngădui să-i alegeţi dintre ei pe cei meniţi a fi spânzuraţi sau traşi în ţeapă.

Matei dădu acest semn de îngăduinţă nu numai din înţelegere faţă de cei de-un neam cu el, ci şi din pricină că ştia că în alaiul său se aflau şi o mulţime de boieri moldoveni care, dintru început sau din timpul luptelor, se alăturaseră lui Gheorghe Ştefan şi-l ajutaseră. Pentru a nu-i supăra şi îndepărta pe aceştia, se învoi să fie jertfiţi numai cazacii, scutindu-i cumva de osândă pe moldoveni.

- Nu e totuşi prea multă cruzime, Doamne?! stărui marele logofăt.

- Îndeajuns de multă este, dar prea multă nu, dacă ne gândim la pricina pe care o slujim prin aceasta! Deci nu numai că n-o socotesc prea multă, ci mă tem, ca nu carecumva, să nu fie îndeajuns, încât să-i facă pe cei din Stambul să se răzgândească în legătură cu noi. Oricum, nu o facem pentru că o dorim sau pentru că ne-ar face plăcere, ci de nevoie. La aceasta ar fi trebuit să cugete cei ce au pornit

Material cu drept de autor

acest război şi, poruncindu-l, ne-au adus pe cap această cercetare împărătească, pe care noi trebuie acum să ne zbatem a o zădărnici. Năvălitorii nu aveau decât să se gândească înainte de a ne păşi hotarul că mă vor aduce în anevoioasa stare de a fi silit ca să pun în cumpănă pe de-o parte creştineasca milă faţă de nişte răufăcători, care n-au cunoscut însă îndurarea faţă de supuşii mei, şi pe de alta slobozenia ţării şi a neamului. Ştiu că vom fi nevoiţi să ne împovărăm cugetul cu greutatea acestui nemăsurat păcat, care ne va apăsa multă vreme sufletul. Dar trebuie să alegem calea apărării obştii noastre, chiar dacă aceasta ar cere năprasnică cruzime. Oare acest război nu a fost la rându-i o cruzime făr' de margini?! Duşmanii n-au pregetat totuşi nici o clipă în faţa ei, deşi nu erau puşi, asemenea mie acum, în faţa unei alegeri fără ieşire! Au făcut-o de voia şi de plăcerea lor. Mergând la război, ne-am oferit noi înşine drept jertfă acestei cruzimi şi peste două mii dintr-ai noştri au pierit ieri şi zac pe câmpul din urma noastră! Dacă n-or fi chiar mai mulţi! Nu-i mai pun la socoteală şi pe nevinovaţii pieriţi pe drumul de la Focşani până la Finta. De ce voi fi crud? Pentru că avem de apărat un neam şi o ţară. Iar pentru aceasta n-o să pregetăm să mai adăugăm, la cei deja răposaţi, câteva sute dintre aceia care ne-au adus în pragul nenorocirii. Arătând prea multă milă, nu am face decât să zădărnicim jertfa celor rămaşi pe câmpul de luptă! Să mă învoiesc cu aşa ceva?! Otomanii trebuie siliţi să înţeleagă că, dacă vor stăpânire liniştită în aceste olaturi, cel mai înţelept lucru pe care-l pot face este să ne lase în plata domului. În aceşti aproape treizeci de ani de când păstoresc ţara, mi-am dobândit renumele şi libertatea, punând hotărât piciorul în prag şi nu milogindu-mă sau umilindu-mă. Cei ce-au greşit, aducându-ni-l pe Lupu pe cap, vor plăti prin prinşii pe care ni i-au lăsat zălog. Trebuie să fim neclintiţi de vrem ca ţara să rămână statornică în drepturile ei. Repet că nu am dorit

Material cu drept de autor

acest război, dar dacă am fost siliți să-l facem şi am avut norocul de a-l câştiga, nu suntem plecați să pierdem pacea!

Chipul domnului se asprise, buzele i se subțiaseră, obrazul i se supse. Îşi cuprinse barba albă, patriarhală, cu palma şi şi-o mângâie cu o apăsătoare tristețe.

*

Departe, la poalele munților dinspre miazănoapte, într-un sătuc aşezat undeva la întretăierea piscurilor Iezerului şi ale Leaotei, sat pe nume Rucăr, întâia doamnă a țării se perpelea, aşteptând veşti de la soțul ei. În sfârşit, după ce îşi termină ruga de prânz, care urmă unei lungi veghi de peste noapte, un olăcar îi înfățişă zâmbind mult aşteptatul răvaş de la princiarul ei soț.

Măria Sa, domnul şi voievodul Ungrovlahiei, îi vestea izbânda şi încheia cartea cu deslușirea că, în vreme ce dumneaei îi citeşte rândurile, el se află pe drumul de reîntoarcere spre cetatea sa de scaun.

De la olăcar, doamna Elena află însă şi o veste proastă, pe care Matei vodă se făcuse a o uita în izvodul său. Adică, din spusa acestuia, pricepu că bărbatul ei fusese rănit în luptă. Deşi solitorul se străduí s-o încredințeze că lucrurile nu sunt peste măsură de primejdioase, îngrijorarea ei nu cunoscu margini. Se întrebă imediat ce-ar putea face ca să-i vină în ajutor destoinicului ei bărbat, cum ar putea să-i uşureze suferința.

După o clipă de gândire, puse grămăticul care o însoțea în băjenie să scrie degrabă craiului, spre a-i vesti izbânda dobândită. Şi întrucât solitorul o înştiințase că bărbierul curții fusese ucis şi înlocuit cu un oştean leah oarecare, de priceperea căruia avea toate temeiurile să se îndoiască, se grăbi să mai adauge izvodului câteva rânduri,

Material cu drept de autor

prin care cerea trimiterea neîntârziată a unui bărbier destoinic, care să fie de ajutor domnului, care se afla rănit.

Principesa, în ciuda celor peste cincizeci de ani ce-i apăsau pe umeri, simți că se înviorează, că întinereşte. Osteneala veghii de peste noapte a ultimelor zile de spăşenie şi rugă, neodihna lungului răstimp de neliniştită aşteptare şi teamă se topiră. Fu cuprinsă de o vlagă şi-o înflăcărare atât de mare, încât nu mai simți nevoia de a-şi face somnul de după amiază, care ar fi fost firesc după ceasurile petrecute în friguroasa biserică sătească, supt icoane.

Hotărî să se reîntoarne grabnic la palat şi ridică în picioare toate slugile pentru a strânge în saci şi de a urca în harabale întregul ei calabalâc. Se porni o alergătură năucă prin ogrăzile şi casele în care fusese găzduită ea şi celelalte jupânese din alaiul însoțitor. Mişuneala era întretăiată de țipetele celor care, de prea multă grabă, se izbeau între ei sau de poruncile răstite ale vornicilor doamnei, care încercau să pună o anume rânduială în acest furnicar ajuns în culmea clocotului.

Principesa însăşi fu luată de valul acestui avânt şi, cuprinsă de înfierbântare, ajuta la încărcatul albiturilor în sipete, spre uimirea nu numai a jupâneselor de curte, care stăteau de-o parte, ci a întregii ei slujitorimi, căci toți o cunoscuseră doar sub chipul unei firi cam scorțoase şi poate cam reci şi neînduplecate, care urma cu străşnicie îngrădirile ighemoniconului obişnuit la Curte şi nu se lăsa mânată de năvala unor răbufniri neaşteptate de bucurie sau de tristețe, ivite din trăirile clipei. În stăpânirea ei măreață nu puteai nicicând întrevedea grijile sau temerile care o frământau cu adevărat. Era întâiaşi dată că ieşise de sub veşmântul ghețos al femeii măsurate, cumpănite, aşezate, de nepătruns, lăsându-se pradă unor simțăminte sincere, simple, clocotitoare, nereținute.

Material cu drept de autor

Uitând dintr-o dată tot zbuciumul ultimelor zile, vorbea de tăria neînduplecării cu care crezuse în forța dreptății şi în izbânda soțului ei, căruia îi purta o aprețuire de neclintit. Nu mai recunoştea nici măcar față de sine temerile şi îndoielile care o chinuiseră şi ar fi certat cu nespusă asprime pe cel care ar fi îndrăznit să i le reamintească.

În patosul care o cuprinsese, simți nevoia de a împărtăşi cât mai multora bucuria care i se revărsa în suflet. De aceea îşi făcu vreme să vestească şi sibienilor izbânda dobândită, şi le va scrie, nu fără îndreptățită mândrie şi într-o prea frumoasă şi aleasă limbă românească, o carte plină de înflăcărare. Printr-o fericită întâmplare, rândurile aşternute arunci pe hârtie ni s-au păstrat: „... N-am putut zăbovi a nu face şi pe dumneavoastră părtaşi acestei veşti bune şi veasele (vesele), care ni se aduce astăz, Miercuri după amiazăzi în 18 zile de mai, ... cum ieri, Marțea ... mila lui Dumnezeu cea mare adus-au biruință în partea noastră."

Era adevărat că ceruse craiului deja un chirurg, dar cum nu avea prea mare încredere în grăbirea ce ar arăta-o acesta în a-i asculta şi împlini dorințele, va înfățişa şi stăpânirii sibiene aceiaşi rugăminte, îndemnând-o să trimită în grabă peste munți cel mai bun bărbier ce-l avea, care să-i tămăduiască pe cei răniți, care de bună seamă nu erau puțini. Pentru a nu ştirbi însă renumele soțului ei şi măreția biruinței, avu grijă să ascundă rănirea voievodului, ale cărui zile mulți şi aşa le numărau cu nerăbdare, încât era mai înțelept să nu dea apă la moară răuvoitorilor, care desigur s-ar fi apucat din nou să împroaşte cu zvonuri despre apropiatul său sfârşit. De aceea, atunci când făcu vorbire de lecuitor, se grăbi să adauge că nu se gândeşte la nevoile cuiva anume, ci o spune din grijă pentru toți aceia care avuseseră de pătimit, care nu puteau lipsi după o bătălie de asemenea întindere. În temeiul acestei judecăți, din porunca

Material cu drept de autor

ei, grămăticul adăugi deci: „Lângă aceasta, pohtim de la Domniile voastre, hoc etiam beneficium, pentru că întru iuțimea războiului câțiva şi dintre boierii noştri cei de frunte s-au rănit, de va fi în cetatea Domniilor voastre un chirurgus bun ca acela care să poată fi de folos, Dumneavoastră să nu-l apărați a-l slobozi să vie fără zăbavă cu această slugă a noastră, că aici la noi sunt oameni proşti, nu sunt meşteri cum ar trebui."[17]

Totuşi pentru cei care ştiau adevărul, în ciuda ferelilor, era limpede că rândurile aşternute pe hârtie îi trădau îngrijorarea pentru soarta soțului ei.

*

* *

[17] Citatele sunt extrase dintr-un document autentic de epocă.

Material cu drept de autor

Capitolul XVIII

În seara miercurii de 18 florar, ziua de dinaintea marelui praznic al Înălțării Domnului, Matei vodă sosi la Târgoviște și trase neîntârziat la Curte, unde-și putu găsi în sfârșit hodina. Doamna Elena porni cam la aceeași vreme spre cetatea de scaun, în care intră însă abia a doua zi, înainte de prânz, când în biserici sunau clopotele pentru marea slujbă pravoslavnică.

Cum se nimerise ca această binecuvântată miercure, a înturnării domnului acasă, să fie pusă sub semnul păcii lui Dumnezeu, îngemănarea ei cu izbânda abia dobândită dădu naștere unor preafrumoase cugetări, care cercau a da înțelesuri mult mai adânci întâmplării din urmă, zugrăvind-o ca așezată sub ocrotirea unui slăvit har divin. Tatăl ceresc dăduse astfel un semn asupra plecărilor sale,

Material cu drept de autor

arătând pe cine iubeşte şi binecuvântează şi pe cine nu. Astfel de vorbe nu se auzeau numai între boierii Curții, care se grăbeau să-l linguşească în acest chip pe domnitor, ci şi între târgoveții de rând şi între oşteni. Împrejurarea dovedea că legătura dintre izbândă şi praznic tulburase cu adevărat lumea, mulțimea socotind că biruința asupra lui Lupu era cu adevărat dorită de pronie şi orânduită de aceasta.

De altfel, parcă spre a spori şi mai mult strălucirea şi măreția biruinței, a doua zi toți creştinii urmau a sărbători Joia Înălțării Domnului la ceruri! Încă din zorii numitului praznic închinat jertfei Mântuitorului, clopotele se dezlănțuiră într-un huiet trudnic, spre a îndemna toți creştinii să nu lipsească de la sfânta slujbă a acelei minunate zile de bucurie, cu atât mai mult cu cât aceasta nu închipuia doar o laudă hărăzită Lui Isus Izbăvitorul, ci şi una închinată lui Matei domnul şi biruinței sale neprețuite. Cucernicii părinți duhovniceşti cuvântară îndelung şi stăruitor, arătând că biruința se împlinise sub sfânta oblăduire a Atotputernicului, bucurându-se de iubitoarea şi grijnica Sa binecuvântare. În omilii fără de sfârşit, îi ridicau recunoscătoare osanale lui Matei vodă, şi adeseori închinările aduse Domnului Dumnezeu pentru sprijinul dat oştenilor munteni se amestecau cu prinoasele aşezate la picioarele domnului lumesc. Alături de Marele Stăpân al Tăriilor Cereşti, era deci pomenit numele măritului principe pământean al Ungrovlahiei, care era copleşit cu laude sforăitoare, închipuite în graiul greoi al vremii, ce se întâlneşte în scrierile bisericeşti de pe atunci. Risipite prin multele lăcaşuri sfinte ale târgului, vorbele nu vor ajunge vreodată la auzul aceluia pentru urechile căruia fuseseră zămislite, încât nu prea aduseră foloase linguşitorilor.

Vineri, începând de dimineață, de la palat fură trimişi prin târg telalii princiari însoțiți de toboşari. După ce aceştia din urmă răpăiau scurt din tobe pentru a atrage

Material cu drept de autor

lumea, cei dintâi vesteau cetății voia domnului ei, citind cu voce ridicată izvodul care le fusese încredințat de la logofeție. În acesta, preamăritul voievod arăta că nu voise a tulbura sfânta sărbătoare de ieri, de aceea abia în Duminica de peste două zile, cea a Sfinților Părinți de la Sinodul întâi Ecumenic, premergătoare Rusaliilor, hotărâse să fie prăznuită izbânda sa, dând de băut tuturor, în oricare din cârciumile din cetate. Totul se va face pe cheltuiala Curții, banii fiind luați din vistieria țării, îmbogățită cu mulțime de prăzi, smulse vrăjmaşilor de curând puşi pe fugă. Pentru deplinătatea petrecerii, pe largul maidan de la întretăierea ulițelor din fața porților Curții domneşti, vor fi întinse mese pentru îndestularea mulțimii, pentru ca toți să se poată bucura de biruința dobândită şi de mărinimia Domnului. (Însă din cele scrise nu se putea înțelege prea deslușit despre care domn era vorba, de Domnul Dumnezeu sau de domnul lumesc, Matei vodă).

Făgăduiala spori râvna şi înfierbântarea târgoviştenilor, care îşi bătură temeinic capul, în răstimpul puținelor zile de aşteptare care urmară, pentru alegerea celei mai potrivite cârciumi în care să petreacă prăznuirea ce se vestea. Mai departe telalii vesteau şi orânduirea unei mari cătări a oştirii în chiar dimineața de a doua zi, la care erau poftiți toți războinicii rămaşi în cetate, care îşi arătaseră vitejia în luptele de marți. Domnul dorea să le mai aducă încă odată laude şi să-şi arate mulțumirea față de ei.

În vreme ce larma clopotelor mai cutremura văzduhul pentru chemarea credincioşilor la slujba de sâmbătă dimineață, cea închinată sfinților împărați Constantin şi Elena, în temeiul celor poruncite în ziua de dinainte, în lungul ulițelor se prelingeau, pâlcuri-pâlcuri, mulțime de oşteni înveşmântați de sărbătoare, năzuind să ajungă pe întinsul câmp de cercetare de dincolo de porțile cetății de scaun, de unde plecaseră la război cu vreo

Material cu drept de autor

săptămână în urmă. De astă dată menirea adunării era aceea de a aduce cinstire domnului. Ziua părea anume aleasă de pronie pentru asemenea împrejurare măreață, căci se îngemăna cu un praznic împărătesc de toată cinstea!

Măria Sa, înconjurat de câteva sute de străjeri călări, şi urmat de boierii de cel dintâi rang, sosi puțin mai târziu, într-un mândru rădvan tras de şase cai, pe uşile căruia, în chenar aurit, era zugrăvit herbul țării. Înainte de a ieşi pe porți, străbătuse ulițele mai de seamă ale târgului, spre a fi văzut şi slăvit de toți supuşii săi, pe care voia astfel să-i bucure cu vederea sa.

Ajuns în fața oştirii, care era rânduită în şiruri desăvârşite după feluritele bresle ce-o alcătuiau, domnul, ajutat de doi paici care-l purtau de subsiori, în strigătele de închinare ale celor care-l priveau, urcă pe prispa înaltă, îmbrăcată în prețioase covoare persieneşti, care fusese anume aridicată pentru el. Aici, deşi îl înjunghia cumplit genunchiul rănit, făcu semn icioglanilor să treacă mai în spate, în vreme ce el se rezemă de spătarul înalt al unui jilț, care-i fusese aşezat acolo în chip de scaun domnesc. Cu toată suferința, nu voi să se aşeze, având simțământul că de jos nu poate domina în aceeaşi măsură mulțimea.

Ținu o nouă cuvântare, asemănătoare celeia de la Finta, stârnind cu făgăduielile sale o şi mai mare însuflețire în rândul ascultătorilor. Vorbi mai întâi de împărțirea între oşteni a prăzilor dobândite pe câmpul de luptă. Iar cele care nu se pot împărți, le va prețălui în bani, care vor fi apoi plătiți de la vistierie celor îndreptățiți. Stărui mai departe asupra gândului ca, în săptămânile următoare, să dăruiască lefegiilor câte trei solde peste cea legiuită, pentru vitejia şi credința de care dăduseră cu toții dovadă.

După lungile strigăte de preamărire care urmară, purtat de aceeaşi copii de casă, voievodul coborî în rădvanul căptuşit cu piele şi mătăsuri şi bătut cu ținte al căror cap era

Material cu drept de autor

aurit. După ce perdele de la ferestruici fură din nou trase de-o parte, spre a se putea privi fără îngrădire înăuntru, falnicul alai domnesc se întoarse spre palat, dar nu pe drumul cel mai scurt, ci făcând din nou un larg ocol prin cetate, spre a da prilej târgoveților să-i arate domnului prinosul lor de credință și prețuire.

În sfârșit, după curgerea și a acestei zile de slăvire a domnului și a oștirii sale, sosi mult așteptata duminică a prăznuirii izbânzii de către gloata de rând. Ea începu în vuiet de clopote, care făcu să se cutremure văzduhul. Popii purceseră mai devreme la înfăptuirea slujbei rânduite pentru acea zi, spre a da putință enoriașilor să ajungă cât mai repede la locurile de desfăț alese, ca să nu piardă nici o picătură din dărnicia princiară care urma să se reverse asupra lor. Graba lor era de înțeles, căci pentru a fi siguri că se vor îndestula deplin până-n deseară, când se va sparge cheful, și că vor avea îndeajuns vreme de a răzbi cu istovul butiilor de vin, era firesc ca târgoveții să înceapă cât mai de timpuriu creștinească sindrofie orânduită de stăpânire. Dacă prea-cucernicii părinți ar fi lungit-o prea mult cu procitania cazaniilor, se ivea primejdia ca sfintele locașuri să rămână goale, căci lumea era desigur ispitită să câștige cât mai mult cu putință de pe urma pomenii domnești, fiind mai plecată spre a dobândi plăceri trupești, decât bucurii ale cugetului.

Chibzuința smeriților slujbași ai Domnului se dovedi întemeiată, căci de la întâile ceasuri bisericile fură pline ochi. Bărbații, ca buni supuși ai principelui ce erau, doreau să ducă cât mai grabnic și cât mai destoinic la împlinire porunca primită. Dar, din cuviință și recunoștință, socotiră că nu pot bea pe socoteala Măriei Sale fără să i se arate cât de cât îndatorați, deci fără să-i aducă mai întâi, în fața iconostaselor, și cuvenita preamărire pentru biruință. Li se părea cinstit ca să se despăgubească în vreun fel pentru milostenia ce urmau a o primi! Apoi, în aceiași vreme, se

Material cu drept de autor

cădea să grijească şi de sufletele lor şi să se cureţe de păcate şi în această zi de sărbătoare, prin vrednica împlinire a îndatoririlor de cucernicie către Cel de Sus. Cum inima nu-i răbda să întârzie tocmai la cârciumă la asemenea împlinire de pomină, pentru a împăca statul de buni pravoslavnici, cu simţul de supuşi smeriţi ai stăpânirii şi cu dorinţă de a nu pierde vreo clipită din timpul sortit desfătării, purceseră mai din zori către sfintele aşezăminte, taman cum socotiseră de altfel slujbaşii acestora.

Abia se stinse la crăpatul zilei focul din turnul Chindiei, slobozind umbletul pe uliţe, că târgul prinse a mişuna ca un furnicar aţâţat de o lovitură de copită. Era asemenea vânzoleală, atât prin hanuri, cârciumi şi alte dughene întunecate, cât şi pe afară şi prin biserici, încât un vuiet înfundat răzbătea până departe prin valea largă a Ialomiţei. Cum această râvnă către cele ale înălţării sufletului şi ale cugetului nu-i canoni prea mult pe bărbaţi, foarte curând în sfintele locaşuri rămaseră doar femeile, şi cu osebire babele, care băteau cu multă osârdie mătănii, după toate rânduielile canoanelor.

Întrucât bărbaţii se avântară la aceeaşi vreme cu mult sârg prin cârciumi, înecându-se în valurile de băutură care se revărsau cu nemăsurată dărnicie asupra lor, agia avu temeinic de furcă pentru a putea păstra buna rânduială. Pentru a da oamenilor putinţa de a se bucura cu bărdaca cât mai mult timp de izbândă, felinarul de pe turnul Chindiei, care vestea închiderea uliţelor cu lanţuri şi oprirea umbletului prin târg, fu aprins mult mai târziu decât de obicei. Amânarea se făcu până undeva după miezul nopţii, spre bucuria nu numai a chefliilor, ci şi a hoţilor, a căror trudnică muncă prin afundurile beznei fu astfel înlesnită, cel puţin odată, chiar de stăpânire. Spre fericirea lor, aceştia din urmă se putură împărtăşi chiar în mai multe chipuri din bucuria de obşte. În primul rând aveau prilejul de a-şi arăta

Material cu drept de autor

cu ulcica, cu multă înflăcărare, încântarea pentru biruința asupra lui Lupu; apoi, pe deasupra, puteau dijmui în tihnă şi punga celor beți, întru rodnica împlinire a meşteşugului lor atât de primejdios. Aveau deci mii de pricini pentru care să se roage plin de cucernică smerenie, ca această înălțătoare înfocare obştească să nu contenească prea curând, iar preamărirea luminatului voievod să nu cunoască sfârşit nici în nopțile ce-or veni.

Dacă pentru gloata prostimii sindrofia ținu doar o singură zi, în această duminică de dinaintea Rusaliilor, la Curte ea începu încă din seara reîntoarcerii de pe câmpul de luptă, adică de miercuri, şi se întinse şi asupra primelor zile ale săptămânii de după aceea. În tot acest răstimp zaiafetul se întrerupea numai pentru câteva ceasuri, spre dimineață, când boierii se culcau pe unde apucau, în cămările întortocheate de la catul de jos al palatului nou, în odăile celuia vechi sau chiar prin casele din ograda gospodărească a Curții, care obişnuit erau menite slujitorimii mai de soi. După hodina grăbită de prin colțuri, cheful se începea din nou spre prânz, cu şi mai multă înfocare decât în ajun. Pentru boierii de rangul întâi mesele fură întinse în spătăria cea mare, în care obişnuit se ținea divanul țării; pentru ceilalți, de rangul al doilea şi al treilea, ele fură orânduite în ograda din față, cea de dinaintea palatului.

În fiecare noapte, pentru desfătarea petrecăreților, în ogrăzi se aprindeau mulțime de rugurilor, iar de zidurile palatului şi ale îngrăditurilor sale se prindeau duzini întregi de făclii. De atâta lumină, Curtea părea a fi luat foc, pălălăile învăpăind bolta târgului până departe în înălțimile văzduhului, spre marea înmărmurire a târgoveților, care nu mai văzuseră de ani de zile asemenea minunăție. De altfel, pentru a duce mirarea lor la culme, meşteri iscusiți în mânuirea pulberilor de puşcă, pricepuți în a arunca în văzduh mănunchiuri de licăriri felurit colorate, închipuiau

Material cu drept de autor

prin mijlocirea acestora, pe cerul întunecat, felurite globuri de scântei strălucitoare sau, înlănțuind şiragurile de sclipiri în prelungi dâre luminoase, zugrăveau chipul înfricoşător a tot soiul de lighioane ieşite de prin basme. Icoanele acestor năluciri de jar, după ce se înstăpâneau câteva clipe asupra bolții cu ocolişurile lor licărinde, se stingeau într-o revărsare de stropi colorați de lumină, care, în cădere asupra pământului, se topeau sorbiți de tainele beznei. Deci, la scurte răstimpuri, pentru câteva clipite, pe cer se învălmăşeau laolaltă chipuri de balauri, de şerpi şi alte lighioane la fel de spăimântătoare. Plăsmuirile acestea de dincolo de fire, cu zugrăveala lor de foc, care păreau a adeveri fantasmele basmelor din norod, smulgeau aceleaşi strigăte de uimire înfiorată atât boierilor de întâiul rang, adunați în cerdacele palatului, cât şi celora de rang mai mic, împrăştiați prin ogrăzi sau târgoveților din cuprinsul cetății, care ieşiseră în pragul caselor, spre a privi ciudățeniile care zvâcneau spre tării din princiara Curte, în săgetări tunătoare.

- Petrec boierii! ofta, poate cu pizmă, dar neîndoielnic cu ciudă, prostimea de rând, de după zăplazurile bătăturilor ei.

Se bucurau şi beţivii ieşiți din cârciumi pentru a se încânta de privelişte, arătându-şi nețărmurita plăcere ce-i încerca, de parcă jocul de scântei ar fi fost anume închipuit pentru ei. Printr-o naivă răstălmăcire, oamenii foloseau prilejul pentru a dovedi odraslelor lor temeinicia poveştilor strămoşeşti, arătându-le că înspăimântătoarele vedenii, scăpate acum spre cer, au fost slobozite din tainițele subpământene ale palatului, unde au fost zăvorâte de veacuri de către nişte viteji rigi de odinioară, care, prin credința lor nețărmurită şi prin destoinicia lor nemăsurată, ce nu-şi mai găsea asemănare în vremea lor bicisnică, au intrat pentru vecie în basme.

Material cu drept de autor

La lumina flăcărilor tremurătoare, saltimbanci cu chipuri prefăcute cu vopsele sau cu ele ascunse sub obrăzare, înveşmântaţi curios, îşi dovedeau meşteşugul lor minunat. Erau veniţi din toate zările: înghiţitori de flăcări de prin recile meleaguri ale ţarului muscalilor, pehlivani neîntrecuţi care uimiseră subţirea curte a franţuzilor, măscărici ce se lăudau a fi veselit pe însăşi riga Lehiei, umblători pe sfoară sprinteni care se făleau a fi desfătat privirile padişahului în seraiul său sclipitor de pe Bosfor, adică în acel loc căruia i se zice Poarta Fericirii şi centrul lumii. Iar meterhanele venite din zările răsăritului, cât şi lăutarii locului, încântau atât urechile mesenilor din palat, cât şi pe ale celora de prin ogrăzi, iar răsunetul cântărilor răzbătea în liniştea nopţii până departe peste zidurile împrejmuitoare ale Curţii princiare.

Domnul, deşi pe chipul său era zugrăvită suferinţa pricinuită de beteşugul ce-l chinuia, era nelipsit de la ospeţe şi de la aceste fermecătoare priveli veselitoare. Rana nu i se închisese. Dar nu numai din pricina timpului prea scurt care trecuse. Bărbierul leah, pe care-l tocmise încă la Finta, nu voise să-i sfârtece fluierul piciorului, ci se străduise să scoată cu felurite alifii plumbul rămas pe undeva în carne sau poate chiar rătăcit în os. Dar, în ciuda leacurilor folosite, glontele nu se mişca din loc, ba, mai rău, rana începu a obrânti, iar pielea din jur prinse a se înroşi tot mai amarnic, devenind din zi în zi tot mai dureroasă.

Dârz ca de obicei, principele nu lua în seamă caznele, ci le înfrunta cu neclintire plină de bărbăţie. Îşi dădea seama că semnele de slăbiciune arătate în văzul lumii i-ar surpa puternicia şi l-ar face mai puţin ascultat, de aceea, muşcându-şi buzele, răbda totul cu un zâmbet silnic pe buze. O singură dată, în vremea marilor sărbători de la Curte, voievodul se lăsă răzbit de sfârşeală. Lua parte la o slujbă de pomenire a celor căzuţi în ultimul său război. Mitropolitul

Material cu drept de autor

Ştefan, în odăjdii sclipitoare, după o omilie mişcătoare, începu a cânta cu o voce groasă, pătrunzătoare, în vreme ce doisprezece popi şi numeroşi diaconi îi ţineau hangul. Bolţile bisericii domneşti celei mari răsunau în jocul unor zvoniri tulburătoare.

În sufletul bătrân al principelui tresări parcă ceva şi începu să freamete. Vocile îndurerate ale soborului de ierarhi le auzi tot mai nedesluşite, mai îndepărtate şi mai înduioşătoare şi, prins parcă de o părere de rău, toată fiinţa i se reîntoarse spre trecut. În străfulgerarea câtorva clipe, îşi retrăi viaţa prin ochii minţii, dar, sub apăsarea tristeţii de obşte, îşi revăzu trecutul cu întunecată mâhnire. Deşi învinsese iarăşi în luptă, se simţea totuşi înfrânt de soartă. Deşi i se opusese cu dârzenie, viaţa îi apărea ca un lung şirag de dezamăgiri şi lovituri dureroase. A câştigat coroana, dar şi-a pierdut urmaşul, acel fiu iubit... I-a înfruntat pe turci, silindu-i să-l recunoască, dar a dobândit un duşman în ţara vecină, duşman care nu i-a dat o clipă de răgaz. A încercat în mai multe rânduri să înfieze un copil, dar după numeroase poticneli, până la urmă, se alesese cu Diicu, pe care soarta i-l împinsese în braţe! Ori nici cu acesta nu se putea socoti prea fericit şi dăruit de Dumnezeu... Acum îl învinsese încă odată pe potrivnicul său moldovean, dar se alesese cu o rană care se dovedea destul de urâtă, pricină îndestulătoare ca apăsarea mulţilor ani care trecuseră peste el să-l copleşească. Era sărbătoritul, era biruitorul de netăgăduit al clipei, era stăpânul atotputernic şi totuşi parcă nimic nu-l mai putea bucura, nimic nu-l mai putea smulge din amărăciunea încetei scăderi trupeşti, nelipsită vârstei, care-l rodea neiertător. Parcă nici un fir nu-l mai lega de viaţă! Fu cuprins de o osteneală zdrobitoare şi de mohoreala unei nețărmurite zădărnicii. Fără să-şi dea seama şi fără a voi, îl năpădiră lacrimile. Îşi plângea mâhnirea, îşi plângea durerea ce-l chinuia, îşi plângea nemulţumirea, îşi plângea

Material cu drept de autor

dezamăgirea care-i învăluia viața, plângea neputințele care prinseră a-l încătuşa tot mai necruțător în ultima vreme, plângea tristețea acestei frumoase slujbe divine, plângea năzuințele pierdute, plângea vremelnicia lumii şi îşi plângea mai ales anii care-l apăsau amarnic. Uitase de toți şi de toate şi, în ciuda mulțimii care-l împresura, se simțea singur şi pierdut în pustiul friguros al bătrâneții sale.

Vel spătarul Diicu se afla aşezat pe un scaun mai scund, menit beizadelelor, care se găsea pe latura stângă a treptelor ce urcau spre jilțul aurit al domnului. Privind în sus spre unchiul său, fu primul care zări picurii ca de cleştar, care se prelingeau pe obrazul uscățiv al voievodului. Toți ceilalți, urmărindu-i privirea, vor băga mai apoi şi ei de seamă lacrimile şi vor socoti că Matei vodă îi plângea pe cei săvârşiți din lume în timpul războiului. Diicu însă fu mai degrabă mirat, decât mişcat de această slăbiciune a principelui. Slujbele i se păreau atât de seci prin înfățişarea lor veşnic neschimbată, greoaie şi de neînțeles, prin care nu mai putea răzbate patima vie, clocotitoare a vieții şi a durerilor adevărate, încât nu-i putea înțelege pe cei care se lăsau înduioşați de vorbăria popilor, prea cărturărească spre a fi îndestul de mişcătoare, în măsură de a atinge partea gingaşă a sufletului cuiva. Dacă în fața priveliştii iscate de domn el ridică nepăsător din umeri şi urmări mai departe însăilările adormitoare ale mitropolitului Ştefan, care i se părea şi acum îngrozitor de lehămetitor, nu la fel priviră lucrurile ceilalți boieri din alaiul princiar.

Postelniceii, înşirați umăr la umăr între coloanele care despărțeau naosul de pronaos, se aplecau unul la urechea celuilalt şi-şi şopteau uluitoarea veste: „Măria Sa plânge!" În spatele lor, cei de față aflători, legănați parcă de unduirea unei boare de primăvară, îşi înclinau capetele când într-o parte, când în cealaltă şi-şi împărtăşeau unul altuia aceeaşi ştire de necrezut! Valul acestei unduiri trecu din

Material cu drept de autor

pronaos în tinda şi în pridvorul bisericii şi de aici în ograda din fața sfântului locaş, plină de boiernaşi de rang mărunt, pentru ca apoi să se reverse peste zidurile Curții, în târg, iscând cele mai felurite păreri care, în cea mai mare parte, se încontrau între ele. Mulți îşi aminteau cu uimire că Matei vodă nu plânsese nici măcar la înmormântarea feciorului său Mateiaş, deşi, după cum se spunea, ținuse nemăsurat la el, chiar dacă era luat de suflet.

- Ce inimă simțitoare, principele nostru! ofta sincer înduioşat aga Radu Popescu. Din înălțimea scaunului domnesc se pogoară alături de rubedeniile îndoliate ale supuşilor săi şi plânge dimpreună cu ele pierderea celor dragi... Îşi iubeşte nespus poporanii, de vreme ce pentru durerea lor lăcrimează, în timp ce pentru suferințele sale trupeşti are tăria să-şi înfrângă orice simțire! Nu vă amintiți că atunci când a răposat beizadeaua Mateiaş nu a vărsat nici o lacrimă, deşi băiatul era sufletul lui! A răbdat atunci totul cu ochii roşii, înfierbântați, dar uscați! Insă pentru credincioşii care-l slujesc şi-a deschis baierele sufletului, revărsând în jur simțămintele cele mai mişcătoare!

- Simplă prefăcătorie, ca să câştige priința proştilor, a gloatei! mârâi înveninat şi plin de dispreț vel vistiernicul Ghinea către paharnic. Crede că astfel va face ca țara să-i cadă recunoscătoare la picioare şi să strige: „Ah, uite-l cât suferă! Trebuie să-l mângâiem, sărmanul!" Şi astfel, cei cu adevărat loviți de acest război al său vor veni să-l îmbărbăteze tocmai pe acela care este singurul care trage foloase din această nenorocire şi se bucură de ea! Se repetă povestea cu lupul ciomăgit de țăranul care l-a prins în beci, care, biet suflet milos şi fără ascunzişuri, o căra în spate pe vicleana şi fățarnica vulpe, care se văicărea de zor că şi ea ar fi fost bătură, jelindu-se de mama focului de nişte dureri închipuite. Însă nu numai că era neatinsă, păcălind lupul, dar nu scăpa totodată prilejul de a-şi bate joc de buna

Material cu drept de autor

credință şi de naivitatea cărăuşului ei! Iar Matei face asemenea vulpii…

- Lacrimile nu sunt vrednice de un bărbat! pufni plin de ifose şi nu fără despreț paharnicul Hrizea, cercând a trece drept o ființă neclintită şi tare ca steiul, care nu se coboară la asemenea slăbiciuni.

- E un stăpân cu o inimă nepus de mare şi de simțitoare! lărmuia în jur Vasile din Corcova, pentru a se osebi dintre ceilalți, ca având un suflet nespus de gingaş.

Însă din pridvor, unde abia cu mare greutate îşi putuse dobândi un locşor amărât, înghesuit zdravăn din toate părțile, nu putuse vedea de bună seamă nimic din ce se petrecea tocmai în naos, dincolo de câteva rânduri de ziduri, dar vorbea de parcă ar fi ținut el însuşi batista domnului. Era atât de obişnuit să facă mărturisiri slugarnice celor puternici ca să le câştige priința, încât ele îi curgeau de la sine din gură, parcă în chip neprecugetat, încât i-ar fi fost chiar lui destul de greu ca să-şi dea seama când era cu adevărat sincer şi când nu, ca de altfel şi în această clipă.

- Când se făcea pomenirea morților lacrimile îi curgeau şiroaie, încât i s-a udat gulerul caftanului! trâmbiță el mai departe, punându-şi temeinic închipuirea la treabă spre a născoci noi cugetări preamăritoare. Pentru țară este un gospodar grijuliu şi vrednic, iar pentru oşteni un adevărat şi iubitor părinte!

De altfel unii, şi între ei se număra bineînțeles şi Vasile, socotiră de a lor datorie obştească de a lăcrima alături de principele lor în suferință, încât, printre înfocate sughițuri de plâns şi nasuri suflate cu râvnă, chiar de către cei aflați în naos, dornici de a fi băgați în seamă de principe, numai cu mare greutate mai reuşea să se facă auzit isonitul corului popesc!

Întors din război, Vasile din Corcova se întrecea cu sârgul pentru a atrage luarea aminte asupră-şi, cu

Material cu drept de autor

nădejdea de a câştiga astfel vreo dregătorie. Spre necazul său fusese silit să ia seama că mai toți marii dregători scăpaseră cu viață şi nu se slobozise nici o slujbă mai de soi, la care să fi putut năzui. „O adevărată nenorocire! Un război cu atât de puțini morți!" îşi zicea el înciudat, în timp ce, plin de amărăciune şi nețărmurită dezamăgire, făcea socoteala celor scăpați cu viață spre nenorocul său. Bineînțeles că, de vreme ce nu murise cine trebuie, cele câteva mii de răposați rămaşi pe câmpul de luptă nu aveau vreo însemnătate în chibzuielile sale, ei fiind oameni mult prea mărunți pentru a fi vrednici de a fi luați în seamă.

Dar el continua totuşi să nădăjduiască, căci între cei întorşi de la război mai erau totuşi şi câțiva răniți, care poate, dacă avea puțin noroc, nu scăpau. De aceea nu pierdea nici o ieşire în lume a principelui, în răstimpul căreia să nu facă tot ce putea pentru a se osebi din mulțime prin dezlănțuitele şi lărmuitoarele strigăte de preamărire, pe care le începea întotdeauna înaintea celorlalți şi mult mai tunător decât aceştia. Cei din juru-i, obişnuiți a-l întâmpina pe domn cu semne mai potolite de credință, dar mai sincere şi mai statornice, erau cam stânjeniți de aceste izbucniri, având simțământul că nu fac tot ceea ce se cuvenea a făptui ca buni supuşi, neîmplinindu-şi astfel datoria deplin. În primul rând se temeau că se va socoti că nu sunt însuflețiți de destulă bucurie la vederea principelui, că nu-l prețuiesc îndeajuns. Drept care, cu oarecare stinghereală, după fiecare răbufnire a fârtatului lor, se grăbeau să i se alăture, spre a nu fi mai prejos – lucru de care acesta nu era nici mândru, şi nici încântat. Aceasta întrucât, în râvna lor, care era rodul înrâuritor al trudei sale şi al imboldului său, cei care-l maimuțeau ajungeau să-i acopere repede vocea, cufundându-l în gloata neştiuților fără de nume, ceea ce nu putea decât să-l înciudeze peste măsură, căci nu-i mai putea îngădui să fie el cel care ieşea la vedere.

Material cu drept de autor

De altfel îşi dădea seama că, aflându-se în mulțime, de fiece dată nu putea trezi anume el luarea aminte a Măriei Sale, de aceea îşi bătea capul ca să găsească o cale de a-şi învedera ființa de una singură, nu laolaltă cu gloata, în amestec cu aceasta. Mergând pe calea acestui gând, într-una din zile hotărî să înjghebeze o deputație de boieri de starea a treia – deci curteni din cei mai mărunți –, care să mulțumească măritului lor stăpân, în numele neamului, ai cărui împuterniciți se socoteau, pentru izbânda pe care le-o adusese, ridicând faima lor şi a țării întru slavă şi cinste în întreaga lume. Bineînțeles că fruntaş şi purtător de cuvânt al soliei urma să fie chiar el, pentru a putea culege numai pentru sine foloasele acestei prețioase izvodiri.

Oamenii pe care-i iscodi, firi simple şi cu bun simț, firește că se codiră. Cum puteau ei, ființe sărace şi fără însemnătate, să-l tulbure pe domn sau să cuteze a-i vorbi, chiar dacă îi ridicau osanale?! Vasile din Corcova, văzând că nu găseşte părtaşi care să-l slujească de bună voie, trecu la a-i silnici. „Oare boierii au îndoieli asupra înaltelor însuşiri ale străluciri sale, măritul lor voievod?! Nu-i poartă oare dragoste şi recunoştință pentru jertfele făcute pe câmpul de luptă pentru ei?!" zise el cu înțeles învinuitor acelora care nu încuviința asemenea plănuire sau şovăiau în darea unui răspuns, întrucât nu cutezau să-şi mărturisească răspicat părerea tăgăduitoare. Bineînțeles că, întărită şi îndreptățită cu acest soi de judecăți, nimeni nu cuteză până la urmă să-i respingă cererea şi, înghițind cu noduri, toți cei pe care-i iscodi, de nevoie, îi primiră poftirea.

Prin Diicu, Vasile din Corcova dobândi încuviințarea pentru o scurtă întrevedere cu domnitorul, pentru a-şi înfățişa deputația sa pestriță. În vreme ce urcau scara largă de cărămidă către catul de sus al palatului domnesc, spre a ajunge în spătăria mare, unde domnul îi

Material cu drept de autor

aştepta în jilțul său aurit, sărmanii boiernaşi se înghesuiau sfioşi unul în altul, ca oile la strungă. Iar din clipa când, opriți în fața uşilor odăii de primire, aşteptau ca intrarea să le fie vestită de aprozi cu fala obişnuită unui astfel de prilej, nu mai cutezară să ridice ochii din pământ. Astfel, ajunşi în spătăria mare, nu vor privi nici spre Măria Sa şi nici spre marii boieri de pe laturi. Îşi îmbrăcaseră caftanele lor cele mai bune, croite din pânzeturi de rând, țesute prin partea locului şi tivite cu blăniță moale de vulpe sau cel mai adesea numai de iepure, care se găsea din destul, fiind mult mai ieftină decât cea dintâi, deşi nici aceasta nu era socotită de mare preț. Dar alături de catifelele grele, mătăsurile scumpe sau atlazurile lucitoare aduse unele din îndepărtatele țări ale apusului, iar altele tocmai din ținuturile levantului dinspre soare răsare sau față de blănurile de sobol, samur sau castor ale boierilor de sfat de întâiul rang, aduse din îndepărtata împărăție muscălească, noii sosiți păreau nişte zdrențăroşi amărâți. Marii dregători, aşezați tihniți şi nepăsători în stranele care le erau orânduite, priveau cu milă şi dispreț spre aceia care li se înfățişau atât de jalnic, tulburându-le adunarea. Cei din deputăție erau roşii de ruşine, cu atât mai mult cu cât băgară de seamă că unii dintre măriții veliți se veseleau pe socoteala lor, şoptindu-şi vorbe de batjocură pe după palmele duse la gură, vorbe însoțite de chicoteli umilitoare.

Semeț şi netulburat, Vasile din Corcova nu numai că nu era în stare să întrevadă caraghioslâcul împrejurării, ci era chiar zădărât de sfiiciunea unora dintre cei care îl urmau, făcându-l prin aceasta cumva de râs. Nu putea înțelege ce pricină de zătignire aveau. El, în noul său caftan, făcut cu adevărat dintr-o catifea foarte prețioasă, luată cu japca unui negustor, dar chenăruit cu blăniță roşcată de vulpe, avea simțământul că este deopotrivă cu cei care-l priveau.

Material cu drept de autor

Ajunşi în faţa scaunului domnesc, învăluit de perdelele unui minunat polog, la semnul lui Vasile din Corcova, cei îngăduiţi în odaie puseră un genunchi în pământ spre a se închina luminatului lor stăpân. În vreme ce însoţitorii săi rămaseră temeniţi, cu frunţile plecate a adâncă smerenie, foarte mândru de sine, Vasile din Corcova se ridică în picioare spre a lua cuvântul în numele tuturora. Matei îl asculta cu bunăvoinţă prefăcută, din înţelegere pentru mărunţii săi curteni, pe care nu voia să-i tulbure şi mai rău, văzându-i atât de speriaţi şi stânjeniţi. Vorbitorul, ginerele vel logofătului său, nu-i trezea nici un fel de apreţuire, cu atât mai mult cu cât felul său mieros de a fi, vădit făţărit, nu numai că-l zădăra, dar îi mai stârnea şi nespusă silă. Ochii mici şi rotunzi ca de viezure, nasul mare şi ascuţit, buzele subţiri şi strânse lăsau să se întrevadă o fire dezgustătoare şi mărginită.

Stăpânindu-şi simţămintele, voievodul răspunse prietenos şi îndatoritor, arătându-se mulţumit de chipul cum fruntaşii mici boierimi şi îndeobşte mica boierime în întregul ei şi-a împlinit îndatoririle atât la Curte cât şi la război. Se făcea a uita cele spuse cu numai câteva zile în urmă despre roşii aleşi, adică despre aceia din rândurile cărora făceau parte şi oaspeţii săi.

Cum, la sfârşitul scurtei cuvântări princiare, cei din deputăţie rămaseră în genunchi, muţi şi nemişcaţi, neştiind ce anume ar mai trebui să facă, vel logofătul Radu Cocorăscu, aflat în picioare alăturea cu pologul care învăluia scaunul domnesc, deci cumva ascuns de acesta şi prin aceasta în afara vederii voievodului, le făcu semne deznădăjduite celor ploconiţi ca să-i înalţe osanale domnitorului şi, înainte de a se retrage, să-i mulţumească într-un singur glas pentru bunăvoinţa ce le-o arătase.

*

Material cu drept de autor

Chiar şi doamna Elina, în ciuda asprei cumpătări ce-i intrase în obişnuințe, luă parte la bucuria poporului ei, orânduind mese îmbelşugate pentru femeile marilor dregători, în odăile iatacului ce-l stăpânea în palatul cel vechi. Pentru mai buna petrecere a timpului şi desfătarea curții haremului, principesa aduse o meterhanea turcească, nişte lăutari olteni, nişte cobzari munteni şi chiar scripcari ardeleni, care urmau a se înlocui unii pe ceilalți, pe măsură ce ar fi ostenit. Totuşi, dincolo de părelnica ei fericire, era tot mai îngrijorată. Băga de seamă chipul tot mai livid al soțului ei princiar, cearcănele tot mai vinete din jurul ochilor săi şi o stare de slăbiciune trupească, care părea a creşte de la o zi la alta. Vorbise în câteva rânduri cu Maćko, bărbierul leah îngăduit de curând în slujba de tămăduitor la Curte, dar nu se putu linişti, cu toate încredințările acestuia, cum că trebile se găsesc în bună stare şi sunt sub deplina sa chezăşie. Nu înțelegea de ce sibienii răspundeau cu atâta întârziere cererii ei de a-i trimite un bun chirurg. Trecuseră deja câteva zile de când le scrisese o carte, şi nu primise răspuns. Nu era obişnuită ca poruncile să nu-i fie ascultate cu sfințenie şi să nu-i fie deîndată îndeplinite.

Nu-i scăpă că principele, pentru a preîntâmpina orice fel de cleveteli şi urzeli duşmănoase, care porneau de la gândul curândului său sfârşit, căuta să-şi ascundă suferința şi voia să pară la fel de vânjos ca înainte, dar ochiul ei nu putea fi înşelat cu uşurință. Înțelesese prea bine dedesubturile purtării soțului ei şi se prefăcea a lua de bune toate aceste părelnicii căutate, primindu-le ca adevărate, în nădejdea de a-i înrâuri pe cei din jur să vadă lucrurile aşa cum dorea el. De aceea în răstimpul zilei se silea să pară veselă, fericită şi lipsită de orişice fel de griji. Dar noaptea, când jupânesele de curte se retrăgeau să se culce, bătrâna principesă se furişa din pat şi-şi petrecea timpul până în zori

Material cu drept de autor

sub icoane, la pâlpâirea plăpândă a candelelor, în aprinse rugăciuni, cerşind proniei îndurare, spre a-i izbăvi bărbatul, spre a-i întoarce acestuia sănătatea şi tăria trupească şi sufletească de odinioară...

Pe zi ce trecea, starea sănătății domnului se înrăutățea văzând cu ochii. De vină era pare-se Maćko, devenit peste noapte mare bărbier-chirurg al Curții. Dar scăpătarea sănătății nu era pricinuită de nepriceperea leahului, care nu şi-ar fi cunoscut meşteşugul, cum s-ar fi putut crede la prima vedere, ci ea se datora sfiiciunii neobişnuite a bărbatului. Până acum nu-i fusese dat să grijească de un obraz atât de însemnat şi de ales ca al slăvitului voievod, ci clienții cu care era obişnuit se alegeau din rândul acelora de-o seamă cu el. Ori cu aceştia nu-şi prea bătea capul ca să-i cruțe de dureri sau de alte neajunsuri. Pentru a scoate un glonț din asemenea betegi îi era de ajuns o ploscă de țuică, cu care, spre a-i adormi simțurile, să-şi îmbete suferindul, o frânghie cu care să-l lege zdravăn de o masă oarecare, să nu i se poată împotrivi, şi un cuțit bine ascuțit în chip de unealtă doftoricească. Şi, fără să-i pese de răcnetele sălbatice ale celui vătămat, îi râcâia cu cuțitul prin trup până ce găsea plumbul şi i-l scotea. Apoi unsă şi bine legată, rana oricât de adâncă ar fi fost, se închidea repede şi fără a pricinui şi alte necazuri.

Dar dacă îşi putea îngădui să se poarte ca un casap cu un oştean de rând sau chiar cu un căpitan, i se părea de neîngăduit să folosească aceleaşi mijloace sălbatice când era vorba de un ditai cap încoronat! Față de un suferind de asemenea însemnătate simțea că trebuie să fie mai gingaş, mai prevenitor, să se dovedească mai învățat, pe măsura unui „fizic" apusean, care a fost temeinic dăscălit în universitățile frânceşti, cu toate patalamalele orânduite! Dar cărturăreştile sale năzuințe, întortocheate şi ocolite, se

Material cu drept de autor

dovedeau mult mai prejos căii celei drepte, dar crude, singura pe care se pricepea s-o împlinească fără greş.

În datinile vremii de atunci era obiceiul, foarte răspândit între tămăduitori, de a folosi nişte alifii care pricinuiau băşicarea pielii, lucru prin care se ţintea să se dea sângelui o curgere cât mai năvalnică prin partea vătămată a trupului, socotind că astfel se înlesneşte grabnica însănătoşire a locului cu pricina. Ştiind şi el acest lucru, de altfel cunoscut tuturor, bărbierul leah se mulţumea deci să ungă fluierul piciorului şi genunchiul principelui cu asemenea leacuri, care nu făcură decât să înroşească şi să băşice pielea, dar, de bună seamă, nu putură să soarbă plumbul din adâncime, astfel încât în jurul acestuia începu să se adune puroiul, iar locul prinse să se umfle. Carnea din vecinătatea rănii deveni tot mai dureroasă şi se învineţea, ba se părea că sfârtecătura însăşi se deschisese mai mult, iar marginile i se zdrenţuiră. Maćko se temea că se va obrinti întregul picior, dar nu avea tăria de a se sluji de mijlocul binecunoscut lui, crâncen dar sigur, de altfel singurul care dăduse întotdeauna roade la ceilalţi betegi care-i trecuseră prin mână.

La drept vorbind, odată făcuse o încercare de a sparge cercul sfiiciunii sale, atunci când fusese chemat de doamna Elina, pentru a-i da acesteia cuvenitele deslușiri asupra stării soţului ei. Dar înainte ca el să apuce să deschidă gura, principesa îl rugă să nu-l chinuiască prea rău pe bietul ei bărbat, ci să folosească mijloacele cele mai blânde pe care le cunoaşte spre a-i potoli durerile. Astfel Maćko îşi înghiţi cuvintele, pe care se ferici că nu le-a mai rostit, supărând-o pe bătrâna doamnă, şi se întoarse la căpătâiul bolnavului, îmbălsămându-l mai departe cu unsori care să-i băşice pielea şi cu licori alinătoare, în nădejdea că şi acestea, în cele din urmă, vor fi în stare să oprească obrinteala.

Material cu drept de autor

Principesa era peste măsură de nemulțumită din pricina întârzierii bărbierului-chirurg sibian, dar nu avea dreptate să se supere. Depărtarea era îndeajuns de mare, iar cel chemat nu era decât un târgoveț burtos oarecare, mai obișnuit cu viața tihnită în mijlocul alor săi, decât cu aspra trudă de a călări grabnic, ostășește. Nu era deci de mirare că-i lipsea iscusința de a alerga cu repeziciunea unui olăcar, deprins cu umbletul. Așa că, pe undeva era firesc să întârzie. De altfel poate și doamna, copleșită de griji, era prea nerăbdătoare, pripindu-se a arunca vini acolo unde nu era temei pentru ele. De altfel la vreo patru-cinci zile după chemarea ei, sosi chirurgus-ul sas dorit. Aceasta se întâmpla în ajunul marii sindrofii de obște închinate izbânzii, când se dăruise băutură din destul tuturor târgoviștenilor o zi întreagă.

Sasul se aștepta să fie dus pe la casele a feluriți mari dregători răniți în luptă, bătând târgul în lung și-n lat. Cum nu știa pe cine va trebui să tămăduiască, deci unde trebuia să poposească, începu prin a-l căuta pe ce-l care-i era de-o seamă, anume noul vraci al curții, leahul Maćko. Spre nedumerirea și uimirea sa, acesta nu-l îndrumă spre conacul vreunui boier, ci-l pofti să-l urmeze deîndată la palat. Sibianul era de-a dreptul năucit, căci nu-și închipuise că suferindul de care urma a îngriji era însuși domnul, căci atunci n-ar fi întârziat atât de mult pe drum. Crezuse că era vorba de boieri de rând, de aceea nu se zorise cu plecarea. Fără multă vorbărie își luă desaga cu scule și leacuri și-și urmă fârtatul la Curte.

La căpătâiul suferindului, Maćko îi lămuri cum și de ce nu putuse scoate glonțul și ce făcuse până atunci pentru a tămădui vătămătura. Sasului îi era limpede că bâjbâiala însoțitorului său întârziase vindecarea. Glonțul ar fi trebuit să fie scos deîndată, nu lăsat în carne atâtea zile. Obrinteala se întinsese prea mult și acum, cu toate leacurile

Material cu drept de autor

ce le avea, îşi dădea seama că sănătatea voievodului se putea îndrepta numai cu mare greutate. În sinea sa leahul ştia prea bine cât de mult greşise, dar, nici în ruptul capului n-ar fi recunoscut-o față cineva.

Noul venit nu stătu mult pe gânduri şi cu lama subțire a unui jungher se grăbi să scoată glonțul din genunchiul lui Matei vodă, dovedind multă îndemnare întru aceasta. De altfel bătrânul se dovedi uimitor de răbdător la durere, căci, cu toate că bărbierul nu se întrecu cu gingăşia, acesta nu țipă şi nu se zbătu. Sasul nu uită apoi să scurgă întreaga coptură şi să curețe temeinic locul, înlăturând şi unsorile fârtatului său, care nu i se părură cele mai potrivite față de rana ce trebuia tămăduită, lucru pe care de altfel i-l şi spuse mustrător. Apoi domnului i se dădură licori, care nu numai să-i aline durerile, dar să-l ajute să şi doarmă, în ciuda junghiurilor care-l chinuiau. De altfel chiar de a doua zi acesta se simți mult mai bine, putând să-şi ducă mai departe, chiar cu mai mult spor, acel joc care voia a dovedi celor din jur că suferința sa nu e atât de temeinică încât să-i pună viața în primejdie sau să-l slăbească în vreun fel.

Starea voievodului se îndreptă neaşteptat de repede, încât, după puține zile, mulțumit de roadele muncii sale, sibianul îl putu lasă pe domn în grija bărbierului Curții, care urma să-i gătească mai departe leacurile asupra cărora se învoiseră împreună. După ce îi mai dădu şi alte sfaturi, sasul îşi luă desaga şi, încălecându-şi trăpaşul, se întoarse alene acasă.

Într-una din aceste zile de sărbătorire a izbânzii, sosi din Ardeal, de la principele Rákóczi, aflat încă la Feldioara, o carte care stârni o adevărată furtună. După ce se întorsese de la Finta, Matei vodă, furios că nu primise ajutorul ardelean ce-i fusese făgăduit, îi scrisese craiului un izvod muşcător, plin de învinuiri şi dojeni, care făcea socoteala supărărilor pricinuite în ultimii ani în frățeasca

Material cu drept de autor

întrajutorare a celor două principate şi, fără ocol, îi arunca craiului în obraz păcatul pe de a fi avut, cu bună ştiinţă, o purtare neprietenească, ceea ce, zicea domnul, va duce la ruperea legămintelor semnate mai înainte.

Rákóczi întrevăzuse imediat rostul necurat al celor trei boieri care-l opriseră pe Ştefan Petki; îi era limpede că aceştia nu tăiaseră calea oştirii sale din porunca domnului. Dar îşi dădu totodată seama că, punând pricină isprava lor, îşi putea îndreptăți cât se poate de mulțumitor nemişcarea în răstimpul războiului din Muntenia, ascunzându-şi atât tărăgănările, cât şi temeiurile pentru care socotise mai nimerit pentru el ca să stea de-o parte. Înțelesese că, legându-se de acea întâmplare petrecută în munți, nu numai că-şi putea dosi fățărnicia şi jocul dublu la care se deda, dar putea chiar face vorbire de neprihănita sa bună credință, care i-a fost înşelată în chip viclean de chiar slugile aliatului său! Pornind de la asemenea chibzuieli, răspunse foarte oțărât lui Matei că, decât să ocărască nişte oameni cinstiți şi peste măsură de credincioşi cuvântului dat, care şi-au împlinit în chip desăvârşit îndatoririle, mai bine ar căuta vânzătorii în ograda sa. Apoi, după ce îi istorisea în toate amănunțimile cele întâmplate lui Petki în plaiul de din jos de cetatea Tabla Buții, craiul încheia, arătându-şi din nou supărarea că i se aduc învinuiri nemeritate tocmai lui, care îşi ştie cugetul curat ca lacrima, iar statornicia întru făgăduieli, fără de cusur! Iar dojenile cu care era împroşcat erau cu totul nedrepte şi neîntemeiate; grelele cuvinte care i se aruncau în obraz se cuvenea să fie întoarse împotriva boierilor munteni, pe care el, Matei, nu se pricepuse a-i stăpâni, încât ajunseră să-şi bată joc de necazurile sale!

Felul sfruntător în care fusese încropit răvaşul, dar mai ales neaşteptata descoperire de a fi fost trădat, îl înfuriară peste măsură pe voievod. Clocotind, îl chemă pe armaş în spătăria mică şi-i trase o săpuneală de pomină,

Material cu drept de autor

punându-i în seamă toate neîmplinirile din ultima vreme. Acesta, neştiind ce anume cunoaşte cu adevărat voievodul în legătură cu cei trei boiernaşi, dintre care unul era trimisul său, înghiți spăşit perdaful şi se uită la stăpânul său ca un cățeluş bătut, care, cu ochii umflați de spaimă, cerşeşte milă.

- Armăşia ta nu e bună de nimic, jupâne! spumegă domnul. Vânzătorii mişună peste tot în jurul palatului nostru. Izbutesc să se strecoare până în spătăria mică şi să mă iscodesc chiar şi aici, aflând cele mai înalte taine ale tării. De unde au putut şti nişte amărâți de boiernaşi de mâna a treia de venirea ardelenilor şi de drumul ce-l vor urma aceştia, de vreme ce acest lucru era cunoscut numai câtorva boieri de sfat?! Adică doar vreo şase sau şapte oameni din întreaga țară aveau habar de aceste învoieli!! Atunci cum au răsuflat?! Înseamnă că aici în casa mea mişună iscoadele, iar domnia ta stai cu brațele încrucişate şi nu vezi nimic! Ba mai mult, aceşti vânzători ajung atât de sus încât se pot sluji de pecetea mea, căci scrisoarea ticluită de ei în numele meu, după spusa craiului, poartă cuvenitele întărituri din parte-mi! Deci are toate însemnele cancelariei noastre, adică poartă nu numai pecetea țării, ci are încondeiat chiar numele meu! Te duci pe dată să mi-i afli, să-i cetluieşti şi să vezi cu cine sunt în înțelegere! Trimite om la ardeleni, să vorbeşti cu cei care i-au văzut pe trădători, ca să-i poți cunoaşte şi prinde. Într-un cuvânt, te descurci cum vei şti, dar să mi-i aduci deîndată. Îți dau cinci zile să-mi împlineşti porunca. Dacă nu-i vei putea afla, ai să plăteşti tu pentru ei, căci n-ai fost în stare să ne aperi, pentru că ți-ai nesocotit îndatoririle armăşeşti, pentru că ai fost nevrednic de încrederea pe care ți-am arătat-o!

Îngrijat, Radu Vărzaru coborî în catul de jos al palatului, în odăile vistieriei, ca să stea la sfat cu vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu, poreclit îndeobşte şi Țukala. După ce şi ultima nădejde că Matei se va prăbuşi îi fu

Material cu drept de autor

spulberată, vel armaşul, pentru a nu trezi bănuieli, se ferise să mai țină legătura cu cei trei boiernaşi care opriseră ardelenii, lăsându-i să se descurce cum vor şti spre a-şi şterge urmele. Se aştepta să fie destul de isteți ca să înțeleagă că jocul este pierdut şi că, pentru a-şi scumpăra pielea, se vor grăbi să se facă nevăzuți la vreme. Ori scăpându-se pe sine, îl scăpau şi pe el de necaz. Era încredințat că simțul de apărare şi teama ce-o încercau îl cruțau de îndatorirea de a se mai îngriji în vreun fel de soarta lor. Însă în fața poruncilor domnului nu mai putea sta de-o parte, liniştit. Înaintea sosirii scrisorii crăieşti nădăjduise că întâmplarea putea fi cumva ascunsă sau că putea s-o facă uitată. În noile împrejurări se vedea însă silit să săvârşească totuşi ceva, dar îi era limpede că trebuia să mânuiască astfel lucrurile încât până la urmă să nu descopere nimic. Însă oricât îşi chinuia închipuirea, nu întrevedea cum ar putea să cocoloşească adevărul, preschimbându-i înțelesul în potrivnicul său. Ghinea, când află despre ce era vorba, râse înveselit:

- Bătrânul nu ştie nimic anume, de vreme ce ți-a încredințat tocmai ție îndatorirea de a-i prinde! Deci a dat oile în seama lupului. Asta-i partea cea mai hazlie, dar şi cea mai bună a istoriei. Deci ne putem socoti în câştig. Iar în legătură cu oamenii noştri, ştiu unde se află. Îşi căutaseră un adăpost ferit la Ploieşti, unde aşteptau poruncile mele. Dacă am văzut că la Finta n-am avut noroc, le-am trimis vorbă să se ascundă la schitul Lespezi de pe valea Prahovei, tupilându-se sub chipul unor cucernici anahoreți, care bântuie cu zecile pe coastele munților de pe acele meleaguri. Stau toată vremea în codru, la schit venind doar din când în când, ca să-şi ia merindele trebuincioase pentru a putea vieții. Tot acolo, după înțelegerea făcută cu mine, urma să le trimit banii de care au nevoie ca să poată fugi pe meleaguri străine, ca să-şi piardă urma pentru totdeauna sau

Material cu drept de autor

cel puțin până ce în țară se va petrece schimbarea de domnie la care năzuim.

- În țări străine? N-ar fi deloc nimerit, căci țara cea mai apropiată e cea de peste munți. Însă acum ardelenii au habar de rostul lor, încât s-ar arăta bănuitori față de orice necunoscut care ar ajunge dincolo, la ei. Însuşi craiul, pentru a putea priveghea mai bine cele ce s-au petrecut la noi şi în Moldova, s-a mutat aproape de hotar, la Feldioara şi, după câte ştiu, încă nu a plecat de acolo. Cred că i-ar place să pună mâna pe oamenii care ne-au slujit, ca să-şi spele obrazul față de Matei. Deci fugarii ar putea fi cetluiți deîndată ce-ar trece munții. Chiar dacă n-ar fi recunoscuți de căpeteniile celora pe care i-au oprit, tot suntem amenințați de primejdia ca să istorisească pe undeva, spre pildă la beție, ceea ce le este cunoscut. Asta ne-ar pierde. Iar ardelenii ori ne-ar da de gol în fața voievodului ori, dacă ar păstra taina, ar face-o numai ca să ne preschimbe în uneltele lor la Curtea din Târgovişte, amenințându-ne zi de zi că, dacă cârtim cumva, ne vor da legați domniei. Am fi mai rău decât nişte iscoade, căci ne-ar cere nu numai să le vestim toate tainele sfaturilor domneşti, ci ne-ar sili să înfățişăm domnului tot felul de hotărâri izvodite de ei şi vădit gândite în folosul lor, dar, chipurile, întrupând dorințele noastre şi ale țării. Prin ele ne-ar nevoi să-l înrâurim pe principe după cum li se năzare, lucru de care până la urmă acesta îşi va da seama, ceea ce va ştirbi încrederea în noi. Spurcându-ne în ochii săi, am fi sortiți prigoanei. N-am fi țintuiți poate de-un stâlp în Târgul de Afară, ca tâlharii, dar am pierde cu vremea nădejdea de a mai dobândi vreo dregătorie. Din aceste pricini, eu unul nu-i las pe nenorociți să scape! În libertate ne-ar putea pricinui prea mari necazuri!

- Degeaba te oțărăşti la mine! Sunt întru totul de părerea ta! încuviință Ghinea plescăind din limbă. Trebuie să-i prinzi tu, ca să nu încapă pe mâna altcuiva; numai că nu

Material cu drept de autor

trebuie să ajungă vii la Târgovişte. La urma-urmei nu e chiar aşa greu să scapi de ei. Pot fi împuşcați pentru împotrivire în răstimpul urmăririi sau din pricina unei încercări de a scăpa de sub pază! După câte cunosc, te pricepi la isprăvi de-astea, doar nu eşti un începător neştiutor, abia ieşit din scutece... Dacă ar fi făcuți să tacă pentru vecie, ne-ar feri de nedorite supărări... zise cu înțeles străveziu dregătorul, fără să-l încerce nici cea mai neînsemnată părere de rău pentru omorul la care îndemna.

Nu-i păsa că slugile acelea se primejduiseră pentru ca să-i împlinească aidoma poruncile, că acum erau prigonite din vina lui, fiindu-le amenințată viața. Jocul fusese pierdut şi trebuiau strivite fără crâcnire. Vistiernicul, care nu ucisese oameni cu mâna sa decât numai pe câmpul de luptă, privea lucrurile de care vorbea doar ca pe scoaterea şi aruncarea unor închipări de lemn de pe tăblia jocului persienesc de şah, deci nu ca pe o nimicire a unor ființe vii, adevărate, care simt chinul şi nedreptatea, ci doar ca pe mânuirea unor lucruri neînsuflețite, care se mută dintr-un loc în altul. Nu era zguduit câtuşi de puțin uciderea pe care o punea la cale, întrucât, pentru el, ea nici nu avea ființă. În mintea sa era vorba doar „îndepărtarea" sau „înlăturarea" unor ființe devenite netrebuitoare, ba chiar dăunătoare. Nici un simțământ de recunoştință, de îndatorare față de cei care-şi puseseră pielea în joc pentru el nu-l încercase vreodată. Toți cei din jur erau datori să-l slujească şi să se jertfească pentru grijile şi poftele sale, dacă se aflau mai prejos de rangul său. Iar dacă se alegeau cu un neajuns din asta, era ponosul lor, un simplu un nenoroc care le cădea în seamă, pe el împrejurarea neatingându-l în vreun fel, neiscându-i vreo vină. Deci dacă boiernaşii săi se amestecaseră într-o treabă care sfârşise prost, era numai paguba şi păcatul pe care şi le pricinuiseră singuri. Nimeni nu era vinovat că-i lovise năpasta şi fiecare trebuia să se descurce de acum

Material cu drept de autor

încolo cum îl va călăuzi mintea ca să iasă cu bine din impas. Ceea ce-i unise vremelnic se topise şi, ajungând pe locuri potrivnice pe olaturile vieții, se primejduiau din această clipă între ei; soarta aruncându-i pe unii împotriva celorlalți, era firesc să învingă cel mai tare. Şi ce păcat i se putea pune în seamă lui, că el era cel puternic în acea clipă şi că urma legile neînduplecate ale sorții?! Ce însemnătate mai aveau făgăduielile făcute unor amărâți de boiernaşi, doar cu o câtime mai răsăriți decât nişte moşneni, când împrejurările se schimbaseră, iar viața şi tihna îi erau primejduite?!

În aceiaşi zi vel armaşul, prefăcându-se că nu ştie pe cine trebuie să urmărească şi unde se ascund cei căutați, risipi pe sub munte, mai ales în ținutul dinspre Tabla Buții, zeci de iscoade cu poruncă să se întoarcă până în seara următoare şi să-i dea seamă de orice dovadă ce-ar afla-o în legătură cu cei trei boiernaşi de care făcea vorbire craiul în cartea către domnul Matei vodă. Dacă slugile trimise prin ținuturile mai depărtate ale Buzăului fuseseră alese cam la întâmplare, cele menite a urca de-a lungul Prahovei fuseseră numite dintre oamenii săi cei mai de credință, pe care-i dăscălise cu multă băgare de seamă asupra a ceea ce aveau dreptul să afle şi ce nu.

A doua zi, pe înserat, după poruncă, primi dările de seamă ale celor plecați în căutare. Timpul pe care li-l îngăduise fusese prea scurt ca să poată descoperi mare lucru, dar pentru el oricum, ştirile culese nu aveau vreo însemnătate. Însă prin risipirea atâtor oameni în toate părțile, chit că astfel pierdea o zi din cele cinci orânduite, sădea credința unui sârg deosebit în împlinirea celor poruncite, punându-se astfel la adăpost de bănuieli. Iar scurtimea cercetărilor şi-o putea dezvinui prin porunca domnească, care-i lăsa un răgaz de numai cinci zile! De altfel graba avea şi un alt temei. Vărzaru se temea că, lăsându-le timp din destul, iscoadele sale ar putea scoate la iveală adevăruri

Material cu drept de autor

nedorite, care i-ar aduce atingere. Pe deasupra se putea ca fugarii să prindă de veste că îi caută şi să se facă nevăzuți, ajungând prin cine ştie ce străinătăți, ceea ce îl punea în fața unor noi ameninţări, căci, neînlăturați, aceştia rămâneau pururi o primejdie, putând scăpa oricând vreo vorbă pe unde nu trebuia. Deci aceste socotințe erau încă o pricină, şi încă una foarte temeinică, de a se arăta atât de grăbit întru împlinirea poruncii domneşti.

Oricum, pentru a nu trezi bănuieli, trebuia să semene credința că, tot ceea ce ştia, aflase de la iscoade. Însă dacă le îngăduia să i se înfăţişeze împreună spre a le asculta, fiecare dintre ele ar fi auzit ceea ce au spus celelalte şi şi-ar fi putu da seama că el cunoaşte unele lucruri osebite, neistorisite de nimeni. De aceea avu grijă să le primească pe fiecare în parte, ca nici una să nu aibă habar de ceea ce îi povestise cea dinainte. Deci, orânduind trebile în acest chip, nu se putea isca vreo bănuială din împrejurarea că el ştia cu mare amănunțime anumite lucruri. Se putea crede că cineva i le şoptise sau doar i le dăduse de înțeles. În acest fel nu numai că ieşea în afara oricărei bănuieli, dar sădea chiar părerea că era grozav de dăruit la minte, căci, cu o ascuțime a pătrunderii de toată pizma, izbutise să întrevadă nişte adevăruri acolo unde alții nu ar fi putut pricepe nimic. Viclenia aceasta nu numai că-l salva, dar îi dădea putința de a-şi învedera nişte iscusințe de iscoditor fără de seamăn, atât de folositoare în împlinirea datoriilor care erau de căderea dregătoriei ce-i fusese încredințată!

Neîntârziat, însoțit de vreo douăzeci şi cinci de slujitori gătiți ca de război, o porni spre posada Câmpinei, la vremea aceea loc de vamă destul de mic şi sărăcăcios, întrucât drumul Braşovului, care urca pe valea Prahovei, era puțin umblat, în munte el înfăţişându-se doar în chipul unei poteci înguste şi primejdioase, pe care, alocuri, abia de se putea trece călare şi numai sub îndrumarea unor călăuze

Material cu drept de autor

cunoscătoare ale ținutului. Mărfurile se aduceau din Ardeal numai cu samarele, în spinarea unor cai mărunți de țară. Din pricina greutăților care se întâmpinau în răstimpul călătoriei, la Braşov se rânduise o adevărată breaslă a cărătorilor, singurii cunoscători ai întortocherilor trudnicelor cărări şi de altfel şi singurii în stare de a ajunge cu bine dincoace de piscuri.

Spre necazul său, Radu Vărzaru nu izbutise să-l îndepărteze de la această călătorie pe vtori armaşul Toma, care-i pricinuia atâta supărare în ultima vreme. Prin firea datinilor, acesta îi slujea, chipurile, de cel mai temeinic reazem întru împlinirea îndatoririlor. Deci ar fi fost nespus de ciudat dacă se lipsea taman de ajutorul său într-o treabă pe cât de grabnică, pe atât de gingaşă. Venirea sa îl stânjenea însă peste măsură, căci ştia că îi pândeşte orice greşeală, bănuindu-l de făptuirea unor lucruri necurate. Ori sub privegherea ochilor săi iscoditori, îi va fi destul de greu să scape de boiernaşii urmăriți, fără ca să se bage de seamă că pieirea lor este cam ciudată. Nădăjduia totuşi să născocească o însărcinare pentru Toma, cu care să-l îndepărteze cel puțin câteva ceasuri de cei pe care-i va prinde, timp în care le va putea face de petrecanie, fără a lăsa în urmă vreo dovadă care să-i ştirbească bunul renume. Dimpotrivă, cu oarece vicleană iscusință, putea trezi credința că cei cetluiți au pierit din pricina nebăgării de seamă a lui Toma, care vremelnic uitase să mai grijească de ei. Răstălmăcind astfel lucrurile, nu numai că se dezvinuia, dar îşi putea chiar îndreptăți nemulțumirea față de chipul cum ajutorul său îşi împlinea slujba, gătindu-i mazilirea.

Drumul printre măgurile de sub munte se dovedi încântător. După ploile peste măsură de bogate ale săptămânilor din urmă, cerul se înseninase, priveliştea se însorise, verdeața se înviorase. Mugurii crăpau neauzit, frunzele creşteau văzând cu ochii, aerul era îmbibat de iz de

Material cu drept de autor

seve clocotitoare şi de mirosul ţărânii revene, aburinde. Nările cailor fremătau, li se simţeau vinele tremurând supt piele, aţâţaţi fiind de această vânjoasă răbufnire a vieţii. După ce trecură de Câmpina, văile se îngustară, iar malurile ajunseră tot mai înalte şi mai povârnite. Spre seară înnoptară în Comarnic, un cătun de păstori înecat de miresmele îmbătătoare ale livezilor înflorite.

Potecuţa pe care o urmară a doua zi, călăuziţi de un localnic, se dovedi tot mai trudnică. Deseori erau siliţi să umble chiar prin apă. La început şuvoiul Prahovei nu se arătă peste măsură de adânc, cel mai adesea neajungând decât cel mult până pe la genunchiul dobitoacelor. În schimb era deosebit de rece, iar caii sufereau din pricina asta, căci li se simţea din când în când tremurul blănii sub şa. În cele din urmă nici călăreţii nu scăpară de fiorul unei înfrigurări, mai ales după ce vârfurile cizmelor li se muiară de atingerea valurilor. La aceasta se mai adăugă şi o boare rece, care se prelingea în josul văii, parcă mânată de curgerea undelor. In îngustimile şi adâncimile văii erau însă şi locuri în care firul apei în care se bălăceau nu putea fi luminat de soare deplin decât un ceas-două pe zi, de nămiezi.

Pe măsură ce urcau, râpa prin care curgea Prahova devenea tot mai îngustă, mai adâncă şi mai prăpăstioasă. Alocuri nu mai puteau umbla de-a lungul apei, căci coastele erau atât de înalte şi de apropiate, în chipul unor chei, iar apa făcea ochiuri atât de adânci şi greu de trecut, încât trebuiau să caute căi de ocol. De aceea nu rareori erau siliţi să se caţere pe povârnişuri de-a dreptul prăpăstioase, pentru a-şi urma mersul pe crestele de pe o latură sau alta a văii. Malurile de argilă şi de bolovăniş ale râului, mustind de izvoare, erau însă în multe locuri destul de greu de urcat şi destul de şubrede, prăvălindu-se sub picioarele trecătorilor şi rostogolind pietroaie în capul celora care veneau în urmă.

Material cu drept de autor

La o vreme poteca se abătu din nou în susul unei coaste, pe care o urcă în şerpuiri strânse, spre un tăpşan aflat la vreo zece sau douăzeci de staturi de om deasupra firului apei. Oamenii trebuiră să descalece şi să poarte dobitoacele de căpăstru, căci acestea, speriate de hăul care se căsca lângă copitele lor, se smuceau ameţite când într-o parte când în alta, gata să se prăvale în adâncime, trăgând după ele şi pe bărbaţii care le mânau. De pe tăpşan se zăriră crestele înzăpezite ale Bucegilor. Mai în faţă se zărea cuşma ţuguiată şi însingurată a Vârfului cu Dor, iar mai în fund, mai puţin deslușit şi ascuns de brădetul crestelor apropiate, se ivea chipul pietros, colţuros şi de tot prăpăstios al Caraimanului. De aici poteca coti într-o pădure foşnitoare de molizi. Mireasma ameţitoare a răşinii gâdila plăcut nările călătorilor, în vreme ce lumina, mult împuţinată prin cernerea ei prin cetina deasă, împresura locul cu o negureală străvezie care aducea aminte de beciurile în parte surpate ale unor vechi şi mucede palate, închipuire care dădea fiori călătorilor.

Curând se pomeniră într-un loc unde valea se lărgea lin, iar coastele din laturi deveneau mai scunde; doar în faţă le stătea împotrivă un pripor golaş, înalt şi cam pieptiş. Coborâră din nou spre apă, ajungând într-un soi de cazan destul de larg, al cărui fund era acoperit de un prundiş neted ca în palmă, tăiat doar de şuvoiul râului, care în acel loc, răsfirându-se, era destul de puţin adânc. Urmărind din priviri dunga de pământ bătătorit a cărării, se putea băga de seamă că aceasta se înfurcea, despărţindu-se în două ramuri. Un braţ al ei, urcând în susul Prahovei, se căţăra pe povârnişul din faţă, pentru a se îndrepta spre schitul lui Grozea haiducul de pe muntele Molomăţ, cu hramul sfântului Nicolae, iar mai departe năzuia a ajunge până la Braşov.

Material cu drept de autor

Cealaltă ramură cotea spre stânga, pierzându-se în pietrişul risipit în jur de apă. După ce trecea râul, urma de pământ bătătorit se putea desluşi din nou, cărarea reapărând, ba lățindu-se chiar, ca un adevărat drum. Povârnişul dinspre această parte era destul de pieptiş şi acoperit cu mult lăstăriş, dar poteca, săpată în lungul coastei, pe o latură a ei, urca într-o pantă mai domoală spre tăpşanul neted şi întins de deasupra, a cărui față era cuprinsă de o poiană plină de flori, înconjurată mai pe departe, spre apus, de streaşina pădurii, iar spre vale, adică spre răsărit, de un hățiş crescut chiar pe buza repezişului. Nu prea departe de mal, se înălța schitul Lespezi. De jos, din vale, dar numai dacă cercetai de departe priveliştea, se puteau zări pe deasupra frunzişurilor turlele micii bisericuțe a aşezământului.

Era o linişte pioasă, abia tulburată de şuieratul molcum al vântului şi de şopotul zglobiu al râului din vale. Dar pustietatea era doar părelnică. Dintru-un ascunziş de pândă dosit în frunzişul unui fag care domina valea, anahoreții întrezăriră de timpuriu apropierea străinilor. Era vădit că nu aveau de a face cu negustori ardeleni care, după obicei, aduseseră marfă la Câmpina, iar acum năzuiau să se întoarne acasă cu desagii goliți. Aceştia erau de altfel singurii călători care străbăteau din când în când sălbatecul meleag. Veneticii ajunşi în vale arătau a fi de cu totul alt soi, de aceea ivirea lor trezi îngrijare între schimnici. Drept care se dădu imediat vestire de primejdie, iar cei câțiva şezători se zăvorâră în mica chinovie şi, plini de încordare, se aşternură pe aşteptat, în vreme ce pândarii din pom îşi urmară veghea asupra văii, cercând din timp în timp, prin semne grăitoare, a-i înştiința pe cei din dosul îngrăditurilor de ceea ce băgaseră de seamă.

Între cei de aici se găseau şi trei novici, de curând deveniți anahoreți prin voia sorții. Întrucât aveau toate pricinile de a fi peste măsură de prevăzători, nu se învoiră să

Material cu drept de autor

se adăpostească laolaltă cu ceilalți în spatele porților şi zăplazurilor de lemn, căci, de se întâmpla ca străinii să-i caute pe ei, ar fi fost prinşi ca într-o capcană. Găsiră de aceea mai nimerit să rămână pe afară, tupilați pe după trunchiuri, încât, dacă li se părea că i-ar pândi vreo primejdie, să-şi piardă urma în codrul din jur. Cine i-ar mai fi putut găsi în pădurea străveche şi nepătrunsă a Bucegilor, care ascundea prăpăstii întunecate şi tainice, şi sălbăticiuni înfometate? Cine ar fi cutezat să-i urmeze şi să-i scoată din bârlogul fiarelor?

Armaşul, dimpreună cu însoțitorii, trecu Prahova, ale cărei unde limpezi, lățindu-se peste măsură în acel loc, nu treceau de glezna cailor. Mai departe purceseră pe drumeagul lat şi drept, fără şerpuiri, alipit coastei, care ducea sus, la schit. Din ascunzişul lor de verdeață, cei trei boiernaşi, de curând poposiți aici, îl recunoscură pe vel armaşul Radu Vărzaru şi pe oamenii curții sale şi-şi închipuiră că li se aduc banii şi merindele făgăduite, pentru ca să poată fugi în Ardeal. Drept care ieşiră din tufe şi coborâră fără grijă în întâmpinarea noilor veniți.

Armaşul, care călărea în fruntea pâlcului, se opri mirat şi nedumerit, căci nu se aşteptase ca să-i descopere cu atâta uşurință, socotind că, preschimbați în vajnici anahoreți, aceştia ar sta ascunşi pe undeva în adâncimile codrilor, venind pe la mănăstire, asemenea celorlalți pustnici, doar din când în când. Al doilea armaş, urmat de o seamă dintre slujitori, neaşteptându-se la această oprire, care pica pe nepusă masă, nu apucară să tragă trăpaşii de dârlogi, ca să-i înfrâneze, încât trecură cu câțiva paşi înaintea mai-marelui lor. Cum acesta rămăsese locului, îl acoperiră. Cei trei boiernaşi fugari coborau coasta, râzând fără grijă. În față veneau cei doi slujbaşi ai vistiernicului, Iordache şi Ghenadie, iar în urma lor păşea Ifrim, care, ca poslușnic al armăşiei şi cunoscut şi prieten al celora care urcau din vale,

Material cu drept de autor

începu să le facă acestora semne prietenești cu mâna. Împrejurarea se arăta de necrezut! Urmăritorii priveau înlemniți spre trădători şi nu puteau pricepe cum de aceştia se dădeau de bună voie pe mâna lor, nearătându-se deloc temători! Deodată se auzi vocea şoptită a vel armaşului, care încerca să se facă auzit numai de cei din preajma sa:

- Fiți cu mare băgare de seamă, căci pesemne ne-au gătit vreo surpriză prin spatele copacilor. Nu vă lăsați înşelați de cele părelnice. Mai bine îi împuşcăm, decât să-i scăpăm. Cum vi se pare a fi ceva necurat la mijloc, trageți neîntârziat!

Al doilea armaş, încordat, cu pistolul în mână, înțelese că trebuie să tragă, că i se cere anume acest lucru şi apăsă pe trăgaci. Imediat mai răsunară câteva focuri. Vistiernicelul Iordache, care până atunci le zâmbea cu toată fața, ca unor prieteni, făcu o săritură ciudată prin văzduh, se răsuci în jurul său de parcă voia să le stârnească hazul şi se prăvăli cu capul înainte pe drumeagul înclinat. Ghenadie, rănit, voi să se reîntoarcă, dar îşi dădu seama că, drumul fiind lipsit de şerpuiri, se află neîntrerupt în bătaia armelor celor care urcau, aşa încât încercă să se pitească. Pentru aceasta se abătu spre coasta din stânga sa şi, apucându-se de rămurişul tufelor şi de rădăcinile copacilor scoase la vedere, încercă să urce de-a dreptul coasta spre ascunziş. Ifrim, sub înrâurirea unui gând mai fericit, se repezi spre partea potrivnică şi-şi dădu drumul de-a rostogolul la vale, stârnind un puhoi de frunze şi de vreascuri uscate, care-l ascundeau vederii. Slujbaşii armăşeşti, de astă dată în frunte cu prea zelosul vtori armaş, dădură pinteni cailor, urcând drumeagul până în dreptul locului unde se aflaseră mai devreme fugarii. Ghenadie se zbătea fără spor ca să urce de-a buşilea povârnişul plin de surpături, spre a răzbi de-a dreptul spre mănăstire. O nouă împuşcătură puse capăt zbuciumului său, dar rămase agățat printre rădăcinile noduroase ale unui fag,

Material cu drept de autor

care, spălate de ape, atârnau libere pe deasupra pământului în josul costişei. Se încurcase atât de rău în încâlceala lor, încât, deşi mort, nu lunecă la vale. Spre a-l slobozi, urmăritorii trebuiră să-l tragă zdravăn de picioare. În cele din urmă izbutiră să-l prăvale în drumeag, alături de leşul fârtatului său Iordache.

Între timp Ifrim, rostogolindu-se, ajunse pe prundul Prahovei, cu vreo sută sau două sute de paşi din jos de locul unde se desprindea drumeagul mânăstirii de firul apei. Ar fi putut să scape, căci armăşeii urmăritori nu erau deloc grăbiți să-l urmeze pe calea pe care mersese el, căci singurul mijloc de a ajunge repede jos ar fi fost tot să-şi dea drumul de-a berbeleacul, întrucât coasta era foarte prăvălată. Iar dacă hăitaşii s-ar fi întors la apă pe drum şi apoi ar fi coborât de-a lungul râului după el, lui i-ar fi rămas îndestul timp să se facă nevăzut în pădure. Dar, cum era ameţit de mulțimea tumbelor făcute, cu trupul îndurerat de izbirile suferite, avu nefericitul gând de a se opri în dreptul unui gol de verdeață, ca să vadă ce fac cei opriți sus.

Al doilea armaş îl zări. Voi să tragă, dar pistolul îi era descărcat. Atunci îşi smulse cuțitul de la brâu şi fulgerător, cu o îndemnare şi o forță neaşteptată, îl aruncă asupra celuia din vale. Ifrim văzu sclipirea scurtă a lamei care se rotea prin aer şi după o clipă de şovăială se întoarse să fugă, dar tăişul i se înfipse sub oasele umărului, rănindu-l adânc. Se prăvăli şi o clipă rămase nemişcat, secătuit de puteri. Duse mâna la spate ca să-şi smulgă jungherul din rană, dar nu reuşi să ajungă la mâner. Îl mai căută odată pe orbecăite, dar zadarnic. Totuşi nu voia să se lase prins şi de aceea încercă să se ridice, spre a fugi mai departe, dar nici asta nu izbuti.

Sprijinindu-se în mâini şi în genunchi, o porni totuşi în josul râului, fără o țintă anume şi fără putința de a se mai ascunde prin tufe. Deşi îşi dădea seama că nu avea

Material cu drept de autor

cum să scape, se încrâncena în încercarea aceasta disperată, care îi hrănea simțământul că nu sunt pierdute toate nădejdile. Curând însă urmăritorii îl înconjurară şi-i scoaseră jungherul din rană. Avea o sângerare puternică, care făgăduia un sfârşit apropiat. Pe un soi de pat purtăreț, meşterit din două sumane şi doi pari lungi trecuți prin mâneci, rănitul fu purtat până la Comarnic. Deşi după atâtea zdruncinături ar fi fost de aşteptat ca sângerarea să se întețească, pricinuind moartea rănitului, aceasta, în mod ciudat, încetă, spre necazul vel armaşului.

Înaltul dregător era peste măsură de îngrijat că prinsul ar putea scăpa cu viață, ceea ce îi încurca amarnic socotelile, de aceea l-ar fi lepădat cu plăcere la rădăcinile unui fag, ca să se chinuiască acolo neajutorat până ce-şi dădea sufletul. Dar, din porunca domnului, avea îndatorirea de a afla de la prepuşii trădători cu cine se aflau în cârdăşie, aşa încât, pentru a nu trezi nedumeriri, trebuia să le dovedească însoțitorilor că a făcut tot ce-i stătea în puteri ca să-l țină în viață pe singurul făptaş pe care pusese mâna, păstrându-l pentru viitoarea cercetare de la armăşie.

Cu sufletul încleştat de o adâncă părere de rău, de ochii însoțitorilor şi mai ales de aceia ai celui de al doilea armaş, ajuns în Comarnic, trimise după un vraci. Radu Vărzaru era apăsat de ciudatul simțământ că soarta, parcă în bătaie de joc, îl silea taman pe el să-l scape pe fugarul a cărui mărturie putea să-i aducă osânda la moarte. Nefirescul împrejurării nu putea decât să-l înciudeze, dar, pentru a nu stârni bănuieli, nu prea avea de ales! S-ar fi zis că lucrurile se întorseseră cu josul în sus.

Deşi, la chemarea sa, se aşteptase să i se înfățişeze o babă cu o desagă de buruieni uscate în spinare, se pomeni în față cu un moş bărbos, cu un cojoc mițos pe umeri, duhnind greu a oaie. Vraciul îl întoarse pe rănit pe burtă şi, scoțând din desagă o seamă de mici văscioare de lut, îl unse

Material cu drept de autor

cu alifii tainice şi plăcut mirositoare, care opriră cu totul scurgerea sângelui. Apoi, cu o pânză albă, țărănească, înfăşură strâns celuia vătămat coşul pieptului şi se trase în pridvor, după ce-l încredință pe Vărzaru că omul o să trăiască, mai ales dacă e lăsat nemişcat câteva zile.

Veste mai proastă, nici că se putea! Scăparea cu viață a slugii îi mai lipsea! Dacă aceasta vorbea, era pierdut. Vel armaşul era deznădăjduit. Ieşi pe colina din fața frumoasei căsuțe țărăneşti, cu temelie de piatră şi ceardac cu parmaclâc şi stâlpi de lemn ciopliți cu meşteşug, şi privi înserarea. Nu-şi găsea locul. Fusese la un pas de reuşită şi deodată un cioban unsuros şi puțind a oaie, cu leacurile sale băbeşti, îi tăia calea împlinirilor la care năzuise. Şi culmea era că nu se putea lepăda de ajutorul acestuia, căci mulțumită lui Toma, poate şi a altor trepăduşi de la armăşie, luminata curte domnească ar fi putut afla că nu a făcut tot ce-i sta în puteri ca să-l păstreze în viață pe rănit, pentru a-l folosi ca limbă...

- Stăpâne, Ifrim şi-a revenit, nu mai aiurează...

Vărzaru tresări surprins. Nu-l auzise apropiindu-se pe vtori armaş.

- Atunci vreau să-i vorbesc... Să ne slujim de orice clipă ca să aflăm cine se ascunde în spatele său, căci, ținând de curtea noastră, ne ştirbeşte şi nouă renumele, ceea ce e de neiertat! Şi cum, de bună seamă, are zilele numărate, nu strică să ne grăbim oleacă...

Se întoarse spre casă şi intră în odaia bolnavului. Pe vtori armaş îl opri în prag:

- Să nu-l speriem. Vreau să fiu singur cu el. Dacă am nevoie de ajutoare o să te chem.

Cum celălalt se opri în tindă, trase uşa după sine şi se duse înciudat la pat şi-şi privi sluga cu năduf. Deodată îi încolți un gând în minte. Se întoarse repede la uşă, ca să cerceteze dacă nu trage cineva cu urechea. Oamenii din

Material cu drept de autor

odaia de alături înțeleseseră că sunt nedoriți, drept care, fără să mai aştepte vreo poruncă, se ridicaseră şi ieşiseră în ogradă. Vel armaşul se întoarse lângă lavița lată din apropierea cuptorului şi se aşează pe scăunelul cu trei picioare, aflat alături. Suferindul auzi scârțâitul lemnului uscat şi întredeschise ochii. Văzu chipul liniştit, ales şi binevoitor al stăpânului.

- De ce toate astea, stăpâne? şopti muribundul ca adierea uşoară a unei pale de vânt. Doar ți-am fost credincios şi te-am slujit întotdeauna, chiar de-mi puneam capul în joc!

- Ştiu, Ifrim... Ştiu, dar aveam poruncă să vă prind, iar voi ați încercat să fugiți. Nenorocul vostru a fost că nu le puteam spune totul însoțitorilor mei, iar aceştia, pripindu-se, au tras asupra voastră.

- Zău că nu fugeam, stăpâne, căci credeam că ne aduci banii făgăduiți. Nu ne-am închipuit că veniți să ne cetluiți, căci altminteri ne pierdeam urma ca nişte vajnici anahoreți...

- Oare... şovăi vel armaşul.

Avea vocea molcumă, muiată parcă de milă şi păreri de rău şi-l privea pe rănit în ochi cu o încremenire stânjenitoare pentru acesta.

Suferindul se simți mai bine când băgă de seamă că durerea lui este împărtăşită, că este învăluit cu o anume căldură sufletească, cu milă şi cu înțelegere şi fără voie lăcrimă plin de recunoştință. Era vădit că stăpânul îl iubea şi numai el, prin purtarea sa năroadă, pricinuise nenorocirea căreia îi căzuse victimă, îşi zise rănitul în gând, alinat.

Fără să-şi dezlipească privirea de la fața credincioasei sale slugi, vel armaşul luă pe pipăite o pernă de pe lavița învecinată şi-o înălță deasupra aceluia cu care stătea de vorbă. Acestuia i se păru că măritul boier vrea să i-o vâre sub cap, ca să-l ridice un pic, încât să poată vorbi mai

Material cu drept de autor

lesne şi se săltă puțin, sprijinindu-se în coate. Vărzaru rămase câteva clipe cu brațul înălțat deasupră-i. Rănitul abia de se mai putea ține în coate şi nu pricepea de ce întârzie celălalt să ducă mişcarea până la capăt. Deodată perna, în loc să i se aşeze supt ceafă, i se prăvăli pe obraz şi atunci omul înțelese, dar abia după o clipă de năuceală, că armaşul voia să-i dea altă întrebuințare decât cea binevoitoare, pe care şi-o închipuise el! Încercă să se ferească într-o parte, dar era prea târziu; de altfel îi lipsea şi forța trebuitoare ca să se mişte din loc. Perna i se lipi de piele, îi strivi nările, îi umplu gura. Zvâcni de câteva ori neputincios, ca un pui de găină la tăiere şi, înăbuşindu-se, se afundă în aşternut. Rana de la spate i se redeschise din pricina zbuciumului, iar sângele începu din nou să gâlgâie cu îmbelşugare, năboind cearceafurile, pentru a se prelinge apoi pe pământul bătătorit al podinii. Totul se petrecuse fără cel mai mic zgomot. Armaşul şterse cu mâneca saliva mortului de pe pernă şi-o aşeză în locul de unde o luase. Privi apoi chipul fostului său slujbaş, pe obrazul căruia se desluşeau zbârcelile iscate de chinurile morții, şi, cuprins de scârbă, se întoarse spre uşă. Din prag strigă în ogradă:

- Aduceți-l de grabă pe vraci, căci rănitului îi este foarte rău.

Bătrânul, după ce întârziase puțin în pridvor, o luase pe îndelete la picior spre stâna sa. Până-l reîntoarseră, leşul începuse să se răcească. Oricum, chiar cei mai răuvoitori, precum vtori armaşul, nu-l puteau învinui pe Radu Vărzaru că n-ar fi făcut tot ce-i stătea în puteri spre a-i prinde pe vânzători şi a-i aduce la cercetare...

A doua zi de dimineață, tocmai când mădularii poterii se pregăteau să încalece de plecare, Toma avu nefericitul gând de a-l întreba pe mai-marele său:

Material cu drept de autor

- Jupâne, ce va spune Măria Sa, domnul, că nu i-am prins vii pe fugari, pierzând putința de a afla din îndemnul cui au uneltit?!

- Tocmai tu îndrăzneşti să întrebi?! răbufni furtunos Vărzaru, tu, care ai tras primul asupra lor şi-ai ucis cu mâna ta pe doi dintre ei?! Fără să mai vorbim de rănirea armăşelului care zace fără suflare în casă. Acum, judecând lucrurile cu măsurată cumpănire şi fără patimă, încep să cred că ai făcut anume totul, ca să işti cu bună ştiință supărarea slăvitului voievod împotrivă-mi. Aş zice că nici o clipă n-ai țintit a-i împlini porunca, ci ai iscodit doar cum să găseşti o cale de a întoarce astfel împrejurările încât să poți arunca în seama mea vina de a mă fi purtat în chip nerod în această pricină, făptuind greşeli de neiertat. De altfel mă îndoiesc tot mai mult că mi te-ai alăturat în temeiul unor socotințe din cele mai curate. Mă întreb chiar dacă nu cumva doreai stăruitor moartea şi tăcerea acestor vânzători. Oare de ce pofteai la mutenia lor?! Nu cumva ştiau lucruri care nu-ți erau pe plac şi de care te temeai?! Erai amestecat cu ei?! Trebuie să recunosc că aflasem de ceva vreme că umbli ca să mă sapi în ochii Curții. Pe felurite căi am fost vestit că mă amenință primejdia, dar n-am crezut, căci nu mă îndoiam de tine. Prea te aveam la inimă ca să pot lua în serios asemenea cleveteli veninoase. Dar acum îmi dau seama cât de amarnic m-am înşelat şi încep să înțeleg viclenia celor făptuite ieri de tine! Dar să ştii că, pentru neghiobia asta a ta, sunt hotărât să nu plătesc eu! Vei plăti tu Măriei Sale, cu vârf şi îndesat! Ți-o făgăduiesc!

- Dar, stăpâne, chiar domnia ta ai poruncit să tragem! încercă vtori armaşul să se dezvinovățească speriat.

- Cum neobrăzatule, după toate câte ai făcut mai îndrăzneşti să mă şi vinuieşti?! Uiți că vorbele mele au fost auzite de duzini de urechi, care-mi stau mărturie? Eu v-am zis să fiți cu ochii în patru, ca să nu cădem într-o capcană!

Material cu drept de autor

Numai dacă dibuiți vreo primejdie să fiți gata de a sări asupră-le. Din clipa asta să părăseşti armăşia, să dispari din curtea mea. Dacă te mai prind prin ogradă o să asmut câinii şi slugile asupră-ți. De cum voi ajunge în cetatea de scaun, voi cere îngăduința Măriei Sale să te scot din dregătorie şi să numesc pe altcineva mai destoinic în locu-ți! De altfel voi atrage domnului luarea aminte că poate ar trebui să mergem cu bănuielile chiar mai departe. Oare nu cumva te-ai grăbit să vii de hac acestor slugi tocmai pentru că nu aveai cugetul prea curat?! Te temeai poate de ce va spune acest Ifrim la cercetare? Că doar erați prieteni buni, din câte ştiu, şi desigur omul aflase multe... De aceea era mai bine să tacă...

- Nu, mărite! bâigui vtori armaşul albindu-se la față.

Radu Vărzaru îi întoarse spatele cu o pornire viforoasă. Se vedea cât de colo că era mânios. Îl lăsă pe Toma în mijlocul ogrăzii țărăneşti şi se îndepărtă în treapăd mărunt, urmat de numeroşii săi însoțitori. Cu adevărat însă, sub chipul furiei ascundea o deplină mulțumire, căci nu numai că scăpase din încurcătura pricinuită de sluga fugară, dar în sfârşit i se ivise pretextul în temeiul căruia putea să-l alunge din dregătorie şi din curtea sa pe acest slujbaş îndărătnic şi duşmănos, care-i pricinuise numai bătaie de cap, griji şi temeri. Pe deasupra găsise şi un țap ispăşitor în fața domnului pentru neîmplinirea sa, legată de prinderea în viață a vânzătorilor.

În vreme ce micul pâlc de călăreți se prelingea la vale pe drumul şerpuit, pierzându-se printre pomii înfloriți, Toma rămase locului înmărmurit, cu calul de căpăstru, aşa cum fusese părăsit de ceilalți. Nu-şi putea crede urechilor, ca fiind adevărate cele auzite mai devreme. Privind în urmă, Radu îi desluşi făptura în vârful dealului înverzit, cum sta nemişcată în fața frumoasei căsuțe de munte, umbrite de un

Material cu drept de autor

nuc uriaş. Se zugrăvea singuratică pe limpezimea albastră a cerului, de parcă ar fi fost o cioplitură din piatră ce-i înfățișa chipul.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XIX

Deşi Maćko sârguise a-l tămădui pe Matei vodă cu leacurile şi oblojelile asupra cărora se înțelesese cu mai învățatul său fârtat de la Sibiu, starea de sănătate a rănitului nu se îndrepta atât de repede pe cât socotiseră cei doi vraci. Pare-se că bâiguielile de la început ale leahului îl slăbiseră trupeşte pe domn şi de aceea acestuia nu-i era deloc uşor să se întremeze. Totuşi bărbierul princiar îşi dădea toată silința de a îndrepta greşelile făptuite, desperat că, dacă dădea greş, îşi va pierde locul şi rangul abia dobândite la Curtea Domnească. Ba lucrurile puteau sfârşi chiar mai rău. Îi era teamă că va fi învinuit că nu fusese în stare să se ridice la înălțimea slujbei cu care fusese cinstit de voievod şi va fi pus să plătească pentru caznele bolindului.

Dar lucru neîndoios era că, datorită înrăutățirii beteşugului său, în zilele de după bătălia de la Finta, şi mai ales în săptămâna de după aceea, Matei vodă se văzu silit să lipsească din când în când din divan, vreme în care, după obicei, îndatoririle cârmuirii erau împlinite de Preafericitul chir Ştefan, la acea vreme Preasfințit arhiepiscop al cetății

Material cu drept de autor

Târgovişteiei şi mitropolit a toată Țara Ungrovlahiei, exarh al întregii părți ungureşti şi al plaiurilor. Pe măsura trecerii vremii, lipsurile deveniră tot mai dese, până ce domnul sfârşi prin a nu mai apărea deloc, țintuit fiind în patul suferinței sale.

Atâta vreme cât voievodul lipsea numai vremelnic, fiind prins de alte griji, el rămânând însă în deplinătatea volniciei sale, era firesc ca, în aceste scurte răstimpuri când nu era de față, taman capul bisericii, să-i țină locul şi, dimpreună cu ceilalți boieri întruniți în adunare, să privegheze asupra trebilor stăpânirii, asupra judecăților, a primirii soliilor mai puțin însemnate, asupra poverilor vistieriei sau a îndrumării oştirii. Lucru era pe undeva de înțeles, căci, după cum era legiuit, deținea rangul de al doilea om din țară ca însemnătate. Cum însă, în asemenea împrejurare dreptul de a da o hotărâre, fie pricina oricât de măruntă, rămânea neclintit în mâna domnului, de bună seamă acesta era înştiințat deîndată asupra celor chibzuite, cerându-i-se binecuvântarea pentru cele voite de slăvitul divan; marele logofăt îi desluşea Măriei Sale cele legate de treburile dinlăuntru, iar marele postelnic îi înfățişa veştile venite din străinătăți, încât fiecare dintre ei să poată primi cuvenitele îndrumări. Deci prin aceasta divanul nu era o clipă scăpat din mână.

Cu totul altfel ar fi stat lucrurile dacă, din vreo pricină oarecare, domnul ar fi lipsit cu totul sau ar fi fost nevârstnic. În asemenea împrejurare arhipăstorul neamului nu era în drept de a lua asupră-şi pentru totdeauna şi pe deplin toate însărcinările cârmuirii țării. Puterea duhovnicească n-o putea înghiți pe cea lumească, aceasta din urmă trebuind să fie încredințată unui mirean îndreptățit s-o poarte pe umerii săi. Pretutindeni şi în toate vremile cele două puteri vieţuiseră alături, dar cu totul osebite, fără a se încălca una pe cealaltă. Atunci când domnul lipsea o vreme

Material cu drept de autor

îndelungată, fiind spre pildă plecat din țară sau pierind în vreun fel oarecare, ori era nevârstnic şi nu avea priceperea de a discerne în treburile gingaşe ale stăpânirii, atunci datinile rânduiau aşezarea unei epitropii domneşti, adică a unei căimăcămii, care nu era niciodată alcătuită din arhierei, ci numai din mireni, în fruntea cărora se cuvenea a sta cel mai apropiat aceluia care urma să fie înlocuit.

Acum, principele fiind cu totul pierdut în pustia durerilor sale, boierii socotiră că nu se cuvine să-l tulbure zi de zi cu toate mărunțişurile, mărginindu-se a-i înfățişa spre încuviințare numai pricinile socotite de ei de mai mare însemnătate. Pe celelalte, care erau la urma urmei cele mai multe, dregătorii le rânduiau după pofta lor, fără nici o îngrădire. Deci prin lipsa desăvârşită a domnului şi prin lărgirea drepturilor şi a neatârnării divanului, întreaga putere trecea cu adevărat în mâna acestuia şi a mitropolitului Ştefan, adică, într-un cuvânt spus, divanul era scos de sub privegherea şi ascultarea principelui.

Pentru boieri fură zile fericite, care le aminteau frumoasele vremi când cinul lor închipuia totul în țară, subjugând chiar domnul şi volnicia sa. Visul de a cârmui după rânduielile unui deplin „regim nobiliar", cum îl vor numi mai târziu istoricii, li se împlinise, şi-ar fi dorit ca voievodul să trăiască întru vecie, iar boala sa să nu se mai sfârşească vreodată, încât trebile de obşte să cadă de acum încolo numai în seama lor. Era poate întâiaşi dată când aproape toți sfetnicii îi doreau stăpânului lor, din toată inima şi cu deosebită înfocare, o viață cât mai îndelungată.

Ori se punea firesc întrebarea dacă această stare aparte de cârmuire trebuia asemuită cu prima sau cu cea de a doua pildă de înlocuire a domnului, adică să fie socotită pe potriva împrejurării când capul încoronat lipsea trecător sau pe măsura aceleia în care acesta lipsea pe deplin. Iar răspunsul îl vor vedea cu totul osebit pe de-o parte spătarul

Material cu drept de autor

şi părtaşii săi, iar pe de alta mitropolitul şi grosul marilor boieri.

Cei din urmă vor socoti că înturnarea la strămoşeasca datină, în care întregul cin al veliților deținea laolaltă toată puterea, fără ca aceasta să le fie îngrădită de voința vreunui voievod, e chipul cel mai desăvârşit de stăpânire al țării. De aceea doreau să-l păstreze neclintit în statul său de ocârmuitor al divanului pe preafericitul chir Ştefan, care chezăşuia acest soi de rânduială.

Dimpotrivă, Diicu socotea cu tărie că toată puterea şi totodată isprăvnicirea soboarelor boiereşti ar trebui să-i pice lui în seamă, având căderea de beizadea legiuită, fiind deci şi singurul scoborâtor adevărat al celui atins de lingoare, pe care toți îl vedeau ca şi dispărut, întrucât părea neîndoios că, dintr-o clipă în alta, îşi va da duhul. În temeiul acestor închipuite drepturi, Diicu socotea că, deşi domul era încă în viață, însă în neputință de a-şi împlini îndatoririle, dregătorii ar trebui să-i încredințeze lui oblăduirea adunărilor țării, găsindu-l mai nimerit întru aceasta, decât pe mitropolit. Deci el tălmăcea nevoințele acelei clipe prin starea în care în fruntea țării trebuia aşezată o căimăcămie mirenească.

Ori, cum la acea vreme, prin voia divaniților, întreaga putere trecuse în mâna mitropolitul Ştefan, marele spătar se simțea coborât din statul său de beizadea moştenitoare, stat întărit cu toate patalamalele cuvenite, împrejurare care îl zădărea peste măsură şi-l ridica împotriva fârtaților din adunare. Pornind de la gândul că în acele zile nevoințele stăpânirii trebuie asemuite stării în care domnul lipsea pe de-a-ntregul, socotea că puterea nu putea fi trecută cu totul şi în chip statornic în mâna unui chiriarh, oricât de înalt i-ar fi fost rangul. Ca acesta să-l înlocuiască trecător şi întâmplător pe principe, putea fi îngăduit; dar a-i da întreaga stăpânire pe mână când domnul nu o mai putea împlini, i se

Material cu drept de autor

părea prea mult spătarului. Puternicia trebuia să fie încredințată aceluia în măsură de a putea primi slujba de caimacam[18]. Ori, la acel ceas, acesta era numai şi numai el, vel spătarul Diicu, căci prin voia Măriei Sale, Matei vodă, fusese întărit ca scoborâtor de os domnesc şi urmaş princiar. Deci era sigurul care se dovedea cu adevărat apropiat de cel pe cale de a pieri, aşadar se cuvenea ca epitropia scaunului să fie lăsată în seama sa. Prin urmare, lui şi nimănui altcuiva trebuia să i se dăruiască frâiele cârmuirii în impasul în care se aflau!

Cugetările de acest fel, pe care nepotul domnesc nu le tăinui, ci dimpotrivă, deschiseră o adevărată întrecere între mitropolit şi spătar în îndreptățirea statului lor. Neînțelegerile erau legate cu deosebire de oblăduirea înaltului divan, căci prin mijlocirea acestuia se înfăptuiau aproape toate îndatoririle stăpânirii.

Dar Diicu nu cuteză să ceară fățiş alegerea sa de cârmuitor al adunării, atunci când fu limpede că unchiul său nu mai era în stare de a veni în fața lor. Îl stânjenea mai ales împrejurarea că dorința sa trebuia înfățişată tocmai acelora pe care voia să-i îndrume, iar temeiul ei urma a fi judecat tot de aceştia. Ar fi fost stingheritor să le spună: „Eu vreau să vă devin căpetenie! Nu-i aşa că doriți din tot sufletul să vă fiu călăuzitor?" Dar nici să se lipsească de asemenea folos nu avea de gând.

Pe de altă parte i-ar fi plăcut să pară un om smerit şi sfios, care nu încercă să dobândească cu sila un drept – care putea fi socotit îndoielnic – sau un hatâr, ce-ar fi fost

---

[18] **1.** (*Înv. în Imperiul Otoman*) Locțiitor al unor demnitari (turci). *Ex.: caimacam-aga = locțiitor al marelui vizir (pe teritoriu străin), baş-caimacam, = întâiul caimacam, şeful caimacamilor.* **2.** *(Înv. în evul mediu, în Țara Românească şi în Moldova)* Locțiitor al domnitorului în lipsa acestuia sau în caz de vacanță a tronului (până la instalarea noului domn) , regent. [Var.: **caimacan**] – Din tc. **kaymakam.**

Material cu drept de autor

lipsit de temei. Visa ca însişi divaniții să-l roage călduros să primească slujba la care țintea, iar el modest să se facă a-i refuza, ca unul care nu râvneşte la măriri. Şi numai după mult preget din parte-i şi la fel de multă stăruință a celorlalți, să se lase în cele din urmă înduplecat, simțind, cu sufletul sfâşiat de gingaşe simțiri, că nu-i poate dezamăgi pe cei care-i căzuseră la picioare. Drept care, spre a-şi atinge țelul, îşi zise că trebuie să împingă pe alții în față, care să-i facă voia, dar, părelnic, totul să se petreacă din îndemnul lor sufletesc şi nu din porunca sa. Ba fu ispitit să işte chiar ceva vâlvă în jurul pricinii, încât să poată sădi credința că însăşi grosul divaniților ar dori cu înfierbântare să-l aibă în frunte.

În temeiul acestor socotințe le dădu de înțeles apropiaților săi la ce năzuieşte şi-i făcu să întrevadă totodată calea de urmat pentru a i se înlesni împlinirea visurilor. Avându-i întruniți la curtea sa dregătorească, li se plânse de împrejurarea că boierii nu şi-au dat seama că, urmând strâns cele rânduite în străvechile pravile, s-ar fi cuvenit ca în împrejurările ivite să-l înlocuiască pe domn cu o căimăcămie mirenească, ci au trecut această cinste mitropolitului, de parcă nu s-ar fi aflat o putere lumească în drept şi în stare să țină locul celui căzut în neputință. Cum dânsul era recunoscut ca fecior legiuit al măritului principe, era singurul care putea fi socotit ființa cea mai apropiată acestuia şi deci cel mai în măsură să stea în fruntea unei epitropii asupra scaunului țării. Dar el, ca om subțire ce afla, nu putea spune un asemenea lucru adunării, care s-ar fi cuvenit totuşi să priceapă singură acest adevăr şi să-l roage prea-plecat ca s-o îndrume în răstimpul de nevolnicie al voievodului. Încheie, arătând că este peste măsură de dezamăgit că nimeni nu s-a gândit până în acea clipă că aceasta e calea cea dreaptă de urmat.

În temeiul unor cugetări atât de străvezii, de bună seamă că ai săi pricepură prea bine ceea ce doreşte din

Material cu drept de autor

parte-le, dar ei erau prea mici în rang pentru a ajunge în divan. Singur marele agă, aflat şi el de faţă, putea răzbate atât de sus. Iar dregătorul îşi dădu imediat seama că judecăţile înşirate erau menite în primul rând lui. De aceea la următoarea întrunire a adunării ţării, care era una sobornicească, adică peste măsură de lărgită, la care luau parte şi dregătorii de rang mai mic pentru a îngădui deplina împărtăşire la cârmuire a întregului cin boieresc, Radu Popescu socoti de a sa datorie să aducă în faţa fârtaţilor cele visate în ascuns de Diicu.

El stărui asupra împrejurării că, marele spătar fiind cunoscut de Matei vodă ca urmaşul său legiuit la scaun, e nedrept ca divanul să fie condus de altcineva, atunci când Măria Sa era silit a lipsi cu totul din mijlocul lor şi pesemne pentru totdeauna. Când stăpânitorul ţării nu-şi poate împlini dintr-o pricină oarecare îndatoririle, e firesc ca frâiele puterii să treacă în mâna unui caimacam mirean, ales dintre cei mai apropiaţi celui dintâi. Obişnuit puterea duhovnicească poate ocârmui numai dacă voievodul e volnic, dar, din întâmplare, nu se găseşte în acea clipă la faţa locului. Ori la această vreme lucrurile nu stau aşa!

În spătăria mare se auziră numeroase strigăte, fie de împotrivire, fie de încuviinţare. Unii se grăbiră să laude cu voci răsunătoare gândul, ca fiind cât se poate de întemeiat. Totodată ei aduceau grăbite osanale vel spătarului, pe care-l vedeau deja domn, căci Matei le apărea ca fiind cu un picior în groapă şi se cuvenea să se pună bine cu scoborâtorul acestuia, pentru ca dregătoriile şi rangul ce le aveau să le fie puse de-o parte şi în vremile ce-or veni. Alţii se împotriviră cu îndârjire predlojeniei, căci nu doreau o stăpânire adevărată şi deplină a cuiva asupra divanului, ceea ce le-ar fi îngrădit lor atotputernicia, lucru care nici pe departe nu le putea fi pe plac. Fără s-o poată mărturisi deschis, socoteau mai potrivit ca boierimea de toate cinurile

Material cu drept de autor

să poată hotărî fără nici un fel de îngrădire în oricare din trebile țării, fie ele mari sau mici. Ori aşa ceva era cu putință numai dacă fruntaş al adunării rămânea Prea-fericitul mitropolit Ştefan. Dacă ar fi fost înlocuit cu vel spătarul, mărginit şi plecat spre silnicie cum era, cu ifose de viitor domn şi ca unul care nu suferea a auzi păreri potrivnice, libertatea de a hotărî după bunul lor plac era pe vecie zădărnicită. Drept aceea, între cele două tabere se dezlănțuiră aprige încontrări, dar nici una din părți nu-şi putea îngădui să-şi înfățişeze pricinile adevărate, care o îndemnau să împărtăşea o părere sau pe cealaltă.

Părtaşii lui Diicu, pentru a-şi îndreptăți şi întări plecările, nu puteau mărturisi că ei vor doar să-l linguşească pe spătar, încât acesta să nu uite de ei când se va face împărțirea slujbelor. Drept aceea, aduseră ca dovadă a temeiniciei credinței lor o scriere veche de cel puțin un veac şi-un sfert, şi anume o bucoavnă cunoscută cu numele de „Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie", care zugrăvea nevoințele care se aridicau în fața cârmuitorilor şi chipul cum se putea ieşi din impasurile cărora le dădeau naştere. Într-un cuvânt spus, era vorba de un izvod al preabunului şi credinciosului domn al Ungrovlahiei, Neagoe Basarab voievod, al cărui scoborâtor se socotea a fi însuşi Matei vodă. Izvodul acestui luminat domnitor, înmănunchea o seamă de sfaturi de care era nimerit să țină seamă voievozii care-i vor veni pe urmă. Părtaşii lui Diicu socoteau cugetările din această scriitură a fi întruparea unor legiuiri care izvorau de-a dreptul din strămoşeştile datini ale obiceiului pământului, păstrate de sute de ani, fără a fi fost aşternute vreodată pe hârtie, ci care trecuseră prin viu grai, din om în om, până în zilele răposatului principe cărturar.

Ei arătau că dovezile la care făceau trimitere împotrivitorii lui Diicu nu erau decât simple judecăți

Material cu drept de autor

încropite în graba clipei, simple vorbe, care nu se întemeiau pe nici o pravilă sau altă mărturie care să poată fi cercetată nemijlocit, în vreme ce spusele lor oglindeau adevăratele obiceie din vechi, întrucât erau prinse în acest catastif de odinioară şi puteau fi cercetate de oricine, asupra temeiniciei lor nemaifiind loc de vreo îndoială.

Ei scoteau la iveală o seamă de rânduri anume alese din terfelogul ce-l plimbau pe sub nasul potrivnicilor, între altele acelea în care voievodul scriitor spunea răspicat că: „în domnia (ta – adică a feciorului său, pe care şi-l dorea urmaş şi pentru care scria) să nu domnească toţi şi să fie domni ca şi tine" şi să se amestece cu toţii în treburile cârmuirii! Iar în alt loc al scripturii adăugea: „Vai de domnul acela ce-şi dă cinstea altuia şi vai de ţara aceia care o stăpânesc mulţi!"[19] Deci, cum se vădea din aceste judecăţi, nu era încuviinţată o cârmuire la grămadă, aşa cum o doreau cei care le stăteau împotrivă.

Mai departe cercau a dovedi că numai spusele lor închipuiau adevăratele obiceie strămoşeşti, numai ele se trăgeau din străvechiul obicei al pământului, aceste cugetări fiind singurele care puteau fi dovedite ca având temei legiuit din bătrâni. Greutatea lor era cu atât mai mare, cu cât nu le erau împărtăşite de fitecine, ci de un slăvit şi înţelept domnitor, care se bizuia atât pe învăţăturile moştenite din vremile de dinaintea sa, cât şi pe cele trăite de el însuşi şi de oblăduitorii din veacul său. Iar cuvântul său trebuia să se bucure de mai multă ascultare decât al altora, fiind moş bun al domnului de acum.

Împătimiţii cârmuirii boiereşti, care erau totodată sprijinitori ai mitropolitului, nu se dădură bătuţi în faţa celor înfăţişate într-o bucoavna terfelită, care dăinuia din veacuri uitate şi care, spuneau ei, desigur că fusese măsluită de

---

[19] Citate extrase din „Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie".

Material cu drept de autor

grămăticii care în lungul vremii o tot scriseseră unul după altul, preschimbând părți din ea, pe care fie nu le pricepuseră, fie le înlocuiseră cu propriile lor gânduri mărginite. Ei arătau că, chipurile, cele zugrăvite de condeiul învățatului voievod nu prind ceea ce închipuie, în deplinătatea ei, matca datinii strămoşeşti, ci se grozăvesc doar că ar face-o! Adevăratul obicei al pământului, cutuma cea păstrată în norod, încercau ei a dovedi, grăieşte la drept vorbind cu totul altceva. Boierii sunt – şi au fost dintotdeauna – fruntea neamului şi drept aceea e în firea lucrurilor ca ei să fie cei dintâi care să-şi dea cu părerea în toate, iar țara să-şi înfăptuiască voința ținând seamă de părerea lor.

Această dezlănțuire îndârjită a marelui spătar împotriva mitropolitului Ştefan, deşi împlinită numai prin mijlocitori, avu mai degrabă urmări neprielnice decât prielnice întru înfăptuirea dorințelor tainice ale lui Diicu. Căci nu numai că toate dovezile de care se făcuse vorbire nu-l putură surpa pe Ştefan din înalta slujbă asupra căreia se înstăpânise, dar îl întărâtară pe acesta împotriva vel spătarului şi a lui Matei vodă, tulburându-i şi mai mult simțămintele de supunere față de ei, care şi aşa pare-se că se cam clătinau deja.

De altfel între înaltul chiriarh şi Diicu apăruse mai de demult o anume vrăjmăşie, şi aceasta de pe când se judecase o pricină pentru nişte vite, izvodită între mitropolie şi spătar, împrejurare în care cea dintâi se bucurase de câştig de judecată, ca urmare a unei cercetări făcute la fața locului de către vel vistiernicul Țucala. Hotărârea stârnise ceva mirare, mai ales că Diicu şi Ghinea erau cuscri, mulți întrebându-se încă de pe atunci dacă nu cumva se ascunde ceva la mijloc. De bună seamă, nu se putuse dovedi vreo lucrătură vinovată de nici o parte, dar bănuitorii aveau totuşi dreptate.

Material cu drept de autor

Adevărul era că vistiernicul folosise prilejul pentru a-l iscodi pe mitropolitul Ştefan dacă n-ar dori să se alipească urzelilor sale. Viclean, acesta îl ascultă răbdător şi nu se răzvrăti împotriva celor auzite. Iar îngăduința sa arăta că cercetarea ce se făcea asupră-i nu-i era de fel neplăcută; ba se putea chiar zice că cele înfățişate îl ispiteau. Dar totuşi, prevăzător, nici nu se învoi deplin cu oaspetele, ştiind prea bine că, în împrejurări tulburi, jocul la două capete aduce cele mai mari foloase, îngăduindu-i să se potrivească uşor şi repede oricărei schimbări ce s-ar petrece. De aceea socoti nimerit să amâne sine die un răspuns răspicat, care i-ar putea aduce neajunsuri, dar o făcu slujindu-se de întorsături iscusite ale vorbelor, încât celălalt să nu fie totuşi dezamăgit. Începu deci prin a se preface a nu fi priceput tocmai deslușit despre ce era vorba, dar dădu de înțeles că îi va privi binevoitor pe vistier şi pe prietenii acestuia, prețuindu-le sârgul.

Ghinea, care nu era tocmai un naiv, pricepu prea bine dedesubturile izmenelilor prevăzătoare ale celuilalt, şi-şi dădu seama că întrucâtva îl câştigase. Prin urmare aceste bâiguieli pecetluiseră atunci soarta judecății în folosul ierarhului. Acum însă, în temeiul noilor neînțelegeri cu Diicu, simțămintele potrivnice stăpânirii ale acestuia din urmă deveniră tot mai puternice, iar bunăvoința față de vistier, doar fățărită odinioară, spori în aceiaşi măsură şi ea, ajungând destul de repede până la o învoire deplină cu ademenelile sale.

De altfel în primele zile ale noii gâlcevi cu Diicu, mitropolitul se simți cam stânjenit că i se pune în cumpănă volnicia şi drepturile, de aceea lipsi de la unele întruniri ale divanului, la adăpostul a felurite pricini, chipurile, foarte grabnice şi foarte temeinice. Însă la drept vorbind nu voia să fie silit să se înfrunte fățiş cu vel spătarul, căci nu i se părea

Material cu drept de autor

cu neputință ca acesta să dobândească domnia şi atunci şi-ar fi pricinuit singur necazuri.

Văzând că potrivnicul pare a şovăi, Diicu se bucură, socotind lipsa acestuia drept întâiul pas spre izbândă. Cum însă celor care luau partea boierului le crescu înrâurirea, chiriarhul se reînturnă în adunare şi, prin greutatea cuvântului său, dădu câştig părerii care-i era prielnică. Deci până la urmă, spre ciuda lui Diicu, birui şleahta ce-i stătea împotrivă, care, chipurile, dovedi că străvechile datini de care făcea ea vorbire erau mai întemeiate decât cele însăilate în terfelogul domnesc, adus în fața lor de ceilalți, din care de altfel aceştia nu se pricepură să aleagă rândurile cele mai grăitoare.

Izbânda arhiereului nu făcu decât să ridice pe cele mai înalte culmi volnicia cârmuirii boiereşti, în paguba celei domneşti. Pe deasupra năzuințele lui Diicu nu numai că tulburară liniştea tagmei celor de neam, dar mai avură şi altă urmare neaşteptată. Țelurile sale dădură apă la moară potrivnicilor săi, îngăduind acestora să izvodească noi mărturii ca să-i arunce în seamă păcatul de a fi silnic, nedrept, încălcător al obiceielor străvechi, sporind astfel ațâțările împotrivă-i. Şi de parcă aceste învinuiri mai vechi, acum doar reînnoite, n-ar fi fost de ajuns, li se oferi ponegritorilor şi prilejul de a înfățişa urcarea sa în scaun ca pe o amenințare a slobozeniei de obşte, iscându-se de pe urma ei primejdia statornicirii unei crâncene stăpâniri tiraniceşti.

Biruitorii se simțeau atât de siguri de sine, încât vel vistiernicul Ghinea avu îndrăzneala să-i poftească fără fereală la o sindrofie la el acasă pe toți cei cunoscători ai tainicei uneltiri care țintea la urcarea în scaun a lui Mihnea Radu, urzeală care-l ascundea în spate pe Siavuş paşa. Boierii pe care-i înştiință asupra dorinței sale erau atât de lipsiți de griji, încât nu se codiră să răspundă pe dată

Material cu drept de autor

chemării. Era taman în săptămâna de dinaintea Rusaliilor şi – cum lumea se gătea în tihnă de sărbătoare –, oaspeții socotiră că ceilalți curteni, deloc prepuitori, vor fi încredințați că adunarea e gândită ca o întâmpinare a praznicului care se vestea şi astfel întâlnirea nu va trezi cuiva luarea aminte. De altfel, din pricina beției care parcă-i cuprinse pe toți după izbânda asupra spătarului, cine ar mai fi avut ochi să vegheze asupra lor, mai ales că, prin rangul ce-l aveau, ieşeau în afara oricărei bănuieli.

Se adunară deci la casa marelui vistiernic în jur de vreo cincisprezece ipochimeni, care voiau să treacă de petrecăreți. Bineînțeles că nu lipsea vel armaşul cu feciorul său Constantin; Socol Cornățeanu sosise dimpreună cu odrasla sa mai mare, Cristea. Însăşi gazda îşi chemase băiatul, pe Mihu. Lor li se alăturau vel paharnicul Hrizea din Bogdănei, vtori spătarul Radu Ştirbei Izvoranul şi doi boieri alungați din dregătorii pentru furtişagurile făcute pe seama vistieriei, şi anume Stroe Leurdeanu, fost mare vistiernic până în urmă cu doi ani şi Radu Fărcăşanu, fost al doilea vistiernic, slujind în aceeaşi vreme cu cel dinainte, ca ajutor al acestuia.

Venirea celor doi mazili era cel puțin ciudată, dacă nu cumva chiar potrivnică unei judecăți fireşti, căci ei nu-l plăceau de fel pe vel vistiernicul Ghinea, ba poate, pe undeva, chiar îl duşmăneau şi asta din mai multe pricini. În primul rând îl priveau cu ciudă, căci câştigase vistieria de pe urma necazului pe care-l pățiseră; primise deci în dar ceea ce le fusese smuls lor cu de-a sila! Dar acesta era la urma-urmei pricina lăturalnică, pentru care totuşi îi purtau oarece duşmănie. Pricina cea mare era însă o alta, şi anume că cei doi bănuiau că Ghinea Țukala nu era numai cel care trăsese folos de pe urma bucluculuí lor, ci că el era acela care îl şi stârnise, turnându-i domnului. Cel puțin aşa se zvonea în lume şi desigur că şi ei aflaseră de cele ce se cleveteau în

Material cu drept de autor

târg. E drept că Fărcăşanu, cel care fusese vtori vistiernic, era cumnat cu jupân Ghinea Brătăşanu, cel bănuit a fi fost pârâşul. Dar împrejurarea aceasta nu fusese îndemn de apropiere, ci dimpotrivă. Mazilul bănuia în sinea sa că chiar el iscase nenorocirea, căci parcă-şi amintea că, fiind cam beat, îl luase gura pe dinainte şi s-ar fi scăpat în faţă-i, destăinuindu-i unele din potlogăriile ce le făcea la vistierie; iar acesta, înţelegând că poate dobândi câştig din asta, se grăbise să-l înştiinţeze pe principe, fără a se încurca în gingaşe simţăminte, ce-ar fi putut izvorî din aceea că erau neamuri. De altfel nici înrudirea lor nu era cine ştie ce, ei fiind doar cumnaţi prin neveste, acestea fiind surori. De aceea nici nu e de mirare că Ghinea nu prea şovăise, mai ales că întrevedea putinţa unui folos! De altfel şi dacă spiţa le-ar fi fost mai apropiată, e îndoielnic că noul vel vistier ar fi pregetat mai mult, atins de vreun fel de mustrări de cuget.

Dar, deşi nu se sufereau de fel între ei, cei trei se împreunaseră totuşi. Lucrul care îi lega era acela că toţi îl duşmăneau pe Matei vodă şi nu-l doreau de scoborâtor pe Diicu, ci-şi legaseră viitorul de visul de a aduce un domn nou, care să le fie îndatorat şi astfel să-l poată mânui ca vajnici păpuşari sau cel puţin să-l poată înrâuri. Judecând astfel, cei doi boieri mazili îşi călcară pe inimă şi se alăturară uneltirii, chiar dacă prin aceasta erau siliţi să se îngemăneze cu un potrivnic. Deci ivirea lor în mijlocul oaspeţilor putea părea de aceea destul de curioasă multora dintre cei aflaţi de faţă.

Alături de aceştia se mai găseau apoi câţiva boieri maziliţi de voievod încă de la începutul domniei, întrucât îi socotise duşmani neîmpăcaţi; între ei se număra un anume jupân Mano şi un altul, Gheorghe Caridi. În sfârşit mai erau poftiţi şi câţiva sfetnici mărunţi, de mâna a doua sau a treia, de talia lui Greceanu Drăghici, vtori vistiernic sau a căminarului Părdescu Pană.

Material cu drept de autor

Ghinea privea cu încântare mulțimea care-l înconjura, socotindu-o un fel de steag de luptă în slujba sa, ce-i stătea reazăm pentru dobândirea unei slujbe mai înalte. În sinea sa își făcea însă socoteala că pâlcul care asculta de el nu se mărginea la această mică ceată ce-o avea în față. Cu adevărat era mult mai numeros! Mai erau destui şi aceia care, fără să fi intrat cu adevărat în uneltire, arătau o anume plecare spre cei încârdoşați, privindu-i cu multă înțelegere şi bunăvoință. Aceştia, deşi nu li se alăturaseră fățiş, le cunoşteau taina şi păstrându-o, la drept vorbind, o încuviințau şi-o sprijineau. Se prefăceau a nu şti nimic, dar nu rareori, în ascuns, chiar le stătuseră de reazem, scoțându-i pe unii din impas, prin aceea că sârguiau să abată de la ei umbra oricăror bănuieli. Iar atunci când uneltitorii, pentru a se îndreptăți, însăilau drept acoperire cine ştie minciuni, le săreau grabnic în ajutor, făcându-se a crede fără urmă de îndoială în temeinicia spuselor lor, deşi adesea se vedea cât de colo că poveştile erau cusute cu ață albă. Iar unii dintre aceşti proteguitori – şi între ei se număra însăți preafericitul Ştefan, mitropolitul Ungrovlahiei – nu erau lipsiți de însemnătate şi înrâurire!

Ghinea, cu gura plină, începu taifasul, înfățişându-le gândul care-l frământa de ceva vreme, şi anume dacă are rost ca Matei vodă să mai fie răbdat până ce o să moară de moarte bună sau e mai nimerit să scape mai repede de el, înlăturându-l cu sila. În felul acesta se punea stavilă şi năzuințelor spătarului. Era de la sine înțeles că el ar fi ales cea de a doua cale de ieşire din impas, chiar dacă aceasta cerea până la urmă înfăptuirea unui omor. Clipa părea peste măsură de prielnică, arătă el, ținând seamă de starea de slăbiciune la care ajunsese domnul. Cine ştie când se va mai ivi un asemenea prilej fericit!

Material cu drept de autor

- O otrăvire ar fi acum foarte potrivită, căci nimeni n-ar socoti moartea Măriei Sale ca neașteptată sau ciudată, ci ar credea-o ca fiind o urmare firească a bolii.

Oaspeții nu se arătau însă prea atrași de cugetările vel vistiernicului și nici grăbiți a le cerceta mai îndeaproape. Erau foarte mulțumiți de starea care luase naștere în urma trecerii cârmuirii în mâna marelui divan al țării și nu doreau în acea clipă vreo schimbare, așa încât priviră spusele gazdei cu deplină nepăsare, deloc zoriți să ajungă la vreo încheiere legată de spusele sale.

Când Ghinea îi dădu de înțeles vel paharnicului Hrizea că, în temeiul slujbei ce-o avea, ar putea picura stropul de otravă izbăvitor în pocalul domnului, acesta, pornind de la starea de nepăsare și de veselie de obște, nu ascunse că se cam codește să dea ascultare poveței.

- Otrăvirea trebuie să fie înceată, nu făcută dintr-o dată, căci, dacă e prea fulgerătoare, atrage luarea aminte și lasă urme, iar prin aceasta suntem primejduiți de a fi descoperiți. Ori, chiar domnul ce-ar veni după aceea, deși trage toate foloasele de pe urma acestei morți, s-ar dezice de noi, căci n-ar voi să fie pătat de îngemănarea cu niște ucigași dovediți, căci ar fi socotit părtaș la fărădelegea făptuită. Atunci ce rost ar avea să facem un omor spre câștigul altora și în paguba noastră?! Iar o otrăvire înceată e cu neputință, căci e de neînchipuit să pot picura nebăgat în seamă, zile în șir, venin în vinul domnesc.

Văzând că n-are spor cu Hrizea din Bogdănei, vistiernicul se întoarse spre slugerul Socol Cornățeanu:

- Jupâne, stolnicul Bunea Vâlcu Grădișteanu nu-ți este cumva neam?

- Cum nu, suntem cuscri! Fiul meu Ianche a luat-o de soață pe Ana, fata stolnicului!

- Și n-ai putea să-l îndupleci pe cuscru să facă trebușoara asta simplă, care i se pare paharnicului atât de

Material cu drept de autor

greu de împlinit, zise Ghinea, privind cu acreală la Hrizea. Doar grijeşte de blidele de mâncare care se aşează la masa domnului.

- Cum poți pune o astfel de întrebare?! Zău, parcă nu l-ai cunoaşte pe părintele nurorii mele! Vrei să ne dea bătrânului pe toți legați?! râse zeflemitor slugerul.

Mesenii pufniră în râs, ca nişte oameni lipsiți de griji ce se aflau. Vistiernicul Ghinea Brătăşanu era zădărât de uşurătatea cu care oaspeții priveau o anevoință, după el, peste măsură de însemnată pentru împlinirea plănuirilor lor şi pentru clipa pe care o trăiau. Era vădit că nu nimerise o zi tocmai potrivită pentru a-şi înfăptui plănuirile. Erau cu toții prea ghiftuiți, prea încântați, prea veseli, prea mulțumiți de stările din divan ca să se poată sta de vorbă cu ei în chip aşezat. Era limpede că atâta vreme cât Matei le încredința lor toată puterea, e drept, nu de voie, ci de nevoie, nu doreau nici o schimbare, ca nu carecumva să strice ceea ce dobândiseră în chip nesperat. Un nou domn, fie el oricine ar fi fost, i-ar fi făcut să piardă înlesnirea care le picase plocon. Paharnicul Hrizea zugrăvi poate cel mai limpede acest gând, atunci când zise că:

- N-are rost să ne mai batem capul cu tot felul de veninuri josnice, căci oricum Matei nu mai are multe zile de trăit! Dar întrucât acum o ducem bine, ar trebui să ne rugăm lui Dumnezeu să-i lungească boala mulți ani de acum încolo! În clipa de față, zic eu, ar trebui să fim mai îngrijați de viața, decât de moartea sa! E vremea când se cuvine să zicem: „dă-i Doamne cât mai multe zile d-astea de chin şi zăcere! Nu i le scurta, zău, că-i păcat de noi!"

Printre înghițituri, cu gurile pline şi obrajii umflați de îmbucăturile sănătoase cu care se lăcomeau din merindele gazdei, mesenii încuviințară râzând.

Spre seară sosi şi Barbu Poenaru, cunoscut ca mare răspânditor de bârfeli. Cu chipul său de cotei care

Material cu drept de autor

mâşâie fără istov în jur, se strecură printre oaspeți, iscodindu-i, din obişnuință, cu ochiri pline de viclene ascuțişuri. Simțise că la casa vistiernicului se petrecea ceva necurat şi se grăbise să apară, să nu piardă cumva răscolitoarea noutate. Ghici pe dată că sosise prea târziu, iar acum, asemenea unui copoi care adulmecă urma vânatului scăpat, se frământa să afle ce anume se petrecuse înainte de sosirea sa, ce anume se pusese la cale; dar zadarnic. De la cei cercetați, cu tot cugetul său iscoditor, nu putu afla nimic; îi răspunseră chicotind doar că se bucură de binele ce-a dat peste ei, acum că Matei vodă zăcea la pat, lăsând divanul țării numai în seama lor. Poenaru simțea că la mijloc era şi altceva. De aceea nu-l lăsă inima să plece, iar curiozitatea nu-i dădea pace.

Ca să tragă cât mai mult de timp şi ca să-şi îndreptățească zăbava, se grăbi să povestească, împănând-o cu mulțime de mărunțişuri, destule născocite pe loc, ultima istorie cam deşănțată care făcea ocolul târgului, stârnind chiar ceva vâlvă. Aceasta era legată de un anume Băjescu Mareş, logofețel la cancelaria domnească. Cu ani în urmă acesta se făcuse frate de cruce cu un oarecare Gavrilaş. Încă de atunci Maria, soața micului slujbaş, nu se arătase prea încântată de înfrățire, întrucât aceasta era legată şi de o frățească împărtăşire a străinului la ocinile şi la celelalte bunuri ale bărbatului ei. Ori femeia nu era deloc încântată de gândul de a împărți cu un oarecine ceea ce socotea ea că-i aparține de drept şi pe deplin la răposarea soțului, căruia nu-i prezicea zile multe. Cârcotele şi bănuielile ei iscară pe dată un potop de cleveteli, aducând întâmplarea în văzul lumii. Dintru început femeia dăduse de înțeles că între cei doi fârtați s-ar fi născut şi nişte legături cam ciudate şi nu tocmai fireşti între bărbați. Unii vorbeau fără înconjur de sodomie, păcat aspru pedepsit de legile acelor vremi, el fiind crunt înfierat şi în „Îndreptarea legii", adică în pravila

Material cu drept de autor

scoasă de curând de sub teascuri, cu învoirea domnului Matei vodă. În canoanele acestei scrieri sodomia nu era numai aprig osândită de biserică, ci era pedepsită la fel de neiertător şi de aşezămintele mireneşti.

După câțiva ani de liniște, răstimp în care lumea uitase de ei, cei doi treziră din nou luarea aminte şi aceasta tot datorită Mariei, femeia lui Băjescu, care povestise necăjită prietenelor că i-a prins pe cei doi în patul unui grăjdar, într-un chip care nu mai lăsa loc de îndoială asupra felului legăturii lor de îngemănare. Zvonul se răspândi fulgerător, amănunțimile, multe închipuite, fiind întoarse pe toate fețele cu o plăcere pătrunsă de fiorii unei păcătoase desfătări, dar nimeni nu-şi pusese întrebarea, la urma-urmei firească, cât adevăr şi câtă minciună cuprindea istorisirea soației, doritoare de a pune capăt acestei prietenii păguboase pentru ea, căci înjumătățea averea care i-ar rămâne de pe urma stingerii perechii ei. (Femeia era de altfel încredințată că va supraviețui încă mulți ani bărbatului, pe care nu-l putea suferi de fel şi a cărui pieire o aştepta cu nerăbdare.)

Adevărul era că, dacă lucrurile ar fi fost luate în seamă, logofețelul şi fratele său de cruce ar fi trebuit să fie aduşi legați la judecata sfatului domnesc şi osândiți cu cea mai mare asprime; pedeapsa fiind obişnuit spânzurarea păcătoşilor. Dar deşi lumea bârfea de atâta vreme, lor nu li se adusese cu toate acestea nici cea mai mică atingere. De ce oare? Nimeni nu putea răspunde, deşi poate o lămurire se putea totuşi găsi! Din nici o parte nu se aridicase vreo pâră împotriva vinovaților! Nici chiar soața, în ciuda pornirilor stârnite de cele petrecute, nu încercase a înfățişa pe undeva vreo plângere. Şi lucrul nu era întâmplător. Pravila arăta răspicat că, după osândire, averea celor cu pricina trecea în stăpânirea domniei. Ori, de bună seamă, Maria lui Băjescu nu avea de gând să piardă bunurile care-i puteau rămâne de

Material cu drept de autor

pe urma bărbatului, de aceea îşi zicea că trebuie să aibă răbdare ca acesta să piară într-un chip care n-o păgubea.

După sindrofie, plecând de la casa vel vistiernicului, Stroie Leurdeanu, copleşit de o adâncă părere de rău, cumpăni asupra zădărnicirii planuirilor lui Ghinea Ţukala, a căror înfăptuire de altfel o dorise din tot sufletul şi nădăjduise în sine ca Hrizea să se învoiască a înfăptui cele puse la cale de gazdă. Îi era ciudă că o pidosnică putere ocrotitoare îl scăpase şi de astă dată pe voievod, înăbuşindu-le imboldul, făcându-i să se poarte nefiresc de uşuratic, de parcă nu le-ar fi fost soarta în joc!

- E ciudat cum bătrânul îşi păstrează viaţa şi cârmuirea în ciuda tuturor! zise el însoţitorilor. Toate piedicile şi nenorocirile parcă nici nu-l ating, chiar şi acum când se poate spune că e ca şi dus din astă lume. De fiecare dată iese cu bine din orice impas, oricât de încurcat ar fi acesta, de parcă ar fi privegheat fără încetare de un înger păzitor atotputernic! Se furişează printre primejdii şi, după ce l-ai fi crezut o clipă pierdut, îl vezi înălţându-se şi mai ameninţător şi mai stăpânitor! Nu mai departe azi, fără să ştie, a trecut pe lângă moarte şi-a scăpat din nou, afurisitul... Pesemne a orânduit să i se facă farmece de bine, punându-se sub oblăduirea unor forţe de dincolo de lumea noastră! Altfel cum s-ar fi putut întâmpla ca să ni se moaie în asemenea măsură voinţa, încât să ne pierdem în pălăvrăgeli sterpe, abătându-ne de la o hotărâre care putea schimba soarta neamului...

- Încurci prea mult nişte lucruri simple, îl întrerupse Radu Fărcăşanu, fost odinioară vtori vistiernic pe lângă Leurdeanu. Nu este vorba de amestecul vreunui înger păzitor sau poate a diavolului. Eu aş zice că mai degrabă cu acesta din urmă are o învoială... Oricum nu aşa ceva ne-a luat mintea ca să-l scape, ci năzuinţele şi nevoinţele noastre ne-au adus aici. O cârmuire supt un domn care la urma-

Material cu drept de autor

urmei nu mai este, închipuie o plăcere de care nu te poți lepăda uşor. Apoi la mijloc mai este încă un alt lucru: aceşti oameni, a căror bogăție nu se poate măsura, precum vel vornicul Preda Brâncoveanu sau vel logofătul Radu Cocorăscu, la fel de înstăriți, dacă nu chiar mai înstăriți decât domnul, sunt o forță de temut, căreia nu i te poți împotrivi. Încearcă numai să te atingi de Matei, deci de libertatea lor de acum de a cârmui, şi bunătatea şi milostenia lor se topeşte dintr-o dată şi te-ar prinde neiertător în gheare ca să te sfâşie! De-ai fi alături cu ei, nici n-ai apuca să-ți termini cârtelile astea împotriva stăpânirii de acum că, încălcând orice legiuire, ajutați de oamenii casei lor – iar aceştia sunt o adevărată oaste –, ar lua cu asalt marea odaie a divanului şi te-ar cetlui pe tine şi pe toți cei care ți-ar ține partea, ducându-te în fundul temniței! Pe deasupra, sub cuvânt că ar apăra domnia şi pacea în țară, ar întărâta împotrivă-ți şi pe răpănoşii de opincari, pe seimeni şi pe dărăbani, care sunt la urma-urmei temelia puterii domneşti. Ăştia ne-ar fărâma deîndată pe toți, chiar de-am fi în mijlocul palatului. Astea ne sunt drepturile şi libertățile! Cuvântul ne e îngrădit nu numai de domnitor, ci şi de aceşti preaputernici, dosiți sub poala sa! Vai de țara unde sunt obraze mai bogate decât trebuie! oftă Fărcăşanu, jelind plin de îndurerare starea jalnică în care ar fi ajuns sfatul țării, la întrunirile căruia nici măcar pe vremea când se afla în dregătorie nu avea dreptul să ia parte, necum în acest timp, când fusese alungat din slujbă pentru dijmuirea tezaurului domnesc.

- Întreci măsura! îl contră Leurdeanu, fostul vel vistiernic, înaintaşul lui Ghinea, închipuindu-se el însuşi stăpânul unei asemenea averi nemăsurate, după care celălalt doar jinduia.

La drept vorbind îl încerca simțământul că într-un fel învinuirile celuilalt îl atingeau şi pe el, ba poate erau

Material cu drept de autor

chiar izvodite împotrivă-i. Privindu-l cu milă şi dispreţ, îşi zise în gând: „Vulpea când n-ajunge la struguri zice că sunt acri!" Apoi reluă cu voce tare:

- Bogătanii din totdeauna au dat fală ţării! Oare mânăstirile, bisericile sau conacele, cât şi odoarele preţioase pe care le putem zări pe sub bolţile lor nu sunt rodul dării de mână a acestora! Fără ei, ţara nu s-ar înfăţişa decât ca o adunătură de opincari zdrenţăroşi, de case de chirpici care stau într-o rână sau de bordeie săpate în pământ! N-ai zări în jur nimic măreţ, care să fie vrednic de a fi preţuit de cei de acum sau de cei ce-or veni!

- Dar să nu le uităm fala! îşi urmă vorba Radu Fărcăşanu. Atâta vreme cât se află agăţaţi de Matei vodă, de care îi leagă o veche prietenie, în ţară e pace şi linişte. Dar închipuie-ţi ce s-ar petrece dacă, dintr-o dată, ar ajunge la cuţite cu el! Cu volnicia ce le-o dă bogăţia lor uriaşă şi cu oştimea pe care şi-ar tocmi-o, nu s-ar mai simţi datori să se plece în faţa nici unei ascultări şi nici în faţa vreunei legiuiri. Ar putea pune mâna pe palatul domnesc, fără ca voievodul să fie în stare să li se împotrivească, fără să-i mai poată aduce la rânduială şi supunere. Într-o clipă aceştia ar putea spulbera divanul cel larg al ţării şi luminatul sfat mic. Toate aşezămintele strămoşeşti ar fi strivite de forţa lor nemăsurată şi am fi sortiţi unei negre stăpâniri tiraniceşti. Bătălia celor mari, ar împărţi ţara în câteva clipe în mai multe tabere, care s-ar afla într-o aprigă încleştare. Am ajunge neîntârziat în învălmăşeala unei crâncene dezbinări, într-un crud război între poporani. Neferice de ţara cu astfel de bogătaşi, căci liniştea ei e neîncetat ameninţată de mândria şi setea lor de putere.

- Ei, cam sari peste cal! Vezi lucrurile prea negru. Boieri preamăriţi a avut neamul nostru dintotdeauna, de când s-a aşezat el ca ţară.

Material cu drept de autor

- Starea de neputință a voievodului ar trebui să ne bucure la prima vedere, dar pe mine mă îngrijează. Mi-e teamă ca nu carecumva aceşti preaputernici să prindă gustul stăpânirii şi să năzuiască să-şi împlinească pofta fără nici un fel de îngrădire! Atunci vom fi primii primejduiți, căci ei, căutând să-şi facă recunoscută stăpânirea, se vor lovi întâi şi întâi de legiuita noastră împotrivire, de voința noastră, a evgheniştilor, cu care, după străvechile obiceie ale pământului, ar trebui să împartă dreptul de cârmuire. Ori sunt încredințat că n-ar pregeta să ne mături din calea lor şi, ca să nu le mai fim stavilă pe viitor, ar înlătura aşezămintele care ne îngăduie să luăm parte alături de ei la chivernisirea trebilor de obşte. Deci bogăția lor s-ar putea ridica împotriva noastră, şi învățăturile trecutului mă fac să mă îndoiesc că noi, ceilalți, ne vom putea dovedi destul de uniți ca să ne apărăm slobozeniile şi dreptul de a sta în fruntea țării. O stăpânire este cu atât mai greu de clintit, iar înlesnirile fiecărui cin cu atât mai temeinic puse la adăpost, cu cât capul încoronat este mai bogat, iar supuşii mai săraci... Desigur sunt şi unele abateri de la această rânduială. E vorba chiar de Matei vodă, care, ştiind să-i mânuiască cu îndemnare pe aceşti uriaşi, a reuşit să-i lege de el şi să le înăbuşească pornirile de fală. Dar acum ce se va întâmpla, dacă nu mai are cine să-i strunească? Mi-e teamă că țara nu se va bucura de prea multă linişte de acum încolo. Oricum, o să ne fie bine câtă vreme preaputernicii de acest soi sunt cu domnul şi pe noi ne privesc de sus, cu îngăduință binevoitoare. Mă întreb însă ce se va întâmpla dacă ei vor voi altceva decât dorim noi, adică vor voi altceva decât ceea ce doreşte țara, care suntem noi?!

Semnele de îngrijorare de acest fel, ale câtorva cugetători singuratici, nu tulburară beția boierimii, vecină cu nesocotința. Boala domnului părea să fie îndelungată, iar moartea înceată şi târzie, aşa că din partea aceasta nu li se

Material cu drept de autor

părea că ar avea temeiuri de îngrijorare. (Însă mersul întâmplărilor viitoare nu va îndreptăți liniştea lor sufletească.) Pe de altă parte, la această vreme cel puțin, nici preaputernicii din divanul țării nu păreau a arăta deosebite năzuințe de a se ajunge, deci nu primejduiau rânduiala care stătea la temeiul unei cârmuiri a întregului cin al veliților. (Dar şi în legătură cu acest lucru boierii se lăsau orbiți de părelnicii.)

Fărcăşanu, în urma ruşinoasei alungări de la vistierie pentru hoția al cărei părtaş se dovedise, putea părea o ființă nătângă, nedescurcăreață, ajunsă într-o stare jalnică. Dar lucrurile erau departe de a sta aşa. Rămăsese acelaşi om chibzuit, cu mintea peste măsură de ascuțită, născocitor de viclenii oricând în stare a te scoate din impas, priceput a descurca şi împlini cele mai spinoase porunci. Pe drept cuvânt deci, Matei îl va numi plin de prețuire, nu numai în viu grai, ci şi în unele înscrisuri de cancelarie, om „înțelept" şi-l va reprimi la Curte, dar fără a-i mai încredința o dregătorie anume, ci doar pentru a se sluji de el la descâlcirea unor treburi mai încurcate, cărora nu izbutea a le da de cap.

Boierul nu se dezmințea nici de astă dată, ci se arăta şi acum peste măsură de pătrunzător. Simțul său de a întrevedea lucruri ascunse celorlalți nu-l înşelase şi nu-l va înşela încă multă vreme. Abia peste vreo şase ani va avea o clipă de neaşteptată buimăceală, dar aceasta îi va aduce pieirea, căci cu acest nefericit prilej îşi va pierde capul sub satârul gâzilor. El fu între puținii care ghicise de pe acum, ceea ce pentru ceilalți va deveni lucru îndeobşte cunoscut abia peste doi ani, şi anume că vel vornicul Preda Brâncoveanu tânjea după coroana voievodală. Şi nu era singurul! Iar dacă întârziase să-şi dezvăluie năzuința în fața tuturor, pricina era destul de simplă: socotise că încă nu i se oferise prilejul potrivit.

Material cu drept de autor

Oricum, în acea clipă boierii se lăsau ameţiţi de beţia puterii care le căzuse în mână ca o pleaşcă şi, copleşiţi de plăcerea împlinirii ei, sârguiau să dea ţării mărturii deslușite de deplină volnicie. Numai în felul acesta socoteau că pot să-şi dovedească sieşi, dar şi întregii suflări a Ungrovlahiei, că în acea clipă ei sunt stăpânii de netăgăduit ai neamului şi că, de acum încolo, lor li se datora deplină şi neclintită ascultare. De altfel numai semnele de nemărginită atotputernicie le dădeau măsura a ceea ce dobândiseră şi-i făceau să guste acei fiori de plăcere a stăpânirii celorlalţi, fiori care le aţâţau simţurile şi mândria.

În zilele acestea cât domnul zăcea, slujindu-se de lipsa sa, divaniţii hotărâră a cerceta tocmelile oştirii. Cât fusese de faţă nu îndrăzniseră să deschidă vorba despre acest lucru, căci armata se bucurase de o deosebită ocrotire din parte-i, lucru firesc căci, cu deosebire seimenii, dărăbanii şi micii curteni, închipuiau temeiul pe care era aşezat scaunul său. Cum însă în acea clipă principele nu se afla în adunare, şi deci pavăza apărătoare pentru cei care-l slujeau cu uneltele de război dispăruse, boierii îşi puteau înfăţişa părerile tihnă, fără oprelişti, ba le puteau întoarce cu migală pe toate feţele. Iar cugetările lor erau cu atât mai pătimaşe, cu cât boierii aveau de multă vreme un cui împotriva oştenilor de rând, şi cu deosebire împotriva steagurilor de pedestraşi în soldă.

Marele vistiernic şi armaşul, dorind a pricinui o deplină răvăşeală prin ţară, ca să le poată izbândi uneltirile, cât şi din duşmănie faţă de seimeni, de dărăbani şi de felurite alte bresle de lefegii, începură prin a încredinţa divaniţii că ar fi mai nimerit de a nu se mai face plăţile către oaste, plăţi făgăduite cu puţin în urmă de Matei vodă, uşurând astfel uriaşa povară ce apăsa asupra vistieriei ţării. De altfel cei doi, întrucât se aflaseră în fruntea cetelor trimise la Şoplea, deveniseră şi dregători plătitori ai

Material cu drept de autor

simbriilor. Spusele lor încântară divaniții, care se grăbiră să le încuviințeze spusele.

Prin aprozi, prin icioglani, paici şi altă slujitorime măruntă aflată primprejur, cele sfătuite în adunare răsuflară în târg, stârnind aprinse tăifăsuiri pe la toate răspântiile şi prin cârciumi, nu numai printre oşteni, ci chiar şi printre târgoveți. Cele mai gălăgioase şi mai înverşunate răbufniri de nemulțumire se auzeau atât în Mahalaua Sârbilor, din partea de jos a târgului, unde se găseau cu deosebire case ale lefegiilor venetici de dincolo de Dunăre, cât şi în Mahalaua Bărăției, din celălalt capăt al cetății.

Dar ceea ce va aţâța şi mai aprig lumea şi va pricinui şi mai furtunoase urletele pe uliție, erau alte câteva lucruri asupra cărora cumpăniseră marii divaniți, cât mai ales îndreptățirile pe care-şi întemeiau cugetările. Între altele, unii spuseră că, acum Lupu vodă fiind bătut, Ungrovlahia nu mai are duşmani, deci oastea de seimeni şi dărăbani nu mai este trebuitoare, devenind o povară, căci se cheltuieşte mult şi degeaba pentru ținerea ei. Prin urmare ar trebui înlăturată, iar oamenii risipiți. Iar, întrucât pe moşii țăranii şerbi, zişi în Muntenia rumâni, sunt neîndestulători, boierii chibzuiră că, dacă tot e să se împrăştie mădularii pâlcurilor de pedestraşi, cei cuprinşi în ele ar putea să fie preschimbați în şezători pe moşii şi să fie rânduiți alături de ceilalți robi ai pământului. Gândul găsi pe dată bună primire printre boieri, fiind încuviințat cu nespusă încântare de toți cei din adunare. Se stărui totodată asupra împrejurării că, odată stăvilită plata soldelor de la vistierie şi stinse hatârurile date de domn oştenilor, aceştia vor putea fi repede aduşi la supunere de vornicii de pe moşii, fiind siliți să asculte de acum încolo de stăpânii lor asemeni tuturor celorlalți țărani.

Cum toate cele sfătuite răzbătură destul de repede în târg, clocotul oştenilor nu cunoscu margini. Pe la

Material cu drept de autor

întretăierile ulițelor, prin crâşmele mai de fală, cât şi prin cele mai amărâte de prin fundul cine ştie căror mahalale, aceştia se auzeau urlând şi spumegând, cu atât mai mult cu cât din țară sosiră ştiri cum că amenințările cu şerbirea pedestrimii fuseseră alocuri chiar duse la împlinire de stăpânii locului. Nu numai lefegii, ci şi târgoveții fierbeau, simțindu-se şi ei amenințați. Prin tot târgul se auzeau tot mai des murmurele încrâncenate ale seimenilor şi dărăbanilor: „De bătrânețe, Măria Sa şi-a ieşit din fire şi-a devenit nevolnic! Dacă nu ne mai poate apăra pe noi şi țara, să se ducă să se călugărească, că nouă nu ne mai trebuie să ne fie domn![20]"

Ghinea, pe care slujitorii îl înştiințară de cele ce se zvoneau prin târg, era în culmea fericirii. Socotea că aşa putea atinge dintr-o dată patru ținte, împrejurările slujind atât urzelilor sale, cât şi lui ca stăpânitor de ocini mari şi multe. În primul rând stârpirea armatei lipsea pe Matei vodă de temeiul puterii sale. Fără lefegii acesta era adus la starea unui domnitor fără vlagă şi ascultare. Apoi şerbirea foştilor războinici îi era şi lui folositoare, căci, boier fiind, nu putea decât să-i surâdă putința de a-şi spori truditorii de pe moşii, căci cu cât mai numeroşi aceştia, cu atât mai mare câştigul dobândit de pe urma lor. În al treilea rând putea scădea cheltuielile vistieriei țării, rămânându-i câştiguri mai mari în prețioasa-i cămară pe care o chivernisea. În sfârşit, în al patrulea rând, era vorba de împrejurarea că, întărâtați fiind, fie din pricina amenințării cu şerbirea, fie din pricina nemulțumirii de a nu fi plătiți, oştenii nu numai că se desprindeau de Matei vodă, dar pe deasupra îi mai cereau şi călugărirea, adică alungarea din domnie şi înlocuirea; deci la urma-urmei se atingeau de gingaşa poveste a moştenirii

[20] Citate preluate parțial din „Istoria Țării Românești – Letopisețul cantacuzinesc".

Material cu drept de autor

scaunului şi prin aceasta veneau în întâmpinarea socotinţelor şi grijilor pe care şi le făcuse în ultima vreme.

Dintre toate foloasele pe care le întrevedea, acesta din urmă îl încânta poate cel mai mult, mergându-i drept la inimă, căci răspundea visurilor sale cele mai tainice. Era încredinţat a fi găsit cheia prăbuşirii principelui şi a odorului său. Mânuită cu îndemnare, această pornire a gloatei putea deschide calea pe care Radu Mihnea, pribeagul de la Silistra, să se poată strecura pentru a ajunge la încoronare.

Tocmai în împrejurările acestei încărcate stări de cuget, mai mulţi căpitani ai slujitorilor se înfăţişară în faţa divanului în chip de împuterniciţi ai pedestrimii aflate în plată, cerând răspicat vistieriei să împlinească făgăduielile făcută de domn în ajunul luptei de la Finta şi după aceea – şi anume, de a răsplăti luptătorii, ca semn de mulţumire pentru izbândă, cu trei lefi peste solda cuvenită de drept şi să li se împartă totodată şi prăzile dobândite, după ce vor fi preţăluite în bani.

Stăruinţa aceasta le pică tocmai bine divaniţilor, căci le dădea prilejul de a se înturna şi a lungi cât mai mult tocmelile începute pe seama sorţii lefegiilor de orişice fel, care primeau leafă şi ocrotire din partea stăpânirii. Dacă până în acea clipă, deşi trudiseră din greu, nu putuseră găsi un pretext temeinic pentru a dovedi că sunt siliţi, împotriva voii lor, a lua neîntârziat o hotărâre răspicată asupra viitorului oştimii, acesta li se ivise în sfârşit, stându-le acum cu dărnicie la îndemână. Toate cele spuse în zilele dinainte nu fuseseră decât cugetări, dorinţe şi păreri despre ceea ce ar fi bine sau mai puţin bine pentru ţară, fără a fi însă întrupate în nişte hotărâri deslușite, care să poată fi duse la împlinire. Acum se ivise în sfârşit prilejul, ca trecând dincolo de vorbe, să ia nişte măsuri deslușite şi neînduplecate pentru a răspunde, chipurile, cererilor celora care li se înfăţişaseră, cereri care nu prea mai lăsau loc de tocmeli.

Material cu drept de autor

De altfel veliții din adunare erau porniți împotriva seimenilor şi dărăbanilor, pe lângă cele spuse deja, şi pentru că Matei vodă legase făgăduielile de răsplată de învinovățiri şi amenințări puse pe seama tagmei celora de neam. Dar nu numai că domnul nu se mărginise doar să-şi arate nemulțumirea fată de boierii mici şi mijlocii – care, în chip de roşii aleşi, cârtiseră în chip de netăgăduit împotrivă-i –, dar mersese chiar mai departe! El îşi îngăduise a întinde învinuirile asupra întregului cin al celor de înaltă obârşie, alăturând acestor pături mai de jos şi pe cele de sus, căci spusese că se îndoieşte de bunăcredința întregii sale călărimi, nu numai a curtenilor mai mărunți; iar pe de altă parte, în chip umilitor, nu împresurase cu seimeni doar pe cei din urmă, ci şi pe ceilalți. Ba dăduse poruncă acestor trupuri de oaste ca, de li se va părea că vecinii se cam codesc cu râvna, fiind plecați spre vânzare, să tragă asupră-le!

Divaniții nu puteau uita aşa ocară! Iar acum tocmai dânşii să-i răsplătească – şi încă întrecându-se cu dărnicia – pe aceia din pricina cărora şi prin care fuseseră crunt ruşinați şi batjocoriți?! Făptuind aceasta, ar recunoaşte chiar ei că pedestraşii au fost mai destoinici în luptă, că i-au întrecut întru vitejie, că biruința se datora mai ales acestora; deci ar ajunge să se învinuiască pe sine, îndreptățind spusele voievodului, care le aduceau atingere! Ar fi fost deci lipsit de noimă ca să-şi ştirbească bunul renume cu mâna lor şi aceasta tocmai în împrejurarea în care unii ponegritori ai cinului din care făceau parte, arătau, nu fără de dovezi, că greutățile prin care trecuse aripa dreaptă a oştii munteneşti în vremea bătăliei de la Finta ar fi avut drept pricină unele uneltiri viclene, față de temeinicia cărora nu prea încăpea îndoială. Deci răuvoitorii dădeau de înțeles că ar fi vorba de o vădită vânzare, care însă n-a mai putut fi dusă până la capăt taman datorită neadormitei veghi a seimenilor, care

Material cu drept de autor

învăluiau din părți călărimea, care era ispitită să se retragă; şi puțin lipsise, adăugeau clevetitorii, ca să n-o curețe de nemernicii din sânu-i. Ori acestor opincari amărâți şi pizmaşi să le dăruiască ei înşişi, boieri de întâiul rang, banii țării, care erau banii lor şi nu ai gloatei? Şi încă să-i miluiască drept recunoştință pentru pângările suferite?!

Deci, deşi cererile jălbaşilor nu se bucurau de nici o încuviințare din partea divanului țării, ele nu fură respinse pe loc, căci atunci cercetarea pricinii ar fi fost deîndată încheiată, mărginindu-se doar de a aduce vorba despre nevoințele legate de plata soldelor. Dar lungind negoțările, printr-o mânuire îndemânatică a acestora, se putea stărui şi asupra lucrurilor care-i râcâiau cu adevărat la suflet pe cei aflați de față. Între altele li se deschidea fericitul prilej de a mai reteza o seamă dintre îndatoririle domniei, pe care să le treacă adunării lor. Ori a smulge principelui şi a se înstăpâni asupra a încă unei zdravene ciozvârte de putere nu era lucru de lepădat! Dimpotrivă, făcea toți banii!! Apoi mai trebuiau găsite şi legiuite mijloacele de şerbire a oştenilor. Iar aceasta se cuvenea să fie astfel închipuite, încât să preîntâmpine orice fel de încercări de împotrivire, la care, în chip firesc, se puteau aştepta. Prin urmare, înainte de a da vreo deslușire împuterniciților oştirii, era de trebuință o mai îndelungă chibzuială şi o mai migăloasă cântărire a împrejurărilor, pentru a stoarce cât mai mari foloase din ele.

Deci, deşi hotărâți să nu încuviințeze cererile înfățişate, divaniții arătară deputației că, pentru a da cuvenitul răspuns, bine întemeiat întru cele legiuite, trebuie cercetat mai întâi dacă în vistierie se puteau găsi banii gheață trebuitori acoperirii unei cheltuieli atât de însemnate. La prima vedere s-ar fi putut spune era vorba de o grijă firească, gospodărească, pe deplin întemeiată, dar lipsită de însemnătate, neînrâurind la urma-urmelor mersul lucrurilor.

Material cu drept de autor

Dar divanul închipuise acest răspuns părelnic nepărtinitor, cuminte şi chiar pe undeva binevoitor numai ca să înşele buna credință a acelora care li se înfățişaseră. Cu adevărat sfetnicii țințeau însă la cu totul altceva. Astfel, în dorința de a îngrădi puterea domnească, se gândiră să aşeze obiceiul ca, de acum încolo, vistiernicul să fie silit să dea celor doisprezece boieri de sfat, din timp în timp, o dare de seamă asupra veniturilor şi a cheltuielilor vistieriei țării, cât şi asupra acelora ale voievodului, spre a le cunoaşte şi încuviința. Împrejurările îngăduiau chiar născocirea unor îndreptățiri, părelnic nu lipsite de noimă, care să stea de temei dorinței ridicate de adunare. Spre pildă, se putea spune că în felul acesta, în viitor, cinstiții boieri n-ar mai fi siliți, ca în împrejurările de față, să amâne darea unui răspuns din pricina necunoaşterii stării vistieriei. Adevărul era însă altul, şi anume că, pe această cale, divaniții ajungeau să pună sub oblăduirea lor averea domnului, putând să-l împiedice ca pe viitor să-şi folosească veniturile după cum i-ar fi fost voia. Smulgându-i banii, oprindu-l de a face anume cheltuieli, împiedicându-l de a izvodi şi strânge anume dări, l-ar fi adus cu totul la cheremul lor! Odată despărțit de oaste şi totodată rupt de arginții săi prin aşezarea la mijloc a boierilor de sfat, domnul ar fi devenit cu totul neputincios, o simplă păpuşică în mâna lor, ale cărei sfori le-ar fi tras după cum le era pofta. Şi ceea ce era mai îmbucurător pentru ei şi mai dăunător pentru el, era că n-ar mai fi putut face nici o cheltuială fără îngăduința lor sau cel puțin fără a le cere povața, lucru care era până la urmă un soi de încuviințare. Astfel puteau fi împuținați şi banii meniți oştii şi oastea însăşi putea fi scăzută, iar domnul, fie că era vorba de Matei vodă sau de oricare altul, care i-ar fi urmat în scaun în temeiul aceloraşi rânduieli, va fi coborât la o deplină cumințenie şi ascultare față de sfatul său şi de marele divan al țării! Chiar pentru a dobândi bănetul

Material cu drept de autor

trebuitor cheltuielilor sale de zi cu zi, pentru a păstra fala şi bogăția Curții, va trebui să facă stăruitoare sluj dregătorilor săi. Dacă s-ar fi ajuns aici, boierii puteau socoti că felul de cârmuire dorit de ei a ajuns la cea mai înaltă culme cu putință, la mult mai mult decât ar fi cutezat măcar să năzuiască în urmă cu o săptămână! Judecând drept, aceasta era cea mai grea ştirbire adusă puterii princiare, din câte puseseră la cale în ultima săptămână.

În încheierea negoțărilor din acea dimineață, se hotărî că vel vistiernicul va trebui să înfățişeze în chiar după-amiaza aceleiaşi zile cea dintâi dare de seamă de acest soi. Se punea astfel temei unei începături legiuite pentru un viitor obicei plin de făgăduințe pentru cei din adunare.

Ca boier, Ghinea împărtăşea întru totul părerea fârtaților săi. Ca vistiernic însă, aceasta nu-i surâdea, căci îi îngrădea libertatea de a gospodări haznaua țării după voia sa. Pe deasupra o asemenea rânduială, nu numai că-l supunea unei duble privegheri, a domnului şi a sfatului, dar în vremile care urmau a veni îl împiedica totodată – sau cel puțin îi pricinuia greutăți –, în a săvârşi micile şi obişnuitele furtişaguri şi învârteli cu care să-şi rotunjească cât de cât câştigul. De altfel chiar simplul gând de a fi supus unei îndoite cercetări îl zădăra. De aceea, fără prea multă tragere de inimă, arătă oarece împotrivire. La drept vorbind încerca o împăcare cu sine, o împăciuire între cugetul de velit care voieşte subjugarea domniei şi acela de mare vistiernic. Dacă ar fi avut o altă dregătorie, era cu totul altceva...

- Mă tem că dacă mă voi învoi la acestea, mânia Măriei Sale mă va atinge în primul rând pe mine şi în mai mică măsură pe voi ceilalți, deşi eu sunt poate cel mai puțin vinovat dintre noi toți. Mă voi supune voinței voastre abia după ce veți fi dobândit îngăduința domnului.

Mitropolitul, ca fruntaş şi ocârmuitor al întrunirii, pufni nemulțumit pe nas şi lămuri pe ocolite că aşa ceva nu

Material cu drept de autor

este cu putință de vreme ce domnul zace în aşternuturi, neajutorat şi pesemne chiar fără a mai şti de sine. Cum Ghinea tot se mai codea, înaltul cleric îşi pierdu răbdarea şi puțin lipsi ca să nu țipe la el: „Doar nu-ți închipui că voievodul va fi atât de nebun încât să încuviințeze una ca asta! Doar ştii bine că vătămătura pe care o are, l-a lovit la picioare şi nu la cap! Singura cale de a ne atinge ținta este să-l punem în fața lucrului împlinit! Iar pentru a ne îndreptăți hotărârea, ne putem pune la adăpostul pretextului că oastea ne-a silnicit să ajungem grabnic la o încheiere, stăruind să stoarcă neîntârziat din parte-ne un răspuns. De-am fi cercat a tărăgăna ori amâna, ne-a amenințat cu răzvrătirea şi tulburarea bunelor rânduieli şi deci nu am avut de ales! Iar dinspre partea tăcerii noastre față de Măria Sa, nu ne rămâne decât să aducem drept dezvinovățire starea de aiureală pricinuită de fierbințelile care-l mistuiau în acele clipe de cumpănă, când nici nu-l puteam întreba, dar nici nu puteam sta de-o parte fără a face nimic, ci trebuia să luăm în grabă o hotărâre!" Totuşi preafericitul chiriarh izbuti şi de astă dată să se stăpânească, şi-şi reîncepu desluşirile cu mai mare blândețe şi cu îndreptățiri mai puțin atingătoare decât acelea pe care le gândise mai devreme.

În cele din urmă, vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu, călcându-şi pe inimă, se lăsă păgubaş de orice împotrivire, întrucât nu se putea gâlcevi cu sfântul părinte, căci acesta cunoştea prea multe din uneltirile sale şi nu avea rost să-l zădărască, îndemnându-l să facă vorbire de tot ceea ce ştia. Iar după-amiază, după cum i se orânduise, înfățişă darea de seamă cerută.

Sfatul domnesc trecu neîntârziat la fapte. În urma cercetării făcute se învederă că mijloace s-ar găsi din destul, dar se ajunse la încheierea că acestea nu pot fi jertfite pentru a răspunde prielnic dorințelor oştirii. Pricina pentru care

Material cu drept de autor

bănetul din cămările vistieriei nu se putea meni acestei nevoi, nici nu-şi mai bătură capul să-l născocească!

În ziua următoare, în temeiul înțelegerii, deputația căpitanilor de seimeni şi dărăbani se înturnă în divan pentru a asculta cele hotărâte în legătură cu jalba lor. Mitropolitul, care scobora dintr-un neam sărman de moşneni, uitându-şi parcă obârşia, stătu de reazem părerilor măriților veliți. Cu o fluturare moale şi binevoitoare din mână, dădu cuvântul vel logofătului, pentru a face cunoscute cele aflate de luminatul sfat în răstimpul după-amiezii trecute. Purtarea sa părelnic cumpănită, aşezată şi plină de înțelegere trezi la început unele nădejdi în jălbaşi; între timp Radu Cocorăscu le desluşi fără tragere de inimă, cu voce seacă şi cam găunoasă, că vistieria nu poate face plățile cerute de oştire. Apoi, în chip cu totul neaşteptat, ciudat chiar, îşi înfățişă unele îndoieli în legătură cu împrejurarea că domnul ar fi făcut făgăduielile de care făceau vorbire pricinaşii.

- Poate o fi zis slăvitul voievod ceva despre plată, dar cred că voi i-ați tălmăcit zisa pe dos! Neîndoios că ați dat alt înțeles lucrurilor! încheie el.

- Aşa este! Când oare să fi făcut Măria Sa o asemenea făgăduială?! se întrebau cu prefăcută nedumerire divaniții, ținând hangul marelui logofăt.

După atâta minunare, tot ei îşi răspundeau spre a lămuri, chipurile, lucrurile:

- Nimeni nu-şi aduce aminte de aşa ceva. Voi, oştenii, ne e teamă că luați drept adevăruri propriile voastre dorințe şi închipuiri! Deci în jalba voastră nu vorbiți de cele rostite vreodată de voievod, ci de cele plăsmuite de mintea voastră, prin urmare de nişte năluciri!

Cum oştenii se îndărătniceau să arate că făgăduiala princiară era adevărată, boierii se străduiau să dovedească potrivnicul. Cu încetul larma crescu. Urletele unora şi ale altora se întretăiau tot mai tăios sub bolțile

Material cu drept de autor

spătăriei. Din partea dregătorilor, care se lăfăiau tacticos în stane, curgeau spre oştenii aflaţi în picioare, în faţa lor, tot mai multe cuvinte de batjocură. Zarva ajunse atât de mare că nu se mai putea înţelege nimic. Căpitanii priveau cu ochii măriţi la pumnii care se agitau din laturi înspre ei, la feţele înroşite de atâta întărâtare, la gurile deschise şi la buzele răsfrânte care lăsau să se vadă luciul dinţilor, ceea ce amintea cumva de colţii fiarelor sau de ai câinilor de la stână, stârniţi de venirea ursului. Jălbaşii erau copleşiţi de privirile mânioase şi vorbele neiertătoare care se revărsau cu nemiluita în capul lor. Nicăieri nu găseau vreun reazem sau vreo înţelegere! Toţi se repezeau asupră-le, toţi îi ameninţau, gata parcă să-i sfâşie. Rar puteau distinge în hărmălaia asurzitoare câteva vorbe al căror înţeles să poată fi deslușit.

- Câtă lipsă de bun simţ! Vor să fie răsplătiţi numai şi numai pentru că şi-au împlinit datoria cuvenită lor, pe care erau oricum siliţi a o făptui, întrucât ţara îi ţine în spinare pe cheltuiala ei de ani de zile, fără ca domniile lor să-i fi dat ceva în schimb de atâta amar de vreme!

- Dacă cineva e vrednic de a primi o răsplată, apoi aceştia nu sunt nespălaţii de seimeni şi dărăbani, ci boierii cu cetele lor. Ei au bătut temeinic războiul, pe ei a căzut tot greul, căci ei s-au aflat în faţa moldovenilor, singurii din rândul vrăjmaşilor care au dat cu adevărat iureş mare şi nestăvilit. Celelalte trupuri de oaste muntenească i-au avut de potrivnici pe cazaci, care, e ştiut doar de toată lumea că nu au luptat cu prea mare tragere de inimă!

- Nouă ni se cuvin toate răsplăţile şi întreaga recunoştinţă a preamăritului voievod! trâmbiţă în continuare aceiaşi voce, după ce larma o acoperise preţ de câteva clipe. Totuşi noi suntem prea iubitori de ţară şi de neam ca să cerem să ni se plătească aceste înalte simţăminte şi împlinirea datoriei fireşti faţă de acest pământ al nostru! În temeiul împrejurării că ne-am jertfit pentru glia noastră

Material cu drept de autor

strămoşească nu jefuim pe nimeni, nici vistieria, nici poporanii; noi nu ne prădăm semenii pe care ne grozăvim că-i iubim şi voim a-i ocroti de vrăjmaşi! Ceea ce am făcut, am făptuit îndemnaţi de înalte simţăminte, nu mânaţi de josnică poftă de câştig.

- Dacă ar fi ca ţara să ne răsplătească şi pe noi pentru tot binele ce i-l făptuim zi de zi, nu ar ajunge toate haznalele lumii pentru asta! Dar noi nu ne vindem la mezat simţământul îndatoririlor către voievod şi către vatra bunilor noştri, ca sărăntocii de voi, căci noi suntem scoborâtorii acestui pământ, suntem legaţi cu sfânt jurământ de Măria Sa, nu nişte venetici prădători, ca de-al de voi! se înfoiau ei, cuprinşi de înfocare.

Uitau însă că – în ciuda marii iubiri către stăpânire şi către ţară, pe care o trâmbiţau cu nespusă convingere – numai cu vreo săptămână în urmă voiau să-l surpe pe Matei vodă şi să-l vândă lui Vasile Lupu. Iar vorbind sforăitor de strămoşeasca legătură cu aceste meleaguri, se făceau a nu băga de seamă că nu mai departe decât marele vistiernic Ghinea Brătăşanu Ţucala sau marele postelnic Constantin Cantacuzino numai ai pământului nu erau, iar româna o vorbeau cam stâlcit şi cu iz grecesc! Adevărul era că nu trecuseră aşa de mulţi ani de când cei doi poposiseră în aceste ţinuturi, venind de niciunde, din împărăţia păgână.

- Apoi trebuie să ne gândim şi la plătitorii de dajdii şi biruri. Oare cât să-i mai jecmănim pentru îndestularea oştirii? Bieţii locuitori abia trăiesc de pe o zi pe alta, în schimb, pe seama sărăciei lor, se îngraşă trântorii de lefegii! se jeluiau şi se înduioşau boierii pentru patimile suferite de prostimea de rând; şi asta tocmai ei, care erau scutiţi de orice dajdii către domnie şi care, la rându-le, smulgeau de la rumânii ce-i stăpâneau tot ce li se putea lua.

Pe deasupra cei care plângeau acum cu potop de prefăcute lacrimi amarnice uitau că ei erau slujbaşii care

Material cu drept de autor

strângeau birurile şi o făceau cu nici un fel de milă sau înțelegere față de bietul dajnic.

Nu mai era chip de înțelegere. Toți vorbeau deodată, nimeni nu asculta pe nimeni. O pornire pătimaşă de ură îi întărâtase pe toți. Boierii se ridicaseră din stranele lor şi se vânturau furioşi prin întinsa odaie. Era o forfotă şi o vânzoleală de bâlci. Singuri căpitanii tăceau, fără să ştie cu cine ar putea sta de vorbă în chip aşezat, în temeiul celora rânduite de lege şi de aşezămintele cârmuirii. Nimeni nu-i mai lua în seamă, decât doar ca să-i batjocorească şi să-i împroaşte cu învinuiri şi ocări. În cele din urmă, văzând că timpul se scurge zadarnic, căpitanul Priboi se întoarse spre vel vistiernic, încercând să-i vorbească anume lui prin hărmălaia de obşte, căci socotea că, în cele din urmă, de el atârnă împlinirea cererii lor.

- Vreți un răspuns?! se înfurie acesta. Oare, cel pe care l-ați primit de la toți divaniții, nu vă este de ajuns? Ei bine, aflați că pentru voi vistieria n-are bani! Chiar dacă m-aş îneca în aur, vouă tot nu vi l-aş da!

Priboi reținu una din spusele lui Ghinea şi anume: „pentru voi vistieria nu are bani", întrevăzându-i înțelesul ascuns. Deci haznaua domnească nu era goală, dar bănetul era pentru alții...

- Deci galbeni aveți, dar nu pentru noi! Asta vrei să zici, jupâne?! urlă căpitanul.

- În sfârşit ați priceput! râse disprețuitor înaltul dregător.

- Veți da socoteală pentru această nedreptate, boieri dumneavoastră! amenință Priboi. Va veni şi o zi a socotelilor!

Dregătorii, care, fiind mai pe aproape, îl auziră, răbufniră cu prefăcută înmărmurire:

- Ia auzi-îi! După toate înlesnirile ce le-am făcut şi după îngăduința ce le-am arătat-o, mai au neobrăzarea să

Material cu drept de autor

ridice glasul împotriva noastră! (Care anume erau „toate înlesnirile" cu care-i fericiseră până atunci, de bună seamă că n-ar fi putut spune!)

- Afară cu ei! Afară!

Ultimul țipăt fu reluat, într-o desăvârşită conglăsuire, de toate piepturile celor din strane.

- Să-i aruncăm pe fereastră, ca să le fie de dezvăț!

Cercul se închidea tot mai amenințător în jurul deputației. Căpitanii, în vreme ce se aşezară spate în spate ca să se apere unii pe alții de-ar fi fost nevoie, strângeau în pumn mânerele jungherelor, gata de bătaie. (Ei, fiind parte a străjii palatului, nu trebuiseră să lepede armele la intrarea în Curte, încât păstraseră asupră-şi jungherele şi spadele.)

Vel logofătul Radu Cocorăscu, deşi la prima vedere bătrân, greoi şi încet la minte, era fire peste măsură de chibzuită, de aceea nu se lăsase luat de valul avântului de obşte. Nu se împotrivea unei cârmuiri a țării prin cinul celor aleşi şi nu a unui domn atotstăpânitor; deci, la drept vorbind, nu tăgăduia judecățile fârtaților săi. Dar ceea ce se petrecea în divan putea avea cele mai nenorocite urmări. Zvârlirea căpitanilor pe ferestre, de la catul la care se aflau, ar fi putut pricinui o răzvrătire a pedestrimii, în rândul căreia şi aşa se simțea o vie nemulțumire, care putea oricând răbufni. Apoi, pe de altă parte, domnul însuşi, chiar dacă ar fi răbdat într-o anume măsură o înnoire în folosul boierimii a felului său de a cârmui, era greu de crezut că ar fi încuviințat samavolnica ucidere a căpitanilor de slujitori. Încredințat că fârtații săi trebuie opriți de la această pătimaşă nesocotință, care le putea aduce la toți numai supărări, se repezi la mitropolitul Ştefan şi-l rugă stăruitor să sară în ajutor jălbaşilor, spre a-i potoli pe divaniții prea înfierbântați şi porniți pe gâlceavă.

Arhiereul se ridică din jilțul ce-i era orânduit, şi, lovind fără milă în dreapta şi în stânga cu zdravăna sa cârje aurită, însemn al înaltei slujbe al cărei purtător era, îşi croi

Material cu drept de autor

drum până la căpitani, urmat îndeaproape de vel logofăt. Abia sub amenințarea unor grele afurisenii izbuti să-i îndepărteze pe boierii puşi pe sfadă; şi numai la adăpostul ocrotirii sale, însoțindu-i până la uşă, căpitanii putură părăsi nevătămați întinsa odaie a spătăriei mari. Aceştia, oameni simpli, socoteau că-i datorează chiriarhului adâncă recunoştință pentru nemăsurata sa omenie, nebănuind socoteala, deloc îmbucurătoare pentru ei, care-l îndemnase să-i apere. Oricum, lucrurile păreau să se fi desluşit, cel puțin pentru acea clipă.

Totuşi rânduiala şi liniştea erau departe de a se fi putut reaşeza cu adevărat în spătărie. Tocmai când se părea că forfota intră în descreştere şi că în sfârşit cugetele se vor potoli, câte o voce stingheră scăpa câte o judecată pătimaşă, care redeştepta dintr-o dată pornirile divaniților, pricinuind o nouă răbufnire de furie celor din adunare.

Abia într-un târziu se putu trece la cercetarea celeilalte pricini care urma să fie adusă în atenția divanului şi anume împărțirea județelor între boieri, pentru ca aceştia să le țină de bir. Era obiceiul ca domnul, pentru a fi sigur că tot venitul cuvenit îi va intra în hazna, să încredințeze fiecare județ câte unui dregător, pentru ca acesta să strângă dările de acolo. Boierul era dator să plătească dinainte vistieriei, din averea sa, prețul hotărât pentru ținutul dat în grija lui, mărimea acestuia fiind statornicită după închipuita bogăție a localnicilor şi după numărul lor. Mai apoi urma ca toți cei împuterniciți în acest chip să-şi scoată paguba din dajdiile pe care le vor aduna de la țărani. De bună seamă, slujbaşii cisluitori, spre a nu ieşi în pierdere, aveau grijă ca atunci când începeau strângerea birurilor să facă în aşa fel încât să le iasă un câştig față de ceea ce plătiseră la domnie şi acesta să fie, pe cât s-o putea, cât mai mare. Aici la urma-urmelor intra în joc şi lăcomia şi neomenia birarilor şi măsura în care erau plecați spre a făptui silnicii. Bineînțeles

Material cu drept de autor

că lucrul era ştiut şi încuviinţat de principe, căci sârgul acelora care fuseseră numiţi ca dăjdari trebuia cumva răsplătit. Dar oricâte cusururi ar fi avut, acest chip de a orândui lucrurile era de neînlăturat, căci domnul nu putea tocmi în judeţe o ţesătură de slujbaşi îndestul de numeroasă, încât să poată împlini această trudă de-a dreptul în folosul său.

Atâta vreme cât satele nu erau prea sărace şi adunarea dărilor era cât de cât sigură, boierii nu tăgăduiau obiceiul, căci le aducea câştiguri frumoase. Din păcate însă, acolo unde ţăranii erau prea săraci ca să li se mai poată lua ceva, se întâmpla ca strângătorii cislei să nu răzbească să adune banii plătiţi stăpânirii, rămânând în pagubă, lucru care în tinereţe i se întâmplase şi domnului de acum, pricină pentru care acesta se dovedea foarte înţelegător cu sfetnicii care împlineau asemenea îndatoriri. De teama primejdiei de a rămâne în pierdere, grija fiecărui dregător era aceea de a pune mâna pe un judeţ cât mai bogat, cu locuitori îndestul de avuţi, încât să aibă ce lua de la ei. Pentru aceste ţinuturi, socotite mai mănoase, să dădea o adevărată bătălie. Nu era deci de mirare că în divan cugetele se înfierbântară repede, mai ales că erau deja destul de încinse de pe urma gâlcevii cu deputăţia pedestraşilor.

Atunci când înalt prea cucernicul chir Ştefan, mitropolit al Târgovişte şi a toată Ungrovlahia, exarh al întregii părţi ungureşti şi al plaiurilor, încerca să treacă un judeţ sub privegherea unuia dintre divaniţi, urmare a tocmelilor de mai înainte, se ridicau imediat, din toate părţile, atâtea tăgade, încât totul cădea baltă şi neguţările trebuia să fie luate de la început. Văzând lipsa de spor şi întrucât ora prânzului cam trecuse, înaltul vlădică dădu semn de sfârşire a adunării, amânând taifasul pe a doua zi.

Între timp, căpitanii foşti în deputăţie în divan se întoarseră între ai lor şi le istorisiră la ce încheiere se

Material cu drept de autor

ajunsese cu cererile pe care le înfățișaseră. Oamenii se aflau în curtea Bisericii Albe din mahalaua sârbilor, din Târgul de Jos, unde grosul locuitorilor era alcătuit din seimeni. Biserica aceasta avea un rost aparte în cetate, căci aici se ținea pecetea orașului și tot aici aveau loc întrunirile pârgarilor în frunte cu județul târgului. La acea vreme în ogradă se strânseră câteva sute de oșteni. Nemulțumirea și furia acestora – și a numeroșilor ascultători de peste gard – nu cunoștea margini:

- Cum, tocmai vel vistiernicul se împotrivește să ni se dea banii?! Tocmai el care ne-a trădat la Teleajen și care ne-a călcat acolo sub copitele calului, iar la Finta a fost între primii care au dat dos feții, fugind de spaima moldovenilor peste Ialomița?!

Piedica, lipsită de orice temei, pe care divanitul o născocea pentru a se opune înfăptuirii dorințelor lor îi sporea cu atât mai mult vina, cu cât era și dregător plătitor, iar tot bănetul țării se găsea pe mâna sa.

- Vel armașul Radu Vărzaru, istoriseau mai departe mădularii fostei deputății, spune că în vreme ce ai săi dădeau piept cu vrăjmașii, noi ne lăfăiam în ascunzișurile din dumbrava Teleajenului. El, care, fugind cu ceata lui, a ucis sub copitele cailor zeci de oameni dintr-ai noștri, cutează să ne înfiereze pe noi pentru lașitate!!

- Slugerul Socol Cornățeanu ne scoate vină din aceea că, cerând răsplata cuvenită, jefuim sărmana țara!! Ne mustră că ne-am scos la mezat simțămintele către glia strămoșească și către domnitor!!

Zvonul celor petrecute în divan se întoarse din ograda Bisericii Albe la Curtea Domnească, aducând la fierbere cele câteva sute de oșteni care în săptămâna aceea se aflau de slujbă, adică grijeau de paza palatului. Aceștia se adunară în odăile de lână poartă ale străjilor, pentru a se povățui. Până și archebuzierii de la metereze își lăsară de

Material cu drept de autor

izbelişte locurile de pândă de pe zidul de apărare, încât palatul rămase o vreme fără nici un fel de priveghere.

În mai puțin de-un ceas zvonul poticnelii suferite de deputăție făcu ocolul târgului. Pe întinsul maidan din fața porții mari a Curții domnești se strânseră câteva mii de oşteni, dintre cei aflați în acea clipă în cetatea de scaun; dar în mulțime se strecurară şi mulți gură cască dintre târgoveți şi o seamă de țărani aflați în trecere. Lumea urla, stârnind mult huiet, şi se frământa în loc, aşteptând veşti noi.

Boierii tocmai încheiau întrunirea divanului, când aprozii le atraseră luarea aminte că la porțile deschise şi nepăzite ale Curții domnești se îmbulzea o gloată numeroasă, furioasă şi întunecată. Mulți dintre dregători socotiră mai înțelept să se întoarne acasă pe portița din dosul palatului, care dădea spre grădinile din zăvoiul Ialomiței, preîntâmpinând astfel întâlnirea cu puhoiul de oameni furioşi, care tălăzuiau în fața turnului de la intrarea în ogradă. Li se părea mult mai cuminte să nu-i întărâte şi mai rău, sfruntându-i prin îndrăzneala de a le ieşi înainte. De aici, strecurându-se printre tufe şi pe sub pomet, ocrotiți fiind de slugi, se răspândiră pe la casele lor, umblând pe drumuri ocolite.

Doar câțiva divaniți, între care se numărau vel vistiernicul Ghinea, vel armaşul Radu Vărzaru şi slugerul Socol Cornățeanu, hotărâră să dea ochi cu mulțimea. Împrejurarea că aceasta rămăsese dincolo de porțile deschise şi nepăzite le dovedea că oamenii sunt încă stăpâniți de frică şi pătrunşi de supunere față de volnicia şi legile stăpânirii, deci sunt resemnați şi neputincioşi, în ciuda gălăgiei pe care o stârniseră. Ori ei erau obişnuiți ca să înfrunte nemulțumirea nevolnică a gloatei, care li se înfățişa zi de zi, fie în chipul slugilor lor de curte biciuite, fie a țăranilor obidiți de pe moşiile lor, puşi în obezi, fie a umililor jeluitori care le cădeau milogitor la picioare spre a le cere ocrotirea

Material cu drept de autor

ca dregători, fie a înneguraților plătitori de dajdii, cărora le zălogeau bunurile în schimbul birurilor pe care aceştia nu le puteau împlini. Atâta vreme cât oamenii se arătau ascultători şi umili, molipsiți de o frică strivitoare față de groaznicele aşezăminte de osândă ale cârmuirii, simțământ moştenit din moşi şi strămoşi, nu aveau de ce să se îngrijoreze, îşi ziceau aceşti divaniți mai îndrăzneți. Dimpotrivă, socoteau ei, nu trebuia să folosească uşa dosnică, căci atunci gloata ar fi înțeles că însuşi stăpânirii îi este teamă şi ar fi cutezat să ridice capul. Deci turma calicimii trebuia batjocorită, înfruntată, înjosită, băgată în sperieți fără încetare, ca să priceapă că, şi de acum încolo, cârmuirea e sigură de sine, atotputernică şi neîndurătoare, că poate face ce voieşte cu oricare dintre ei, cu viața, cu averea şi soarta acestuia. Astfel omului de rând i se întărea supunerea, ascultarea şi resemnarea.

Credincios acestui gând, vel armaşul se aşeză liniştit în rădvan şi, premers de numeroasele sale slugi, hotărî să iasă pe poarta cea mare. În fruntea alaiului îşi aşeză vechilul, care porni în pas mărunt spre bolțile turnului porții, dar, de cum ieşi de sub ocrotirea lor, fu silit să se oprească, căci oamenii nu se clintiră. De altfel aceştia nici n-ar fi putut-o face, chiar de-ar fi voit, căci îi îmbrânceau cei din spate.

Cum din urmă venea rădvanul cu vel armaşul, amenințând să dea peste el, vechilul, după o clipă de şovăială, smulse de la oblâncul şeii un gârbaci gros şi începu a izbi la întâmplare, cu sete, în mulțime, ca să deschidă drum stăpânului său. Împletitura mlădioasă plescăia scurt pe obrazul celor înghesuiți, lăsându-le dungi însângerate, căci curele biciului erau împănate cu bobițe de plumb. Un groaznic val de urlete de durere izbucni pe întinsul maidan de dinaintea turnului intrării în Curte, sporit sub largile bolți ale turnului porții de un spăimos răsunet, care se putea auzi

Material cu drept de autor

în chip obişnuit în întinsele beciuri de sub temelia palatelor. Îngrozită şi tot mai năucită, lumea începu să se îmbrâncească, ca să se poată feri de lovituri. Din nefericire cei din spate nu înțeleseră ce se petrecea în fața porții şi nu se clintiră, încât cei care puteau fi ajunşi de gârbaci nu aveau cum să se mişte din loc. Din pricina împinsorii, când într-o parte, când în cea potrivnică, mulțimea fu cuprinsă de un fel de unduire, încât unii, pierzându-şi cumpătul, ajunseră să cadă pe jos, la picioarele celorlalți, fiind de-a dreptul călcați sub tălpi de aceştia, destui pierzându-şi chiar viața în acest vălmăşag.

După puțină vreme se tăie în sfârşit cărare prin mulțime şi armaşul trecu învingător, în frunte cu slujitorii săi, care continuau să îmbrâncească lumea şi să-i calce sub copite pe cei căzuți. Privind prin fereastra rădvanului, Vărzaru râdea sfruntător, spre a face în ciudă ochilor mânioşi ai acelora de pe laturile cărării, care, împinşi de cei din spate, abia izbuteau să se ferească de a ajunge supt roți. Era ciudat cum această mare de oameni, cuprinsă parcă de amorțeală, se lăsa batjocorită şi canonită de câțiva zeci de călăreți. Era o pildă vie şi grăitoare a uriaşei spaime înlemnitore pe care o poate sădi într-o obşte domnia îndelungă şi apăsătoare a unor aşezăminte silnice ale puterii, la temelia cărora au fost aşezate cele mai aprige mijloace de înfricoşare a gloatelor. Totuşi, în urma convoiului, furia, până atunci ascunsă, izbucni năvalnic. Nu numai că se auziră murmure, înjurături, dar din mijlocul mulțimii zburară şi câteva pietre pe urma călăreților care se îndepărtau.

Pe cărarea spintecată de slugile armaşului se grăbi să iasă mai apoi vel vistiernicul Ghinea cu alaiul său, urmat îndeaproape de slugerul Socol Cornățeanu. Se zoriră cât le stătu în putere slugilor lor, ca nu carecumva coridorul, abia deschis, să închidă la loc.

Material cu drept de autor

Dacă pietrele aruncate nu-l putură ajunge pe marele armaş, ele îi nimeriră pe cei ce veneau din urmă. Una dintre ele îl lovi din plin pe slugerul Socol Cornăţeanu, căci perdeluţa de la fereastra rădvanului, în spatele căreia se ascundea, nu o putu opri. Acesta icni scurt, alunecă într-o parte pe băncuţa pe care şedea, gata să se prăvale asupra uşiţei care, dacă s-ar fi deschis, l-ar fi lăsat să cadă în mijlocul gloatei. Din fericire unul din numeroşii săi fii, din pâlpâirea perdeluţei, înţelese ceea ce se întâmplă şi, alăturându-se rădvanului, sprijini de afară, la timp, uşiţa, împiedicând-o să se desferece.

În ultima vreme Socol se simţea destul de slăbit, dar îşi zicea că starea i s-ar datora, în parte, poate şi vârstei, dar era mai ales urmarea rănii primite la Finta, chiar dacă aceasta nu era peste măsură de primejdioasă. Cu toate acestea, deşi n-o recunoştea, osteneala avea ca pricină şi sârguinţa arătată noii sale soaţe, adusă de puţină vreme din Ardeal, cât şi trudei ce i-o cereau ţiitoarele sale, de care nu avea puterea să se lepede. Bolovanul, cu ascuţişurile sale, îi redeschise rana aflată pe o latură a pieptului, pricinuindu-i o nouă sângerare, aşa că, ajuns acasă, trebui să se reîntoarne la patul pe care abia de îl părăsise şi să se lase din nou uns cu alifii băbeşti alinătoare şi legat cu feşi pe deasupra. Pentru a făptui toate acestea, fu poftit la casa sa şi noul bărbier-chirurg al Curţii, leahul Maćko.

Cu fiecare ceas care trecea, mânia răscolea tot mai adânc târgul, cuprinzând pături tot mai largi de oameni. Vrăjmăşia dintre pedestrime şi trupurile de călăreţi nu era de fel nouă; ea îşi avea izvorul în veşnica potrivnicie dintre slugă şi stăpân, dintre bogat şi sărac, iar acum mai era hrănită şi de ultimele întâmplări legate de luarea puterii de către divan şi de batjocura adusă deputăţiei lefegiilor. Ori, în împrejurările acelor clipe, în cugetul simplu al oştenilor de rând, acest simţământ se închegă cu încetul într-o duşmănie

Material cu drept de autor

împotriva marelui vistier, socotit cea mai de seamă piedică întru înfăptuirea făgăduielii domnului. Acesta era deci văzut ca închipând pe toți prigonitorii şi obiditorii din țară, adică pe toți aceia care se împotriveau năzuințelor oştirii şi ale norodului.

Încetul cu încetul, în urma unor aprinse taifasuri care încingeau bărbații prin cârciumi, cuprinderea urii se lărgi, întinzându-se şi asupra altor câțiva boieri dintre aceia care cutezaseră a sfrunta mulțimea adunată la porțile palatului. În primul rând cu toții se gândeau la vel armaşul Radu Vărzaru, care se făcuse cunoscut încă dinainte vreme prin silnicie, neomenie, cruzime şi îngâmfare.

În clipa când marii dregători înfruntaseră gloata, aceasta, amorțită fiind de obişnuința supunerii, pierduse prilejul de a se răfui nemijlocit cu ei, în ciuda urii ce le-o purta. De aceea căuta acum, drept despăgubire, să se răzbune pe slujitorii înalților sfetnici, prin mijlocirea cărora de altfel aceştia batjocoriseră mulțimea.

Prima întâmplare din şiragul acestora se petrecu într-o cârciumă din apropierea Bisericii Sfinții Împărați, cu hramul Sfântului Nicolae, care era socotită pe atunci biserica domnului. Cu bună ştiință, spre a stârni vistierniceii aflați în preajmă sau poate pentru că nu-i băgaseră de seamă, ori nu ştiau cine sunt, câțiva lefegii sârbi se porniră să-l vorbească de rău pe vel vistiernicul Ghinea Țucala şi pe cei care țineau de casa acestuia. Slujbaşii măritului dregător se simțiră atinşi de cele spuse şi răspunseră cu vorbe înțepătoare. În câteva clipe bătălia era în toi, iar toate lucrurile din mica dugheană erau făcute zob. De altfel ciomăgeala se întinse repede şi în uliță, iar slugile care săriseră să-şi apere stăpânul abia reuşiră să fugă, vinete la trup de câte bâte primiseră. În mijlocul gâlcevii, din întâmplare, trecu pe acolo o ceată de armăşei. E drept că şi aceştia aveau unele îndatoriri legate de păstrarea bunei

Material cu drept de autor

rânduieli în țară, dar, cu adevărat, în cetatea de scaun această povară cădea în seama agiei. Totuşi, fără a sta mult pe gânduri, noii veniți îşi luară libertatea de a se amesteca în încăierare de partea slujbaşilor cârmuirii, care putură astfel să scape, şi, fără a mai cerceta de partea cui este dreptatea, îi cetluiră pe lefegii şi-i târâră în temnițele din beciurile mai marelui lor. Deîndată se iscă în târg zvonul că vistierniceii şi armăşeii, în deplină unire şi frățească înțelegere, s-au apucat să bată şi să pună în obezi lefegii domneşti pentru că au cutezat să ceară făgăduita soldă întreită.

O urmare neîntârziată a acestor cleveteli fu o altă întâmplare de acelaşi soi, la fel de neaşteptată ca şi cea dintâi, petrecută chiar în Curtea Domnească. Nu tocmai din nimereală, din înaltul zid care apăra ograda palatului se desprinse un pietroi zdravăn şi se prăvăli peste un logofăt de vistierie, care trecea întâmplător pe acolo, necaz pe care acesta îl plăti cu două coaste rupte şi un picior frânt.

In dimineața zilei următoare Ghinea îl luă la întrebări pe căpitanul străjilor, care, râzându-şi mulțumit în barbă de cele petrecute, se dezvinui cu seninătate, arătând că nu putea fi făcut vinovat de şubrezenia zidului de apărare, căci nu el îl aridicase şi nici nu-l muruise. Şi desigur vor mai fi fiind şi alte pietroaie şi cărămizi care stau să cadă, lucru care îi putea primejdui chiar pe oştenii lui, care toată ziua erau siliți a umbla pe acolo. Deci vistieria ar trebui să jertfească nişte bani spre a tocmi câțiva zidari, care să cerceteze tăria zidurilor şi să le dreagă, nu să caute pricină unor oşteni fără de cusur. Ori îndreptarea stricăciunilor ivite în pereți nu stă în puterile lui. Totuşi, deşi vina se arunca în ograda sa, vistierul îl săpuni neiertător pe căpitan. Întorcându-se în odaia de la poartă a străjilor, omul răbufni înciudat:

- Acum, pentru că cererile noastre au ațâțat divanul împotrivă-ne, neizbândind noi nimic, marele

Material cu drept de autor

vistiernic îşi îngăduie să-şi bată joc de noi! Veliţii ăştia nu se mulţumesc numai să ne ia ce ni se cuvine de drept, dar ne calcă şi mândria în picioare. La urma-urmei, ce vină aveam eu, ca să fiu făcut troacă de porci?!

Iar vorbele sale făcură ocolul târgului, pricinuind cârteli prin toate cârciumile şi devenind temeiul pentru alte şi alte sfade şi duşmănii.

Fără să-şi dea seama, chiar fostul mare logofăt Gheorghe Ştefan spori întărâtarea târgoveţilor. Boierii care i se alăturaseră înainte de lupta de la Finta, cât şi în răstimpul ei, priveau cu alean spre ţara vecină, năzuind a se înturna pe la casele lor. Mânaţi de această dorinţă, îl îndemnară să-şi recucerească scaunul, ei făgăduind a-i sta de reazăm în această trudă. Stăruinţele lor îndărătnice îl urniră în cele din urmă pe biv vel logofăt, dar acesta nu avea la îndemână vreo oaste pe care să-şi întemeieze pornirile războinice, iar de a primi un sprijin de la Matei vodă nu putea fi vorba în acea clipă, de vreme ce bătrânul domn zăcea şi nu-şi putea purta singur de grijă, necum să-i mai ardă să se gândească şi la necazurile altora. Să încheie un legământ cu el nici nu putea fi vorba, iar divaniţii munteni nu se arătau prea grăbiţi să vină în întâmpinarea viselor sale! Până să i se limpezească trebile la Târgovişte, Gheorghe Ştefan trimise solii la craiul Ardealului, Rákóczi cel tânăr, năzuind la un nou ajutor din parte-i, cum mai primise de altfel şi cu puţine luni în urmă.

Totuşi boierii moldoveni nu se mulţumiră cu acest firav început, stăruind şi mai departe cu foarte multă încăpăţânare. Lui Gheorghe Ştefan i se dădu de înţeles că nu are rost să se lase numai în nădejdea celor doi oblăduitori, Matei şi Rákóczi, ci fu îndemnat să-şi tocmească o oaste a sa de lefegii, treabă în care se poate întemeia pe sprijinul lor. Logofătul nu avu puterea de a sta împotrivă acestor imbolduri. Drept aceea hotărî să înceapă a căuta oşteni, poftindu-i pe cei doritori a-l sluji să se înscrie la grămăticii

Material cu drept de autor

pe care îi orânduise în ograda gazdei sale. Pentru a-şi face cunoscută voia, năimi mai întâi nişte crainici şi nişte toboşari, trimițându-i pe ulițe să vestească cetății de scaun, în răpăit de darabane, hotărârea pe care o luase. Pristavii chemau bărbații volnici să se tocmească lefegii sub steagurile sale, făgăduindu-le bună plată de va învinge.

Ştirea stârni multă vâlvă în mahalaua sârbească din Târgul de Jos, mahala locuită de lefegii de toate neamurile ai lui Matei vodă şi mai ales de cei sârbi. Aceştia se adunară pe la răspântii, prin cârciumi şi prin ogrăzile bisericilor, precum ograda Bisericii Albe, cea mai însemnată din mahalaua lor, şi prinseră a sfătui asupra poftirii făcute de logofătul Gheorghe Ştefan. Oamenii erau ispitiți de priveliştea dobândirii de noi câştiguri, dar bombăneau că nu-şi primiseră partea făgăduită de principele muntean la Finta. Dacă plecau, erau amenințați să rămână fără această răsplată şi ar fi fost păcat să fi luptat pe degeaba în săptămânile trecute. Gheorghe Ştefan trimise crainici şi prin țară, şi cu deosebire prin satele pe care le ştia a fi întemeiate de lefegii, şi pofti bărbații în putere de a lupta să se pună în slujba sa.

În această vreme, în marea ogradă a hanului care-l găzduia, fură întinse mese lungi de lemn, la care grămăticii pe care-i năimise lucrau trudnic, trecând pe răbojuri din piele de viței numele tuturor acelora doritori să se cătănească sub prapurii săi. În bătătură şi la poartă, înşiruindu-se până departe şi de-a lungul uliței, se strânse ciopor de doritori a se înscrie.

Vestea, făcând ocolul târgului, ajunse şi la urechea boierilor. Astfel, Ghinea Brătăşanu, auzind acestea se bucură şi rosti înveselit:

- Bine face logofătul moldovean că ne ia zurbagii ăştia de pe cap. După ce-or pleca, o să fie din nou linişte şi pace în târg. Numai de s-ar grăbi oleacă, ca să ne scape cât de curând de năpasta ce ne-o pricinuiesc!

Material cu drept de autor

Era de mirare că el, altfel destul de viclean, de astă dată nu întrevăzu primejdia pe care plecarea cătăniților o ascundea. Nu-şi dădu seama că purcesul neîntârziat îi va face pe oşteni să devină mai stăruitori şi mai nerăbdători în privința plăților făgăduite de Matei vodă şi deci că va avea mai multă bătaie de cap cu lumea nemulțumită.

La han era un neîntrerupt du-te-vino. Lefegii din diferite colțuri ale țării se întâlneau, îşi împărtăşeau ultimele zvonuri şi ultimele necazuri suferite. Se vorbi între oameni de nereuşita deputăților trimise, una divanului țării, altele feluriților dregători datori a le primi. Cu amar oştenii se plângeau unii altora, arătând cum le fuseseră batjocoriți sau chiar prigoniți trimişii. Se vorbi şi de despre încercările nereuşite de a ajunge la domn.

Întruna din zile se ivi în ograda hanului un iuzbaşă şezător într-unul din satele din ținuturile Buzăului, aflător pe o moşie a slugerului Socol Cornățeanu. El istorisi că, auzind de la telalii lui Gheorghe Ştefan că acesta tocmea lefegii, dimpreună cu cetaşii pe care-i avea sub ascultare, hotărâră să plece cu toată trâmba spre cetatea de scaun, pentru a se înscrie şi ei în oastea care taman se închega. Dar nici nu ieşiră bine din sat că fură împresurați de slugile boiereşti, în frunte cu vătaful moşiei. Fură luați la ciomăgeală, spunându-li-se că au ajuns robi ai pământului şi că deci nu mai le este îngăduit să plece unde-i taie capul! Aşadar ei, care până atunci erau liberi şi se bucurau de felurite înlesniri dinspre domnie, acum că Matei devenise nevolnic, ajunseră să fie rumâniți peste noapte, chiar fără ştiința lor!! Chipurile, aşa hotărâse divanul țării în legătură cu lefegii, îi lămurise vechilul când îşi arătară nedumerirea. Singur el reuşise să scape mai apoi, în vremea nopții ce a urmat, şi putuse să răzbească în cetatea de scaun. Încercase să se plângă la domnie de această nedreptate strigătoare la cer, nedreptate care i se făcuse nu numai lui, ci şi cetaşilor săi. Dar nimeni

Material cu drept de autor

nu voise să-l asculte, istorisea el înverşunat; toate uşile îi fură trântite în nas!

- Păi aşa s-a întâmplat şi deputăției noaste, răbufniră nemulțumiți cei adunați primprejur. Una ca asta nu mai e de îngăduit. Cei care ne batjocoresc în acest fel ar trebui să dea socoteală!

- Dar cum a fost cu putință ca voi, oameni liberi din vechime, să fiți socotiți, aşa dintr-o dată, robi?! se minună un altul. E nemaiauzit! Mă întreb cât o mai trece ca şi noi, ceilalți, să încăpem sub jugul rumâniei.

- Păi vechilul spunea, legat de acest lucru, că e poruncă domnească legiuită, având putere în țara toată! Eu aş zice că mai degrabă e o hotărâre a divanului, nu a domnului!

- E cam tot pe acolo! Mărinimosul nostru Matei vodă nu ne plăteşte, dar în schimb ne dă legi, care de care mai bune întru a ne nenoroci!

- Nu ne dă bani şi mâncare, dar ne satură cu legi! Păi decât aşa domn, mai bine lipsă!

- Trebuie să facem ceva! Lucrurile nu pot rămâne în această stare.

Asemenea cugetări nu se auziră numai în ograda unde grămăticii tocmeau răbojurile de năimire a lefegiilor, ci ele se răspândiră în tot târgul, întărâtând duhurile mai ales prin cârciumi.

Oştenii clocoteau; temeiurile lor de nemulțumire treceau de la unul la altul, sporindu-le întărâtarea. Dar mai erau şi alte pricini care-i zădăreau. Odată înscrişi în răbojurile logofătului Gheorghe Ştefan, oamenii puteau fi chemați în orice clipă spre a porni războiul. Dar cum să purceadă spre Moldova cu noul lor stăpân, dacă nu-şi primiseră soldele de la cel de dinainte. Dacă plecau, acestea erau pentru totdeauna pierdute. Prin urmare erau peste măsură de grăbiți să-şi dobândească plățile făgăduite, ca să-l

Material cu drept de autor

poată urma pe noul lor oblăduitor, în treburile acestuia. Şi orice amânare nu făcea decât să-i îngrijeze şi să-i învenineze, sporindu-le teama că vor pierde banii la care aveau dreptul.

- Iaca, suntem chemați la noi războaie pe care să le batem, iar răsplata pentru cele bătute deja, răsplata pentru izbânzile noastre nu am primit-o încă, ci suntem duşi cu vorba, de pe o zi pe alta! pufneau ei nemulțumiți. Cât o să mai răbdăm?! Timpul ne mână din urmă! Trebuie să plecăm şi nu o putem face fără pagubă!

În fiece dimineață cei năimiți veneau la gazda logofătului pentru a vedea când li se va porunci s-o ia din loc. Din fericire pentru ei, Gheorghe Ştefan nu se arăta prea grăbit să-şi recucerească scaunul; cu toată sila ce i-o făceau boierii săi, tot amâna, vădit îngrijorat la gândul de a porni singur răfuiala cu Lupu vodă. Dorea nespus de mult să primească ajutor cel puțin de la craiul Ardealului, dacă nu şi din Muntenia.

Cei năimiți se bucurau că le-a mai rămas o zi la îndemână, şi de la han se duceau pe maidanul din fața porților palatului, unde-şi strigau nemulțumirile, cerând cele trei solde făgăduite şi partea din prăzi, care li se cuvenea. Murmurele lor răzbăteau până în odaia divanului, întrucât unele din ferestre dădeau spre poartă. Numai în iatacul domnului nu se auzea nimic, fereastra acestuia fiind îndreptată spre grădinile din spatele palatului.

Mulți dintre boierii de sobor, deslușind zumzetul surd de la porți, se arătau peste măsură de îngrijați, temându-se de a mai umbla pe ulițe, de teamă că ar putea cădea jertfă gloatei furioase. Numai câțiva divaniți, între care vel armaşul şi vel vistiernicul, îi priveau de sus şi cu adânc dispreț pe cei speriați:

Material cu drept de autor

- Nişte laşi! Oameni de nimic, care fără pricină fac pe ei! rosteau aceştia, dar în aşa fel încât să fie auziți de cei de care făceau vorbire.

Cugetarea de bună seamă că nu-i îmbărbăta şi nu-i încânta pe aceştia din urmă, care socoteau o asemenea purtare drept o dovadă de proastă creştere şi de nesimțire, mai ales când părerea venea din partea vel armaşului, vajnic scoborâtor de zarzavagiu, ori din partea vel vistierului, slăvit vlăstar de olar, după cât se părea, de meserie măreț lăcătar!

Astfel, mai întâi Curtea Domnească, apoi întreaga cetate se preschimbară într-un adevărat butoi de pulbere, pe care sfezile şi frecuşurile, care jucau rostul unor scântei, l-ar fi putut aprinde în orişice clipă, iar răbufnirea sa să năruie totul în cale. Era tot mai limpede pentru cei cu mintea aşezată că prăpădul devenea de neînlăturat. De altfel, prin nişte fire ascunse, greu de înțeles şi de dibuit, nemulțumirea răzbătu până departe pe întinderile țării, ajungând alocuri taman până la hotare. Inima acestor mişuneli erau de obicei satele de slujitori domneşti. Din ele frământările se întindeau în jur, ca undele pe fața apei.

Dar cea mai mare tulburare rămânea cea din Târgovişte. Pe la toate colțurile ulițelor lumea clocotea.

- Divaniții nu vor a ne da cele orânduite prin voia Măriei Sale, iar Matei vodă a ajuns de tot nevolnic şi a uitat de noi!

- Pe de-o parte Ghinea ne jupoaie cu dajdiile sale, iar pe de alta se face a nu auzi când e vorba de plăți legiuite.

Printre oştenii nemulțumiți se strecurară tot mai mulți tâlhari, hoți şi mulțime de alți răufăcători, care îndemnau la felurite ieşiri năprasnice care să pricinuiască stricăciuni târgoveților mai de soi, la adăpostul cărora puteau să-şi dea în petic, jefuind după plac. Deci, într-un cuvânt spus, se străduiau să facă în aşa fel ca, prin tot ceea ce făptuiau, să-i îmboldească şi pe alții la tulburarea cât mai

Material cu drept de autor

amarnică a rânduielii firești. Ori, cum și așa oștimea era destul de pornită și era alcătuită din oameni care nu erau obișnuiți să stea cu mâinile în sân, aceste îndemnuri picau ca pe o glie nespus de primitoare.

Astfel se pricinuiră noi gâlcevi în târg, tot mai aprinse și mai înverșunate, dar care porneau de la mărunțișuri. Se întâmplă ca într-o zi armășeii să mâne o ceată de țărani, în parte despuiați și cu mâinile legate la spate, îndrumându-i spre beciurile armășiei, unde urma să fie judecați și osândiți. La vederea alaiului, privitorii se înfierbântară repede și fură de ajuns câteva vorbe ale ațâțătorilor spre a dezlănțui tulburările. La îndemnul acestora lumea sări asupra armășeilor, îi luă la ciomăgeală și-i alungă, slobozind prinși. Vestea neașteptatei izbânzi făcu ocolul târgului, stârnind noi frământări în rândul nemulțumiților, care se simțeau îmbărbătați. Când află de întâmplare, Diicu se jelui în plin divan de nesocotirea așezămintelor cârmuirii, dând pilda cu pricina. La drept vorbind lua apărarea armășiei, cu toată sila pe care i-o trezea armașul.

- Oamenii nu mai știu de frica stăpânirii! Agia și armășia trebuie să facă ceva ca să aducă gloata la fireasca supunere! Mie teamă însă că cei doi dregători sunt prea slabi pentru a putea face față acestor încercări!

Dar a reînturna obștea la bună rânduială devenea tot mai greu, căci tulburările și jafurile se înmulțeau pe zi ce trecea. Boierii își trimiteau slugile pe ulițe pentru a oblici știri despre cele ce se mai petreceau pe acolo, iar veștile deveneau tot mai îngrijorătoare. În aceste împrejurări nici vel vornicul Preda Brâncoveanu nu putea rămâne în afara acestei stări de frământare. Deși obișnuit se arăta plin sine și-i disprețuia pe toți, privindu-i de sus chiar și pe marii boieri, iar gloata de rând nici nu avea ființă în ochii săi, până și el începu să se simtă neliniștit. Prilejul care-i stârni

Material cu drept de autor

îngrijorarea se ivi într-una din aceste zile zbuciumate, când un vornicel – trimis să iscodească lumea – îi istorisea, la cererea sa, cele văzute în răstimpul preumblării făcute:

- Mă aflam pe Calea Domnească, cam prin dreptul caselor vel postelnicului Constantin Cantacuzino, prea luminatul. Deodată dinspre mahalaua sârbilor se arată butca lui jupân Negoiță, grămătic la logofeție, om de încredere al vtori logofătului Udrişte Năsturel, cumnatul domnului. Pesemne călătorise pe şleahul ce vine dinspre Buzău, urcând de-a lungul Ialomiței. Intrase de bună seamă în cetate prin Poarta Buzăului, tăind Târgul de Jos. Năzuia fără îndoială să ajungă la Curtea Domnească. Deodată nişte opincari în sumane albe, care nu păreau târgoveți, ci aciuiați din afară, şi nişte bărbați îmbrăcați în veşminte roşii, care după înfățişare nu puteau fi decât seimeni, ca adevărați tâlhari de drumul mare, s-au repezit asupra călătorului, care umbla de tot liniştit şi fără griji. Au sărit ca nişte ereți hulpavi asupră-i, prinzând caii de dârlogi şi oprindu-i; au alungat mai apoi vizitiul de pe capră şi-au năvălit în rădvan, de l-au scos pe boier de barbă la vedere. L-au dezbrăcat de caftan, de anteriu şi de toate veşmintele cele bune, de-a rămas sărmanul bărbat numai în izmene! I-au luat până şi cizmele, lăsându-l să umble în picioarele goale în colbul de pe ulițe. Şi asta în amiaza mare, la doi paşi de Curtea Domnească! Furişându-se pe după ziduri şi zăplazuri, omul a ajuns de ocară, fiind de hazul întregului târg, că se adunaseră copii golănimii în juru-i, ca la urs, şi râdeau de crăpau. Şi, urmărit de acest alai, bietul boier abia de-a putut ajunge acasă. Alții i-au deshămat în ăst răstimp caii şi-au fugit cu ei. Rădvanul cred că şi acum mai zace în mijlocul drumului, de nu pot trece carele de el. Cum mai înainte vizitiul îi amenințase pe zurbagii cu agia, s-a ales şi cu o ciomăgeală zdravănă, iar după aceea unii l-au hăituit o bună bucată de vreme pe ulițe. Mai bine ar fi tăcut, căci mai mult folos avea! Uite aşa au

Material cu drept de autor

ajuns opincarii să-şi bată joc de domnii cei mari ai țării şi de altă lume aleasă, de nu mai poți ieşi din bătătură dacă eşti mai bine înțolit!

Ori veştile de acest soi se înmulțeau pe zi ce trecea! Devenise de-a dreptul primejdios să te arăți între semeni dacă erai om cu stare. În scurtă vreme cei cu ceva cheag de avere, nu numai boierii, ci şi negustorii mai înstăriți, se zăvorâră în casele şi în ogrăzile lor, întărindu-le apărarea, de parcă nişte vrăjmaşi ar fi stat să intre în cetate. Mai toate dughenele trăseseră obloanele şi chiar unii cârciumari îşi zăvorâseră aşezămintele şi-şi puseseră la adăpost beciurile cu băutură.

Dacă negustorii se fereau de a mai coboare în lume, trimițându-şi slugile să le tocmească trebile care trebuiau grabnic făptuite, boierii se vedeau siliți să iasă din case, întrucât erau datori să se înfățişeze zi de zi la Curte. De altfel cea mai mare parte a lor şi-o puteau de altfel îngădui, căci oricum nu aveau a se teme precum negustorii, întrucât toți cei de rang mai înalt aveau în slujba lor mari cete de slujitori înarmați, de care se puteau împresura pentru a se feri de răutatea zurbagiilor, care mişunau peste tot.

Într-o zi se auzi un zvon şi mai spăimântător. În răstimpul nopții care abia trecuse, fuseseră jefuite beciurile lui Nicolae armăşelul; zurbagii îi băură tot vinul ce-l avea dosit acolo în butoaie şi-i furară şi toate merindele. De altfel butiile de băutură, care nu putuseră fi istovite de cei ce dăduseră năvală, fură sparte, de se scursese bunătate de vin pe jos, făcând baltă pe sub bolți. Pe luciul licorii pluteau doagele butoaielor sparte şi alte lucruri care scăpaseră de a fi furate.

Cum se ştia că este cel mai duşmănit dintre toți, întrucât se împotrivea să facă plățile către armată, vel vistiernicul Ghinea se arătă nu îngrijorat, ci peste măsură de înfuriat că cei datori a apăra buna rânduială în țară nu făceau

Material cu drept de autor

cele de trebuință. El se socotea pus la adăpost de mulțimea slugilor sale şi de aceea nu se temea de nimeni, dar era nespus de nemulțumit că zurbagii nu fuseseră cetluiți şi călcați în picioare, spre a fi liniştiți şi făcuți să amuțească. Întâlnindu-se cu armaşul Vărzaru, se grăbi să-l dojenească:

- Pe afară lumea se frământă cam mult, iar domnia ta stai cu mâinile în sân! Ce mai aştepți ca să faci rânduiala cuvenită?!

- Păi dacă domnia ta le-ai da banii ceruți, s-ar cam linişti tulburările, făcu armaşul, supărat că i se arunca o vină care nu-i venea la socoteală.

- Sunt prea mulți cei care cer plată! Ce, pot să-i satur pe toți?! Rămân la părerea că stăpânirea trebuie să-şi dovedească tăria! stărui vistiernicul. Iar domnia ta ar trebui să fii între primii care să facă ceva!

- De ce tocmai eu?! făcu din nou, nemulțumit, armaşul. Apărarea bunei rânduieli în târg nu intră între îndatoririle mele, ci în cele ale agăi! De ce nu vorbeşti cu el?!

- Prea uşor te dai de-o parte! Vrei să ajungem ca în Engliterra, unde, după cum îmi spunea talianul ce trecu de curând pe la Curte în drum spre Stambul, gloata a ajuns să taie capul regelui ei mai acum câțiva ani?!

- Doar n-oi fi vrând să te cred, când zici că te-ar îngrija şi ți-ar pare rău dacă gloata i-ar lua capul lui Matei! Căci taman asta vrei chiar domnia ta, şi asta nu de azi, de ieri! Ori mă înşel?

- Eh, eu nu sunt gloată, am alte drepturi şi alte temeiuri! Ei, năzuințele mele sunt cu totul altceva! Una e ceea ce gândesc eu, şi alta e ca să se bage gloata în treburi atât de gingaşe, care nu-s de nasul ei!

Într-una din zilele următoare, ca să scape de grija de a trebui să-l urmeze pe Gheorghe Ştefan fără să-şi fi primit cuvenita leafă, căpeteniile slujitorilor făcură o nouă

Material cu drept de autor

încercare de a grăbi plățile, căci timpul le era măsurat. Drept care hotărârâră să găsească o cale de a ajunge la domn, care, din pricina stării în care se afla, de bună seamă nu fusese înştiințat asupra celor petrecute în divanul cel mare. Sau, chiar dacă i se spusese ceva, adevărul fusese fără îndoială ocolit sau chiar răstălmăcit. Pornind de la această socotință căpitanii şi iuzbaşii se înfățişară marelui logofăt Radu Cocorăscu, pe care-l credeau mai nepărtinitor şi mai înțelegător, căci el, dimpreună cu mitropolitul, îi ferise de a fi sfâşiați de divaniți. Bătrânul îşi zise imediat că, dacă va mijloci întrevederea, îşi va ridica în cap toți fârtații din adunare, de aceea se grăbi să se lepede de ei şi de cererea lor. Dar, pentru a nu şi-i face duşmani, se prefăcu totuşi îndatoritor, iar atunci când se strădui să le înfățişeze pricinile pentru care nu-i putea ajuta, alese vorbe din cele mai dulcegi şi mai prevenitoare. De altfel nu atât cei veniți la el îl îngrijau. Cum văzuse mulțimile clocotitoare adunate câteva zile la rând în fața palatului, se temea de o răzvrătire a acestora şi n-ar fi voit ca tocmai el să ațâțe lucrurile. Deci ca să-i supere cât mai puțin pe jălbaşi, nu numai că nu-i repezi, ci le lămuri răbdător că ceea ce îi cer nu este de căderea sa, el grijind doar de cancelarie. Dacă ar fi trebuit doar să mijlocească înmânarea unui izvod domnului, ar fi fost altceva... La urmă îi sfătui să se înfățişeze vel vornicului, căci acestuia, fiind căpetenia Curții, îi era mai lesne să pătrundă prin toate cotloanele palatului şi era de la sine înțeles că, în temeiul căderii sale, putea ajunge şi în iatacul domnesc.

Urmând povața, căci o socoteau de bună credință, cei din deputăție se duseră la casa vel vornicului Preda Brâncovenu. Acesta îi primi cu o măreață răceală, care le trezi sfiiciunea. După ce-i ascultă a lehamite, le spuse răspicat şi fără gând de a mai lungi vorba, că dobândirea unei întrevederi cu domnul nu stă în puterile sale, iar cine i-a

Material cu drept de autor

trimis la el ori şi-a bătut joc de ei, ori era un neghiob. Totuşi să încerce la postelnicie, îi sfătui mai departe, poate acolo vor avea mai mult noroc, căci, prin îndatoririle dregătoriei, acest sfetnic avea intrare neîngrădită în iatacul domnesc. Totuşi măritul sfetnic mărturisi că se cam îndoieşte că vor izbândi ceva, oricât ar sârgui, căci Măria Sa se afla pradă unor fierbinţeli care-l fac să aiureze şi prin urmare nu se putea vorbi în nici un chip cu el!

Cu răbdarea pusă la încercare, jălbaşii poposiră la postelnicie. Însă Constantin Cantacuzino nu era acasă şi trebuiră să-l aştepte câteva ceasuri. Când află despre ce era vorba, acesta începu să râdă. I-ar fi fost uşor să le împlinească cererea chiar în aceeaşi seară, căci era chemat la palat, dar nu găsea c-ar fi nimerit să le împlinească voia din aceleaşi pricini pentru care se lepădaseră de ei şi ceilalţi, cu care cercaseră a vorbi mai devreme. Recunoscu că dregătoria îi dă dreptul de a intra oricând în iatacul domnesc, dar slujba nu-i îngăduie totuşi să-i înmâneze principelui altceva decât numai izvoade legate de mersul soliilor şi de treburile de afară. În rânduielile Curţii domneşte o migăloasă împărţire a îndatoririlor, împărţire pe care nu-şi îngăduie să o calce. De pricini ca a lor grijeşte al treilea spătar; el adună jalbele şi le înfăţişează Măriei Sale.

La casa acestuia ajunseră seara. Bietul om, un boiernaş de starea a treia, fu stânjenit văzând numeroasa ceată de oşteni care i se înfăţişă şi îi lămuri umil că are o slujbă prea măruntă ca să-i poată ajuta. E adevărat că, după datină, adună jalbele, dar el nu le înfăţişează domnului, ci unui mărunt slujbaş de aceiaşi talie cu el, şi anume celui de al treilea logofăt. Abia prin acesta jalbele puteau ajunge mai sus, dar nu în mâna Măriei Sale, ci în aceea a unor divaniţi de întâiul rang. Totuşi, dornic să le vină în ajutor, le făgădui că va vorbi cu stăpânul său, vel spătarul Diicu Buicescu, care, de va voi, are puterea de a pune o vorbă pentru ei.

Material cu drept de autor

Porniră împreună spre casa mai-marelui său. Al treilea spătar intră singur, rugându-i să-l aştepte afară, căci nu cuteza să se înfăţişeze slăvitului său stăpân cu atâta liotă după el, neştiind în ce toane îl va găsi. Când află despre ce-i vorba, Diicu îl repezi atât de cumplit pe slujbaş, încât acesta nu găsi destul de repede uşa ca să scape de mustrări. Ajuns în uliţă, le spuse să încerce în altă zi, căci, minţi el, vel spătarul s-ar afla tocmai la masă şi nu poate fi tulburat. Apoi nici clipa aleasă nu era cea mai nimerită, stăpânul său fiind cam supărat de pe urma unor necazuri suferite. Totuşi să încerce la al treilea logofăt, poate îi ajută acesta, cel puţin cu un sfat, dacă nu s-o putea cu altceva.

La acest dregător ajunseră când amurgise de-a binelea. Cât stăteau de vorbă, pe Turnul Chindiei, de la Curte, fu aprins felinarul care vestea stingerea focurilor din vetre, a lumânărilor şi a făcliilor şi închiderea uliţelor. Treti logofătul îi primi dintru început cu neîncredere pe aceşti musafiri întârziaţi, dar, recunoscându-i pe unii dintre ei, îi pofti în casă. Aflând de ce îl caută, ridică neputincios din umeri.

- Este adevărat că jalbele trec prin mâna mea şi că eu le citesc luminăţiei sale atunci când mi se îngăduie, dar pot face acest lucru numai la poruncă domnească şi numai după ce măritul logofăt le-a ales pe acelea care se dovedesc vrednice de a fi arătate atât de sus. Eu unul nu pot intra la domn când poftesc, ci Măria Sa mă cheamă când este doritor să-şi jertfească vremea cu citania izvoadelor care s-au adunat până la acea vreme, aşa încât cu toată bunăvoinţa, nu vă pot fi de nici un folos.

Căpeteniile oştenilor, cu gust amar de zădărnicie, se înturnară acasă, furişându-se pe sub zăplazuri ca nişte răufăcători, împiedicându-se de lanţurile întinse de-a curmezişul uliţelor, stârnind câinii şi străjile târgului. Numai împrejurarea că erau cunoscuţi între oşteni îi feri să ajungă,

Material cu drept de autor

datorită preumblării lor noptatice prin cetate, în beciurile agiei, sub bănuiala de a fi hoți.

Cum mai-marii oştirii, în dorința lor de a dobândi o întrevedere cu domnul, călcaseră o bună parte a divaniților, aceştia din urmă se întruniră după puțină vreme la casa vel vornicului Preda Brâncoveanu, pentru a se sfătui asupra felului cum ar putea fi întărită cârmuirea lor obştească, în paguba celeia domneşti. Ieşirea pe care o găsiră era una singură: oastea trebuia nu numai ruptă de domn, ci chiar aţâţată împotriva acestuia, pentru ca, chiar el să fie silit să poruncească stârpirea ei. În felul acesta vor statornici pentru vecie starea născută de pe urma bolii vremelnice a lui Matei. Ori prilejul pus la îndemână de frământările din sânul pedestraşilor părea peste măsură de prielnic pentru a pricinui asemenea dezbinare între principe şi lefegii săi.

Trebuia însă lucrat cu deosebită iscusință şi în chipul cel mai ascuns, căci un amestec prea timpuriu al voievodului ar fi putut prilejui o nedorită împăcare între părți şi îndruma prin urmare la nereuşită. Deci Măria Sa trebuia ținută cât mai departe de tulburări şi tulburători. Era trebuitor să nu afle nimic din toate câte se petreceau. Din nefericire însă vânzoleala de pe ulițe era prea mare ca zvonul ei să nu ajungă în cele din urmă la urechile sale, împrejurare care le-ar fi primejduit urzeala, căci principele se putea amesteca în vreun fel şi linişti prin aceasta lucrurile. De aceea luarea aminte trebuia să-i fie adormită, iar lucrurile răstălmăcite, încât chiar dacă afla ceva, să nu ia veştile în seamă, ci să se încreadă orbeşte în spusele lor, lăsându-le deplină libertate în deslușirea anevoințelor iscate. Prin urmare era mai înțelept ca să-l înştiințeze, dar în aşa fel încât să nu trezească nici un soi de temeri în sufletul său, ci să-l facă să creadă că n-are pricini de îngrijorare. Astfel îmbrobodit, putea fi mânuit cu uşurință. Mai departe, cei

Material cu drept de autor

întruniți sfătuiră îndelung asupra chipului cum îi vor înfățișa tulburările, cum le vor răstălmăci înțelesurile, ce născociri vor izvodi spre a fi cât mai convingători. Cum vel postelnicul tocmai fusese chemat în iatacul domnesc, se hotărî ca el să ducă la împlinire cele puse la cale.

Matei vodă zăcea într-adevăr pironit în pat, dar nu căzut pradă aiurelilor, cum dăduseră de înțeles divaniții. Marele postelnic se afla în fața unui om, de deplinătatea minții căruia nu te puteai îndoi; fierbințelile nu-l doborâseră şi nici nu-i atinseseră ascuțimea gândirii. La cererea domnului, zugrăvi starea în care se aflau intrigile țesute la Țarigrad în legătură cu trimiterea în cercetare a unui împuternicit turc. Cu foarte multă scumpătate în deslușirea adevărului, arătă că o hotărâre întârzia a se lua în măritul serai, căci Siavuş paşa se lupta cu slujbaşii Înaltului Devlet de la Stambul, pentru a i se recunoaşte numai lui îndreptățirea de a cârmui țările de la miază-noapte de Dunăre.

De altfel, de mai-nainte apele fuseseră aprig tulburate la împărăție de chiar Matei vodă şi asta cu bună ştiință. Domul se înciudase peste măsură când află că şi după izbânda asupra lui Lupu, acesta din urmă rămase oblăduitul sultanului şi al vizirului, trecându-i înainte. În fața unei asemenea stări nu putea rămâne cu brațele încrucişate. De aceea, furios, înainte de a cădea cu totul la pat, trimisese o solie la Slăvita Poartă a Fericirii, care încurcase socotelile multora. Cum nu putea trage nădejde de a îmbuna vizirii, care erau de partea potrivnicului, iar măritul sultan nu era decât un băiețel de vreo unsprezece ani, de care nu avea rost să se țină seamă, căci frâiele cârmuirii se aflau în mâinile mamei sale, Matei hotărî să-şi

Material cu drept de autor

caute ocrotirea la poalele marelui muftiu[21] al Împărăției Otomane.

Deci odată cu bogatul plocon trimis acestuia, i se plânse că marele vizir i-a dat moldoveanului îndemnul de a dezlănțui amarnica năvală şi l-a învoit să-i strice țara şi să-l alunge din scaun. Preacinstitul vizir îl înfiera pe el, preasupusul cârmuitorul din Kara Iflak, cu nişte cuvinte peste măsură de aspre, nedrepte şi cu totul nedemne, precum „hain" sau „hiclean trădător". Dovada pentru cele arătate venea din calabalâcul rămas de pe urma lui Lupu, unde fu aflată cartea cu pricina a marelui vizir, care dezvăluia, fără putință de tăgadă, toate aceste taine. Pentru a-l putea încredința pe muftiu de adevărul spuselor sale, Matei vodă îi înfățişă un izvod al înscrisului, care închipuia teşchereaua[22] aidoma, cuvânt cu cuvânt. Aceasta va îngădui luminatului sfetnic să judece singur asupra dreptății spuselor sale, arăta domnul. Apoi îi zugrăvi şi groaznica pustiire şi marile pagube pe care Lupu le pricinuise țării care-i era dată în grijă, deci împărăției însăşi, de vreme ce Ungrovlahia era raia a prealuminatului padişah şi dajnică acestuia. Deci năvala, secătuind bogățiile vistieriei, primejduia putința a se face rânduita plată a tributului, amenințând prin aceasta chiar bunăstarea măritului serai, care putea fi adus în starea de a nu-şi dobândi la vreme dreptul cuvenit. Mai mult chiar, marele vizir, lăsându-se cumpărat, adusese şi alte daune împărăției, atât de uriaşe încât cu greu puteau fi închipuite în

---

[21] Căpetenie religioasă a unei comunități musulmane, având competența de a da sfaturi în probleme de respectare a cultului islamic; dar are şi atribuții judecătoreşti. **Marele muftiu** = este conducătorul cultului islamic dintr-o țară, având şi atribuții judecătoreşti (este interpretul legii), fiind deci cea mai înaltă autoritate religioasă la mahomedani; e numit şi **Şeik-Islam.** – Din tc. **müftí.**

[22] (*Înv.*) **1.** Act, document, dovadă, hârtie, adeverință, înscris, certificat, chitanță. **2.** Permis de călătorie, răvaş de drum, paşaport. **3.** Uneori pungă cu bani; bani. *Var.* **teschereа**. – Din tc. **tezkere.**

Material cu drept de autor

toată grozăvia lor; în nemăsurata sa nesocotință, sprijinise planul moldoveanului de a cuceri cele trei țări de din sus de Dunăre. O asemenea creştere de putere ar fi putut pricinui o ridicare împotriva Porții a ținuturilor ajunse sub stăpânirea sa, amenințând hotarele dinspre această parte. Pe deasupra Lupu se înfrățise cu cazacii, voind a lăsa Moldova ginerelui său, Timuş. Ori e ştiut că acest neam viclean şi păcătos nu-şi căuta mântuirea năzuind către binefacerile slăvitului Devlet otoman, ci începuse a-şi întoarce nădejdile către îndepărtata Împărăție a muscalilor, lucru care primejduia stăpânirea acelei raiale care i-ar fi căzut în seamă. Deci pricinile de îngrijorare erau nespus de multe, iar el e departe de le fi putut zugrăvi pe toate. Era deci peste măsură de trist că marele vizir îi ocroteşte pe cei răi, silnici şi stricători, împotriva celor paşnici, buni şi prea-credincioşi mărinimosului şi gloriosului sultan, făcându-i nemăsurată pagubă!

Marele muftiu, în temeiul peşcheşului primit, se simți dator să înfățişeze marelui serai cele aflate în urma „cercetării" pe care, chipurile, o făcuse din prea multă iubire pentru strălucitul padişah. Pâra o făcu chiar de față cu măritul vizir, pe care oricum nu-l prea suferea; şi cum i se ivea în sfârşit prilejul să-l înfrunte şi să îndrume la mustrarea sa, socoti chiar că se cuvine să se grăbească, ca învechindu-se, învinuirile să nu-şi piardă tăria. Vizirul, ascultându-şi potrivnicul, făcu fețe-fețe, neştiind cum să scape de privirea tăioasă şi mânioasă a sultanei valide, care, ca mamă a nevârstnicului sultan, ajunsese epitrop al scaunului împărătesc.

Băietanul, la cruda vârstă ce-o avea, nu prea înțelegea dedesubturile gâlcevii; de altfel nici nu-i prea păsa de ea, grăbit fiind să se întoarne cât mai repede în harem, la cadânele care-i desfătau simțurile, chiar la frageda vârstă la care se găsea. De altminterea, necunoscător al îndatoririlor

Material cu drept de autor

sale şi lehămețit peste măsură de ele, şedea pe perne ca pe ace, îmboldit de dorința de a scăpa cât mai iute din odaie, spre a se repezi întru împlinirea poftelor care nu-i dădeau linişte. El nu închipuia vreo amenințare pentru vizir, căci, la drept vorbind, cârmuirea se afla în mâna de fier a ambițioasei femei ce-i stătea alături şi ai cărei ochi sticleau de mânie. Nu se ridica la înălțimea aprigei sale soacre, Kösem Sultan, a cărei asasinare o pusese la cale dimpreună cu Siiavuş paşa şi izbutise a o făptui cu doi ani în urmă, dar putea fi totuşi o primejdie pentru păstrarea slujbei ce-i era încredințată.

Negăsind vreo ieşire potrivită de a se dezvinui, tăgădui totul; tăgădui că i-ar fi dat la mână lui Lupu vreun firman de împuternicire sau că i-ar fi trimis orice altă teşcherea; tăgădui că ar fi fost vârât în vreun fel în amestecătura ce tulburase olaturile de margine ale Împărăției, primejduind stăpânirea otomană aici şi înlesnind amestecul cazacilor şi leşilor în treburile Inaltului Devlet. Dar dacă pe față marele vizir nu se arăta prieten lui Lupu, dar nici vrăjmaş lui Matei, se jură în sinea lui să nu-l ierte pe acesta din urmă pentru răul şi ruşinea ce i le pricinuise prin mijlocirea muftiului.

Postelnicul vorbi apoi pe larg şi despre toate poticnelile care se iscau din încăpățânarea paşei de Dârstor şi de necazurile pe care le trăgea după sine solia trimisă muftiului. Amănunțimile cu care-şi împăna istorisirile, care aveau darul de a le face atrăgătoare, stârnind totodată auzitorului luarea aminte, le dobândise numai în mică măsură de la capuchehaia țării, şezătoare la Stambul; cea mai mare parte a lor îi veneau de la neamurile şi de la prietenii săi greci din Fanar şi tocmai putința de a afla prin ei felurite ştiri ascunse îl făcea prețios domnului. Apoi, ca din întâmplare, Constantin Cantacuzino aminti unele dovezi de nesupunere ale oştirii.

Material cu drept de autor

- Sunt cu deosebire aţâţaţi pentru că divanul nu s-a grăbit a le plăti solda întreită, făgăduită de Măria Ta. Au devenit peste măsură de nerăbdători, de parcă numai de ei ar trebui să grijească cârmuirea, istorisi el mai departe, înfăţişând lucrurile ca fiind fără prea mare însemnătate. Au devenit nepus de semeţi şi de cutezători, încât au ajuns să ne înfrunte şi pe noi, de parcă am fi opincari de teapa lor!

- Vistieria mea nu poate face faţă unei asemenea cheltuieli?! se miră domnul, ridicând din sprâncene.

- Bani ar fi din destul şi-i vor primi cât de curând. Dar de pe urma războiului abia trecut, treburile vistieriei s-au cam încurcat, înscrisurile s-au răvăşit şi vel vistiernicul, pentru a nu risipi bănetul ce-l chiverniseşte, a cerut îngăduinţa unei întârzieri, până ce-şi va pune socotelile în bună rânduială. Dar zurbagii de oşteni, deşi au fost înştiinţaţi cu toată înţelegerea, nu vor a lua în seamă nevoile ţării. Ei una şi bună ştiu: să se adune pe uliţe şi să facă sfadă! Deci, cumpănind cu chibzuită înţelepciune, boierimea socoate că poate este mai bine ca să se amâne plăţile până la însănătoşirea Măriei Tale, ca să te poţi bucura fără mijlocire de recunoştinţa oştenilor!

- Slujitorii ce zic? îl cercetă prevăzător principele, întrevăzând supărările ce s-ar putea isca de pe urma unei întârzieri.

- Fiind voinţa Măriei Tale, se vor supune fără crâcnire! Trebuie numai să ştie că porunca vine de la Luminăţia ta.

Socotind că aste lucruri au fost aşezate pe făgaşul lor firesc, domnul schimbă vorba, îngrijindu-se de alte treburi ale cârmuirii; şi poate lucrurile s-ar fi oprit aici, dacă cele spuse nu ar fi fost auzite de unul din oştenii care păzeau pragul iatacului domnesc. Nici nu apucase să se crape de zi că omul se înfăţişă căpitanului străjii şi-i vesti cele aflate întâmplător, stăruind cu osebire asupra încercărilor

Material cu drept de autor

postelnicului de a răstălmăci adevărul. Acesta, la rându-i, puțin mai târziu, istorisi şi celorlalte căpetenii ştirile, înteţindu-le fierberea. Devenea tot mai limpede că ţara avea banii trebuitori, dar divaniții, înverşunându-se împotriva slujitorilor, se împotriveau săvârşirii plăților.

Împrejurările ajunseseră tot mai apăsătoare, iar cugetele tot mai înfierbântate. Amenințarea se simțea plutind în jur. Tot mai vădit, duşmănia se îndrepta împotriva lui Ghinea Brătăşanu Țucala şi a dulăului de pază al cârmuirii, vel armaşul Radu Vărzaru, de parcă ei singuri ar fi adunat asupră-şi toate păcatele stăpânirii, de parcă numai ei ar fi fost vinovați de toate relele! Simțământul ce se înstăpânea se datora şi împrejurării că cei doi, ca ocârmuitori ai trupurilor de oaste plecate la Şoplea, erau şi unii din cei mai însemnați dregători plătitori ai soldelor făgăduite de domn. Pe deasupra marele armaş era vrăjmăşit şi pentru firea sa sângeroasă şi deosebit de crudă, care spăimântase nu numai târgul, ci chiar întreaga țară.

Văzând că se spărseseră mai multe case şi că nu mai erai sigur de tine dacă ieşeai în uliță fără să fii apărat de o ceată numeroasă de slugi înzestrate ca de război, o seamă de boieri deveniră temători şi, îngrijorați, hotărâră să părăsească cetatea de scaun, cu atât mai mult cu cât era ajun de Rusalii, temei îndestulător ca să se poată îndreptăți față de domn pentru plecarea pripită şi lipsa de la Curte. De altfel acesta zăcând, nici nu avea cum să-şi dea seama că unii dintre ei fugiseră de la datorie. Oricum, dacă ar fi fost luați la întrebări, dezvinuirea cu care se înfățişau era simplă: doreau să-şi petreacă sfintele sărbători la moşie, în mijlocul neamurilor.

Între aceştia se număra şi vtori postelnicul Chircă Rudeanu. Dar nu voi să plece singur şi să se pună la adăpost numai el. Avea o fiică, Ioana, măritată cu vel armaşul Radu Vărzaru şi un nepot dinspre această parte, pe nume

Material cu drept de autor

Constantin. Ori ştia că ginerele său, marele armaş, avea un foarte rău renume în lume, fiind unul din cei mai duşmăniți oameni din țară. Şi nu fără temei. Îi mersese vestea că era crâncen şi peste măsură de „îndrăcit", cum ziceau trăitorii acelor vremi, fiind totodată mare iubitor de a vărsa sânge. Nu suferea să-i fie pusă la îndoială vreo părere sau să nu-i recunoască cineva puternicia. Cel ce-ar fi cutezat una ca asta ar fi fost pe dată pălit în cap cu buzduganul, de-şi aduna creierii din colb. Nici măcar marii boieri nu se simțeau în largul lor, când ştiau că armaşul se uita strâmb la ei.

Acesta nu era numai urât peste măsură de toți, dar era totodată şi la fel de temut. Se vorbea de oameni care, ajunşi pentru vini neînsemnate la armăşie, dispăruseră, iar trupurile lor putregăioase şi greu duhnitoare fuseseră descoperite după ceva vreme prin gunoaie, prin haznale, prin beciuri părăsite şi dărăpănate, în mlaştini sau uneori în zăvoaiele Ialomiței de din jos de târg, până unde le târâseră apele.

Cum Chircă Rudeanu cunoştea acest rău renume al ginerelui său şi era îngrijat de cele ce se petreceau în târg, se temu pentru fiica sa. Cu atât mai mult cu cât, dând pedepse sângeroase zurbagiilor, iar pe altă parte împotrivindu-se a da soldele şi răsplățile cuvenite oştenilor, deşi fusese numit dregător plătitor al acestora, era de aşteptat să întărâte şi mai aprig mulțimile. Ori într-o vreme nespus de tulbure, când gloata săvârşea atâtea fărădelegi, cutezând chiar a ridica mâna asupra celor de neam, era primejdios să fii atât de duşmănit. Prin urmare socoti că, în asemenea împrejurări, din pricina bărbatului, fiică-sa şi feciorul acesteia, nepotul său, sunt peste măsură de amenințați. De aceea hotărî să-i ducă pe ai săi la adăpost, după ce se sfătuise şi cu fata.

Drept aceea vorbi cu vel armaşul, rugându-l s-o sloboade pe nevastă-sa ca să-l însoțească la moşie şi să-i

Material cu drept de autor

aline bătrâneţile, petrecând împreună Rusaliile care se apropiau. Ceru învoire şi pentru nepotul său, Constantin, ca să-şi poată bucura deplin sufletul acolo, departe, la conacul de pe moşie.

Vel armaşul, care nu se prăpădea prea mult cu firea după soaţă, pe care o socotea o proastă, pe care luase numai pentru zestre şi pentru legăturile socrului său în lumea bună, îi încuviinţă pe dată plecarea, mulţumit că scapă de ochii ei iscoditori, ca să-şi poată aduce ţiitoarea în casă. Nu prea se împăcă însă cu gândul ca feciorul său Constantin s-o însoţească, dar până la urmă se învoi în faţa atâtor stăruinţe, căci la urma-urmei era mai bine ca nici băiatul să nu ştie ce se întâmpla în casă după descinsul mumă-si. După ce rămase singur, deveni parcă şi mai crud şi înfruntă cu şi mai multă îndărătnicie şi îngâmfare pe locuitorii târgului. S-ar fi zis că făcea totul anume ca să-i întărâte pe cei cu care avea de a face. Ca răspuns, lumea îi devenea tot mai duşmănoasă.

În aceste împrejurări se alese dintre lefegii o nouă deputăţie de vreo cinzeci de căpitani, iuzbaşi, hotnogi, stegari şi oşteni, care hotărî să ceară vel vistiernicului Ghinea Brătăşanu plăţile făgăduite după lupta de la Finta. Aceasta se înfăţişă la poarta marelui vistiernic şi rugă să fie îngăduită în ogradă:

- Vrem să vorbim cu prea luminatul jupân Ghinea!

- Nu se află aici, e dus la Curte. De bună seamă se găseşte la divan sau poate în cămările vistieriei ţării.

- Atunci chemaţi-l de grabă, altfel facem moarte de om, iar ograda şi casa le radem, de-o să ajungă una cu pământul!

Din rândurile din spate ale celor veniţi se auziră urlete tot mai puternice:

- Vrem vistiernicul!! Vrem vistiernicul!

Material cu drept de autor

Speriat, vătaful bătu în retragere şi trimise vorbă stăpânului, ca să ceară deslușiri din parte-i. Totodată îi rugă pe împuterniciții nemulțumiților să aibă răbdare şi să aştepte în liniște răspunsul marelui boier.

După puțină vreme rădvanul vel vistiernicului îşi făcea intrarea în ogradă, împresurat de un numeros alai de slujitori, înarmați până în dinți. De pe scara rădvanului oprit în poartă, Ghinea îi întrebă pe cei adunați pentru ce îl caută.

- Vrem să primim soldele făgăduite nouă de Măria Sa după lupta în care am câştigat o strălucită biruință! răspunse fruntaşul zurbagiilor.

Viclean şi fățarnic, Ghinea se prefăcu a nu înțelege despre ce este vorba:

- A făgăduit domnul nostru una ca asta?! se minună el ipocrit.

Oamenii căzură în nada prefăcătoriei sale:

- Păi toți au auzit cum a cuvântat Măria Sa după lupta de la Finta! Acolo măritul voievod a făgăduit răspicat că ne va răsplăti!

- O fi zis ceva legat de aceasta, dar numai aşa, într-o doară! O poruncă deslușită de plată mie nu mi s-a dat! făcu Ghinea spre a-i zăpăci pe cei din deputație. După ce Măria Sa îşi va arăta răspicat voința, putem a ne tocmi, precum ziceți...

- Păi atunci să cercăm a ajunge înaintea domnului. Să îndemnăm căpeteniile pazei de la Curte să se strecoare în iatacul Luminăției sale ca să-i vorbească, căci ele pot trece peste străjile din palat.

Vistiernicul, simțind că lucrurile se încurcă în paguba sa, dădu repede înapoi, încercând să preîntâmpine înfățişarea pricinii, în chip nedorit, de-a dreptul lui Matei vodă. Aşa că-şi schimbă repede argumentele folosite mai devreme pentru a scăpa de ei şi, uitând că adineauri sârguise

Material cu drept de autor

să le dovedească faptul că principele n-ar fi dat nici o poruncă legată de solde, se grăbi să adăugească:

- Păi, voi nu ştiți că dregător plătitor al lefilor voastre a fost numit, de însuşi Matei vodă, prea luminatul vel armaş Radu Vărzaru?! Aşa că, înainte de a ajunge în fața domnului, este mai nimerit să vorbiți cu jupân Radu. Numai prin mijlocirea sa vă puteți dobândi simbriile.

Luând de bună lămurirea, deputăția părăsi ograda vistiernicului şi se îndreptă spre armăşie, care se găsea tocmai în Târgul de Sus, mult dincolo de Curtea Domnească, pe aproape de râpa dinspre Ialomița.

Ghinea, îngrijat că ar putea apărea noi încurcături, hotărî să trimită în grabă veste vel armaşului, nădăjduind că sluga sa va ajunge înaintea deputăției ostăşeşti la acesta, ceea ce de altfel se şi întâmplă. Prin viu grai vistiernicul îl preveni pe Vărzaru că urmează să sosească la el o ceată de oşteni. Îi făcu cunoscute şi dorințele pe care jălbaşii le aveau, cât şi desluşirile pe care le dăduse acestora.

Când lefegii sosiră la armăşie, găsiră porțile larg deschise, gata să-i primească. Fură cam nedumeriți, căci lucrul era cu totul neobişnuit în împrejurările în care toate ogrăzile boiereşti erau zăvorâte şi întărite ca adevărate cetăți. Voiră să intre, dar portarii le cerură să-şi lepede armele ca la Curtea Domnească, căci păstrarea acestora închipuia o amenințare împotriva aşezământului armăşesc, întrucât lăsa credința c-ar pofti să facă jaf şi prăpăd în ogradă.

Oamenii, deloc bănuitori, se supuseră şi intrară, aşezându-se pe mai multe rânduri în fața foişorului dinspre ceardac. Armaşul întârzie o vreme, dar în cele din urmă se ivi totuşi. De sus privi disprețuitor pe cei adunați în ogradă şi, sprijinindu-se de parmalâc, se aplecă puțin în afară, ca să fie mai bine văzut. La semnul său porțile fură trântite cu zgomot şi zăvorâte, iar portarii se făcură nevăzuți.

Material cu drept de autor

Atunci când fruntaşii oştenilor încercară să-şi înfăţişeze cererile, armaşul îi întrerupse cu un semn şi porunci slugilor risipite prin jur, pe lângă zăplazurile ogrăzii, să năvălească peste nepoftiţii musafiri şi, sărind asupră-le, să-i căsăpească, slujindu-se de orice fel de unelte care le-ar sta la îndemână, fie că era vorba de halebarde, lănci, spade, pumnale, furci, bâte sau topoare. Şi ca să pună vârf cruzimii, porunci să fie asmuţiţi şi câinii hăitaşi asupra nefericiţilor, încât aceştia să fie sfâşiaţi ca sălbăticiunile la vânat; prea puţini dintre ei putură scăpa cu viaţă. Cea mai mare parte a lor fură ucişi, trupurile lor neînsufleţite zăcând sfâşiate prin toată ograda. Pământul bătut al curţii era îmbibat de sângele jertfelor deja răposate, sau al acelora care se zbăteau în chinurile morţii.

Dar nici celor care scăpară cu viaţă nu le fu prea uşor. Armaşul porunci să li se taie unora nasul, altora urechile, iar nu puţinora, pe lângă asta, chiar câte o mână, pentru vina de a se fi apărat de slugile sale, pe care le răniseră. Şi astfel sluţiţi, legaţi unii de alţii cu funii groase petrecute pe după gât, fură plimbaţi prin târg, să fie de pildă şi învăţătură de minte pentru cei care vor mai cuteza să nu se supună voinţei divanului şi hotărârilor sale.

„Să vedem cine mai îndrăzneşte a crâcni sau a cere bani!" se grozăvi armaşul a doua zi în faţa fârtaţilor din adunarea ţării.

Lumea se cutremură înfiorată de atâta cruzime. Asemenea urgii nu se mai pomeniseră! Oamenii îşi făceau cruce şi priveau înspăimântaţi la cei câţiva ispăşitori ai deputăţiei, care scăpaseră cu viaţă şi care, din pricina rănilor şi a umilinţei, păşeau cu greutate de-a lungul ulicelor, mânaţi cu gârbacele a numeroşi armăşei însoţitori.

Marele armaş voise să bage spaima în oameni, dar în loc de asta aţâţă doar ura şi împotrivirea, cu atât mai mult cu cât se ştia că cei plimbaţi prin târg nu ceruseră decât

Material cu drept de autor

împlinirea unei porunci domneşti! Deci nu li se putea pune în seamă vreo vină.

Vestea celor întâmplate se răspândi ca fulgerul în întreaga țară, stârnind tot mai mare fierbere, cu deosebire în satele de lefegii, care nu erau tocmai puține.

Împrejurările deveneau tot mai încordate şi, în loc să se răreascâ, înfruntările de pe uliţe se înmulțiră. Noi case fură sparte, alți boiernaşi lipsiți de strajă de apărare fură jefuiți şi dezbrăcați, şi asta în plină zi şi în mijlocul cetății!

Cei de neam simțeau sporirea nemulțumirilor. Slugile trimise ca iscoade prin târg aduceau veşti tot mai îngrijorătoare, zvonurile ajungând a-i înfiora pe stăpâni. Câțiva divaniți socotiră mai prevăzător să nu-şi părăsească câteva zile casele, zăvorându-se în ele, de parcă ar fi fost încercuiți de-o oaste vrăjmaşe. Pentru a se dezvinui pentru lipsa de la Curte, iscodiră cele mai ciudate temeiuri. Norocul era că, domnul neieşind din iatac, nu avea cine-i lua la întrebări, iar îndreptățirile le înfățişau cel mult fârtaților de divan, care din curiozitate îi iscodeau de sănătate. Alții, mai viteji, nu se abătură de la datoriile lor obişnuite, dar se iveau pe uliţe numai împresurați de zeci de slugi gătite ca de luptă. Privind cetele de bărbați înzăuați şi înarmați până în dinți, care treceau în pâlcuri mari şi bine orânduite spre bolțile porților de la Curte, târgoveții aveau simțământul că țara se află în plină stare de război.

La palat, această pornire viforoasă a târgului iscă temeinice greutăți vel vornicului. Urmând obiceiele aşezate din vechi, nu erau îngăduiți a pătrunde în Curtea Domnească alți purtători de unelte de luptă decât oştenii care alcătuiau straja care-l apăra pe principe, pentru a preîntâmpina primejdia unor încercări de surpare a stăpânirii. Nici măcar marii dregători nu puteau intra în ogradă păstrând asupra lor vreo spadă, vreun jungher sau ceva asemănător, necum să urce cu ele în palat. Dacă se întâmpla totuşi să-şi fi luat cu

Material cu drept de autor

ei, de acasă, unele scule de acest soi, erau datori să le lase la poartă. Ori, de teama gloatelor fremătânde, zecile de cetaşi boiereşti, deşi acum bine înzestraţi ca de bătălie, cereau să fie îngăduiţi la adăpostul zidurilor de apărare ale Curţii, spre a fi feriţi de supărări câtă vreme îşi adăstau stăpânii. Aceştia din urmă stăruiau cu îndărătnicie pe lângă vel vornicul Preda Brâncoveanu întru împlinirea voii slugilor lor. Înaltul dregător înţelegea prea bine ce-i îndemna la această stăruinţă, căci şi lui i se furişase în suflet starea de nelinişte şi îngrijorare care-i frământa pe toţi, dar nu-şi putea lua dreptul de a călca o datină, deşi era încredinţat că nimeni nu se gândea la o surpare din scaun a domnului, deci nu avea vreo teamă dinspre această parte.

Spre a cerceta mai îndeaproape lucrurile, venise el însuşi la poartă şi privea printr-o ferestruică îngustă de la catul de sus al turnului cele câteva sute de oameni care, înghesuiţi pe maidanul de la picioarele sale, tălăzuiau furioşi şi ameninţători. Başbulubaşa[23] străjilor palatului nu îndrăznise să-l urmeze în odaie, ci se oprise în uşă, dimpreună cu iuzbaşii şi căpitanii săi. Rămaşi sub bolta scundă şi întunecoasă de alături, în capul scării înguste de lemn care urca pieptiş până la ultimul cat, aşteptau în tăcere. Rar şuşoteau abia auzit, trăgând în acelaşi timp cu urechea la vornicul furios, care bombănea de unul singur.

- Trebuie să fim foarte grijulii, şopti căpitanul Stamatie. Cred că cei de neam gătesc o adevărată uneltire împotriva noastră. Năvala la care supun acum palatul s-ar putea să aibă urmări mult mai adânci decât ne-am putea închipui.

- Adică?! stăruiră şoptit câteva voci.

- S-ar putea ca divaniţii să ţintească să ne înlăture pe noi din pază şi să pună stăpânire pe Curte, voievodul devenind într-un fel prinsul lor. Ori atunci soarta noastră, a

---

[23] (*Turcism înv.*) Şeful gărzii domneşti; – Din tc. **bölük başi**.

Material cu drept de autor

slugilor domneşti, este pecetluită. Doar de atâta vreme visează să ne ia înlesnirile date de stăpânire şi să ne facă una cu țăranii rumâni. În clipa când domnia va încăpea pe mâna lor, nimic nu-i va împiedica să-şi împlinească poftele! Din păcate nu am înțeles la vreme însemnătatea ce o are pentru noi o cârmuire puternică, neclintită şi, prin nemişcarea de care ne-am lăsat cuprinşi, am lăsat lucrurile să meargă spre pierzania noastră. Acest iureş al cetelor boiereşti ne poate aduce pe cap o mare nenorocire, care va lovi în aceiaşi măsură şi domnia şi țara. Să nu ne lăsăm înşelați de vicleşuguri, îngăduindu-le să intre în Curte. Ar însemna să ne dăm cu bună ştiință pe mâna lor şi puteți fi siguri că nu ne vor mulțumi pentru asta. Dimpotrivă! În măcelul pe care l-ar dezlănțui pentru a se înstăpâni aici, am fi cele dintâi jertfe ale lor.

În tăcere, căpeteniile oştimii aflate de față îi încuviințară spusele, hotărâte să nu deschidă porțile.

In cele din urmă, după îndelungă cumpănire, vornicul Preda Brâncoveanu socoti că poate să-i lase pe cetaşii boiereşti să intre în curte, la adăpost, scăpându-i de amenințarea gloatelor dezlănțuite, care se adunaseră neguroase în jurul lor. Chemă pe fruntaşul străjii:

- Vei aşeza un şirag dublu de seimeni de-a curmezişul Curții, dincoace de Biserica Mare, până la zidul dinspre uliță şi vei îngădui slugilor boiereşti să se adăpostească în jumătatea asta de ogradă dinspre poartă.

Urmă o tăcere îndelungată. De pe scară, prin uşa întredeschisă, ceilalți staroşti ai străjilor urmăreau priveliştea cu răsuflarea tăiată. În sfârşit, mai-marele lor răspunse rar şi răspicat, cu voce adâncă:

- Nu pot împlini această poruncă! E potrivnică rânduielilor! În ograda palatului nu pot intra decât vizitiul şi câteva slugi trebuitoare stăpânilor, dar şi acestea, fără a purta scule de război asupră-şi!

Material cu drept de autor

După o clipă de înmărmurire, vornicul izbucni furios:

- De când îți este îngăduit să-mi pui la îndoială poruncile?! Cine grijeşte de Curtea măritului nostru stăpân? Tu, un amărât de căpitan sau eu, marele vornic?! Oare eu am a mă supune voii tale, sau tu eşti dator să asculți de mine?!

- Cinstite jupâne, amândoi ne supunem cerințelor legii şi ale voievodului nostru! Ori legea străveche nu-mi îngăduie să fac ceea ce ai hotărât domnia ta. Dacă voi auzi această poruncă din gura slăvitului nostru stăpân, mă voi supune pe dată.

- Asta miroase a răzvrătire, căpitane! zise cu tâlc vornicul.

- Aş zice, mai degrabă a credință! răspunse înțepat başbulubaşa, deşi-şi păstrase înfățişarea umilă dintotdeauna.

Porțile rămaseră zăvorâte. Vornicul plecă furios ca să se povățuiască cu unii dintre dregătorii de sfat. In vreme ce vel logofătul Radu Cocorăscu înclină spre împăcare şi paşnică învoială cu paza Curții princiare, vel armaşul stărui să se treacă peste orice împotrivire şi să se sloboade intrarea:

- La urma-urmei cine are putere mai mare, sfatul domnesc sau o ceată de străjeri cu rang de slugi?! De când noi, gospodarii țării, trebuie să ne supunem izmenelilor unor amărâți de argați?! urlă feciorul de zarzavagiu.

- Să nu ne pripim, i-o întoarse împăciuitor vel logofătul. Dacă cercăm a deschide poarta cu sila, ne amenință primejdia unui măcel, căci e îndoielnic că străjerii nu vor dezlănțui focul la porunca iuzbaşilor şi hotnogilor lor, văzând mulțimea încărcată cu unelte de luptă, care năvăleşte înăuntru. Că de, obiceiul e obicei... Şi nu e vorba numai de uciderile ce se vor pricinui între slugile noaste. Lucru, care treacă-meargă. Dar ce va gândi Măria Sa despre noi, când va afla că argații noştri au dat năvală asupra Curții,

Material cu drept de autor

jertfind străjile?! Cum socotiți că va tălmăci o astfel de faptă?! Nu se va îndoi atunci de buna noastră credință?! Va putea fi încredințat că cele făptuite de noi nu erau pornite întru surparea apărării sale? Nu-şi va închipui că am năvălit în Curte întrucât ne-am răzvrătit şi noi împotrivă-i?! Nu se va gândi că voiam să intrăm în ogradă pentru a-i pricinui un rău, pentru a-l lua sub privegherea noastră şi nu pentru că doream să ne punem slugile la adăpost?! Oare nişte rândaşi pot precumpăni față de liniştea sa?

Vorbele aşezate ale lui Radu Cocorăscu răciră râvna vorbitorilor. Se hotărî deci ca pâlcurile de slujitori să-şi aştepte în bună rânduială stăpânii pe ulițele din jurul porților Curții domneşti.

Totuşi această părelnică împăcare cu anevoințele clipei şi de supunere față de soartă nu alină înverşunarea vel vistiernicului Ghinea şi nici pofta sa de harțag, hrănite de vrăjmăşia împotriva oştimii, care colcăia în sufletele celor din juru-i, ci dimpotrivă! De altfel cele mai neînsemnate întâmplări ajunseseră să-i ațâțe întărâtarea, mai ales când la mijloc se aflau obraze fără de nici un rang, care cutezau totuşi a-şi arăta voia. Nu suferea gândul ca aceia din gloată să-i înfățişeze fără înconjur păreri potrivnice alor sale sau să cârtească în vreun fel împotrivă-le. Toți cei mici erau datori de oarbă ascultare, fără dreptul de a zice ceva, chiar dacă ar fi fost vorba de o încuviințare.

Ori cuvintele pe care căpeteniile străjii îşi îngăduiseră a le rosti în fața vel vornicului le socotea a fi tocmai dovezi nesupunere de felul celora care-l supărau, încât pofta lui de harțag nu cunoştea margini, cu atât mai mult cu cât până la urmă Brâncoveanu, oricât era el de mare divanit, şi odată cu el toți velitii, trebuiseră să se plece în fața voinței străjerimii, ființe de rând. De aceea, la numai câteva clipe după înştiințarea pe care le-o făcuse marele vornic cu puțin în urmă, trecând către odăile vistieriei aflate

Material cu drept de autor

în catul de jos al aripei celei noi a palatului, nu se putu stăpâni când, chiar lângă intrare, întâlni o ceată de oşteni. Aceştia îl priveau cu răceală, cufundaţi într-o tăcere cam sfruntătoare. Uitându-se la ei, Ghinea răbufni şi, în clocotul de care era cuprins, le aruncă nişte vorbe plăsmuite anume ca să-i atingă:

- V-aţi adunat să chibzuiţi cum să spargeţi vistieria, nu-i aşa?! Numai la hoţii şi tâlhării vă stă gândul! Las' că vă ştiu eu... Văd prin sufletul vostru ca prin cleştar.

Oamenii murmurară ceva nedesluşit şi se îndepărtară încrâncenaţi.

- Fugiţi, hai?! urlă vistiernicul în urma lor, aţâţat şi mai temeinic de simţământul că nu e luat îndeajuns în seamă de nişte fiinţe mult prea mărunte, încât să le fie îngăduit să-i întoarcă spatele. Vă e teamă că v-am dibuit ticăloşia?! Degeaba. Oricât v-aţi ascunde, izvodirile mârşave pe care le uneltiţi vă sunt zugrăvite pe chipul vostru nemernic şi orice om cu oleacă de judecată le citeşte ca din carte. Aveţi noroc că plecaţi, că altfel vă dădeam pe mâna armăşeilor, ca să vă mai curețe de păcate în iadul temniţelor lor!

În această vreme, în odăile catului de sus, boierii se găteau pentru deschiderea întrunirii divanului. Bună parte dintre ei stăteau de vorbă, risipiţi în pâlcuri prin larga odaie a spătăriei mari. Un aprod se opri lângă marele armaş şi-i şopti la ureche că este căutat de o slugă a slugerului Socol Cornăţeanu. Nedumerit, dregătorul trecu în tinda de alături. Slujitorul îi povesti că stăpânul său aflase că nişte oşteni au hotărât să se furişeze în iatacul domnesc cu sila. Cum intrările mai de seamă erau păzite şi se aflau la vedere, fiind deci greu de scăpat pe acolo, urma să se strecoare în palat dinspre Biserica Domnească. Plănuiau a intra în sfântul locaş odată cu străjile, iar apoi, la cuvenita vreme, când spătăria mare se va goli de lume, să se strecoare în ea prin galeria de lemn care o lega de sfântul locaş, la înălţimea

Material cu drept de autor

catului de sus; era ceardacul de închis prin care principele putea veni nevăzut la slujba duhovnicească. De aici era lesne să ajungă în iatacul princiar, căci uşa din dreapta scaunului domnesc dădea în cămările părții lăuntrice a palatului. Cum era limpede că nu puteau străbate odaia divanului atâta vreme cât era plină de boieri, era de înțeles că urmau a aştepta tupilați în ceardacul de alături până ce sfetnicii vor pleca. Abia atunci se puteau prelinge nebăgați de seamă şi, în înțelegere cu străjile iatacului, urmau să intre la domn.

Ştirea vel slugerului era pe deplin întemeiată. Într-adevăr, în răstimpul nopții căpeteniile slujitorimii avuseseră o întrunire tainică. Cei adunați hotărâră să ceară ocrotire principelui împotriva a ceea ce socoteau a fi o urzeală a dregătorilor împotriva lor. Ar fi fost destul de simplu ca să-şi deschidă drum la Măria Sa, întrucât întreaga strajă a curții, dimpreună cu purtătorii de halebardă care privegheau uşa iatacului, ascultau de ei. Din păcate însă hotnogului care grijea de cei câțiva lefegii care făptuiau paza din lăuntrul palatului, care se afla de față la sfatul lor, nici prin cap nu-i trecea ca, pentru o soldă întreită plătită fârtaților săi, să-şi primejduiască locul trudnic câştigat la Curte. Ceilalți îl învinuiră că-şi trădează breasla, că e un vânzător al spiței sale. Zadarnice toate mustrările şi toate îndemnurile. Stăruința vorbitorilor se lovi de încăpățânata sa împotrivire. În cele din urmă se învoi totuşi cu o înțelegere împăciuitoare: va îngădui deci unor trimişi ai oastei să treacă prin sita pazei ce-o păstorea, dar în aşa fel încât el să nu apară de fel amestecat în aceste fapte. Făgăduia că, prefăcându-se a nu şti nimic, va lipsi din tinda iatacului Măriei Sale în clipa când vor sosi trimişii, fiind prins, chipurile, cu cercetarea altor cete risipite prin lăuntrul palatului. Dacă oştenii soliei se vor da cumva de gol, nu va

Material cu drept de autor

încerca să-i chezăşuiască sau să-i acopere în vreun fel şi nici nu va sârgui să-i facă scăpați.

Neîntârziat, vel armaşul hotărî să pună capăt încercării. În taină aşeză câțiva armăşei la pândă în ceardacul de lemn care lega la înălțime biserica domnească de palat şi se întoarse netulburat în odaia divanului celui mare, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Sfetnicii aşteptau cu nerăbdare reînceperea tocmelilor de împărțire a județelor pentru a fi ținute de bir, lucrare întreruptă în ziua de dinainte. Întrucât neguțările aveau o deosebită însemnătate pentru ei, căci la mijloc era vorba de mult bănet şi de un câştig uşor de dobândit, în fiece an în divan se stârneau patimi înfocate, prea aprinse ca împăcarea şi buna înțelegere să nu fie aprig tulburate. Cum chir Ştefan, preafericitul mitropolit al Ungrovlahiei, ştia aceasta, le pregătise o neaşteptată surpriză, pe care cei aflați de față o vor mistui numai cu mare greutate, şi anume, hotărâse, după ce se povățuise mai înainte cu vel logofătul Radu Cocorăscu şi cu vel vistiernicul Ghinea Țucala Brătăşanu, ca împărțirea să se facă de către sfatul cel mic al țării, adunare mai strânsă, care cuprindea numai vârfurile cele mai înalte ale sfetnicilor princiari. În felul acesta nu numai că boierii de întâiul rang îşi puteau pune de-o parte județele mai bogate, dar pe de altă parte sfezile, altfel nesfârşite, erau înlăturate. Apoi răbojul împărțirii, astfel întocmit, urma să primească încuviințarea divanului celui larg, ca semn că toți erau mulțumiți cu cele hotărâte. Asta trebuind să dovedească volnicia osebită a acestui sobor, care, prin dreptul de întărire a hotărârilor celui dintâi, i-ar fi mai presus acestuia, dar aşa-zisa precumpănire era doar de ochii lumii şi numai un nătărău n-ar fi priceput acest lucru. Când fu înştiințată, după o clipă de năuceală, chiar de înmărmurire, întrupată într-o adâncă tăcere, dregătorimea izbucni în murmure:

Material cu drept de autor

- Acesta să fie cârmuirea, întru libertate şi fericire, la care năzuiam?! La atât de puțin se vor ridica drepturile noastre întru conducerea neamului?! Adică domnul va fi înlocuit cu sfatul cel mic, marele divan al țării rămânând de căruță?!

- Oare, în locul poftei tiranicești a unui om, vom avea de înfruntat silnicia a unei obşti alese?! Atunci libertatea va fi doar a celor puțini, a veliților aflați în fruntea trebilor țării, nu şi a noastră, a tuturora, care suntem mădulari ai cinului obrazelor de neam?! Nu văd care e câştigul pentru noi, căci până acum eram supuşi samavolniciilor unui singur om, care cel puțin putea fi socotit de bună credință şi în multe privințe nepărtinitor. Pe deasupra era alesul lui Dumnezeu! Iar de acum încolo vom fi la cheremul unei întregi haite, nesătulă de câştig şi de putere, care ne suflă județele mănoase?!

Hotărârea iscă o adâncă dezbinare între dregătorii de frunte şi toți ceilalți mădulari ai soborului. Dar era singura cale de a desluşi lucrurile, neguțările amenințând altfel a se prelungi de bună seamă săptămâni de-a rândul, căci e îndoielnic că cineva era plecat să renunțe, în folosul altora, la județele mai bogate, nimeni nevoindu-le pe cele sărace, în care cisluitorii erau primejduiți de a nu putea aduna nici măcar banii dați vistieriei, necum de a dobândi şi un câştig!

Însă atunci când se aduse din nou vorba de lefegii domnului, înțelegerea şi frăția se reaşezară repede între ei. Asupra stârpirii lor, divaniții erau îngemănați întru păreri.

- Într-o carte sosită ieri, îi înştiință marele postelnic Constantin Cantacuzino pe cei adunați, craiul Rákóczi cere principelui nostru să-i încredințeze o parte dintre seimenii săi, căci socoate că Matei vodă nu va mai are nevoie de ei după izbânda câştigată. Ce soi de trebuințe tainice îl împing pe vrednicul nostru vecin către această

Material cu drept de autor

rugă, nu putem noi şti şi nici treaba noastră nu este. Desigur că la mijloc se află nişte pricini de război, care însă nu ne ating în vreun fel. Însemnat pentru noi rămâne câştigul: acela de a scăpa de aceşti mişei netrebnici, care s-au îngrăşat pe spinarea noastră!

Era ciudat că o spunea tocmai unul dintre aceia care nu vărsau nici o leţcaie vistieriei, fiind iertat de toate dajdiile către domn, ca de altfel toţi cei de neam!

- Devin, pe zi ce trece, tot mai primejdioşi, reluă postelnicul, căci cutează să ridice capul şi nu rareori cârtesc împotriva cinului nostru. A-i îndruma către Curtea de la Bălgrad ar fi un fericit prilej de a curăţa în linişte ţara de ei, fără a-i mai întărâta şi fără a le stârni împotrivirea sau a isca alte anevoinţe din parte-le. Iubitul şi luminatul nostru voievod se simte însă legat, prin vechi amintiri de război, de aceste trupuri ostăşeşti şi, uitând de trebuinţele adevărate ale ţării din această clipă, se va învoi cu greu să se despartă de ele...

După un răgaz anume lăsat ca să se poată aşeza gândurile celor din adunare, îşi reluă vorba:

- Atârnă numai de iscusinţa noastră, a celor care ne aflăm sub aceste bolţi, ca să-l înduplecăm pe slăvitul nostru gospodar şi stăpân. Tulburările pricinuite de aceste gloate păcătoase şi ameninţarea ce o închipuie pentru noi şi pentru domnie pot deveni temeiuri puternice pentru a îndreptăţi împlinirea dorinţelor craiului. În slăbiciunea sa trupească, Măria Sa, dacă îl pisălogim cu stăruinţă, zugrăvindu-i primejdia care paşte ţara din partea lefegiilor, va putea fi îndrumat să înţeleagă că singura cale de izbăvire este înstrăinarea lor.

- Adevăr grăieşte luminăţia sa, măritul postelnic Constantin! întări mitropolitul.

Era puţin ciudată purtarea înaltului chiriarh. El uitase că de baştină nu făcea parte din sânul marii boierimi,

Material cu drept de autor

ci că părinții şi bunii săi fuseseră simpli moşneni dintr-un mic sat oltean de prin ținuturile Vâlcei. De aceea ar fi fost de aşteptat să fie mai înțelegător cu cei de-o seamă cu neamurile pe care le lăsase în urmă...

După ce trecu ceva vreme, uşa grea de stejar se deschise fără zgomot şi un armăşel se furişă pe vârfuri în spatele stranei stăpânului său şi-i şopti la ureche că cei doi căpitani, care se găteau să se strecoare în iatacul domnesc, fuseseră prinşi. Gândul că fapta celor cetluiți putea fi răstălmăcită pe făgaşul celor abia cugetate în divan, îi răsări deîndată în minte.

- Sfinția ta, îl întrerupse el pe vorbitor, sluga aceasta a mea tocmai aduce întărire vorbelor domniei tale! Acum câteva clipe oamenii mei au pus mâna pe doi fruntaşi ai lefegiilor, care încercau să se furişeze înarmați în această odaie după ieşirea noastră, pentru a se strecura apoi în iatacul princiar. Aşteptau cu acest gând alăturea, în ceardacul care duce spre biserică, pândind să plecăm. Oare ce căutau cu jungherele în brâu?! Ei zic că nu doreau decât să înfățişeze domnului o jalbă, pe care s-o întărească prin vorbele lor. Dar, vă întreb eu, de când se aduc în fața Măriei Sale pârele în acest chip hoțesc şi sub pavăză de pumnale? Apoi mai trebuie spus că pricinile prinse în izvodul lor, legate tot de cererea celor trei solde, au fost judecate cu înțelegere şi dreptate de noi, în acest divan. Iar prin înțeleapta priveghere a boierilor aici de față, domnul a fost înştiințat de cele tocmite de noi, iar Măria Sa, prin puterea cuvântului său, le-a întărit. Atunci mai putem crede că acei tâlhari umblau numai pentru înfățişarea unei jalbe şi că nu cugetau la fapte mai mişeleşti?! Văzându-le jungherele, mai plecat ai fi să crezi că năzuiau să ia zilele slăvitului voievod, drept răzbunare pentru că a întărit chibzuita noastră hotărâre şi a tăgăduit neîntemeiatele lor pofte de căpătuială!

Material cu drept de autor

Mitropolitul, deşi simțise deîndată adevărul, socoti că, întrucât înțelesul pe care-l dădea armaşul întâmplării e mai prielnic încercărilor lor de a ațâța pe domn împotriva lefegiilor săi, cu bună ştiință, se grăbi să intre în jocul închipuit de celălalt. Prefăcându-se că este cutremurat de grozăvia aflată, ceru ca fioroşii ucigaşi să fie înfățişați pe dată înaltei curți de judecată, care se întrupa în soborul lor.

Prinşii, scoşi din ceardacul alăturat, fură cercetați de față cu toată lumea de vel vornicul Preda Brâncoveanu, ca mai marele Curții domneşti. Dându-şi seama că asprimea i-ar putea face pe cei prinşi să spună răspicat adevărul, care nu era cel arătat de armaş, şiretul dregător le vorbi mieros, prefăcându-se binevoitor şi prevenitor, plin de înțelegere. Dar totul nu era decât o amarnică fățărie. Îi ispiti cu întrebări viclene, cu dublu înțeles, care să-i îndrume să facă, fără să-şi dea seama, mărturisiri care să sădească părerea că se învinovățesc singuri, dându-se de gol.

Şiretenia sa se dovedi rodnică, şi cei doi se încurcară în deslușiri care se băteau cap în cap. Mai ales împrejurarea că încercaseră să pătrundă cu junghere în iatacul domnesc nu-l puteau lămuri. La drept vorbind, ținând de breasla slujitorilor domneşti, făcând adeseori parte din straja Curții, erau obişnuiți cu portul armelor şi în palat şi în ograda cestuia, fiind chiar de datoria lor să nu se lipsească de ele, căci fără asemenea scule nu aveau cum să apere aşezământul. Pumnalele, spadele, puştile, pistoalele, halebardele, sulițele intrau deci în înzestrarea lor obişnuită când făceau de pază, de aceea nici nu le trecuse prin cap că ar putea fi învinuiți vreodată pentru portul lor. Numai că în starea neprielnică de cuget izvodită, îmbibată de bănuielile născocite de armaş, de mitropolit şi de vornic, lămurirea că nici nu-şi dăduseră seama că ar fi trebuit să lepede jungherele, devenise greu de crezut.

Material cu drept de autor

În vremea în care cei doi nefericiți erau scoşi pe uşa anume orânduită pentru osândiți, spre a fi aruncați în temniță, de afară se auzi un murmur surd, ca îndepărtatul zbucium al mării. Divaniții se repeziră la ferestre, pe care, spre a privi afară, le deschiseră, ochiurile canaturilor fiind acoperite cu hârtie ceruită, care îngăduia luminii să pătrundă întrucâtva, dar făcea cu neputință a desluşi ceva prin ea. Degeaba cătară spre porțile Curții domneşti, spre a vedea ce se petrecea în partea aceea. Acoperişul şi turlele Bisericii Mari Domneşti le închideau zarea într-acolo. Drept aceea fură trimişi în cercetare nişte aprozi de divan.

De la aceştia dregătorii aflară că încă de dimineață, de când slugile lor încărcate vârf cu unelte de luptă se aciuaseră în aşteptare în fața turnului porții, gloata tălmăci această grămădire drept gătiri de năvală asupra Curții domneşti, ceea ce dădu naştere la tot felul de zvonuri şi prepusuri. Se răspândise cu deosebire credința că divaniții vor să-l silească pe principe să-şi încalce făgăduiala făcută oştii şi, țintind acest lucru, pentru ca să-l silnicească, au hotărât să aşeze palatul sub încercuire. Mulțimea deveni repede bănuitoare şi temătoare. Pentru a iscodi adevărul, pe ulițele lăturalnice se iviră feluriți curioşi, care putură vedea nemijlocit că, într-adevăr, întretăierea dintre ulița ce ducea la Poarta Dealului[24] şi Calea Domnească era înțesată de cetaşi boiereşti, unii călări, alții cu caii de dârlogi, înzestrați cu de toate cele, de parcă ar pleca la război. Risipindu-se prin târg, aceştia nu numai că întăriră zvonul, dar sporiră prepusurile, dându-le, ca obraze ce au fost de față şi au cercetat lucrurile cu ochii lor, înfățişare de adevăr care iese în afară de orice îndoială.

---

[24] E vorba de una din porțile Târgoviştei, aflată chiar lângă colțul sud-estic al zidurilor de incintă ale Curții domneşti. Numele porții este legat de împrejurarea că pe aici trecea odinioară drumul spre Mânăstirea Dealul. Poarta mai este numită şi Poarta Vânătorilor.

Material cu drept de autor

În mai puțin de un ceas toată cetatea era în picioare. Încet, ca o apă revărsată, mulțimea se scurse spre Curte, prelingându-se de pe toate ulițele învecinate, spre largul maidan din fața porților. Apăsați de greutatea gloatei, cetașii boierești se traseră, pas cu pas, înapoi pe ulița ce cobora dinspre poarta mare a Curții spre Poarta Dealului, fiind tot mai strâmtorați în acest colț. Deși înarmați până-n dinți, sfetnicii dregătorești nu îndrăzniră să se arate bătăioși față de târgoveți, cu toate că aceștia îi îmbrânceau și le speriau caii. Nu se temeau numai de acest amestec pestriț de oșteni, meșteșugari, negustori, țărani și feluriți pier de vară, ci mai ales de străjerii de pe zidurile Curții. De se pricinuia vreo sfadă, desigur că aceștia ar fi pus archebuzele și sânețele întâi și-ntâi pe ei, căci ar fi văzut mai ales într-înșii – și nu în gloată – cel mai de seamă vrăjmaș.

Dacă la început mulțimea stătea întunecată, dar nemișcată și tăcută, ca un nor de furtună, ea începu să tălăzuiască în clipa când se află printre oameni că cei doi căpitani care urmau să se înfățișeze domnului au fost puși în obezi și băgați la temniță. Tocmai larma acestui freamăt de vijelie răzbătu până în odăile din față ale palatului. Oamenii, care nu știau ce se petrecuse cu adevărat, dar judecând lucrurile în felul lor, socotiră că, folosindu-se de împrejurarea că domnul zăcea neputincios în patul său de suferință, divaniții l-au rupt cu totul de lumea de afară, ținându-l de-a dreptul ca pe un prins. Ori cugetele începură să se înfierbânte, la îndemnul slobozirii domnului de sub silnica stăpânire a dregătorimii. Cu deosebire oștenii, îngrijați de soldele lor, urlau pe ulițe:

- Să intrăm în palat și să spargem cămările vistieriei, ca să ne luăm singuri dreptul ce ni se cuvine!

Dar ceea ce aprodul nu știa – și nu putuse deci istorisi înalților dregători –, era că între răzvrătitorii cei mai înverșunați se număra și fostul vtori armaș, Toma. Ațâțările

Material cu drept de autor

sale aveau o țintă răspicată: toate erau îndreptate împotriva stăpânului său de odinioară. Dar fostul slujbaş armăşesc nu era singurul care, deşi mădular al cinului boieresc, întărâta gloata. Între cei risipiți prin mulțimea adunată în jurul palatului se numărau şi slugile lui Radu Fărcăşanu, fostul vtori vistiernic, scos din slujbă de Matei vodă dimpreună cu Stroe Leurdeanu, mai-marele său de odinioară, sub învinovățirea de furt din vistierie. Iar Fărcăşanu nu putea uita ruşinea care i se făcuse, deşi mare vistiernic devenise în urma acestor necazuri tocmai cumnatul său, Ghinea Brătăşanu Țucala. Însă lui nu-i aducea vreo mulțumire sufletească împrejurarea că acela care câştigase îi era neam. Dimpotrivă, era chiar puțin pornit împotrivă-i, căci îl bănuia de a fi fost acela care, în temeiul tainelor pe care le scăpase din prostie înainte-i, îl pârâse domnului, pricinuind descoperirea pungăşiilor pe care le făptuise în bună înțelegere cu întâi stătătorul slujbei. Alungarea din slujbă îl înciudase într-atât, încât răfuiala cu cei lăsați în urmă îi apărea ca un lucru firesc şi meritat. De altfel şi slugile lui Stroe Leurdeanu, la îndemnul acestuia, se amestecaseră de câteva zile printre nemulțumiți, aţâţând tot împotriva noului vel vistiernic.

Dar trimişii celor doi şi mazilul Toma nu erau singurii care întărâtau lumea. În mijlocul gloatei fremătânde putea fi recunoscut şi Barbu Poenaru, care stârnea gloata împotriva armaşului Radu Vărzaru, de teama căruia trebuise să fugă cu câteva săptămâni în urmă în tabăra lui Diicu de la Râmna. Numai aşa putuse scăpa de sângeroasa sa răzbunare. Acum, în aceste împrejurări tulburi, găsise prilejul să-şi plătească datoria.

Vel vistiernicul însuşi îşi avea proprii aţâţători printre răzvrătiții de pe ulițe. El visa să-l înlăture cu de-a sila pe domnitor, drept care sârguia să îndrume nemulțumirile spre cererea de alungare a acestuia. Încercarea sa nu părea

Material cu drept de autor

lipsită de noimă, întrucât oştenii, văzând că nu-şi primesc drepturile făgăduite, ceruseră deja, de câteva zile, ca Măria Sa să se ducă să se călugărească, că nu le mai trebuieşte să le fie domn. Potrivindu-se acestei cereri, trimişii vistierului dădeau brânci ca să împingă gândirea oştenilor pe făgaşul dorit de stăpânul lor, grăbindu-se să adauge cu subînţeles:

- Aşa-i, moşul nu ne mai trebuieşte să ne fie domn şi stăpân! A îmbătrânit şi şi-au ieşit din fire! Nu ne mai este de nici un folos! Să se ducă să se călugărească! Decât el, mai bine un altul mai tânăr şi mai plecat spre nevoile noastre!

Era vădit că încercau să câştige lumea în folosul lui Radu Mihnea, a cărui urcare în scaunul domnesc vistiernicul o gătea trudnic. Dar stăpânul nu le spusese deschis încotro ţinteşte, încât nici ei nu aveau habar pentru cine şi pentru ce stârneau omenirea târgului, iar gloata nici atât.

Dacă aprodul trimis la porţi nu le ştia pe cele de mai sus, aflase în schimb că tulburătorilor li se adăugaseră nişte ţărani din Vlaşca, veniţi să se judece cu boierul lor, slugerul Socol Cornăţeanu. De câteva zile încercau zadarnic să dobândească îngăduinţa de a-şi înfăţişa necazul divanului. Dar degeaba. Al treilea spătar nici nu voi să le ia în seamă jelania şi s-o aşeze între acelea care vor fi arătate domnului. Neputând găsi ascultare la palat, îşi istoriseau necazurile pe uliţe şi cereau acolo făptuirea dreptăţii şi pedepsirea prigonitorului lor.

De altfel fiecare din mulţime avea o răfuială mai veche sau mai nouă cu vreunul dintre cei de neam, încât oricare dintre ei, înfăţişându-şi pricina de supărare, devenea aţâţător la răzmeriţă! Încordarea creşte îngrijorător de amândouă părţile, încât căpetenia străjilor îndoi numărul oştenilor de pază la creneluri şi găti săcăluşele de tragere.

Material cu drept de autor

Cele povestite de aprod pricinuiră o vie îngrijorare în adunare. Chiar şi armaşul şi vistiernicul fură molipsiți de teama celorlalți şi trimiseră vorbă acasă ca să le vină în întâmpinare noi cete de slujitori. Nu cutezau să se întoarne fără o pază temeinică.

- Ar fi de mirare să nu izbucnească o răzmeriță! cugetă trist vel logofătul Radu Cocorăscu, cu bătrânescul său bun simț. Cred că noi, cei de aici, am cam sărit peste cal cu o seamă judecăți şi tocmeli... Poate ar trebui să ne mai răzgândim în legătură cu unele din cele hotărâte...

- Să ne păstrăm cumpătul! se amestecă mitropolitul în vorbă. Să nu ne pripim cu păreri de astea!

Divanul țării, deşi nespus de tulburat, se reînturnă la trebile sale, trecând la pricinile de judecată ale zilei. Boierii începură cu o gâlceavă ivită între slujitorii domneşti, şezători în hotarul târgului Buzăului şi vlădicia locului. Sfada nu era tocmai nouă, iar dedesubturile ei nu erau greu de înțeles. Oricum divaniții ştiau bine ceea ce se întâmplase, căci adunarea mai ascultase istoria cu pricina. În marginea oraşului dinspre Iazul Morilor, unde se ținea şi târgul neguțătoresc săptămânal, se învecinau trei moşii: cea a oraşului, cea a episcopiei şi una domnească. Hotarul despărțitor dintre ele nu fusese niciodată tăiat cu prea multă limpezime, pricină din care certurile dintre buzoieni şi vlădicie erau pe cât de vechi, pe atât de dese şi nicicând pe deplin lămurite. Orăşenii şi oştenii căpităniei locului se înmulțiseră, iar pământurile domneşti şi cele ale târgului deveniseră neîndestulătoare. Moşia bisericească, aflată în vecinătate, devenise astfel o ispită pentru localnici, fie ei prinşi sau nu în oaste. Voind a trage folos de pe urma împrejurării că şerpuirea hotarelor dinspre Iazul Morilor nu era de fel desluşită, locul fiind cerut şi de arhierei şi de orăşeni, o seamă dintre aceştia din urmă şi unii lefegii se

Material cu drept de autor

puseră să-şi întemeieze case pe un tăpşan dinspre această parte, zicând că ocinile nu sunt vlădiceşti, ci mireneşti.

Aceştia începură chiar unele neguțări cu partea potrivnică, pentru drepturile asupra acestui cotlon. Episcopia, care ducea lipsă de truditori ai gliei, se feri a da un răspuns răspicat, care i-ar fi alungat pentru totdeauna pe mireni, ci, lăsând credința că e cam nehotărâtă, neştiind prea bine ce-ar fi mai potrivit ca să facă, lungi la nesfârşit sămsărelile cu ei; nu voia să-i sperie pe şezători şi să-i piardă de clienți, dar nici să le dăruiască locul nu avea de gând. Bâjbâielile îmbărbătară mirenii. Aceştia socotiră că se pot folosi de împrejurări ca să se înstăpânească pe vecie pe țarină; şi punând arhiereii în fața lucrului împlinit, nădăjduiau că aceştia, îndrumați de milostenia creştinească de care făceau atâta vorbire, se vor resemna, împăcându-se cu starea la care se ajunsese. Drept care îşi aridicară în grabă gospodării aici.

Ierarhii se prefăcură la început a nu vedea ce se petrece, iar în vremea tocmelilor dădură chiar de înțeles că s-ar putea învoi cu împoporarea olaturilor, dar cu îndatorirea ca toți cei aşezați să împlinească în întregul lor dajdiile cuvenite celor aflători pe ocină străină. Mirenii, socotind vorba ca pe un nou semn de îngăduință, care le lăsa toată libertatea de a face cum vor voi, nu conteniră să se întindă asupra acelor locuri, de bună seamă fără gând de a plăti dările cerute; spre a se îndreptăți, târgoveții arătară că sunt oameni slobozi şi nu li se pot cere dajdiile care cad în seama rumânilor, iar oştenii spuseră că nu numai că şi ei sunt slobozi, precum cei dintâi, dar pe deasupra se bucură şi de multe înlesniri, dăruite lor dinspre domnie. Apoi, pe deasupra, şi unii şi ceilalți o țineau mai departe pe-a lor, cum că ocinile cu pricina nici măcar nu sunt ale vlădiciei, ci ale târgului, prin urmare monahii nu aveau, oricum, nici un fel de drepturi asupra lor.

Material cu drept de autor

Deci arhiereii nu se învoiau să recunoască stăpânirea târgului, dar nici nu împiedicau întinderea mirenilor pe câmpurile despre care ziceau c-ar fi ale bisericii. În sinea lor nădăjduiau că se va ivi până la urmă un prilej bun, care să le îngăduie să se înstăpânească în acelaşi timp şi asupra pământurilor, dar şi asupra oamenilor care se vor fi aşezat pe nesimțite acolo. Pentru aceasta tot amânau a da un răspuns răspicat! Trebuia să aibă răbdare! După ce-şi vor fi întemeiat casele, oamenilor nu le va veni lesne să-şi părăsească agoniseala şi atunci se putea vorbi altfel cu ei. Într-o asemenea clipă ar fi fost puşi să aleagă între a pierde totul, plecând cu desaga în spinare, ori să se învoiască a primi starea de rumânie. Legați de noul lor cămin, legați de ceea aridicaseră şi araseră, le va fi desigur peste putință să plece şi vor fi siliți să se supună cererilor episcopiei. Deci ierarhii lăsau de fiecare dată tocmelile cu mirenii în coadă de peşte, ca să-i poată învinui mai târziu, când se va oferi prilejul de a-i subjuga, de cotropirea unei moşii străine.

De altfel asemeni încercări de rumânizare nu erau lucru nou. Sfetnicii ceruseră în mai multe rânduri ca slujitorilor domneşti, aşezați pe ogoarele lor, să li se ia slobozenia şi toate înlesnirile date de domnie şi să fie preschimbați în robi ai gliei. Dar aceste stăruințe se loviră de împotrivirea principelui, care îşi dădea seama că, lepădându-se de slujitori, i se îngrădea puterea şi neatârnarea.

Vlădica de Buzău, un anume chir Serafim, lăudat de urmaşii săi de scaun ca unul ce-a ştiut a spori avuția lumească a aşezământului ce-l cârmuia, socoti că prilejul de a se răfui cu buzoienii se ivise în cele din urmă în acea primăvară a leatului 1653 de la naşterea Domnului. Înecul stârnit de revărsările Buzăului şi mai ales pârjolurile făptuite de cazacii lui Timuş stricară toate semnele de hotar, care şi aşa erau tăgăduite de amândouă părțile. Deci, în noianul aceasta de întâmplări nefericite, atunci când oamenii

Material cu drept de autor

începeau a se reînturna pe la locurile lor, încercând a reclădi ceea ce fusese nimicit, vlădicia hotărî că a sosit în sfârşit clipa socotelilor, drept care dezlănțui năvala asupra îndărătnicilor mireni, de atâta vreme plănuită în chip viclean. Pe deasupra, împrejurarea i se părea potrivită cucernicului Serafim şi prin aceea că, domnul fiind bolnav, divanul era păstorit de Preafericitul mitropolit Ştefan. Ori nu încăpea îndoială că acesta, ca ierarh, va ține partea bisericii.

La prima vedere se putea crede că este o judecată oarecare, fără însemnătate, fiind părelnic vorba doar de o obişnuită pricină de hotărnicire a unei moşii, cum se petreceau cu duiumul la acea vreme şi aduceau atingere numai celor doi stăpânitori de țarini care se gâlceveau. De aceea, obişnuit, lumea privea cu nepăsare asemenea județe. Dar adevărul era că, de astă dată, ițele întregii poveşti erau mult mai întinse şi mult mai adânci, întrucât acestea nu se mărgineau a aduce atingere doar bunului a doi megieşi, ci puteau avea temeinică înrâurire asupra întregii orânduieli a acelor timpuri.

Dacă episcopia şi divanul se străduiau să înfățişeze pricina doar ca o pe o reaşezare în drepturile sale a stăpânirii asupra unui petic de pământ, drept care vremelnic fusese ştirbit, şi nimic altceva, slujitorii domneşti nu se lăsau înşelați de vorbe, trecând dincolo de aceste încercări de răstălmăcire ale judecătorilor, menite la urma-urmei a-i prosti. Aceştia înțelegeau prea bine că la mijloc era nu era decât o bătălie pentru rumânirea lor. Ei doreau însă ca şi pe mai departe să păstreze dreptul de a se aşeza pe moşii boiereşti, păstrând-şi însă slobozenia şi înlesnirile date lor de domnie; de a se învoi cu plata dărilor celor rumâniți nici nu putea fi vorba! Ori dacă divaniții hotărau alungarea târgoveților şi a slujitorilor domneşti buzoieni, ori îi nevoiau la plata dajdiilor cuvenite numai țăranilor şerbiți, deci dacă s-ar fi dat câştig de cauză episcopiei în orice chip, însemna

Material cu drept de autor

că divanul tăgăduieşte foloasele cuvenite nu numai buzoienilor, ci şi tuturor breslelor ostăşeşti, coborându-i pe toți, la grămadă, oricare ar fi fost starea lor de dinainte, într-un stat obştesc mult mai prost decât acela la care aveau dreptul în temeiul legilor pravilniceşti ale clipei.

Pe deasupra, cele care se rânduiau acum deveneau totodată o rea pildă pentru chipul cum vor fi judecate pricinile de asemenea soi în viitorime, aducând astfel atingere lefegiilor de pretutindeni din țară. Se năştea deci un tipar primejdios de gândire, în temeiul căruia urmau a fi cântărite şi deslușite în anii de după aceea neînțelegeri aidoma acesteia. Prin urmare nu era atinsă numai obştea buzoienilor, nu numai aceea a celora acum trăitori în întreaga Ungrovlahie, ci şi aceea a urmaşilor lor mai apropiați sau mai depărtați. Deci, la drept vorbind, tocmelile care taman se făceau nu se mărgineau numai la părțile care se gâlceveau în acea clipă, ci ştirbeau statul tuturor bulucurilor slujitoreşti aflate în slujba neamului.

Prin ceea ce se dovedeau a fi, lucrurile aveau prin urmare un înțeles mult mai adânc decât o sfadă oarecare, legată de aşezarea hotarului unei moşii. Hotărârile care erau pe cale de a se lua nu aduceau atingere numai câtorva ipochimeni vârâți nemijlocit în această amestecătură, nu loveau numai unele breslele ostăşeşti care aveau atunci ființă şi în alte părți ale țării, ci păgubeau şi pe cei care ar fi venit pe urmă, lucru care, firește, stârnea o largă şi îndreptățită îngrijorare în rândurile mulțimilor de atunci... De aceea, de astă dată, chibzuielile divanului erau urmărite cu sufletul la gură de toată prostimea, şi cu deosebire de sutele de lefegii din țară, înțelegând că şi soarta lor era în joc.

Vel logofătul Radu Cocorăscu întrevăzu urmările nenorocite pe care le-ar putea avea o încheiere prielnică episcopiei, către care înclina el însuşi, de aceea opinti din

Material cu drept de autor

răsputeri pentru a amâna judecata, căci socotea că ulițele erau şi aşa prea înfierbântate ca să li se mai arunce o nouă pricină de nemulțumire şi ațâțare. Spre a-şi face ascultată părerea, începu prin a le aminti celor aflați de față faptul că se aflau în prag de Rusalii, deci în ajunul unei însemnate sărbători creştine. Ori, lămurea dregătorul, era din vechi statornicită datina ca, înaintea marilor prăznuiri duhovniceşti sau a unor posturi de seamă, să se închidă toate divanele de judecată, spre a nu făptui păcate prin hotărârile care s-ar putea lua. Îi răspunse chiar mitropolitul țării că obiceiul era adevărat, dar era legat numai alte praznice, precum Paştele şi postul Paştelui. Fără s-o mărturisească deschis, ținând seamă că la mijloc era pricina unei vlădicii, deci a biserici pe care-o cârmuia, ținea morțiş să fie el cel care judeca lucrurile şi nu voia în nici un chip să scape asemenea prilej.

Atunci vel logofătul căută alt pretext pentru a se putea opune. Sub cuvânt că mărturiile nu sunt pe deplin limpezi, ceru ca să fie trimişi nişte divaniți în cercetare la fața locului, orânduind abia după aceea ce se va face, în temeiul desluşirilor cu care se vor înturna aceştia. După părerea sa, amânarea ar fi fost ieşirea cea mai cumpătată, în împrejurările în care cetatea de scaun era şi aşa peste măsură de tulburată de prea multe vrajbe.

Vlădica Serafim, bucurându-se şi de reazămul celorlalți arhierei, cât şi al egumenilor marilor mânăstiri, aflați şi ei de față la această întrunire, doritor să nu piardă pavăza închipuită de chir Ştefan, se împotrivi cu îndârjire spuselor marelui logofăt. Însuşi preafericitul mitropolit al Ungrovlahiei îi ținea hangul, socotind că nu are rost să scape un prilej atât de prielnic care-i îngăduia să dea câştig unui aşezământ aflat sub oblăduirea sa.

În pornirea lor duşmănoasă față de gloata de afară, divaniții se lăsară orbiți de setea lor de răfuială cu aceasta şi

Material cu drept de autor

ca urmare se grăbiră să țină partea episcopiei. Socoteau că a venit vremea să le dea lefegiilor crâncen canon, ca arvună la caznele viitoare pe care le gândeau pentru calicimea adunată sub zidurile palatului, spre a o aduce la cuviincioasă ascultare şi supunere. Pe deasupra şi ei erau doritori ca slujitorii domneşti aşezați pe moşiile lor să fie rumâniți. Ori în acea clipă se ivise un fericit prilej de a crea o pildă pentru făgaşul judecăților viitoare în pricini de acelaşi soi. Drept care, divanul țării, într-o lărmuitoare înfrățire, dădu câştig clericilor, urmând ca hrisovul de întărire să fie scris şi pecetluit de domn mai târziu, când acesta se va putea scula. De altfel tot atunci i se va arăta şi felul cum fusese judecată pricina de soborul cinstiților boieri, dar în aşa fel încât să socoată îndreptățite toate chibzuielile făcute.

Dar nu numai datorită bolii, ci şi din pricina întâmplărilor care se vor petrece în săptămânile următoare, jalba vlădiciei buzoiene şi chipul cum fusese ea dezlegată nu putură fi înfățişate principelui decât cu o întârziere de peste o lună. De altfel, sub înrâurirea aprigelor frământări dezlănțuite în lungul acestui răstimp, care schimbară din temelie starea lucrurilor, acesta, fără a şovăi prea mult, încuviință hotărârile divanului, poruncind slujitorilor săi să se părăsească pe dată pământul bisericesc.

O hotărâre mai nefericită a adunării nici că se putea închipui, căci judecata pornită împotriva buzoienilor avu menirea scânteii care aprinde butoiul cu pulbere de puşcă! Răbufnirea era de neînlăturat. Dacă neînțelegerile din târg izbucniseră cu zile în urmă în legătură cu o pricină de însemnătate mai mică, plata unei solde nefăcută la vreme, sub înrâurirea acestei hotărâri, care amenința viața a mii de lefegii, ele vor dospi nemăsurat, punând în mişcare întreaga gloată.

Întrucât în acea clipă cele chibzuite de divan nu erau încă ştiute de mulțimea de afară, aceasta, deşi

Material cu drept de autor

duşmănoasă, îi lăsă pe înalţii sfetnici plecaţi de la Curte să se scurgă spre case, întâmpinându-i însă cu o tăcere ghețoasă, încărcată de ură. Dacă la trecerea divaniților lumea, deşi plină de vrăjmăşie, rămăsese totuşi potolită, după câteva ceasuri, după ce se aflară, de la jălbaşii care părăsiseră biruiți spătăria mare, cele sfătuite în divan, ulițele deveniră un adevărat viespar, pricină pentru care boierii care întârziaseră prin cetate ajunseră cu greu pe la casele lor.

Prevăzători, neguțătorii îşi închiseră dughenele, zăvorând temeinic obloanele grele. Mulți dintre cei de neam, văzând schimbarea, aşezară mulțime de străji pe după zăplazuri, pentru a preîntâmpina o năvală a zurbagiilor. Iar dacă până atunci cutezaseră să vină la Curte, hotărâră ca în zilele următoare să nu-şi mai părăsească namestiile, alăturându-se acelora care se ascunseseră deja din ajun. Se vor reînturna la împlinirea îndatoririlor lor, îşi ziceau ei, atunci când norodul se va linişti... Şi aşa, domnul zăcând, nu avea cine să le scoată vină pentru lipsă...

După ce tot târgul află de pierderea judecății de către lefegii buzoieni, căpeteniile pedestraşilor se întruniră în grabă într-o gospodărie aşezată prin marginea Târgului Gloatelor, în apropierea Porții Argeşului. Era o casă micuță dar curată, cu acoperiş țuguiat, a cărei albeață lucea printre prunii înfloriți. Se aflau de față mai mulți căpitani, iuzbaşi, hotnogi, ceauşi şi stegari. Rangurile ostăşeşti mai mari lipseau, căci erau încredințate unor boieri sau fii de boieri. Ori unor asemenea obraze, care se socoteau de neam ales, nu li se putea cere să se îngemăneze cu nişte mişei de rând; de altfel aceştia din urmă îi ocoleau, la rândul lor, pe cei dintâi, ascunzându-şi gândurile şi năzuințele față de ei. Fruntaşii întruniți sfătuiau asupra a ceea ce aveau de făcut ca lefegii să-şi primească soldele făgăduite de domn şi să fie feriți de a-şi pierde slobozenia şi drepturile. Le era tot mai

Material cu drept de autor

limpede că grijile lor nu se puteau mărgini numai la dobândirea unor bani.

- Primejdia nu vine din partea întârzierii unor plăți! Ea vine din neputințele trupești ale Măriei Sale. Divaniții trag folos din aceasta și-și întăresc puterea în paguba celei domnești, pe care o subjugă. Ori dacă izbândesc, toate înlesnirile pe care ni le-a făcut stăpânirea până acum vor fi zădărnicite! cugetă căpitanul Iani oftând. Judecata nu lovește deci numai în buzoieni, ci ea ne atinge pe toți, fără osebire!

- Adevăr este că obștea noastră a stat la temelia puterii domnești! Fără reazămul pe care i l-am dat, principele nu-i putea stăpâni și nici înfrâna pe sfetnici! De aceea Măria Sa ne ținea așa de bine, iar divaniții ne-au urât într-atât! adăugă iuzbașa Radu. Dacă nu ne mai bucurăm de ocrotirea domnului, suntem pierduți, iar libertățile și drepturile de care ne-am bucurat până în această clipă se duc pe apa sâmbetei!

- Deci precum singuri spuneți, lămuri căpitanul Priboi, cunoscut tuturor, dacă nu suntem plătiți este din pricină că puterea divaniților a trecut înaintea puterii domnului. Ca să ne primim drepturile și mai ales ca să putem vieții și mai departe ca în anii trecuți, trebuie să facem în așa fel încât volnicia Măriei Sale să-și redobândească locul! Deci dincolo de niște bani, năzuința noastră trebuie să țintească tocmai spre atingerea acestui țel; altfel orice răzvrătire a noastră ar fi doar o dovadă de nesupunere și de tulburare, care nu ar face decât să dăuneze domniei și ar spori înrâurirea divaniților, adică ar împinge lucrurile pe un făgaș taman potrivnic celuia dorit de noi! Dacă nu ținem seamă de această împrejurare, tot ce vom făptui de acum încolo se va întoarce împotriva noastră! Am dobândi poate banii ceruți, dar după aceea am fi împrăștiați cine știe pe unde și ne-am pierde bruma de drepturi ce le

Material cu drept de autor

avem acum! Mulți dintre noi, care sunt aşezați prin sate, am fi primejduiți să cădem în neagră rumânie, precum s-a întâmplat pe moşia slugerului Socol Cornățeanu! Asta ne amenință!

- Deci trebuie să înțelegem bine ceea ce ne spune căpitanul Priboi! îi întări Iani spusele. Nu primirea banilor este lucrul cel mai de seamă pentru viitorul nostru! Mărginindu-ne la atâta, ar însemna să câştigăm acum şi să păgubim în viitor!

- Oare, căpitane, crezi că oştenii de rând vor pricepe aceste dedesubturi de care faci vorbire? În primul rând nu-i vei putea aduna laolaltă pe toți, ca să le desluşeşti gândul dumitale. Deci cum îl vor afla? Dar chiar dacă ai izbuti să-i aduni, tot nu cred că lucrul ne-ar fi de prea mare folos; mi-e teamă că unii nici nu ar voi să înțeleagă. Ei ştiu una şi bună, că au de primit nişte bani şi vor să-i obțină cât mai repede, ca să fie slobozi a pleca în Moldova! Chiar dintre cei care ar oblici ceva, nu prea cred că vor fi mulți aceia care se vor înfierbânta când le vom cere s-o slăbească cu gologanii şi să pună umărul la întărirea domniei!

- Însemnat nu este ca să înțeleagă toți ceea ce voim noi! Unii vor înțelege, alții nu! Mult mai însemnat este ca, slujindu-ne de nemulțumirile şi de dorințele lor, bineînțeles şi de cele băneşti, să-i îndrumăm în aşa fel încât răzvrătirea lor să ducă la sporirea puterii Măriei Sale! Să-şi aducă obolul la împlinirea acestei năzuințe, chiar fără a-şi da seama! Până la urmă, cel mai însemnat lucru este să facem divaniții să bată în retragere, fără a tulbura pe domn!

Zvonuri despre întrunirea fruntaşilor pedestrimii se răspândiră nu numai în rândurile oştenilor, ci şi a boierimii. Barbu Poenaru, vestit răspânditor de ştiri şi cleveteli, întrucât umbla prin cele mai neaşteptate locuri, află între primii vestea. După ce trecu prin câteva cârciumi pentru a vedea mai îndeaproape cum stau lucrurile, se

Material cu drept de autor

înfăţişă pe la casele măriţilor veliţi pentru a-şi goli sacul cu noutăţi. Vestea că unele trupuri de oaste pun la cale o răfuială cu boierii de sfat căzu ca un trăsnet. Până şi vel armaşul Radu Vărzaru, care de obicei îl privea cu dispreţ pe Poenaru, îl primi în odaia din care rânduia trebile dregătoreşti şi-l descusu între patru ochi. Desigur că stările din târg ajunseseră pe muchie de cuţit, dar armaşul se întreba dacă primejdia era chiar atât de mare pe cât dădea de înţeles vajnicul răspânditor de cleveteli. La drept vorbind şi în zilele trecute îi ajunseră la ureche ştiri despre o seamă de sfaturi tainice ale unora dintre căpeteniile lefegiilor şi totuşi nu se întâmplase nimic osebit... De ce s-ar îngrijora acum, se întreba măritul sfetnic, care era un soi de dulău de pază al stăpânirii?! Aşa că, liniştindu-se, sfârşi prin a nu lua în seamă cele aflate.

Într-una din dimineţile săptămânii de dinaintea Rusaliilor, în rândurile mulţimii de pe ulţele cetăţii se stârni o furtună peste măsură de viforoasă. In prospeţimea boarei de dimineaţă, supt cerul însorit, plutea o încordare apăsătoare. Prăvăliile rămaseră zăvorâte, iar porţile marilor case boiereşti ferecate. Cete de oşteni, în mijlocul cărora se amestecau numeroşi târgoveţi şi ţărani, străbăteau cercetător ulţele. Slugi trimise în târg ca iscoade aduceau stăpânilor veşti din ce în ce mai îngrijorătoare.

- O gloată a răsturnat butca vel postelnicului Cantacuzino... Din fericire era goală, aşa că nu s-a întâmplat nici o moarte.

- Altă ceată pândeşte trecerea călătorilor în poarta mitropoliei. Toţi drumeţii, cu deosebire călăreţii, sunt cernuţi prin sita pazei ei... Nu se ştie pe cine anume ţinteşte să prindă!

- Gloatele cer vistieria ţării!! Ameninţă că, dacă nu li se face pe plac, o vor sparge!

Material cu drept de autor

- Alți ortaci de-ai lor încearcă să farme porțile vel vornicului Preda Brâncoveanu, dar nu prea au spor.

- Nu se mulțumesc numai să încerce, căci le-au şi fărâmat, iar casa bietului sfetnic domnesc este în jaf, adăuga un altul, luând închipuirile spaimei sale drept adevăruri.

- La Biserica Sfântul Dumitru a sărit un pâlc de furi ai uliței asupra unor cinstiți boieri; pungaşii i-au smucit din şei şi, după ce i-au dezbrăcat, i-au aruncat în bezna beciurilor mucegăite ale unei dărăpănături din vecinătate, ...

- Dar în spatele Bisericii Sfinții Împărați s-au întâmplat nenorociri şi mai de groază. Un alai, pare-se al marelui pitar Necula sau al căminarului Pană Părdescu, a fost ciomăgit fără pic de cuviință, începând cu slugile şi terminând cu stăpânul!

- Nemaiauzite fapte tâlhăreşti se petrec şi în Târgul Gloatelor. Aici s-a adunat mulțime de zurbagii care, întru reaua lor întărâtare, fac crâncene blestemății; chip de față luminată nu se poate arăta acolo fără a suferi necinstire şi batjocură!

Dar cea mai vie îngrijorare o produse vestea că zavergii ar fi pus stăpânire pe Curtea Domnească. Pe şoptite se închipuiau cele mai cumplite plăsmuiri despre întâmplările care s-ar petrece în cetate:

- Zurbagii au căzut la învoială cu străjile palatului ca să le fie deschise porțile! Lucru deloc de mirare, că doar îs de-o teapă!

- Măria Sa a fost ucis de răzvrătiți în chiar patul său de suferință!

- Nu-i adevărat! fu de părere un altul. De domn şi de palat nu s-au atins, ci au luat toate tunurile şi iarba de puşcă şi-au cărat totul în câmp, lăsând mărita Curte fără apărare!

- Au jefuit şi vistieria, văduvind țara de toate bogățiile ei!

Material cu drept de autor

Alții însă arătau că vistieria nu fusese spartă, încât ascultătorul nu mai ştia ce să creadă şi ce nu!

- Ulița Mare e plină de catifele şi alte odoare, căci, ca să şi le împartă, mişeii s-au luat la harță între ei şi, în sfada lor, le-au sfâşiat, iar apoi le-au lepădat aşa stricate în colbul drumului.

- Au dat foc palatului domnesc! se întreceau cu închipuirea cei mai speriați.

- Nici pomeneală! răspundeau cei plecați să nu dea însemnătate prea mare întâmplărilor. Ard numai câteva case boiereşti.

Zvonurile se întretăiau, dospeau, creşteau, istorisindu-se în tot locul cu înfierbântare... Pe ulițe dosnice, unii slujitori intrau, alții ieşeau din marile ogrăzi ale conacelor boiereşti, şoptindu-şi tainic la ureche ştiri despre cele văzute cu adevărat sau numai închipuite de ei. Prin gura răspânditorilor de bârfe, după cum erau firi mai mult sau mai puțin sperioase sau simțitoare, întâmplările de care făceau vorbire creşteau sau scădeau, se umflau sau se sorbeau în sine, în cumpănirile încinsei lor închipuiri.

Chiar dacă nu toate cele zvonite erau adevărate, nu încăpea îndoială că cetele de răzvrătiți stăpâneau ulițele târgului. Unele gâlcevi, urmate de bătăi şi tâlhării, izbucniră într-adevăr, dar obişnuit numai acolo unde vreun boier, prea fălos şi lipsit de simțul prevederii, cutezase să înfrunte în chip aţâţător mulțimea clocotindă. Era de asemenea adevărat că din Curtea Domnească se scoseseră tunurile şi ierbăria de puşcă, lucru petrecut de altfel în chipul cel mai paşnic, căci fusese împlinit de zavergii cu îngăduința ascunsă a străjilor. Dar răzvrătiții nu țintiseră prin aceasta să-l lipsească pe voievod de apărare, să-l ucidă sau să pregătească jefuirea vistieriei. Oştenii tulburători aflaseră cât de mult sileau dregătorii, în frunte cu vel vornicul Preda Brâncoveanu, ca să înduplece căpeteniile străjilor să îngăduie intrarea cetelor

Material cu drept de autor

lor înarmate la adăpostul îngrăditurilor, pricină pentru care se temeau ca nu carecumva divaniții, dimpreună cu slugile lor, să pună stăpânire asupra ogrăzii palatului. Slujindu-se de uneltele de război adunate acolo şi de întăriturile care o apărau, ea putea deveni de necucerit. Iar dacă încăpea pe mâna marilor sfetnici, aceştia se înstăpâneau pe deplin asupra cârmuirii şi a principelui! Deci țara ajungea la bunul lor plac. De aceea, sub privirile uimite ale măriților veliți, prevăzătorii oşteni, în înțelegere cu straja care-l păzea pe voievod, scoaseră din Curte ierbăriile de puşcă, cât şi mulțimea sculelor mari de luptă, începând cu tunurile, şi coborâră totul în albia Ialomiței, pe scurtul drum care ducea la Poarta Dealului; după care trecură calabalâcul peste apă şi-l aşezară pe celălalt mal, în plin câmp, sub pază straşnică. Alegerea locului nu era întâmplătoare. Dacă dregătorimea izbutea să pună cumva mâna pe ograda caselor domneşti, căci după cât se părea năzuia la asemenea lucru, aceasta putea fi lovită de peste râu cu tunurile, depărtarea nefiind prea mare, şi putea fi astfel redobândită. Fără aceste măsuri de prevedere palatul ar fi fost cu neputință de recucerit, fiind împrejmuit de ziduri zdravene de apărare! Numai aşa, domnul putea fi slobozit de sub stăpânirea sfetnicilor săi silnici, ce-ar fi cercat să-l ia prins!

Dregătorii întrevăzură imediat primejdia, înțelegând că însăşi spătăria mare, unde se ținea divanul, putea fi lovită cu tunurile de pe malul stâng al Ialomiței. Asta făcea nesigure adunările lor, căci mulți dintre ei ar fi putut pieri sub pereții prăvăliți, dacă oştenii se înfierbântau. Îngrijorarea creştea…

Tălăzuind ca o mare înspumată, curgând val după val prin ulițele înțesate, mulțimea se revărsa spre Cutea domnească. Locul din jur gemea de lume şi totuşi alții şi alții, lărmuind, li se alăturau celor deja ajunşi acolo.

Material cu drept de autor

- Principele şi sfatul său trebuie să ne asculte şi să ne facă dreptate! urla lumea.

Adevărul era că nu toți boierii se speriară. Pe unii primejdia nu-i spăimânta, ci le trezea plăcerea de a trăi în mijlocul primejdiilor şi gustul de peripeții care să le pună la încercare îndrăzneala şi bărbăția. Starea de neliniște şi de amenințare le întărâta simțurile şi le înfierbânta sângele în vine, ei fiind gata a înfrunta, ceea ce ei numeau, plin de dispreț, „gloata, calicimea".

Tot mai numeroşi erau aceia care se buluceau pe Calea Domnească şi pe ulița ce da spre Poarta Dealului, adică chiar la piciorul zidurilor care împresurau dinspre târg palatele princiare. Ar fi fost curată nebunie ca vreun îndrăzneț să încerce să treacă spre turnul de intrare în Curte prin acest puhoi năvalnic de lume. Mulțimea înfierbântată, nici dacă ar fi vrut, n-ar fi putut deschide drum unor călăreți sau unor rădvane... De altfel, chiar de-ar fi putut, era îndoielnic că ar fi voit s-o facă, arătând cuiva atâta cinstire! Drept aceea rămânea o singură cale de a pătrunde şi a ieşi din Curte, şi anume portița ce da spre grădinile din dumbrava Ialomiței; iar boierii care cutezau să înfrunte primejdiile şi să iasă în lume, dar rămaseră totuşi prevăzători, se slujiră de ea pentru a veni la slujbă. Dar aceştia nu erau prea mulți...

Aceşti îndrăzneți, doritori a se grozăvi cu vitejia lor, ieşeau deci din cetatea de scaun pe drumurile rămase pustii de pe urma strângerii răzvrătiților în inima târgului şi, coborând coasta pieptişă spre râu, se afundau în zăvoaiele acestuia. Ascunşi de desişuri, se furişau cu pâlcurile lor de slujitori până în minunata grădină a doamnei, aflată dincolo de zidurile de apărare. Strecurându-se printre tufişuri frumos tunse şi chioşcuri bogat împodobite, năzuiau spre portița dinspre această parte a îngrăditurilor. Ocrotiți de străjile care grijeau de venirea lor, intrau, fără a fi simțiți de zurbagii, în

Material cu drept de autor

ograda din spate şi, trecând pe lângă baia domnească clădită de Matei vodă şi printre umblători, puteau în sfârşit să ajungă la scara din dosul palatului. De aici urcau în ceardacul de la catul de sus, întins pe toată lăţimea zidirii. În sfârşit, printr-o uşă dosnică, cea prin care erau scoşi cei osândiţi la judecată, puteau ajunge în spătăria cea mare.

Doamna era ea însăşi peste măsură de îngrijată. Într-una din zilele când dincolo de zidurile Curţii se auzea din nou tălăzuind mulţimea, mărita principesă porunci ca să i se înfăţişeze unul dintre vornicii ei şi-i ceru să vadă ce se petrecea afară şi să-i desluşească cele aflate. Dregătorul îi mărturisi că îi poate înfăţişa lucrurile fără a mai ieşi pe uliţe. O înştiinţă că de câteva zile cetatea de scaun e lovită de o mare tulburare, adevărată zurbă, ce-a cuprins atât târgoveţii, cât şi oştenii; de altfel nici pe straja palatului nu se mai putea pune mare temei.

Vestea că norodul, aţâţat de lefegii, s-a răzvrătit o cutremură pe bătrână; spaima ce-o cuprinse nu cunoscu margini. Toţi ai ei fuseseră dintotdeauna înconjuraţi cu atâta preţuire şi recunoscătoare supunere, încât nu putu pricepe vestea. Nu-şi putea închipui cum de îndrăznise cineva să se abată de la cinstirea cuvenită stirpei ei?! De necrezut i se păru că tocmai lefegii, pe care-i socotise dintotdeauna desăvârşiţi întru supunere şi în care avusese o nehotărmurită încredere, au aţâţat răul în târg. Fu atât de răscolită de ştire, încât se duse neîntârziat să-şi înştiinţeze ea însăşi bărbatul.

Matei, aşezat între perine, dormita, privegheat de noul bărbier-chirurg al Curţii. Maćko, în sfioşenia lui, nu cutezase să folosească mijloace prea crude pentru lecuirea domnului, şi aceasta în vreme ce sănătatea acestuia se şubrezea pe zi ce trecea! Cu cât înrăirea devenea mai vădită, Maćko, tot mai îngrijorat, se gândea din ce în ce mai stăruitor că ar trebui să schimbe cu totul chipul de tămăduire a rănii; îşi zise că s-ar cuveni să lase gingăşia de-o parte şi

Material cu drept de autor

să se arate mai hotărât, chiar dacă acest lucru îi cerea să devină necruțător! Totuşi nu îndrăznea s-o facă, aşteptând nici el nu ştia bine ce.

La scârțâitul uşii, domnul ridică pleoapele şi, printre perdelele baldachinului, privi ostenit spre intrare. Văzând-o pe doamnă, trudindu-se, se ridică în capul oaselor. Principesa îi istorisi pe scurt, dar desluşit, cele aflate de la vornicul ei. Veştile părură să-l învioreze pe bolnav.

- Cum?! O răzvrătire?! De ce? Doamne, şi nu mă pot mişca din pat tocmai acum!

Deodată, înfuriindu-se, se întoarse spre vraciul ce-i sta alături:

- Eşti un nemernic, un nevolnic, de nu poți lecui o rană simplă! Acolo la Finta m-am înşelat asupra ta. Nu eşti bun de nimic sau poate că eşti în cârdăşie cu răzvrătiții ca să mă țineți în aşternut, ca ei, nestingheriți, să-şi poată face de cap pe ulițe!

- O nu, Măria Ta! strigă Maćko, prăbuşindu-se în genunchi lângă pat. Sunt de bună credință, doamne! Iartă-mă şi nu te îndoi de mine, luminate! se rugă el speriat şi plângător.

- Oare nu poți face nimic pentru stârpirea obrântelii?! întoarse voievodul vorba, muindu-i-se mânia.

- Doamne, ar fi ceva de făcut... începu leahul cu oarece sfiiciune, iar după o scurtă clipă de codeală adăugi totuşi:

- Dar e vorba de dureri ce trec de puterile unui om! Sunt dureri mai amarnice decât ale sfântului nostru Mântuitor... şi nu cutez a te canoni în acest chip câinesc, Luminăția ta!

Domnul se încruntă.

- Mi-e teamă că nu-mi este îngăduit să căznesc astfel ființa unui ales al Domnului şi încă a unuia din cei mai

Material cu drept de autor

de seamă pe aceste meleaguri! încercă bărbierul a se dezvinui. Iertat fie-mi gândul pângăritor! încheie el.

- Şi ce anume trebuie să faci? îi întrerupse voievodul milogeala, cu glas aspru.

- Leacurile băşicătoare se dovedesc neputincioase, nefiind în stare a pune îndeajuns în lucrare sângele, aşa că ar trebui să curățăm rana şi să tăiem cu vârful cuțitului carnea putredă. Apoi ar trebui să ardem cu fierul roşu acele părți care ar putea hrăni pe mai departe obrânteala...

- Şi alt leac nu se află? întrebă înfiorat bătrânul principe.

- Nu, Mărite! oftă cu ochii în pământ bărbierul, care îşi luase în sfârşit inima în dinți, zicându-şi că a venit vremea ca să se poarte cu principele precum ar face-o cu ultimul oştean.

- Atunci adu-ți sculele şi pune-te pe treabă! Ce mai aştepți?!

Doamna, retrăgându-se spre căpătâiul patului, ascunsă după o perdea a pologului, ca să nu poată fi zărită de soțul ei, făcu semne deznădăjduite leahului, încercând să-l înduplece ca să se lase păgubaş. Acesta însă, de astă dată, era hotărât să meargă până la capăt. Trebuia să-şi dovedească priceperea şi altfel nu o putea face.

Prefăcându-se a nu zări şi a nu înțelege semnele principesei, Maćko se închină cu inima strânsă spre patul bolnavului şi ieşi, speriat de ceea ce cutezase a înfățişa domnului, ştiind totodată că o avea împotrivă-i pe doamna Elina. Aceasta se grăbi să-l urmeze şi, oprindu-l în odaia învecinată, îl întrebă cu sufletul la gură:

- Oare Măria Sa va putea suferi asemenea chinuri? Va putea scăpa cu viață? Oare vârsta şi slăbiciunea, adăugându-se suferințelor ce le are deja, nu-i vor pricinui moartea?

Material cu drept de autor

- Asta nu o pot şti, slăvită doamnă. Viaţa şi moartea nu stau în puterea noastră, ci în cumpăna Celui de Sus. E pe deplin îndreptăţită teama luminăţiei tale şi tocmai din această pricină n-am cutezat până acum să înfăţişez cuiva o asemenea cale de tămăduire... Dar oricât de mare ar fi primejdia, trebuie să încercăm neîntârziat a lecui în acest chip rana, căci mai rău decât acum nu poate fi! În schimb, dacă nu facem această încercare, obrânteala nu va putea fi stăvilită şi va cuprinde întreg trupul şi atunci totul e pierdut! În câteva săptămâni domnul nu ar mai fi printre noi. Această încercare e ultima cale de tămăduire care ne stă la îndemână, singura care i-ar mai putea aduce mântuirea. E tot ce mai putem năzui!

Frângându-şi mâinile, doamna se înturnă în iatacul Măriei Sale. Când bărbierul se reîntoarse, acesta o rugă stăruitor şi spăşit să plece, căci nu va avea tăria să privească la cele ce se vor petrece acolo... Principesa ieşi, dar nu se înturnă în odăile ei din casa cea veche, ci, dimpreună cu unul din vornicii ei şi cu două tinere jupânesele de curte, trecu într-o cămară învecinată, aşezându-se într-un jilţ căptuşit cu catifele. Aşteptă aici să vadă ce se va întâmpla. În aceste clipe nu putea sta departe de bărbatul cu care se însoţise cu multe zeci de ani în urmă.

Pe lângă ea treceau grăbite, fluturându-şi mânecile largi şi basmalele agăţate pe umeri, slujnice tinere, îndrumate cu asprime de leah. Ele aduceau ibrice cu apă caldă, cu ceaiuri aromitoare şi felurite alte licori, văscioare cu pomezi, ploşti cu ţuică, vase cu mangal aprins, numeroase prosoape albe şi multe altele. Această foială grăbită şi neliniştită făcu să-i încolţească în suflet sâmburele unei negre presimţiri.

După ce umbletul se mai linişti, se auzi dintr-o dată, prin uşa uşor întredeschisă, un răcnet înfiorător. Era un urlet groaznic, parcă neomenesc. Nu putuse recunoaşte

Material cu drept de autor

vocea, dar desigur că era a voievodului... Cineva dintre însoțitorii principesei, bănuind că vor urma şi alte țipete, se grăbi să împingă canatul, zăvorându-l pe deplin. Cu toate acestea, urletele răzbăteau prin lemnul gros de stejar şi prin zidurile zdravene de cărămidă, ca un muget îndepărtat al unui zimbru rănit. Bătrâna se albi la față. Străjerii care păzeau iatacul, unii dintre ei aflați chiar în odaie, încremeniseră ca nişte stane de piatră, care parcă nici măcar nu mai răsuflau, căci aleasa apropiere a înaltei doamne le trezea o adâncă sfiiciune. O priveau cu coada ochiului, fără să îndrăznească să o atingă, ca s-o sprijine, nici chiar atunci când, făcându-i-se rău, se muie şi fu gata să cadă în nesimțire, prăvălindu-se din jilț. Din fericire cele două nepoate care-o însoțeau, Anghelina şi Marica, mai puțin pătrunse de sfioşenia care o simțea oricine în apropierea principesei, o prinseră la timp şi, fără să-i mai ceară îngăduința, o purtară pe brațe până în iatacul ei din palatul învecinat şi-o întinseră pe pat. Fură ajutate de vornicul doamnei şi de un străjer din tinda iatacului domnesc, căruia cel dintâi îi făcu un semn de îndemn, mişcând din sprâncene şi aruncându-i o poruncă din priviri.

În vreme ce bărbierul hăcuia pe domn cu înaltă învățătură de casap, acesta era treaz, doar amețit în oarece măsură, întrucât fusese îndemnat să bea câteva ulcele de țuică. Truda chirurgului se prelungi mai bine de-un ceas. După crâncena măcelăreală doftoricească, suportată cu destoinicie de principe, acesta se simți sfârşit. Mirosul de sânge, de carne arsă, fumul de mangal, aburii de apă clocotită, băutura, toate îl amețeau, îi dădeau un simțământ de pieire. Priveliştile din odaie păreau să se fi pierdut în negură, învârtindu-se în jurul său într-o rotire smintită. Leşinase de câteva ori, dar nici clipele de trezire nu închipuiau o deplină revenire în fire. Cu încetul foiala din

Material cu drept de autor

jurul său se stinse, iar el începu să se liniştească, dar durerea continua să-l chinuiască îngrozitor.

Noaptea fu cuprins de un somn de tot adânc, fără vise, cum nu mai avusese de ceva vreme. Maćko, pierit parcă, îl priveghea cu sufletul la gură, la lumina unei candele. Se temea că bătrânul nu va face față groaznicei încercări, iar el va plăti oalele sparte. Totuşi se înfricoşase degeaba. A doua zi domnitorul se trezi întremat şi ceru unor paici ca, sprijinindu-l de subsiori, să-l plimbe prin tot şiragul de odăi lăuntrice ale iatacului său. Bătrânul se arătă mulțumit, căci, deşi rana din genunchi îl mai durea destul de tare, putuse totuşi să se ridice din pat şi să umble, chiar dacă o făcea cu sprijinul altora.

Roadele se văzură mai limpede după numai câteva zile. Fierbințeala încetă, iar Măria Sa nu mai avea clipe când aiurea. Ba în zilele următoare nu numai că izbuti să se ridice singur din pat şi, şchiopătând amarnic, să se plimbe puțin prin iatac, ci trecu chiar în spătăria mică, aflată de cealaltă parte a tindei din fața odăii în care bolea. Totuşi această trudă îl obosea şi iar trăgea la pat.

După ce se mai întremă puțin, chemă la sine, în cămara sfatului său de taină, vel logofătul şi vel vornicul şi le ceru ştiri despre cele petrecute în târg şi lămuriri despre ceea ce au făcut pentru a pune stavilă mulțimii cârcotaşe. Din jilțul în care se înfundase, îi cerceta cu asprime şi pufnea nemulțumit de răspunsurile lor. Îi era limpede că boala, neputința de a ieşi în divan şi în târg, în văzul lumii, întărâtase mulțimea, dându-i îndrăzneala de a înfrunta stăpânirea! Împrejurarea că din chiar Curtea sa fuseseră scoase tunurile, ghiulelele şi ierbăria de puşcă trebuitoare, i se păru de neînchipuit, cu atât mai mult cu cât cei doi dregători scoteau la vedere cu îndărătnicie primejdia pe care îndeobşte o închipuiau pentru țară luptătorii pedestraşi şi cu deosebire lefegii şi stăruiau pentru stârpirea lor. Şi mai

Material cu drept de autor

îngrijorător era că tunurile, duse în câmp, de cealaltă parte a Ialomiței, erau ațintite asupra Curții! Era un lucru nemaiauzit!!

Chemă apoi în spătăria mică pe vel armaş şi pe agă, spre a le cere socoteală de cele care se petreceau în cetate. Îi luă la rost atât de neîndurător, încât cei doi sfetnici făceau fețe-fețe. În vreme ce aga dădea din colț în colț, neputând înşira pilde de ceea ce făptuise spre a linişti lumea, armaşul începu să se laude cu grozăviile la care se dedase spre a băga lumea în sperieți. Stărui cu deosebire asupra istoriei care zugrăvea chipul cum nimicise deputația răzvrătiților, care i se înfățişase, şi cum îi plimbase prin târg pe cei sluțiți, ca să le fie şi altora de pildă şi învățătură!

- Şi i-ai liniştit sau mai degrabă i-ai ațâțat şi mai rău?! făcu Matei vodă, supărat de cruzimile pe care era silit să le asculte.

După ce se lămuri de la dregători asupra stării de cuget a celor de pe ulițe, îşi zise că, neîntârziat, trebuie să găsească nişte căi de a struni răzvrătiții. Dar era nevoie ca şi divaniții să fie ținuți în frâu, împiedicându-i să mai dea legiuiri care întărâtau gloata, dar se cerea ca şi aceasta să fie adusă la bună rânduială. Dar pentru a-şi putea înfăptui toate aceste socotințe, era musai ca să părăsească pe deplin şi pentru totdeauna patul şi să arate întregii suflări că este bine şi că nu are de gând nici să pună mâinile pe piept şi nici să se lase călcat în picioare.

Chemă de aceea pe Maćko. Acesta, aflat în tinda spătăriei mici, se înfățişă pe dată. Matei îl privi cu asprime:

- Nu prea sunt mulțumit de tine. Acolo la Finta mi-ai părut mai destoinic, dar aici la palat m-ai dezamăgit! Ei bine, ca să te iert, îmi vei da toate leacurile care crezi că mi-ar folosi ca să mă ridic imediat şi cu totul din pat! Vreau să nu mai zac! Îmi faci toate oblojelile de cuviință pentru asta! Dar nu uita că duminică, de Rusalii, vreau să cobor pe

Material cu drept de autor

picioarele mele la biserică şi să stau netulburat în jilț până la sfârşitul sfintei slujbe!

Îngrozit Maćko încercă să se dezvinovățească:

- Dar, Doamne, nu e timp îndeajuns pentru tămăduire! În puținele zile rămase nu pot făptui minuni!

- Ba să poți! i-o retează scurt Matei vodă. Încearcă, iar de nu vei reuşi, atunci capul îți va sta unde-ți stau picioarele!

Omul ieşi năucit din spătărie, întrebându-se disperat ce leacuri ar putea să-i dea domnului, încât, cel puțin de Rusalii, să-l facă să pară întremat şi volnic! Ştia el unele, dar înrâurirea lor nu dăinuia vreme prea îndelungată, drept care se întrebă: „Dar mai târziu, când va urma o nouă prăbuşire, ce mă fac?! Ceaiurile ce le cunosc îi vor da vremelnic simțământul de vânjoşenie, dar după aceea?!" Totuşi nu avea de ales. Se duse în ograda gospodărească din spatele palatului, unde, într-una din casele de acolo, îşi avea odaia, care slujea şi de spițerie princiară. Căută în grabă prin desagi ierburile şi semințele trebuitoare...

Mulțumită leacurilor leahului, în dimineața Duminicii Rusaliilor principele putu coborî din iatacul său în biserică, sprijinit din părți de doi paici, care-l purtau aproape pe sus. E adevărat că şchiopăta, dar altfel părea că merge destul de drept. Temător că s-ar putea întâmpla o nenorocire, vel postelnicul Cantacuzino rândui în jurul său încă vreo zece postelnicei, cu toiege mândre, bătute cu argint, dăscăliți anume, ca, la cel mic semn de slăbiciune ce l-ar arăta domnul, să sară în ajutorul icioglanilor care-i stăteau pe laturi, de reazăm. Însă Măria Sa nu avu nevoie de ajutorul lor, grijile dregătorului dovedindu-se de prisos.

În acea zi de pomină, Matei vodă ieşi deci din iatac, străbătu odaia divanului, la acel ceas goală, şi apoi ceardacul de lemn, aridicat pe un stâlp de zidărie, care lega prin văzduh palatul de Biserica Mare a Curții. De aici ieşi în

Material cu drept de autor

cafasul dinspre pronaos, unde, ascunsă după o măiestrită împletitură de stinghii de lemn minunat cioplite, ca să nu poată fi zărită de jos, din naos, îl întâmpină principesa, dimpreună cu jupânesele ei de slujbă. Acestea din urmă erau îndeobşte fete de neam rămase orfane şi cam scăpătate, pe care ea le luase de suflet. De față erau însă şi unele din nevestele marilor dregători, care se dădură cu toatele cuviincios de-o parte, ca să-i îngăduie să treacă. După ce le primi plecăciunile, coborî treptele spre jilțul domnesc pe care şezu, spre înmărmurirea întregii adunări, până la sfârşitul slujbei, fără să se clintească şi fără a da vreun semn de slăbiciune.

Numai Maćko, tupilat după un stâlp, cu inima cât un purice, îşi făcea cruce cu limba în gură, rugându-se lui Dumnezeu ca principele să nu se lase cumva doborât. Din ascunzătoarea pe care şi-o găsise, nu-l scăpa din ochi şi se ruga mutește pentru sine şi pentru el. Spre uşurarea sa, slujba sfârşi cu bine.

Când domnul se ridică din jilț, urmând învățăturile primite, câțiva tineri postelnicei, dintre cei dăscăliți de mai-marele lor, se repeziră să-l sprijine, dimpreună cu paicii anume orânduiți pentru asta. Matei, parcă supărat, îi împinse pe toți de-o parte cu o vânturare a mâinii şi, ținându-se temeinic cu mâna de parmalâc, urcă singur, şchiopătând, scara din spatele scaunului domnesc, până ce se făcu nevăzut după grătarul de lemn al cafasului, care ajungea până în tavan, ferind doamnele de priviri neruşinate, ca în geamii. De aici îngădui icioglanilor să-l sprijine de subsiori, lăsându-se cu toată greutatea asupra lor. Ajuns în iatac, mai mult dus pe sus, se prăvăli sleit în pat şi-l chemă la sine pe Maćko.

E drept că domnului i-ar fi plăcut să rânduiască mai departe şi mare petrecere la Curte, după datină, dovedind tuturor cât de mult se întremase. Din păcate se

Material cu drept de autor

simțea prea istovit şi lucrul s-ar fi băgat de seamă, stricând credința în vânjoşenia sa, credință pe care tocmai sârguise a o sădi în cugetul celor care-l văzuseră mai devreme. Dar trebuia să îndreptățească în vreun fel pricina pentru care ospățul nu se ținea, dar în aşa fel încât să dea un alt înțeles lucrurilor, spre a ascunde adevărul legat de neputința sa.

Negăsind alt pretext mai bun pentru răstălmăcire, trimise vorbă sfetnicilor săi, rămaşi în aşteptare, că, ghicindu-le dorința tainică de a se desfăta cu plăcerile praznicului dimpreună cu cei dragi, neveste, prunci şi alte neamuri, spre a nu-i dezamăgi, îi iartă în acea după-amiază de îndatoririle slujbei. Dar pentru a nu călca nici obiceiul, cugetase a amâna sindrofia de la palat pe a doua zi, adică aceasta să se ție de lunea Sfintei Treimi, când erau cu toții poftiți a se veseli dimpreună cu Măria Sa, întru cinstirea praznicului abia trecut.

Matei vodă ştia că, de teama celor petrecute în târg, o seamă dintre dregătorii săi plecaseră pe la moşii, iar alții nu îndrăzneau să mai umble pe ulițe spre a i se înfățişa. Băgase de seamă acest lucru şi în răstimpul slujbei, când unele strane rămăseseră goale. Îngrijorat că s-ar putea ca prea puțini să răspundă poftirii sale, porunci celor rămaşi în târg, sub amenințarea unor straşnice pedepse, să fie de față la petrecerea ce-o rânduise. Pricina poruncii, pe care însă n-o putea mărturisi deschis, era aceea că avea nevoie de cât mai mulți martori față de care să-şi poată dovedi destoinicia trupească, pe care boala, chipurile, nu i-o măcinase. Iar privitorii trebuiau să ducă vestea...

După ce isprăvi cu născocirea pretextelor pentru a îndreptăți amânarea îndătinatei sindrofii, se întoarse spre bărbierul rămas lângă patul său:

- Îmi place ce-ai făcut din mine! Dar bagă de seamă! Mâine, la paranghelia ce-o vom face la Curte

Material cu drept de autor

dimpreună cu toți boierii, vreau să am puterile şi destoinicia pe care le-am dovedit azi la biserică.

- Îmi voi da toată silința! oftă îngrozit bărbierul.

Şi doamna Elina fu ispitită să orânduiască un ospăț asemănător în cinstea însănătoşirii soțului ei şi pofti toate nevestele marilor dregători la o mare sindrofie muierească, dar unul dintre vechilii ei o preveni că cea mai mare parte a jupâneselor de neam, de spaima tulburărilor din târg, fugiseră pe la moşii, încât nu prea avea cu cine ține praznicul. De altfel, de mai multe zile, putuse şi singură băga de seamă multe goluri în jilțurile boieroaicelor ei de slujbă. Făcând socoteala celor rămase, principesa, dezamăgită, se lăsă păgubaşă!

A doua zi, e drept cu oarece întârziere, principele păşi hotărât în odaia cea mare a divanului domnesc, în care fuseseră întinse mesele, ocupându-şi locul cuvenit în capul lor. Cum în acea dimineață tocmai intrau în ultima săptămână de câşlegi de dinainte de postul Sânpetrului, mâncarea fu multă şi felurită, temeinic udată cu cele mai alese vinuri din beciurile domneşti, încât petrecerea curse cu multă însuflețire. De aceea mesenii primiră cu mare părere de rău timpuria plecare a domnului. Adevărul era că acesta nu voi a zăbovi prea mult, de teamă că, până la urmă, ar putea da vreun semn de slăbiciune. Dar nu-i venea la socoteală să mărturisească deschis pricina grabei, căci ar fi stricat credința pe care tocmai se căznea s-o făurească. De aceea, pentru a-şi dezvinui aridicarea de la masă, vorbi despre nevoia de a lua neîntârziat măsuri de liniştire a târgului, dar îi pofti pe oaspeți să chefuiască mai departe, nelăsându-se stânjeniți de lipsa sa, îndreptățită de anevoințele prin care trecea obştea. Deci, după aceste lămuriri, ajutat de paici, ieşi din odaie, şchiopătând. Dăduse martorilor măsura forței sale trupeşti şi sufleteşti şi socoti că, până una-alta, ceea ce făcuse era de ajuns.

Material cu drept de autor

Boierii erau îngrijorați de reîntoarcerea principelui printre ei. Semnele sale de întremare nu-i încântau, căci, după cât se părea, vremea cât divanul orânduise neîngrădit treburile țării era pe cale să apună.

Marți însă, vlăguit de atâta trudă, Matei vodă nu părăsi patul nici dimineața şi nici în vremea după-amiezii; rămase zăvorât în iatac şi în ziua următoare. Maćko, pentru a nu-şi zădărnici izbânda de duminică şi de luni, se gândi că e de a sa datorie să lămurească în aşa fel lipsa principelui, încât slăbiciunea acestuia să fie ascunsă. Drept care făcu cunoscut Curții că, deşi domnul era refăcut, din prevedere, i-ar fi dat leacuri adormitoare, ca să-l împiedice să se mai întreacă cu osârdia, căci în zilele de dinainte nu prea ținuse măsura, ceea ce i-ar fi putu dăuna.

Dovezile de destoinicie trupească, pe care voievodul se căznise să le arate în fața apropiaților săi, rămaseră din păcate cunoscute aproape numai sfetnicilor şi slujitorimii. Prea puține zvonuri legate de strădania sa trecură dincolo de zidurile palatului domnesc, ori el era încredințat că, chiar şi numai vestea sculării sale din pat, va duce în mare măsură la reînturnarea liniştii şi bunei rânduieli în țară. De aceea răsunetul restrâns al sârgului său îl dezamăgi, căci îi dejuca plănuirile, nefiind de ajuns pentru a schimba starea de cuget a obştii. Deci era departe de a-şi împlini năzuințele! Pentru a da roadele dorite, zvonurile trebuiau grabnic sporite; era nevoie ca în primul rând oamenii de rând să afle de înzdrăvenirea sa, altfel truda de a apărea din nou printre sfetnici rămânea zadarnică. Deci ca să-şi poată atinge cu adevărat ținta, istoria celor petrecute la Curte trebuia să răzbată cu deosebire în gloate, iar singurul mijloc de a înfăptui acest lucru stătea în puterea slugilor, care aveau legături trainice în această lume; drept care taman ele fură îndemnate să sârguiască la răspândirea ştirii prin târg. Până la urmă, în temeiul acestei strădanii, vestea

Material cu drept de autor

se răspândi, e drept, în măsură mai mare, dar nu avu urmările dorite, căci nu stinse, ci întărâtă frământările.

Oştenii şi târgoveţii îşi puseră mari nădejdi în scularea domnului, socotind că, prin aceasta, vremea silniciilor dregătoreşti va înceta şi se va reveni la viaţa statornică şi la judecăţile cumpănite după dreptate de dinainte. Dar, pentru a drege cele deja stricate, nu era îndeajuns ca acesta să se întremeze şi să ia cârmuirea în mâinile sale. Tot mai mulţi erau aceia care credeau că el trebuia înştiinţat de relele tocmeli făcute de divan în vremea bolii sale, căci desigur dregătorii se feriseră să-i spună totul aşa cum se petrecuse, măsluind în câştigul lor înţelesul celor întâmplate în ultimul timp. Deci pentru a îndrepta toate strâmbătăţile, era nevoie ca voievodul să fie smuls de sub poala înrâuririi sfetnicilor lui. Dar pentru a-l scoate la lumina deplinului adevăr, se cuvenea ca jalbele mulţimii să răzbată până la picioarele scaunului său. Iar această năzuinţă nu se putea împlini decât printr-o deputăţie a pedestrimii, care, înfăţişându-i-se, să-i facă cunoscute lucrurile aşa cum au fost, înlăturând răstălmăcirile şi plăsmuirile divanităilor. Iar gândul de a găsi o cale de a ajunge la principe nu linişti, ci mai degrabă aţâţă cugetele, şi aşa destul de tulburate, încât frământările de pe ulițe, în loc să scadă, se înteţiră.

Tocmai în temeiul unor asemenea judecăţi, care începură a se auzi tot mai des pe ulițe, căpeteniile oştenilor hotărâră a se întruni încă odată, spre a se povăţui întru aflarea unei ieşiri, care să le îngăduie să-şi împlinească dorinţele. De aceea se adunară în ascuns într-o căsuţă din mahalaua lefegiilor sârbi.

- Păi, după ce fraţii noştri au fost fie măcelăriţi, fie batjocoriţi de armaş, nu cred că ne va fi uşor să înjghebăm o nouă deputăţie, care să cuteze a se înfăţişa domnului! oftă un căpitan, îngrozit de putinţa a fi ales mădular al unei asemenea solii către stăpânire.

Material cu drept de autor

- Va trebui ca nimeni să nu fie vârât silnic între aceia care vor merge la domn. Să se ducă numai cei care o doresc şi care cutează a înfrunta primejdia! încercă iuzbaşa Radu să reîntoarne lucrurile în cursul lor firesc.

- Dar cum să intrăm la Curte şi apoi în palat?! se minună un altul.

- Nu rămâne decât să cădem la învoială cu fruntaşii străjii palatului, care sunt de slujbă. Doar îs de-ai noştri şi au aceleaşi năzuințe ca şi noi! Aşa că n-are rost să ne facem griji legat de ei! Ne vor înțelege şi ne vor ajuta!

Urmările acestui sfat se văzură deîndată după aceea. În miercurea de după Rusalii, pe la al cincilea ceas al zilei[25], când sfetnicii domneşti, care se încumetară să mai iasă din case, se găseau întruniți în spătăria mare, dinspre poarta palatului se auzi ceva larmă. Dregătorii, speriați deja de cele ce se petreceau pe ulițe, săriră îngrijați la îngustele ferestruici ale odăii, dintre care numai două dădeau drept spre ogradă, celelalte deschizându-se într-o parte, spre acoperişul Bisericii Mari domneşti, aflate alăturea cu palatul. Cum ochiurile ferestrelor erau acoperite cu hârtie ceruită, care lăsa să pătrundă înăuntru, în plină zi, numai atâta lumină cât să-ți îngăduie să vezi în jur, boierii nu putură privi afară, trebuind să deschidă larg canaturile.

Supt ochii lor uimiți, porțile Curții se deschiseră, lăsând să intre câteva rânduri de dorobanți, înveşmântați în mundirele vinetii ale breslei lor şi altele de seimeni, care se puteau recunoaşte după straiele roşii ce le purtau. În chip de neînțeles, străjile, în loc să încerce a le sta împotrivă, spre a le stăvili mersul, se înşirară de-o parte a turnului de intrare, primindu-i pe ceilalți ca pe nişte oaspeți. Mulțimea pătrundea tot mai adânc în ogradă, până ce vârful şirului

---

[25] Celui de al cincilea ceas al zilei, numărat după felul de socotire a timpului de acum mai bine de trei sute de ani, îi corespunde astăzi ora 11.

Material cu drept de autor

ajunse prin dreptul pridvorului palatului celui vechi, iar coada rămânea dincoace de Biserica Mare domnească. Oamenii mărşuiră într-o rânduială fără cusur, până ce primiră porunca de a se opri. În afara zarvei pe care o stârneau, purtarea lor dovedea o neaşteptată ascultare şi supunere, încât n-ai fi zis că fac parte dintre zavergii.

După ce convoiul se sfârşi, porțile fură din nou ferecate, spre a zăgăzui târgoveții care se înghesuiau afară pe uliță, fiind şi ei gata de a intra. Prin cele două ferestre înguste dinspre ogradă numai câțiva boieri, cei din față, putură privi afară, istorisindu-le şi celorlalți ceea ce vedeau. Urmăreau cu înmărmurire aşezarea oştimii, fără a fi în stare să-şi închipuie ce avea de gând aceasta.

După ce şiragurile de bărbați se opriră, un iuzbaşă ieşi din mulțime şi, urcându-se pe treptele de jos ale scării de piatră care ducea spre foişorul din față al palatului celui nou, strigă în aşa fel încât să fie auzit de toți:

- Eu nu mă tem, nici de-ar fi să pățesc ca frații noştri care s-au dus la armăşie! Voi a fi într-aceia care se vor înfățişa domnului! Cine mai vrea să vină, să treacă aici lângă mine!

În clipele următoare, din numerosul pâlc orânduit în ogradă ieşiră şi alți oşteni de felurite ranguri şi se îndreptară spre piciorul scării. Erau îndeajuns de mulți aceia care se auzeau rostind:

- Vin şi eu!

- Vin şi eu!

În scurt timp se adună o ceată de câteva duzini de obraze.

- Cred că suntem destui! hotărî la o vreme iuzbaşa. Acum haideți să mergem la domn! şi-o porni în fruntea celorlalți spre foişorul de la intrarea catului de sus al palatului, urcând scara piezişă.

Boierii nu-şi credeau ochilor.

Material cu drept de autor

- Auzi neobrăzare! Au ajuns opincarii să năvălească în palat!

- E de neînchipuit una ca asta!

Şi, socotind că solia va veni cu jalba în divan, unul din privitori adăugi:

- Să le facem o întâmpinare de pomină.

Dregătorii trecură în odaia de primire a catului de sus, în pereții căreia se deschideau trei uşi. Una dădea spre foişorul spre care urcau jălbaşii şi prin care aceştia urmau să păşească în palat. Apoi alta se afla la mijlocul peretelui din dreapta intrării şi dădea într-o cămăruță de aşteptare pentru pricinaşii ce urmau a intra la judecată, cămăruță din care se ajungea în spătăria mare, loc în care se ținea divanul domnesc. Cea de a treia uşă se deschidea în peretele din stânga, spre colțul din fund şi dădea într-o odăiță mai strâmtă din care se trecea în mică tinda dintre spătăria mică şi dormitorul domnesc; tot din această din urmă tindă se putea răzbi şi în şiragul celorlalte cămări de dinlăuntru ale iatacului princiar, înşirate pe latura din spate a palatului.

Divaniții ieşiră în fața uşii din dreapta, gătindu-se să le reteze neobrăzaților musafiri semeția şi să-i împiedice totodată să intre în spătăria cea mare. Marele divan judecase odată pricina lor, deci nu mai aveau ce căuta aici; pe deasupra dregătorii voiau să arate acestei gloate trufaşe că nu se sperie de strânsura din ogradă.

Deputăția se ivi în deplină rânduială prin uşa dinspre foişor. Sfetnicii, care după datina Curții nu purtau asupra lor nici un fel de scule de război, se foiră puțin neliniştiți, văzând că ceilalți păstraseră spadele şi jungherele la centură. Din nou se arăta, după cum se întâmplase şi cu prinşii din zilele trecute, că oştenii nesocoteau cu nepăsare şi bună ştiință obiceiul care nu îngăduia intrarea cu arme în ograda domnească, necum în palat; era ştiut de toți că portul acestora era îngăduit numai străjerilor, dar şi lor, numai dacă

Material cu drept de autor

se aflau în slujbă în acea săptămână! E drept că mulți dintre cei de afară făcuseră de mai multe ori parte din paza palatului, deci intraseră ades în ogradă încărcați cu tot tacâmul de război, dar acum nu erau de rând, deci nu le era îngăduit să se arate astfel în acest loc. Dar divaniții, după o scurtă şovăială, nu dădură înapoi în fața lefegiilor care intrau; erau încredințați că gloata de rând nu va cuteza să ridice mâna asupra lor, domni atât de mari ce aflau. Cu atât mai mult, cu cât purtarea celor de afară părea destul de smerită, nimeni neîngăduindu-şi să strice rândul. Drept care rămaseră nemişcați, aşteptând ca nou-veniții să-şi aridice cuşmele şi să li se închine.

Dar, spre nețărmurita lor uimire, bărbații nu-i luară în seamă, ci trecură prin față-le de parcă nici nu i-ar fi văzut acolo, îndreptându-se hotărât spre uşa din stânga, prin care se putea ajunge la spătăria mică. În trecere nu-şi scoaseră smerit baretele din cap şi nici nu se ploconiră după cuviință!

Când canatul greu de stejar, bătut cu ținte şi brâuri de fier frumos împodobite, scârțâind trudnic, se închise în urma oştenilor, divaniții, care nu-şi puteau reveni din înmărmurire, se reînturnară în spătăria cea mare. Nu le venea să-şi creadă ochilor. Nu înțelegeau cum de fusese cu putință atâta neruşinare! Larga odaie a adunării fu potopită de strigătele lor de ciudă şi de mânie.

Auzind tropăituri şi şuşoteli, bărbierul Maćko ieşi din iatacul principelui, lăsând în urmă uşa întredeschisă.

- Dă-te de-o parte, că vrem să vorbim cu Măria Sa.

- Bine, dar asta nu se poate, căci puțin mai devreme, pentru a-i alina durerile, i-am dat nişte licori adormitoare şi l-am silit să bea şi o ulcică de țuică. Acum o să doarmă neîntors câteva ceasuri şi nu poate fi trezit în nici un chip. Poate mai târziu, spre seară, să puteți vorbi cu

Material cu drept de autor

Înălțimea sa. Dar mai sigur mânie... rosti mâhnit leahul, care, tot lefegiu fiind, îi înțelegea pe ceilalți.

Prin uşa rămasă în parte deschisă, noii veniți văzură patul voievodului învăluit de un măreț polog, iar printre plăpumi deslușiră chipul livid al acestuia.

Mădularii soliei se priviră întrebător. Ce era de făcut?! Intraseră într-un amarnic impas. Cu mâna goală nu se puteau întoarce la ceilalți, care-i aşteptau în curte şi care-şi puseseră toate nădejdile în ei. Apoi nici ei nu puteau zăbovi în tindă până seara şi nici cei de jos, de bună seamă, nu se puteau stăpâni în asemenea măsură, încât să stea liniştiți afară atâtea ceasuri. O nedorită şi prelungă amânare le putea pune acestora răbdarea la încercare, ceea ce îi putea îndemna la cine ştie ce ieşiri nesăbuite.

- În cămările țării sunt dosiți banii stăpânirii! Deci să ne ducem la vistier şi să-i cerem partea ce ni se cuvine sau, dacă n-om izbândi cu vorba, să spargem haznalele cu odoare, că doar ne stau la îndemână, de vreme ce se află în catul de sub noi! cugetă cu voce tare unul dintre ei.

Soții săi înțeleseră repede că trebuie să împlinească în vreun fel aşteptările celor care rămăseseră în ogradă, iar silirea vistiernicului de a face plățile ar fi închipuit cea mai bună ieşire din încurcătură.

Trecură din nou în tinda de întâmpinare de la intrarea în catul de sus al palatului, iar de aici se îndreptară spre spătăria mare unde dregătorii lărmuiau, arătându-şi cu toții mânia față de nemăsurata obrăznicie a calicilor de pedestraşi, care nici nu catadicsiră să-şi ridice cuşmele în fața lor! Când deputația intră fără veste în întinsa cămară, toate vocile se frânseră dintr-o dată, aleasa adunare amuțind cu totul.

Fruntaşii oştimii trecură printre stranele în fața cărora stăteau în picioare dregătorii, înşirați după rangul lor. De multa supărare care-i încerca, nu apucaseră să se aşeze.

Material cu drept de autor

Musafirii nepoftiți o porniră în lungul odăii, părând a se îndrepta spre scaunul domnesc, aşezat la mijlocul peretelui din fund; acesta era însă gol. Alăturea, în stânga, se găsea scaunul Preafericirii sale, chiriarhul Ungrovlahiei, chir Ştefan, aflat în acea clipă de față. Spre înciudarea şi nedumerirea mitropolitului, care, ca mai-marele adunării, se aşteptase ca lui să i se plece noii veniți, aceştia nu se îndreptară spre el, ci se opriră înaintea jupânului Ghinea Brătăşanu Țukala, strana căruia se găsea în imediata sa vecinătate, dar ceva mai într-o parte, ca boier de frunte ce se afla.

- Vistiernice!! urlară câțiva dintre ei cu o voită lipsă de cuviință, lăsând de-o parte toate semnele de curtenie care s-ar fi cuvenit să le folosească în fața unui domn atât de însemnat. Vistiernice, te poftim să ne dai banii care ni se cuvin, altfel te ducem prins în fața fraților noştri din ogradă, să te judece ei!

Cum Ghinea ştia, ca şi ceilalți de altfel, că deputația mersese mai înainte la domn, bănui că acesta se împotrivise dorințelor lor, de vreme ce se întorceau să-i cerşească bunăvoința. Gândul acesta îi spori neînfricarea, aşa că le răspunse disprețuitor:

- Pentru voi nu sunt bani! Îi veți primi atunci când Măria Sa îmi va porunci aceasta!

Iuzbaşa se repezi înainte, cu mâna întinsă, gata să-l prindă de piept. Sfetnicul se feri şi, văzând că însoțitorii acestuia îşi zăngănesc spadele, socoti mai prevăzător să se tragă spre fundul odăii, luând-o aproape în fugă spre colțul din dreapta jilțului domnesc, spre a se opri dincolo de pologul de catifele ce-l învăluia. În acel loc se găsea o uşă care da spre iatacul princiar. Cum oştenii amenințau să năvălească spre el, Ghinea strigă fârtaților săi, cerându-le sprijinul:

Material cu drept de autor

- Doar n-o să mă lăsați pe mâna nespălaților ăstora! Nenorociții nu mă batjocoresc numai pe mine, ci mânjesc obrazul întregului divan!

Însă, spre ciuda sa, nimeni nu se mişcă, nimeni nu încercă să-i vină în ajutor. Văzând că potrivnicii se apropie, se întoarse şi o zbughi iepureşte pe uşa lângă care se oprise nehotărât câteva clipe, uşă pe care o trânti apoi cu o bufnitură răsunătoare în urma sa.

Lefegii rămaseră o clipă descumpăniți. Li se părea o lipsă de cuviință față de domnie, o pângară şi o sfruntare a Măriei Sale ca să-l urmeze pe dregător în odăile lăuntrice ale palatului, parte a iatacului principelui. În clipele lor de şovăială, marele armaş, care-şi avea strana undeva spre intrare, destul de departe de scaunul voievodal, veni din urmă şi, după ce smulse cârja bătută cu argint a marelui postelnic, semn al dregătoriei sale, încercă să taie drumul oştenilor, care păreau hotărâți să pună mâna pe fârtatul său de divan. In chip de spadă, spre a-i îndepărta, flutură înspre ei toiagul pe care se înstăpânise puțin mai devreme. După un foarte scurt răstimp de uimire şi nehotărâre, aceştia se dezlănțuiră asupra sa. Cu câteva lovituri de spadă retezară cârja postelnicească. Rămas cu un ciot în mână, armaşul îşi dădu seama că e lipsit de orice mijloc de apărare în fața năvălitorilor furioşi şi nu văzu altă mântuire, decât să fugă el însuşi prin uşa prin care dispăruse puțin mai devreme fârtatul său.

Dregătorii, deşi erau şi ei oameni ai armelor, rămaseră înlemniți. Aşa ceva nu mai pomeniseră: nişte sărăntoci să cuteze a ridica mâna asupra unui mare boier, şi încă a unui sfetnic de întâiul rang, şi asta în mijlocul divanului celui mare!!! Parcă se dăduseră cu josul în sus toate cele statornicite în legătură cu rânduiala țării şi a cârmuirii! O asemenea nemaiauzită sfruntare le dădu fiori, unii fiind cuprinşi chiar de frică, ştiind că se găseau lipsiți de

Material cu drept de autor

apărare în fața unor oameni dezlănțuiți, care le plimbau spadele pe sub nas şi care, pe deasupra, mai erau sprijiniți de afară de o întreagă armată!

Vel logofătul Radu Cocorăscu încercă a liniști lucrurile:

- Nu puteți cetlui pe cineva în palat fără voia Măriei Sale. Asta ar însemna o nesocotire a domniei. Fiți ascultători, cuminți şi duceți-vă cuviincios la ale voastre, căci aşa se cuvine unor supuşi ai măritului voievod!

Cei din deputăție îşi înfrânseră sfioşenia în fața uşii închise a iatacului domnesc şi porniră pe urma fugarilor. Vel vornicul Preda Brâncoveanu, deşi îmbâcsit de prejudețele obişnuite cinului său şi de gândul că gloatei nu îi e îngăduit de a se atinge de fruntaşii țării, privind în urma oştenilor care dispăreau în odaia învecinată, rugă pe Dumnezeu ca aceştia să-i prindă pe cei pe care-i vânau. Nici nu bănuia că, după nici doi ani, aceeaşi gloată disprețuită, nu numai că se va atinge la fel de amarnic de el, dar îi va veni de hac şi feciorului său, Papa, pe care-l va tăia. El însuşi va scăpa cu viață numai după plata unei grele răscumpărări! Acum însă, socotea că, dăruind mulțimii adunate în ogradă, drept jertfe, pe cei doi, furia gloatei putea fi abătută, izbăvind palatul şi totodată boierii de divan. Desigur că nu era vorba de o izbăvire deplină, ci doar de o amânare a deznodământului, atâta vreme cât tunurile se aflau în mâna zavergiilor şi erau îndreptate asupra Curții. Pe deasupra le dorea tot răul acestor fârtați, cu care trebuise să se înfrățească de nevoie, căci îi erau cu totul nesuferiți, şi-l umpleau de nețărmurită scârbă, căci vedea în ei doar nişte căpătuiți dezgustători, băgați între ei, cei de viță veche, boieri adevărați, ca nişte buruieni care le stricau bunul renume. În fundul sufletului aproape se bucura de hăituirea lor.

Material cu drept de autor

În întâia odaie în care intrară, urmăritorii văzură doar nişte sipete şi nişte veşminte preţioase agăţate la vedere. Căutară prin toate locurile ce-ar fi putut sluji drept ascunzişuri, dar nu-i găsiră pe fugari. Nu-i zăriră nici în odaia a doua şi nici într-a treia. De aici ajunseră în tinda în care fuseseră mai devreme, care da pe de-o parte spre spătăria mică, iar pe de alta spre iatacul princiar. Începură prin a privi în prima dintre cele două odăi rămase, fără a intra. Aceasta era vădit goală. Nu mai rămăsese nescotocit decât iatacul. Deschiseră uşa şi în faţa lor apăru bărbierul leah.

- Unde sunt?! întrebară oştenii cu voce ridicată.

- Cine? întrebă nedumerit Maćko, care nu avea cum şti cele petrecute în odaia divanului.

Îl împinseră de-o parte şi intrară. În afara domnului, care dormea liniştit în patul său, nu se zărea nimeni; dar câteva sipete mari, măiestrit cioplite şi locul de supt pat, perdeluit de felurite macaturi, puteau servi de ascunzători. Unul dintre seimeni se aşează în genunchi şi caută pe sub pat. Locul era gol. Alţii cercetară prin sipete, dar acolo se găseau numai veşminte, nişte albituri osebit de fine şi o seamă de odoare.

Deodată lefegii îşi aduseră aminte că din odaia a doua, prin care trecuseră mai adineauri, o ieşire, pe care n-o luaseră în seamă, da în ceardacul din spatele palatului. Se întoarseră ca un vârtej într-acolo, împingând de-o parte paicii risipiţi prin cămări, care le stăteau nedumeriţi în cale. Din pridvor îi zăriră pe cei doi sfetnici jos, dispărând pe după baia domnească; era limpede că se îndreptau spre portiţa care da înspre grădina cea mare a palatului, care se deschidea spre zăvoiul Ialomiţei, unde, printre tufe, nădăjduiau că-şi pot face pierdută urma. Sus, pe zidul de apărare, se vedeau plimbându-se liniştite străjile.

- Uite-i, vor să spele putina!

Material cu drept de autor

- Opriți-i! Opriți-i! le strigară cei din ceardac celor care stăteau de veghe şi coborâră în fugă scara de lemn, ca să-i prindă din urmă pe fugari.

Portița spre grădină era zăvorâtă ca de obicei, iar păzitorii ei nu arătară vreo grabă în a o deschide. Cei doi dregători fură ajunşi şi înhățați; gonacii îi siliră să urce din nou în ceardacul din spatele palatului. De aici, urmăritori şi urmăriți, străbătură spătăria mare, ieşind în cele din urmă în foişorul din fața palatului. Divaniții se înfiorară văzând cum fârtații lor sunt împinşi în brânci în tinda de alături. După ce oştenii ieşiră, unii dintre mădularii adunării se întrebară cu voce tare dacă n-ar fi mai nimerit să-şi caute adăpost în Turnul Chindiei şi, ridicând podul de trecere spre acesta, să se ferece acolo. Dar turnul nu era gândit pentru boieri, ci numai pentru folosul principelui şi al casei sale, aşa încât, fără învoirea Luminăției sale, nici vorbă nu putea fi de una ca asta! Pe deasupra, în turn se putea ajunge numai din podul palatului celui vechi, iar pentru a răzbate până acolo, trebuia să fie străbătută ograda plină de zurbagii!

Prinşii fură duşi în ghionți în fața şirurilor ostăşeşti, care adăstau răbdătoare în fața palatului.

- Ei sunt cei vinovați, din pricina cărora nu ne primim cele cuvenite! Unul nu voieşte să ne dea banii, celălalt ne taie şi ne schingiuieşte dacă ne cerem dreptul!! Să nu uităm ce-au pățit frații noştri care au mers zilele trecute la armăşie! Va trebui să ne ducem şi pe acolo, spre a-i slobozi pe cei scăpați cu viață!

În împrejurarea acelei clipe, când fruntaşii merseră la domn cu jalba, oamenii, neştiind ce s-a întâmplat cu adevărat în iatacul princiar, socotiră că cei doi sfetnici le fuseseră dați spre judecată şi pedepsire chiar de voievod şi de aceea, în vreme ce-şi vărsau furia asupra lor, preamăreau dreptatea şi mărinimia lui Matei vodă.

Material cu drept de autor

- Să-i osândim! O merită! urlară cei aşezaţi în bună rânduială şi într-o clipă rândurile se rupseră şi zeci de mâini se repeziră în caftanele şi anteriele celor aduşi în faţa lor.

Pânza nu le putu sta împotrivă; fu repede sfâşiată şi în câteva clipe măriţii boieri se pomeniră aproape dezbrăcaţi. Doar câteva fâşii de ţesătură le mai atârnau de-a lungul trupului, care însă nu puteau acoperi decât în mică măsură pielea albă şi burţile temeinic rotunjite. Pumnii curgeau din toate părţile în capul şi în spinarea lor, atât de mulţi, încât nu mai aveau cum să se ferească de furia mulţimii. Oropsiţilor divaniţi, răfuiala li se păru fără de sfârşit. Deodată printre bătăuşi apărură nişte capete de frânghie, iar mâinile le fură cetluite la spate, precum ale unor tâlhari oarecare. La drept vorbind lumea se răzbuna cu aceleaşi mijloace de care, cu câteva zile în urmă, se slujise Vărzaru, când ucisese pe cei din deputăţia care i se înfăţişase.

- Să-i ducem la furci, în Târgul de Afară! Acolo să-i osândească lumea!

- Să le punem capul pe butuc!

- Ba, mai bine i-am spânzura!

Ţipetele cuprinseră mulţimea din ogradă. Târgoveţii de dincolo de ziduri nu înţelegeau ce se petrece. Se temură că cei intraţi în Curte sunt măcelăriţi precum ceilalţi, care merseseră cu câteva zile în urmă la armăşie. În temeiul unor asemenea bănuieli, începură să tălăzuiască, încercând să spargă împrejmuirile spre a le sări în ajutor celor dinăuntru.

De sus, de pe ziduri, puşcaşii de slujbă încercau să le lămurească celor de afară ce s-a întâmplat, dar urletele lor erau greu de înţeles în larma stârnită de puhoiul de oameni dezlănţuiţi. Totuşi o seamă a târgoveţilor se dumiriră şi se

Material cu drept de autor

bucurară. Alții însă, şi aceştia păreau a fi cei mai mulți, nu se opriră din răcnit şi lovit pereții cu pumnii, ci dimpotrivă.

Straja redeschise porțile, iar pâlcurile de seimeni şi dărăbani se revărsară pe maidanul din față, peste cei care-i aşteptau, purtând în frunte, ca pe nişte prapuri de izbândă, pe cei doi boieri, cu hainele sfâşiate şi cu mâinile legate la spate. Oştenii fură întâmpinați cu chiote. Dacă pedestraşii erau porniți cu deosebire împotriva vistiernicului, care nu le slobozea banii spre a putea pleca spre Moldova cu Gheorghe Ştefan, târgoveții erau încântați mai ales de căderea armaşului, care era temut şi duşmănit pentru firea sa îndrăcită şi înclinată spre vărsare de sânge vinovat sau nevinovat.

Ca din pământ răsări un car cu boi şi cei doi dregători fură urcați în acesta, în sudălmile şi bătaia de joc a gloatei. Apoi tot alaiul ieşi de pe maidanul din fața porților Curții şi se prelinse în josul Căii Domneşti, îndreptându-se spre Mahalaua Sârbească din Târgul de Jos, pentru a ieşi prin Poarta Buzăului spre Târgul de Afară, câmpul menit în chip obişnuit împlinirii osândelor.

Ulițele erau pline, lumea tălăzuia, încât căruța înainta încet şi greu, abia putându-şi croi drum prin mulțime. Dacă din părți harabaua n-ar fi fost ocrotită de şiruri de seimeni, care încercau să țină oamenii de-o parte, nici nu s-ar fi putut mişca din loc, iar privitorii i-ar fi sfâşiat neîntârziat pe cei cetluiți. Veselul alai era întâmpinat cu chicoteli şi batjocuri, unele destul de lipsite de perdea, care porneau de la împrejurarea că prinşii erau aproape goi, văzându-li-se până şi părțile ruşinoase. Cei de pe margini făceau fățărite plecăciuni de închinare către veliți, râzând încântați că puteau în sfârşit ocărî pe cei în fața cărora, înainte vreme, tremuraseră şi se umiliseră atâta.

Poate de ruşine, poate de oboseală sau din pricina durerilor pricinuite de loviturile primite, vel vistiernicul

Material cu drept de autor

Ghinea se aşezase în fundul căruței, sfârşit şi resemnat, parcă fără a mai cerca să se împotrivească sorții, cu care părea să se fi împăcat. Râzându-şi de el, cineva îi pusese în cap o oală de pământ în chip de calpac, care i se înfundase până deasupra sprâncenelor, iar boierul nici nu încercase măcar s-o scuture.

În schimb vel armaşul Radu rămase în picioare, înfruntând dârz şi sfruntător lumea, care râdea de goliciunea sa. În jurul pieptului şi a spatelui îi mai fluturau fâşii de pânză, spânzurate de gulerul care nu putuse fi sfâşiat. De umăr mai avea agățată şi o bucată a mânecii drepte. Alte fâşii fâlfâiau liber prin dreptul coapselor, prinse de centura care-i mai cuprindea mijlocul. Din nădragi nu-i mai rămăsese nimic.

Dar însoțitorii alaiului erau nu numai veseli, ci şi furioşi, aşa că nu era de mirare că spre sfetnicii princiari zburau adesea pietre sau scurtături de lemn, care, atunci când nu-şi atingeau ținta, treceau de cealaltă parte a carului, amenințând să pălească oştenii care-l păzeau dinspre această latură. Bieții oameni abia de se puteau feri să nu fie loviți.

Celor doi li se atârnase de gât câte o tăblie, pe care un grămătic scrisese destul de desluşit cu vopsea: „Cine face ca mine, ca mine să pățească!" Din păcate însă, mai toți cei care însoțeau harabaua nu ştiau să citească, aşa încât înțelesul celor zugrăvite acolo le scăpa. Dar chiar dacă semnele aşternute pe lemn rămâneau o taină pentru ei, tablele prin sine erau întruparea unei batjocuri şi asta era îndeajuns ca să încânte mulțimea.

De după ferestrele crăpate ale caselor din marginea uliței, boierii rămaşi pe acasă urmăreau cutremurați pe cei care se scurgeau la vale, gândindu-se că mâine ar putea fi ei jertfele nefericite ale acestei gloate întărâtate.

Material cu drept de autor

Ajunsă în largul Târg de Afară, lumea se împrăştie în jurul unui tăpşan, pe care se aridicase din vechime o prispă de scânduri, lângă care trăsese harabaua. În mijlocul ei putea fi zărit butucul călăului, iar pe o latură se afla aşezată o spânzurătoare obişnuită. Alături de aceasta se vedea ridicată de-a curmezişul, proptită fiind în doi stâlpi groşi, o grindă lungă, cu mai multe cârlige, pregătită pentru împrejurarea când numărul celor osândiți era mai mare.

Prinşii fură îmbrânciți jos din căruță, apoi împinşi pe scărița care urca spre poditură, fiind, în cele din urmă, târâți până în fața butucului. În clipa în care se opriră în dreptul spânzurătorii, putând fi văzuți bine din jur, un nor de pietre zbură înspre ei, care îi lovi în aceiaşi măsură şi pe aceştia, dar şi pe însoțitorii lor.

Mulțimea tălăzuia.

- Lăsați-mă pe mine să le tai gâtul! urlau unii încercând să urce scărița.

- Eu vreau să le pun juvățul de gât! strigau alții, îmbrâncindu-i pe cei dintâi, spre a-şi face loc.

Oştenii însă îi opriră şi pe unii şi pe ceilalți în capul treptelor. În acest timp Ghinea fu dus la butucul călăului. Părea de tot împăcat cu soarta şi doborât sufleteşte de împrejurări şi se lăsa mânuit fără greutate, aşezându-şi fruntea fără împotrivire pe buturugă. Dintr-o lovitură de secure capul îi fu retezat şi se rostogoli de-a lungul scândurilor, în vreme ce din gât năvălea puhoi de sânge. După ce se zbătu puțin, trupul fu tras de-o parte, spre a face loc celuilalt osândit. Astfel sfârşi lăcătarul sau olarul, Dumnezeu ştie ce fusese cu adevărat la începuturile sale, devenit boier mare şi om de încredere al principelui.

Radu Vărzaru, care urmărise cu ochi măriți privelişteа, se împotrivi păzitorilor săi, fiind de altfel şi destul de voinic şi deci greu de stăpânit. Când aceştia voiră să-l ducă la butuc, se smuci şi se zbătu, încercând să scape

Material cu drept de autor

din strânsoare. Cum el pusese la cale destule priveli de acest soi, rânduindu-le anume cu migală, ca să bage spaima în oameni, ştia prea bine ce va urma. De aceea nu voi să aşeze capul pentru tăiere, încât păzitorii săi trebuiră să-i sucească mâinile, deja legate la spate, ca să-l silească să li se supună. Odată plecat silnic, ţinându-l totodată de plete ca să nu se poată mişca pe butuc, gâtul îi fu retezat dintr-o singură lovitură. În acest chip pieri şi feciorul de zarzavagiu, ajuns la cele mai înalte ranguri ale stăpânirii.

Adunarea care umplea câmpul era dezamăgită. Totul se petrecuse prea repede, iar cei doi muriseră mult prea uşor. Lumea, după multele rele pe care le suferise de pe urma lor, ar fi voit să-i vadă chinuindu-se mai amarnic, ar fi dorit să fie schingiuiţi îndelung, precum tâlharii.

Cum oştenii nu mai opreau pe nimeni la scăriţă, mulţi năvăliră pe prispa gâzilor, înfigând în trupurile calde încă, spade, pumnale, junghere sau simple cuţite. Se dezlănţuise o sălbatică poftă de răzbunare. S-a istorisit multă vreme povestea unui slujitor de rând, care, urcând în vârful podinii, îşi făcu loc lângă leşul vel armaşului Radu Vărzaru şi, plecându-se asupră-i, îşi tăie o halcă dintr-una din coapse pentru a o aşeza într-o năframă ce-o avea cu dânsul; şi, spre uimirea celor care-l puteau auzi în acea hărmălaie asurzitoare, mărturisi:

- O să duc ciozvârta asta de armaş acasă şi-o s-o prăjesc pe cărbuni la proţap, ca pe o friptură de porc. Mai apoi o s-o mănânc cu femeia şi copiii mei, să ne răcorim sufletul încins de multele rele ce le-am pătimit de pe urma vărzarului acestuia. Zilele trecute mi-a schilodit cumnatul şi l-a purtat cu juvăţ de gât prin târg. Iar eu, cu ani în urmă, eram negustor cinstit de toţi şi cu ceva cheag de avere! Dar iată în ce stare de plâns, de sărăcie, de lipsuri şi nevoi m-a adus acest nenorocit, care nu ştia alta, decât să căznească nemilos bieţii creştini.

Material cu drept de autor

Desigur că multe din întâmplările petrecute cu prilejul uciderii celor doi sfetnici au cutremurat lumea, de aceea amintirea lor a rămas adânc înscrisă în mintea localnicilor. Totuşi povestea aceasta a slujitorului le întrecu pe toate, şi, fiind foarte greu de uitat, făcu atunci nu numai înconjurul târgului, ci fu înscrisă chiar şi în cronicile acelor timpuri, amintirea ei păstrându-se până în zilele noastre!

Oamenii nu prea aveau poftă să se împrăştie. Parcă mai tânjeau după ceva, aşteptând, nici ei nu ştiau bine ce. Oricum, parcă nu se simțeau pe deplin răzbunați. Toți erau stăpâniți de credința că totul se petrecuse prea repede şi prea simplu, iar osândiții muriseră prea uşor, neprimind o pedeapsă pe măsura vinilor ce apăsau asupra lor! În clipele acelea de nehotărâre şi aşteptare se auziră unele voci din mulțime:

- Să-i slobozim pe cei schingiuiți de armaş zilele trecute! Să trecem prin foc întreaga armăşie!

- Să le călcăm casele la toți! Să le luăm ce-au jecmănit de la noi! Să le spargem cămările şi sipetele!

Deîndată câteva sute de oşteni şi târgoveți se lăsară înfierbântați de acest îndemn şi-şi făcură loc prin mulțime ca să se poată înturna spre Poarta Buzăului şi de aici în cetate. Pâlcului, la început ceva mai mic, i se alăturară destul de repede alte sute dintre cei aflați de față, ei alcătuind până la urmă un convoi destul de lung.

Furioşi, începură prin a năvăli asupra caselor lui Ghinea Brătăşanu Țucala, care le erau în drum. Slugile încercară să le stăvilească intrarea în ogradă, dar, după ce se puse foc zăplazurilor şi porților, mulțimea putu pătrunde înăuntru, risipind pe aceia care mai cutezau să li se împotrivească. După ce sipetele fură jefuite, beciurile şi odăile de sus golite, nu fu iertată nici Florica, soața vel vistiernicului, care fu siluită de năvălitori, dimpreună cu câteva slujnice de-ale ei.

Material cu drept de autor

Apoi zurbagii o porniră spre Târgul de Sus, unde se găsea sălaşul vel armaşului. El se afla tocmai dincolo de Curtea Domnească, deci la oarece depărtare. De aceea, în drum, mai fură prădate şi alte câteva conace aşezate la îndemână. Ajunşi la armăşie, oamenii sparseră porțile fără ca să întâmpine vreo împotrivire din partea cuiva. Slugile dispăruseră, locul părând pustiu. Soața şi feciorul armaşului lipseau. Scăpară prin grija lui Chircă Rudeanu, care-i luase cu sine la moşie, ca să petreacă Rusaliile împreună; iar ei, spre marele lor noroc, nu apucaseră să se întoarcă. După ce gospodăria fu jefuită şi în parte chiar dărâmată, mulțimea se răspândi prin târg, pustiind încă câteva namestii mai arătoase, nu numai ale boierilor, ci şi ale unor negustori mai cu stare.

În vreme ce o parte a mulțimii se înturna în cetatea de scaun ca să se răzbune pe cele lăsate în urmă de vistier şi de armaş, alții întârziară în Târgul de Afară, privind cum trupurile celor tăiați de gealați fură lepădate, după obicei, în şanțul din marginea câmpului de osândă. De altfel, în răstimpul nopții ce urmă, în taină, neamurile şi slugile morților furară leşurile spre a le înmormânta creştineşte, în ascuns.

Cei rămaşi locului nu prea ştiau încotro s-o ia şi nici ce-ar mai putea face. Să se ducă acasă, parcă nu le venea. Între cei care tândăleau în jurul prispei cu spânzurătorile se numărau şi țăranii care veniseră de prin Vlaşca, cu pârâ împotriva stăpânului lor, slugerul Socol Cornățeanu. Ei fuseseră români în chip silnic, cu toate că din vechime erau neam de moşneni. Deşi petrecuseră câteva săptămâni în târg, nu izbândiră nici măcar să-l înduplece pe al treilea spătar să le primească jalba, spre a fi adusă în fața domnului. De judecată nici nu putea fi vorba! Micul dregător, nu voia să atragă asupră-şi supărarea slugerului, care-i putea pricinui necazuri, căci steaua acestuia era în

Material cu drept de autor

plină înălțare la Curte. Văzându-le îndârjirea, se temu că ura lor s-ar putea întoarce şi împotrivă-i, primejduindu-l cumva, de aceea simți nevoia de a se dezvinui față de ei. Se căzni deci să-i lămurească de ce, chipurile, nu le putea lua în seamă în acea clipă jelania, dar o făcu slujindu-se de îndreptățiri din cele mai lipsite de noimă. El dădea de înțeles c-ar fi vorba doar de-o amânare, dar țăranii pricepură că năzuințele lor s-au poticnit pentru vecie, lucru care nu făcu decât să le sporească înveninarea. Ar fi vrut să-i spânzure pe cei doi boieri, dacă ar fi putut (se gândeau atât la treti spătar, cât mai ales la sluger). Văzând uşurința cu care un mare vistier plătise mulțimii păcatele sale, socotiră că ar trebui ca şi stăpânul lor s-o pățească la fel.

Începură să se plângă de acesta şi să îndemne lumea din jur ca să-i ajute să se răfuiască şi ei cu prigonitorul lor. Primul care le sări în ajutor era un iuzbaşă de pe moşiile lui Socol din ținuturile Buzăului, ajuns în răstimpul săptămânii trecute în cetate. Atunci era singur, dar acum avea alături mai mulți fârtați, căci, curând după plecarea sa, un hotnog şi câțiva dintre oştenii săi de rând izbutiră să scape şi ei de sub privegherea vechilului şi să vină pentru a se înscrie sub steagurile lui Gheorghe Ştefan. Ei, pătrunşi repede de gândul jălbaşilor, făcură zarvă şi mai multă decât aceştia, plângându-şi în gura mare necazul pe care-l pătimiseră din partea vătafului lui Socol Cornățeanu. Larma pe care o stârniră întărâtă peste măsură ascultătorii din jur.

- Între jupân Socol şi Vasile vodă al Moldovei trebuie să fi fost o învoială, se jurau ei, căci altfel nu se poate tâlcui cum de au iertat cazacii şi moldovenii numai moşiile jupânului nostru, în calea ce-au urmat-o spre Şoplea. Altfel au prădat totul în jur, făcând prăpăd în ținuturile dinspre răsărit! În chip ciudat însă, lucru care dă de bănuit, ocinile sale nu au fost atinse în nici un fel. Nimic nu a fost

Material cu drept de autor

jefuit, nici un om n-a fost păgubit, nici măcar o desagă de merinde n-a fost luată de la nimeni. Orice s-ar zice, nu se poate ca toate astea să nu bată la ochi!

Auzindu-i, şi alți lefegii li se alăturară neîntârziat. Locuiau în nişte cătune de din jos de Răzvad, cătune ce erau stăpânite tot de sluger. Ca să vină la Târgovişte, aceşti slujitori domneşti, spre a scurta drumul, treceau peste un imaş şi printr-o livadă, care erau tot ale boierului şi se aflau pe celălalt mal al Ialomiței, din jos de cetatea de scaun. Vechilul şi slugile de la conacul dregătorului, de fiecare dată când îi prindeau că taie calea peste țarini, abătându-se din şleah, îi băteau cu gârbacele, alungându-i care încotro. O întâmplare de acest fel tocmai se petrecuse cu numai o zi în urmă, când o seamă dintre ei veniseră în târg ca să se înscrie supt steagurile vel logofătului moldav. Mulți mai purtau pe trup şi chiar pe obraz urmele bilelor de plumb care fuseseră împletite între cureluşele gârbacelor, aşa încât erau destul de porniți împotriva boierului şi a slugilor sale şi nu le trebui mult ca să se aprindă. O mulțime de curioşi şi gură-cască se alăturară nemulțumiților, care prinseră a se frământa şi astfel, în scurt, se înjghebă un alai destul de numeros, care, din Târgul de Afară, trecu apa Ialomiței de-a dreptul şi urcă coasta din față, spre a ajunge pe scurtături la conacul slugerului Socol, până unde aveau de străbătut un drum de cel mult trei sferturi de ceas de mers pe jos.

Sosiți la Răzvad, la vechile case ale boierului, oamenii năvăliră în ogradă, fără a întâmpina vreo oprelişte. Slugile se iviră cu toatele de prin colțuri, nedumerite şi mirate, neştiind ce se petrecuse în târg, deşi acesta se găsea la o aruncătură de băț; niciodată nu văzuseră atâta lume strânsă laolaltă. Cum se arătau de tot paşnice, nepoftiții oaspeți nici nu le luară în seamă.

Cei mai îndrăzneți dintre zurbagii urcară în ceardac şi intrară în odăile luminatului divanit, dând peste

Material cu drept de autor

el. Îl găsiră bolind în pat, privegheat de ultima sa nevastă, adusă din Ardeal cu cel mult un an în urmă. La drept vorbind nu zăcea de pe urma vreunei răni dobândite la Finta şi nici pentru că ar fi fost atins de vreo altă vătămătură adevărată. Chiar lovitura de piatră, suferită cu mai multe zile în urmă, îi trecuse. Se plângea însă de o suferinţă închipuită, ca s-o pună pricină pentru ca, vremelnic, să nu mai fie silit să se ducă la Curte, căci, de când răzvrătiţii luaseră tunurile şi le ţintiseră asupra palatului, socoti că e mai prevăzător să stea acasă.

Mulţimea umbla după bunul plac prin odăi, spărgea sipete, aduna odoarele şi veşmintele de preţ, fărâma oalele de lut, smulgea de pe pereţi frumoasele cusături, sfâşia hrisoavele găsite. Prea arătoasele jilţuri, măiestrit cioplite, fură făcute surcele, iar covoarele preţioase, aduse din îndepărtatul Levant, fură sfâşiate în gâlcevile pentru dobândirea lor. Văzând prăpădul ce se petrecea sub ochii săi, boierul, care era destul de bătrân, se sculă din aşternuturi şi, înveşmântat numai cu o cămaşă de noapte care îi ajungea până la genunchi, de sub poala căreia se iveau două picioare păroase, ieşi în pridvor ca să facă rânduială. În dezlănţuirea sa uitase de orice prevedere, cât şi de prefăcătoria cu închipuita molimă care-l lovise.

- Ce vreţi voi, opincarilor?! ţipă la ţăranii săi din Vlaşca, în faţa cărora se nimerise din întâmplare.

- Dreptate vrem, luminăţia ta! Să ne dai libertatea strămoşească pe care ne-ai încălcat-o!

- Ieşiţi puturoşilor din bătătura mea! Cum cutezaţi a intra aici fără a-mi cere învoire! Cine vă credeţi?! Afară cu voi!

Nimeni nu se mişcă însă din loc. Furia celor adunaţi creştea faţă cu aceste ocări care li se aruncau în obraz. Dar şi Socol Cornăţeanu se înfierbântă văzând

Material cu drept de autor

îndărătnicia răzvrătiților, şi, orbit de mânie, nu luă în seamă clocotul crescând şi tot mai amenințător al mulțimii.

- Să-l ducem şi pe el în Târgul de Afară, ca şi pe ceilalți! urlară mai multe voci, acoperind larma care se stârnise.

Bătrânul, destul de voinic şi îndesat la trup, deşi cu părul colilie, îmbrânci pe unul din țăranii care-i stătea în cale, ca să-şi facă loc spre capul scării şi să-i oprească pe aceia care voiau să coboare în ogradă cu cele ce-i fuseseră jefuite din casă. Omul îşi pierdu cumpătul şi, fără voie, se prinse de cămaşa de noapte a măritului boier, dar aceasta se sfâşie cu un pârâit prelung.

Privitorii rămaseră cu simțământul că, mai îndrăzneț, rumânul ar fi sărit să-l ia de piept ca să-l bată. Purtarea sa astfel înțeleasă, molipsi dintr-o dată mulțimea. Mâinile şi pumnii celor din ceardac se întinseră spre sluger. În câteva clipe cămaşa îi fu de tot sfâşiată, încât rămase gol puşcă. Păliturile pe care le primi în plin îl năuciră cu totul, făcându-l să se clatine. Din capătul scării pridvorului fu îmbrâncit în ogradă, unde ajunse de-a rostogolul. Nu apucă să se scoale, fiind izbit cu picioarele şi călcat sub tălpi. Nimeni nu băgă de seamă când luminatul divanit îşi dădu duhul, lumea lovindu-l mai departe, aşa cum era trântit pe jos, până când cineva veni cu îndemnul de a fi aruncat peste gard, în ulița care ducea spre cetatea de scaun.

Din beciuri până în pod, casele fură pustiite, cuhniilor şi altor acareturi punându-li-se şi foc. După ce pălălăile se ridicară amenințătoare spre cer, lumea se împrăştie, reîntorcând-se pe diferite cărări spre cetatea de scaun, în spinare cu desagii plini cu cele prădate. Mulți furară vitele care fuseseră slobozite din grajdurile aprinse. Se vedea câte unul târând după el o vacă, altul câteva oi sau chiar nişte cai cu tot tacâmul trebuitor.

Material cu drept de autor

Târziu ograda rămase goală şi tristă în urmă: porțile sfărâmate, curtea plină de cârpe sfâşiate, de cioburi, de surcele colorate, jalnice rămăşite ale lemnăriei zvârlite din casă. Uşile şi canaturile ferestrelor, smulse în bună măsură din balamale, cu încheieturile în parte descleiate, atârnau strâmb, într-o rână, bălăbănindu-se în vânt, a paragină. Câte o fâşie de pânză atârna agățată de ascuțişurile lor, rămăşiță din lucrurile aruncate afară. Doar câțiva câini înviorau priveliştea, strecurându-se răzleț şi speriați printre rămăşițele prăpădului, mâşâind nedumeriți lucruri pe care nu le mai văzuseră.

*

După omorârea celor trei boieri s-au izvodit numeroase zvonuri, care sârguiau a desluşi pricinile şi împrejurările morții lor, dar care din păcate se băteau cap în cap, căci ceea ce cerca a dovedi unul, tăgăduia un altul.

Astfel, spre pildă, răzvrătiții şi ucigaşii, spre a se dezvinui, arătau că cei trei îşi meritaseră caznele, căci uneltiseră împotriva domniei în mai multe chipuri. În primul rând ar fi avut învoieli tainice cu Vasile vodă; iar cu vreo lună în urmă, în vremea năvalei cazacilor şi-a moldovenilor, ar fi vândut oastea atât la Şoplea, cât, mai apoi, şi la Finta, pricinuindu-i înfrângeri şi multe jertfe. Fără aceste hainii, multe nenorociri nu s-ar fi întâmplat!

Acestor cleveteli le stăteau împotrivă alte scorneli, istorisite de apărătorii celor răposați. Ei osândeau zurbagii şi cu deosebire lefegii, încercând a dovedi că cei trei dregători erau cu totul neprihăniți, uciderea lor fiind nețărmurita samavolnicie a unei gloate fără de căpătâi. Erau curați ca lacrima şi credincioşi peste măsură domniei; pieirea lor nu era numai nedreaptă, ci şi vrednică de a fi plânsă. Vestea morții lor fusese întâmpinată cu adâncă părere de rău de

Material cu drept de autor

însuşi Matei vodă, care le-a jelit nefericita soartă. Ba, Măria Sa ar fi încercat chiar a descoperi şi pedepsi vinovații, reaşezând dreptatea în temeiurile ei.

Chiar dintre zvonurile ce se întăreau între ele, întrucât sârguiau a dovedi acelaşi lucru, dar slujindu-se de pricini osebite de învinuire sau dezvinuire, nu prea ştiai pe care să le iei de adevărate şi pe care nu.

Cronicarii acelei vremi – care au cunoscut nemijlocit împrejurările – le-au socotit întemeiate fie pe unele, fie pe celelalte, încât ele ni s-au păstrat până astăzi în toată felurimea lor, în scrierile pe care aceştia le-au lăsat în urmă. Care va fi fost însă adevărul-adevărat, ce trebuie ales din toate aceste spuse pătimaşe şi părtinitoare, nu putem şti şi n-o vom şti vreodată. Adevărul pe care-l luăm de bun atârnă deci de latura din care privim lucrurile, adică de partea cui ne aşezăm atunci când îi aprețuim temeinicia…

*

Veşmintele sărăcăcioase, simple, de aba albă sau cenuşie, ori stofele braşovene ieftine, mai viu colorate, înlocuiseră pe ulițele cetății de scaun rădvanele strălucitoare şi alaiurile fastuoase, sclipind de catifele, atlazuri, mătăsuri şi odoare de aur şi argint, scoase odinioară la vedere cu fală sfruntătoare. Spaima pătrunse în casa acelora care ştiau că au ceva de pierdut. Înlocuirea stăpânirii silnice a ocârmuirii, dar întemeiată pe bună rânduială, cu puternicia gălăgioasă şi de nestăpânit a gloatei, le strângea boierilor sufletul ca într-un cleşte. Cum era de altfel firesc, simțeau că amenințarea pluteşte peste tot în jurul lor, căci calicimea era în tot locul din destul, de aceea orice străin era cu putință să fie crezut a fi un zurbagiu. Era de ajuns ca să apară pe undeva câțiva zdrențăroşi nevătămători, care n-ar fi fost în stare să facă

Material cu drept de autor

vreun rău cuiva, ca imediat cei din lumea bună să fie cuprinşi de spaimă!

Unul dintre puținii oameni de neam, e drept unul dintre cei mai mărunți din cinul acestora, care se amestecase cu gloata întărâtată a jefuitorilor, era fostul vtori armaş Toma. Dar nu pentru că i-ar fi împărtăşit în vreun fel năzuințele. Dimpotrivă, pornirea ei împotriva stăpânirii, a averilor, a rânduielii, a ascultării, aplecarea ei la nesupunere, izul de sărăcie, toate acestea îi făcea scârbă şi-l îndemnau să privească strânsura asta cu dispreț şi chiar cu ură. Ceea ce îl scosese pe uliță era teama că tăvălugul jafului şi al pustiirii ar putea şterge urmele pe care el le căuta de atâta vreme şi care, era încredințat că trebuie să se afle pe undeva în casa vel armaşului. La urma-urmei soarta îl răzbunase, şi încă într-un chip mult mai cumplit decât ar fi fost el în stare s-o facă vreodată. Dar nu era împăcat cu împrejurările, căci, lucrurile petrecându-se fără amestecul şi sârguința sa, avea simțământul că nu i-a dat Vărzarului plata ce i se cuvenea cu adevărat. De altfel, din cauza urii sale nețărmurite, nu ar fi fost mulțumit nici chiar dacă el însuşi ar fi mânuit barda gâdelui. Vrăjmăşia sa avea tăria unei patimi care trecea dincolo de mormânt, care-l făcea să se înverşuneze chiar şi împotriva unui leş batjocorit.

Cum nu se mai putea răzbuna pe omul care fusese Radu armaşul, căuta să se răfuiască până şi cu amintirea acestuia. Chiar şi numai gândul că-i va putea pângări pomenirea, că i-o va putea împroşca cu noroi, îi umplea sufletul de plăceri nemăsurate! Această clocotindă îndârjire îi dăduse îndemnul şi îndrăzneala de a ieşi în uliță, de a se amesteca în mijlocul gloatei pestrițe şi turbate. Înfierbântarea sa cutezătoare nu era însă atât de mare încât să-l facă să uite de prevedere! Pentru a nu fi amenințat de primejdia de a fi recunoscut şi călcat în picioare, ca fostă unealtă josnică a Vărzarului, ceea ce nu era de fel cu

Material cu drept de autor

neputință, se înveşmântă în nişte straie vechi, murdare şi ponosite.

Astfel preschimbat la înfățişare, ajunse la curtea fostului său stăpân abia când prădătorii începură să se risipească. Mai umblau prin casă doar câțiva cerşetori care, venind prea târziu, nu apucaseră să jefuiască nimic, dar nu se îndurau totuşi să plece cu mâna goală, în zadarnica nădejde de a găsi în cele din urmă ceva vrednic de a fi pleşcuit. Răscoleau fără rost printre scândurile sipetelor fărâmate, prin cămări, pe sub paturile rămase fără aşternuturi. Fostul vtori armaş, care cunoştea bine aşezarea odăilor, se furişă printre ei spre cămara de unde, în chip obişnuit, măritul sfetnic orânduia trebile dregătoriei sale. Ceea ce îl atrăgea acolo era dulapul cu hrisoave, cu răbojuri şi felurite alte înscrisuri, în care era încredințat că erau zăvorâte unele din tainele pe care căuta să le dezlege. Nădăjduia, îmbărbătându-se întru stăruință, că jefuitorii nu se atinseseră de hârțoage, căci, nefiindu-le de nici un folos, nu le luaseră în seamă. Chiar din tindă suferi o întâie dezamăgire; o mulțime de izvoade zăceau risipite pe podele, călcate în picioare, mototolite, sfâşiate şi murdare. Spre mirarea cerşetorilor, care-l priviră cu milă ca pe un bolând, le adună cu grijă, ştergându-le şi dezdoindu-le cu băgare de seamă, dacă nu chiar cu gingăşie. Trecu apoi în odaie, dar zări dulapul fărâmat. Abătut se mulțumi să redobândească şi de aici câteva urice zdrențuite şi le aşează teanc. Nu era prea încântat, căci, din câte îşi putuse da seama la repezeală, nu găsise nimic din ceea ce visase.

Uitându-se pe fereastra larg deschisă, zări risipite în ogradă mai multe înscrisuri, unele din hârtie, altele din piele de viței. Pesemne cineva le zvârlise afară, ca să se veselească privindu-le plutind prin văzduh. Înainte de a coborî ca să le adune, mai făcu unele cercetări prin casă. Se părea că văduva şi feciorul ei izbutiseră să fugă din vreme,

Material cu drept de autor

îți zise el, căci altfel n-ar fi scăpat cu viață şi le-ar fi găsit leşurile. Nu ştia că plecaseră de dinainte de Rusalii la moşie. De altfel nu se vedea pe nicăieri nici picior de slugă. Toți dispăruseră, parcă înghițiți de pământ.

Cu nădejdile spulberate, coborî în curte şi culese hrisoavele zvârlite la întâmplare. Tocmai când voi să se întoarcă la gazdă, auzi parcă ceva zarvă în beci. Îşi ascunse prada sub o scară şi porni spre gârliciul pivniței. Se opri o clipă pe trepte ca să i se obişnuiască ochii cu întunecimea străvezie a locului. Şi aici se vedea acelaşi prăpăd ca şi în odăile de sus. În lăcomia lor jefuitorii sparseră butoaiele de vin cu securile, iar prețioasa licoare se revărsase pe podină, potopind locul de sub bolți, căci prin lutul bătut nu se putuse prelinge în țărână, băltind deasupra. Câțiva beți se tăvăleau în scursura şi noroiul ce se pricinuise, împlinindu-şi în sfârşit visul de a se putea scălda în mult-dorita băutură. Veselindu-se peste măsură, se bălăceau printre şoarecii şi şobolanii înecați, care pluteau pe fața udăturii şi sorbeau cu zgomot şi cu plăcere zeama tulbure şi nămoloasă. Deodată Toma se simți apucat de picior. O ființă cu chip omenesc, sprijinindu-se de trepte, se înălțase din lăcăraie şi cu limba împleticită îl pofti să se împărtăşească şi el din fericirea celor din beci. Toma începu să țipe la arătare şi să se smucească, ca să-şi sloboade cizma. Bărbatul, care era o slugă a lui Radu Vărzaru, îl cunoscu după voce:

- Dumneata erai, vtori armaşe! Pofteşte, că acum n-are cine să ne mai alunge!

Îi fu dintr-o dată ciudă că necunoscutul îşi dăduse seama cine este şi că în acest fel se va afla că a luat parte la jaf, dimpreună cu pleava cetății de scaun! Cum strânsoarea slăbi, îşi scoase piciorul dintre brațele bețivanului şi-l izbi cu vârful încălțării în obraz. O făcu cu atâta sete şi înciudare, încât sub talpa sa se auzi trosnet de oase. Potrivnicul, aflat pe brânci, se clătină în părți şi, cu o plescăitură, se prăvăli cu

Material cu drept de autor

totul pe podină. Căzuse într-un loc lăturalnic şi întunecos de lângă scară, iar vtori armaşul nu-l mai putu zări. Auzea doar un clipocit, care-i dădea simțământul că omul se zbătea, amenințat de înec.

Toma se întoarse, urcând câteva trepte, hotărât să plece, dar îți aduse aminte că într-un colț al beciului se aflau nişte tainițe, pe care fostul său stăpân le ferise chiar de ochii vechililor săi. Porni spre ele clătinându-se. Lutul lunecos al podelei, fărâmăturile de doage, grinzile de lemn pe care fuseseră aşezate până atunci butoaiele deveneau piedici greu de ghicit în lăturile adânci de-o palmă sau două. Pe pipăite deschise câteva uşi, dar cămările erau goale. La una întâmpină însă împotrivire, fiind zăvorâtă. Bătu în uşă, apoi întrebă:

- E careva acolo?

- Da, luminăția ta! primi imediat răspuns. Sunt eu!

Omul dinăuntru îşi închipuia desigur că-l va cunoaşte după voce, de vreme ce nu-şi arătase numele. Toma totuşi nu-şi putu aminti să-i fi auzit vreodată glasul.

- Care anume eşti? stărui el mai departe.

- Păi sunt o slugă de-a armăşelului Ignatie!

Toma îşi dădu seama că era vorba de-un însoțitor al slujbaşului trimis odinioară în cercetare la Lichireşti, adică a aceluia a cărui moarte îi stârnise atâtea bănuieli. Rămase o clipă mut de uimire, căci nu avea ştiință de reîntoarcerea celora aflați în pâlcul răposatului, pe care acesta îi lăsase în urmă la Dunăre. Pornise cercetarea de acum la întâmplare, fără o țintă desluşită, de aceea norocul de a descoperi pe cineva legat de cel pierit cu luni în urmă i se păru pe cât de neaşteptat, pe atât de mare şi de plăcut. Bărbatul, deşi nu se afla în târg pe când se stingea mai-marele său, ar fi putut poate lămuri unele din cele petrecute în răstimpul iscodelilor de la hotar.

Material cu drept de autor

- Aşteaptă oleacă! Mă întorc pe dată! îi făgădui vtori armaşul plecând în căutarea unui drug cu care să spargă zăvorul.

Găsi în cele din urmă unealta trebuitoare, cu care smulse balamalele din uşori. Prinsul părăsi grăbit temnița, venindu-i în întâmpinare. Se clătina pe picioare, pe de-o parte amețit de băutură, căci licoarea se prelinsese în tainiță prin crăpăturile de sub uşă, pe de alta descumpănit de lărgimea locului în care scăpase, după ce zăcuse atâta amar de vreme între patru pereți, între care abia de se putuse mişca. Pe deasupra şi podeaua era lunecoasă şi plină de piedici. Când ieşiră împreună din beci, deşi se făcuse seară, omul fu orbit de lumină şi fără voie dădu să bată în retragere. Însă după puțin se obişnui cu ceea ce i se păru în prima clipă a fi sclipirea priveliştii.

Toma făcu două bocceluțe din hrisoavele culesese şi pe una o luă el, iar pe cealaltă o încredință celui slobozit şi purceseră împreună spre gazda ce o avea. Se gândea să-l adăpostească o vreme pe însoțitor, din dorința de a-l trage de limbă. Străduința se dovedi însă zadarnică, căci mărunta slugă a armăşelului, după ce poposise în beci fără pricină, devenise peste măsură de temătoare, încât – vorba zicalei – ajunse ca, după ce se fripsese cu ciorba, să sufle şi-n iaurt! Învățăturile vieții îi dovediseră, fără urmă de îndoială, că nu este deloc înțelept să se amestece în trebile celor mari, dacă voia să trăiască liniştită şi să moară în patul de acasă. Nimeni n-ar mai fi putut-o îndupleca, sub nici un cuvânt, că nu mai este amenințată de vreo primejdie dacă va mărturisi tot ceea ce ştia despre cele petrecuse înainte de astrucarea stăpânului ei.

Adevărul era că luase parte la prinderea solului dinspre Silistra şi înțelesese, cel puțin în parte, rostul şi însemnătatea acestuia. Pe atunci, asemenea celuia pe care-l slujise, fusese cuprinsă de avânturi, închipuindu-şi cât de

Material cu drept de autor

recunoscător îi va fi voievodul pentru vitejia arătată. Acum, după cele pățite, n-o mai însufleţea dorința de a mântui țara de tâlharii din bălți şi de a se jertfi pentru binele domniei. În noile împrejurări, toate aceste năzuințe nu i se păreau decât nişte vorbe goale şi sforăitoare, bune pentru mânuirea şi ameţirea proştilor. Încetase de a mai visa la prețuirea ce i-o va arăta Măria Sa şi lumea aleasă ce-l înconjura pe domn şi nu ştia cum să facă, încât să devină cât mai mică şi să dispară nebăgată în seamă.

Fostul vtori armaş nu putu prin urmare să stoarcă nici o noutate de la slujitor, cu toată sârguința pe care nu şi-o precupețise. Acesta ridica neputincios din umeri, mărturisind că nu şi-a putut da seama de ce-l prigonea marele armaş; pesemne îl pârâse careva că ar fi făcut cine ştie ce nelegiuire, iar luminatul jupân Radu Vărzaru, dând crezare vorbelor, fără a mai cerceta, îl zvârlise în temniță.

- Aşa o fi fost sau poate altfel... Eu de unde să ştiu?! se dezvinuia plângăreț argatul, neînduplecat în hotărârea sa de a păstra tăcerea asupra tainelor pe care avusese nenorocul să le afle.

Toma simțea fereala celuilalt, ba chiar că însăila unele minciuni. Bănuia că acesta ascunde ceva, căci după îndelungatele sale cercetări îşi dăduse seama că la mijloc este vorba de nişte amestecături mai ascunse şi cu urmări din cele mai îngrijorătoare, care nu se mărgineau doar la povestea unor hoți de drumul mare; dar, cu toată osârdia sa, nu izbuti să afle nimic desluşit şi sigur.

În cele din urmă se lăsă păgubaş şi se cufundă în cercetarea hrisoavelor pe care le adunase. Cea mai mare parte a lor erau fără însemnătate. Îngăduiau cel mult ca răposatul să fie învinuit de nişte mărunte nemernicii. Totuşi, pentru a-i pângări amintirea, le înfățişă mai târziu logofeției, chipurile pentru a repune năpăstuiții în drepturile lor legiuite. Dar el căuta altceva, nu mărunțişuri...

Material cu drept de autor

Văzând că în uricele întregi nu găseşte ceea ce nădăjduia, începu să le cerceteze şi pe cele sfâşiate, pe care la început le dăduse de-o parte. De astă dată avu bucuria să descopere pe un petec murdar şi mototolit o parte a cărții trimise de Radu Mihnea vel paharnicului Hrizea. Din păcate, în ruptura de izvod ce-o ținea în mână nu se afla înscris nici un nume, dar, în chip cam nedesluşit, se putea totuşi înțelege că cineva cerea ajutorul altcuiva pentru a câştiga pare-se o coroană.

Victorios, fostul vtori armaş, ajuns de curând mazil, alergă cu bucata de hârtie la aga Radu Popescu şi-o recitiră împreună. Nici unul, nici celălalt nu era cu adevărat îngrijat de primejdia închipuită de cele cuprinse în carte; le păsa prea puțin de împrejurarea că liniştea domniei era pusă în cumpănă, că se vorbea pe ocolite de surparea cârmuirii. Pentru ei acestea aveau cel mult o însemnătate lăturalnică. Cugetau mai mult la chipul cum ar fi putut ponegri amintirea celui răposat. Tocmai din lumina acestui gând cercetau ei hrisovul. După o scurtă clipă de încântare, înfierbântarea agăi se cam răci:

- Şi totuşi cu înscrisul acesta nu-l putem învinui cu adevărat de trădare! oftă el dezamăgit.

- Cum aşa?! Nu e vădit că urzea ceva, fiind pesemne în slujba lui Vasile vodă? De bună seamă țintea să-l înlăture pe Măria Sa din domnie, căci e neîndoielnic vorba de o schimbare în scaun! Mi se pare limpede! Acum se lămureşte de ce nu descoperea astă iarnă cu cine se întâlniseră solii moldoveni. Prin aceasta se învederează şi zvonurile care prepuneau că Vărzaru a trădat în lupta de la Şoplea, fuga sa de acolo fiind făcută în înțelegere cu vrăjmaşul. Se adevereşte şi că, în vremea bătăliei de la Finta, trupul său de oaste a bătut în retragere tot în temeiul unei tocmeli cu moldovenii! Se vede cât de colo că era un vânzător!

Material cu drept de autor

- Să nu ne înfierbântăm atâta vreme cât nu am aflat cine a scris hrisovul şi cui îi era menit! Neştiind acestea, cartea e lipsită de vreo însemnătate pentru noi. Chiar de-ar fi să ne înfăţişăm Măriei Sale cu ea, necunoscând aceste lucruri, nu putem dovedi vina răposatului. Prietenii acestuia ar zice că el, grijind de paza ţării şi a scaunului domnesc, pusese cumva mâna pe carte, iar acum, înainte de-a pieri, cerceta pricina pentru a descoperi vinovaţii, căznindu-se, asemenea nouă, să dea de urma numelor lipsă. Deci n-ar fi de mirare că s-a găsit asemenea înscris la un armaş în slujbă. Iar el nu numai că nu e apăsat de vreo vină, ci, dimpotrivă, se poate socoti că îşi împlinea numai datoria. Nici măcar arătând că ţinea ascuns hrisovul, nu putem dovedi că era în vreun fel părtaş la vreo faptă potrivnică stăpânirii sau că acoperea pe cineva, care ar fi avut asemenea năzuinţe duşmănoase! Că tăinuise cele pe care le-a descoperit era firesc, căci, dacă vorbea, adevăraţii vinovaţi se puteau pune la adăpost, ori puteau scăpa peste hotare! Sau chiar mai rău. Dacă dibuiau cumva unde se afla izvodul, puteau pune nişte răufăcători, nimănui cunoscuţi, să răpească înscrisul şi fie să-l facă pierdut, fie să-l înfăţişeze Măriei Sale ca fiind al lui Vărzaru, răstălmăcind adevărul în folosul lor şi împotriva acestuia. Astfel puteau dobândi chiar osândirea sa! De asemenea se mai poate spune că bietul om se îndoia încă de temeinicia celor scrise, socotind pesemne că răvaşul era o măsluire a cuiva, care voia să se răzbune pe un vrăjmaş. Ori el, ca fiinţă foarte simţitoare ce era, şi însufleţit de dorinţa de a nu năpăstui un om nevinovat, îşi lăsase vreme pentru ca, înainte de a înştiinţa domnia, să iscodească adevărul. În temeiul îndatoririlor dregătoriei sale, o astfel de deslușire este mai uşor de crezut, decât cea izvodită de tine. Ba acum, după uciderea sa, cei care-i ţin partea ar putea spune că a fost omorât şi i s-a prădat casa din porunca uneltitorilor, care doreau să facă astfel dispărut

Material cu drept de autor

hrisovul, pierzându-l pe cel care-l păstra. Aşadar, acum răuvoitorii ar putea spune că însăți trădătorii scaunului țării, simțindu-se descoperiți, au ațâțat lumea împotriva vel armaşului şi că între cei vinovați de moartea sa trebuie căutați vânzătorii. De aceea în această clipă nu cred că ar trebui să apărem ca potrivnici ai răposatului, căci am putea trezi bănuieli. Pentru ca să putem folosi cartea asta, trebuie să găsim cu orice preț şi celelalte crâmpeie!

Abătut, Toma se întoarse la curtea la care slujise până de curând, în nesperata nădejde de găsi petecele care-i lipseau din izvod. Răscoli zadarnic prin toate cotloanele casei, începând cu pivnița şi sfârşind cu podul. Căută prin ograda pustie, palmă cu palmă, făcu cercetări chiar şi în grajdurile pustiite. Nicăieri nici un alt colț de hârtie sau de piele tăbăcită pentru scris nu putu găsi.

Nu avea unde şti că se mai afla un om care era atras de uricele lui Vărzaru şi că acesta, trecând pe acolo încă într-una din serile de dinainte, adunase tot ce mai scăpase ochilor săi scrutători. Era un copil de casă al vel paharnicului Hrizea, servitorul său cel mai de credință, care-i cunoştea mai toate tainele. Stăpânul îl trimisese în nădejdea de a găsi şi a-i readuce scrisoarea lui Radu Mihnea, de rătăcirea căreia se temea. Tânărul însă nu putuse găsi decât câteva fâşii răzlețe de scrieituri, rupte de cine ştie unde, pe care le duse neîntârziat paharnicului.

Acesta le cercetă în fugă din priviri, dar cea mai mare parte a lor era aproape cu neputință de citit. Între ele găsi totuşi o frântură dinspre sfârşit a cărții pe care o căuta. Află astfel cu uşurare că aceasta fusese sfâşiată, bucățile împrăştiate, încât putea trage nădejde că hrisovul nu va mai putea fi niciodată refăcut în întregul său. Dar îl îngrija pieirea în chip ciudat a întregului vraf de hrisoave ale armaşului. Prostimea nu prea ar fi avut ce face cu ele, încât era greu de crezut că vreun jefuitor din rândurile acesteia le-

Material cu drept de autor

ar fi luat. Avea simțământul că cineva le adunase cu migală şi cu socoteală şi că nu se risipiseră la întâmplare în vremea pârjolului. Abia după o săptămână, când Toma înfățişă logofătului Radu Cocorăscu spre cercetare unele hrisoave care dezvăluiau nemerniciile lui Vărzaru, află adevărul şi nu fără îngrijorare. Nopți de-a rândul se întrebă dacă nu cumva vreo bucată a cărții care-i era menită a încăput pe mâna proaspătului mazil şi, cu sufletul la gură, se aştepta ca, de la o zi la alta, să fie dat în vileag.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XX

Încă din lunea de după Rusalii, prin chiar grija lui Matei vodă, se zvoni pe neaşteptate prin târg că domnul s-ar fi înzdrăvenit în chip neaşteptat. Drept dovadă, răspânditori de bârfe anume şcoliți, istoriseau că doar cu o zi în urmă Măria Sa coborâse la biserică, iar, chiar în acea clipă, începând de la ceasul prânzului, lua parte la un mare zaiafet cu toată dregătorimea ce-o adunase în juru-i. Deşi marți şi miercuri sănătatea sa cunoscu o vădită scăpătare, ştiri despre schimbarea în rău petrecută nu răsuflară, cele cunoscute din zilele dinainte păstrându-se neclintite. Tăcerea se datora bărbierului curții, care îi făcu pe toți să creadă că prefacerea stării principelui i s-ar datora lui, căci i-ar fi dat nişte ceaiuri adormitoare pentru a-l sili să se cruțe de la orice fel de silințe, care i-ar fi putut fi dăunătoare.

Totuşi zvonul slobozit în lume, în loc să liniştească frământarea, cum nădăjduise domnul, mai mult o ațâță. Îmbărbătați de vestea însănătoşirii sale, ceea ce îi

Material cu drept de autor

îngăduia să-şi reintre în drepturi, oştenii începură a năzui că dacă jalba lor va ajunge la el, ocolind dregătorii, îşi vor dobândi neîndoios drepturile. Căci, ziceau ei, „pân' la Dumnezeu te mâncă sfinții!", de aceea, pentru a izbândi şi a răzbi cât mai sus, aceştia din urmă trebuie ocoliți. Asemenea cugetări îndrumară la încropirea unei largi deputății a lefegiilor, cu gând ca aceasta să pătrundă în palat. Odată plănuită, treaba fu şi împlinită, începând cu dimineața de miercuri, care se nimeri să pice chiar de întâi cireşar[26], după vechiul cărindar muntenesc. După cum s-a văzut, o ceată de oşteni izbuti să se strecoare până în iatacul domnesc, dar aici îl găsiră pe principe dormind dus din pricina leacurilor bărbierului, încât, în cele din urmă, neavând cui se jelui, printr-o întorsătură neaşteptată, se ajunse la prinderea şi uciderea unor boieri de sfat şi la răscolirea întregii cetăți.

Abia spre seară, mult după plecarea răzvrătiților de la palat cu jertfele lor, Matei vodă se trezi din greul somn pricinuit de leacurile lui Maćko. Se simțea hodinit şi întremat, drept care trecu în spătăria mică. Aşezat într-un jilț înalt cu baldachin, pofti la sine, pe rând, mai mulți dintre dregătorii săi. Dar spre marea sa nedumerire aceştia întârziau să i se înfățişeze. Una ca asta nu se mai pomenise!

În aşteptarea lor, trimise după bătrânul său grămătic de taină, Sava, ca să-i scrie câteva cărți, dar taman cu vorbele ce le va alege el. Trebuia să tocmească trebile la Stambul, mai ales că se părea că acolo potrivnicii se cam întăriseră şi se cuvenea să li se pună stavilă. De aceea ținea ca pe de-o parte să dea capuchehaiei de acolo cuvenitele deslușiri asupra chipului cum puteau fi surpate urzelile care se făceau împotrivă-i în sânul înaltei cârmuiri musulmane. Pe de alta se gândea să trimită câte un izvod atât paşei de Silistra, cât şi seraiului Înaltei Porți a Devletului, dar în aşa fel încât să întărâte cele două puteri, ridicând-o pe una

[26] Iunie

Material cu drept de autor

împotriva celeilalte; căci, dacă izbutea a le dezbina, nu avea decât de câştigat. Doar era ştiut că atunci când doi se ceartă... Apoi, într-un al patrulea răvaş, voia să-l roage pe crai ca să-şi folosească şi el înrâurirea ce-o avea la Ţarigrad, spre a-i sprijini uneltirile de săpare a duşmanilor de acolo.

Sava se înfăţişă pe dată, cu chipul său de om supus şi smerit. Bănuind ce i se va cere, aduse cu sine penele de scris şi cernelurile trebuitoare. Principele îi lămuri în grabă ceea ce urma să aştearnă pe hârtie.

- Să ne zorim, că din clipă în clipă aştept să apară vel vistiernicul, vel vornicul şi vel postelnicul. Am trimis după ei, şi-i aştept de ceva vreme, iar ei cutează a zăbovi! Aşa ceva nu s-a mai întâmplat! Când or sosi, o să-i cam iau la zor, căci asemenea delăsare nu poate fi îngăduită la Curte!

Umil, Sava îl înştiinţă pe domn că cei chemaţi nu se află prin palat, deci nu aveau cum răspunde grabnic. La mirarea acestuia, adăugi cuvenitele deslușiri. Vistiernicul fusese ucis încă de pe la prânz, iar ceilalţi sfetnici, speriaţi, erau desigur ascunşi prin casele lor, dacă n-or fi fugit deja din cetate. Matei vodă îl privi tot mai nedumerit, neputând înţelege ce se petrecea pe afară. Atunci Sava îi istorisi tot ce ştia despre zavera dezlănţuită în târg în vremea somnului său. Vorbi despre cei măcelăriţi, despre casele jefuite, despre spaima de pe ulițe.

Domnul rămase înmărmurit; nu-i venea să-şi creadă urechilor. Uită de gândul de a scrie cărţile menite să pună stavilă uneltirilor ţesute împotrivă-i prin olaturile vecine. Faţă de cele care se petreceau la Târgovişte, asemenea griji deveneau lăturalnice.

În locul izvoadelor plănuite, îi ceru lui Sava să alcătuiască grabnic o carte către craiul Rákóczi, în care să-i ceară acestuia neîntârziat ceva oaste în ajutor, spre a certa zavergii care-i tulburau cetatea de scaun. Deîndată ce fu terminată, aceasta fu încredinţată în cea mai mare taină unei

Material cu drept de autor

solii de trei boiernaşi, care purceseră la drum în aceeaşi seară. Aceştia năzuiau să treacă munții spre a ajunge la Feldioara, loc de unde Rákóczi nu apucase să plece. Se afla de ceva vreme acolo, pentru a putea priveghea mai îndeaproape întâmplările care se petreceau în cele două țări învecinate.

La prima vedere se putea crede că reazămul ardelean era închipuit de Matei vodă numai ca măsură de înăbuşire şi liniştire a lefegiilor răzvrătiți. Domnul însă privea lucrurile mai pătrunzător. Era adevărat că cea dintâi menire a ungurilor pe care-i chema era aceea de a stârpi pe cei care făceau nesigură ieşirea pe ulițe. Asupra acestui lucru nu mai încăpea îndoială. Dar nu era numai atât. Principele, din prima clipă când se sculase din bolit, înțelesese că divanul îi ştirbise puterea. Boierii începuseră să crâcnească împotrivă-i şi se străduiseră să-i smulgă parte din însărcinările sale de drept, pentru a le trece adunării lor. Spre pildă, îi ajunsese între altele la ureche povestea cu darea de seamă de venituri şi cheltuieli pe care vistierul era silit s-o înfățişeze sfatului, şi pe care acesta o putea sau nu încuviința, după cum poftea la acea clipă. Ori el întrevăzuse imediat dedesubturile întregii istorii, înțelegând că se încerca restrângerea putinței sale de a-şi folosi banii după bunul plac. Ori această îndrăzneală se cuvenea să fie curmată şi ea, cu aceeaşi asprime şi lipsă de îngăduință care se cădea a fi arătată lefegiilor, iar volnicia sa trebuia reclădită în întregul ei! Deci era vremea să aducă la ascultare nu numai răzvrătiții de pe ulițe, ci şi pe aceşti îndărătnici dregători, care se socoteau în măsură a trage spre ei mai multă putere decât era legiuit şi firesc să le cadă în seamă. Şi acestora era nevoie să le dovedească faptul că are la îndemână o asemenea forță, încât îi poate face una cu pământul, dacă îndrăznesc a trece peste hotarele pe care el le statornicise la împărțirea drepturilor întru cârmuire. Odată

Material cu drept de autor

veniți, ardelenii trebuiau astfel îndrumați, încât să stârpească nu numai gloata nesupusă de pe ulițe, ci să le dea de înțeles trufaşilor divaniți că, dacă vor a-şi păstra capetele pe umeri, nu le sunt îngăduite prea multe!

Din spusele lui Sava îi era limpede că răzvrătirea era pornită în primul rând împotriva sfetnicilor, a divanului țării şi nu împotriva scaunului său. Ea întrupa, la urma-urmei, nemulțumirea lefegiilor față de lărgirea însărcinărilor adunării veliților şi a creşterii înrâuririi acesteia, în paguba domniei. Dar chiar dacă zurbagii, înțelegându-i anevoințele, le veneau în întâmpinare, sârguind ca să-i întărească stăpânirea, nu putea totuşi ierta nici vărsarea de sânge făptuită şi nici jafurile întâmplate în târg. I se părea firesc ca oastea să-şi dea obolul spre a-i spori puterea, dar dreptul de a hotărî în care fel se va face acest lucru şi cu ce mijloace se cuvenea să rămână în mâna lui, preschimbările neputând trece de hotarele pe care era plecat a le încuviința. Nu se putea însă învoi cu ieşiri care, chiar dacă i-ar fi adus câştig, erau împlinite de oşteni sau oricine altcineva din imboldul acestora, fără a se bucura de încuviințarea şi de binecuvântarea sa. Aşa ceva îi ştirbea renumele, putând da naştere părerii că scăpase lucrurile din frâu, că nu el era cel care stăpânea asupra celor din jur, ci că el este cel stăpânit! De aceea nu se putea învoi cu cele petrecute pe ulițe, chiar dacă într-un fel puteau fi socotite a-i fi prielnice, venindu-i întru apărare.

Ori intrarea în țară a unei oştiri care asculta numai de cuvântul său îl putea reaşeza pe locul care i se cuvenea, dacă mânuia cu destulă îndemnare şi prevedere potrivnicii care se înfruntau în cetatea de scaun, cumpănind cu oarece viclenie între ei. Era însă neîndoios că, asupra chemării ajutoarelor şi a venirii acestora, trebuia păstrată cea mai desăvârşită taină, încât ivirea ungurilor să închipuie un lucru

Material cu drept de autor

neaşteptat pentru toți și să-i ia pe nepregătite, atât pe oșteni, cât şi pe boieri.

Dacă miercuri întrevederile cu dregătorii nu mai avură loc, aceştia nemaiapărând la Curte, joi, încă de dimineață, începu o adevărată mişuneală a fruntaşilor slujitorimii şi a curtenilor mărunți înspre şi dinspre spătăria mică. Cei câțiva mari boieri care, cu toată primejdia, cutezaseră a se înfățişa la Curte, rămaseră stingheri prin tindele catului de sus ale palatului. Domnul nici nu-i băgă în seamă. Lor le-o luă înainte şleahta măruntă a celora de rangul al doilea sau al treilea, ori chiar mai mic, cu care domnul tăinui îndelung. Postelnicul şi vornicul, înciudați, pândeau intrarea şi ieşirea celor chemați la voievod, în nădejdea de a ghici ce se punea la cale în spatele uşilor grele de stejar. Erau mâniați că se arăta o asemenea cinste – aceea de a fi primiți de domn – unei plevuşti, în vreme ce ei, evghenicoşi de toată însemnătatea, care, obişnuit, luau parte la cele mai tainice sfaturi, fără de ei nemişcându-se o frunză prin țară, erau acum lăsați să aştepte prin odăi lăturalnice! Se simțeau de aceea, pe bună dreptate, răniți în mândria lor de fereala care li se arăta în acele împrejurări!

Întrevederea cea mai îndelungată, domnul o avu cu marele căpitan de dărăbani, Buliga Lupu din Ciovârnişani, pe care-l cercetă în legătură cu trupurile de oaste pe care se putea bizui spre a reaşeza buna rânduială între slujitorii săi.

Istoria acestuia nu era una care să nu trezească luarea aminte; ba alocurea nu era lipsită chiar de haz. Moşnean de baştină, izbutise ca, până la vârsta de vreo cincizeci şi cinci de ani, pe care o avea în acea clipă, să adune o mulțime de sfori de moşie, devenind un adevărat boier, ridicându-se astfel cu mult deasupra stării neamurilor sale. Dar obârşia sa, ba poate şi împrejurarea că era şi căpetenie a dorobanților, îl făcură să nu piardă de tot

Material cu drept de autor

legătura cu păturile de jos, față de nevoile cărora păstra o anume înțelegere, simțământ pe care boierii de viță veche îl cam pierduseră. În lupta de la Teleajen se osebise prin însuşirile sale, izbândind să-i scape cu bine pe aproape toți cei aflați sub oblăduirea sa şi să-i ducă nevătămați la Finta.

În răstimpul marii bătălii cu Vasile Lupu fu rănit foarte rău şi pierdu mult sânge, părând a fi pe moarte. Nevastă-sa, Stanca, aflând starea nenorocită în care se găsea, ceru învoirea de a-l duce acasă în Mehedinți. Plină de râvnă creştinească, hotărî să grijească de o mândră astrucare pravoslavnică, ca pentru un mare boier, ce ajunsese bărbatu-său. Îl urcă dimpreună cu nişte slugi într-o căruță pe un aşternut de fân moale şi-l cărăuşi până la conac. După ce el era şi aşa destul de tare vătămat, trecându-l prin toate hârtoapele până în capătul Olteniei, aproape că îl deşălă de tot, încât omul ajunse acasă de tot pierit, că nici nu mai ştiai de răsuflă sau nu. Stanca porunci pe dată unui pietrar ca, pân' ce boieru' şi-o da de tot duhul, să-i cioplească iute piatră de gropniță, vrednică de înalta stare pe care o dobândise în lume. Şi ea şi meşterul, nefiind prea dedați cărturăriei, nu făcură decât greşeli când dăltuiră scriptura de pe lespedea de mormânt. În primul rând puseră anapoda data măcelului de la Finta, pe care o mutară cu două săptămâni mai devreme. Apoi, în loc să arate că moartea i se trage de pe urma bătăliei, au scurtat-o, zicând că a murit chiar acolo, deşi el plecase cât de cât viu de pe câmpul de luptă.

Dar, înşelându-le tuturor aşteptările, după doar câteva săptămâni, cel socotit răposat „se va scula pe neaşteptate din morți", cum va zice Stanca, care nu mai prididea să se crucească văzându-şi bărbatul iar în picioare, după ce-i pregătise zadarnic, dar cu multă migală şi destulă pagubă, toate cele de cuviință pentru o înmormântare făloasă. „Mare minune a lui Dumnezeu!" nu prididea femeia să-şi arate mirarea şi nedumerirea față de toți cunoscuții.

Material cu drept de autor

Piatra de mormânt, după ce-o plătiră, li se păru păcat s-o arunce, acum că cel pentru care fusese menită se întorsese în cei vii. Ea va fi refolosită după doi ani, când fostul căpitan, între timp ajuns şi mare agă, fu despicat cu spada în vara anului 1655 de Hrizea din Bogdănei, devenit în acea clipă voievod, înălțat fiind în scaun de oştire, lucrul petrecându-se tocmai la Şoplea, pe Teleajen, unde cu 2 ani în urmă căpitanul se remarcase în bătălia dată cu Timuş Helniţki şi cu socrul său. Pietrei nu i se mai făcu nici o îndreptare, căci la urma-urmei cele scrise acolo erau aproape adevărate, şi oricum nimeni dintre neamuri nu se pricepea a le citi, iar cheltuială în plus nu mai merita să fie făcută, numai aşa de dragul unui moft cărturăresc.

Matei vodă descoperi cu osebită plăcere că boiernaşul ce-l avea în față ştia mai multe despre ordia țării decât toți ceilalți laolaltă, cu care se povățuise mai înainte. Dăruit cu o minte şi o privire deosebit de pătrunzătoare şi cu o ținere de minte cu totul neobişnuită, Buliga Lupu izbutise să cunoască pe aproape toți căpitanii, iuzbaşii şi hotnogii, nu numai din pedestrime, ci chiar şi pe cei din călărime. Despre ei, în rânduiala breslelor, a căpităniilor şi a steagurilor din care făceau parte, putea da cele mai felurite şi mai folositoare amănunțimi, căci tuturor le ştia, din bârfeli sau din ceea ce băgase el însuşi de seamă, slăbiciunile, cususurile, însuşirile cele bune, părerile despre stăpânire, patimile, grijile, temerile, bucuriile sau plecările către cei din jur. Nu erau puțini aceia despre care putea istorisi că în cea împrejurare, față de acea poruncă şi-au arătat fie nemulțumirea, fie, dimpotrivă, încuviințarea. Erau lămuriri din cele mai prețioase, care-i îngăduiau principelui pe de-o parte să gătească hotărârile cele mai potrivite pentru a readuce lefegii la ascultare, iar pe de alta îi deschideau calea cea mai la îndemână de a descoperi şi a-i face nevătămători pe aceia care ar putea deveni primejdioşi. Încântat de aceste

Material cu drept de autor

însuşiri ale slugii, Matei vodă nu se sfii să-i mărturisească deschis:

- Văd că eşti om dintr-o bucată! Îmi pare tare rău că nu te-am ajutat până acum să te aridici într-o slujbă mai de seamă! Dar nădăjduiesc că-mi voi îndrepta greşeala cât de curând. Oastea mea trebuie reînnoită din temelii şi întru aceasta mi-ai putea fi peste măsură de folositor.

Bucuros de atâta laudă, marele căpitan de dărăbani se străduia să se întreacă pe sine.

- Căpitanul de păhărnicei Arsenie e un boier credincios şi cinstit şi nu s-a dat cu zurbagii, istorisi mai departe Buliga. Prietenul său Nicolae Bălu, din aceeaşi breaslă ostăşească, e unul din aceia care la Finta urla că nu poate lupta cu moldovenii lui Vasile vodă Lupu, fiind de-un neam cu ei. Nici în războiul abia trecut n-am avut, şi nici azi nu am, prea mare încredere în el. În schimb căpitanul Constantin Gălăţeanu, de la roşii, nu este dintr-aceia care se lasă duşi de cum bate vântul. Iar pe căpitanul Sima se poate pune temei, de i se făgăduieşte cinstită răsplată pentru vitejia dovedită la Finta şi dacă este lăudat pentru destoinicie; în legătură cu el nu încap îndoieli. Apoi şi prin judeţe sunt destui din ceia cărora nu le place tulburarea şi zarva. Moise din Cândeşti sau Mogoş din Păuleşti se numără între aceştia. În schimb slujitorii buzoieni se dovedesc a fi între cei mai primejdioşi. Pe căpitanul Comăneanu Badea nu te poţi bizui, fiind, după împrejurări, cu mai multe feţe. În dimineaţa zilei când am dat apriga bătălie de la Hinta, era tare pornit împotriva înălţimii voastre, Prea Luminate, zicând în gura mare că prea daţi nas golănimii şi că nu se cade să se spună în faţa prostimii de rând vorbe de ocară despre obrazele cele mai alese ale neamului. Deşi căpitanului Priboi nu i se pot găsi vreun fel de vini sau cusururi, eu unul nu m-aş încredinţa lui. E prea viclean şi prea ascuns, prea socotit şi prea înţelept, dar mai ales o fire prea neatârnată ca să nu

Material cu drept de autor

devină primejdios, mai ales că are mare înrâurire asupra oştimii de toate rangurile. Este totuşi unul dintre aceea care ştiu să îndrume pe alții şi ştiu să se facă ascultați, oameni de părerile cărora trebuie să se țină seamă, iar uneori chiar de care trebuie să te temi. Măria Ta poți chema pe Priboi pentru sfat, căci datorită înrâuririi sale, de-l vei câştiga, va linişti pe mulți, dar trebuie umblat foarte prevăzător cu el.

Înşiruirea merse astfel mai departe vreme îndelungată, împletind cleveteala şi osânda cu lauda, îndoiala cu prepusurile, înțelesurile ascunse cu învinuiri răspicate. Aflat într-un colț al încăperii, stând în picioare în fața a unui tetrapod pentru scris, Sava, grămăticul de taină al principelui, însemna cu sârguință, pe mai multe răbojuri, numele celor pomeniți de oaspete. Pe cel dintâi îi înşirui pe aceia cărora urma să le trimită înştiințare de chemare, prin care-i poftea în mare grabă la Curte, ca să se pună la îndemâna Măriei Sale. În cel de al doilea îi încondeie pe alții, care urmau să fie puşi sub privegherea unor iscoade, care să nu-i scape o clipă din ochi, fiind nestatornici din fire. În sfârşit, în cel de al treilea erau rânduiți cei socotiți primejdioşi, şi era trebuitor să fie cetluiți şi aruncați neîntârziat în temniță! Nu încăpea îndoială că Buliga Lupu nu scăpase prilejul de a trece, pe nesimțite, pe răbojul cel negru pe toți aceia cu care avea de încheiat vreo răfuială. Dar o făcu cu atâta îndemnare şi viclenie, că nimeni nu şi-ar fi putut da seama de aceasta.

În răstimpul nopții care urmă, între cei primiți de domn în spătăria mică se numărau şi cei trei soli trimişi în ajun craiului din Ardeal. Aceştia vesteau că, după o întrevedere scurtă, fără martori, între patru ochi, cu principele Rákóczi, acesta făgăduise a trimite de ajutor oşti de credință, care nu vor ieşi din vorba Măriei Sale, domnul Ungrovlahiei. Ceru însă îngăduința de a fi păsuit câteva zile, trebuitoare lui pentru a alege şi a găti pe îndelete steagurile

Material cu drept de autor

cerute, astfel încât să poată fi socotite sigure. Matei, nemulțumit de lămuriri, îşi întrebă solii dacă nu cumva amânarea închipuie o nouă încercare de a-l înşela, cum se întâmplase deja la Finta, cu câteva săptămâni mai devreme. Cei trei îl încredințară însă că Rákóczi e hotărât să-şi țină de astă dată cuvântul, căci se teme ca nu care cumva tulburările să se întindă şi în țara sa.

După încheierea acestor cercetări ascunse, Matei Basarab îşi zise că trebuie să-şi facă o nouă, dar hotărâtă, intrare în lume. Nu era însă vorba de a se arăta târgului. Ulițele erau încă prea nesigure, iar el încă prea slăbit. De aceea socoti îndeajuns ca deocamdată să fie văzut numai de slujitori, de curteni, mai ales de cei mici, şi de puşcaşii aflați de strajă; aceasta întrucât ei, fiind oameni de rând, erau aceia care răspândeau zvonurile legate de Curte în gloata calicimii, iar clevetelile lor puteau trezi un răsunet şi o mai mare luare aminte decât chiar o preumblare cu rădvanul prin cetate, care se putea să nu fie văzută de prea multă lume. Dar nu numai oştimea şi orăşenimea trebuiau încredințați de trăinicia însănătoşirii sale, ci şi dregătorii, pe care era departe de a-i socoti trup şi suflet cu el. Îşi dădea seama că, înfățişându-se în fața supuşilor cu puterile pe deplin redobândite, punea pe tulburătorii de ambele părți pe gânduri, adică şi pe răzvrătiții din prostime, dar şi pe mădularii lumii alese, care cârteau, dornici de a-l subjuga prin divan. Nădăjduia că pe această cale va fi în măsură să stâmpere cugetele.

Trebuia să se întreacă pe sine cu dovezile de vânjoşenie pe care să le înfățişeze privitorilor, pentru a putea spori cu adevărat părerile sădite în oameni în zilele trecute. Cu toată împotrivirea bărbierului leah, care se temea de reizbucnirea fierbințelilor şi de o nouă obrântire a rănilor, hotărî să prânzească dimpreună cu boierii săi în spătăria cea mare, ca la ospețele de odinioară, căci la sindrofia de după

Material cu drept de autor

Rusalii se temea că, grăbindu-se să plece, semănase unele îndoieli în ce privea tăria sănătății sale.

Ştiind foarte bine că trupeşte era încă destul de şubred, lucru pe care-l simțise din plin la ultimul praznic, orândui unele tocmeli de prevedere: porunci să-i fie unse rănile cu alifii alintătoare ale durerii şi bău licori băbeşti, care să-i potolească suferința şi să-l întărească, fie şi numai vremelnic. Sârgul bărbierului se dovedi atât de rodnic, încât el însuşi avu înşelătorul simțământ că s-a înzdrăvenit pe de-a-ntregul şi că i s-au reîntors forțele.

În drum spre spătăria mare, unde fuseseră întinse mesele, făcând un ocol, ieşi în foişorul din față al palatului celui nou, de unde putea fi zărit din toată ograda de pe această latură a Curții princiare. Chipurile, voia să cerceteze cât de bine îşi făceau străjerii datoria. De aici, că să fie sigur că a atras tuturor luarea aminte, strigă unele porunci archebuzierilor de pe zidul dinspre Ulița mare. Toată suflarea din jur împietri în cuviincioasă ascultare, căci de prea puține ori Măria Sa îşi jertfea timpul pentru a orândui el însuşi treburile gospodăreşti. Obişnuit, grija aceasta cădea în seama feluriților dregători.

Când fu încredințat că toți îl văzuseră ținându-se în picioare fără vreun ajutor, se întoarse spre însoțitorii săi şi, şchiopătând, se înapoie în tinda palatului. De cum se închise uşa în urmă-i, ceru paicilor să-l rezeme de subsiori, căci, de pe urma rănii din genunchi, nu se putea sprijini ca lumea decât pe un singur picior şi din pricina asta abia de se putea mişca. Mai departe coti spre spătăria mare, în care intră pe uşa cea mare, urmând calea menită tuturor acelora care erau îngăduiți a lua parte la adunare.

Nu folosi de astă dată uşița ce dădea de-a dreptul spre iatacul său, de care se slujea de obicei, şi care se deschidea chiar lângă scaunul țării. Spre a ajunge în capul mesei, aflat tocmai în partea potrivnică celeia în care se

Material cu drept de autor

găsea, trebui să străbată marea odaie de la un capăt la celălalt, trecând printre şirurile de boieri care se ridicaseră în picioare. Deci nu încăpea îndoială că toţi îl văzuseră umblând, chiar dacă în lăuntrul palatului se lăsase în grija a doi paici. De altfel acest reazem nu era tocmai o noutate, căci, mai ales la urcarea şi coborârea din rădvan – chiar şi în vremile bune –, era ajutat astfel de icioglani, din dorinţa de a da cât mai mare făloşenie ţărmoniei.

De cum păşi în spătăria cea mare, domnul, după ce aruncă o privire în jur, se încruntă:

- Mâine, sâmbătă, vreau să nu lipsească nimeni de la masa mea. Cei care se codesc să primească cinstea ce le-o dăruiesc, înseamnă că nu sunt vrednici de Curtea noastră şi-i voi alunga! Iar laşii care stau ascunşi între zidurile caselor lor să ia aminte la vorbele mele, căci le puteţi vesti că voi fi necruţător. Iar cine are urechi să audă, iar cine are minte să priceapă.

Boierii, copleşiţi de hotărârea potolită dar tăioasă a ameninţării, reintrară fără voie sub tăvălugul stăpânirii sale. În faţa lor stătea, e drept, un bătrân, parcă numai piele şi os, care, după ce şchiopăta, mai era pe deasupra ţinut din părţi de doi copii de casă. Totuşi acest moşneag, cu toate slăbiciunile sale, îi domina şi-i tulbura în asemenea măsură, încât se pierdeau în faţa sa. După un scurt răstimp de prăbuşire, care le păruse a-i fi însemnat sfârşitul, renăştea dintr-o dată, înălţându-se deasupra lor ca o stâncă a neînduplecării. Cuprinşi de un fel de sfiiciune, plecară capetele şi-i primiră mustrările fără crâcnire.

Zaiafetul, cu toată străduinţa bucătarilor, cu tot sârgul lăutarilor, al paicilor şi al aprozilor, era lipsit de strălucire. Mesenii erau puţini şi nu din cei mai de soi, mare parte a stranelor marilor dregători fiind goale. Iar în acelea care nu erau goale, şedeau nu boierii de rang înalt, ci unii de rangul al doilea, înlocuitorii celor dintâi. De altfel oaspeţii

Material cu drept de autor

arătau supărați, îngrijați şi roşi de gânduri, fără poftă de a se veseli.

După vreun ceas sau poate ceva mai mult, voievodul puse capăt prânzului, aruncând ştergarul pe masă şi se trase, vădit nemulțumit, în iatac. Deşi, din pricina genunchiului țeapăn, şchiopăta între copii de casă care-l sprijineau, avea ceva neînduplecat şi măreț în purtări, înfățişare care trezea în privitori un vajnic simțământ de supunere şi ascultare. Cei aflați de față îi simțiseră din plin înrâurirea.

Odată ajuns în odaia sa de culcare, parcă se frânse. Era încă sleit de pe urma bolii, iar truda prea îndelungată de a părea neclintit îl istovise cu desăvârşire. „Bine cel puțin că am terminat cu bine învederarea a ceea ce am dorit!" îşi zise el, în vreme ce bărbierul-chirurg îl ajuta să se întindă în pat. „Această față a slăbiciunii mele nu trebuie s-o cunoască nimeni. Ea trebuie să rămână înmormântată între aceşti patru pereți!"

După vreun ceas de hodină, Matei ceru să fie ajutat ca să ajungă în spătăria mică. Se sluji întru aceasta, ca de obicei, de doi paici drept cârje, căci în piciorul stâng nu se putea sprijini mai deloc, mai ales după sforțările făcute mai devreme. Aici chemă la sine pe căpitanul Priboi şi-l descusu aspru asupra cererilor oştimii răzvrătite. Acesta, plin de cumpătare, sârgui să micească înțelesul şi însemnătatea celor întâmplate. Arătă că cele petrecute nu închipuie o ridicare împotriva coroanei, ci, dimpotrivă, toată mulțimea pedestraşilor îi este pe de-a-ntregul supusă şi deplin ascultătoare, oricând gata, drept dovadă, să-i jure credință. Dacă li se vor da soldele cuvenite, vor fi blânzi ca mieluşeii şi, de altfel, atunci mulți dintre ei vor pleca în Moldova cu marele logofăt Gheorghe Ştefan, nemaifiind în urmă, pentru nimeni, nici o primejdie! Au jertfit pe armaş şi pe vistier, văzând că cei doi se împotriveau plăților legiuite,

Material cu drept de autor

scurtă el deslușirile, întrucât lungirea lor îi putea încurca socotelile, vădind și lucruri nedorite. Și apoi lefegii sunt porniți împotriva divaniților nu numai pentru că aceștia nu se învoiesc a împlini făgăduielile făcute la Finta, ci și pentru că vor să se așeze în locul domniei, subjugând-o! Deci răzvrătirea nu este pornită pentru a slăbi puterea Măriei Sale, ci, dimpotrivă, luptă pentru întărirea ei și împotriva sfatului, care caută a săpa buna rânduială a stăpânirii.

Ca întărire a vorbelor sale, făgădui că într-o zi, cel mult două, poate aduce la Biserica Mare a Curții toți căpitanii, iuzbașii, hotnogii și stegarii, ca să depună un nou jurământ de supunere domnului, ca semn al deplinei lor bune credințe.

Matei vodă rămase un răstimp pe gânduri, în vreme ce căpitanul Priboi, aflat în picioare, își trecea povara trupului de pe un picior pe celălalt.

- Foarte bine! De Duminica Tuturor Sfinților, adică poimâine, după liturghie, o să-i primesc la Biserica Mare pe cei numiți de tine. Dimineața îi vei aduna ca să mi se poată închina în bună rânduială și să-mi jure supușenie pe sfânta Evanghelie!

Apoi domnitorul, făcându-i semn cu mâna ca să iasă, căzu din nou pe gânduri. Înțelegea din toate istorisirile ascultate până atunci că răzvrătirea n-ar fi avut loc, dacă nu s-ar fi petrecut două lucruri. Cel dintâi dintre acestea fusese graba lui Gheorghe Ștefan de a-și tocmi oaste. Dacă nu-i amenința pe pedestrași pripa plecării spre Moldova și primejdia de a pierde soldele, nu i-ar fi apucat zorul, căci n-ar fi avut vreo pricină de a se grăbi. Iar dacă li se dădeau banii la vreme, de asemenea nu s-ar fi ivit prilej de a-și face griji! Față de aceste încheieri spre care-l îndrumară cumpănirile sale, îi stăruia în minte o nelămurire; de ce oare tărăgănaseră dregătorii plata datoriilor față de oaste, de vreme ce în vistierie se găseau banii trebuitori? Mărturiile

Material cu drept de autor

lor, care cercau a dovedi c-ar fi făcut-o din îndemnul celor mai bune porniri, nu erau nici măcar vrednice de a fi luate în seamă, fiind vădit ipocrite şi înşelătoare, menite numai să-l îmbrobodească. Nu încăpea îndoială că dezvinuirea cum că războiul ar fi stricat rânduielile vistieriei şi se văzuseră siliți să lase vreme lui Ghinea să readucă lucrurile în bună rânduială era o poveste cusută cu ață albă. Nu găsea decât o singură îndreptățire purtării scumpilor săi sfetnici: nădăjduiseră ca el să-şi dea duhul şi voiseră să păstreze haznaua întreagă şi neatinsă pentru noul domn, care nu avea nici un fel de îndatoriri față de oaste.

Se întreba ce putea să facă pentru liniştirea cugetelor dinspre ambele părți: aceea a oştenilor răzvrătitori şi cea a boierilor uneltitori. În primul rând trebuia să înfăptuiască neîntârziat plățile, iar pe de altă parte să-l alunge cât mai grabnic pe Gheorghe Ştefan. Să se întoarne acasă sau să se ducă oriunde altundeva în lume. Şi pentru a avea linişte în timpii ce-or veni, trebuia, poate, să îndepărteze şi lefegii din țară. E drept că plecarea lor închipuia într-un fel o ieşire din impas, dar una cu două tăişuri. Dacă se lipsea de ei îi scădea puterea față cu divaniții, iar dacă-i păstra era amenințat de noi tulburări. De aceea, orice ar fi hotărât, lucrurile se întorceau împotriva sa. Se găsea în fața unei anevoințe, cum nu mai întâlnise în toată domnia sa. Împrejurările îl sileau să aleagă între două rele, şi nu între un bine şi un rău. Dacă soarta i se împotrivea, nu-i rămânea decât să dovedească destulă destoinicie pentru a o înfrunta!

Totuşi trebuia să se hotărască în vreun fel, nu avea altă scăpare. După ce cumpăni îndelung asupra lucrurilor, se opri asupra celei dintâi alegeri: hotărî să se despartă de oaste, în ciuda tuturor primejdiilor pe care le atrăgea asupra-şi. Găsise chiar mijloace de a o face în ascuns, încât nimeni să nu-l bănuiască de vreo viclenie, ci totul să pară firesc şi

Material cu drept de autor

închipuit în temeiul celor mai bune gânduri. Cum craiul căuta lefegii pentru nişte plănuiri tainice ale sale, îi putea trimite o seamă de seimeni, ca semn al bunei lor prietenii. Apoi Gheorghe Ştefan îşi luase cu de la sine putere libertatea de a tocmi luptători pentru răfuiala cu Lupu, la care chitea. Se cădea să fie îndemnat să năimească cât mai mulți dintre slujitori, doar că lucrul nu trebuia făcut pe față, ca să bată la ochi, ci cu fereală. Apoi judecățile în divan prin care o seamă de boieri voiau a şerbi pe unii dintre oşteni nu trebuiau nici ele împiedicate, ci dimpotrivă. Erau primele trei căi care-i veniseră în minte, prin care putea scăpa pe nesimțite de războinicii săi, fără ca aceştia să aibă pricină de a-l bănui că le-ar fi potrivnic sau c-ar fi fost îmboldit de nişte socotințe viclene şi răuvoitoare. Cu vremea desigur că va putea izvodi şi alte mijloace, îşi zise Matei vodă, dar în acea clipă nu se simțea în stare de a mai închipui unele. Era începutul greşelii care îi va pecetlui soarta; de acum încolo acesta se va întoarce cu totul împotrivă-i, gătindu-i un sfârşit de tot nenorocit. Dar el îşi va da seama că intrase într-o capcană fără ieşire, abia în clipa când era prea târziu ca să mai poată face ceva, spre a se mântui.

A doua zi de dimineață, în sâmbăta odovaniei[27] praznicului Pogorârii Sfântului Duh, principele avu neplăcerea de a vedea că mai mulți dintre cinstiții şi dreptcredincioşii săi sfetnici stăruie în tăgada de a se înfățişa la Curte, punând pricină că ulițele sunt mult prea nesigure pentru a-şi putea îngădui să iasă din casă.

Vel vornicul Preda Brâncoveanu, vrând să le ia partea celor care lipseau, se văzu silit să înştiințeze el primul pe domn asupra supărătoarei veşti. Încercă să potrivească cât mai înduplecător deslușirile, încât să trezească în sufletul

---

[27] (*Înv.*) A opta zi (sau toată săptămâna care urmează) după o sărbătoare mare (împărătească), când se stinge influența ei. [Var.: **odavánie**] – Din sl. **otdavanije**.

Material cu drept de autor

acestuia un simțământ de înțelegere şi de îngăduință. Pentru a-i dezvinui cumva pe cei care nu sosiseră şi nici nu aveau de gând să vină, sârgui să răstălmăcească vădita lor nesupunere, preschimbând-o într-o prea gingaşă teamă de a nu păți ceva rău şi o prea-simțitoare dorință de a nu pricinui noi tulburări în târg, ce-ar dăuna stăpânirii.

- Am auzit bine sau mi se pare?! urlă voievodul spumegând. Ei au pricinuit tot răul, iar acum n-au decât să-i tragă ponoasele!

Brâncoveanu îşi închipuise că ar fi cu putință ca să stârnească o asemenea răbufnire, dar nădăjduia că, stăruind cu umilă supunere, s-ar putea să-i abată urmările de la aceia pentru care cerea ocrotire, de aceea veni cu o nouă îndreptățire:

- Măria Ta, veliții țării nu pot să-şi pună la adăpost străjile care-i însoțesc la preumblare, căci acestora nu le este îngăduit să intre în ograda palatului, fiind purtători de felurite unelte de război. Zilele trecute puțin a lipsit ca acele credincioase slugi boiereşti, rămase afară prin preajmă, să fie strivite de zidurile Curții de către mişeii care se buluceau din toate ulițele lăturalnice. Cum încoace nu puteau intra, iar Poarta Dealului se afla zăvorâtă, aproape că ar fi fost măcelăriți de gloată, dacă nu găseau în sine tăria de a se împotrivi amenințării. Numai bărbăția şi destoinicia ostăşească i-a scăpat. Din această pricină cei chemați se codesc a urma porunca. Dacă paznicilor lor li s-ar da dreptul de a se adăposti în ogradă câtă vreme ei sunt în palat, desigur că divaniții ar mai prinde inimă!

- Trebuie să înțeleg că vrei să-mi ceri îngăduința de a-i primi în spatele meterezelor?! făcu Matei, devenit dintr-o dată bănuitor.

- N-aş cuteza una ca asta, Doamne. Dar chibzuind, Luminăția ta vei găsi poate o cale de urmat spre a-i pune

Material cu drept de autor

cumva la adăpost, răspunse sfetnicul prevăzător, căci întrevăzuse îndoiala domnului.

Voievodul clătină neîncrezător din cap. „În povața asta, pe care mi-o dai în numele boierilor, oare câtă teamă adevărată şi cât viclenie s-o ascunde cu adevărat?!" îşi zise dus pe gânduri. Nu putea să uite că, după cum aflase, cu puțin în urmă, sfatul țării încercase să-i smulgă toate pârghiile puterii, mergând până la a-i pune vistieria sub epitropie! Deci avea cele mai temeinice pricini ca să se întrebe dacă în spatele acestei rugăminți a marelui vornic, care se dorea nevinovată, nu se ascunde cumva dorința divaniților de a redobândi ceea ce pierduseră prin tămăduirea sa. Nu era vreo încercare de a-i întinde o cursă, prin care, amăgindu-l, să pună stăpânire pe palat şi să-l aducă la cheremul lor?!

Totuşi, ca să-i ademenească la sine, trebuia să le facă un hatâr… Fără a se strădui prea mult, găsi o cale de a-i împăca. Locul împrejmuit cu metereze zdravene de cărămidă şi de piatră din jurul palatelor era împărțit în două ogrăzi printr-un zid tras de-a curmezişul. Jumătatea din față, în care se găseau cele două palate, Turnul Chindiei Biserica Mare domnească, cuhniile şi nişte închisori era menită țărmoniilor şi primirii oaspeților, închipuind un fel de Curte de cinstire şi preamărire a domnului şi a unor musafiri mai osebiți. Cealaltă parte, cea zisă din dos, juca rostul de arie gospodărească, adăpostind felurite acareturi. Deşi mai subțire decât meterezele din afară, zidul despărțitor, închipuia totuşi o stavilă demnă de luat în seamă, dând chezăşia unei putințe de apărare față de aceia care s-ar fi aflat în această parte a ogrăzii.

În temeiul acestor chibzuieli, domnul hotărî ca să îngăduie trâmbelor boiereşti să se adăpostească în acest din urmă colț al împrejmuirilor, supunându-le însă unei straşnice privegheri. Astfel trecerea spre locul îngăduit urma

Material cu drept de autor

a se face printre două şiruri de străjeri, pentru a împiedica pe cei intrați să se apropie de palate. Apoi caraulele din ceardacele întăriturilor trebuiau sporite, ele grijind nu numai de cele care se petreceau dincolo de creneluri, ci o parte a lor nevoindu-se a chiti spre cei cărora li se da adăpost, ținând neîncetat sânețele îndreptate asupra lor, tăindu-le astfel pofta de a se încumeta la vreo faptă ce putea deveni primejdioasă. Dacă ceva ar fi bătut la ochi, poruncise ca bănuiții să fie măcelăriți fără cruțare.

Matei vodă îi făcu anume cunoscute vornicului toate cumpănirile sale, ştiind că acesta va avea grijă să le împărtăşească divaniților. Stărui mai ales asupra tocmelilor de prevedere pe care le lua. Nădăjduia că în acest fel va tăia pofta de hainie a acela care s-ar fi gândit să se folosească de împrejurare spre a lovi în el. Era plecat să le facă dregătorilor această înlesnire, căci, după sfaturile cu căpitanul Priboi şi marele căpitan Lupu Buliga, era încredințat că trupurile de strajă îi sunt pe de-a-ntregul supuse şi ascultătoare şi se poate bizui fără nici un fel de temeri pe ele. De altfel, în chiar acea zi, care se nimeri a fi o sâmbătă, caraulele urmau a ieşi din slujbă, fiind înlocuite, după obicei, cu o strajă nouă, care lua asupră-şi paza în tot răstimpul săptămânii care venea. Iar, legat de schimbare, Buliga Lupu îi făgăduise în ajun că va alege în noul trup de oaste oameni pe sprânceană, încât palatul şi Curtea să fie în afară de orice primejdie.

Înțelegând că soldele făgăduite de aproape cinci săptămâni şi neplătite au rămas o pricină de seamă a nemulțumirilor, hotărî ca, începând din chiar acea după-amiază, să li se dea acelora în drept cele cuvenite lor. Lipsind vistiernicul, pe care nu apucase să-l înlocuiască, alese dintre boierii veniți la Curte dregătorii care-i vor împlini neîntârziat porunca, slujindu-se de catastifele vistieriei, unde erau înscrişi toți lefegii pe care-i năimise.

Material cu drept de autor

Era încredințat că această poruncă, mai mult decât oricare altă hotărâre din câte luase, va liniști cea mai mare parte a zurbagiilor. De altfel încă de joi se învoise asupra acestui lucru cu iuzbașii și căpitanii cu care tăinuise, rugându-i încă de atunci, ca să înștiințeze gloatele pe care le cârmuiau, de gândul ce-l avea.

Nemaigăsind nici un pretext de care să se agațe, spăsiți, divaniții se furișară a doua zi la Curte. Dar principele era hotărât să nu le ierte nazurile pe care i le făcuseră, căci, la drept vorbind, purtarea lor din ultima vreme era un semn de nesupunere. În săptămâna care venea, sosind și ardelenii, aveau să-i cunoască deplin mânia, dar în acea clipă socoti mai potrivit să se prefacă încă a fi mâță blândă, ca să vadă în ce ape se scaldă...

Așteptata Duminică a Tuturor Sfinților va începe la palat cu legiuita liturghie sorocită praznicului cu pricina. Pentru doamnă slujba se ținu în micul paraclis din spatele palatului vechi, de lângă temelia Turnului Chindiei, iar pentru domn în Biserica Mare a Curții. Deși era sărbătoare pravoslavnică de oarece însemnătate, căreia trebuia să i se arate toată cinstea, la porunca lui Matei vodă litaniile fură scurtate, căci domnul dorea ca să înceapă cât mai grabnic depunerea jurământului de către ordia sa, așa cum fusese deja orânduit.

Încă înainte de a se încheia slujba, în fața pridvorului Bisericii Mari se așezară două mese acoperite de covoare prețioase, pe care fură orânduite un evangheliar poleit și o cruce uriașă din aur. În spatele lor se potriviră trei jilțuri. La mijloc unul mai mare pentru domnitor, acoperit de un polog fălos, din acoperământul căruia cădeau în crețuri bogate poalele unor perdeluiri roșii de catifea lucitoare. De-o parte și de cealaltă se găsea câte un scaun mai mic, fără polog, dar și ele la fel de mândre. Primul era menit a primi pe sfinția sa, prea fericitul mitropolit Ștefan, iar cel de al

Material cu drept de autor

doilea pe marele spătar Diicu Buicescu, în căderea sa de beizadea, rang la care fusese înălțat de ceva vreme.

După terminarea liturghiei, în spatele meselor, de-o parte şi de alta a jilțurilor, se orânduiră în picioare, după rang, într-o largă arcuire, marii dregători ai țării, înveşmântați în catifele prețioase, pentru a sta martori celor care vor urma. În jurul scaunului mitropolitan se aşezară printre boieri şi mulțime de arhierei de la mitropolie şi egumeni ai mânăstirilor mai de seamă. De cealaltă parte, până sub metereze, se întindea o mare de oşteni, purtând făloase veşminte de sărbătoare, cum era statornicit pentru breasla fiecăruia dintre ei. Pe latura dreaptă a meselor se găsea, în picioare, cu chip peste măsură de țanțoş, un grămătic, în mână cu un uriaş hrisov, iar în jurul său adăsta un întreg sobor de popi, ale căror odăjdii împodobite străluceau în soare.

După ce domnitorul ieşi din biserică şi se aşează în scaunul ce-i era orânduit, țărmonia plănuită începu. De cele două mese se apropie o întâie ceată de fruntaşi ai oştirii. Grămăticul le citi jurământul de credință, alcătuit cu multă trudă de cu seară la logofeție. După fiecare spusă a litaniei se întrerupea un scurt răstimp, lăsându-le astfel jurătorilor răgazul trebuitor pentru a răspunde legământului cu voce puternică: „Jur!" Procitania se încheie cu amenințarea unei grozave anateme, care urma a lovi pe cei ce-şi vor călca în vreun fel făgăduielile de credință. Apoi ceata celor ieşiți în față sfârşea această parte a solemnității cu un răsunător „Amin!" După aceea, păstrând şirul, căpeteniile lefegiilor treceau de cealaltă parte a meselor, sărutând smeriți mâna domnului, a mitropolitului, apoi a beizadelei domneşti. După aceasta se înapoiau în fața meselor, trăgându-se spre trupurile de pedestraşi de care erau aparținători, pentru a lăsa locul următorilor jurători.

Material cu drept de autor

Aceştia înaintară cu toată fala în faţa meselor, într-un şir desăvârşit, iar ţărmonia se luă de la capăt, aidoma celei săvârşite mai-nainte. Perindarea jurătorilor se lungi câteva ceasuri şi din pricina repetării cu fiecare ceată a aceloraşi rânduieli, lucrurile deveniră lehămetitoare şi ostenitoare. La o vreme, istovit şi pierindu-i răbdarea, Matei vodă întrerupse litania, amânând urmarea ei pe a doua zi, când, după ultimele căpetenii, venea rândul întregii oşti aflate în cuprinsul Curţii să depună jurământ într-un singur glas.

Cum lefegii de rând, dar şi fruntaşii lor, aflaseră că la casele câtorva dregători începuse plata soldelor făgăduite, dovediră pe dată o râvnă deosebită în a-şi mărturisi supunerea şi credinţa faţă de voievod. Împrejurările arătau că scularea sa din aşternuturi schimba cu totul felul ocârmuirii, care devenea din nou ocrotitoare pentru dânşii. Toate tocmelile făcute în ultimele zile învederau, fără pic tăgadă, că oastea putea avea deplină încredere în domn, că acesta era însufleţit de un trainic simţ al dreptăţii.

Ridicându-se din jilţ, Matei vodă pofti boierii la un mare ospăţ, care urma a se petrece, ca de obicei, în spătăria cea mare. Sprijinit de doi copii de casă, se îndreptă spre scara palatului celui nou, pentru a urca la catul de sus, unde îşi avea iatacul. Paicii îl rezemau de subsiori, slujindu-i de cârje, căci genunchiul încă îl durea destul de tare.

Când trâmbiţele dădură semn pentru începerea sindrofiei, în jurul meselor aproape că nu mai era loc gol. Lipseau doar câţiva boieri de mai mică însemnătate, fugiţi la vreuna din ocinile lor. Dar deşarte mai rămaseră şi stranele celor trei dregători ucişi în vremea zurbalei: marele vistiernic, marele armaş şi marele sluger. După ce mesenii primiră îngăduinţa de a se aşeza, intră un şir de postelnicei, purtând pe perinţe de catifele buzduganele care slujeau ca

Material cu drept de autor

însemn dregătoriilor celor pristăviți. Când ajungeau în dreptul jilțului vreunuia dintre ei, se închinau cu multă cuviință scaunului gol, după rangul celuia care ar fi trebuit să se afle acolo. Apoi toiagul slujbei era aşezat cu toată cinstea pe locul celui pierit, unde va fi lăsat până la sfârşitul zaiafetului.

Divaniții nu puteau să nu privească cu ciudă marea prețuire ce se arăta răposaților, simțământ care răbufni neîntârziat în chipul unor cleveteli veninoase. Astfel, în vreme ce postelniceii se aplecau peste brațele jilțului vel vistiernicului, spre a potrivi acolo perinița cu topuzul acestuia, vel vornicul se înclină spre vel postelnic, cu care se încuscrise de ceva vreme, şoptindu-i cu năduf:

- Din prostime a venit, în prostime s-a dus, prostimea venindu-i de hac! E ruşinos pentru noi că un amărât de lăcătar a voit şi a ajuns să fie de-o seamă cu noi, cei evghenicoşi din moşi! Dar soarta l-a pedepsit, trimițându-l înapoi în gloată, la locul care i se cuvenea!

Vel logofătul, aflat de cealaltă parte a mesei, îl auzi şi, cu îngăduința-i şi bunătatea-i obişnuită, încercă să vină în ajutorul celui clevetit:

- Înțeleg că zurbagii or fi avut ce-au avut cu el. Dar cu Florica, nevastă-sa, ce-or fi avut de i-au făcut asemenea batjocură?! Abia de scăpă cu viață, după ce fu ruşinată în chipul cel mai neomenos!

- Las-o încolo că merită! Prea o mânca, de n-a mai putut răbda şi, ca să-şi facă pofta, l-a adus pe nenorocit în mijlocul nostru! Ea l-a făcut mare boier! Şi l-a urma-urmei nu era decât de talia unei podane rea de muscă, care doar că nu stătea pe la capătul ulițelor, dimpreună cu celelalte surate de seama ei. Dacă nu era avută, ajungea şi ea acolo... Dar aşa, ne-a necinstit cinul!

Material cu drept de autor

Când fu aşezat buzduganul vel armaşului Radu Vărzaru, vornicul nu se putu împiedica să nu adauge cu aceeaşi înveninare:

- A murit, cum a trăit! Dintre verze a ieşit, între verze s-a dus!

La ospăț fusese poftit şi biv vel logofătul moldovean Gheorghe Ştefan. Matei vodă îl aşezase în capul mesei, în dreapta sa. Nu-i păstrase locul din stânga, care, după obicei musulman, era socotit mai de cinste, dar acolo, după datină, îl îngădui pe preafericitul chir Ştefan, măritul mitropolit al neamului. Dar şi aşa prețuirea cu care era înconjurat se vădea destul de mare, cu atât mai mult cu cât era însoțită cu semne de cinstire princiară, spre nemulțumirea unora dintre sfetnici. Aceştia se temeau că o asemenea purtare va părea lui Vasile vodă o sfruntare; ori cum el se reînturnase în scaunul domnesc ieşean, aceasta putea redeschide nu numai gâlcevile cu țara învecinată, ci şi cu ocrotitorii săi din seraiul împărătesc, unde se bucura de multă trecere, în ciuda celor petrecute în săptămânile dinainte.

Culmea era că izbânda de la Hinta nu ridicase pe Matei vodă în ochii celora care cârmuiau în locul nevârstnicului padişah, şi nici nu-l coborâse pe Vasile vodă Lupul, încât, la Înalta Poarta a Fericirii, Ungrovlahia sau Kara Iflak, cum o numeau osmanlâii, nu era deloc bine văzută. Ori tocmai din această pricină nu era prea nimerit a întărâta pe Lupu, căci asta însemna a ațâța şi pe oblăduitorii săi de la Stambul, foarte puternici de altfel. Ori era cunoscut tuturor că în serai se punea la cale trimiterea unui nou capugiu în cercetare, care să-l înlocuiască pe Ibrahim aga, poftit şi el la ospăț. Nu se ştia încă dacă acesta nu fusese numit deja şi dacă nu se afla cumva pe drum. Dar chiar şi numai împrejurarea că în țară se mai găsea Gheorghe Ştefan era o piedică în netezirea legăturilor cu Preaslăvita Poartă,

Material cu drept de autor

darmite semnele de mare cinste care i se arătau chiar în fața slugii lui Siavuş paşa, aflată de față, parcă anume ca ştirile să poată răzbate până la auzul Înaltului Devlet. Pe deasupra se zvonea că, înzdrăvenindu-se, domnul s-ar gândi chiar să pună la îndemâna logofătului ceva ajutor, ca acesta să-şi redobândească scaunul! În asemenea împrejurări reizbucnirea neînțelegerilor, deşi de nimeni dorite, părea de neînlăturat!

Mulți boieri ar fi voit să-l vadă cât mai grabnic plecat pe moldovean, dar nu oricum, ci să fie alungat cu hulă şi să i se tăgăduiască orice ajutor. Gheorghe Ştefan era prea viclean şi prea ager la minte ca să nu ghicească această vrăjmăşie a divaniților şi să nu-şi dea seama că în spatele semnelor de curtenie ale lui Matei se ascunde o bunăvoință ipocrită, prefăcută de ochii lumii, care, la drept vorbind, acoperea o supărare nemărturisită. Priceperea de a citi şi de a mânui oamenii, istețimea şi şiretenia moldoveanului erau ştiute celor din vremea sa, ba în temeiul acestor însuşiri îşi câştigase chiar un renume osebit printre ei. Spre pildă, cronicarul Miron Costin, care-l cunoscuse de timpuriu, de pe vremea când era doar logofătul lui Vasile Lupu, scria despre el, câțiva zeci de ani mai târziu, că era „om deplin, cap întreg, fire adâncă", priceput „la învățătura soliilor, a cărților, la răspunsuri."[28]

Prin urmare nu se putea spune că biv vel logofătul, ajuns „Io Ştefan vodă" – e drept că pentru nici patru săptămâni –, nu-şi înțelegea pe deplin starea ce o avea la Curtea munteană. De bună seamă că dacă ar fi fost dregător sau domn în Ungrovlahia, în împrejurările acelei clipe, ar fi gândit şi simțit la fel ca şi aceia aflați în juru-i, îşi zicea el, oftând cu amar în sinea sa. Era vădit că încurca neguțările dintre Matei vodă şi Înalta Poartă a fericirii. Rákóczi, pesemne spre a-şi răscumpăra păcatul de a nu fi trimis vreun

[28] Citate extrase din cronica lui Miron Costin.

Material cu drept de autor

ajutor la Finta, pornise şi el la Ţarigrad o seamă de neguţări în folosul domnului muntean, sârgul său irosindu-se însă, în bună parte, în zadar, din aceeaşi pricină, şi anume şederea întârziată a logofătului în ţară. Era în afară de orice îndoială că tocmelile mergeau greu atâta vreme cât Lupu era bine văzut la Poartă, iar Matei apărea ca ocrotitor al potrivnicului acestuia, adică se dovedea duşman al celuia plăcut de însuşi padişahul marii împărăţii sau mai bine spus, de mama acestuia, care, la drept vorbind, era aceea care cârmuia cu adevărat împărăţia, dimpreună cu marele vizir al seraiului.

Pe deasupra, Gheorghe Ştefan, după scularea lui Matei din patul de suferinţă, înţelese că acesta îşi dăduse seama că încercările sale de a năimi oşteni sub steagurile sale aţâţaseră răzvrătirea din Târgovişte sau dacă, poate, nu o pricinuise el în chip nemijlocit, oricum îi grăbise dezlănţuirea. Prin urmare îşi da prea bine seama că domnul Ungrovlahiei nu avea de ce să-l privească binevoitor, de vreme ce îl putea socoti vinovat de toate tulburările întâmplate în cetatea de scaun, dar şi de necazurile pe care le întâmpina în străduinţa de a ajunge la împăcare cu mărita Împărăţie.

Deci se aflau destule temeiuri ca să apară ca un scai în ochii voievodului muntean. De aceea devenise peste măsură de prevăzător. Pe deasupra ştia că nici Diicu nu-l plăcea peste măsură. Aflase chiar că, atunci când sosise la Râmna, pe spătar îl bătuse gândul să-i facă de petrecanie, ca să se răzbune pentru că-i furase scaunul ieşean. Numai amestecăturile războiului şi ameninţarea cazacilor, împotriva cărora Diicu avea mare nevoie de tot ajutorul ce-i sta la îndemână, îl scăpaseră. În faţa atâtor primejdii neîntârziate, marele spătar îşi dăduse seama că nu se poate lipsi de sprijinul pribegilor din Moldova, deci nu trebuia să-i supere în acele clipe. Din fericire pentru logofăt, după Finta, când Matei vodă zăcea, cumpănind între viaţă şi moarte,

Material cu drept de autor

Diicu, îngrijat să nu scape şi scaunul domnesc al Ungrovlahiei, cam uitase de el. Ba, după ce Lupu se reînturnă la cârmuire cu binecuvântarea Porții, pare-se că, cel puțin pentru acea clipă, dăduse cu totul uitării năzuința de a mai dobândi coroana ieşeană. Dar Gheorghe Ştefan nu socotea că noul mers al grijilor marelui spătar schimbase cu adevărat simțămintele tainice ale acestuia față de el. Apoi nu i se părea cu neputință ca potrivnicul să-l îngăduie şi în temeiul altei socotințe. Avându-l la îndemână, putea amenința pe Lupu, forțându-i cumva mâna sau chiar se putea sluji de el pentru a dobândi foloase din partea celuilalt, dându-i-l în schimbul unui reazem la Împărăție. Oricum îi era teamă că acesta era prea pizmuitor şi pătimaş ca să uite şi să treacă cu vederea ceva, sau ca să nu se gândească a-l folosi ca pe un lucru de vânzare, în negoțările pe care le-ar porni cu capetele încoronate din jur; şi în adevăr nu se înşela prea mult. Diicu, e drept că, de obicei, nu ierta uşor, numai că de astă dată, nemaivăzând în el un potrivnic, nu se mai simțea îndemnat la o răzbunare sângeroasă, neîntârziată, ci vrăjmăşia i se mărginea doar la dorința de a-l vedea cât mai grabnic plecat, dar nu oricum. Visa ca Matei vodă să-l alunge în huiduieli şi fără a-i da vreun ajutor.

De altfel, că împrejurările arătau destul de încurcate pentru el, i-o dovedise şi o altă întâmplare. În zilele din urmă băgase de seamă că era cercetat stăruitor de iscoadele cuiva, care-i vânau orice vorbă orice faptă. Nu îi era prea limpede dacă cei puşi să-l privegheze erau slugile lui Matei vodă, ale lui Diicu sau ale lui Vasile Lupu. Oricum, tuturor celor trei le stătea ca un ghimpe în ochi, stricându-le socotelile, drept aceea trebuia să fie peste măsură de prevăzător la fiece pas ce-l făcea.

Domnul muntean putea avea pricină de a-l păzi, bănuindu-l de vreun joc dublu sau de încheierea unor

Material cu drept de autor

înțelegeri peste capul său şi în paguba sa. El începuse într-adevăr unele negoțări cu Ardealul, fără a-l mai înştiința pe Matei vodă. De altfel, cum domnul zăcea, lucrul ar fi fost şi cu neputință. La urma-urmei, însă, cele sfătuite cu Rákóczi nu aduceau în vreun fel atingere gazdei sale, încât aceasta n-ar fi avut pricină de supărare. Dar oricum, fără îndoială c-o încurcau, întrucât îngreunau încheierea unor înțelegeri cu osmanlâii.

Şi Diicu avea pricină să-l iscodească. Pizmuindu-l, desigur că nu-i părea rău să-i pună ceva bețe în roate la înscrierile la oaste pe care le începuse. Sau se putea şi mai rău; nu era cu neputință ca spătarul să gătească pe îndelete chiar o răzbunare, care îl putea lovi cine ştie când, luându-l pe nepusă masă.

Iar legat de Lupu, era neîndoios că acesta dorea să afle în ce ape se scaldă şi cam ce plănuieşte. Iar dacă primise veşti despre gătirile sale ostăşeşti, era desigur îngrijat de acestea şi doritor de a şti cât de departe ajunsese cu ele.

Deci primejdia venea asupră-i din mai multe părți. Era astfel silit să-şi tăinuiască adevăratele gânduri şi dorințe, să se fățărească, lucru pe care nici nu întârzie să-l facă deîndată. Iar prefăcătoria sa mergea atât de departe, încât îi tăgăduia chiar faptele. Astfel, deşi chema sub steagurile sale mulțime de lefegii munteni, deşi ceruse ajutor ardelean împotriva lui Lupu, se străduia să semene credința că s-ar fi lăsat păgubaş de visul de a mai dobândi scaunul domnesc moldav, ascunzându-se sub un chip spăsit de om care s-a împăcat cu soarta şi care nu mai era mânat de trufaşe năzuințe. Ipocrizia îi era atât de desăvârşită încât, privindu-l, ai fi zis că e o ființă de tot nevătămătoare, care n-ar fi în stare să facă rău nici unei muşte. Dorința sa de a părea mic, neînsemnat şi supus, de a părea un boier mazil oarecare, resemnat şi fără dorințe de mărire, mersese până acolo încât,

Material cu drept de autor

nu numai în viu grai, ci chiar şi în izvoadele pe care le scria, se mărginea a se înfăţişa doar cu rangul de biv vel logofăt, adică fost mare logofăt, cuvintele îndătinate de fală princiară înlăturându-le pe de-a-ntregul. Deci aridicarea sa ca domn părea de tot uitată. Cu rangul de simplu logofăt va pecetlui toate hrisoavele pe care le va da câtă vreme se va afla în Muntenia, deşi, la urma-urmei, era în drept de a se împăuna în înscrisuri cu numele de „Io Ştefan voievod", căci fusese totuşi uns ca principe, chiar dacă domnia sa ţinuse mai puţin de patru săptămâni, iar miruirea nu se făcuse sub privegherea unui mitropolit adevărat!

Deci când îşi lua chip de fiinţă umilă şi împăcată cu sine, care nu mai năzuieşte la nimic, era de tot prefăcut, chiar dacă cererea către ardeleni, cât şi năimirea de lefegii le făcuse nu atât din voia sa, cât mai ales la imboldul şi la stăruinţa celora ce-i alcătuiau alaiul. La drept vorbind, în fundul sufletului visa să se întoarne în domnie, iar pribegii din juru-i nu făceau decât să vină în întâmpinarea năzuinţelor sale tainice.

De altfel, dacă faptele sale erau scrutate cu băgare de seamă, se putea vedea că nu toate fuseseră pornite la cererea şi la imboldul însoţitorilor săi. Destule le începuse din chiar îndemnul său. Astfel trimisese numeroase pungi cu galbeni, atât la Înalta Poartă, cât şi mai apropiatului ocârmuitor al eialetului de Silistra, care, în lungul vremii, îşi câştigase dreptul de a priveghea şi judeca asupra celor care se petreceau în principatele dunărene. De altfel neguţările sale de acest fel se bucurau şi de reazămul, de dincolo de munţi, al lui Gheorghe Rákóczi, ajutor întrupat atât în bănet, cât şi în felurite cărţi. Oricum, învecinatul paşă Siavuş îi părea mai uşor de înduplecat şi mai plecat să-i sară în ajutor. Drept aceea îl potopi cu mulţime de răvaşe, care să-i întărâte mândria, şi cu bogate peşcheşuri, care să-l facă cât mai simţitor şi să-l îndemne să nu se supună poftelor celora de la

Material cu drept de autor

Stambul, care nu-i erau prielnici, ci îl plăceau mai mult pe Lupu vodă. Greu de spus cât de mult cântăriseră urzelile sale, căci, şi fără să fie aţâţată, îngâmfarea beiului turc era nemăsurată. Însă, lucru dovedit era acela că, spre ciuda logofătului, tocmelile din seraiul preamăritului padişah se lungeau la nesfârşit, iar o hotărâre întârzia.

Din cauza bolii, nu-i putuse cere şi lui Matei vodă ajutorul, încât socoti ospăţul la care lua parte un bun prilej ca să împlinească această scăpare, mai ales că-l văzu pe domn atât de binevoitor. Ca atare nu se sfii să întrebe deschis pe Măria Sa dacă muntenii, ca fraţi de limbă şi de neam, nu sunt plecaţi să-i stea de reazem pentru a redobândi scaunul domnesc, pe care vicleanul Vasile Arbănaşul i-l luase smulsese cu nedreptate şi prin mârşavă uneltire. Ocolea cu grijă mărunţişurile legate de împrejurări, care dovedeau mai degrabă că, dacă la mijloc era o urzeală, o trădare şi alte asemenea rele, nu Lupu ci el, Gheorghe Ştefan, se făcea vinovat de josnicii de acest soi şi nu dimpotrivă.

În zarva sindrofiei, Gheorghe Ştefan nu putu fi auzit decât de mesenii din nemijlocita sa vecinătate. Dar nici măcar aceştia nu se arătară prea îngrijaţi de cererea sa, socotind-o doar un şirag de vorbe aruncate în deşert. Nu-şi puteau închipui că, după nenorocirile războiului abia trecut, s-ar putea începe o nouă încleştare! Apoi, în urma răzvrătirii pornite de oştime, care nu era încă pe deplin stinsă, numai un smintit se putea gândi să mai pună la cale o bătălie, întemeindu-se pe nişte zavergii care umpleau ulițele cu larma lor tulburătoare! Cum te puteai lăsa pe seama unei gloate înzestrate cu unelte de luptă, care dovedise, fără urmă de îndoială, că era plecată să dărâme orânduielile bine aşezate ale ţării?! Vorbele sale aduceau mai mult a limbuţie anapoda, fără noimă, izvodită după câteva cupe băute peste măsură, socoteau ei.

Material cu drept de autor

- Sărmanul de el, zise vel postelnicul cu milă, pierderea coroanei l-a zdruncinat în asemenea măsură că a luat-o razna! I s-a tulburat mintea! În loc să mulțumească cerului că a scăpat cu viață, visează la alte războaie! Mai bine s-ar liniști şi s-ar aşeza locului!

Deci dregătorilor care-l auziră, le apărea doar în chip de flecar pisălog, care nu prea era vrednic de a fi băgat în seamă! În opunere cu purtarea lor, voievodul îl asculta cu osebită luare aminte şi nu numai că-i încuviința spusele, ci, la o vreme, chiar adăugi:

- Pentru un țel atât de înalt şi de îndreptățit ca al domniei tale, nu se cuvine să ne precupețim nici o osteneală! Noi îți împărtăşim dorințele şi vom face tot ce ne stă în puteri ca să ne dăm obolul la împlinirea lor! Prietenia la nevoie se cunoaşte. Ori, cum aş putea să te las la necaz?! Dumnezeu pedepseşte uitarea datoriilor prieteniei, ca pe o nelegiuire din cele mai mari. Cuvântul vostru, dorința voastră, în temeiul legământului sufletesc dintre noi, sunt pentru mine întotdeauna lege!

Gheorghe Ştefan se simți linguşit de această mărturisire sforăitoare, care părea a-i făgădui chiar mai mult decât cutezase a nădăjdui. Dar apoi Matei schimbă dintr-o dată mlădierea vocii când îşi sfârşi spusa:

- Ne-ar bucura să pleci cât mai curând ca să-ți cauți norocul! Nu e vreme de pierdut! Fierul se bate cât e cald! Nu-l lăsa să se răcească, căci atunci zadarnic e orişice sârg! Şi cu cât te duci mai repede, cu atât îți vom sta mai temeinic alături. Oaste nu-ți putem da, dar îți îngăduim să tocmeşti câți oameni vei voi, dintr-ai noştri!

Gheorghe Ştefan pricepu că această cugetare, în ciuda cuviinței şi bunăvoinței pline de mărinimie care o învăluiau, semăna mai mult cu un chip de a fi poftit afară din țară, decât cu o făgăduială de a-l sprijini. Prețuirea care părea a răsuna din vorbe era numai părelnică, căci

Material cu drept de autor

încheierea aducea a poruncă răspicată de a pleca cât mai iute, deşi ajutorul ardelean nu se pusese încă în mişcare. Însă aşa ceva nu era tocmai plăcut, căci l-ar fi silit să intre în Moldova şi să-l înfrunte pe Lupu înainte de a se vedea acoperit de ocrotitorul de dincolo de munți! O întârziere i-ar fi picat foarte bine, dar Matei nu părea plecat a-i arăta prea mare îngăduință.

Din cauza hărmălaiei, dregătorii din vecinătatea apropiată a voievodului auziră numai prima parte a răspunsului său, aceea care făcea vorbire de reazămul frățesc care se cuvine a sta bază unei adevărate prietenii, partea din urmă, despre grabnica plecare, pierzându-se nedesluşit printre murmure. Astfel ciuntite, spusele îşi schimbară înțelesul, părând o făgăduială neclintită de ajutorare, ceea ce stârni uimire. Pe bună dreptate divaniții se întrebau descumpăniți dacă era doar o vorbă scăpată la beție, doar un semn oarecare de curtenie fără nici un soi de urmări sau o învoială temeinică?! Ori poate gândul reînceperii unor noi bătălii era numai o glumă fioroasă a voievodului?! Oare, îşi spuneau ei, domnul nu-şi dădea seama că era cu un picior în groapă şi că o nouă învârtejeală războinică închipuia nu numai pieirea sa, ci chiar şi a țării!

Cum ascultătorii nu ştiau ce înțeles să dea celor auzite, şi nici nu aveau îndrăzneala de a cere deslușiri principelui, încercară să se dumirească, iscodindu-l pe ocolite. Deşi n-o mărturiseau deschis, ar fi dorit totodată să-i atragă luarea aminte asupra neajunsurilor părtinirii pe mai departe a pribegilor moldoveni şi să-l înduplece să nu le mai ia în seamă cererile.

Ca să-şi atingă țelul, îl luară mai pe departe, cu fereală, în nădejdea că astfel acesta nu va ghici încotro băteau şi ce anume ținteau. Începură deci prin a zugrăvi neajunsurile oştirii din acele zile, cu deosebire cele ale pedestrimii, încercând a dovedi, mai degrabă cu înflăcărarea

Material cu drept de autor

cu care însăilau mărturiile, decât cu tăria judecăților care le stăteau de temelie, că în acea clipă, la drept vorbind, țara este lipsită de orice mijloace adevărate de apărare. Nesupunerea e atât de mare, tulburarea şi neorânduiala atât de adânci, încât ceea ce se afla acum la îndemâna stăpânirii nu este decât o gloată în clocot, nu o armie temeinic aşezată! Cu o astfel de adunătură nu se poate purta un război! Este nedrept ca, după zurbaua care nici nu s-a încheiat, după nenumărate tâlhării pe care le-au făptuit, tot oştenii să fie în câştig, tot ei să fie ținuți în cinste, se jeleau amarnic sfetnicii.

Deşi nu se trădă, domnul fu totuşi atins de multele învinuiri care se aduceau lefegiilor săi şi-şi zise în gând că se cuvine să mai chibzuiască în legătură soarta pe care le-o va meni în anii ce-or veni. În acea clipă însă, stăruința sfătuitorilor săi îl cam zădăra, aşa că hotărî să le reteze supărătoarea înfocare cu care-l năpădiseră. De aceea, atunci când vel postelnicul Constantin Cantacuzino arătă că trebuie să se slujească de nişte mijloace straşnice pentru a aduce ostăşimea la bună rânduială, zise în doi peri:

- Nu ştiu dacă numai ei sunt cei care trebuie să fie aduşi la rânduială...

Şi pentru a da de înțeles la a cui „aducere la rânduială" se mai gândeşte, făcu un ocol cu privirea, cuprinzându-i într-o ochire pe toți cei din jur. Capetele se plecară şi se aşternu o clipă de tăcere. Amuțiră chiar şi cei care nu auziseră cele care se tăifăsuiau spre capătul din față al mesei.

Gheorghe Ştefan înțelese prea bine supărarea domnului şi poftirea care i se făcea. Pricepu că Matei vodă îl socotea vinovat de răzvrătirea oştirii şi că de aceea îl alunga din țară. Văzându-l îndârjit, nu luă în deşert îndemnul ce-l primea. Ştia că la mijloc nu era vorba de o rugăminte sfielnică, ci de o poruncă neînduplecată. De aceea, pentru a

Material cu drept de autor

fi ferit de alte supărări, chiar de a doua zi logofătul îşi va începe gătirile de plecare.

Cugetările despre oaste şi despre plecarea lui Gheorghe Ştefan nu fură singurele clipe anevoioase ale praznicului, care stârniră oarece încordare. De altfel şi fără acest soi de taclale, starea sufletească a petrecăreților era apăsătoare, mesenii simțindu-se stingheriți şi posomorâți. Nu mai rămăsese nimic din voioşia şi lipsa de griji de odinioară... Pe deasupra teama de a înfrunta privirile domnului, stânjeneala pe care acesta o trezea în sufletele sfetnicilor, chiar şi a acelora mai apropiați, era semnul scăpătatului puterii divanului țării, care reintra pe făgaşul supunerii obişnuite față de principe. Era asfințitul mult visatei stăpâniri de obşte a cinului celor de neam ales, care prilejuise atâta încântare divaniților. Vremea când se bucurau de deplina libertate de a hotărî după bunul lor plac luase sfârşit. Era de-a dreptul ciudat cum acest moşneag vlăguit, care abia putea să meargă şchiopătând, care nu putea ajunge în scaunul țării decât purtat pe sus de copiii de casă, se dovedea mai volnic decât ei toți laolaltă, oameni în toată puterea şi în floarea vârstei! Iar mesenii îşi dădeau seama că până în acea clipă încă nici nu dăduse întreaga măsură a forței sale!

Cum boala îl țintuise o vreme în patul de suferință, ținându-l departe de lume, principele simțea că umbra puterii sale se ştersese din cugetul supuşilor, aceştia cutezând să ridice capul şi să crâcnească. Avea deci datoria față de sine să-şi redobândească ascultarea pierdută, prelingând iarăşi în sufletele lor acest simțământ de supunere. Deşi în minte îi erau limpezi căile acestei reclădiri, şi hotărârea sa era de neclintit, se feri să arate semnele unei asprimi şi neînduplecări tăioase şi neiertătoare în înfăptuirea acestei plănuiri. Începu părelnic moale, blând şi cu iz de împăcăciune, dându-şi seama că orice pripă poate

Material cu drept de autor

pricinui o nedorită împotrivire, greu de înăbuşit după aceea. Putea însă preveni închegarea acesteia, dacă mânuia împrejurările cu multă cumpătare. De altfel câteva din vorbele în doi peri spuse dregătorilor le dădeau acestora de înțeles că nu trebuie să se încreadă peste măsură de mult în blândețea ce le-o arăta, ci că în spatele ei se ascundea aceeaşi fire hotărâtă, care nu putea fi clintită din făgaşul ei.

În chiar vremea sindrofiei, Priboi, aflat la casa sa, primi veste de la nişte prieteni ardeleni cum că în ultimele zile în tabăra de la Întorsătura Buzăului se aleg luptători care se tocmesc de bunăvoie, ca să înjghebeze un trup de oaste de pedeapsă, gătat a năvăli în Ungrovlahia, la chemarea domnitorului, spre a da cuvenita osândă răzvrătiților. Alergă în grabă la Curte ca să ceară voievodului o întrevedere, spre a-l ruga să se abată de la asemenea gând. Acesta se găsea însă la masă şi nu putea fi tulburat. Aşteptă prin urmare, înfrigurat, să se încheie praznicul princiar. Seara târziu, prin Sava, grămăticul de taină al principelui, Priboi ceru domnitorului îngăduința de a i se înfăţişa. Acesta, ostenit, ajuns deja în iatac, la marginea patului, amână lucrurile pe a doua zi.

Câteva clipe mai târziu, Diicu îşi arătă şi el dorința de a fi primit, spre a-l înştiința asupra unei semi de trebi care cereau a fi cunoscute cu mare grăbire. Deşi domnul era pe cale de a intra în aşternut, închipuindu-şi că e vorba de ceva grozav de îngrijorător, îi dădu încuviințarea de a intra şi se aşeză în jilțul lipit de zid, în dreptul patului cu polog. Marele spătar păşi în odaie frământat, roşu la față şi plin de sine.

În vreme ce, după ospăț, cobora scara mare dinspre foişorul din față al palatului, îl întâmpină căpetenia străjilor, intrată în slujbă cu o zi mai înainte, spre a-l înştiința că toate cele pe care le-a orânduit au fost duse la împlinire. Starostele caraulelor nu pricepuse că cel care gătise noul pâlc de pază şi toate celelalte tocmeli de apărare

Material cu drept de autor

ale Curții nu era preaînalta beizadea de suflet, ci marele căpitan Buliga Lupu din Ciovârnişani, din chiar îndemnul domnului. Din pricina acestei neînțelegeri, se socotea dator să dea socoteală celui dintâi de tot ce făptuise. Astfel divanitul află plin de înmărmurire că în acea clipă palatul se afla în afară de orice primejdie, fiind sub deplina şi neclintita sa stăpânire. Fudul cum era, Diicu nu se întrebă ce se ascunde în spatele poruncilor de care celălalt făcuse vorbire, ci-şi zise mândru că, sub înrâurirea renumelui de care se bucura, rânduiala fusese reaşezată de la sine. Fără a pune alte întrebări spre a se lămuri, slobozi oşteanul şi se întoarse din drum, urcând scara înapoi. Intră în tinda iatacului spre a cere domnului să fie grabnic primit, pentru o înştiințare care nu suferea amânare. Astfel ajunse lângă pologul patului.

- Măria Ta, începu el lăudăros, am tocmit zilele astea cele trebuitoare şi pot spune că în clipa de față palatul se găseşte sub deplina noastră priveghere! Nu mai trebuie să ne temem de vreo năvală a zurbagiilor asupra Curții! Aceştia au fost aduşi la ascultare! Am întărit straja, alegându-i pe cei de pază dintre oamenii cei mai de credință. Am pus să fie întocmite şi răbojuri în care au fost însemnați pe de-o parte toți cei pe care putem pune temei, iar pe de alta cei care sunt răzvrătitori şi tulburători. Răbojurile, dacă doreşte Luminăția ta a le vedea, le poate afla la căpitanul străjilor, căruia i le-am încredințat.

Matei, care ştia că toate măsurile cu care se lăuda spătarul le luase el, în înțelegere cu marele căpitan de dărăbani Buliga Lupu şi cu căpitanul Priboi, zâmbi în sine. Oare ce putea să mai fi făcut pe deasupra nepotul său, se întrebă mirat, dar lăsă gândul fără răspuns şi-l iscodi, părelnic fără viclenie şi fără vreo țintă ascunsă:

- Dar cu târgul cum stăm? Şi acolo ai reaşezat buna rânduială?

Material cu drept de autor

Diicu rămase descumpănit, căci nu ştia nimic anume despre acest lucru şi nu îndrăznea să născocească un răspuns la nimereală, de teamă că s-ar putea face de râs. De altfel şi despre Curte, toate cele cunoscute lui se mărgineau la mărunţişurile înfăţişate lui de căpetenia archebuzierilor de strajă. De aceea bâigui şovăitor:

- Palatul l-am asigurat! De el m-am îngrijit în primul rând, căci liniştea Luminăţiei tale este pentru mine lucrul cel mai de preţ. Legat de târg, mai am ceva de furcă, dar într-o zi sau două, voi izbândi şi aici.

Principele îi făcu semn că poate pleca, zâmbind mâhnit pe seama lăudăroşeniei sale. Era un nou prilej de a se simţi dezamăgit de urmaşul ales, care-şi punea în seamă vrednicii pe care nu le avea.

A doua zi, luni, înainte de a relua ţărmonia de depunere a jurământului, Matei vodă îl primi pe căpitanul Priboi în spătăria mică, închipuindu-şi că ceea ce vrea să-i spună acesta era în legătură cu solemnităţile care stăteau să reînceapă.

Intrat în odaie, slujitorul puse un genunchi în podea şi, după ce se închină domnului cu toată cuviinţa şi supuşenia, îi zise:

- Măria Ta, ieri am primit o teşcherea de la nişte prieteni, care arată cum că luminatul crai ar fi poruncit unor oşteni de-ai săi să vină încoace la noi, spre a trece prin spadă pe cei ce-au tulburat liniştea în cetatea de scaun.

Spre a nu zădărî voievodul, încrâncenând întrevederea, se feri să spună că ştia prea bine că acest lucru se petrecea din însăşi porunca sa, ci se prefăcu a crede că totul s-ar fi iscat din imbold crăiesc.

- Cum poate vedea şi Înălţimea ta privind în ogradă, oştenii s-au reîntors la ascultare şi fără măcel, şi-ţi depun jurământ de credinţă nesiliţi de nimeni. Din nici o parte nu mai e nici o ameninţare. Ce rost are deci să vină la

Material cu drept de autor

noi oşti străine, spre a trece Târgovişteа prin spadă? Făgăduiesc din nou Luminăției tale că de acum încolo va fi linişte şi rânduială desăvârşită în tot târgul şi chiar în toată țara, dinspre partea noastră. Împrejurarea că lefegii îşi primesc chiar în vremea asta partea ce li se cuvine, i-a liniştit pe de-a-ntregul şi nu mai sunt o primejdie pentru nimeni. Rog deci preaplecat pe Măria Ta să oprească oştenii crăieşti şi-ți vom fi cu toții pe deplin ascultători şi recunoscători. Cerem deci smeriți să ne dăruieşti mila şi iertarea Strălucirii tale.

- Dacă o spui tu, căpitane, o cred, şi-ți făgăduiesc că voi lua în seamă preaplecata voastră rugă. Voi da poruncile trebuitoare. Dar acum să coborâm la sindrofia care ne aşteaptă afară.

Totuşi scrisoarea de oprire a oştilor ungureşti va pleca din cancelarie abia după două zile, purtată fiind de o solie mai numeroasă şi mai puțin grăbită decât cea de dinainte. De altfel purcesul ei se făcu în plină zi, în văzul tuturor, cu toată fala unei astfel de împrejurări, încât domnul să se poată bucura de toată recunoştința lefegiilor săi, care se vedeau astfel iertați, mântuiți şi ocrotiți, având deci pricină să cadă spăşiți la picioarele scaunului său.

În fața pridvorului Bisericii celei Mari se aflau aşezate, după rânduiala de duminică, cele două mese acoperite de covoare, pe care se găseau evangheliarul poleit cu argint şi crucea de aur, iar în dosul lor, cele trei scaune de preț.

Mitropolitul, privegheat de cei doi vlădici şi de un sobor de doisprezece preoți, precum şi vel spătarul Diicu dimpreună cu cei din casa sa, se aşezaseră deja pe locurile lor, în aşteptarea principelui. Ca şi în ajun, boierii se adunaseră în jurul jilțurilor, într-o largă arcuire. În întinsul ogrăzii erau înşiruiți oştenii, orânduiți fiind pe steaguri, după feluritele bresle ostăşeşti de care țineau.

Material cu drept de autor

După ce domnul, purtat de subsiori de doi copii de casă, ajunse la jilțul său, țărmonia reîncepu. Ultimii iuzbaşi şi hotnogi, care nu apucaseră să depună ieri jurământul, o făcură acum, vreme de aproape două ceasuri. Sârguincios, grămăticul citea legământul, şi, după fiecare spusă, acesta se întrerupea anume un scurt răstimp, spre a da celor aflați în fața sa putința de a-i răspunde. Ei rosteau, în semn de încuviințare, cu voce puternică, bărbătească, de răsuna cuprinsul îngrăditurilor: „Jur!"

Când şirul căpeteniilor se încheie, veniră la rând, la grămadă, oştenii primelor steaguri. Aceştia, cu călcătură apăsată, înaintară câțiva paşi spre mese, iar grămăticul reîncepu citania. Războinicii răspundeau cu glasuri groase şi adânci, asemenea unui cor elinesc din vremi demult apuse, făcând să tremure văzduhul din Curte. La asemenea izbucniri tunătoare, întreaga adunare simțea o încrâncenare a pielii de pe şira spinării. Apoi, celor dintâi, le urmară alte bresle ostăşeşti, până ce numărul acestora se sfârşi. In încheiere domnul se ridică în picioare şi le vorbi tuturor cu aceiaşi voce răsunătoare:

- Văzând semnele voastre de căință şi de credință, mă milostivesc de voi şi vă dăruiesc mărinimoasa mea iertare!

Se dezlănțui tunetul unor urale, al căror zvon se auzi până în marginea târgului.

Cum în zilele ce urmară Matei vodă nu lipsi de la nici una din trebile de obşte care se iviseră, volnicia sa renăştea şi creştea asemenea bulgărului de zăpadă pornit de-a rostogolul la vale. Spătăria mică, dar şi iatacul princiar deveniră în primele zile ale lunii lui cireşar inima din care curgeau poruncile de cârmuire a țării. Dacă pe față Matei vodă se arăta blajin, înțelegător, îngăduitor şi nevătămător, în taină închipui o seamă de măsuri de stingere şi înăbuşire a oricăror împotriviri, atât din partea dregătorilor, cât şi din

Material cu drept de autor

partea oştirii. Îşi dădea însă seama că trebuia ca – până în ultima clipă – şi unii şi ceilalți nu să prindă de ştirea lor, să nu-i afle lucrăturile pe care le făcea, căci numai astfel putea păstra în cumpănă cele două forțe potrivnice şi numai astfel putea apăra tihna de obşte. Era îndeajuns ca unii, fie din care parte ar fi fost, să aibă simțământul că le dă precădere, ca aceştia, socotindu-se ei cei oblăduiți de stăpânire, să cuteze a redeschide fățiş vrajba, iar ceilalți, socotindu-se năpăstuiți, să le stea împotrivă şi astfel toată colcăiala tulburărilor să reîncepă.

Nu i se părea cu neputință ca să răbufnească noi gâlcevi chiar după tot ce izbândise a face. Prin marele căpitan de dărăbani Buliga Lupu, prin căpitanul Priboi şi alți câțiva fruntaşi ai oştenilor domolise tulburările din târg şi adusese întreaga ordie la supunere şi ascultare. Străduința sa izbutise – e drept – şi pentru că începuse încă de sâmbătă să facă plata soldelor făgăduite. Deocamdată încă nu se putea bizui pe credința întregii oştiri, dar atrăsese de partea sa o mulțime îndeajuns de mare, ca să nu mai aibă temei de îngrijorare dinspre această latură.

Apoi, în urma spuselor lui Rákóczi, era de aşteptat ca, dintr-o zi în alta, să sosească şi ajutoarele acestuia. Putându-se deci simți liniştit şi ferit de primejdii, Matei vodă socoti că a venit clipa ca să-şi scoată obrăzarul cu chip paşnic şi blajin, sub care se ascunsese vremelnic, şi să pună răspicat piciorul în prag, strivind odată pentru totdeauna şi fără milă tulburările de orice fel şi din orice parte ar veni: atât a oştenilor răzvrătiți, cât şi a divanului țării, care cerca a-i surpa puterile.

Răstimpul de şovăială luase sfârşit. Pentru cei din jurul domnului, acesta păru a fi suferit o neaşteptată şi înmărmuritoare preschimbare, care iscă chiar unele cugetări despre o minune a reînvierii bătrânului principe. Primul semn al înnoirii felului său de a se purta se iți la întrunirea

Material cu drept de autor

divanului lărgit, adevărat sobor, care urmă imediat după încheierea ceremoniilor de depunere a jurământului.

Din nou, cu acest prilej, boierii fură siliți să se închine, în amintirea celor trei răposați din rândurile lor, la însemnele acestora, care fură aduse cu toată pohfala, pe perinițe de catifea, de un lung şirag de postelnicei, strălucind în veşmintele lor îngăitănate. În semn de jale şi de cinstire, ele fură aşezate cu toată cuviința în stranele rămase goale. Solemnitatea, prin cumpătarea sa, încrâncenă sufletele celor adunați, şi-i îndârji şi mai mult împotriva pedestrimii, redeşteptându-le vechile porniri, apărute cu mult înaintea tulburărilor şi uciderilor din târg, din ultimele zile.

Matei vodă intră şchiopătând, susținut ca de obicei, în chip de cârje, de către doi copii de casă feciorelnici, care-l purtau de subsiori. După ce se aşeză în scaunul domnesc, îşi întinse piciorul pe un scăunel îmbrăcat în catifea sângerie, care-i fusese pus înainte, potrivindu-l cu mâna în aşa fel încât junghiurile să se potolească întrucâtva. Îşi roti încet privirile prin marea odaie, luând seamă cu multă răbdare la toți cei aflați de față, cercetându-i unul câte unul, de parcă i-ar fi numărat. Nimeni nu mai cutezase să lipsească. Deşi, afară de câțiva, mai toți îi erau neamuri mai apropiate sau mai depărtate, se întreba în câți putea să aibă cu adevărat încredere?! Cum nu-şi putea răspunde, dădu semnul de începere a divănitului.

Se întoarse spre vel logofătul Gheorghe Ştefan, care fusese poftit ca oaspete de frunte în această înaltă adunare a țării, vorbindu-i mai întâi acestuia. Boierii nu înțelegeau rostul acestei bunăvoințe neobişnuite, cu atât mai mult cu cât, pe deasupra, domnitorul se străduia să-i arate moldoveanului o adâncă prețuire. Se temeau că această purtare era semn că țara se va amesteca în reînceperea războiului abia sfârşit, şi asta nu-i încânta de fel. Matei vodă, parcă nesimțitor la toate aceste frământări, cu cea mai

Material cu drept de autor

desăvârşită curtenie, îi înfăţişă din nou fostului voievod moldav poftirea de a-i părăsi cât mai grabnic ţara, poftire pe care i-o făcuse încă din după-amiaza de dinainte, la praznic. Arătă din nou că-i doreşte plecarea numai ca îndemn prietenesc de a trece la fapte, căci ar fi păcat ca, din pricina dezamăgirii, să nu-şi caute cu hotărâre drepturile până la capăt. Pentru a aduce o nouă îndulcire alungării, voievodul adăugi făgăduiala că-i va arăta şi pe mai departe tot sprijinul şi toată ocrotirea ca şi mai înainte, dar încheie spunând răspicat că nu-i va da vreo oaste sau vreo leţcaie de ajutor, ci reduse reazămul său la libertatea pe care i-o îngăduia de a tocmi pe cheltuiala sa câţi oşteni va voi dintre lefegii munteni.

Gheorghe Ştefan înţelese că Matei vodă era peste măsură de supărat pe el, socotindu-l vinovat de tulburările izbucnite în târg şi, din această pricină, nedorit în olaturile sale. Îi era limpede că aşa-zisul sfat prietenesc şi binevoitor de a-şi căuta cu îndârjire drepturile până la capăt, era, la drept vorbind, o poruncă neînduplecată de a-i părăsi grabnic ţara. La urma-urmei era un chip cuviincios de a fi trimis în surghiun. De altfel încă din ajun nu luase în deşert povaţa primită atunci, căci nu se înşelase nici o clipă asupra tâlcului adevărat al acesteia. De aceea, încă de dimineaţă poruncise crainicilor săi ca să vestească prin târg că cei înscrişi în răbojurile sale să-şi adune cele de trebuinţă, pentru a fi gata de plecare. Chiar de-a doua zi, şi anume din marţea de şapte cireşar, de la primul ceas al zilei, urmau să pornească spre Focşani primele trâmbe de seimeni şi dărăbani din cei pe care-i tocmise, iar foarte curând după aceea trebuia să purceadă la drum şi el, dimpreună cu întregul său alai de boieri şi ultimele cete de lefegii.

După această lungă cuvântare părelnic prietenească, plină de curtenie şi de vorbe măgulitoare, menită lui Gheorghe Ştefan, Matei vodă se reînturnă la

Material cu drept de autor

treburile divanului pe care tocmai îl întrunise. Începu prin a arăta pricina pentru care îi chemase. Dorea să le afle părerea asupra chipului cum vedeau putința de a descâlci anevoințele prin care trecea țara.

Sfetnicii doar atât aşteptară pentru a se dezlănțui din nou împotriva seimenilor şi dărăbanilor:

- Să fie rumâniți neîntârziat şi lipsiți de toate hatârurile avute până acum! răbufni postelnicul.

- Să li se ia armele, iar trupurile lor de oaste să fie risipite, iar ei să fie şterşi din condicile vistieriei, adăugi vornicul.

- Cei care vor fi găsiți vinovați de ațâțare la răzvrătire, de jaf şi de omor să fie traşi pe roată sau să fie dați pe mâna călăului pentru alte cazne! Ceilalți să fie aşezați ca țărani rumâni pe la moşii, iar aceia care se vor împotrivi să fie alungați cu mare ocară din țară! stărui spătarul.

- Ar trebui nimiciți ca nişte şerpi otrăvitori! Da' poate, pentru a nu ne călca vrednicia, este mai nimerit să ne arătăm mărinimoşi şi iertători şi să ne mulțumim să-i spulberăm din sălaşele lor, să le piară urmele, iar sămânța răutății lor să se risipească în vânturile pustiei! arătă comisul.

Se avântară la vorbă cu o patimă peste măsură de aprinsă, de soiul aceleia care întunecă judecata. Lui Matei îi păreau o haită întărâtată de câini, care pierduseră măsura a ceea ce spuneau. Ascultându-i, îşi zise că de bună seamă oştenii vor afla neîntârziat cele însăilate de veliți. Aprozii, isprăvniceii şi vătăşeii mărunți, care mişunau în jur şi de slujba cărora nu se puteau lipsi nici în divan, fiind neamuri sau prieteni cu feluriți iuzbaşi, stegari, hotnogi, căpitani sau chiar cu unii dintre târgoveți, de bună seamă vor duce zvonul. Se ivea deci primejdia ca, prin mijlocirea lor, să se cunoască prin cetate nu numai că soborul pusese gând rău

Material cu drept de autor

oştirii, ci şi că el, domnul, nu se împotrivise părerilor de care se făcuse vorbire, ci le-a primit fără împotrivire. Asemenea cleveteli puteau aprinde noi tulburări, care să se dezlănțuie de astă dată chiar împotriva scaunului său. Iar se vor găsi unii care să urle pe ulițe că nu le mai trebuieşte să le fie domn şi că de bătrâneţe şi-a ieşit din fire, nemaiputând cârmui cu deplină chibzuială țara.

Deci, deşi, la urma-urmei, dregătorii aveau – după părerea sa – întru totul dreptate, din prevedere trebuia să caute o cale prin care să împlinească totuşi, cel puțin părelnic, şi aşteptările oştimii, ca să-i păstreze priința. Prin urmare, pentru a-şi păstra puterea de înrâurire şi putința de a-i mânui pe cei supuşi lui, se vedea silit să se împotrivească sau cel puțin să se despartă de spusele divaniților, ceea ce nu era prea plăcut din cel puțin două pricini. Pe de-o parte pentru că în fundul sufletului le împărtăşea părerile. Pe de alta trebuia să le înfrunte bombănelile de nemulțumire. Dar cum întrunise divanul anume ca să-şi muştruluiască sfetnicii pentru cele hotărâte în răstimpul cât fusese țintuit la pat, nu avea nici un rost să țină seamă de cârtelile lor. Drept care Matei vodă le întrerupse văicărelile şi pârele printr-o răbufnire precugetată de mânie:

- Vă tot văitați de cele întâmplate! Dar cine este vinovat, dacă nu voi?! În loc să cârmuiți țara cu frățească dragoste şi bună înțelegere, v-ați pornit s-o răscoliți cu porunci năroade şi răfuieli mărunte! Dar nu v-ați mulțumit cu atât. O, nu! V-ați apucat s-o mai şi împărțiți ca la tarabă şi în loc s-o îngrijiți şi s-o păziți, vă băteați între voi ca s-o sfâşiați. Luat-ai județe frumoase, postelnice? Dar domina ta, paharnice? Bănuiesc nici dumneata, vel vornice Preda nu te vei fi sfiit să-ți iei partea cuvenită! Dar nici asta nu va fost îndeajuns. Necuratul vă mâna din urmă, împingându-vă a năzui la tot mai multe. Voiați a ajunge cât mai sus. Ca nişte hereți nesătui ce erați, v-ați lăsat orbiți de sclipirile puterii,

Material cu drept de autor

care vă îmbiau ca nişte plăceri păcătoase; şi atunci ce v-aţi zis? Că îmi faceţi un hatâr îndeajuns de mare dacă-mi lăsaţi mie domnia cu însemnele ei, iar voi vă luaţi deplina stăpânire şi gospodărire a ţării!! Aşa aţi gândit, logofete?! Adevăr grăiesc sau ba?! Aţi vrut să-mi puneţi vistieria sub epitropie şi să mă lăsaţi mai sărac decât cel din urmă cerşetor din ţara mea?! V-aţi închipuit că eu, Io Matei vodă Basarab, domn a toată Ungrovlahia, gospodar a tuturor bogăţiilor ei, stăpân a toată suflarea de aice, mă voi lăsa călcat în picioare de voi?! Nețărmurită a fost patima voastră nesăbuită, de v-a putut scoate într-atâta din minți! Cum aţi putut crede că eu, care v-am împuternicit întru dregătoriile ce le aveţi, o să îngădui să fiu adus la mila voastră, să vă cerşesc vouă proprii mei galbeni?!

Deşi după fiecare întrebare urma un scurt răgaz anume lăsat, nimeni nu cuteză să răspundă. În schimb frunțile îmbrobonate ale vinovaților se plecau din ce în ce mai în jos, iar ochii li se pironeau în podele. Mutenia ascultătorilor îi îngăduia ca, după fiecare întrerupere ce o făcea, să reînceapă focul probozelilor din ce în ce mai viforos, într-o creştere neîntreruptă a răsunetului vocii, care creştere, prin năvălnicia sa, amenința liniştea sufletească a divaniților.

- Dar sub poala ocrotitoare a cui săvârşeaţi toată mârşăvia asta?! Acela singur e desigur mai vinovat decât voi toți ceilalți laolaltă!! Acest popă – strigă el uitându-se la mitropolit –, din această pricină, e vrednic de plată îndoită la mustrare! Nu-ți feri privirile şi nu te ascunde Prea Sfinte Părinte, căci în acest chip nu-ți micşorezi vina! stărui principele mânios, încât înaltul ierarh se văzu silit să i se uite în ochi, dar nu-i putu susține decât câteva clipe uitătura încruntată, pentru ca, apoi, stânjenit, să se mulțumească cu o căutătură piezişă, pe sub sprâncene.

Material cu drept de autor

Diicu se simți uns pe suflet de aceste mustrări voit necuviincioase şi atingătoare. În sfârşit i se da prilejul de a o plăti mitropolitului, care-şi îngăduise să-i smulgă lui, adevăratul moştenitor al scaunului, cârmuirea divanului în temeiul unui închipuit obicei al pământului. Aşa încât, cuprins fiind de plăcere, zâmbi răutăcios, în nădejdea de a fi zărit de sfântul părinte, spre a-i face în ciudă, despăgubindu-se astfel pentru cele înghițite de pe urma sa.

- Te credeai întâi stătător şi drept stăpânitor în țara mea, chir Ştefane?! Nu te mai mulțumeşti cu haina ta popească, ci vrei să te încuibezi şi aici, sub coroana mea?! Nu, Prea Cucernice, în cercul cununii domneşti nu e loc pentru două capete... Pare-se că ai uitat înțelepciunea Sfintei Scripturi care îndrumă către resemnare şi către mulțumire cu puțin, către sărăcie şi umilință şi te-ai lăsat ispitit de patimi şi trufii lumeşti! Lăcomia asta, de nu te vei putea lecui de ea, nu-ți va fi bine prevestitoare! Eu te povățuiesc, pentru liniştea ta şi a bisericii pe care o păstoreşti, să te mulțumeşti cu veşmântul negru ce-l porți şi să-mi laşi mie grijile mireneşti, pe care am mai multă pricepere a le îndruma! Doreşti ca aici la Târgovişte să te porți cu mine asemeni papei Grigore al VII-lea, care a poftit să-l subjuge pe împăratul nemțesc, punându-l să cadă în genunchi în față-i şi să-i sărute picioarele? Ai fi vrut să cad şi eu la mila ta?! Să-ți sărut urma tălpilor?! Noi nu suntem nişte papistaşi amărâți, de capul cărora numai ifosele sunt, chir Ştefane! Eu am îndrumat aproape un sfert de veac soarta țării ăsteia, şi am făcut-o ducând-o la pace şi bunăstare. Dar a fost de ajuns ca țara să încapă o săptămână pe mâna voastră, ca s-o împingeți în prag de paragină şi sfâşiere!

După asemenea straşnice mustrări, în legătură cu care nu se arăta deloc zgârcit, principele, coborând vocea, îngădui deputației pedestraşilor să i se închine; ruga îi fusese

Material cu drept de autor

înfățișată de câteva zile, dar el tot amânase răspunsul. Cu ceva întârziere, împlinea în sfârşit voia oştenilor. Aceştia, înştiințați încă de dimineață, aşteptau în tinda palatului de-o bună bucată de vreme. Aprodul care se duse ca să-i cheme, le şopti pe drum, în vreme ce-i călăuzea:

- Le-a tras Măria Sa o săpuneală pe cinste veliților din divan! Creştea inima în mine, auzindu-l! Cred că aveți norocul de a-i câştiga bunăvoința!

Închipuindu-şi că în această asprime ar trebui să ghicească dorința de a ocroti oastea, oaspeții se simțiră îndemnați să-şi sporească cererile, mult peste cele la care se gândiseră dintru început. Fruntaşul pâlcului de jălbaşi, punând un genunchi în pământ, îi vorbi voievodului:

- Prea Luminate Stăpâne, ştim că sfetnicii Măriei Tale, pentru a-şi micşora păcatele, ne-au arătat pe noi ca pricinuitori ai tulburărilor din țară. Învinuire mai nedreaptă nici că se putea pune în seama unor supuşi prea plecați şi întru totul credincioşi Ție! Ei au întors astfel lucrurile, încât să se înțeleagă că în cetele noastre s-ar fi încuibat dezmățul, nesupunerea şi plecarea spre fărdelegi.

Din strane răsunară vorbe ocărâtoare şi murmure de nemulțumire, care arătau o adâncă stare de zădărâre, însă mişcarea scurtă a mâinii princiare, care tăie aerul, reteză bombănelile.

- Dar pentru ce ne-am sculat noi? Pentru jaf şi omor, aşa cum unii dintre sfetnicii Înălțimii voastre vor să vă facă să credeți? Nu, Doamne, noi ne-am sculat pentru apărarea vieții şi sfintei coroane a Măriei Tale. Oare povestitu-ți-au aceste cinstite fețe cum, cu cel mult o săptămână în urmă, voit-au să se înstăpânească asupra Curții şi a palatului, slujindu-se de oamenii lor?! Spus-au ei că, pentru a-i împiedica, dublatu-sa straja, iar tunurile şi ierbăriile trebuitoare au fost scoase în câmp, peste Ialomița

Material cu drept de autor

pentru a putea slobozi Curtea, de se va întâmpla să-şi împlinească gândul?!

Lămuririle oştenilor puneau întâmplările din ultima vreme într-o lumină nouă, cu totul deosebită de aceea, în revărsarea căreia sfetnicii i le înfăţişaseră până atunci. Tulburarea rosturilor cârmuirii, care nu putea fi tăgăduită şi căreia la prima vedere nu i se putea găsi îndreptățire, devenea deodată o cale de apărare a bunei rânduieli, a domniei şi a aşezămintelor țării. În priveliştea zugrăvită de pârâşi, tărăboiul şi neaşezarea, nesupunerea în fața scaunului țării îşi preschimbau chipul într-unul potrivnic. Matei vodă înțelegea prea bine că între puterea sa princiară şi oaste este o strânsă legătură, cea dintâi fiind atârnătoare de cea din urmă, care-i stătea de temelie şi-o întărea, dar nu putea îngădui ca oastea, din îndemnul ei, să dea semne de volnicie pe potriva celora venite din parte-i. Aşa ceva îl făcea să se simtă ca o păpuşă căreia îi trăgeau alții sforile, siluindu-i voința şi învățându-l ce are de făcut. Ori asemenea forțe, prin libertatea pe care şi-o luau, se aşezau cumva mai presus de el, ceea ce nu putea fi îngăduit. Pe deasupra dându-le dreptate lefegiilor şi recunoscând că-i apărau puterea, putea fi făcut cumva părtaş la uciderile şi jafurile care se petrecuseră şi care, lăsând de-o parte orice alte judecăți, oricât de ascuțite ar fi fost, care încercau a le îndreptăți, rămâneau nişte fapte de osândit! O îndreptare a spuselor fruntaşului deputației era prin urmare trebuitoare, pentru a aduce cugetările sale pe făgaşul lor firesc, aşa încât îl întrerupse pe vorbitor:

- Dar uciderea sfetnicilor noştri, a vistiernicului, a armaşului şi a slugerului sunt o dovadă a dorinței voastre de rânduială şi legiuire?! A dorinței de a-mi apăra scaunul?!

- Chipul sub care se înfățişează întâmplările este înşelător, Doamne... Cei ucişi erau nişte vânzători. Au dovedit-o la Şoplea, pe Teleajen, căci dacă acolo n-ar fi

Material cu drept de autor

fugit, am fi putut izbândi, dovada închipuind-o împrejurarea că, deşi rămasă singură, pedestrimea a putut face față potrivnicilor până după apusul soarelui, când aceştia din urmă, văzând că nu răzbesc, s-au lăsat păgubaşi! Şi să nu uităm de asemenea că la Finta tocmai aripa în care se găseau aceşti dregători a bătut în retragere, gata să pricinuiască o înfrângere. Oare să fie o simplă nimereală că necazurile apăreau de fiece dată tocmai acolo unde se aflau ei?! Greu de crezut. Apoi, de ce oare, în drumul pe care-l urmau, vrăjmaşii au prădat şi pârjolit toate moşiile, afară de acelea care erau stăpânite de slugerul Socol Cornățeanu?! Tot o nimereală?! Dar în ciuda atâtor dovezi temeinice, nu i-am fi osândit noi, ci i-am fi lăsat judecății Luminăției tale, dacă barem ar fi încetat să ne întărâte şi să uneltească. Ei erau totodată şi în fruntea celora care se împotriveau ca să ni se plătească soldele, zicând, în chip mincinos, că fac aceasta din porunca Măriei Tale! Adevărul era că voiau să ne ațâțe, ca să ne ridicăm împotriva stăpânirii. Prin urmarea dreptatea cerea ca să fie osândiți neîntârziat!

Din nou, domnul trebui să recunoască față de sine, că multe din cele spuse de jălbaş nu erau lipsite de îndreptățire; se gândise el însuşi la destule dintre ele şi-l îngrijoraseră. Dar nici să se învoiască pe deplin cu spusele sale nu putea. Ar fi stârnit împotrivă-şi divaniții, de care totuşi nu se putea lipsi. Deci era mai potrivit să găsească o cale de mijloc, care nici să nu încuviințeze, dar nici înțeles de tăgadă să nu poarte...

- Uiți, căpitane, că, pe aceste meleaguri, dreptatea numai eu sunt în măsură s-o cântăresc! Iar cine nu ține seamă de acest lucru, chiar dacă zice că o face spre folosul meu, îmi este vrăjmaş şi se arată la fel de răzvrătitor ca un felon! Iar asupra păcatelor celor răposați numai eu am căderea să hotărăsc!

Material cu drept de autor

Lefegii, în temeiul a ceea ce le spusese aprodul, nădăjduiseră că, învinuindu-i pe divaniți, vin în întâmpinarea dorințelor principelui şi, cum nimic nu-i îndrumase să-şi schimbe părerea, socoteau mustrările domnului drept un lucru rostit doar de ochii boierilor din adunare şi ca să-şi vădească puterea, de aceea nu se prea îngrijorară. De altfel această credința şi-o întemeiau şi pe cuvântările ținute lor de Matei vodă în ajunul luptei de la Finta, dar şi după aceea, când Măria Sa nu se sfiise să-şi spună foarte răspicat părerea despre înalții săi sfetnici, şi încă una care nu le era deloc prielnică acestora! Dimpotrivă! Cu acele prilejuri lăudase pedestraşii, oameni de rând, lucru care, la vremea sa, stârnise murmure în sânul dregătorimii, asemănătoare, de altfel, acelora care se auzeau şi acum din stranele boierilor veliți.

Spre dezamăgirea lor, oştenii băgară de seamă că totuşi spusele principelui nu mai erau la fel de răspicate şi de prielnice lor, ca odinioară. Se mirau de asemenea nestatornicie, nefiind în stare să ghicească şiragul de judecăți şi socotințe care-l îndrumaseră la această schimbare. Nu puteau înțelege că de astă dată împrejurările îl sileau pe Matei vodă să dovedească tuturor, cât mai limpede, că nu are nici o legătură cu ucigaşii, drept care găsea nimerit să-i scoată în afara oricăror bănuieli pe răposați, deşi nu era deloc încredințat de nevinovăția acestora. Pentru a nu pierde nici pe divaniți, nici pe slujitorii de rând, domnul trebuia să cumpănească cu mare grijă şi prevedere între cele două tabere care-l prinseseră la mijloc, încât să nu dea niciuneia simțământul de a fi prigonită în vreun fel, în câştigul celeilalte. Prin mustrarea de mai devreme a celora din urmă, țintea doar să facă oarece plăcere înalților săi sfetnici şi totodată să dea măsura puterii sale. Dar, pentru a nu supăra prea mult pe cei dojeniți, nu avea pricină să meargă prea departe cu asprimea şi cu

Material cu drept de autor

neînduplecarea. Tocmai în temeiul unor asemenea socotințe, schimbă vorba, mulțumindu-se a arăta mai departe doar că are unele îndoieli față de învinuirile care se puteau aduce celor trei dregători uciși. El, ca un stăpân ce-și iubește supușii deopotrivă, trebuie să-i privească pe toți cu îngăduință și înțelegere atâta vreme cât dovezile potrivnice lor nu sunt de netăgăduit, ci numai simple bănuieli! Mustrările nu erau deci urmate de amenințarea vreunor pedepse.

Pentru a încheia ascultarea oaspeților, Matei vodă ceru deputației să-și înfățișeze pe scurt și cât mai limpede rugile, fără a mai lungi zadarnic vorba. Strâns astfel cu ușa, fruntașul lefegiilor și purtătorul lor de cuvânt fu silit să arate fără ocol ceea ce îi durea. Neavând deci încotro, cam strâmtorat că trebuia să-și mărturisească răspicat dorințele, fără putința de a le mai aduce cumva din condei, și îngrijat că nu-i mai rămâne loc de întors, înfățișă domnului rugămintea de a se da chezășii că trupurile de oaste care se află în țară vor fi păstrate în slujba stăpânirii, iar oștenilor li se vor păstra și pe mai departe înlesnirile de care se bucurau în acea clipă, neîngăduindu-se rumânirea lor! Cum i se păru că domnul s-ar fi încruntat la aceste vorbe, adăugi în grabă că slujitorii s-ar bucura dacă li s-ar făgădui că plata soldelor, începută cu o zi-două în urmă, se va face până la capăt. Această cerință era aridicată numai ca să îndulcească puțin spusele de mai devreme, care puteau părea prea îndrăznețe și sunau sigur prea supărător în urechile principelui și ale dregătorilor. De altfel era vădit că avea numai această menire, întrucât nu se iscaseră pricini de îndoială, cum că cineva ar avea de gând să întrerupă asemenea lucrare. De aceea nici nu stărui asupra acestor tocmeli, deja desluşite.

Matei vodă înțelese că ruptura care despărțea cele două tabere era de neîmpăcat, ca o prăpastie care despărțea două lumi. Pe zi ce trecea era tot mai greu de clădit o punte

Material cu drept de autor

dintr-o parte în cealaltă, ori viitorul său atârna tocmai de reuşita înălțării unei astfel de legături... Fără lefegii şi fără ceilalți slujitori nu putea să-şi păstreze volnicia de atotstăpânitor, iar fără boieri nu putea gospodări țara. Nu se putea deci lipsi nici de unii şi nici de ceilalți. Iar ca să-i împace, sau cel puțin să-i țină laolaltă, se dovedea cu neputință! Spre mâhnirea sa nu întrevedea o ieşire din acest impas.

La nemulțumirea care în chip firesc însoțea astfel de cugetări supărătoare ce-i săgetau prin minte, se adăugă în acea clipă şi zădărârea pricinuită de dorințele oştenilor, care cam aveau iz de amenințare: i se cerea, nici mai mult, nici mai puțin, decât să chezăşuiască împlinirea unor năzuințe, căci altminteri se înțelegea că s-ar întâmpla desigur ceva, fără să se arate răspicat care este acel lucru. Dar el putea fi lesne prepus. Jălbaşii merseseră prea departe cu îndrăzneala, aşa încât nu mai putea răbda să-i asculte.

- Eu să vă dau vouă chezăşii?! tună el. Nu cumva lucrurile trebuie să se petreacă pe dos?! Oare voi ați ajuns să-mi arătați ce trebuie să fac ca să fiți mulțumiți, voi care trăiți din mila mea?! Dacă ați fi venit cu chip spăsit şi cu o rugăminte prea plecată, aş fi putut să mă milostivesc şi să vă fac unele hatâruri. În fața neobrăzării ce-o dovediți cu cererea voastră, nu pot decât să vă înştiințez că, de nu vă veți linişti de bună voie şi făr' de nici un fel de făgăduieli din parte-mi, vă voi linişti eu cu alte mijloace!

Voievodul nu vorbea la întâmplare, numai din pornirea de a-i pune pe gânduri, speriindu-i. În acea clipă îşi punea nădejdea în ajutoarele ardelenele ce-i fuseseră făgăduite cu câteva zile în urmă şi de care, de altfel, unele dintre căpeteniile răzvrătiților aflaseră, cu toată taina în care învăluise neguțările cu craiul Rákóczi. Zvonul însă nu se răspândise deocamdată şi în gloată.

Material cu drept de autor

În urma acestui divan, deşi domul nu făcuse pe plac oştimii, boierimea deveni din ce în ce mai duşmănoasă față de el. Spre pildă, după ce, la urma-urmei, ea iscase tulburările, prin aceea că se împotrivise plăților către oaste, aşa cum făgăduise principele, îl învinuia acum pe acesta, cum că el s-ar fi împotrivit plăților, datorită „zgârceniei sale de toți ştiută", cum va zice mai apoi un călător, trecător la acea vreme prin țările valahe, cunoscut sub numele de „arhidiaconul Paul de Alep"! Dar lucrurile nu se mărgineau la atât. În alte împrejurări, cei care nu-şi puteau stăpâni răbufnirile de vrăjmăşie înfățişau drept pricină de căpătâi a tuturor relelor slăbiciunea trupească a domnului şi poate chiar cea a cugetului, atinse amândouă de patimile bătrâneților! Acest din urmă păcat pe care i-l puneau în seamă, îl prinseseră în vorbele „şi-a ieşit din fire". Din această sleire a minții izvora, stăruiau ei, nemăsurata îngăduință față de lefegii şi lipsa de prețuire față de aleşii neamului, nesocotință care, preziceau ei, va întărâta noi tulburări şi ucideri, ca acelea deja întâmplate.

Spre deosebire de ei, fiind mult mai chibzuit şi mai potolit din fire, logofătul Radu Cocorăscu, care nu bănuia la ce sprijin nădăjduia principele, încerca să-şi lămurească în alt chip purtarea şi spusele acestuia din vremea divanului. Prin îngăduință şi iertare, domnul izbutise să împace în mare măsură cetatea de scaun şi o bună parte a țării, îşi zicea dregătorul. Ceea ce divaniții n-ar fi putut face nici măcar prin tăria armelor, făcuse Matei fără să verse o picătură de sânge.

Şi tocmai când câştigase prin mijloacele blândeții izbânzi de netăgăduit, părăsea drumul care se dovedise atât de rodnic şi intra în harțag, în acelaşi vreme, şi cu o tabără şi cu cealaltă, fiind primejduit să ajungă la o deplină însingurare, care nu-l putea duce decât la un sfârşit nenorocit, ce va fi pe cât de sigur, pe atât de greu de

Material cu drept de autor

înlăturat. Mai înțelept se purtase atâta vreme cât mânuise din umbră, cu deosebită îndemnare cele două cinuri aflate în zâzanie, înclinând cumpăna când spre unii, când spre alții. Amăgindu-i şi pe cei dintâi şi pe ceilalți cu felurite nădejdi, nu numai că-i descumpănise şi-i făcuse să şovăie, dar le câştigase totodată şi încrederea! Chiar dacă marele logofăt ar fi înțeles că jocul îngăduinței şi al iertării nu era la urma-urmei o ieşire trainică, căci n-ar fi dezrădăcinat neînțelegerile, ci doar le-ar fi amânat deznodământul, de bună seamă că tot nu ar fi judecat altfel. Aceasta se întâmpla pentru că nu aflase de neguțările cu craiul. Şi neavând habar de amestecul acestuia, nu putea întrevedea alt mijloc de izbăvire, decât nişte iscusite şi viclene cumpăniri între potrivnicii care săpau stăpânirea.

Era însă o copilărie din parte-i, că nădăjduia că aceasta ar putea fi totuşi o cale de a ieşi din impasul clipei. De bună seamă că boierii n-ar fi renunțat, numai sub puterea cuvântului, la năzuința rumânirii lefegiilor şi la înlăturarea oştii de slujitori, după cum era lipsit de noimă să-şi închipuie cineva că, la rându-le, oştenii se vor simți împăcați cu o asemenea soartă nenorocită. Semnele de bunăvoință față de ambele tabere dădeau naştere unei linişti părelnice şi firave, ca o pojghiță subțire de gheață deasupra unui lac fără fund, pojghiță gata să se fărâme la cea mai uşoară atingere. Neînțelegerile ajunseseră de neîmpăcat şi nu puteau fi înăbuşite decât prin folosirea forței.

Cu toate acestea primejdia izbucnirii unei noi răzvrătiri era la acea vreme îndoielnică, căci purtarea plină de împăcăciune şi înțelegere cu care Matei vodă corcolise până atunci lucrurile, destinsese cugetele, descărcându-le de fulgerele care clocoteau în ele precum în norii întunecați ai unei furtuni, ceea ce dăduse naştere unei vremelnice stări de pace. Pentru ca să se ajungă la iureşul unei noi răbufniri a gloatelor, ar fi fost trebuitor un nou răstimp de dospire a

Material cu drept de autor

nemulțumirilor. De asemenea o unire a întregii boierimi împotriva domnului, ce-ar ținti răsturnarea sa silnică, era şi ea îndoielnică, neînțelegeri prea adânci dezbinând-o. În aceeaşi vreme nici una dintre cele două tabere n-ar fi cutezat să-şi ia asupră-şi vina dezlănțuirii unor noi tulburări, întemeindu-se numai pe forțele sale, căci avea destule temeiuri să se teamă că orice mişcare de-o parte ar putea pricinui un răspuns dinspre cealaltă, măturând totul din cale. Împrejurările făceau deci ca, pentru un răstimp cel puțin, Matei vodă să fie cunoscut şi dorit de veghetor şi judecător de amândouă părțile.

În chiar zilele următoare întrunirii divanului înfățişat mai sus, Gheorghe Ştefan va duce la împlinire toate cele plănuite, taman aşa cum le chibzuite. În miercurea de opt cireşar aproape toți însoțitorii săi se aflau deja din jos de Focşani, având corturile aridicate chiar pe hotarul Moldovei. Deşi prin graba ce o arăta dovedea că se supune poruncii lui Matei vodă, necutezând să-i iasă din cuvânt, odată ajuns atât de aproape de ținta călătoriei, începu să se codească, de parcă depărtarea i-ar fi scăzut teama față de principele muntean. Şovăiala sa avea însă un cu totul alt temei. Ajutorul făgăduit de craiul Ardealului întârzia să sosească, şi astfel se vedea silit să se mărginească numai la puterile sale, pricină pentru care nu se simțea tocmai în largul său, atât de aproape de potrivnic fiind, căci se temea de împotrivirea acestuia. De aceea era plecat să mai tărăgăneze un răstimp, încât să lase vreme cătanelor crăieşti să treacă munții spre el.

Dar această încurcătură nu era singura care-i apăsa sufletul. În drumul pe care purcese, îl ajunseră din urmă veşti nu tocmai bune. La Stambul zvonul izbânzii depline a lui Matei ajunsese abia de vreo săptămână, iar lui Lupu pare-se că, datorită legăturilor ce le avea la Înalta Poartă a Fericirii, i se făgăduise reînturnarea în scaunul Moldovei,

Material cu drept de autor

urmând a primi în puține zile un nou caftan de domnie și totodată firmanul de întărire cuvenit. Ori asemenea știri nu-l puteau liniști pe fostul logofăt, ci dimpotrivă. Și de parcă asta nu era de ajuns, iscoadele trimise spre Moldova de Sus îl înștiințau că, după câte se zvonea, Vasile vodă pare-se că aduna cu mult spor oaste prin țară și chemase de asemenea în ajutor atât cazacii, cât și tătarii nogai. Ori asemenea noutăți îi cam dădeau coșmaruri lui Gheorghe Ștefan și-i tăiau avântul.

Chiar făgăduitul sprijin ardelenesc îi stârnea mari nelinişti, căci se temea că Rákóczi i-ar putea juca un renghi, aşa cum i-o făcuse lui Matei vodă la Finta, unde ajutoarele mult aşteptate nu sosiseră niciodată. Ori în acele împrejurări craiul nu-l înşelase numai pe Matei, ci şi pe el însuşi, căci la urma-urmelor el, logofătul, era pricina pentru care Lupu pornise bătălia, umblând pe urmele sale! Dar fostul domn nu avea pe deplin dreptate, când îl judeca pe crai cu atâta patimă. Dacă acesta nu se grăbise să le vină în ajutor la război, în săptămânile care urmară se străduise cu deplină bună-credință să-şi răscumpere păcatul, spre a-şi linişti cugetul şi întru păzirea în întregul lor a legămintelor cu vecinul său. Şi pentru aceasta trimisese mai multe jalbe la Înalta Poartă; ele erau pornite împotriva lui Lupu, rivalul său, sprijinind în schimb pe domnul muntean cât şi reînscăunarea sa. Iar calea acestor pâre fusese bine netezită cu uriaşe peşcheşuri, care, datorită mărimii, nu puteau fi nesocotite de slujbaşii seraiului. Față de el, Rákóczi îşi dezvinuise zăbava într-un chip care n-ar fi trebuit să-i trezească neîncredere. Acesta arătase că în acea clipă trebuia să trimită o ordie în Muntenia, pentru a înfrânge răzvrătirea din cetatea de scaun de acolo şi nu avea oameni îndeajuns spre i-ai putea pune pe alții, în aceeaşi vreme, la îndemână. Pribeagului îi era însă greu să-şi dea seama cât adevăr şi câtă fățărnicie se ascundea în vorbele ardeleanului, căci ştia

Material cu drept de autor

de mai-nainte că, în taină, acesta aduna oaste pentru împlinirea năzuinței sale de a dobândi coroana leşilor, încât lipsa de lefegii de care se plângea nu era tocmai uşor de crezut.

În acea clipă, Gheorghe Ştefan nu avea la îndemână decât vreo două-trei mii de oşteni tocmiți cu soldă, la care nu putea nădăjdui să adauge în Moldova de Jos decât ceva strânsură şi aceasta nu tocmai numeroasă. Cu asemenea forțe neîndestulătoare nu prea avea pricină de a se grăbi să-l atace pe Vasile vodă şi să intre de buna sa voie în gura Lupului, cum zicea el însuşi, făcând un joc de cuvinte şi de subînțelesuri. Dar porunca lui Matei vodă era mult prea straşnică încât să nu țină seamă de ea, de aceea stătea în cumpănă, cu sufletul îndoit.

Pe de altă parte şi cei din alaiul său deveniseră nerăbdători să treacă hotarul şi stăruiau ca să facă mai repede pasul hotărâtor. Mazilii care îl înconjurau arătau că, de vreme ce Timuş Hmelnițki părăsise Iaşi-ul de la jumătatea săptămânii trecute, nu mai e nici o primejdie pentru ei, căci rămas singur, cu ordia împuținată şi destul de descumpănită şi speriată după înfrângerea suferită, Lupu înceta de a mai închipui o piedică vrednică de băgat în seamă în calea lor.

Luat astfel cu zorul din două laturi, de amenințările lui Matei pe de-o parte şi de rugămințile alor săi pe de alta, cu toate temerile care-l încercau, după mai multe ceasuri de şovăială, hotărî să păşească peste Milcov, înturnându-se acasă. Din acea clipă drum de întoarcere nu mai avea: ori învingea ori ajungea pe năsălie! Oricum, lucrurile se petrecură atât de repede, încât săptămâna nici nu apucă să se termine, că Gheorghe Ştefan se afla deja la moşia sa de la Răcăciuni, de pe Siret, din părțile de miazăzi ale Moldovei. Nu cuteză însă să meargă mai departe împotriva duşmanului său, ci socoti mai înțelept să aştepte

Material cu drept de autor

deocamdată aici, în conacul strămoşesc, ungurii de ajutor, dimpreună cu care să dea năvală asupra Iaşilor, ca şi întâiaşi dată.

Sprijinul făgăduit de Matei vodă, acela de a-i îngădui să năimească luptători dintre oştenii munteni, nu se dovedi o vorbă goală. Aflat fiind sub înrâurirea sfetnicilor săi, care treziseră în el dorința tainică de a scăpa de partea pricinuitoare de tulburări a războinicilor ce-i avea în soldă, domnul Ungrovlahiei nu numai că va îngădui altor sute dintre lefegii să-l urmeze pe fostul logofăt, ci îi va îmboldi să se tocmească în slujba sa chiar şi după trecerea acestuia în Moldova.

Vasile Lupu, aflând că potrivnicul a ajuns la ocina de la Răcăciuni, deci nu tocmai departe de el, reînnoi în grabă răvaşele sale de chemare către cazaci şi tătari, dar aceştia întârziau să se arate. Fără a-i avea alături, Lupu vodă nu cuteză să purceadă împotriva logofătului, deşi iscoadele îi aduceau veşti din ce în ce mai îngrijorătoare.

*

Dar, lăsând de-o parte neajunsurile de care avusese parte Gheorghe Ştefan la Târgovişte, trebuie spus că după divanul care urmă Duminicii Tuturor Sfinților, felul de a se purta al lui Matei se schimba tot mai vădit. Din omul îngăduitor, iertător, care arăta o deplină înțelegere celor din jur, plin de milă şi de compătimire, devenise aspru, neînduplecat, stăpânindu-şi cu mână de fier atât slugile, cât şi sfetnicii. Nu fără înveninare, preafericitul chir Ştefan, întâi stătătorul bisericii pravoslavnice a pământului, văzând aceste noi plecări ale Măriei Sale, nu se putuse ține să nu răbufnească față de marele vornic Preda Brâncoveanu:

Material cu drept de autor

- Pare-se că s-a cam terminat cu slobozeniile şi zburdălnicia câşlegilor şi-am intrat într-un post peste măsură de încrâncenat!

Era la drept vorbind un joc muşcător de cuvinte. De luni intraseră cu adevărat în post, cel al Sânpetrului, dar el, pentru cei în măsură să priceapă, dădea de înțeles că nu la anevoințele bisericeşti gândeşte, ci la trecerea domnului de la mărinimie la amarnică străşnicie.

Logofătul Radu Cocorăscu, care-l prețuise pe principe pentru cumpătarea cu care ştiuse a linişti țara, slujindu-se numai de o mărinimie bine drămuită, era tot mai îngrijat de ceea ce se putea petrece în zilele următoare, văzând aceste deveniri ale firii domnului. Oricât se străduia, nu putea pricepe ce-l îndemna să se poarte dintr-o dată atât de osebit. Temerile sale creşteau, căci cu fiece ceas care trecea, voievodul se arăta tot mai neîngăduitor şi mai greu de împăcat. Dar înăsprirea stăpânirii sale nu se datora numai prefacerilor sufleteşti pe care părea a le suferi, ci şi noului vel armaş, numit în locul celui ucis.

În acel întâi divan de după Duminica Tuturor Sfinților, după purcesul deputației ostăşeşti, în mijlocul pornirilor lărmuitoare ale sfetnicilor, care nu-şi puteau stăpâni ocările împotriva celor plecați, Matei vodă îşi făcu cunoscută dorința de a numi noi dregători în locul acelora ucişi. În asemenea zile tulburi nu se putea lipsi în primul rând de armaş, îşi îndreptăți el graba. Pe de altă parte, întrucât tocmai se dădeau oştenilor simbriile, se cerea şi neîntârziata numire a unui mare vistiernic, căci cel de al doilea şi al treilea înlocuitor al răposatului, care de nevoie grijeau în acea clipă de împărțirea banilor către divaniții plătitori, nu puteau fi socotiți destul de destoinici ca la urmă, după ce totul se va isprăvi, să aducă în bună rânduială socotelile haznalei domneşti.

Material cu drept de autor

De altfel, imediat după ce-şi înfăţişase voia, trecu la înfăptuirea ei, pomenind, fără alte lămuriri şi fără a mai ţine seamă de straşnicele rânduieli ale canoanelor ighemoniconului de curte, numele noilor aleşi. Fără a mai lungi vorba, îi înşiră pe rând, după însemnătatea dregătoriilor pe care urmau a le primi.

Începu cu vistieria. La cârmuirea acesteia fu înălţat Bunea Vâlcu Grădişteanu, care, de sfântul Vasile, când se făcuse ultima împărţire a dregătoriilor, fusese ales mare stolnic. Acesta, deşi neam cu Socol Cornăţeanu, fiică-sa, Anca, fiind măritată cu un fecior de-al răposatului, nu împărtăşise plecările răzvrătitoaree ale cuscrului. Mare sluger în locul lui Socol devenise un boiernaş care servise vreme îndelungată la clucerie, un anume Doicescu Udrea, o fiinţă cam ştearsă şi însingurată, dar ca sfetnic, peste măsură de harnic şi sârguincios. Însoţirea cu o femeie pe care o iubea, dar care nu-i putuse dărui vlăstare, îi zugrăvise pe chip mâhnirea celuia care se vede biruit de soartă.

În cea de a treia dregătorie rămasă slobodă, cea de armaş, fu numit Vasile din Corcova. Aridicarea sa avea în urmă o întreagă istorie. În clipa când cele trei dregătorii rămaseră fără fruntaşi, Vasile fu cuprins de o vie frământare. Dacă după Finta trebuise să ia seamă cu adâncă amărăciune că nu murise nici unul dintre cei care i-ar fi putut pune la îndemână o slujbă vrednică de el, acum socoti că în sfârşit i s-a ivit prilejul de a se căpătui. Însemnat era ca deîndată să-i pună pe jar pe cei care-l puteau ajuta să-şi înfăptuiască visul. Şi primul între aceştia era socrul său, marele logofăt Radu Cocorăscu. Însă cum bătrânul nu avea cea mai bună părere despre el şi, după câte se părea, nici nu-l plăcea peste măsură, nu cuteză să-i mărturisească deschis ce aşteaptă din parte-i. O făcu de aceea prin mijlocirea neveste-si, Păuna, fata celui cu pricina.

Material cu drept de autor

Începu prin a potopi biata femeie cu mulțime de mustrări de soiul: „Degeaba te-am luat, că, deşi putea, tactău nu m-a ajutat de fel, întru nimic! Nicicând nu a mişcat nici măcar un deget pentru mine! La urma-urmei nici la tine nu ține cu adevărat, nici pentru tine nu se zbate, nici pe tine nu te iubeşte, căci, de-ar fi făcut-o, nu te-ar fi lăsat să rămâi o amărâtă boieroaică mazilă, ci te-ar fi ajutat să ajungi şi tu vistiernicească sau cel puțin nevastă de armaş!"

Năpădită şi strivită de atâtea dojeni, sărmana soață, cu lacrimi în ochi, se înfățişă tatălui ei, rugându-l să pună o vorbă pe lângă domn, care-l ținea la mare cinste. Deloc încântat de ceea ce i se cerea, acesta îi înfățişă totuşi lui Matei vodă dorința ginerelui său, rugând să se gândească şi la el când se va hotărî să aridice noi dregători în locul răposaților. Voievodul, care-l prețuia în chip deosebit pe Cocorăscu, auzindu-l, cam strâmbă din nas, căci îl ştia prea bine pe cel care-i era prepus, iar ceea ce aflase despre el nu-l mulțumise de fel. Dar, ca să-i facă plăcere, se învoi să-i dea ascultare, însă cu unele îngrădiri.

- Ei, la vistiernicie nu pot să-l pun! Aici am nevoie de un om priceput, destoinic şi cu ceva învățătură, că altfel îmi încurcă toate socotelile! Poate la armăşie sau mai bine la slugerie.

Logofătul se îngrijă. După taifasurile avute cu ginerele, ştia că acesta dorea ceva mai mult decât slugeria. Dar, din neînduplecarea vocii voievodului, îi devenise limpede că, a-l face vistiernic, nici nu putea fi vorba. Atunci mai rămânea armăşia, dar voievodul se arăta plecat s-o dea altcuiva. Adevărul era că în această dregătorie Matei vodă ar fi dorit să-l aridice pe marele căpitan de dărăbani Buliga Lupu, care-i fusese de mare ajutor întru liniştirea tulburărilor; pe deasupra la sfaturile avute cu el, acesta i se păruse un om cumpătat, plin de înțelepciune, nespus de chibzuit şi mai ales un bun cunoscător într-ale oştirii şi ale

Material cu drept de autor

târgoveților. Era poate cel mai nimerit ca să primească armăşia.

Cocorăscu, văzând şovăiala domnului, fără a-i şti pricina, dar bănuind-o, se gândi o clipă cum ar putea să-l înduplece ca să-l aleagă totuşi pe ginerele său, arătându-i precădere față de alții. Dar, de vreme ce voievodul se arăta hotărât să-l împuternicească numai cu slugeria, nu mai stărui. I se păruse că nu mai era nimic de făcut. Când marele logofăt îşi înştiință proteguitul asupra răspunsului princiar, acesta începu să fiarbă de ciudă şi de nemulțumire:

- Ce, mie mi se cuvine atât de puțin?!

- Bine, dar dacă aşa voieşte Măria Sa, nu-i putem nesocoti părerile şi plecările... încercă Cocorăscu un îndemn la resemnată supunere.

Dar Vasile vedea lucrurile cu totul altfel:

- Dacă Matei vodă nu vrea de bună voie, trebuie făcut cu sila să vrea!

- Dar cum poate fi silnicit un principe să facă ceea ce nu îi este pe plac?! bombăni logofătul. Voia sa e lege în țară!

- Mijloace sunt! Poți folosi spre pildă pe Diicu, care se bucură de mai mare trecere decât tine pe lângă voievod!

- Dar cum aş putea să-l înrâuresc într-atâta încât să se opună voinței princiare?! se împotrivi din nou logofătul, cuprins de nemulțumire.

Vasile, care nu era lipsit de darul de a țese urzeli, găsi pe dată calea de urmat:

- Precum e ştiut, marele spătar a dorit dintotdeauna să aducă armăşia sub ascultarea sa şi, cum Vărzaru i se împotrivea, a fost neîncetat la cuțite cu el. Arată-i că, dacă mă aşează pe mine în această slujbă, îşi va avea acolo omul său, care n-o să-i iasă vreodată din vorbă. Atunci Diicu va fi el acela care va avea grijă să-l înduplece

Material cu drept de autor

pe voievod, fără a mai fi nevoie de vreo stăruință din partea noastră!

Cu obidă logofătul urmă povața ginerelui său, iar aceasta se dovedi îndreptățită. Spătarul găsi gândul foarte potrivit şi se grăbi să-şi folosească înrâurirea pe lângă unchiul său şi nu fără rodnicie. Matei vodă, copleşit de stăruințele nepotului luat de suflet, îşi lăsă de-o parte plecările şi-l numi în slujbă pe Vasile din Corcova, lucru asupra căruia înştiința acum divanul domnesc, spre mirarea şi nedumerirea celor întruniți în adunare.

Din slugarnica dorință de a se face cât mai repede prețuit şi folositor, Vasile dezlănțui neîntârziat un năprasnic iureş de osândire, care lovea cu deosebire în treptele de jos ale oştirii. Mulți îi căzură jertfă, fie sub învinuire de jaf, fie sub cea de ucidere. Dacă, luând aminte la potrivnicia dintre armaşul Vărzaru şi noul său oblăduitor, pentru răzbunarea înaintaşului său nu se prăpădi cu firea, pentru a se despăgubi cumva de această nebăgare de seamă, se dezlănțui împotriva ucigaşilor celorlalți doi sfetnici. La o vreme ceru să fie pus în obezi chiar acela care l-ar fi împuşcat, chipurile, pe vel vistiernicul Ghinea Brătăşanu, un anume Negoiță din Pătârlagele, care slujea la clucerie. Era lipsit de noimă să fie învinuit un singur ipochimen, când se ştia bine că măcelul se făcuse de-o întreagă gloată, iar vistiernicul nici nu fusese măcar împuşcat, ci „fărâmat cu săbiile", adică i se retezase capul, cum va mărturisi mai apoi un cronicar al vremii, care fusese martor la cele petrecute. Dar asemenea mărunțişuri nu aveau vreo însemnătate pentru noul armaş, care dorea să dovedească domnului de ce este în stare!

Matei vodă, deşi nu se arăta prea încântat de atâta râvnă, îi lăsă totuşi mână liberă, dar numai până la un anume prag, dincolo de care se socoti dator să se amestece. Astfel se întâmplă spre pildă în pricina lui Negoiță din Pătârlagele. Înştiințat de neamurile acestuia, care i se jeluiră, Matei

Material cu drept de autor

hotărî să reîntoarne lucrurile la bună rânduială. La mai puțin de-o săptămână, în lunea din a treisprezecea zi de cireşar, într-o nouă întrunire a divanului, îl va scoate pe slujitorul de clucerie de sub învinuire, poftindu-l pe Vasile armaşul, ca pe viitor, să nu mai făptuiască greşeli care îi răpesc timpul, silindu-l ca să ia asupra sa aflarea adevărului şi aşezarea dreptății pe locul ce i se cuvenea.

În aceste împrejurări, când domnul se arăta tot mai nemulțumit de noul său armaş, vel logofătul Radu Cocorăscu socoti de a sa datorie să-şi mai potolească ginerele, preîntâmpinând noi încurcături. Dar îi vedea destul de greu ca să-i spună pe şleau ceea ce gândea, căci acesta era o fire foarte lunecoasă, încât nu ştiai niciodată cum e mai bine ca să-l iei şi nici nu puteai ghici dinainte la ce să te aştepți din parte-i. Bărbatul făcea parte dintre oamenii care nu aveau nici un Dumnezeu, care nu cunoşteau mustrare de cuget, în stare de orice dacă le aducea folos. Linguşindu-se, era oricând gata să dea dreptate acelora a căror bunăvoință voia s-o câştige, chiar dacă spusele acestora tăgăduiau părerile pe care le mărturisise cu o clipă mai devreme. În schimb desprețuia şi-i făcea silă tot ceea ce venea de la un obraz care i se părea mai prejos de el sau făcea parte dintr-o tabără potrivnică proteguitorului său, ori de pe urma căruia nu putea trage nici un folos, chiar dacă judecățile acestuia erau întemeiate.

La drept vorbind logofătul era departe de a se fi prăpădit vreodată cu firea după el, încât nu i-ar fi dat-o pe Păuna nici în ruptul capului, dacă Vasile, stăruitor, viclean, prefăcut şi răzbătător, prin slugărnicie şi linguşeală, n-ar fi izbutit s-o facă pe fată ca să-l dorească. Dar după nuntă, proaspătul soț nu întârzie să-şi dea arama pe față, ajungând peste măsură de josnic. Bătrânului nu-i făcea nici o plăcere ca să-i vorbească, căci în spatele purtării grijnice şi atente cu care se prefăcea că-l ascultă, purtare prin care nădăjduia

Material cu drept de autor

doar să-i câştige bunăvoinţa spre a-l folosi întru atingerea ţelurilor sale, întrevăzuse adesea o deplină nepăsare şi chiar un fel de scârbă. Ba de câteva ori avusese prilejul să afle că în osebite împrejurări îi hăcuise, cu o zeflemea muşcătoare şi răutăcioasă, unele păreri. Culmea era că în faţă i le lăudase ca fiind grozave, iar în spate le aprețuise drept prejudeţe năroade şi bătrâneşti, vrednice de toată batjocura.

Totuşi până la urmă Cocorăscu îşi călcă pe inimă şi, de dragul fetei, se înduplecă să-i treacă pragul. Se aştepta să-l întâmpine ca de obicei, gudurându-se şi făcându-i sluj de tot slugarnice, care pe cât de mieroase se arătau, pe atât de ipocrite erau; dar nu fu aşa. Vasile, din clipa când se văzuse armaş, ridicase capul şi hotărâse să înceteze de a se mai linguşi pe lângă socru-său, de vreme ce, folosindu-l, îşi atinsese ţelul şi socotea că de acum nu mai avea nevoie de ocrotirea şi de reazămul său. Dar, în noile împrejurări, felul de a se purta se schimbase nu numai faţă de tatăl soaţei, ci şi faţă de toţi cei care-l înconjurau. Dacă până de curând înainte-le îşi încovoiase adânc spinarea şi le făcuse cele mai umilitoare slujbe, acum îi privea drept în ochi, ca unul care le era de-o seamă, fără să le mai arate cea mai mică prețuire, devenind de-a dreptul necuviincios. Pe mulţi schimbarea îi zădăra, căci se obişnuiseră să-l privească în chip obişnuit cu oarecare dezgust, ca pe un fel de slugă mai răsărită. Ori, de cum se văzuse dregător, ajunse a-i sfrunta. Pentru toţi, noul său chip de a se înfăţişa era cu totul neaşteptat. De bună seamă că nici logofătul nu scăpă de urmările acestei prefaceri, pe care însă o cunoscu pe deplin abia în acea clipă. Deci fu întâmpinat cu o răceală plină de făloşenie, care cam aducea a semeaţă neobrăzare.

Cocorăscu fu puţin descumpănit, dacă nu chiar încurcat, de înnoirea deprinderilor ginerelui său şi nu-i fu deloc uşor să treacă peste chipul disprețuitor cu care acesta îl primi. De altfel chiar din clipa când deschisese uşa fusese

Material cu drept de autor

izbit de un simțământ neplăcut. Înainte vreme, de cum îl zărea, Vasile se grăbea să sară în picioare, îi venea în întâmpinare şi aproape îi smulgea mâna pentru a obține cu forța îngăduința de a o săruta şi apoi se învârtea în jurul său, neştiind ce să facă încât să-i fie cât mai pe plac, spre a-l mulțumi cât mai deplin. Acum când intrase în odaie, deşi vătaful îl înştiințase mai dinainte pe ginere-său că sosise, acesta abia de catadicsi să se ridice în silă. Se apropie încet şi cu vădită lehămetiseală, iar când marele logofăt ridică puțin mâna ca să-i fie sărutată după obicei, ginerele se făcu a nu baga de seamă mişcarea. Dar nu lipsa sărutului îl zădărî, sărut pe care la urma-urmei nu i-l ceruse niciodată, ci îl îngăduise ca urmare a stăruințelor celuilalt. De astă dată supărarea îi venea de acolo că se simțea sfruntat de privirea plină de întărâtare cu care Vasile tăgăduia, fără nici un fel de trecere, nişte obiceie pe care, nesilit de nimeni, le statornice el însuşi, mărturisind odinioară că ele trezesc în sufletul său o plăcere osebită, pe care nu şi-o poate stăpâni! Iar acum, mâna întinsă de Cocorăscu din obişnuință, fără nici un gând de a-l jigni, fu întâmpinată cu vădită vrăjmăşie, ca un fel de pângară ce i se arunca aţâțător în obraz. Ba, parcă spre a-i da o învățătură, îl lăsă pe bătrân cu mâna ridicată, de parcă n-ar fi văzut-o.

Când socrul încercă să-i mai taie din râvna de casap al stăpânirii, Vasile se înfurie şi-l repezi:

- De ce te temi de cercetările mele?! De ce ai vrea să le opresc?! Eu apăr scaunul domnesc şi țara! Sunt sluga Măriei Sale nu a ta! Aşa că ar cam trebui să mă mai slăbeşti! Ori poate ai ceva de ascuns?! Ori te temi să nu descopăr ceva dacă voi stărui să caut mai departe şi vrei să mă abați de la aflarea adevărului?! Ție frică desigur că dacă merg pe calea asta te va paşte o nenorocire!

- Dacă e vorba de nenorocire, atunci află că aceasta nu mă paşte pe mine, ci pe tine. Nu-mi pare rău

Material cu drept de autor

decât de Păuna, pe care o faci să sufere... Tu nu ai băgat de seamă că, de când îți dai în petic cu asprimea şi samavolniciile, ți s-au închis toate uşile şi cu toată truda mea şi cu toată trecerea de care mă bucur, am ajuns să nu mai pot pune, cu folos, o vorbă pentru tine?! Bag seamă că nu vezi de nici unele şi nu pricepi nimic din cele care se petrec în juru-ți.

Apoi repetă mâhnit:

- Îmi pare rău de un singur lucru, şi anume că Păuna pătimeşte! Dacă mergi mai departe pe calea asta, multe zile nu vei avea ca vel armaş! Ascultă sfatul unui bătrân ca mine, care l-a viața sa a văzut multe...

- Prostii! Ți-e ciudă pe mine, pe împlinirile şi izbânzile mele! Te roade pizma că până la urmă mi-am croit soarta cu mâna mea, că singur am făptuit ceea ce tu n-ai fost în stare să faci!

Încercarea logofătului de a-şi mai potoli ginerele dădu până la urmă greş, deşi taifasul mai ținu îndelungă vreme. Vasile nu se lăsă înduplecat de nimic, mărturisind socrului că nu poate să se abată de la datoriile sale, oricât de apropiat i-ar fi neamul care-i face asemenea cerere. Vorbind de înrudire, se feri să folosească, ca odinioară, vorbele de „prea iubita şi neprețuita mea rudă", căci i se părea că i-ar face un hatâr prea mare bătrânului, hatâr de care acesta nu e vrednic. Deşi nu-l auzea nimeni în afara oaspetelui său, căci nu erau ochi străini în fața cărora să se laude cu înaltele sale simțiri, stărui totuşi, grozăvindu-se că socoate țara şi datoria față de stăpânire lucrurile cele mai neprețuite din viața sa, aşezate deasupra a orice şi, dacă cel care-i cere să le nesocotească n-ar fi tatăl femeii sale, ar fi fost plecat să-l bănuiască de nişte gânduri necurate.

Scârbit, Cocorăscu se resemnă şi trecu în iatacul fiicei sale, unde fu întâmpinat cu nemărginită bucurie. Sub

Material cu drept de autor

înrâurirea întâlnirii avute mai devreme, nu se putu împiedica să nu o întrebe pe Păuna:

- Cum te înțelegi tu, fată dragă, cu nenorocitul ăsta de bărbat al tău?

Aceasta ridică nepăsătoare din umeri, ca de un lucru despre care, de altfel, n-ai ce spune şi despre care nici nu are rost să vorbeşti. Agățându-se cu ambele mâini de grumazul părintelui ei, îi şopti tresăltând de fericire:

- Tată, cred că în curând ai să fii bunic!

Spre nenorocul lui Vasile din Corcova, prevestirile vel logofătului se vor dovedi întemeiate. Peste câteva luni, la sfârşitul toamnei, fu într-adevăr îndepărtat din dregătorie şi reîntors la statul de mazil ce-l avusese dintru început.

Dar, până atunci, Vasile putu să-şi dea în vileag întreaga făloşenie, în chip din ce în ce mai sfruntător, căci, tot mai des, marii divaniți, prefăcându-se peste măsură de îndatoritori şi fățărind o smerită cuviință, puneau câte o vorbă în folosul unuia sau altuia dintre oblăduiții lor. Iar rugătorii, pentru a nu se alge cu o tăgadă, se vedeau siliți să-i înghită ifosele, chiar dacă nu le făcea nici o plăcere. Totuşi, în ciuda tuturor acestor stăruințe curtenitoare şi a încuviințărilor pline de îngăduință cu care le răspundea, din ce în ce mai multe uşi i se închideau în nas.

Între cei care îl înconjurau cu multă băgare de seamă se număra şi vel paharnicul Hrizea, care nu-i arătase nici un fel aprețuire odinioară, pe vremea când Vasile îi călca deseori pragul, în nădejdea de a se căpătui cu o slujbă oricât de mică la păhărnicie. Noul armaş nu putea fi decât măgulit că cel care, cu numai câteva săptămâni în urmă, îl privise de sus, plin de dispreț, acum, încă de la depărtare, îi dădea grăbit binețe, fiind parcă gata de a i se şi închina, ba făcea tot ce putea ca să arate că înțelege că însemnătatea i-a crescut în asemenea măsură încât au ajuns de-o seamă.

Material cu drept de autor

Armaşului îi făcea plăcere să-şi închipuie că această neaşteptată prețuire de care era înconjurat s-ar datora însuşirilor sale osebite, şi de aceea nu bănuia, nici pe departe, pricina adevărată pentru care Hrizea îi înghițea mofturile şi mojiciile. Adevărul era că paharnicul îi făcea atâta curte pentru a-l îndupleca să-l reprimească pe Toma în slujba de al doilea armaş. Hrizea aflase că acesta pusese mâna pe aproape toate înscrisurile aflate în stăpânirea lui Vărzaru şi se temea că între ele s-ar putea găsi şi părți din cartea de la Radu Mihnea. Ori nădăjduia că, silindu-l pe fostul slujbaş al lui Vărzaru să-i fie recunoscător pentru ajutorul pe care i-l dădea spre a-şi redobândi dregătoria, să-l înduplece fie să-i înapoieze aceste petece de hârtie, fie, cel puțin, să nu le folosească pentru a-l nimici.

Adevărul era că noul armaş nu avea la îndemână pe altcineva mai bun, întrucât nimeni nu-i făcuse vreo altă prepunere, iar el nu găsise pe nimeni mai potrivit. Pe deasupra alegerea lui Toma îi era pe undeva chiar pe plac, căci socotea că, întrucât slujise deja vreme îndelungată în această dregătorie, avea o anume pricepere în trebile armăşeşti şi deci, prin mijlocirea sa, putea nădăjdui că va prinde ceva mai repede oarece învățătură legată de îndatoririle ce-i cădeau în seamă.

Dar cu toate acestea nu se grăbi să-i răspundă prielnic paharnicului, căci i se părea că dacă se învoieşte prea uşor, încuviințarea pe care o dădea nu ar fi fost îndestul prețuită, părând un lucru de nimica toată, care se putea împlini fără nici un fel de trudă. De aceea îi lămuri lui Hrizea că va sârgui să-i împlinească ruga, oricât de mare va fi cazna la care se va nevoi pentru asta, dar să aibă ceva răbdare, căci are temeinic de furcă întrucât, vezi Doamne, avea şi mulțime de alte cereri, ale unor ipochimeni care se bucurau de o trecere nespus de mare la Curte, încât numai cu greu se putea împotrivi dorințelor lor. Dar cum ține din

Material cu drept de autor

inimă la el, va avea grijă să-i respingă pe toți ceilalți, arătând domnului că voieşte de ajutor anume pe Toma.

În cele din urmă, dar abia după câteva zile, îl înştiință că, după o destoinică luptă cu mulțimea doritorilor căzuți la picioarele sale, cu multă osteneală, neprecupețindu-şi sârgul, a putut să-i împlinească hatârul, înlăturându-i pe toți aceia care-i stăteau împotrivă. Îi desluşi astfel aceste uriaşe greutăți pe care, chipurile, le întâmpinase, încât celălalt să se simtă dator să-i mulțumească plin de recunoştință.

În dimineața ce urmă întrunirii divanului de după Duminica Tuturor Sfinților, acea zi de marți în care, încă de la primele ceasuri ale zorilor, întâiile cete tocmite de Gheorghe Ştefan porniră spre Focşani, în cetatea de scaun fu mare fierbere. Oamenii ieşiră în praguri spre a vedea cum, pe Ulița Mare, se scurgeau sutele de oşteni spre Poarta Buzăului, din capătul Târgului de Jos.

Dar lungile şiruri de bărbați nici nu ieşiră bine în câmp, că în urma lor se răspândi o ştire trăsnet: cătanele craiului treceau munții dincoace, pe la trecătoarea din Tabla Buții, dinspre Întorsătura Buzăului, cu gând de a coborî de-a lungul Teleajenului. Se află şi ținta ce o aveau. Urmau a veni la Târgovişte spre a trece prin sabie cetatea de scaun, pentru a-i pedepsi pe toți pentru răzvrătirea întâmplată. Lumea era atât de descumpănită, încât nimănui nu-i venea să-şi creadă urechilor, şi mai ales oştenilor, care abia cu o zi în urmă terminaseră de depus jurământul de credință față de domn şi prin aceasta se socotiseră iertați de orice păcate.

Se iscă o stare de deplină năuceală. Dar vestea nu pricinui înmărmurire numai printre păturile de jos, adică în sânul oştenilor rămaşi pe loc şi a calicimii. La fel de atinşi se simțiră şi divaniții; abia acum pricepură tâlcul unor vorbe cu dublu înțeles ale principelui şi-i întrevăzură totodată şi jocul subțire prin care-i mânuia după voia sa. Împrejurarea

Material cu drept de autor

le dovedea încă odată, dar nu pentru ultima oară, că vârsta nu-i tocise ascuțimea minții, în ciuda clevetelilor care fuseseră răspândite în târg de răuvoitori şi care nu erau de fel puține.

Uluiala copleşi lumea, care se simțea pierdută. Nu numai oastea, ci şi boierii fură cuprinşi de spaimă, căci şi unii şi ceilalți se simțeau primejduiți de tăvălugul care venea dinspre munți şi se apropia ca un potop necruțător. Urmând pilda fruntaşilor lefegiilor, boierii se zoriră şi ei a veni cu toții la Curte, întrecându-se, care mai de care, în dovezi de spăsită supunere şi credință. Cerură grabnic să fie primiți de domn, spre a-i înfățişa acestuia prinosul simțămintelor lor năvalnice. Voievodul era însă prea prins cu alte trebi ca să-i poată primi şi, de altfel, chiar dacă nu i-ar fi lipsit vremea, tot n-ar fi făcut-o, căci dorea să-i fiarbă cel puțin câteva ceasuri în neliniştea temerilor lor. De altminteri, legat de ei, socotea că era îndeajuns dacă îi făcea să tremure doar oleacă, căci cinul lor îl îngrijora mai puțin. Aceştia n-ar fi cutezat să-l înfrunte deschis printr-o răzvrătire, aşa cum făcuse gloata sărăcimii. L-ar fi tulburat cel mult prin nişte viclene, mărunte şi ascunse urzeli împotrivitoare. Dar în fața amenințării închipuite de cătanele craiului, chiar şi astfel de gânduri, dacă le avuseseră cumva, desigur că li s-e vor topi, îşi zicea Matei!

Ceea ce îl îngrija înainte de toate era felul cum vor răspunde oştenii săi şi aştepta, nu fără încordare, să vadă dacă în fața primejdiei vor înclina spre supunere şi smerită împăcare cu soarta sau, dimpotrivă, vor socoti că-şi pot câştiga mântuirea printr-o nouă împotrivire. Din cele tăifăsuite în zilele dinainte cu fruntaşii lor, se putea trage încheierea că sunt doritori să ajungă la o împăciuire, dar nu era totuşi cu neputință să se petreacă şi vreo ieşire neaşteptată, căci vorba fruntaşilor era una, iar răbufnirea gloatei alta!

Material cu drept de autor

Între timp, închipuindu-şi că împrejurarea că ruga lor de a fi primiți de principe nu găsise ascultare este un semn de supărare, boierii se perpeleau prin odăile de sus ale palatului, vecine spătăriei mici. Neputând ajunge la voievod, începură să se deslușească unii altora, năzuind să se înduplece între ei asupra nepătatei lor supuneri față de scaunul țării, încropind la repezeală chiar întâmplări care s-ar fi petrecut, chipurile, în vremea războaielor, mai vechi sau mai noi, conduse de Matei vodă, întâmplări care dovedeau fără urmă de tăgadă, că fuseseră la un pas de a-şi da viața pentru stăpânitorul lor iubit. Spusele erau la drept vorbind lămuririle gătite ca să fie înfățișate domnitorului în răstimpul întrevederii pe care năzuiseră a o dobândi. Născoceau tot soiul de poveşti cu credința că nimeni nu va cerceta adevărul, că plăsmuirile însăilate nu se vor descoperi, în nădejdea că astfel vor abate de la sine năluca întunecată a osândei.

Nu mai mică era fierberea şi pe ulițe. Pe sub garduri, pe la răspântii, se adunau mici cete de târgoveți sau oşteni care, cuprinşi de deznădejde, încingeau aprinse sfaturi, căutând un mijloc de a se izbăvi. Mai toți erau ispitiți să fugă din târg, spre a se pune la adăpost. Prea puțini credeau că mai e cale de scăpare, prin iertarea de către domn în ultima clipă. Pâlcurile creşteau repede, asemenea bulgărului de zăpadă pricinuitor al unui rostogol de nămeți, de parcă cetatea ar fi voit să-şi scoată pe ulițe întreaga suflare. O singură întrebare îi frământa pe toți: „Ce era de făcut?"

Îngrijorarea nu dădea pace cu deosebire oştenilor, căci aceştia se simțeau nu numai neînțeleşi şi prigoniți în chip neiertător în dreptatea lor, ci totodată şi cei dintâi primejduiți. După ce-şi arătaseră cu numai o zi în urmă supunerea față de domn, după ce-i depuseră legământ de credință, după ce întoarseră tunurile şi ierbăria la Curte,

Material cu drept de autor

după ce arătară cele mai paşnice gânduri, erau amenințați cu o necruțătoare osândă! Înciudați, îşi dădeau seama că toate semne lor de închinare, făcute zilele trecute, se dovedeau zadarnice, iar năpasta sta să se dezlănțuie asupră-le din clipă în clipă!

După câteva ceasuri de tulburare, căpeteniile pedestrimii, în frunte cu căpitanul Priboi şi marele căpitan de dărăbani Buliga Lupu, cerură prea plecat principelui să-şi jertfească câteva clipe pentru ei, îngăduind-le să i înfățişeze în mare grabă. Matei Basarab răsuflă uşurat. În sfârşit clipa hotărâtoare sosise, drept care se învoi deîndată ca să-i primească în spătăria mică. Căpitanii, bărboşi şi cu ochii încercănați de nesomn, se aşezară în rând în fața mesei, dincolo de care şedea domnul. Acesta, cu coatele rezemate pe brațele jilțului, tăcea şi zâmbea, şi, din când în când, îşi răsucea pe deget câteva fire din mustața albă sau îşi netezea barba argintie cu pieptenele mâinii.

Văzând că se codesc peste măsură, le făcu semn să înceapă. Îi fu dat să asculte tot lucrurile cunoscute: pornirea lor nu țintise să aducă daune țării sau să întineze domnia, ci avusese țelul ales de a-l feri pe măritul voievod de a-i fi uzurpată puterea de către divan şi de a-l păzi de obida boierimii. Iar celor trei sfetnici ucişi li se cuvenea soarta de care avuseseră parte, fiind nişte vânzători înrăiți. Pe marginea acestor judecăți deja ştiute, oaspeții însăilară mulțime de alte cugetări, încât taifasul se prelungi peste măsură, spre ciuda boierilor din tinzile palatului, dar principele le ascultă jelania, rugămințile şi mărturisirile de credință până la capăt, cu bunăvoință. După ce îşi dezvinuiră răzvrătirea, făgăduiră din nou că vor întări jurămintele de credință de câte ori şi cum va socoti Măria Sa de cuviință, numai să fie iertați de năpastele urgiei care-i amenința. Matei era mulțumit de felul cum curgea întrevederea. Era taman ceea ce dorise. Oastea i se aşternea la picioare fără

Material cu drept de autor

nici un fel de poticneli. Drept aceea îi încredință pe oaspeți că trupurile sale de lefegii vor dăinui atâta vreme cât va fi întâi stătătorul țării, însă numai cu împlinirea unei cerințe venite din parte-i; şi anume, aceea ca întreaga armie, oştean cu oştean, în frunte cu toate căpeteniile ei, îşi va păzi cu străşnicie jurămintele de credință abia depuse.

- Întrucât, într-adevăr, vă văd plecați spre adâncă supunere şi ascultare şi vă văd totodată semnele de nestrămutată credință, o să vă ascult rugile şi cerşeala şi vă dăruiesc iertarea mea! Şi ca dovadă a mărinimiei mele voi alege chiar azi o solie care să iasă întru întâmpinarea cătanelor crăieşti, ca să le întoarne din drum! făgădui binevoitor Matei vodă, adăugind:

- Dacă s-o putea o slobod până cel târziu spre asfințit; dacă nu, atunci mâine, de cum s-o crăpa de ziuă!

Apoi le făcu semn că pot pleca. Jălbaşii, ascultători, se traseră de-a îndărătelea spre ieşire, mărturisindu-şi nețărmurita lor mulțumire şi recunoştință pentru că fuseseră iertați. Totuşi inima le rămânea strânsă cât un purice, căci se temeau încă de putința ca domnul să se răzgândească şi că astfel n-ar urma calea făgăduielilor făcute.

Din ziua aceea în cetatea de scaun se reaşează cea mai desăvârşită rânduială, chiar mai deplină decât înainte de răzvrătire, cum va zice, nu fără înveninată ciudă, vornicul Preda Brâncoveanu. El vedea apunând astfel, pentru totdeauna, vremea îmbătătoare a cârmuirii depline a cinului boieresc, care supunea chiar şi pe domn, cârmuire pe care ar fi vrut-o doar întreruptă de zavera oştii şi nu încheiată prin aceasta. „Dar haita asta înrăită nu trebuia iertată!" adăugă el, gândindu-se, plin de păreri de rău, la uşurința cu care domnul primise jurământul oştii şi la împrejurarea că pe deasupra se arătase şi peste măsură de mulțumit de legământul făcut. „Gloata asta întărâtată primejduieşte buna

Material cu drept de autor

rânduială a țării şi stăpânirile noastre. Oştenii sunt prea săraci şi prea mulți ca să se poată învoi cu rosturile lumii noastre alese. Trebuie osândiți fără cruțare, chiar până la nimicire, ca în viitor să nu mai cuteze să crâcnească împotrivă-ne! Dacă nu o vom face grabnic, va fi vai de capul nostru!" Vorbele sale de amărăciune aveau să se dovedească adevărate cugetări prooroceşti. Peste mai puțin de doi ani, în iureşul unei alte răzvrătiri, îşi va pierde de altfel şi singurul fecior pe care-l avea, care fu ucis cu sălbăticie la conacul său din Bucureşti, de din jos de palatul de la Curtea Veche. Şi vel vornicul însuşi abia de va reuşi să scape cu viață şi asta numai după ce-şi va plăti răscumpărarea cu bani grei şi cu multă umilință. Printr-o întâmplare fericită îi va scăpa nevătămat şi nepotul, pe atunci în scutece, nepot care, după mai bine de vreo treizeci de ani, va deveni viitorul voievod Constatin Brâncoveanu.

Dar şi singur, voievodul pricepuse că răzvrătirea târgului era în parte pornită împotriva divanului şi a divaniților, lucru care îl adânci într-o nehotărâtă cumpănire. Oastea de slujitori poate îi apărase puterea, era de bună seamă unealta sporirii atotputerniciei sale, dar, prin pornirile nefericite de acum împotriva aşezămintelor cârmuirii, de care el nu se putea lipsi, ajunsese să sape la temelie însăşi buna rânduială a lumii în mijlocul căreia trăia. Ori chiar şi numai acest cusur era de ajuns ca să şteargă toate celelalte însuşiri vrednice de laudă ale ridicării ei. De aceea, fără a mai fi vorba de înrâurirea sfetnicilor, care nu lipsise, i se adânci în minte hotărârea de a se lipsi de lefegii, în ciuda făgăduielilor abia făcute. Dar nu-şi putea îngădui să-şi împlinească planuirile dintr-o dată şi nici cu mijloace sângeroase, pentru a nu întărâta oştimea, dar nici deplin, căci, de-o făcea astfel, boierimea, văzându-l lipsit de o forță temeinică, s-ar fi slujit de prilej spre a-i smulge stăpânirea din mână. Înlăturarea pedestraşilor cu plată trebuia să se

Material cu drept de autor

petreacă pe nesimțite, obișnuindu-și între timp dregătorii să i se supună în chip pașnic, chiar și fără amenințarea spadei. Oricum, nădăjduia că clipa risipirii depline a oștii sale se va petrece cât mai târziu, și pe cât s-o putea, după ce nu va mai fi... Nu-i era chiar atât de ușor să se despartă de un lucru în care crezuse o viață întreagă. De altfel în aceeași clipă făcu deja un pas înapoi, gândindu-se că nici nu putea fi vorba de a se despărți spre pildă de trupurile de străjeri care făceau cu săptămâna de caraulă la Curte!

Deocamdată însă, felul său chibzuit de a fi îl îndruma să fie îngăduitor, iertarea făgăduită să se dovedească un lucru statornic și neclintit, în stare să înlăture îndoiala și teama ultimelor săptămâni. Deci, în ciuda unor divaniți cărora, în dorința lor de a se vedea răzbunați, le-ar fi plăcut să-i vadă pe seimeni și pe dărăbani aninați în vârfurile lăncilor crăiești, Matei trimise miercuri în întâmpinarea cătanelor o solie destul de numeroasă, care le înturnă din drum. Apoi, lăsând în urmă oștile ardelenești, fără a se grăbi totuși, solia merse mai departe, țintind a ajunge la Feldioara, unde poposi îndelung, spre a tăinui cu tânărul stăpânitor de dincolo de munți, Gheorghe Rákóczi al II-lea. În țară mădularii soliei se vor întorna abia la sfârșitul săptămânii, fără ca nimeni să bănuiască cea de-a doua însărcinare a lor, aceea de a dobândi învoirea și reazămul craiului pentru o a doua încercare a lui Gheorghe Ștefan de a câștiga jilțul domnesc al Moldovei, gând pe care Matei nu-l lepădase nici o clipă, chiar dacă hotărâse să nu-i dăruiască logofătului nici bănet și nici trupuri de oaste plătite de el, ba chiar îl alungase din țară. Găsea mai înțelept ca într-un nou război, în loc să ia nemijlocit și fățiș pare la el, să împingă pe alții în față, care să-i ascundă amestecul.

În vreme ce Matei slobozea solia, îl încerca o singură îngrijorare, și anume ca ardelenii să nu întâlnească ultimele cete de lefegii aflate în slujba lui Gheorghe Ștefan,

Material cu drept de autor

care, cu oarecare întârziere, plecaseră pe urmele acestuia, spre Focşani. Neştiind exact despre ce era vorba, năvălitorii puteau crede că împotrivă-le vine o oaste a zurbagiilor, care cutează să-i oprească şi se putea ajunge la un măcel zadarnic. O asemenea gâlceavă însă nu era pe gustul domnitorului, căci, după ce era lipsită de noimă, slăbea şi forţele logofătului moldovean, ceea ce nu era de dorit! Dar nu avea alta a face decât să poruncească solilor să ajungă la cătane într-un suflet; după aceea le lăsase libertate de a zăbovi pe drum cât le va fi voia, putând merge mai departe în tihnă deplină, tândălind chiar.

În şiragul îngăduinţelor arătate oştii, pe lângă oprirea polcurilor crăieşti de osândă, se număra şi judecata făcută de Matei vodă clucerului Negoiţă din Pătârlagele, deja povestită. Aceasta se petrecu însă cu vreo cinci zile mai târziu. Cum s-a arătat, Vasile din Corcova, noul vel armaş, îl întemniţase pe micul dregător sub învinuirea de a fi împuşcat pe vel vistiernicul Ghinea Ţucala Brătăşanu. O făcuse nu atât din dorinţa de a pedepsi răufăcătorii, ci mai ales pentru a dovedi cât este de destoinic şi cât de întemeiată a fost numirea sa în dregătorie. La pâra lărmuitoare a neamurilor celui poprit, pricina fu adusă în puţine zile în faţa marelui divan al ţării.

La judecată părerile dregătorilor fură împărţite. Spătarul osândea cu înverşunare orice răzvrătire, orice împotrivire faţă de rânduielile legiuite, fie că era pornită sau nu pentru a sprijini puterea domnească. Sub veşmântul dorinţei de a păstra netulburate străvechile datini ale obştii – socotite desăvârşite –, ascundea însă o ură pătimaşă şi neiertătoare faţă de orice încercare de înnoire a vreunui aşezământ sau orice ridicare împotriva cârmuirii. El se făcu de aceea vârful de lance al acelora care gândeau că Negoiţă clucerul trebuie osândit, chiar dacă n-a ucis el. Căci şi în împrejurările în care nu se puteau găsi temeiuri de a-i pune

Material cu drept de autor

în seamă fără putință de tăgadă omorul, purta o vină, nu mai puțin grozavă, aceea de a se fi înfrățit cu răzvrătiții, iar acest păcat nici nu mai trebuia dovedit – stăruia el –, căci toți oștenii, fără nici o deosebire, de la mic la mare, sunt nişte tâlhari sărăntoci, toată ziua puşi pe harță, pe siluit femei, pe hoții şi multe alte rele.

Postelnicul Cantacuzino, împăunându-se cu statul său de scoborâtor al împăraților bizantini, arătă, plin de ifose şi de dispreț, că nici nu avea rost ca ei, oameni subțiri şi aleşi, să-şi bată atâta capul pentru unul ca Ghinea sau ca Vărzaru. Ce erau la urma-urmei cei de teapa lor?! Folosind cuvinte subțiri, se poate spune că erau nişte plebei! La drept vorbind erau una cu acea drojdie a obştii care umple țara, care de altfel s-a răzbunat asupră-le, luându-le viața. Au făcut parte toată vremea din gloată, chiar dacă veşmintele lor puteau înşela, şi de aceea trebuie judecați dimpreună cu aceasta! Aceşti boieri de trei parale, ajunşi peste noapte, prin cine ştie ce sforării, printre adevărații blagorodnici, avuseseră parte de soarta ce li se cuvenea. N-au făcut decât să întineze cinul celor de viță. Deci ce noimă avea să se aplece cineva asupră-le şi să grijească de soarta lor. Legile lumii de jos, de unde ieşiseră, se deosebesc de cele ale lumii înalte, a celor de neam, şi e sub vrednicia lor ca să se scoboare la ele, căci s-ar spurca prin asta. Dacă au ajuns la gâlceavă cu turma din care se ridicaseră, dacă, devenind dregători, călcaseră datinile care rânduiau obiceiele acesteia, era numai vina lor. Încercaseră să înşele mulțimile, sădind credința că au intrat în rândul celor de bună obârşie, când, cu adevărat, rămăseseră aceeaşi pleavă care fuseseră dintotdeauna. De aceea nu se cădea ca ei, boieri adevărați, fruntea țării, să se înjosească, coborându-şi privirile asupră-le. Prin aceasta aduceau atingere statului lor, căci se amestecau laolaltă cu toate scursorile din țară, luând în

Material cu drept de autor

seamă legiuirile întortocheate ale lumii celora fără de căpătâi!

Făloşenia sfruntătoare a postelnicului răni simțirea mai multor divaniți, ce-şi ştiau obârşia nu tocmai veche, şi care, lăsând la drept vorbind de-o parte pricina de care se făcea vorbire, se ridicară în apărarea bunului renume al răposaților, spre a-şi ocroti statul pe care-l dobândiseră ei în lume. Nu precupețeau argumentele, căci, la urma-urmei, ferindu-l de defăimare pe fostul vistiernic sau pe armaş, se îndreptățeau pe sine. Adevărul era că, totodată, îl şi pizmuiau pe fârtatul lor pentru pohfala de scoborâtor al unor vechi împărați, cu care acesta se mândrea în chip sâcâitor, ținându-se ca fiind cu mult mai presus lor. Asemenea ifose nu puteau decât să zădărească chiar şi obrazele băştinaşe cele mai de soi, ceea ce se şi întâmplă, încât în scurt, se întărâtă împotrivă-i întreaga adunare, fără osebire. Deci, încheiau vorbitorii care urmară postelnicului, uciderea celor trei trebuia aspru pedepsită, aşa cum s-ar face pentru oricare mădular al cinului celor de neam.

Felurimea de păreri contrazicătoare care se iscă, îi îngădui voievodului să hotărască iertarea, fără a mai adânci prea mult cercetările. De altfel nici o clipă nu dăduse în brânci ca să afle dacă Negoiță avea sau nu cu adevărat vreo vină. Îi păsa prea puțin de acest lucru. El țintea ca, prin milostenia învederată de această pricină de judecată, să stingă ultimele focare de neîncredere ale oştimii față de făgăduielile făcute fruntaşilor ei.

Adormirea neliniştii slujitorilor şi a târgoveților i se părea trebuitoare, întrucât iertarea de obşte făgăduită cu zile în urmă le apărea multora ca nefiind tocmai sigură, căci se iscase credința că, la stăruința divaniților, amenința primejdia să se răzgândească în legătură cu ea. Cum sfetnicii clocoteau de ură şi se arătau peste măsură de porniți împotriva răzvrătiților, zvonul câştigase repede crezământ,

Material cu drept de autor

răspândindu-se în mulțime. De aceea gloatele trebuiau încredințate că ceea ce a fost odată legat, nu se mai poate desface. La adăpostul acestei convingeri, fără ca nimeni să-şi da seama, putea să-şi înfăptuiască atât plănuita scădere cu încetul a oştii, cât şi să-i îndepărteze mai ales pe răzvrătiți din țară.

De altfel şi îngăduința arătată lui Gheorghe Ştefan de a-şi tocmi luptători dintre lefegii săi mergea pe făgaşul aceleiaşi năzuințe nemărturisite. Numai părelnic era vorba de un semn de prietenie şi de curtenie față de moldovean! Cu adevărat era cel mai simplu chip de a scăpa de zurbagii, fără ca să poată învinuit – sau doar bănuit – de cineva că ar fi îmboldit de nişte socotințe ascunse. La fel trebuiau trimişi oşteni în plată şi craiului Rákóczi, pentru împlinirea tainicelor sale năzuințe de dobândire a coroanei Rzeczpospolitei leşeşti. Însemnat era ca țelurile sale să rămână nepătrunse şi nimeni să nu aibă simțământul că e silit să facă ceva împotriva dorințelor sale. Dimpotrivă, trebuia să se sădească credința că li s-a lăsat tuturor deplină libertate de alegere, şi că, dacă au plecat, au făcut-o pentru că aşa au poftit şi că el, principele, nu a voit decât să vină în întâmpinarea năzuințelor lor, că le-a făcut un hatâr, că i-a ajutat să-şi împlinească visele, că le-a arătat din nou cea mai deplină mărinimie, dându-le putința de a dobândi un câştig.

La prima vedere prefacerea tâlcului unui gând în potrivnicul său, ar fi putut să pară de-a dreptul cu neputință de făptuit, dar nu pentru o minte ascuțită ca a lui Matei, care ştia a întoarce în folosul său toate cele care se petreceau în juru-i. Astfel dorința lui Gheorghe Ştefan de a reîncepe războiul, ori visul lui Rákóczi de a dobândi coroana leşească erau prilejuri desăvârşite de a răstălmăci țelurile plănuirilor sale ascunse de înlăturare a oştii. Nu numai că putea scăpa în deplină linişte de lefegii deveniți stânjenitori, dar în afară de asta mai culegea şi recunoştința lor, pentru părinteasca

Material cu drept de autor

grijă cu care, chipurile, îi înconjurase, dându-le putința să mai poată câştiga un ban pe deasupra venitului lor obişnuit... Fără să le-o făgăduiască cineva când se tocmeau, afară de solde mai bune, cei năimiți puteau năzui şi la o frumoasă dobândă din jaf, prădarea locurilor pe unde treceau cu războiul fiind la vremea aceea un lucru pe deplin firesc. Cei plecați aveau deci toate temeiurile să creadă că, lipsindu-se de ei, Matei vodă îşi calca pe inimă, dar o face pentru bunăstarea şi fericirea lor, că dacă le lasă slobozenia de a-şi căuta alt stăpân o face din iubire, jertfindu-şi pentru binele lor propriile trebuințe. Deci, cu toate că era încercat de o adâncă sfâşiere sufletească, nu se putuse împotrivi împlinirii dorințelor lor. Culmea era că, deşi la urma-urmei alungați, oştenii se simțeau părtiniți de domn şi prin aceasta îndatorați să-i mulțumească. Prigoana, astfel răstălmăcită, devenea pentru ei un hatâr şi un câştig, nu o amarnică osândă, nu un surghiun.

Dar întreţeserile apărute în urma lucrăturilor lui Matei vodă nu se mărgineau la atâta. Trebuie arătat că aceste imbolduri, părelnic mărinimoase şi lipsite de vreo năzuință vicleană, iscau totodată nețărmurite simțăminte de îndatorare atât lui Gheorghe Ştefan, cât şi lui Rákóczi, care se credeau ajutați cu nemăsurată bunăvoință şi prietenie! S-ar fi zis că Matei răspândeşte numai binele şi dărnicia în jurul său! Cine l-ar fi bănuit că în ascuns urmărea cu totul altceva?!

Desigur mai erau şi alte pricini pentru care domnul hotărâse să pună umărul la înfăptuirea dorințelor lui Gheorghe Ştefan. În primul rând, ațâțând neînțelegerile din Moldova, putea fi sigur că Vasile vodă Lupu nu va avea defel vreme şi poftă să se gândească la o nouă răfuială. Pe de altă parte, starea de nedesluşire iscată de lungirea războiului va amâna de bună seamă venirea în cercetare a unui nou capugiu al Înaltei Porți. Pe deasupra mutarea

Material cu drept de autor

harțagului în Moldova abătea luarea aminte de la Muntenia, micind vina acesteia în dezlănțuirea şi mersul gâlcevilor începute de pe la sfârşitul iernii. Ba mai mult, era chiar cu putință să se poată dovedi că toate cele petrecute erau o treabă lăuntrică a principatului megieş şi că Ungrovlahia a fost amestecată fără voie şi chiar împotriva dorințelor ei în bătălii, prin aceea că Lupu, împins de nesocotință, a cutezat să-şi urmărească şi dincolo de hotarele țării sale potrivnicul pus pe fugă.

De altfel se cuvenea ca logofătul să fie ajutat şi pentru că Vasile vodă părea temeinic slăbit şi era cu putință ca să fie învins chiar şi a doua oară, aşa cum fusese biruit şi întâiaşi dată. Aceasta ar fi fost ieşirea cea mai fericită din câte se puteau închipui, pentru că atunci pricina ar trebuit să fie prețăluită şi cântărită cu alți ochi la Stambul, fără a mai vorbi de preschimbările prielnice lui din aceste olaturi dunărene. Pe deasupra era şi un fericit prilej de a se răzbuna pe un vechi duşman. Deci se găseau destule temeiuri care să-l îndemne pe Matei vodă să-l sprijine în ascuns pe Gheorghe Ştefan. Poate chiar şi altele decât numai cele înşiruite aici.

Pe bună dreptate nici domnul muntean şi nici logofătul moldovean nu se aşteptau din partea boierimii Ungrovlahiei la o încuviințare de obşte a acestor plănuiri, ştiind că întregul cin nu vedea cu ochi buni un nou amestec în trebile olaturilor de dincolo de Milcov. De fiecare dată când în sfat se făcuse o pomenire a acestui gând, dregătorii i se arătaseră de tot potrivnici. Plini de silă şi chiar cu mânie vorbeau de nenorocirile şi grozava vărsare de sânge pe care o pricinuise Gheorghe Ştefan, acest voievod fără țară, acest domn fără supuşi, acest principe fără coroană, acest stăpânitor fără stăpânire. Oare se cuvenea să se pună la cale o nouă baie de sânge pentru a-i stinge fostului logofăt smintita sa sete de putere?! Jertfa nu era prea mare pentru

Material cu drept de autor

Muntenia, care nu se alegea cu nici un folos deosebit din această luptă, dar în schimb putea atrage asupră-şi fulgerele mâniei înaltului padişah?! „Vrea iarăşi domnia?! Noi n-avem nimic împotrivă, dar să şi-o ia singur!" urlau ei aproape într-o singură voce.

Neînvoindu-se a-i da bani şi oaste pribeagului moldovean, Matei se prefăcea a răspunde acestor simțăminte ale dregătorilor săi, lăsându-le credința că ține seamă de povața lor şi că le mai face pe plac şi prin aceea că nu se amestecă război. Dar cu adevărat nici prin cap nu-i trecea să stea de-o parte. Dovada o închipuiau îndemnurile pe care le da lefegiilor săi de a se năimi sub steagurile fostului logofăt, chiar la câteva săptămâni după ce acesta trecuse hotarul, încât un întreg şuvoi de oşteni munteni se scurgea neîntrerupt spre principatul vecin, țintind să ajungă la Răcăciuni. Spre uşurarea lui Matei, între cei care plecau se numărau mai ales aceia care se aflaseră în fruntea tulburărilor din preajma Rusaliilor, adică taman aceia care trebuiau să fie socotiți mai primejdioşi. Era şi firesc, pentru că aceştia se temeau cel mai mult de mânia domnului şi erau încredințați că dacă oştile ardelene ajung vreodată în cetatea de scaun, acum sau mai târziu, ei vor fi cei dintâi care se vor număra printre jertfe. Deci aveau deplin temei să fugă, căci astfel se puneau cumva la adăpost şi puteau dormi mai liniştiți. De altfel aridicarea fusese pornită tocmai de aceia care se înscriseseră cei dintâi sub flamurile pribeagului moldovean şi care se temeau că vor fi siliți să plece cu acesta fără să primească plata cuvenită de la vistieria muntenească.

Oricum, o întâmplare petrecută în aceeaşi vreme îl încredință pe Matei vodă că nu trebuie să aibă prea mare încredere în sfetnicii săi şi că nu greşea când se ascundea de ei, încercând a schimba tâlcul faptelor sale. Anume aga Radu Popescu, cumnat al soației sale, Elina, i se înfățişase în

Material cu drept de autor

spătăria mică, aşezându-i în faţa ochilor o ruptură dintr-o teşcherea, care dovedea că cineva dintre curteni încheiase o înţelegere cu altcineva, întru uzurparea sa. Din păcate, din rândurile păstrate, nu-i putea cunoaşte pe vinovaţi. Chiar dacă nu era arătat vreun nume, era limpede că părtaşii urzelii nu puteau fi decât unii dintre apropiaţii săi, dintre oamenii socotiţi de cea mai mare credinţă! Dar, cine erau şi în folosul cui unelteau, rămânea o taină.

Oricum, stare de cuget a domnului ajunsese peste măsură de încordată, pe de-o parte din pricina împotrivirii dregătorilor faţă de un amestec făţiş în folosul lui Gheorghe Ştefan, iar pe de alta în temeiul primejdiei de a zădărî oastea. Strâns astfel din laturi, se vedea silit la o prevenitoare şi peste măsură de vicleană cumpănire între cele două părţi. Îi era limpede că nu le putea împărtăşi grijile sale nici măcar celor mai apropiaţi, căci se ivea pericolul ca tainele sale, prin vajnice zvoniri, să ajungă la urechile cui nu se cuvenea, iar aceştia erau, după cât se părea, destul de mulţi.

În temeiul acestor chibzuieli, se arătă cu multă fereală şi la pricina de judecată a clucerului Negoiţă. Nu lăsă să i se citească gândurile adevărate, străduindu-se să pară cât mai nepărtinitor. Cum însă dorinţele divaniţilor şi ale feluritelor bresle de slujitori se băteau cap în cap, îi era destul de greu să găsească mijloace de apropiere între cele două tabere, în aşa fel încât să se ajungă cât de cât la o învoială între ele.

Nu mai departe decât acum, la această judecată, dincolo de cântărirea sorţii lui Negoită, lucru la urma-urmei lipsit de însemnătate în sine, se vedea silit să împace pe de-o parte năzuinţa oştenilor de a fi iertaţi şi lăsaţi să slujească logofătului cu bun câştig, cu dorinţa boierilor de a se opune unei ajutorări a moldoveanului şi de a se lua măsuri de aspră osândire a pedestrimii, pe de altă parte. Tocmai în nădejdea

Material cu drept de autor

de a găsi o cale de mijloc, care să lase unora credința că este hotărât să nu se amestece în treburile Moldovei, dar în aceiaşi timp să-i încredințeze pe ceilalți că nu-l va lăsa de izbelişte pe fostul logofăt şi lupta sa pentru a-şi redobândi scaunul, zise:

- Eu dintru început am spus că n-aş vrea să mânii Înalta Poartă, amestecându-mă în treburile raialelor ei, ci că, dimpotrivă, sunt hotărât a sta de-o parte. Nici supuşii nu mi-i silesc la ceva potrivnic nevoilor şi năzuințelor seraiului măritei stăpâniri. Chiar dacă ne-a fost până de curând oaspete, nu-i vom da în ajutor Luminăției sale, Ştefan vodă, părți din oastea țării, aflată în solda noastră. Nu-i vom da nici bani pentru războaiele sale. Nimeni nu-şi va vărsa sângele pentru dânsul, dacă nu o doreşte. Sub prapurii săi se tocmeşte numai cine poftește. Le vom da tuturor deplină libertate de a alege. Nu dorim a ne împotrivi în nici un fel voii supuşilor noştri, oricare ar fi aceasta. Nu voim a ne atinge nici de bunăstarea şi nici de liniştea lor. La fel de nepărtinitor voi fi şi cu cel care ne-a cunoscut ospeția. Deci îi lăsăm şi lui aceeaşi slobozenie. Adică nici nu-l vom ajuta, dar nici nu-l vom împiedica să adune pe cheltuiala sa câtă oaste va voi şi câtă îi vor îngădui puterile!

Gândul din urmă nu era de fel nou, ba Gheorghe Ştefan, ajuns de câteva zile la Răcăciuni, era destul de dezamăgit de felul cum se purtase cu el Matei vodă. Se aşteptase ca ura acestuia față de Lupu să fie mai aprinsă, ceea ce după credința lui ar fi însemnat ca domnul muntean să-i vină în ajutor cu oaste îndestulătoare, pe care s-o şi plătească din vistieria sa. Ori lucrurile nu se întâmplaseră de fel aşa! Ba, mai rău, fusese, la drept vorbind, gonit din Ungrovlahia. Singura îngăduință primită fusese aceea de a-şi tocmi lefegii. „Bine şi aşa!" se va îmbuna până la urmă logofătul. „Dacă încăpeam pe mâna lui Rákóczi, poate nu câştigam nici atât. Cele întâmplate lui Alexandru Costin

Material cu drept de autor

dovedesc că se putea şi mai rău. Cred că ar fi fost cu putinţă să ajung şi eu în temniţă, de unde să nu mă mai scoată nimeni. Dacă craiul izbândea să încheie o bună învoială cu otomanii sau cu zaporojenii, nu s-ar fi sfiit să mă vândă lor, fără a pregeta nici o clipă! Cel puţin cât am stat la Târgovişte eram la adăpost de a fi neguţat în schimbul unui învoieli aducătoare de câştig pentru alţii, dar păguboasă pentru mine!"

Dar dincolo de nemulţumirile pe care Matei le pricinuise logofătului, calea aceasta de mijloc pe care mergea de ceva vreme îi aducea neîndoielnice foloase, de aceea era hotărât să meargă pe făgaşul gingaşelor cumpăniri şi la acest divan de judecată, pe care taman îl ocârmuia.

În primul rând, făgăduind că va sta de-o parte, lipsea boierimea de orice pricină de a cârti împotrivă-i. Dregătorii nu mai aveau la urma-urmei de ce să-l vinuiască! Chipurile le urmase poveţele. Pe de altă parte, părelnic, rămânea neamestecat şi nepărtinitor şi în ochii Înaltei Porţi a Fericirii, căci nu dăduse bani pribeagului întors acasă şi nici oaste ţinută pe cheltuiala sa. Pentru împrejurarea că unii dintre lefegii îl părăseau şi treceau alături de moldovean nu i se putea găsi pricină. Lefegiul slujeşte aceluia care îl plăteşte mai bine şi nimeni nu-l poate împiedica să-şi găsească un nou stăpân, care să fie mai darnic. Iar dacă Gheorghe Ştefan avea arginţi de risipit, el, voievodul Ungrovlahiei, nu era în drept să nu-i îngăduie să-şi cheltuiască averea cum îi era pofta, fie chiar şi pentru a-i cumpăra oştenii, atâta vreme cât aceasta nu-i aducea lui vreo atingere. Putea să-şi dovedească nepărtinirea chiar şi dacă i s-ar fi pus în cârcă, drept un păcat, îngăduinţa de găzduire a logofătului. Avea răspunsul de dezvinuire deja gătit, îmbrăcându-l în făţărnicia aceluiaşi soi de judecată întoarsă pe dos: „Eu nu l-am chemat, ci a venit singur. Dar nici nu i-am putut tăgădui găzduirea, după cum nici Vasile vodă

Material cu drept de autor

Lupu nu s-a dat în lături de a da adăpost şi a ocroti vrăjmaşii mei, pe care mai apoi i-a pornit împotrivă-mi!"

Trebuia de asemenea să țină seamă de împrejurarea că, deşi ardelenii fuseseră întorşi din drum cu câteva zile în urmă, simțământul de teamă şi de întărâtare al oştenilor nu se stinsese, acesta fiind redeşteptat şi hrănit de noi întâmplări petrecute în târg, pe care nu le putuse nici prevedea, şi nici preîntâmpina. Astfel, spre pildă, Constantin Vărzaru, feciorul fostului armaş, care slujea de căpitan într-unul din steagurile de roşii aleşi, trup de oaste alcătuit cu osebire din boierime mică şi mijlocie, tăbărî într-una din serile trecute cu ortacii asupra a doi dărăbani şi, învinuindu-i că au luat parte la jefuirea casei sale părinteşti, îi fărâmă cu spadele. Vestea celor petrecute se răspândi ca fulgerul prin cetate, tulburând adânc mai ales mulțimea celor de rând, care se vedeau amenințați, ştiind că oricăruia dintre ei i se putea pune în seamă asemenea păcat. Încordarea crescu pe neaşteptate, putând în orice clipă răbufni din nou în chipul unei zavere. Astfel de întâmplări îi dădeau de înțeles domnului că nesupunerea nu fusese uitată de foştii zurbagii, iar boierii, nu numai că nu o uitaseră, dar nici nu erau plecați să o ierte.

Dacă starea de cuget a târgului ar fi fost una din cele obişnuite, asemenea gâlceavă s-ar fi mărginit numai la împricinați, neavând în lume vreun răsunet vrednic de a fi luat în seamă. Şi asta pentru că grosului gloatei nu prea i-ar fi păsat de cele tăifăsuite sau hotărâte în divanul de judecată. Nimeni nu ar fi fost prins de grija sorții celor doi răposați, şi nici de aceea a feciorului lui Vărzaru. Lumea ar fi zis: „Sau luat la bătaie nişte smintiți, şi asta îi treaba lor; n-avem a ne băga în ea. Puțin ne pasă de ce s-o întâmpla mai departe cu ei!" În asemenea împrejurări sfetnicii ar fi putut cumpăni în tihnită, netulburat, chibzuind numai pentru o împăcare între neamurile celor dintâi, care erau jălbaşi, şi boiernaşul pârât,

Material cu drept de autor

fără a gândi mai departe. Iar cum cei care deschideau judecata erau oameni din prostime, hotărârea n-ar fi fost prea greu de ghicit; cei pieriți ar fi fost socotiți vinovați de păcatul care li se punea în seamă; deci uciderea ar fi fost socotită ca îndreptățită, lor cuvenindu-se pe deplin soarta suferită, iar tânărul boier ar fi fost mustrat blând, pentru că nu se cădea să-şi facă singur dreptate, iscând, prin gâlceava stârnită, pricină de tulburare a târgului. Şi cu aceasta întâmplarea putea fi socotită încheiată, iar cinul celora de neam ar fi fost mulțumit.

Cum însă frământările stăteau să răbufnească din nou, o judecată făcută în acest chip, numai de ochii lumii, şi terminată cu o hotărâre de osândire a răposaților, ar fi nemulțumit şi întărâtat calicimea, ridicând-o iarăşi împotriva stăpânirii, întrucât oamenii de rând s-ar fi văzut primejduiți de a păți la fel. Pentru a împlini cumva şi aşteptările acestora, s-ar fi cerut ca să fie cântărite cu scumpătate vinile atât de-o parte, cât şi de alta, dar dacă se făcea asemenea lucru, ar fi însemnat de bună seamă ca feciorul Vărzarului să fie mai aspru certat, poate chiar cu temnița. Însă la auzul unei hotărâri de acest fel, care liniştea prostimea, ar fi sărit în sus toți blagorodnicii din țară, dându-i de furcă.

În fața unor asemenea simțăminte potrivnice de neîmpăcat, lui Matei vodă nu-i era tocmai simplu ca să țină cumpăna între cele două tabere. La îndemână îi stăteau, la drept vorbind, numai două putințe: ori să dea dreptate căpitanului Constantin, ori neamurilor celor ucişi. Dar pe oricare din cele două hotărâri ar fi ales-o, ar fi pricinuit ceva fierbere, fie de-o parte, fie de cealaltă.

Întrucât veliții erau porniți împotriva pedestrimii şi puşi totodată pe uneltit, cum se dovedise cu petecul de răboj al agăi, nu era clipa potrivită ca un fiu al unuia dintre ei să fie adus în fața sfatului de judecată, spre a fi osândit cu asprime pentru omorul făptuit şi asta din mai multe pricini.

Material cu drept de autor

În primul rând pentru că divaniții ar fi fost peste măsură de zădărâți că, pentru nişte oarecine din gloată, e cetluit un om de viță! Cu atât mai mult cu cât cei omorâți erau apăsați de bănuiala de a fi cutezat să înfrunte şi să ucidă pe cineva de neam. Deci dacă era învinuit tânărul căpitan, dând dreptate celor pristăviți, dregătorii ar fi lărmuit că nu li se lasă libertatea de a se apăra de zurbagii, ajungând la cheremul acestora. Iar nemulțumirea lor ar fi fost cu atât mai mare, cu cât găseau purtării feciorului o deplină îndreptățire, care-l dezvinuia, căci încercarea sa de a-şi răzbuna tatăl li se părea pe de-a-ntregul legiuită! „Doar n-o să îngăduim unor răufăcători să ne omoare părinții!" cugetau ei, copleşiți de o adâncă înțelegere față de pârât. „Cum să nu-i spulbere pe aceia care-l nimiciseră pe cel care-i dăduse viață şi-i făcuseră casa una cu pământul?!"

Dar osândirea flăcăului răzbunător nu ar fi pricinuit fierbere numai în sânul celor de neam, lucru care într-un fel era de înțeles, căci pica unul de-al lor. A-i găsi vină acestuia însemna să se dădea dreptate celor doi răposați; prin aceasta oştenii e drept că ar fi fost atraşi alături de domn, dar se ivea şi un necaz, chiar din partea lor. Văzându-se părtiniți, ar fi prins îndrăzneală, cutezând a se răzbuna pe cei care-i prigoneau, asemenea progeniturii fostului armaş. Deci putea apărea primejdia unor noi vânzoleli chiar dinspre ei, iar dacă se întâmpla astfel, nici boierii n-ar fi stat cu mâna în sân. În felul acesta măcelul s-ar fi dezlănțuit din nou şi toată cumpătata şi înțeleapta sa trudă s-ar fi risipit în pustiu. (Matei Basarab uita însă în acele clipe că uciderea celor doi dărăbani închipuia tot un măcel, dar dinspre cealaltă parte. Deci credința că acesta ar fi luat sfârşit, nu-şi prea găsea îndreptățire față cu întâmplările de soiul acelora zugrăvite mai sus.) Deci până şi o plecare prielnică gloatei putea produce frământări care să pornească din chiar sânul ei!

Material cu drept de autor

Dar nici dacă hotăra altminteri nu ieşea mai bine, nedobândind vreun folos. Deci dacă răposaţii erau găsiţi vinovaţi, e drept că se făcea pe plac divanitilor, dar ar fi încins nemulţumirile şi frământarea în rândul slujitorimii, căci aceasta nu s-ar fi văzut ocrotită prin iertarea domnului. Înfuriată, ar fi putut să se răzvrătească din nou!

Deci, oricărei părţi i-ar fi dat dreptate, se isca primejdia unor noi tulburări.

În faţa acestei anevoioase cumpene, fără ieşire la urma-urmei, Matei vodă socoti mai înţelept să nu-şi spună răspicat părerea, limpezind apele, ci, prefăcându-se a privi lucrurile din depărtare, cu desăvârşită nepărtinire, îngădui adunării să pălăvrăgească în voie şi să-i înfăţişeze un noian de cugetări care se contrau între ele, pe care le încuviinţă de-a valma, încât nu se putu ajunge la vreo încheiere desluşită. Cu bună ştiinţă lăsă să se înţeleagă că toţi sunt la fel de vinovaţi de cele petrecute, deci că este cu neputinţă de a alege dintre ei un ţap ispăşitor.

Dar nici această încheiere, care voia să-i împace pe toţi, nu-l duse prea departe. Deşi prevenise, e drept, izbucnirea neîntârziată a unor noi tulburări, împrejurarea dovedea târgoveţilor de rând, care aveau a se teme de răzbunarea păgubiţilor din vremea zaverei, cât de puţin preţuia iertarea făgăduită de domn. Din fericire pentru acesta, cei cuprinşi de îngrijorare nu se ridicară împotriva stăpânirii, ci grosul lor găsi, deocamdată, mai nimerit să plece de bună voie în surghiun, alergând la adăpost la Răcăciuni, sub flamurile lui Gheorghe Ştefan. Şuvoiul fugarilor spori nemăsurat în aceste săptămâni, ceea ce, la drept vorbind, nu se putea spune că nu i-ar fi fost pe plac Măriei Sale, care vedea că astfel i se împlinesc plănuirile, fără a mai fi silit să facă ceva anume întru acesta, lucru ce-ar fi putut stârni cârcoteli.

Material cu drept de autor

Ca urmare, nu numai în ultime zile petrecute la Târgovişte i se alăturară lui Gheorghe Ştefan sute de lefegii, ci numărul lor fu la fel de mare şi după ce trecu în Moldova. Nu se scurseră nici două săptămâni, că în jurul său se adunaseră câteva mii de oameni. În primul rând era vorba de moldovenii care pribegiseră dimpreună cu el. Lor li se alăturară, de bună seamă cu plată, mii de seimeni şi de dărăbani, ba şi o seamă de leventi, toți aceştia „dăruiți" lui, chipurile, de Matei vodă, în urma jertfei pe care acesta o făcea din prietenie pentru fostul logofăt moldovean şi din adâncă dragoste față de oştenii săi, cărora le dorea să aibă parte de cât mai multe prinoase.

Bejania cunoscu asemenea spor în răstimpul zilelor care urmară, încât, în a doua duminică de după Rusalii, un ardelean va scrie într-un răvaş că negustorii de dincoace de munți, adică cei din țara sa, trebuie să fie peste măsură de prevăzători de vor trece hotarul cu marfă dincolo în Moldova, întrucât Gheorghe Ştefan se afla de câteva zile la moşia sa de la Răcăciuni, având în juru-i vreo trei mii de lefegii, număr îndestulător ca să reînceapă războiul. Gătirile logofătului trebuie să fi fost copleşitoare, iar starea peste măsură de tulbure şi de nestatornică, de vreme ce sasul fusese cuprins în asemenea măsură de spaimă, încât socotea de a sa datorie să dea semn de primejdie nu numai negustorilor care umblau prin părțile de miazăzi, ci chiar şi acelora care umblau cu marfă prin capătul de sus al Moldovei, căci cartea sa era menită tocmai magistrului de la Bistrița, adică fruntaşului unei cetăți aflate taman în coasta Maramureşului!

Dar el adăuga încă un mărunțiş, nu mai puțin îngrijorător după el, şi anume ştirea că logofătul primise deja un ajutor şi din partea craiului, care îi trimisese „un anumit număr de oaste în Moldova, supt comanda nobilului Toma Basta, căpitanul din Trei Scaune". În încheiere el îşi

Material cu drept de autor

mărturisea credința „că până acuma s-a ales cum pot goni lupul din desiş”[29]; deci, după părerea sa, plănuirile de luptă fuseseră deja încropite! Nu încăpea îndoială întru aceasta, cugeta el. Prin urmare, cum războiul sta să izbucnească, pentru binele negoțului, trebuia aşteptat puțin, până ce se vor limpezi întrucâtva apele, soarta alegând un biruitor.

De altfel nici Diicu Buicescu nu înțelese socotințele care-l îndrumară pe oblăduitorul său să se lase prins în acest joc la două capete, cumpănind atât de trudnic între divan şi oaste. Dacă ar fi fost după el, nu s-ar fi învoit cu nici un ajutor dat potrivnicului său, de orice fel ar fi fost acesta, şi nu se sfii s-o spună în plin sfat domnesc, fiind pentru prima dată în deplină înțelegere cu vrăjmaşii săi din adunare. În vorbele sale răzbătea, e drept, ceva din ciuda ce-o purta fostului voievod, care-i suflase scaunul ieşean. Dar nu era numai atât. Adeseori în ultima vreme aprețuise cu înveninare plănuirile lui de Gheorghe Ştefan, socotindu-le vorbe de clacă, ba îşi arăta şi părerea de rău că judecățile sale, întru totul întemeiate, au fost nesocotite, cel puțin în parte, de luminata adunare şi chiar şi de domn. Moldoveanului nu trebuia să i se fi dăruit nici măcar un singur oştean, necum o armată întreagă, fie şi pe cheltuiala sa! Mândria rănită îi pricinuise o neaşteptată uitare, încât se făcea că nu-şi mai aduce aminte că, numai cu cel mult trei luni în urmă, se zbătuse cu multă aprindere pentru dezlănțuirea unei năvale în Moldova, deoarece pe atunci trăgea în taină nădejde să devină urmaşul lui Lupu. Întrucât acum se lăsase păgubaş de gândul de a se înstăpâni în scaunul ieşean, cu îndărătnicia şi îngustimea sa de cuget, ajunse de poveste, se trudea să dovedească tuturor câte ponoase se puteau trage de pe urma înfrățirii cu fostul logofăt. Divaniții, a căror aducere aminte nu era chiar atât de scurtă, şi nici plecată să treacă cu vederea şi să ierte laturile

[29] Document autentic din 12/22 iunie 1653.

Material cu drept de autor

mai piperate ale întâmplărilor, se veseleau, şoptindu-şi unul altuia la ureche frânturi din cuvântările de odinioară ale lui Diicu, care se încontrau cu totul cu spusele de acum. Deşi zarurile fuseseră demult aruncate, iar Gheorghe Ştefan aştepta în josul Moldovei, la ocina sa de la Răcăciuni, clipa potrivită ca să înceapă iureşul asupra Iaşului, Diicu continua să bombăne la Târgovişte, înveninat de pizmă.

Aceste dezbinări, la urma-urmei de tot mărunte şi lăturalnice, închipuiau abateri de la un mers care, pe întregul său, arăta o vădită îndreptare a stărilor din ţară. Dar ele nu erau nici singurele şi nici cele mai primejdioase răbufniri în stare să tulbure devenirea acestei împăcări de obşte. Altul era lucrul care, deşi nebăgat în seamă de oamenii acelei vremi, măcina pe dedesubt, în chip peste măsură de primejdios, temelia înţelegerii şi păcii din sânul neamului. Era vorba de uneltirea pusă la cale de cei trei dregători de curând ucişi.

După pristăvirea acestora, uneltirea încăpu pe mâna boierimii mijlocii, care de altfel precumpănea şi ca mulţime printre părtaşi. Cei câţiva mari dregători, prinşi de mai înainte în ţesătură, nu se traseră totuşi îndărăt. Chiar şi Hrizea, care, odată cu ciudata pierdere a unor părţi din scrisoarea lui Radu Mihnea, ar fi avut pricină de a sta prevăzător deoparte, spre a abate de la sine bănuielile, nu-şi lăsă de izbelişte fârtaţii. Faţă de sine se îndreptăţea spunându-şi că, părăsindu-i, aceştia îl vor bănui atins de ispita de a-i vinde şi va fi astfel ameninţat de răzbunarea lor. Era vădit că născocea primejdii ce aveau fiinţă doar în închipuirea sa, căci era destul de puternic şi de bogat ca să se poată apăra dinspre partea lor. Adevărul era că începuse să se gândească din ce în ce mai stăruitor la viitor, iar mijloacele puse la îndemână de urzeala la care era parte nu i se păreau chiar de lepădat. De altfel în ceasurile de lenevie plăcută de dinaintea somnului sau în cele de dimineaţă, când

Material cu drept de autor

întârzia să se scoale din pat, închipuirea îi trepăda liberă, aducând la suprafață, din străfundurile ființei, ciudate şi desfătătoare privelişti de mărire, care-i dădeau plăcute înfiorări. Avea clipe când, parcă prevăzând viitorul, visa chiar că va urca treptele scaunului domnesc!

Cel care deveni din ce în ce mai stăruitor între urzitori, trecând pe unul din locurile de frunte, era foarte tânărul căpitan Constantin Vărzaru, fiul fostului armaş. Era dăruit cu o închipuire bogată şi cu o agerime sclipitoare a minții, însuşiri care, din păcate, împletindu-se cu o fire pizmaşă şi cârcotaşă, dădeau roade din cele mai triste. Ca oştean se dovedise destul de dăruit, lucru care nu-l va împiedica să moară peste vreo unsprezece leaturi, pe undeva pe câmpurile de bătaie din ungurime, nu însă înainte da a fi dat măsura înaltei sale priceperi în a țese urzeli de o nemărginită viclenie. Spre pildă, după vreo zece ani de la cele istorisite aici, când slujea ca mare paharnic, deci cu doar un an înainte de a pieri, va pricinui, ca unealtă a unor dregători de întâiul rang, sugrumarea marelui postelnic Constantin Cantacuzino, ceea ce va dezlănțui un aprig şi îndelung război în sânul cinului celor aleşi, pricinuind nenumărate jertfe. Deci împrejurarea că aceste lupte abia începuseră în clipa când se pristăvea, iar ele se vor întinde pe răstimpul foarte multor ani după aceea, arată cât de aprigă îi fusese uneltirea! Oricum, nu-şi dezmințea nici de pe acum însuşirile pe acest tărâm!

Creşterea precumpănirii boierimii mijlocii, avu însă o adâncă înrâurire atât asupra crezului uneltitorilor, cât şi a mijloacelor pe care aceştia le aşezau la temelia urzelilor lor. Atâta vreme cât îndrumarea o avusese marea dregătorime, prevăzătoare, plină de prejudețe, care nu suferea să fie schimbate din temelie aşezămintele şi nici nu vedea cu ochi buni aridicarea şi mânuirea gloatelor în

Material cu drept de autor

folosul izvodirilor ei, urzeala se mărginise la viclene şi ascunse sforării țesute în tainițele palatului.

Întruparea noilor credințe şi plecări ale uneltitorilor, potrivite felului de a judeca al păturii tocmai ajunse la conducere, o închipuiau un mănunchi de prepuneri şi imbolduri care se arătau pe cât de îndrăznețe, pe atât de riscante prin nesocotința lor. Având mai puțin de pierdut, căci nu stăpânea nemăsurate averi a căror apărare să ceară făptuirea fiecărui pas cu multă prevedere, această nouă ocârmuire se încumeta mai uşor să se pună în primejdie, în nădejdea de a obține mult mai mult decât i-ar fi îngăduit în mod obişnuit rangul. Din aceasta izvorau pornirile ei foarte cutezătoare şi hotărâte, neclintirea cu care-şi înfăptuia plănuirile şi uşurința cu care se vâra în tot soiul de nesăbuințe.

Căuzaşii ajunseră până acolo încât se întrebară foarte stăruitor dacă nu ar fi nimerit ca să ațâțe o nouă răzvrătire ostăşească, după chipul şi asemănarea aceleia a slujitorilor şi lefegiilor, doar că făptuitorii să fie alții, şi anume călărimea de roşii aleşi, adică mulțimea curtenilor mărunți. La fel şi cererile trebuiau schimbate. Dacă înainte țelurile erau legate de solde, de unele înlesniri ostăşeşti, de întărirea puterii princiare, noua ridicare trebuia să țintească numai să-l silească pe Matei vodă să iasă din scaunul țării. O plănuire de acest fel se dovedea însă tare greu de înfăptuit şi peste măsură de primejdioasă, încât mulți dintre uneltitori i se împotriviră. În fața acestei piedici, din chiar lăuntrul lor, împătimiții de teapa lui Constantin Vărzaru – sprijinitori ai unei asemenea credințe – se văzură siliți să caute alte căi de a răsturna, ceea ce e ei numeau: „tiranicească despoție renăscută" a bătrânului strigoi. Între altele, unii se gândiră la putința împuşcării domnului la una din sindrofiile la care ar fi apărut în lume. Alții socoteau mai potrivită otrăvirea sa,

Material cu drept de autor

dar nu lipseau nici aceia care visau la aruncarea în aer a iatacului princiar cu iarba de puşcă aflătoare la Curte.

În faţa acestei treceri de la uneltiri paşnice, făptuite în ascunzişurile cămărilor palatului, la altele, din ce în ce mai aprige şi mai nesăbuite prin îndrăzneala lor, Barbu Poenaru, preţuit răspânditor de ştiri şi bârfe din lumea bună, de care însă, cu adevărat, mai mult gura era, începu să dea înapoi. Atâta vreme cât fusese vorba mai mult de nişte cleveteli tainice, subţiri şi înţepătoare, obişnuite la Curtea oricărui cap încoronat, fusese încântat să ţină hangul urzitorilor. Tihnita şi plăcuta mocirlă a ţesăturilor josnice era pe gustul său; asemenea izvodiri, prin chipul ferit cum se puneau la cale şi se împlineau, fiind doar un mănunchi de vorbe şi cugetări, aveau ca parte bună însuşirea de a nu cădea în seama cuiva anume. Dar în clipa când i se cerea să părăsească această stare călduţă, care-l punea la adăpost de necazuri, ca să se dedea la făptuiri făţişe de mare îndrăzneală, care-l sileau să iasă din nemişcare, avântul îi secă dintr-o dată şi începu să-şi ocolească soţii întru sforării. I se părea lipsit de haz să-i mai caute, iar zvonurile pe care le putea aduna de la ei i se păreau fără noimă şi poate chiar puţin cam primejdioase, ca să poată fi răspândite fără temere. Pentru a se îndreptăţi faţă de sine, îşi spunea că, de când lumea bună a părăsit uneltirea, aceasta a început să scapete, încăpând pe mâna unor pierde-vară neisprăviţi, de prost neam.

Neştiutor în parte, dar nu nepăsător de toate câte se puneau la cale împotrivă-i, Matei vodă se înzdrăvenea pe zi ce trecea. Rana prinsese coajă, nu mai sângera de loc, iar obrânteala fusese stârpită. Noile mijloace de lecuire ale lui Maćko, deşi sălbatice şi dureroase, îşi vădeau roadele. Domnul se arăta din ce în ce mai mulţumit de chipul cum îşi împlinea îndatoririle bărbierul său casap. Şi avea toate

Material cu drept de autor

temeiurile ca să-i aprețuiască sârgul, întrucât se simțea tot mai întremat, aşa că apărea din ce în ce mai des în lume.

Într-una din aceste zile tihnite, stătea de vorbă cu o seamă de boieri în marele ceardac din spatele palatului. De aici se deschidea o minunată privelişte asupra grădinii princiare din vale, încărcată de flori viu colorate şi aromitoare, cât şi a măgurilor de dincolo de Ialomița, încununate de Mânăstirea Dealu, care se pierdeau în abureala zării, sub veşmântul de verdeață al livezilor şi al pajiştilor pline de seve clocotinde.

- Greu au mai trecut Sfintele Sărbători! Încă de dinainte de Paşti am dus-o numai în griji şi necazuri. Apoi au curs, când războaie sângeroase, când răscoale necruțătoare. Parcă pierise pacea de pe pământ! oftă Udrişte Năsturel, cumnatul domnului. Mie dor de vremile fericite de altă dată!

După toate cele întâmplate, mult disprețuitele sale preziceri erau privite acum cu osebită prețuire, iar lumea începu să vadă într-însul un adevărat proroc, stare nu mai puțin stânjenitoare decât aceea de mai-nainte, când toți îşi băteau joc de el, luându-l în râs. Dar nimeni nu ştia, nici măcar vtori logofătul însuşi, cu toate însuşirile care i se puneau în seamă, că cele deja petrecute nu închipuiau decât firavul început al unor nenorociri de obşte şi mai aprige decât cele deja întâmplate. Însă culmea nenorocirilor va fi atinsă abia după vreo doi ani, când Matei vodă încetase de a mai fi.

Un soare învăluitor şi prietenos revărsa din înalturi o căldură plăcută, toropitoare, care dădea umbrei răcoroase a ceardacului iz de fericită împăcare. Sub împresurarea acestei dezlănțuiri a firii, în care ghiceai clocotind snaga sevelor proaspete, a căror tărie amețitoare se revărsa darnic asupră-i de dincolo de parmaclâc, bătrânul

Material cu drept de autor

principe se simțea întinerit, înviorat şi cu sufletul potopit de voioşie.

- Atunci, cumnate, să prăznuim Sfânta Duminică de mâine ca în vremile noastre cele bune, cu toată fala şi cu toată bucuria! Cel puțin aşa putem da semn de reîntoarcere la tihnita fericire ce-a fost odinioară! prepuse domnul râzând plin de voie bună.

Din aceeaşi seară se porniră gătirile pentru sindrofia plănuită, care se nimerise în a doua duminică de după Rusalii, care în acel an pica în cea de a douăsprezecea zi a lunii lui cireşar, adică iunie.

Încă de dimineață, lărmălaia zglobie a clopotelor împărtăşi întregii cetăți veselia şi mulțumirea domnului şi a sfetnicilor care-l înconjurau. Sindrofia începu pe la ceasul prânzului cu o mare liturghie în Biserica Mare Domnească, de la Curte, slujbă care, după obicei, era păstorită de însuşi prea-sfântul şi prea-fericitul mitropolit al Târgoviştei şi a toată Ungrovlahiei, chir Ştefan.

Voievodul apăru în capul scării ce cobora din cafasul orânduit pentru doamne şi coborî încet şi falnic spre jilțul domnesc, sprijinit fiind dintr-o parte numai de iubitul său nepot, Diicu Buicescu. Mai şchiopăta puțin, e drept, dar se vedea cât de colo că se înzdrăvenise pe de-a-ntregul. Nimeni nu mai avea pricini de a nădăjdui că se va stinge cât de curând, cum se întâmplase cu vreo două-trei săptămâni în urmă. Era înveşmântat într-un minunat caftan purpuriu, chenăruit cu blăniță albă de hermelină. O cucă înaltă din catifea, purtând pe-o latură un surguci gros ce strângea laolaltă un mănunchi de prețioase pene de struț care se arcuiau peste acoperământ, îi împodobea creştetul. Barba şi mustățile colilii, la fel de argintii ca şi pielicelele care-i tiveau veşmântul, se revărsau peste sângeriul aprins şi plin de ape al catifelei, într-o minunată împletire de culoare, care

Material cu drept de autor

aducea a zugrăveală din palatele bizantine de la porțile Bosforului.

Se opri o clipă în capul scărilor, pentru a cuprinde cu privirea bolțile aurite şi mulțimea strălucitoare de sub ele. Dorea să se lase privit în toată măreția, de întreaga adunare. În clipa de nemişcare cât îşi roti ochii în jur, prin semiîntunericul arcadelor şi prin fumul candelelor, le apăru privitorilor ca rupt din minunatele icoane aurite care îmbrăcau pereții. Totuşi o privire mai scrutătoare, afară, în lumina necruțătoare a soarelui, ar fi băgat de seamă pe chipul său semne de netăgăduit de bătrânețe, de boală, de slăbiciune, pe care nici veselia, nici mulțumirea de sine nu erau în stare să le ascundă. Era ciudat cum acest moşneag nefericit, puțin mohorât şi poate ostenit de viață, era ascultat cu teamă şi nespusă cinstire, iar atotputernicia sa era socotită de unii vecină cu o tiranicească stăpânire! Putea părea surprinzător că făcea ca în fața lui să se plece cele mai trufaşe capete! Sub căutătura sa aspră, mulțimea supuşilor se undui ca un val pe suprafața unei ape, legănată fiind de un şirag de sfioase plecăciuni.

Încet, cu pas măreț şi plin de fală, principele coborî scara, lăsând-o în urmă pe doamnă – dimpreună cu alaiul ei femeiesc –, ascunsă lumii de țesătura deasă a grătarului de lemn aşezat pe parmalâcul cafasului. Vel spătarul Diicu Buicescu, care-i stătea în stânga, după obicei otoman, îl ajută să se aşeze în jilțul său aurit, aflat pe o prispă cuprinsă în scară, la câteva trepte mai sus de pardoseala bisericii. După aceea spătarul se pogorî fălos în naos, făcându-şi loc prin lanțul de postelnicei aşezați în şir, care-şi arătau mândri cârjele cu măciulii de argint şi se aşează în strana menită beizadelelor. Liturghia fu începută de mitropolit, ajutat de un sobor de douăzeci şi patru de popi, semn al reîntoarcerii la pohfala de odinioară a Curții.

Material cu drept de autor

Orele de pioasă cucernicie fură urmate de un zaiafet plin ce dezlănțuire, al cărui răsunet va trece şi peste hotare, aducându-i la deznădăjduire pe cei care-şi clădiseră făloase plănuiri pe nădejdea curândei pristăviri a principelui. La numai cinci zile după aceea, craiul Rákóczi, înştiințat în toată amănunțimea asupra cursului sindrofiei de iscoadele cu care-l împresurase în ascuns pe voievodul prieten, îi va istorisi mamei sale, Susana Lorántffi, cele petrecute la Târgovişte, arătându-i că Matei „însuşi s-a tămăduit de rana primită la genunchi, în aşa fel că duminică a mâncat şi a băut vesel”[30]. Pe bună dreptate se putea socoti că în țară s-au reînturnat zilele fericite şi paşnice de odinioară!

*

* *

[30] Citat dintr-un document autentic din 17/27 iunie 1653.

Material cu drept de autor

Capitolul XXI

Trecuse mai bine de o lună de zile de când negustătorul brăilean Badea îl prevenise pe principe că la Stambul se punea la cale o nouă cercetare asupra celor petrecute în Țara Românească, care țintea să scoată la iveală vinile fiecărei părți în gâlceava iscată între voievozii de dincoace şi de dincolo de Milcov, dar până în acea clipă încă nu se făptuise nimic pentru a duce până la capăt plănuirea. Deşi zvonul întârzia să se adeverească, el era totuşi întru totul întemeiat. Amânarea împlinirii sale era legată de nişte împrejurări care pricinuiau adânci frământări în sânul cârmuirii strălucitei Porți a fericirii de la Istambul. Preamăritul şi preaînțeleptul padişah, care se întâmplase a oblădui atunci marea împărăție musulmană, Mahomed al VI-lea, împlinea cruda vârstă de doar unsprezece ani. Aceasta nu-l împiedica totuşi să aibă în urma sa o, nu tocmai neînsemnată, vreme de cârmuire, care se întindea pe răstimpul a aproape cinci ani! Fusese încoronat în împrejurări de tot nenorocite, tatăl său fiind alungat din slăvitul său tron de ienicerii răzvrătiți, care, după ce-l întemnițară în chiar seraiul său, sfârşiră prin a-l ucide într-un

Material cu drept de autor

chip asupra căruia se istoriseau lucruri din cele mai înfiorătoare.

Dar necazurile nu se mărginiseră la atâta. Fiind prea necopt ca să poată cârmui el însuşi, îşi săvârşea îndatoririle de obşte sub călăuzirea a două femei cu fire năprasnică, care pe deasupra nici nu se sufereau între ele. Pe de-o parte era vorba de o bunică aprigă, care, după ce fusese răsfățata unui sultan pe care-l cam învârtise pe degete, devenise mamă a nu mai puțin de doi alți sultani, care-şi urmaseră unul altuia în scaun şi pe care îi cârmise cu asprime după pofta inimii. Dar stăpânirea ei asupra stăpânitorilor împărăției nu sfârşise aici. În cele din urmă mânuise astfel lucrurile, încât devenise oblăduitoarea şi a unui al patrulea padişah, un nepot de tot nevârstnic. De aceea nu trebuia să mire că amarnica bunicuță se purta cu cei din jur, în temeiul deprinderilor dobândite de atâta amar de vreme, ca un adevărat satrap neînduplecat, care nu scăpa nimic şi pe nimeni din ochi.

Iar pe de altă parte, frâul încerca să-l prindă, smulgându-l din mâna celei dintâi, mama necoptului sultan, care era şi ea destul de crâncenă cu cei cu care avea de a face.

Dar deşi femeile nu se înțelegeau de fel între ele şi, dacă ar fi putut, s-ar fi sfâşiat una pe alta, zgâmboiul le încurca în aceeaşi măsură pe amândouă, drept care, într-o frățească şi înduioşătoare înțelegere, căutau mijloace de a scăpa cu totul de amestecul său. Cum nu putură găsi vreo cale legiuită de a-l ține departe de trebile cârmuirii, cu o deplină lipsă de ruşine şi de bun-simț, îl împinseră pe fragedul cap încoronat în brațele plăcerilor trupeşti ale haremului, slăbiciune pentru care poate că sărmanul prunc avea chiar o anume aplecare înnăscută.

Oricum, dacă legat de fătul împărătesc, pe care, chipurile, îl ocroteau, se învoiră repede, nu la fel se întâmplă când fu vorba de a-şi împărți puterea, iar ciocnirile se

Material cu drept de autor

dezlănțuiau aproape în toate zilele, şi una şi cealaltă împingându-l în față pe băiat, voia căruia, chipurile, fiecare dintre ele se căznea a o împlini, deşi el nu avea habar de nimic.

Neputincios, băiatul suferise ani de-a rândul îngrozitorul canon de a se afla în mijlocul câmpului lor de bătaie, fiind tras de mână când de una, când de cealaltă, spre a le da câştig. Noroc că, fiind cufundat până în gât în desfătătoarele brațe ale odoarelor sale din neprețuitu-i harem, simțise şi înțelese prea puțin din înverşunatele înfruntări dintre gingaşa mămucuță şi duioasa bunicuță, de care rămase, din pricina asta, întrucâtva străin, deşi, la drept vorbind, aduceau atingere renumelui său.

Lucrurile se urmară astfel până ce, cu vreo doi ani în urmă, un vizir îndrăzneț şi hain din fire, pe nume Siavuş paşa, care suferea cu greu mustrările şi amestecul bătrânei sultane valide în treburile sale, hotărî să pună piciorul în prag măritei Mam'a betrana, cum i se spunea pe la colțuri aprigei bunici, care nu cunoştea îngăduința. De bună seamă, pe față i se arăta o prețuire nemărginită, fiind linguşită, ca în tinerețe, cu toate cuvintele şi numele de alint pe care i le alesese odinioară cel care putea fi socotit ai fi fost soț, şi anume sultanul Ahmed I. Astfel i se zicea obişnuit fie Maypeyker-Sultan (ceea ce se putea tălmăci în oarecare măsură prin „Chip de lună"), fie Kösem-Sultan (adică „Cea cu piele fină, mătăsoasă").

Bunica sultană valide, simțind că odată cu noul vizir nora Turhan Hatice i-o ia înainte şi i se surpă precumpănirea avută până în acea clipă, se grăbi să închipuie o cale de a stăvili năruirea întregii ei puteri. Primul gând fu acela de a-l înlocui pe copilandrul de ea ridicat în fruntea împărăției, cu un alt nepot, al unei nurori mai cuminți, mai supuse şi mai ascultătoare. Dar lucrul nu era atât de uşor de făptuit, căci prea mulți îşi legaseră soarta de cel deja încoronat, care nu

Material cu drept de autor

era decât o sărmană păpuşică, căreia alţii îi trăgeau sforile. De aceea, pentru a frânge împotrivirea acestora, hotărî să işte o răscoală a ienicerilor, la adăpostul căreia să-şi ducă plănuirile la îndeplinire. Spre nenorocul ei, ştiri despre tainicele pregătiri ce le urzea răsuflară, ceea ce spori îngrijorarea acelora care se vedeau pe cale de a fi daţi de-o parte de la cârmuire, zorindu-i ca să caute mijloace de a veni în întâmpinarea năpăştii care-i păştea. Astfel iubitoarea noră îl îndemnă pe proaspătul vizir să născocească în grabă un chip de a o scoate din impas. Ieşirea găsită fu una simplă. Un eunuc, Süleyman Tall pe nume, mai-mare în treburile haremului, fu plătit ca să-i vină de hac. Acesta, neîndurător şi năprasnic cum era, o gâtui, mărita caimacamă[31] împărătească sfârşind – după unele zvonuri – cu o perdea înfăşurată în jurul gâtului, în chip de ştreang. Odată cu ea pieri şi sfetnicului ei cel mai apropiat, kâslar-agasi Ibrahim, adică mai marele eunucilor, iar împotriva ienicerilor răzvrătitori fură porniţi spahii.

Dar fapta-i îndrăzneaţă nu-i aduse lui Siavuş nici recunoştinţa învingătoarei şi nici mulţumiri din partea neprețuitului padişah, care scăpase de primejdia de a fi întemniţat sau ucis în răzvrătirea oştii, care se punea la cale de iubitoarea şi grijnica sa bunicuţă. Deci, deşi cei doi trăgeau vădite foloase de pe urma omorului, viziratul lui Siavuş se isprăvi după nici trei luni. Mai tânăra Turhan, însetată de putere şi prea făloasă şi semeaţă ca să se împace cu gândul de a se simţi datoare faţă de cineva, hotărî îndepărtarea din serai a mântuitorului ei, socotindu-l o primejdie care se putea întoarce împotrivă-i. Omul era o fire lipsită de astâmpăr, plină de cele mai neaşteptate şi năstruşnice imbolduri – şi pururi grăbit să le şi înfăptuiască

---

[31] Caimacam = (*Înv. în Imperiul Otoman*) Locţiitor al unor demnitari turci, locţiitor al domnului Moldovei ori a Ţării Româneşti până la instalarea pe tron a noului domn; regent. – *Din tc.* **kaymakam**.

Material cu drept de autor

–, încât nu putea fi strunit după voie. De aceea nu puteai avea încredere în el. Drept care îl surghiuni, numindu-l paşă al eyaletului Rumeliei. Dar după nici măcar un an de zile, noua sultană valide socoti că Siavuş se găsea totuşi prea aproape de seraiul Înaltei Porți a fericirii, drept care rândui ca primejdiosul dregător să fie strămutat undeva mai departe de aşezămintele ei. Astfel fostul mare vizir Siavuş fu dus, cu mai puțin de un an în urmă, mai spre hotarele împărăției, încredințându-i-se eyaletul de Oceakov, zis şi Özü, care se întindea până în părțile Edisanului, taman în vecinătățile Crâmului[32], unde-şi avea de altfel şezământul, de la care-i venea numele.

Desigur că mazilirea nu-i surâse noului beglerbei şi nici prin cap nu-i trecea să se împace cu gândul de a fi despărțit prin întreaga Mare Neagră de măritul serai împărătesc, din care fusese alungat în chip atât de jalnic. Aşa că, slujindu-se de împrejurarea că înaintaşi de-ai săi, aflați în aceeaşi slujbă, şezură mult mai aproape de Bosfor, căutându-şi adăpost pe malul de miază-zi al Dunării, în marele târg al Silistrei[33], se grăbi să se statornicească şi el aici.

Dar, deşi căzut la prigoană, ba chiar surghiunit, năzuințele sale de mărire nu se miciseră. De aici, de pe malul fluviului, dezlănțuia aprige bătălii împotriva mai-marilor zilei de la Stambul. Aceştia, cu doar câțiva ani în urmă, în vremea scurtului său vizirat, îi fuseseră slujitori şi-i aridicaseră osanale, iar nemăsurata-i semeție îl împiedica să li se recunoască acum supus, deci ajuns la bunul lor plac.

Tocmai din dorința de a-şi dovedi însemnătatea şi a arăta că nu se lasă îngenuncheat de cei care-i sărutaseră

---

[32] Peninsula Crimeea.

[33] În evul mediu oraşul se numea şi Dârstor, în amintirea vechiului apelativ de pe vremea romanilor . Oceakovul era un târg care se găsea în sudul Ucrainei de astăzi, deci în norul Mării Negre.

Material cu drept de autor

urmele botforilor, cerea să-i cadă în seamă dreptul de deplină oblăduire asupra principatelor carpatice. În temeiul unui asemenea drept, care, după părerea sa, i se cuvenea în întregul său numai lui, se socotea singurul în măsură să hotărască asupra neînțelegerilor apărute între voievozii români. În felul acesta își zămislea simțământul că a smuls pentru sine o parte a împărăției şi a adus-o sub netăgăduita sa stăpânire, ieşind întrucâtva de sub ascultarea acelora care, până de curând, stătuseră umili la picioarele sale. Ca îmbunare își închipuia că această împotrivire îl înălța cumva, făcându-l deopotrivă cu cei care acum se făleau a fi mai presus de el şi, plini de semeție şi peste măsură de fuduli de sine, îl priveau disprețuitor, de la înălțime. Iar în împrejurările acelui început de vară, gândul acestei năzăreli a sale se întrupa în încercarea de a opri venirea în cercetare a unui capugiu împărătesc, trimis pe aceste meleaguri chiar din Țarigrad[34], socotind că numai lui îi e îngăduit a cere socoteală pricinaşilor pentru cele care se petrecuseră din sus de Dunăre, iar acest lucru avea a-l face doar prin slujbaşii săi.

Oricât de puternică şi de urzitoare era slăvita mumă a padişahului şi noii vizirii din jurul ei, nu îi era atât de simplu să tăgăduiască cererea de singur judecător la Dunăre a fălosului bey, căci tot seraiul ştia de ce era în stare acesta, dacă era întărâtat.

Dacă zănatecul paşă nu se sfiise să pună la cale gâtuirea prea-sfintei ființe a însăşi sultanei valide, care călăuzise împărăția aproape jumătate de veac, era de aşteptat ca să nu se dea în lături, nici pe mai departe, de la fapte la fel de grozave şi de josnice prin nesăbuința lor. Deci aducerea sa la ascultare trebuia făptuită prin mijloace osebit de iscusite prin viclenia lor şi totodată peste măsură de

---

[34] Vechiul nume slavon şi românesc al oraşului Constantinopol sau Istambul.

Material cu drept de autor

prevăzătoare, împănate de tot soiul de deslușiri ocolitoare și dezvinuiri înmănuncheate cu dibăcie, căci a-i face pe plac nici nu putea fi vorba, întrucât a se da bătut în față-i ar fi dovedit slăbiciunea înaltei cârmuiri țarigrădene și-ar fi iscat și îmbărbătat nesupunerea altor dregători de prin vilaiete[35], cale sigură de a ajunge la tulburări ale bunei rânduieli. Deci a-i tăgădui nazurile fără a căuta o cale de a-l împăca în vreun fel, nu era nici nimerit și nici cu putință, căci, repezindu-l, l-ar fi pus în mișcare, îndemnându-l să grăbească urzirea unor noi uneltiri împotriva celora din mândrul serai al Înaltei Porți a Fericirii.

Dar bâjbâielile înaltei cârmuiri nu erau pricinuite numai de asemenea temeri, ci se datorau și împrejurării că în principate tot mai dăinuia o stare pe de-a-ntregul nedeslușită, neputându-se încă osebi care erau învinși și care învingătorii. Matei vodă e drept că bătuse războiul la Finta, dar era, după toate semnele arătate încă din iarnă, pe patul de moarte, mai ales că pe deasupra acum era și rănit. Deci, deși biruitor, nu se cuvenea poate să i se ia în seamă izbânda, cu atât mai mult cu cât potrivnicul său ascuns, Mihnea Radu, ce-și făcuse bun renume la serai, se afla dus la Silistra, unde după cât se părea câștigase și ajutorul lui Siavuș pașa pentru a dobândi scaunul de domnie al Ungrovlahiei. De altfel se părea că acesta se bucura și de grijnica oblăduire a unei preaslăvite surori a sultanului, cât și de aceea a însăși sultanei valide, căreia de asemenea i-ar fi câștigat inima. Deci în Kara Iflak, adică Valahia Neagră cum i se mai zicea, erau de așteptat cât de curând mari schimbări.

---

[35] (Sau *vilayet, eialet, eyalet, paşalâc*) = Diviziune administrativ-teritorială (provincie) a Imperiului Otoman, condusă de un valiu, pașă, bei, sau după caz beglergei (beilerbei). – Din turc. **vilayet**, respectiv din turc. (arab.) **eyalet**.

Material cu drept de autor

Nici dincolo în Kara Bogdan, adică în Moldova, starea împrejurărilor nu era mai limpede. Vasile vodă Lupu e drept că redobândise scaunul ieşean, care îi fusese întărit prin slăvite firmane ale padişahului, dar la hotare îl pândea duşmanul său, Gheorghe Ştefan, şi era foarte greu de prezis de partea cui vor pica sorţii! Pe deasupra, parcă spre a încurca şi mai rău trebile – şi aşa destul de încâlcite –, craiul Ardealului ameninţa că-l va ajuta pe uzurpatorul lui Lupu şi, după cum înştiinţau iscoadele, aduna totodată, cu ţeluri deocamdată nedesluşite, o numeroasă oaste.

Pentru a ascunde impasul, reis-efendi[36], la sfatul marelui vizir, încercă să lămurească împuterniciţilor puterilor evropeneşti, aşezaţi pe lângă seraiul împărătesc, starea lucrurilor, răstălmăcind-o însă uşor. O înfăţişă deci într-o lumină oarecum prefăcută dacă nu chiar de tot măsluită, încât aceasta să poată fi cât de cât pe placul curţii măritului padişah. Astfel el dădu de înţeles celor adunaţi că certurile dintre Vasile Lupu şi Matei Basarab, raiale fără prea mare însemnătate, sunt urzite, hrănite şi mânuite din umbra seraiului, pentru a folosi împărăţiei drept pretext pentru a putea preschimba cât de curând aceste meleaguri în paşalâcuri, deci în stăpâniri depline, ştergându-le slobozeniile avute până atunci. Înţelesul subţire pe care-l dădea desluşirilor nu era lipsit de oarece noimă şi crezământ, aşa încât trimisul austriac la Stambul, care ştia că şi împăratul său pusese ochii pe aceste ţinuturi, se va grăbi să scrie îngrijat acasă: „aţâţarea celor doi principi, unul asupra altuia, este de bună seamă o păcăleală pusă lumii pe tavă spre prosteală, prin care moslemii ţintesc să-i facă să-şi macine forţele între ei, ceea ce înlesneşte întărirea stăpânirii

---

[36] (*Inv.*) Ministrul de externe turc la vremea aceea, care era totodată şi cârmuitorul divanului împărătesc.

Material cu drept de autor

necredincioşilor asupra acestor ţări şi chiar aşezarea acolo a unui paşă."[37]

Dar adevărul era totuşi puţintel altul, căci o poruncă împărătească răspicată şi deslușită înspre folosul unuia sau altuia dintre cei vârâți în gâlcevile cu pricina cam zăbovea, iar tot ce se făptuise până în acea clipă nu erau decât încercări şovăitoare, stinghere, şi de tot nehotărâte, care la urma-urmei nu duceau la nimic.

Marele vizir, cumpărat cu bani grei de Lupu, e drept că o înduplecase pe sultana Turhan Hatice şi pe preafericitul ei fecior, sultanul Mahomed al IV-lea, de dreptatea oblăduitului său, dovedindu-le că sărmanul e singurul suflet care ar fi vrednic de înalta lor ocrotire.

Cum însă lui Siavuş paşa slujbaşii seraiului îi erau peste măsură de nesuferiți, atunci când află de urzelile vizirului în slujbă, fu cuprins deîndată de o mânie nemăsurată şi trecu neîntârziat, cu toată hotărârea, în tabăra vrăjmaşilor lui Lupu şi totodată ai măritului dregător al Înaltei Porți. Ca urmare luă apărarea lui Gheorghe Ştefan şi a lui Matei vodă Basarab, împotrivindu-se cu îndârjire oricărei cercetări la fața locului, care să fie pornită de vreun trimis al înaltului serai, de teamă că slujbaşul ar putea ajunge la altă încheiere decât aceea pe care o dorea. De altfel părerile sale în legătură cu Matei vodă erau destul de încurcate, multe dintre judecăți cam bătându-se cap în cap. E drept că-i ținea partea, dar numai ca să facă în ciudă vizirului şi pentru că i se părea că oricum multe zile nu mai avea şi nu va apuca să-i încurce socotelile.

Tocmai pentru că nădăjduia că principele muntean trebuie să-şi dea cât de curând sufletul, pentru a nu-şi pierde înrâurirea în Kara Ifak-ul de peste Dunăre, hotărâse să găzduiască la curtea sa de la Dârstor un fecior care se dădea

---

[37] Traducere liberă după un document autentic în limba germană din 19 iulie 1653.

Material cu drept de autor

ca fiind urmaş din flori al lui Mihnea vodă, cel care ocârmuise odinioară atât în Ungrovlahia cât şi în Moldova. Ori nelegiuitul scoborâtor de os domnesc năzuia la coroana închipuitului său tată, coroană care acum se afla în creştetul lui Matei vodă.

Mulți se îndoiau de adevărul istorisirilor oploşitului de la Dârstor, bănuind că minte. Unii cleveteau chiar că n-ar fi decât feciorul unui cârnățar de rând de prin Elada[38], aciuiat mai apoi la Stambul, care, prin frumusețea chipului şi prin purtările peste măsură de plăcute, însuşiri însoțite de viclene şi iscusite linguşeli, izbutise să încânte pe o soră maşteră a sultanului şi chiar pe mama acestuia. Oricum nu se poate tăgădui că în lumea femeiască a vremii se bucura de o deosebită trecere. Tânărul cunoştea zvonurile muşcătoare care umblau pe seama sa, însă nu se lăsase stânjenit de asemenea vorbe răutăcioase, ci, arătos şi bogat cum era, sârguise – şi nu fără folos – să intre pe sub pielea mai marilor zilei. Pare-se că, spre pildă, de multă vreme era oblăduitul, alții ziceau răsfățatul, lui Koga Gürgü Kenan paşa, cuceritorul Ahsakului, şi mai ales al soației sale, prea-frumoasa prințesă Atike-Sultan, cum am arătat, una din surorile slăvitului padişah. În ciuda înaltei oblăduiri care-l ocrotea, sârguințele i se dovediseră totuşi zadarnice, căci, deşi umblase luni în şir prin Stambul, îmboldind când pe unul, când pe altul, nu se alesese cu nici un câştig, căci nu dobândise decât firave făgăduieli de ajutor, care nu se întrupară până la urmă în nimic.

Când Siavuş aflase de năzuințele sale, se simți ispitit să-l atragă la curtea sa, ca să se slujească de el pentru a-şi întări stăpânirea în raialele de la granița împărăției. Nu-i păsa că se zvonea că omul ar putea fi un mincinos pus pe prostit lumea, de vreme ce putea deveni în mâna sa o rodnică unealtă pentru înfăptuirea urzelilor sale de mărire.

---

[38] Helada, vechia denumire a Greciei.

Material cu drept de autor

Flăcăul, văzând că la Ţarigrad nu are spor, se grăbi să primească poftirea care-i fusese făcută de iscoadele paşei de la Dunăre; de altminteri acestea îi picuraseră în minte, cu multă stăruinţă, priveliştea marilor câştiguri cu care se va alege de pe urma stăpânului lor.

Dar Siavuş nu sprijini tabăra alcătuită din Gheorghe Şefan şi Matei Basarab numai din dorinţa de a se împotrivi seraiului sau pentru galbenii puşi în joc de cei doi, ci o făcu şi cu gândul de a lungi cât de mult neînţelegerile din principate, pentru a face să dăinuie la nesfârşit o adâncă tulburare a cugetelor, care amâna luarea unei hotărâri, şi-i lăsa vreme pentru a mai pune la cale, în pripă, încă o seamă de noi uneltiri. De altfel, de teamă că mai-marii din serai i-ar putea urzi scoaterea din slujbă, lucru de loc de mirare dacă ţinem seamă de cele câte i se întâmplaseră în ultimii doi-trei ani, dorea să făurească în aceste ţări o stare nemăsurat de încordată, cu iţe cât mai încurcate şi mai greu de descâlcit, în aşa fel încât cel care ar fi fost aşezat în locu-i, încercând să împace lucrurile, să nu o poată scoate la capăt, pentru ca, în cele din urmă, să fie de trebuinţă să se slujească tot de el pentru a putea ieşi la liman.

Cum era de altfel de aşteptat, Siavuş paşa nu avu izbândă deplină în stăruinţele sale pe lângă sultan, dar, pentru a-l împăca, i se hărăzi cinstea de a-şi putea da cu părerea asupra numelui aceluia căruia urma să i se încredinţeze cercetarea care urma a fi pornită în Muntenia. Mica îngăduinţă care i se arăta în acest chip nu-i putea însă ogoi setea de putere, dar o primi cu bunăvoinţă, tocmai ca să poată zădărnici chiar de la temelie hotărârea seraiului, prin alegerea cuiva nepriceput în ale soliilor, care să nu poată în nici un chip să ţină piept împrejurărilor, pe care el avusese grijă să le încurce în aşa asemenea măsură, că ajunseseră de nedezlegat. Cheia era deci în mâna sa.

Material cu drept de autor

Alegerea căzu asupra unui oarecare Osman, care împlinea pe atunci mărunta slujbă de imbrohor, adică era unul dintre mai-marii grăjdarilor înaltului serai, rang întrucâtva pe potriva unui comis de pe la noi. În clipa în care, după atâtea codeli şi şovăieli, ursitul pentru cercetări fu în cele din urmă ales, încurcăturile nu se terminară pentru stăpânitorii de la serai. Dăscălirea slujbaşului pentru ceea ce avea de săvârşit se dovedi şi ea o treabă peste măsură de spinoasă şi trudnică, căci pe de-o parte cei din jurul sultanului iubeau pe Lupu şi banii săi, dar, pe de alta, primiseră bună plată şi de la Matei. De aceea era greu de hotărât de partea cui să fie aleasă dreptatea.

Până la urmă vizirul şi sultanul, care ţineau parte lui Lupu, povăţuiră pe Osman să se arate cât se poate de aspru şi neiertător cu Matei, mustrându-l că a adus mare supărare şi pagubă stăpânilor săi, prin nesăbuita-i purtare din ultima vreme. Cum însă Matei dăruise mai multora dintre înalţii dregători ai Porţii două mii de pungi de galbeni, iar aceştia le primiseră, legându-se să-i ţină partea, slujbaşii cu pricina stăruiră ca, după necruţătoarele dojeni împărăteşti, solul să devină dintr-o dată împăciuitor, arătând că mai-marii săi au inimă largă şi iertătoare şi sunt pe cale de a-i trece cu vederea relele făptuite şi, înghiţindu-şi mânia de dragul său, îi trimiteau carte prin care-i lăudau bărbăţia cu care apărase olaturile Porţii dinspre această zare, iar pe deasupra îl miluiau, ca semn de prieteşug, cu firman de întărire în domnie, cât şi cu sabia şi caftanul de cuviinţă, ca semn al iubirii pe care o păstrau slugii lor.

Ştiind că datorează cinstea de a i se fi încredinţat această însărcinare lui Siavuş pasa, Osman socoti că se cuvine să-i arate nemăsurata sa recunoştinţă. Drept care hotărî să-l caute, ca să-i poată mulţumi pentru bunăvoinţa pe care i-o poartă. Pentru aceasta, după ce trecu munţii Balcani şi intră în eyaletul de Oceakov, cârmuit de paşă, se abătu din

Material cu drept de autor

drumul care ducea drept spre Giurgiu şi făcu un ocol pe la Dârstor.

În târgul de la Dunăre măritul bei îl primi cu fățarnică bucurie şi-l copleşi cu mulțime de sfaturi şi îndrumări, prin care, dacă avea nesăbuința şi prostia de a le urma, s-ar fi vârât într-un întreg şirag de încurcături şi belele, încâlcite mai abitir decât însăşi cărările labirintului.

Siavuş paşa îl înconjură cu atâtea cinstiri şi ploconeli, pe cât de sforăitoare, pe atât de neaşteptate, încât chipul voit slugarnic cu care i se făceau, cât şi mulțimea lor ar fi stârnit temeinice bănuieli şi îngrijorări cuiva care-o cunoştea mai bine pe gazdă, căci în mod firesc s-ar fi întrebat ce se ascunde în umbra linguşelilor fără număr şi a prefăcutei sale smerenii, plecări care nu-i prea stăteau în fire. Era neîndoios că se zbătea să-i facă plăcere, ba chiar să-şi încânte oaspetele, amețindu-l cu atâtea semne de priință, care trebuiau să-i întărâte mândria; dar era la fel de limpede că grija deosebită cu care-l împresura, nu i-o arăta chiar degeaba, că ea țintea înspre ceva, cu atât mai mult cu cât venea din parte cuiva mai înalt în rang decât acela căruia îi era menită. La drept vorbind năzuințele lui Siavuş paşa nu mergeau prea departe. El urmărea doar să câştige încrederea celuia aflat în trecere, şi pe această cale, zăpăcindu-l, să-i tulbure limpezimea judecății şi să-l înrâurească într-atâta încât să ia de bune şi să înfăptuiască toate viclenele povețe primite. Dar Osman nu-şi făcea prea multe gânduri legate de cinstirile cu care era copleşit, încât începu să creadă în chip sincer în bunăvoința, dacă nu chiar în iubirea, paşei, dar nu-şi putea lămuri ce făptuise atât de deosebit încât să fie vrednic de ea.

Între altele, în şiragul căutatelor semne de preamărire cu care fusese împresurat, se număra şi cinstea de a-i fi înfățişat un alt oaspete al beiului de Silistra-Oceakov, un ghiaur care-şi zicea în ultima vreme Radu, căci, socotindu-

Material cu drept de autor

se progenitură voievodală, împrumutase în întregul său numele închipuitului său părinte, cunoscut lumii ca Radu vodă Mihnea. Îl întâlnise de câteva ori şi mai-nainte pe la Stambul, dar pe acolo îl ştia ca purtând porecla Djivan, uneori preschimbată Djivan Celebi. Ori cuvântul Djivan se putea tălmăci prin vorba „tânăr", dar poate cu înțelesul uşor zeflemitor de cârlan. Auzise încă de pe atunci că era unul dintre cei mai răsfățați copii de casă ai lui Kenan paşa, ba că fuse târât de prințesa Atike-Sultan, care pare-se că-l cam plăcea, chiar până în fața sultanei mame, acea aprigă Turhan Hatice, care ținea epitropia scaunului împărătesc. La drept vorbind abia cu acest din urmă prilej luase aminte la el, căci nu era dat multora de a ajunge atât de sus, iar cei care izbuteau s-o facă nu treceau chiar nebăgați în seamă.

Cum afla acum, omul, care până atunci i se păruse o ființă oarecare, lipsită de orice însemnătate, în temeiul unor hrisoave care puteau părea chiar adevărate cuiva plecat să-i dea crezare, se grozăvea a fi, nici mai mult, nici mai puțin, decât feciorul din flori al răposatului voievod Radu Mihnea, care păstorise în mai multe rânduri, cu vreo treizeci de ani în urmă, atât Țara Românească, cât şi Moldova. Pare-se că, văzând soarta schimbătoare a războiului dintre Lupu şi fostul său logofăt, nădăjduise la coroana moldovenească. Dar după izbânda de la Finta, care dădea temei reînturnării în scaun a lui Gheorghe Ştefan, pare-se că începu a năzui la cea muntenească, ştiindu-l pe Matei vodă bătrân şi rănit, deci pe ducă.

Siavuş paşa se codise mult până să se hotărască să-i dea sprijinul, dar, deşi nu avea încă în minte o urzeală pe deplin închegată în legătură cu chipul cum se va sluji de ghiaur, presimțea că, în marea tulburare care se iscase, îl putea folosi cât de curând pentru a juca soarta meleagurilor dinspre Kara Iflak după pofta sa.

Material cu drept de autor

Dar pentru a izbândi, era de dorit să-l țină ascuns pe acest năzuitor la scaunul domnesc târgoviștean, pentru a împiedica închipuirea unei nedorite întâmpinări din partea lui Matei vodă, care, dacă afla că i ridica în coastă un potrivnic, n-ar fi stat cu mâinile în sân. Ori aşa ceva i-ar cam fi încurcat socotelile, primejdia fiind cu atât mai mare cu cât Radu făcuse deja o înțelegere cu unii boieri de dincolo de Dunăre, care, dacă erau scăpate fără noimă unele vorbe la urechi nepotrivite, puteau fi descoperiți şi nimiciți, ceea ce i-ar fi năruit toate uneltirile țesute trudnic în ultimele luni. Taina trebuia păstrată cu străşnicie atâta vreme cât trăia domnul târgoviștean; abia când îşi dădea duhul se puteau pune în mişcare lucrurile.

E drept că pe Osman, întrucât avea îndatorirea de a ajunge în fața scaunului lui Matei, îl putea lua gura pe dinainte şi dezvălui unele din acelea pe care le ştia, zădărnicind tot ceea ce înfiripase cu atâta migală! Dar nu strica totuşi să fie şi el vârât în această țesătură, grăbind căderea principelui muntean şi uşurând urcarea în scaun a oblăduitului său. Pe deasupra, pentru a-l preschimba într-o păpuşică ascultătoare, care se lase mânuită fără a întâmpina nici o împotrivire din parte-i, nu strica să-i dea simțământul că i se îngăduie să intre în lumea celora care hotărăsc soarta împărăției, căci prin tainele care i se încredințează este înălțat cu mult deasupra plevei din tagma sa, fiind deci cumva un ales al sorții. Cu închipuitele dovezi de măreață cinstire şi nemărginită încredere, care să-i gâdile fudulia şi să-i orbească judecata, Osman putea fi amețit cu totul, făcându-l să se creadă primit în rândul obrazelor de rang mare. Zăpăcindu-l astfel îl putea aduce cu totul sub înrâurirea sa, şi, împletind laolaltă îndatoririle sale cu năzuințele beizadelei de pripas ce-i căzuse la îndemână, ajungea să-i subjuge pe amândoi țelurilor sale perfide, spre a-i juca în aşa fel încât să-şi sporească puterile asupra

Material cu drept de autor

colțului împărăției dat în grija sa, dar totodată să pună bețe-n roate celor din seraiul țarigrădean.

Deci în temeiul unor asemenea judecăți ascunse, în ciuda primejdiilor care se puteau isca prin dezvăluirea plănuită, socoti că nu era lipsit de folos să-i vorbească solului în trecere de Radu şi de visurile sale, deşi încă nu-i era de tot limpede în ce chip se va sluji în cele din urmă de cei doi. Oricum nu i se părea de lepădat gândul de a-l preface pe slujbaşul împărătesc într-o unealtă a sa, pentru înfăptuirea plănuirilor zămislite pentru înnoirea domniei muntene. Asta însemna să-l ațâțe şi el pe imbrohor împotriva lui Matei, dar altfel decât o orânduiseră cei din seraiul împărătesc. Aceştia țînteau mai mult să-l sperie pe voievodul muntean, spre a-l potoli în câştigul lui Lupu, curmând nestatornicia ivită în treburile Moldovei. Siavuş năzuia şi el ca slujbaşul să-l viclenească pe Matei, însă pregătind un cuib prielnic nu pentru Vasile vodă Lupu, ci pentru oblăduitul său.

Dar cum nu putea şti cât de departe putea ajunge cu mânuirea imbrohorului, se cuvenea să fie peste măsură de prevăzător când îi va înfățişa o seamă a dedesubturilor jocului său. „Trebuie doar să cumpăr în această împrejurare, nu să şi vând!" îşi zicea paşa. De aceea îi istorisi cu fereală oaspetelui că are la îndemână un bun pețitor pentru scaunul domnesc muntean, pe seama căruia ar putea scoate amândoi un frumos câştig, dar pentru asta trebuie să cadă la învoială asupra chipului cum îi vor sta de reazem. Sorți de izbândă aveau, căci oricum – aşa cum va vedea el însuşi când va ajunge la Târgovişte – Matei vodă era bătrân şi bolind, iar multe zile nu-i mai erau date... Deci dacă ştiau de partea cui să se aşeze în asemenea clipe hotărâtoare, pricopseala era sigură.

Osman măgulit de atâtea linguşeli şi copleşit de prea-gingaşele curteniri cu care era năpădit, ca să

Material cu drept de autor

răsplătească cinstea cu totul deosebită pe care i-o arăta fostul şi poate viitorul preamărit vizir, se socoti dator să primească fără nici un fel de cârteli toate cele înfăţişate lui. De altfel nici chilipirul de care făcuse vorbire Siavuş nu i se părea de lepădat, cu atât mai mult cu cât, pentru a-l dobândi, nu trebuia să facă mare lucru. La urma-urmei avea numai de câştigat şi nimic de pierdut. Dacă ghiaurul dădea greş, era de ajuns să se prefacă că nu a ştiut nimic şi nu avea de dat socoteală pentru nimic. Dacă însă izbândea, se putea socoti căpătuit!

Văzând că Osman îi cade cu atâta uşurinţă în nadă, paşa merse mai departe cu dezvăluirea urzelilor la care se gândea. Îi destăinui că mai e legat prin mulţime de prietenii de mai-marii zilei de la Stambul şi ca atare el va fi acela care va tocmi trebile lui Mihnea dinspre această parte, deci nu are pricină de a-şi face griji. Cum imbrohorul trebuia oricum să ajungă la Târgovişte, îi arătă că poate ajuta urzeala aducătoare de bun câştig la care trudeau, atrăgând de partea ghiaurului aflat în gheara lor, o seamă dintre dregătorii neputinciosului moşneag, care păstorea ţara de dincolo de marele fluviu. De tot prevăzător, ca să nu dăuneze cumva urzelii deja pusă la cale în Muntenia, se feri să-i mărturisească slujbaşului cam ce boieri atrăsese Radu Mihnea de partea lor prin mijlocirea paharnicului Hrizea. Pentru a se feri de primejdia unor nedorite dezvăluiri, paşa socoti că era mai înţelept să nu-i împărtăşească prea multe mărunţişuri lui Osman, legate de povestea înţelegerii cu boierii de la Târgovişte.

Potrivnic la tot ceea ce fusese şcolit la Stambul, Siavuş îl sfătui pe Osman să se apropie de Matei, să i se arate prieten, ca să-l poată iscodi mai îndeaproape, încât să vadă dacă mai are mult de trăit şi, dându-se bine pe lângă el, să gătească mijloacele de ajutorare a lui Mihnea.

Material cu drept de autor

De altfel lui Siavuş paşa nu-i era chiar atât de simplu ca să descopere mijloacele prin care putea să-l mânuiască. Aceasta şi pentru că nu se mulţumea numai cu a născoci căi prin care să deschidă drum spre coroană oblăduitului său, ci şi din pricină că năzuia totodată să zădărnicească împlinirea îndatoririlor date lui Osman de la Ţarigrad. După câte îl ştia din auzite pe Matei vodă, căci de văzut nu-l văzuse niciodată şi nici nu-l va vedea vreodată, nădăjduia că acesta, foarte ascuţit la minte cum era, va băga de seamă jocul dublu al trimisului împărătesc şi, înfuriat, se va certa cu el, sau cel puţin îl va bruftului în răstimpul întâlnirilor care vor fi orânduite. Bătrânul domn dintotdeauna nu suferise ca împărăţia să i se amestece în tocmeli, având întotdeauna îndrăzneala de a înfrunta cu destoinicie Poarta. Aşa încât Siavuş paşa avea toate temeiurile să se aştepte din parte-i ca, descoperind făţărnicia lui Osman, adică descoperind că moslemul încearcă să-l sape în ascuns, să i se împotrivească, sau chiar să-l alunge. In această împrejurare Inalt prea slăvita Poartă a fericirii n-ar mai fi avut ieşire mai bună decât să-l roage pe el, Siavuş paşa, să reîntoarne ţara de dincolo de Dunăre la supunere şi ascultare. Deci prin atâtea învârteli, zăpăcitoare poate, căci alocuri se băteau cap în cap, era încredinţat îşi punea de-o parte un bun câştig.

Dar atât nu i se păru îndeajuns. Pentru a-şi încununa încurcatele urzeli, stăruind că de pe urma războiului abia isprăvit călătoriile prin Muntenia au devenit peste măsură de primejdioase, îi dădu lui Osman, drept însoţitori, încă patru paici dintre cei care slujeau în straja sa, căci puţinele ajutoare pe care le avea aduse de Ţarigrad n-ar fi fost îndestulătoare pentru siguranţa sa în ţara lui Matei. Fu un nou prilej ca Osman să se simtă măgulit de multa băgare de seamă câtă i se arăta. Pe faţă cei patru zdrahoni trebuiau, chipurile, să-l apere de tâlhari pe dregătorul otoman, care acasă nu era împuternicit decât cu mărunta slujbă de

Material cu drept de autor

îngrijitor al grajdurilor împărăteşti. În taină însă aveau poruncă să-l ucidă pe imbrohor, dar în aşa fel încât amestecul lor – şi totdeodată al paşei – să nu iasă la iveală. Vina trebuia să cadă asupra românilor tulburători şi zurbagii, care, chipurile, i-ar fi luat viața ca răzvrătiți ce se aflau, atât gloata de rând, cât şi beiul care-i stăpânea. Asta va pune şi pe Matei vodă, dar şi înaltul serai în grea încurcătură, împăcarea neputând fi făptuită fără mijlocirea sa! Nădăjduia astfel să işte credința că tulburarea olaturilor româneşti este de nestăpânit, încât puternicii zilei de la serai să ajungă la disperare, întrucât nu izbuteau să aducă la împăcare şi linişte principii de la hotar. Astfel năruia plănuirea mai-marilor de la Stambul, care-şi îngăduiseră să treacă peste capul său. Le dovedea astfel că, până la urmă, nu se puteau lipsi de mijlocirea sa şi că puterea ce o avea era mult mai mare decât le plăcea lor să creadă! Se vedeau deci siliți să-l roage frumos ca să aibă îndurare şi să le vină în ajutor, dându-i mână liberă, ceea ce de altfel Siavuş urmărea dintru început, prin toate încurcatele plănuiri pe care le născocea cu nesecata sa închipuire.

Despărțirea lui Osman de Siavuş paşa curse în chip de-a dreptul înduioşător. Măritul bei de Silistra, deşi paşă cu trei tuiuri, rang mai înalt decât acela al principilor români – cărora li se dăruiau obişnuit numai două tuiuri – îl însoți pe măruntul imbrohor – căpetenie a grăjdarilor – până la scările palatului său, unde îl strânse la piept şi-l sărută părinteşte pe frunte, urându-i încununată şi fericită înturnare. De aici îl încredință unei numeroase străji de pohfală, care îl petrecu în zvon de surle şi chimvale până la chei. Cu tot noianul de cinstiri cuvenit unui mare demnitar, fu urcat pe o mică ghimie spre a trece Dunărea. Desprinderea corăbioarei de țărm fu întâmpinată cu urale de strajă, care se înşirase pe două rânduri de-a lungul malului.

Material cu drept de autor

În vreme ce se reînturna scârbit în palat, după încheierea jocului îndureratei priveliști a despărțirii mișcătoare de un prieten nespus de drag, joc pe care îl rânduise drept culme a fățarnicei sale iubiri pentru oaspetele care era silit de-o soartă crudă să-l părăsească, Siavuș pașa zise mai mult pentru sine:

- Oare imbrohorul ăsta o fi fost îndeajuns de bolând ca să ne fi crezut întru totul, sau prefăcătoria lui o întrece pe a noastră, fiind la fel de nețărmurită, încât să ne fi jucat și el pe noi, nu numai noi pe el?!

Chehaialei[39] palatului său, părându-i-se că lui îi e pusă întrebarea, răspunse cu umilă grabă, fără să-și dea seama că preamărirea ce i-o aducea mai-marelui său nu era tocmai o laudă:

- Măiestria luminăției tale în a-i înșela pe oameni este neîntrecută, iar Osman nici pe departe nu este în stare să vă fie deopotrivă, așa încât, încă de acum vă puteți bucura de izbânda asupra lui!

Vestea, că slujbașul Înaltei Porți e pe cale să calce hotarul, ajunse în cetatea de scaun cu mult înainte ca acesta să urce pe puntea ghimiei care urma a-l trece marele fluviu, iar știrea iscă o vie frământare, atât printre boieri, cât și printre târgoveți. Odăile palatului domnesc, casele boierilor din târg și ulițele clocoteau de neliniște, lumea alergând îngrijată, ba chiar speriată, de colo-colo. Dacă în război Matei îl învinsese pe Vasile Lupu a treia oară, într-un chip care nu lăsa loc nici unei îndoieli, în țară biruința sa se dovedea pe cât de șubredă pe atât de nestatornică și trecătoare, neaducând cu adevărat liniștirea cugetelor. Totul părea că trosnește din încheieturi, că se clatină. Boierimea, năzuind la o schimbare și copleșită de păreri de rău la

---

[39] (*Înv.*) Intendent (majordom) al marelui vizir sau al unui pașă (sau unui alt demnitar) turc, însărcinat cu inspecția curții acestora. [*Var.*: **cheháie, chiháie** s. f.] – Din tc. **kehaya**.

Material cu drept de autor

amintirea săptămânilor abia trecute, când cârmuia singură asupra țării, hrănea nemărturisita nădejde că turcul care se apropia aducea cu sine firmanul de mazilire, care va schimba fața cârmuirii; şi deci aştepta nerăbdătoare sosirea veneticului, care părea a împlini atâtea visuri... Chiar între boierii socotiți credincioşi domnitorului se simțiră fiorii unei nelinişti şi ale unor dorințe nelămurite. Vorbind cu paharnicul Hrizea, marele vornic Preda Brâncoveanu se întrebă dintr-o dată, fără prea mare legătură cu ceea ce sporovăiseră mai devreme:

- Am auzit că e în drum spre noi un ceauş împărătesc. Adevărat să fie?

- Pe cât se pare, da...

- Am auzit că a fost slobozit cu mare întârziere! De obicei în spatele unor sfaturi atât de îndelungate şi trudnice stau hotărâri grele, care schimbă multe... Oare turcul o fi purtând cu sine vreo năframă de mazilire?! aruncă el vorbele într-o doară şi, cu toate că încerca să pară că e trist şi gânditor, Hrizea simți că în fârtatul său încolțea o ciudată nădejde.

Nu era o întrebare la care să se poată răspunde, dar gândul acesta, încercându-i pe mulți, le dădea tuturor o anume înfiorare, toți aşteptând parcă ceva nedesluşit. Dorințele se osebeau de la unul la altul, fiecare închipuindu-şi în felul său înnoirea visată, dar starea de tulburare a obştii se făcea tot mai simțită şi ea şubrezea tăria stăpânirii.

Nu numai vel vornicul Brâncoveanu, ci chiar toți boierii se gândiseră la putința mazilirii, dar, pe față cel puțin, cea mai mare parte a lor se prefăceau a nu crede că s-ar putea ajunge la asemenea încheiere. Nici măcar uneltitorii nu se arătau prea convinşi că Matei vodă va putea fi înlăturat chiar aşa de uşor, deşi cu deosebire ei ar fi trebuit să se bucure că lucrurile ar putea să ajungă aici.

Material cu drept de autor

Între cei dintâi care adusese ştirea fârtaților săi întru urzeli se număra vel postelnicul Mano, care purta o veche şi neîmpăcată duşmănie principelui, încât îi tresălta inima de fiecare dată când afla că domnului i se întâmpla un rău oricât de mic, de orice soi ar fi fost. Însă atunci când se apucă să istorisească plin de încântare proaspătul zvon, ascultătorii îi primiră părerile fără prea multă însufleţire ori încântare. Spre pildă Mihu Brătăşanu, în loc să freamete de mulțumire, oftă dezamăgit:

- Cine ştie pe cine ne-or fi hărăzit osmanlâii... Poate chiar pe vel spătarul Diicu... Aşa că nu ştiu dacă venirea turcului e pricină de bucurie!

Iar îngrijorarea şi neîncrederea sa în viitorul care-i aştepta îi molipsiră repede şi pe ceilalți. Lipsa lor de înflăcărare nu izvora numai din teama de a fi încoronat cineva nedorit, ci ea se năştea şi dintr-un simțământ de nemulțumire iscat de părerea de rău că toată râvna cu care uneltiseră se dovedea zadarnică, lucrurile lămurindu-se de la sine, fără să mai fi fost trebuitor sârgul lor. Ba unii se întrebau chiar dacă nu cumva cele hotărâte în serai nu le aducea la îndemână o ieşire mai fericită decât aceea pe care se căzniseră ei s-o croiască. Dar totuşi îi chinuia şi un soi de ciudă pe jocul sorții. Deşi urziseră trudnic pentru doborârea domnitorului, punându-şi adesea chiar viața în joc, acum, când se părea că dorința lor era gata de a se împlini, îi încerca mai degrabă amărăciune decât plăcere. Datorită ciudatelor întortocheri ale firii omeneşti, gândindu-se la primejdiile prin care trecuseră, la jertfele pe care le făcuseră, care toate îşi pierduseră acuma rostul, îi încerca un fel de mâhnire pentru anii risipiți în făptuirea de zădărnicii.

Când principele fu vestit că la căpitănia de margine a Lichireştilor a poposit un turc mare, cu împuternicirea împărătească de a face straşnică cercetare a celor petrecute, îl chemă pe dată la sine pe vel armaşul Vasile din Corcova:

Material cu drept de autor

- Poruncisem să fie gătit într-un anume fel drumul de din jos de cetatea mea de scaun, pentru primirea oaspetelui ce ne-a fost trimis pe cap de Înalta Poarte a fericirii! Împlinit-ai porunca aşa cum am dat-o eu?!

Vel armaşul Radu Vărzaru, în ultimele sale zile de viaţă, nu se grăbise de fel ca să făptuiască cele orânduite lui pe drumul de întoarcere de la Finta, căci socotise că Matei vodă, întrucât zăcuse câteva săptămâni, e pe patul de moarte şi deci nu e pricină de pripeală. Dacă voievodul pierea, o asemenea hotărâre crâncenă, sub o domnie nouă i-ar fi adus mai multă pagubă decât câştig. De aceea i se păruse mai nimerit să tărăgăneze lucrurile, ceea şi făcuse de altfel. Pe deasupra îşi zisese că Matei a vorbit de acea ciudată osândire a prinşilor într-o doară, într-o clipă de furie trecătoare, şi prin urmare se putea răzgândi. De aceea i se păru firesc să aştepte o întărire a poruncii, şi abia după aceea să se pună în mişcare.

Ori dacă vechiul armaş nu făptuise nimic din cele orânduite lui, Vasile din Corcova, nou ajuns în slujbă, nici prin cap nu-i trecuse să împlinească o poruncă dată altuia cu mai bine de-o lună în urmă, şi încă din greabănul calului, în grabă, în răstimpul unei călătorii. Ca atare începu să se bâlbâie:

- Să vedeţi, Măria voastră, eu n-am ştiut de poruncă. Ea a fost dată Vărzarului, iar cei de la armăşie nu m-au înştiinţat asupra acelora rămase nefăptuite de pe urma lui…

- Asta nu-mi prea place… Până mâine dimineaţă să aridici cruci dinspre Poarta Bucureştilor până la Fântâna Ţiganului, cea de dincoace de vechiul eleşteu de pe Ilfov, şi să ţintuieşti pe ele prinşii cazaci ce-au scăpat până acum cu viaţă. Acolo unde pădurea ajunge până în marginea şleahului nu e nevoie de cruci, căci poţi împodobi copacii cu prinşii, spânzurându-i de crengile care-i aduc mai în văzul unui călător ce-ar veni spre noi dinspre această parte! Să

Material cu drept de autor

vedem dacă, după ce-şi va desfăta ochii cu aşa privelişte, osmanlâul mai are inimă de a cârti împotriva noastră!

- Turcul va ajunge abia peste două-trei zile! Iar acum fiind foarte cald şi muşte cu duiumul, până la sosirea sa stârvurile vor duhni de nu se va mai putea trece pe şleah. Fântâna Țiganului va înceta de a mai fi loc de popas pentru călători şi de adăpare pentru cai şi vite... încercă noul armaş o scăpare.

- Cu atât mai bine! Atunci, cu atât mai mult turcul nu le va putea trece nebăgate în seamă... Să le mai laşi apoi acolo ceva vreme, ca duhorile să răzbată până în cetate, spre a întări aducerea aminte a nedoritului oaspete! Apoi după câteva zile le vei putea aduna grămadă pe lângă zisa fântână, sau mai bine pe undeva în lungul şleahului şi să aridici deasupra-le movilă, ca să le stingi mirosul. Nu uita să aduci cu acest prilej şi niscai popi, ca să le faci creştinească înmormântare, căci sunt şi ei, sărmanii, creştini pravoslavnici, credincioşi asemenea nouă... Oricum, pentru astrucarea lor să ceri deslușire de la noi atunci când va fi să fie.

- Voi urma întru totul voia Măriei tale...

- Să te aşterni pe dată pe treabă, stărui aspru Matei vodă.

Iar armaşul Vasile, zelos ca de obicei, se puse neîntârziat pe împlinitul celor poruncite, spre groaza târgoveților şi a boierilor care aveau drum în afara cetății. Adevărul era că, în urmă cu o lună, crezuseră cu toții că porunca spânzurării prinşilor de-a lungul drumurilor mai de seamă ar fi fost o glumă voit fioroasă, ori poate o vorbă aruncată la nimereală, rod al unei clipe de furie trecătoare. Dar acum se dovedea că nu era aşa, că lucrurile se împlineau aidoma, spre spaima lor. După doar o zi, leşurile celor canoniți începură să răsară la locul orânduit, spre a întâmpina pe noul trimis turc ce-şi vestise sosirea. Şiragul

Material cu drept de autor

osândiților începea chiar din jos de poarta de zid a Bucureștilor și se urma spre miazăzi, de-a lungul șleahului care ducea la cel de al doilea mare târg al țării, folosit adesea și el drept cetate de scaun.

Din sus de apa domoală și leneșă a Ilfovului se întindea odinioară o largă și frumoasă pajiște, înconjurată de stejari groși, străvechi, cu frunziș bogat. Aici făceau popas toate rădvanele și convoaiele de chervane care se duceau spre București sau se întorceau de acolo, fiind locul obișnuit de odihnă pentru călători și pentru dobitoacele lor. Drumul mare, cum i se zicea, tăia în două pajiștea, pornind din miază-zi, de la vadul apei, și urcând spre miază-noapte, până ce pierea printre copaci.

În mijlocul întinsului izlaz, sub un uriaș pom singuratic, se zărea ciutura unei fântâni, vestite la vremea ei. Era fântâna zisă „a Țiganului", căci în vechime trudise, ca s-o sape, un țigan, în schimbul făgăduielii de a fi slobozit din robie. Istoria rămasă din străbuni nu lămurea dacă omul s-ar fi bucurat sau nu de făgăduială, dar fântâna încununa câmpia de un număr neștiut de ani, poate chiar de un veac sau două, dacă nu mai mult. La umbra stejarului care-o străjuia, opreau fără osebire toți călătorii, spre a se odihni în tihna liniștii nesfârșite din jur și cu acest prilej se adăpau atât ei, cât și animalele însoțitoare, din apa răcoroasă și limpede, atât de plăcută în zilele de amarnică zăpușeală, ca acelea care tocmai se dezlănțuiseră la sfârșitul acelei luni de cireșar și început de cuptor[40].

Chiar în marginea de sus a pajiștii fusese înălțat primul stâlp pentru cei osândiți la amarnicul canon al întâmpinării ceaușului turc. Era doar începutul șiragului, căci următorii spânzurați mai mult se bănuiau decât se zăreau de la fântână, din pricina frunzișului stufos. Pesemne tocmai pentru a atrage luarea aminte, fusese aridicat stâlpul

[40] Iulie

Material cu drept de autor

dintâi, socotind că osândiții spânzurați mai încolo de crengi nu se vădeau îndeajuns privirii. Trupul bărbatului se desluşea din depărtare, îmbrăcat fiind într-o cămaşă albă şi nădragi negri, iar în picioare încălțat cu cizme. Dacă în afara acestui leş, celelalte nu se prea vedeau din mijlocul pajiştii, mirosul în schimb, chiar din prima seară, răzbătuse până la locul de popas, tăind astfel călătorilor pofta de a se mai opri şi a lenevi la umbra hodinitoare a fântânii. Dacă te apropiai, urmându-ți drumul, priveliştea devenea înfiorătoare. La oarece depărtare unele de altele, pe neaşteptate, ți se legănau pe deasupra capului picioarele câte unui leş mustind din pricina zăpuşelii. Poate că încă din răstimpul războiului veşmintele le fuseseră sfâşiate, poate se stricaseră şi prin aceea că de vreo lună dormiseră în ele fără a le mai scoate; dar acum arătau doar a zdrențele ferfenițite, care curgeau de pe cei spânzurați, ele fiind pesemne sfârtecate şi de păsările răpitoare, care fuseseră atrase de prada, pe cât de neaşteptată, pe atât de pofticioasă. Oricum, lucrul cel mai îngrozitor era că, la trecerea rădvanelor, din cauza huruiturilor zgomotoase, stoluri întregi de corbi nesățioşi se înălțau spre tării cu câte o halcă în cioc, smulsă din trupurile hărtănite.

Văzând urgia, curtenii îşi amintiră cu groază că Matei nu vorbise numai de „împodobirea" căii Bucureştilor, ci vorbise laolaltă de toate „drumurile care duc la cetatea noastră", încât se întrebau dacă nu vor avea parte de asemenea privelişti şi de-a lungul altor şleahuri care părăseau cetatea de scaun. Dar, spre uşurarea lor, nici un semn nu arăta că armaşul ar avea poruncă să-şi întindă spăimântătoarea lucrare şi în alte locuri. Rămase însă nedesluşit lumii dacă principele dintru început voise să-şi presare prinşii numai de-a lungul acestui drum, sau dacă nu se răzgândise între timp, îngrozit el însuşi de vedenia pe care o înfățişase poporanilor săi.

Material cu drept de autor

Când i se vesti că străinul e pe cale să treacă hotarul, de teamă că acesta ar putea urca spre Gherghița, ca să urmeze de acolo drumul Buzăului, care se unduia de-a lungul Ialomiței, intrând în cetate prin altă poartă decât aceea a cărei cale o gătise anume, domnul porunci marelui portar să-i iasă moslemului cu mare grăbire înainte, spre a-l sili să treacă prin Bucureşti, ca să ajungă în cele din urmă pe şleahul pe care aşezase la vedere cazacii fie spânzurați, fie răstigniți.

Trimiterea vel portarului era pe undeva firească, căci el era dregătorul însărcinat cu primirea, găzduirea şi hrănirea soliilor care ajungeau în țară. Totuşi oricine putea vedea că, din alaiul venit în calea sa, nu făcea parte nici unul dintre boierii de frunte ai țării. Deci, din capul locului, puteai ghici că voievodul nu era înclinat să arate prea multă cinstire celui împuternicit de măritul serai ca să-l aducă la supunere şi ascultare. Neîndoios că după măgulirile de la Silistra, care-i sporiseră cerințele legate de prețuirea care se cuvenea a i se arăta, întâmpinarea aceasta lipsită de fală, care nu se prea întrecea cu preamăririle, era pentru otoman asemenea unui băi ghețoase, care-l cam trezi din visarea de care se lăsase cuprins.

Întâlnirea dintre portar şi marele grăjdar împărătesc se petrecu destul de searbăd, fără vreun fel de strălucire. Se schimbară îndătinatele cuvinte de bun venit intrate în obiceiele de Curte, dar totul curse fără prea mult patos şi fără însuflețirea dezlănțuită în jurul solului în vremea găzduirii la Siavuş paşa. Boierii români, de al doilea şi de al treilea rang, se alăturară în tăcere puținilor însoțitori ai oaspetelui, iar alaiul se puse din nou, grăbit, în mişcare. Călăreau în tăcere, turcul, cuprins de nemulțumire din pricina primirii seci, n-avea chef de vorbă, iar Neagu din Vaideei, marele portar, fire stăpânită şi foarte cuviincioasă, ținu seamă de dorința sa de însingurare.

Material cu drept de autor

Înnoptară la palatul din Bucureşti, ba mai pierdură încă o zi pe aici, pentru că imbrohorul, care nu mai fusese pe aceste meleaguri, voi să cunoască mai îndeaproape târgul şi oamenii săi. De aceea rătăci ceasuri întregi pe ulițe, păzit nu numai de straja cu care venise din Stambul, ci şi de ceata de boieri ai lui Neagu din Vaideei, spre disperarea haidamacilor dați de Siavuş, care nu-şi puteau împlini menirea ascunsă, fiind prea mulți ochi ațintiți asupra lor.

După aceea o luară pe drumul Dâmboviței, care la o vreme trecea printre albia râului care-i dădea numele şi cea a Ilfovului. Când ajunseră din sus de Nucet, apropiindu-se de Brăteşti, marele portar se simți dator să-şi gătească oaspele pentru priveliştile care urmau să li se înfățişeze peste câteva ceasuri.

Începu deci pe departe, arătând că doar cu vreo lună în urmă, în dreapta lor, la cel mult două mile ardeleneşti depărtare, se dăduse o crâncenă bătălie, cu multe jertfe, în care măritul voievod Matei învinsese pe fudulul Lupu şi pe sângerosul său ginere. Şi acum pe întinsul şes se mai vedeau o mulțime de urme ale celor petrecute acolo. Iar din josul său se înălța o uriaşă movilă, încununată cu o creştinească cruce de piatră, sub care zăceau nu mai puțin de patru mii de oameni, care şi-au dat viața cu acest prilej... Taman pentru a cerceta cele petrecute într-acel loc fusese tulburat prealuminatul imbrohor Osman, fiind trimis încoace de Înaltul Devlet şi silit să bată atâta amar de drum.

După ceva vreme atinseră şi malul Ilfovului, care cotea aici spre stânga, tăindu-le calea. După ce trecură vadul, în față li se deschidea, până departe, la streaşina pădurii, larga pajişte a Fântânii Țiganului.

Deodată unul dintre călăreții turci dați imbrohorului de către paşa de Dârstor, care cunoştea drumul, zise cu voce tare:

Material cu drept de autor

- Puțin mai sus, colo sub stejarul sub care se vede cumpăna unei fântâni, ajungem la un prea frumos loc de popas, cu apă limpede şi înviorătoare pe asemenea vreme zăpuşitoare...

Cum liniştea era deplină, tulburată fiind numai de tropăiturile înfundate ale cailor, imbrohorul auzi spusele slujitorului şi-i ceru lui Neagu o întărire.

- Da, drept este... Fântâna de altfel se vede de aici, iar dincolo de ea e o adăpătoare pentru dobitoacele noastre, care de bună seamă sunt şi ele însetate. E un loc minunat, şi toți conăcesc cel puțin câteva ceasuri pe aici, înainte de a merge mai departe spre cetatea de scaun, mărturisi acesta, însă cu fereală, ceea ce dădea de înțeles că nu era tocmai încredințat de ceea ce spunea.

Osman, deşi simți codeala românului, care parcă vorbise în doi peri, nu stărui în a-i cere vreo deslușire. Totuşi la o vreme, o boare uşoară aduse spre ceata călăreților ceva ca nişte duhori grele. Fu ca o adiere slabă, trecătoare, ca o părere. Totuşi Osman fu cuprins dintr-o dată de mai multă luare aminte şi, trăgând şuierător şi lacom aer în piept, adulmecă bănuitor văzduhul în jur. Vel portarul îi băgă de seamă nedumerirea şi îngrijarea, dar se prefăcu a nu fi simțit nimic, tocmai ca să nu fie silit să vorbească decât atunci când i se va cere răspicat vreo deslușire. Dar cu cât înaintau, cu atât izurile nesuferite de hoit deveneau mai supărătoare şi mai greu de îndurat, mai ales pe asemenea zăpuşeală toropitoare. Ceea ce la început i se înfățişase doar ca o părere trecătoare, ca o adiere neplăcută, ca o închipuire, devenea o duhoare înăbuşitoare, care nu mai lăsa loc de vreo îndoială. Turcul se uită întrebător spre Neagu din Vaideei, aşteptând o lămurire, dar acesta privea neclintit şi nepăsător înainte, de parcă i-ar fi pierit mirosul... Era vădit că era stânjenit şi se ferea de a da răspuns stăruinței oaspetelui.

Material cu drept de autor

Deodată, urmărind privirea călăuzei sale, Osman văzu în zare ceva ciudat şi nu tocmai lămurit. S-ar fi zis că de un par gros şi înalt stătea atârnat un bărbat. Multa lumină a pajiştii şi dogoarea năucitoare a soarelui parcă-l orbeau, împiedicându-l să desluşească limpede lucrurile. Ba i se păru că în lungul şleahului, în despicătura dintre stejari, mai deosebeşte încă vreo doi oameni, care s-ar fi zis că pluteau în văzduh. Imbrohorul, peste măsură de neliniştit, nici nu mai luă în seamă arătarea zvealtă a cumpenei din dreapta sa, cu braţul avântat spre tării – pesemne fântâna despre care fusese vorba mai devreme.

Nimeni nu se mai gândi la popas şi nici la a se răcori cu puţină apă proaspătă de puţ. Grăbiră pasul. Apropiindu-se de marginea pajiştii, turcii făcură o descoperire care-i înfioră, lăsându-i fără glas. Cu ochii lărgiţi de spaimă oblicíră[41] câteva leşuri omeneşti spânzurate de crengile primilor stejari cu care reîncepea pădurea. Din jos de aceştia, chiar în hotarul poienitei, se înălţa un fel de cruce de lemn, de grinzile vânjoase ale căreia era ţintuit un alt leş. Chipul schimonosit de durerile morţii, starea de putreziciune, veşmintele zdrenţuite, muşcăturile făcute de corbii înfometaţi, de năprăsnicia ploilor trecute şi ale soarelui neiertător, roiurile de muşte stârnite de apropierea drumeţilor, făceau priveliştea pe cât de dezgustătoare, pe atât de înspăimântătoare.

Imbrohorul era şi el militar, deci până atunci luase parte la destule năvale de osândire a răzvrătiţilor şi la felurite alte măceluri sângeroase, deci era cumva obişnuit cu privelişti pline de cruzime, el însuşi făptuind tot felul de grozăvii, nefiind o fire tocmai gingaşă; moartea altora ajunsese să nu-l mai mişte în vreun fel; dar de astă dată era năucit. Pusese foc şi pârjolise adesea case ale unor

---

[41] *(Înv. şi pop.)* **1.** A dibui, a descoperi, a găsi. **2.** A afla, a prinde de veste, a auzi. – Din sl. **obličiti.**

Material cu drept de autor

nevinovați, prinzând chiar stăpânii înăuntru, care urlau a disperare după ajutor; ucisese, fără a fi încercat de mustrări de cuget, femei şi copii lipsiți de orice păcat, căci aşa avea poruncă; dar asemenea grozăvie nu mai văzuse. Trecea dincolo de puterea închipuirii sale. Era poate întâiaşi dată în viața sa că fu cuprins de fiori. Îşi aduse dintr-o dată aminte de o istorioară strămoşească, care povestea că taman pe meleagurile pe care le străbătea în acea clipă, un voievod nebun trăsese în țeapă o întreagă oaste otomană! Oare pe el ce-l aştepta într-o cetatea de scaun care-i făcea aşa întâmpinare?! Nici nu voi să-şi închipuie ce i se mai putea întâmpla… S-ar fi întors cu plăcere din drum, dar din păcate era prea târziu, iar pe deasupra cum şi-ar fi putut îndreptăți hotărârea în fața marelui vizir şi a sultanei valide? Nu avea de ales, trebuia să meargă înainte.

Oftând, se întoarse întrebător spre portar. Nu scoase nici o vorbă, dar acesta îi pricepu nedumerirea şi încercă să-l lămurească mâhnit, cu iz de dezvinuire în glas:

- Cazaci din ceia ce-au încercat să ne bată la Finta, năzuind să ne strice țara, dar care au avut nenorocul de a cădea prinşi, sărmanii! Ne-au făcut rău îndeajuns pe unde au trecut, iar acum îşi plătesc din greu toate păcatele făptuite…

- Da', mulți mai sunt! făcu imbrohorul, străfulgerat de groază.

- Cel mult câteva sute, suspină cu voce liniştitoare vel portarul.

- „Cel mult"?! răbufni străinul, repetându-i vorbele cu înfiorare, ca pe o grozăvie ce-i fusese dat să o audă.

- Oricum, puțini față de cei căzuți în războiul abia trecut. De altfel nu poate fi vorba numai de cei rămaşi pe câmpul de luptă, de care vă vorbeam acum câteva ceasuri. De-a lungul drumului năvălitorii au făcut prăpăd, iar morților acelora nimeni nu le-a mai ținut socoteala, încercă

Material cu drept de autor

marele portar să-şi îndreptățească vorbele folosite mai înainte.

Osman se uită îngrijorat să vadă dacă printre cei osândiți nu se află cumva şi ieniceri de-ai Înaltei Porți. Capetele rase, din creştetul cărora atârnau spre frunte moțuri împletite, rămăşițele de rubăşti albe încheiate pe umăr, de contăşe roşii şi şalvari largi, arătau că, în afară orice îndoială, toți cei țintuiți erau cazaci. Duhoarea devenise de nesuferit, fiind de-a dreptul leşinătoare, iar odată cu roşeața amurgului, care însângera şi mai rău priveliştea, aceasta devenea tot mai îngrozitoare. Gândul de a fi prins taman aici de înserare nu era de aceea prea ispititor, aşa încât imbrohorul întrebă dacă nu se află cumva şi o altă cale de a ajunge la Târgovişte, ocolind în vreun fel locul. I se lămuri că de unde se găseau, nu le stătea la îndemână alt şleah care să le îngăduie să răzbată spre cetatea de scaun.

Neavând de ales, Osman oftă cu obidă şi, resemnându-se, dădu pinteni calului. Dacă nu puteau scurta drumul, îl puteau cel puțin străbate mai repede! Grăbiră deci pasul ca să ajungă cât mai iute la porțile cetății de scaun, încât să scape de înfiorătoarea priveliştea a năprasnicei osânde.

Imbrohorul, care trezise în sufletul destulora atâtea temeri, răscolit şi înfiorat de priveliştea crâncenă ce-l împresura, deşi ca oştean era obişnuit a vedea în jur grămezi de leşuri ale vrăjmaşilor şi chiar ale prietenilor ucişi, căută să nu mai privească trupurile sfâşiate, vinete sau însângerate, mişunând de viermi sau descărnate, adeseori cu capetele unor oase ieşite la vedere, cu atât mai mult cu cât unele dintre ele erau atârnate de câte o creangă care se arcuia peste şleah şi trebuia să treacă chiar pe sub picioarele lor. În vreme ce-şi astupa nările cu o năframă, închidea tot mai des ochii ca să scape de întunecatele vedenii care-l înăbuşeau. Dar sângeroasa priveliştea şi mirosul chinuitor,

Material cu drept de autor

deşi îl dezgustau, îl atrăgeau totodată, pătrunzându-l de o păcătoasă înfrigurare trupească, care parcă-i încrâncena sufletul.

Fără voie, Osman se gândi din nou la vremurile de odinioară ale lui Vlad Ţepeş, cărora le mersese vestea, intrând în legendă. Acum înţelegea ce groaznic simţământ trebuia să fi încercat sultanul Mahomed al II-lea când, cu câteva veacuri în urmă, ajungând chiar pe aceste meleaguri de din jos de Târgovişte, fusese întâmpinat de privelişte a rămăşiţelor pământeşti ale oştirii lui Hamza paşa, înălţate în vârfurile unei întregi păduri de ţepe. Grozăvia amintirilor care i se redeşteptară în minte, dar şi cele zărite acum de-a lungul drumului, îi pricinuiră imbrohorului furnicături pe şira spinării.

Răscolit de atari simţăminte amestecate, ajunse frânt sufleteşte şi trupeşte la poarta cetăţii de scaun şi de aici la beilicul[42] unde urma a-şi petrece şederea. Văzuse multe în vremea războaielor care se duseseră de-a lungul şi de-a latul împărăţiei, dar parcă nimic nu-l înfiorase atât de mult, ca mulţimea răstigniţilor aşezaţi de-a lungul şleahului. Ca încheiere, nu putu decât să-şi spună suspinând că mare dreptate aveau cei care socoteau că nu e tocmai un semn de înţelepciune să te pui cu beiul din Kara Iflak.

Osman se trase abătut în aşternuturi. Era cu totul scârbit de viaţă, descumpănit şi înfricoşat. Nici el nu-şi mai putea tălmăci pe deplin frământările sufleteşti care-l căzneau. La ce-i trebuise această călătorie? La ce-i folosea toată această cercetare? S-ar fi lipsit de toate, numai să i se îngăduie să plece, să fugă din aceste locuri înfiorătoare. Nu mai rămase nimic din fala, din înălţimea căreia voise să-l sfideze pe voievod, ca să-l silească să i se gudure la

---

[42] (*Turcism învechit*) Conac (casă) în care se găzduiau beii sau demnitarii turci veniţi ca trimişi ai Porţii Otomane în Ţările Româneşti. – Din tc. **beylik.**

Material cu drept de autor

picioare, nimic din amenințările necruțătoare, din învinuirile usturătoare cu care voise să-l împroaşte şi pe care şi le alesese cu grijă în minte în răstimpul îndelungatei sale călătorii. Toate se topiseră în colcăiala simțămintelor de zădărnicie şi lehamite, care puseră stăpânire pe el. Ar fi vrut să doarmă, să uite de toate, să nu se mai gândească la nimic, să i se şteargă amintirile...

Zadarnic însă! Sub pleoape îi răsărea şiragul nesfârşit de trupuri ale spânzuraților înșângerați de purpura amurgului, care uneori îşi bălăngăneau cizmele chiar deasupra capului său... Zărea leşurile parcă plutind în juru-i, împresurându-l, lăsându-l să întrevadă, prin rupturile zdrențelor lor de tot ferfenițite, hidoşenia cărnurilor putrede, mişunând de viermi şi duhnind înfiorător. Până când se crăpă de ziuă se zvârcoli în cearceafuri, pradă acestor vedenii, iar dimineața, zdrobit, nu-i venea să coboare din aşternut, deşi fusese poftit în spătăria mare înainte de prânz, spre a avea o întrevedere cu marele bei al raialei Kara Iflakului şi cu divanul acestuia. Însă paicul, care-i fusese rânduit de domnitor ca să grijească de toate cele trebuitoare, intră furişat în odaie şi, cu o încăpățânare fără pereche, nu-l iertă până ce nu-l văzu sculat în picioare.

Nu numai dregătorii, ci Matei vodă însuşi socotea că Înaltul Devlet al slăvitei Porți a fericirii e îmboldit de țeluri ascunse şi răuvoitoare, cu atât mai mult cu cât marele vizir dăduse semne vădite de părtinire şi bunăvoință față de Vasile vodă Lupul, după cum avusese grijă să vestească în țară capuchehaia munteană. De altfel slujbaşul trimisese totodată şi cuvenitele mărturii, care să-i întărească spusele, aşa că nu mai era chip de îndoială asupra spuselor sale. Bănuielile domnului nu se mărgineau numai la atâta! Chiar şi lui îi trecuse prin minte gândul că ar fi fost cu putință ca să se pună la cale mazilirea sa. Niciodată nu se putea şti ce porunci poartă asupra sa un ceauş al preamăritului padişah.

Material cu drept de autor

Sub apăsarea unor atari nelinişti, voievodul luă măsuri de prevedere cu totul deosebite, pentru a putea ține piept oricărei întorsături neaşteptate.

La adăpostul unei închipuite cinstiri a prea-înaltului sfetnic împărătesc, care nu era la drept vorbind decât un amărât de cârmuitor al grăjdarilor, chipurile, pentru a-l întâmpina cu tată fala cuvenită rangului său strălucit, Matei vodă împânzi Curtea cu mulțime oşteni din cei mai credincioşi. Începând din fața porții, şirurile de seimeni se întindeau de-a lungul ogrăzii până la scara cea mare a palatului celui nou. Oştenii erau aşezați pe două rânduri, față în față, lăsând între ei o cărare lată, pe care urma să treacă neprețuitul oaspete. Şiragul lefegiilor urca apoi treptele scării celei mari, pe care o străjuia doar dinspre perete, dând astfel multă falâ solemnității de întâmpinare. Prin uşile deschise ale odăilor care se orânduiau până la spătăria cea mare, se vedea urmându-se lanțul oştenilor înveşmântați în cepchene[43] roşii şi cămăşi albe. Odată cu intrarea în întinsa cămară a divanului, rândurile se despicau, ocolind pe lângă perete stranele dregătorilor, şi se încheiau abia în dreptul zidului din fund, străjuit la mijloc de scaunul domnesc înălțat pe câteva trepte, care era învăluit de perdele unui uriaş polog. În chip cu totul neobişnuit pentru asemenea prilejuri, seimenii înaintau, dintr-o parte şi din cealaltă, până la nici doi-trei paşi de strălucitul jilț princiar. O asemenea risipă de oştime, care nu se mai pomenise până atunci în rânduiala ceremoniilor de Curte, nu putea să nu atragă luarea aminte. De altfel lefegiilor li se poruncise că dacă li se va părea că sfetnicul împărătesc ar dovedi că are niscaiva gânduri ascunse, spre pildă ar voi să tragă din vreun buzunar năframa de mazilire, să fie pe dată cetluit, înainte de a-şi

---

[43] (*Înv.*) Haină boierească scurtă, cu mânecile despicate, care se purta pe umeri, asemenea unei dulame. – Din tc. **çepken.**

Material cu drept de autor

putea duce până la capăt mişcarea plănuită, iar de va încerca să se împotrivească, să fie chiar ucis!

Pregătirile osebite care se făcuseră nu scăpară bineînțeles ochilor ageri şi iscoditori ai dregătorimii şi stârniră înfrigurare, iscând totodată şi o stare de vie îngrijorare. S-ar fi zis că toată lumea se aştepta să se petreacă ceva neaşteptat şi peste măsură de grav. Sub apăsarea acestei tulburări răscolitoare, divaniții şuşoteau pe înfundate, punându-şi tot soiul de întrebări neliniştitoare:

- Oare oaspele o fi purtând cu sine firman mazilire?

- Tot ce se poate... Întotdeauna cei care vin cu asemenea însărcinare ascund poruncile ce le poartă până în ultima clipă, ca nu care cumva domnii să prindă de veste şi să fugă sau să se pună altminteri la adăpost, scăpând de mânia seraiului!

- Oare principele vrea cu adevărat să-l ucidă, dacă va cuteza să scoată la iveală asemenea firman?!

- Asta ar închipui o dovadă de amarnică nesupunere față de milostivul împărat pe care-l avem! Doamne fereşte de aşa urgie, căci de bună seamă nu va fi iertată, iar de plătit, o s-o plătim noi!

- Nemaiauzit ca spătăria mare să fie umplută cu ostaşi de rând, care să ne pândească din spate... Suntem ca nişte prinşi în mâna lor şi a Măriei Sale...

- Crezi că osmanlâul va cuteza să arunce năframa mazilirii asupra voievodului, văzând că-şi primejduieşte viața?

- Dacă Luminăția Sa se împotriveşte şi se iscă vărsare de sânge, o să ne pomenim cu mulțimea ienicerilor padişahului pe cap! Vai şi amar de sărmana noastră țară şi de soarta care ne aşteaptă! Osânda pe care ne-o va da prea-îndurătorul împărat o să fie neiertătoare!

- Vai nouă, ce pierzanie ne ameninţă! Mai bine n-aş fi venit, ca să fiu martor acestei nemăsurate nesăbuințe!

Material cu drept de autor

- Ar trebui să împiedicăm nenorocirea, îndemnându-l pe domn spre supusă ascultare şi smerită împăcare cu soarta…

- Aş vrea să te văd pe dumneata împărtăşindu-i asemenea gând, cu atâta golănime seimenească în spinare… Jungherul gătit pentru turc, cred că ți-ar reteza mai întâi ție beregata!

Împlinindu-se ceasul sorocit, un strălucitor rădvan princiar, însoțit de o frumoasă strajă călare de roşi aleşi, se opri în fața beilicului care-l găzduia pe Osman, iar cinstitul oaspete fu poftit cu toate onorurile să coboare din foişorul casei de găzduire.

După un drum scurt, rădvanul ajunse în fața porților mari ale Curții domneşti. De după perdeluța care ocrotea ferestruica butcii, Osman zări o uriaşă mulțime de curioşi, care se foia prin spatele rândurilor călări de roşi aleşi, care făcuseră zid în juru-i, lăsând deschisă numai latura care ducea spre bolta de sub turnul porții. Era limpede că rădvanului nu-i era îngăduit a merge mai departe, deci trebuia să coboare şi să se îndrepte pe jos spre palat. Asta le va da prilej celor adunați să-l zărească şi să se minuneze de măreția sa.

Însă în fața gloatei nu putea apărea oricum! Drept care, înainte de a coborî îşi mai potrivi puțin veşmintele împopoțonate de ceremonie, de care se cam dezobişnuise în răstimpul îndelungatei sale călătorii şi coborî cu gravitate, prefăcându-se că nu ia în seamă curiozitatea strânsurii de târgoveți, pe care, chipurile, se făcu chiar că nici n-ar vedea-o dincolo de şirurile apărătorilor săi. Încercă să pară cât mai fălos, deşi se simțea apăsat de un simțământ de deşertăciune, împletită cu o nemăsurată amărăciune.

Abia după ce trecu de bolțile porții, zări, umăr lângă umăr, cele două lungi şiruri de seimeni, în veşmintele lor roşii de sărbătoare, care-i mărgineau, în chip de înaltă

Material cu drept de autor

cinstire, cărarea în lungul căreia urma să treacă. Le admiră mundirele strânse pe talie, ca să le arate subțirimea mijlocului, cu mânecile spintecate de la cot în jos, încât, atunci când mâna era îndoită în sus, să poată ieşi prin despicătură, restul mânecii, mai lung decât brațul, atârnând liber de-a lungul şoldului în jos, până aproape de carâmbul cizmelor. Pieptul hainelor era din plin încărcat de găitănării, dând strălucire purtătorilor. Pe cap purtau căciuli asemeni unor comănace monahale, dar nu negre, ci tot roşii, şi nu cu fundul retezat drept, ci prelungit în chipul unor de cuşme lungi şi ascuțite din pânză, al căror vârf se răsfrângea în chipul unui triunghi purpuriu peste marginea acoperământului, ajungând până spre ureche. De cingători le atârnau pe latura dreaptă şi în față junghere, pistoale şi tolbe de lemn pentru iarbă de puşcă, iar în stânga, spadele înfipte în teci cu îmbrăcăminte lucitoare.

Înfățişarea lor mândră, cu piepturile umflate, scoase în afară, dădea multă falâ şi strălucire solemnității de întâmpinare, încât Osman ar fi trebuit să se simtă măgulit, mai ales că această cinstire venea după îngrozitoarele simțăminte încercate cu o zi în urmă, la vederea leşurilor răstignite. Dar rândurile de oşteni i se păreau prea apropiate, cărarea dintre ele cam prea strâmtă, înfățişarea lor prea amenințătoare, ca să se simtă cu adevărat în largul său. Mulțimea asta scoasă în întâmpinarea sa nu trezea în el plăcerea preamării, ci, împresurându-l prea strâns şi atât de stăruitor, mai degrabă îl înăbuşea, ba chiar îi strecura în suflet o uşoară teamă. Se întreba dacă vajnicele pregătiri de primire, mai curând războinice decât paşnice, erau menite doar să-i aducă cinstire, sau închipuiau un soi de prelungire a stării de război cu Vasile vodă şi a ridicărilor în furci[44] de

[44] *(Înv.)* Spânzurătoare (în general sau în formă de furcă cu doi dinți). – Din lat. **furca**.

Material cu drept de autor

din jos de cetate. Deci se afla în fața unui adevărat semn de bunăvoință închinat proslăvirii sale, sau dimpotrivă?

O clipă întoarse întrebător capul spre vel portarul Neagu din Vaideei, rămas cu un pas mai în urmă, ca să nu trezească credința că ar voi cumva să umbrească strălucirea oaspetelui. Portarul ghici simțămintele care se învălmăşeau în sufletul slujbaşului Înaltei Porți şi dându-şi seama că o asemenea îngrămădire de oşteni nu putea să nu bată la ochi, încercă o lămurire liniştitoare:

- Măria sa caută să vă arate toată cinstirea care vi se cuvine, ca unul care întrupați în fața noastră ființa preamăritului padişah şi stăpân al lumii!

Osman, cu inima îndoită, deşi se străduia să-şi ascundă tulburarea, o porni mai departe cu un pas care se voia cât mai sigur de sine şi mai măsurat. „De aşa primire de pomină n-am mai avut niciunde şi nicicând parte!" cugetă el amar. „După priveliştile de ieri, ale morții altora, acum am parte de fantasmele unor grozăvii care mă amenință pe mine..."

În vreme ce urca scara cea mare spre catul de sus al palatului, aruncă o privire asupra curții ticsite de pâlcuri ostăşeşti, care, din înălțimea la care ajunsese, se vedeau foarte deslușit, în toată cuprinderea lor. De jos nu le putuse zări în spatele rândurilor lefegiilor orânduiți întru fala sa. În dreapta recunoscu dorobanții în veşmintele lor vineții. În stânga, ascunşi în bună parte de zidurile zdravene ale Bisericii Mari Domneşti, deosebi leventii de neam moldovenesc, leşii şi dragonii. Când ajunse în foişorul din capătul de sus al scărilor, la un semn nevăzut, din sute de piepturi bărbăteşti răsună o urare de bun-venit în limba sa, care făcu să se cutremure văzduhul.

- Să trăiască întru mulți şi fericiți ani preaînălțatul padişah!

Material cu drept de autor

Osman tresări, neaşteptându-se la o atât de temeinic rânduită izbucnire de dragoste către marea stăpânire otomană şi clătină pentru sine, a îndoială, din cap: „Aşa iubire nici duşmanilor nu le doresc!"

Când intră în odaia cea mare a slăvitului divan al țării, ale cărei uşi duble erau date de perete, avu parte de o nouă surpriză: voievodul nu-l întâmpină după obicei în pragul uşii, ca semn de preaplecată supunere față de padişah, ci îl aştepta tolănit tihnit în jilțul său învăluit în perdelele pologului. Vel portarul, aflat lângă Osman, încercă o nouă dezvinuire, ca să micească înțelesul semnelor de neatârnare ale principelui, care puteau isca unele tălmăciri neprielnice. Drept care şopti cuviincios la urechea osmanlâului:

- Precum ştie şi domnia ta, prea-luminatul nostru bei e rănit la un picior şi nu poate umbla!

Imbrohorul ar fi luat de bună această lămurire, dacă nu-ar fi băgat de seamă un lucru şi mai sfidător, care-l zădărî de-a binelea. Nu numai domnul, dar chiar şi câțiva boieri de frunte, între care se număra şi vel logofătul, purtau caftane verzi şi cizme galbene, culori la care erau îndreptățite numai căpeteniile musulmane, fiind îngăduite uneori în chip de hatâr osebit şi principilor, dăruit însă, ca semn de răsfăț, doar acelora dintre ei care erau peste măsură plăcuți seraiului. Ori prin încălcarea rânduielilor aşezate chiar de împărați în răstimpul veacurilor, cugetul de răzvrătire de care erau însuflețiți cei din adunare ieşea în afară de orice îndoială! Împrejurarea că însuşi bătrânul voievod se înfoia cu acest soi de veşminte era o vădită sfruntare, căci, după ştiința sa, împărăția nu-i dăruise vreodată asemenea înaltă dovadă de cinstire. Ori dacă el nu se bucurase nicicând de o înlesnire de acest fel, de bună seamă că slujitorii săi cu atât mai puțin ar fi putut să-o dobândească! Era neîndoios că lucrurile fuseseră anume gătite astfel, spre a-l stârni.

Material cu drept de autor

Osman, răscolit, simțea că clocoteşte de zădărât ce era. Atâta obrăznicie nu întâlnise pe niciunde până acum. Toate raialele cu care avusese de a face se dovediseră mult mai cuminți şi mai ascultătoare. În prima clipă fu ispitit să întrerupă întreaga ceremonie şi să arunce în obrazul adunării acesteia de nesupuşi învinuirea de necredință şi de înaltă trădare față de tronul împărătesc. Dar pe dinaintea ochilor minții îi trecură priveliştile de pe drum, apoi acelea cu oştenii din curte şi cei înşiruiți prin odăile învecinate şi socoti că e mai înțelept să se prefacă a nu fi băgat nimic de seamă şi că nici n-a priceput ceva din cele care-i treceau prin fața ochilor.

„Desigur că împărăția cunoaşte îndărătnicia şi îndrăzneala afurisitului de ghiaur, căci nu va fi întâiaşi dată când ne înfruntă în asemenea chip!", cugetă el. „Abia acum pătrund înțelesul sfatului dat de măritul reis effendi", îşi zise el mai departe. Sfetnicul, înaintea plecării, îl prevenise că înaltul padişah putea să câştige ascultarea acestui supus încăpățânat numai prin blândețe, îngăduință şi viclenie. „Dacă aşa socotesc mai-marii mei, îşi urmă el gândurile, atunci cu atât mai mult nu se cuvine ca eu, mărunt slujbaş al seraiului, să mă port altfel, tulburând stăpânirea împărăției pe meleagurile de aici. De altfel dacă voi ridica vocea spre a-i înturna la supunerea care le e sortită, tare mi-e teamă că cei aflați de față se vor dezvinui, arătând că obiceiele legate de culoarea veşmintelor se urmează numai la Stambul sau în cuprinsul împărăției, în vreme ce ei nu se socotesc a fi, pe de-a întregul, parte a țării, ci doar raiale ascultătoare de noi, cu legi, libertăți şi cârmuire aparte şi cu datinile lor osebite! Deci deprinderile lor sunt altele decât ale noastre şi nu li se pot lua, în temeiul slobozeniilor care li s-au lăsat. Dar putea-voi oare răbda până la capăt atâtea nesăbuințe tulburătoare? Până unde oare va avea de gând să meargă ghiaurul ista cu obrăznicia sa nemăsurată?!"

Material cu drept de autor

Matei Basarab, care-şi luase şi-şi păstrase scaunul împotriva voinței sultanului şi a seraiului său, ştia că se poate face recunoscut numai prin neînduplecare şi îndrăzneală. „Învingătorilor li se iartă totul!" avea obiceiul să spună, iar zicala, care-l călăuzise o viață întreagă, îi înlesnise să țină una din cele mai îndelungate domnii din Țara Românească, acea Kara Iflak, în graiul stăpânitorilor de la Țarigrad. Nici acum, în acest divan, nu se lepăda de vechiul său fel de a fi şi nu fără izbândă!

Boierii din stranele aflate în părți îl iscodeau cu priviri ascuțite pe imbrohor şi-şi împărtăşeau în şoaptă părerile, spre a nu tulbura solemnitatea. De altfel oaspele se înfățişa nedormit şi parcă bolnav, încercănat şi vlăguit, cu fața suptă şi cu privirea stinsă, stârnind deci din destul, prin toate aceste semne, pricină de întrebări, de gânduri, de nedumeriri şi bănuieli.

- Îi e frică osmanlâului... S-a învinețit de tot! chicotea vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu.

- E pierit de tot, săracu'. Tare sunt curios să văd dacă va cuteza să scoată năframa neagră. Aş pune rămăşag că nu! şopti vel vornicul Preda Brâncoveanu, urmărind cu încordare cursul întrevederii.

- Grea luptă trebuie să se dea în sufletul său. Acum trebuie să hotărască dacă va făptui mazilirea poruncită de sultan, primejduindu-şi viața, sau dacă va tăcea, ca să scape în astă clipă cu pielea întreagă, dar, nesupunându-se stăpânului de la Țarigrad, să atragă asupră-şi osânda sa! zise cumva veselit vel comisul Radu Mihalcea Cândescu, bucurându-se parcă de impasul imbrohorului. N-aş vrea să mă aflu în pielea lui!

Clipele treceau greu şi toți aşteptau cu sufletul la gură ca Osman să ia cuvântul ca să lămurească felul şi menirea îndatoririlor sale. Cea dintâi mişcare pe care-o făcu le tăie la toți răsuflarea, căci duse mâna la sân, parcă spre a

Material cu drept de autor

scoate ceva de acolo. Mulți se așteptau să vadă năframa neagră de mazilire. Dar lipirea palmei de piept era totodată parte a plecăciunii obișnuite în răsărit, care se cuvenea să fie făcută de cel de rang mai mic, către orice sfetnic de rang mai înalt. Nimeni nu putu tălmăci pe dată ce avea de gând a face străinul, așa că lumea înlemnise în așteptare. Totuși de astă dată nu era vorba numai de cuvenita ploconeală datorată domnului, căci degetele lui Osman trecură printre nasturii anteriului de atlaz, oprindu-se undeva dedesubt. Dar totuși între ele, în locul temutei năframe negre se iți altceva. Curioși, divaniții se plecară în față de încordare, ca să vadă mai bine. Ceaușul păru a șovăi puțin, parcă anume ca să sporească înfrigurarea, dar când se îndreptă de spate, trase în afară lucrul pe care-l apucase, iar lumea putu recunoaște sulul unui firman, care purta la vedere peceții le împărătești. Divaniții așteptau acum cuvintele însoțitoare ale prelungii vânturări a brațului, care putea avea atâtea înțelesuri:

- Domnul vostru este... se auzi în sfârșit vocea vlăguită a turcului, care se frânse parcă într-un suspin.

Părea a fi începutul mănunchiului de vorbe îndătinate, cu care obișnuit se făcea cunoscută scoaterea din scaun. Până la capăt ar fi trebuit să sune astfel: „Domnul vostru este mazilit. Voi ascultați de porunca împărătească și de cerințele noului vostru domn!" În liniștea care se lăsase asupra marii odăi, se auzi deodată un soi de icnet de surpriză, scăpat de vel armașul Vasile din Corcova, aflat într-una din stranele mărginașe, apropiate ușii de la intrare:

- Ah, Doamne, ce nenorocire!

Capetele se întoarseră spre el, iar seimenii strânseră mânerele jungherelor în pumn, în vreme ce turcul își urmă vorba pe același glas pierit și tărăgănat, vorbind foarte rar:

- ... este prea iubit sultanului nostru și prea îndurătorului vostru stăpân și ocrotitor, care, în nemărginita

Material cu drept de autor

sa milostivire îi mulțumește pentru sârgul arătat întru ocrotirea bunăstării şi tihnei raialelor sale!

Pentru o clipă se făcu auzită în larga odaie o şuierată răsuflare de uşurare, ieşită deodată din toate piepturile, spre nedumerirea lui Osman, care nu bănuia fiorii de îngrijorare care copleşiseră o bună bucată de vreme mulțimea ascultătorilor. Ba căutătura sa nedumerită fu luată drept un semn de năuceală, încât paharnicul Hrizea, încă încredințat ca şi ceilalți de altfel – poate şi sub înrâurirea gătirilor prevăzătoare ale domnitorului –, că se țintea descăunarea acestuia, şi că solul nu a îndrăznit să-şi ducă îndatorirea până la capăt ca să nu-şi primejduiască viața, şopti cu milă:

- Sărmanul, ce-o să-l aştepte când s-o întoarce la Stambul... Dacă aici a scăpat cu viață, mă îndoiesc că acolo se va bucura de acelaşi noroc...

Totuşi Matei nu voia nici să întindă prea mult coarda, căci e drept că dorea să silească Înalta Poartă a fericirii să țină seamă de voința sa, arătându-i cuvenita cinste, dar nu țintea să ajungă şi la un harțag cu ea. Aşa încât primi firmanul ținând seamă de toate canoanele cuvenite, care dovedeau supunerea sa față de cuvântul înaltului padişah: îl sărută, îl duse la frunte, apoi, înmânându-l spre citire unui logofăt, ascultă dimpreună cu tot divanul cuprinsul hrisovului sculându-se în picioare. Cunoscător al firii sfetnicilor din înaltul serai, ştia că va învinge numai dacă dovedeşte mult simț al măsurii, împletind cu dibăcie dârzenia cu o vicleană şi părelnică cedare, îndrăzneala cu linguşeala, nechibzuința cu aurul sunător. Cu aceleaşi mijloace avea de gând să-l mânuiască şi pe imbrohorul pe care-l avea în față.

Urmă un taifas, nu cuviincios, ci de-a dreptul curtenitor pentru oaspete; nimeni nu rosti nimic supărător, nu se făcu vorbire de bănuieli zădărâtoare ori de vreo învinuire. Dar pe cât de prietenoasă părea sporovăiala, pe

Material cu drept de autor

atât era de nesinceră, căci şi de-o partea şi de cealaltă, în spatele paravanului de vorbe căutat curtenitoare şi cuviincioase se ascundeau ţeluri potrivnice, socotinţe reci, necruţătoare, judecăţi viclene, prefăcute şi înşelătoare. În vreme ce Matei vodă se străduia să citească în spusele părelnic oarecare ale lui Osman gândurile adevărate care-l însufleţeau, la rându-i acesta îl iscodea pe domnitor cu mare băgare de seamă, cu aceiaşi dorinţă. Totuşi de nici o parte nu se scăpă vreo vorbă ce-ar fi putut stânjeni sau jigni, singurul semn de nerăbdare, ascuns însă şi acesta cu grijă, veni din partea osmanlâului, care îşi trecea puţin sfruntător greutatea trupului de pe un picior pe celălalt, căci el singur era silit să stea în picioare în faţa treptelor scaunului domnesc, întrucât nu i se pusese la îndemână nici măcar un scăunel, lucru care, deşi ar fi fost împotriva datinii, i-ar fi făcut totuşi plăcere. Se făcea a uita că şi oştenii erau în aceeaşi situaţie, dar, după părerea sa, lucrul nu suferea asemănare, aceştia neridicându-se la înălţimea rangului său. Toţi ceilalţi, în frunte cu voievodul, şedeau tihniţi în stranele lor. Matei, însă, se prefăcea că nu bagă de seamă şi nu-i înţelege dorinţa nemărturisită, şi sporovăia mai departe cu el în chipul cel mai prietenos, de parcă n-ar fi fost mânat şi de nişte năzuinţe ascunse, nu tocmai binevoitoare. Dimpotrivă, ai fi jurat că din suflet i se revarsă o neţărmurită neprihănire.

Osman se arătă îngrijat cu deosebire în legătură cu sănătatea beiului, iscodindu-l din dorinţa de a-şi da seama cu adevărat care e starea sa. Desigur că se făţărea, ca să semene credinţa că ar pune întrebările cu îndurerată înţelegere, şi numai din dorinţa de a-i ura o grabnică îndreptare. Dar scormonelile sale nu erau nici pe departe nevinovate semne de milă şi de binevoitoare compătimire, ci ele erau parte, şi nu tocmai una neînsemnată, a îndatoririlor primite atât la Stambul cât şi la Silistra. La curtea împărătească se ţeseau de multă vreme tot soiul de vise măreţe pe seama pieirii

Material cu drept de autor

bătrânului stăpânitor al Munteniei, toate zădărnicite însă în chip jalnic de îndărătnica sa dăinuire întru vecie! Ori sfetnicii neînfricatului padişah doreau în sfârşit să dobândească nişte veşti sigure asupra stării principelui, şi aceasta dintr-o sorginte temeinic cunoscătoare, de aceea îi cerură imbrohorului să adune ştiri deslușite şi grăitoare, care să nu mai lase loc de nelămuriri. În sinea lor, nădăjduiau să li se aducă vestea că se simte nespus de rău, fiind pe sfârşite, lucru pe care solitorul Porții îl înțelesese din capul locului, dar care în această clipă nu părea să se adeverească în vreun fel. De altfel şi de la Silistra primise acelaşi îndemn, doar că de astă dată pentru a face vad de domnie oblăduitului paşei Siavuş.

În vreme ce mărturisea că se bucură de bunele semne de însănătoşire care se arată, Osman era mâhnit văzând tăria trupească a lui Matei vodă, cât şi dovezile de întremare, pentru care, cu voce tare, înălța mulțumiri proniei mărinimoase. Sărmanul, cu inima îndoită, se gândea cât de tare se vor supăra mai-marii săi pe el, când le va spulbera multele nădejdi pe care şi le puseseră în veştile pe care le va aduce. Iar dezamăgirea lor nu-l potopea decât cu ponoase, căci îl vor socoti pe el vinovat că beiului de Kara Iflak nu-i merge îndestul de rău. Dar nu era vorba numai de atâta. Chiar şi învoielile făcute cu paşa de Silistra îşi cam pierdeau temeinicia. Desigur că şi acesta aştepta nişte ştiri îmbucurătoare, iar ceea ce era silit să scoată la iveală năruia visele pe care şi le făcuseră împreună. Ori îl întrista gândul că Siavuş paşa va socoti că-i înşeală încrederea pe care şi-o pusese în el.

- Ce părere v-a făcut țara mea? îl întrebă la o vreme voievodul pe nepoftitul său oaspete.

- Frumoase şi rodnice se arată a fi ținuturile ce le stăpâniți. Grâul s-a înălțat până din sus de genunchi şi clocoteşte snaga în el, vestind un pârg bogat. Iar pajiştile

Material cu drept de autor

sunt pline de vite, care abia aşteaptă casapul... Mulțimea oilor m-a uimit. Însă după aceste laude trebuie să adaug şi întristătoarea privelişte din lungul şleahului cel mare ce duce în cetatea de scaun a Luminăției tale... Acele stârvuri ale duşmanilor care v-au stat împotrivă, a căror vedere înfioară şi poate îndepărta dragostea celor de sus, dar şi a celor de jos, față de domnia voastră.

- Aceia care spânzură acolo au primit ceea ce li se cuvenea pentru nedreapta şi stricătoarea încălcare a hotarelor noastre... Însă mă aflu cu totul nedumerit că se mai găsesc acolo şi că n-au fost încă scoborâți şi îngropați, stricând bucuria şi plăcerea minunatei călătorii pe care ați făcut-o întru nemăsurata noastră mulțumire. Cum, armaşe, încă n-ai dat poruncă să fie astrucați după legea şi obiceiurile lor?! Pe dată să faci bine şi să purcezi întru această faptă creştinească! zise voievodul, întorcând obrazul spre stranele boierilor.

Apoi reînturnându-şi privirea asupra lui Osman adăugi:

- Vă făgăduiesc că nu veți mai cunoaşte tulburare dinspre această parte! La întoarcerea acasă nu veți mai fi silit să înfruntați asemenea stihii... Ne pare rău de supărarea pe care v-am pricinuit-o dintr-o vinovată nebăgare de seamă!

Deşi turcul se îndoia că fioroasa privelişte i-ar fi fost înfățişată numai în urma unei nedorite greşeli, mulțumi pentru făgăduiala făcută şi se declară încântat de nemăsurata bunăvoință care i se arăta. Întrevederea se încheie în învăluirile unei desăvârşite înțelegeri şi prietenii, Matei legându-se a da osmanlâului tot ajutorul de care avea nevoie spre a-şi putea duce la împlinire cercetarea cu care fusese împovărat, iar acesta, la rându-i, îi mulțumi domnului de mai multe ori pentru grija părintească cu care-l înconjura.

Material cu drept de autor

După amiază, Osman fu căutat de Bunea Vâlcu Grădişteanu, noul vistiernic al ţării. I se înfăţişa ca să-i jertfească un bogat plocon, care să-l ajute să înţeleagă cât mai „nepărtinitor" şi mai „afund" dreptăţile şi nevoile trăitorilor din ţinuturile Kara Iflak-ului, cum îi ziceau otomanii tării, cât şi pe cele ale cârmuitorului ei. Credincios legământului făcut cu Siavuş paşa, după ce primi pungile de galbeni trimise de Matei Basarab, începu să-l iscodească pe dregător, spre a-i încerca tăria simţămintelor faţă de stăpânul său, în nădejdea că-l va putea ademeni să intre în slujba lui Radu Mihnea.

Bunea Vâlcu Grădişteanu, fără să înţeleagă pe deplin ce ţintea vorbitorul, pricepu că este ceva necurat la mijloc şi, prevăzător, se feri din calea ispitei. Se temea că este o nadă menită să-l pună la încercare. Acelaşi simţământ de îngrijorare îl îndemnă ca, în aceeaşi seară, să istorisească totul principelui. La drept vorbind nu prea avea de ce să-l învinovăţească pe osmanlâu, căci acesta, dându-şi la vreme seama că nu se poate întemeia pe el, schimbase vorba fără a mai înfăţişa cugetări pe deplin desluşite, ci doar însăilări prin care părea că bate câmpii. Singurul lucru de care se putea lega spre a-şi îndreptăţi izul unor nedesluşite bănuieli în temeiul cărora îşi îngăduia să-l tulbure pe domn de la treburi, era că străinul bălmăjise ceva destul de ciudat şi de încurcat, dând credinţa că ţinteşte totuşi încotrova, fără însă a putea ghici unde voia să ajungă. Era însă neîndoielnic că bâlbâielile sale nu erau lipsite de nişte dedesubturi nu tocmai curate. Care vor fi fost acestea însă nu se putea şti.

Voievodul îi ascultă răbdător lămuririle, dar se feri să-şi mărturisească gândurile pe care i le deşteptară cele auzite. Oricum din partea turcului se aştepta la orice. De altfel după întrevedere rămăsese cu credinţa că de bună seamă imbrohorul era purtătorul a două firmane, nu al unuia singur, urmând a-l scoate la vedere fie pe unul, fie pe

Material cu drept de autor

celălalt, după cum i-o vor îngădui împrejurările. Afară de teşchereaua de mulţumire care-i fusese înfăţişată, Matei se temea că solul purta asupra sa şi hrisovul de mazilire, dar, din pricina tocmelilor sale pline de prevedere, nu îndrăznise să-l arate, lucru pentru care, de bună seamă, primise cuvenita încuviinţare încă de la Stambul, unde fusese pesemne prevenit să fie foarte grijuliu, pentru a nu răscoli şi mai rău tulburările care nu păreau să fi luat cu totul sfârşit.

*

Realitatea era însă că Matei se întrecea cu închipuirea, privind lucrurile mult mai în negru decât se înfăţişau ele cu adevărat. Oricum, era însă greu de spus care erau îndrumările pe care Osman le primise înainte de plecare. Adevărul era că trebile se înfăţişau pentru el mult mai încurcate decât îşi închipuiau slujbaşii Înaltului Devlet. Înainte de a pleca de acasă fusese înştiinţat că vizirul trimisese un capugiu la Iaşi, cu firman de întărire şi caftan pentru a înnoi domnia lui Lupu, căci la Stambul se ştia că stările din Moldova fuseseră aduse în bună rânduială, reintrând pe făgaşul lor firesc şi că tulburările au luat sfârşit. Ajuns la Dârstor, Osman avu o primă surpriză; îi fu dat să afle că lucrurile nu stăteau chiar aşa. E drept că Vasile vodă ajunsese din nou în scaunul său de la Iaşi, cum se aflase în serai, numai că răzvrătitul Gheorghe Ştefan îşi strânsese ceva oaste şi se aşezase pe undeva la hotarul de miazăzi dinspre Kara Bogdan[45], gătind de aici o năvală asupra potrivnicului. Deci opus celor care i se spuseseră, răzvrătirea era departe de a se fi sfârşit, ci era încă în toi.

În acea clipă lui Osman nu îi era deloc limpede unde se găsea la urma-urmelor zurbagiul logofăt, care pricinuise împărăţiei atâta bătaie de cap. Nu-şi putea da seama dacă se

[45] Moldova.

Material cu drept de autor

mai adăpostea dincoace, în Kara Iflak, sau trecuse dincolo, în Kara Bogdan. Iar dacă păşise hotarul, se ridica întrebarea dacă nu cumva în țara megieşă nu reîncepuseră luptele.

Pe de altă parte trebuia să afle dacă craiul ardelean nu se băgase deja sau dacă nu cumva se pregătea să se vâre pentru a doua oară în întreaga amestecătură, spre a-l ajuta pe boierul răzvrătitor. Din Târgovişte nu era tocmai uşor ca să-şi dea seama dacă oastea acestuia se alăturase sau nu logofătului. Socotea de a lui datorie să desluşească adevărul şi, cunoscând ce se petrecea cu adevărat, să vestească neîntârziat atât la Înalta Poartă, cât şi pe beilerbeiului de la Silistra, cu care se învoise, încheind de curând o înțelegere tainică.

De asemenea îngrijorătoare i se părea şi împrejurarea că vel spătarul Diicu se găsea din nou în tabără la Râmna, de unde, cu doar câteva luni în urmă, îşi începuse primul iureş asupra Moldovei. Cum, cam tot pe acolo, părea să fi ajuns şi acel viclean Gheorghe Ştefan, împreunarea asta dădea de bănuit. Pare-se că rostul munteanului în acel loc nu era tocmai curat, îşi zicea pe drept cuvânt Osman. E adevărat că sfetnicii lui Matei vodă se străduiseră să-l liniştească şi să-i adoarmă temerile, lămurindu-i că spătarul plecase într-acolo numai pentru a preîntâmpina întinderea războiului din Moldova în jos de hotare, mutarea acestuia în Ungrovlahia fiind cu putință, dacă nu i se punea straşnică stavilă. Dovada care îndreptățea asemenea temeri o închipuiau însăşi luptele petrecute cu vreo lună în urmă.

Tot ei trudiră să-l încredințeze că Gheorghe Ştefan nu se afla dimpreună cu Diicu, logofătul fiind, hăt, trecut de ceva vreme în Moldova, găsindu-se în acea clipă şezător la ocina sa de la Răcăciuni din dumbrava Siretului de din jos. Marele spătar muntenesc, stăruiau ei, nu era trimis de domn ca să stea de reazăm răzvrătitului, ci doar ca să apere hotarul dinspre această parte. Despre venirea vreunui ajutor din

Material cu drept de autor

Ardeal se arătară necunoscători, dar nu credeau în el şi, la urma-urmei, nu era treaba lor ce anume hotăra craiul. În frunte cu principele, toți cei cu care ajunse a vorbi chezăşuiau că Ungrovlahia nu se va amesteca în noul război din Moldova, care se ițea în zare.

Cum Osman nu ştia cât adevăr şi câtă minciună se ascunde în lămuririle curtenilor, socoti de a sa datorie să desluşească el însuşi, la fața locului, ce se întâmplă, osebind, odată pentru totdeauna, cele născocite de cele neplăsmuite. Dar pentru aceasta nu-i stătea la îndemână decât un singur mijloc, acela de a se duce la Râmna şi de acolo, fiind în miezul celor care se petreceau, să vadă nemijlocit în ce stare ajunseră amestecăturile care se făceau.

Drept care, după câteva zile de odihnă, o porni cu însoțitorii spre Gherghița, pe drumul Focşanilor, pentru a ajunge la Râmna. Ca să treacă dincolo, în Kara Bogdan, nu socotea nimerit, ştiind că pentru îndrumarea trebilor de acolo fusese trimis la Iaşi un alt slujbaş al Măritului Devlet din Țarigrad şi nu voia să se bage în treburile fârtatului său.

Deîndată după plecarea sa, Vasile din Corcova se înfățişă valvârtej la Curte, cerând domnului o grabnică întrevedere. Gâfâind, îi istorisi că unul din dintre dârstorenii lui Siavuş, după ce a bătut aproape toate cârciumile mai deocheate din cetate, după ce a răscolit toate gunoaiele şi cotloanele dintre dărâmăturile care adăpostesc scursura târgului, adică toți cerşetorii şi toți borfaşii, a căzut la învoială, dintr-o pricină oarecare, neştiută dar foarte ciudată, cu un cuțitar cunoscut lumii cu porecla de Costică Chiorul, o namilă de om, fire crâncenă şi fioroasă, temută în toate mahalalele. Pentru ce s-or fi tocmit, nu-şi putea închipui, dar acest staroste de hoți şi ucigaşi a plecat din Târgovişte în aceiaşi zi cu otomanii şi-a luat, asemenea lor, tot drumul către Moldova! Se putea bănui ceva necurat la mijloc, deşi era peste putință de a spune despre ce ar fi vorba… Domnul

Material cu drept de autor

intră dintr-o dată la griji. Oare cine trebuia să cadă jertfă acelui Costică Chiorul, regele mahalalelor, de care auzea acum pentru întâiaşi oară?

- Armaşe, să trimiți pe dată un stol de călăraşi, care să-i vegheze îndeaproape pe turci. Chipurile ca să-i ocrotim de primejdii. Dacă osmanlâii nu vor voi să-i primească, socotindu-se iscodiți, le spuneți că este porunca mea, căci, în urma ultimului război, în păduri s-au încuibat nenumărate cete de tâlhari dintre oştenii cazaci şi moldoveni ce-au scăpat numai cu sufletul de pe câmpul de bătaie, dar n-au ajuns să se întoarne în țara lor, cât şi dintre cei pribegiți din oastea noastră. Toate pâlcurile de răufăcători sunt înarmate şi peste măsură de primejdioase şi nu vrem să fim certați de la împărăție că n-am purtat grijă îndestulă prețioasei vieți a celuia împuternicit să ne cerceteze. Îți şcoleşti oamenii ca să nu-i scape din ochi pe otomani, să sârguiască a descoperi ce gânduri îi mai frământă şi să-i împiedice să mai uneltească. Şi zi de zi îmi înfățişezi tot ceea ce afli de la şi despre ei. O a doua ceată o repezi pe urmele acelui Costică Chioru, şi, chiar de-ar fi să răscoleşti toată țara, râpă cu râpă, tufiş cu tufiş, mi-l aduci cetluit aici şi apoi îmi găteşti un sol, şi încă unul din cei mai repezi pe care-i ai, să ducă o scrisoare nepotului nostru la Râmna!

Matei vodă se temea că ucigaşul ar fi fost tocmit, la porunca sfetnicilor înaltului serai, pentru a lua zilele spătarului Diicu, lovind astfel pe ocolite în el, lăsându-l din nou fără urmaş... „Pesemne turcii gândesc că nu mai are rost să mă mazilească, căci oricum n-o să mai trăiesc mult şi scaunul se sloboade chiar fără a se mai strădui în vreun fel. Dar pesemne se tem de Diicu, care e tânăr şi de care n-o să poată scăpa aşa uşor, încât au pus la cale să-l omoare înainte de a deveni o stavilă în calea planuirilor lor. Numai de-ar sosi cartea mea de prevenire la vreme, înaintea ucigaşilor..." Parcă anume ca să răspundă îngrijorării

Material cu drept de autor

domnului, dar şi ca să-şi arate credința şi râvna deosebită, Vasile din Corcova împlini poruncile în mai puțin de un ceas.

Trupul de călăraşi îl ajunse pe Osman cam la jumătatea drumului dintre Gherghița şi Buzău. Imbrohorul călătorise alene şi fără griji, dar auzind călăreții care veneau vijelios din urmă se sperie. Îşi dădu însă seama că n-ar putea să scape de urmăritori cu fuga, aşa că, din porunca sa, cei câțiva osmanlâi de ajutor se orânduiră în juru-i întru apărare, dacă se va dovedi trebuitor să facă față unei înfruntări. Când însă află despre ce este vorba, turcul se înfurie şi începu să țipe:

- Vreți să-mi îngrădiți libertatea de a cerceta pricina întru care am fost însărcinat de însuşi preaînaltul padişah! Ce faceți voi acum aduce cu îndrăzneala de a mă lua prins! Vă voi pârî înaltului serai pentru silniciile şi batjocurile pe care vi le îngăduiți față de mine!

Zadarnice însă toate urletele de împotrivire. Trebui până la urmă să se lase păgubaş, împăcându-se cu soarta. Pe iuzbaşa, care cârmuia trâmba de oşteni munteni nu-l putu îndupleca întru nimic, acesta mărginindu-se a-i făgădui că nu-i va tulbura în nici un fel cercetarea; se va mulțumi doar să-l apere de răufăcători, şi numai luminăția sa, şi nimeni altul, va hotărî încotro vrea să meargă, cu cine vrea să stea de vorbă, pe cine va voi a iscodi.

După alte două zile de mers alene, ajunseră în sfârşit în tabăra de la Râmna, fără nici un fel de peripeții. Vremea era călduroasă şi însorită, drumurile frumoase şi umbrite de streaşina răcoroasă a pădurilor. Diicu, care primise deja înştiințarea lui Matei vodă, se împresurase de o numeroasă strajă, încât nimeni n-ar mai fi putut răzbi la el fără învoirea sa. Pe rând, câte un stol de zece paici, închipuiau neîntrerupt un cerc în jurul său, închizând drumul oricui ar fi voit să se apropie. Nici măcar noaptea, în cort, nu se despărțea de

Material cu drept de autor

aceşti apărători, care şedeau până dimineața pe băncuțe lângă patul său, cu mâna pe lance.

Osman, văzând atâta spaimă, nu se mai simți atât de zădărât de călăraşii ce-i căzuseră pe cap, zicându-şi în gând, de astă dată m-ai îngăduitor: „O fi ştiut el ceva, bătrânul! Şi eu care credeam că vrea doar să mă sâcâie, punându-mă sub pază, ca să nu mai pot face nimic!"

La drept vorbind nu avu ce cusur să găsească vel spătarului, neamestecul oştii sale ieşind în afară de orice bănuială, ea stând doar la pândă, fără să fi trecut cu un pas peste Milcov; nu încăpea nici o îndoială că nu făcea decât să apere hotarul, fără a năzui să năvălească dincolo. Chiar şi pentru un orb ar fi fost limpede acest lucru!

Într-altă zi Osmanul hotărî să cerceteze îndeaproape toate împrejurimile, să nu fie cumva ascunse pe undeva alte ordii, şi anume unele gătite în ascuns pentru o năvală, socotind că cei adunați în tabără se putea să fie puşi doar de ochii săi acolo, prefăcându-se a fi paşnici spre a-i adormi bănuielile şi neîncrederea. Nu întâlni în preumblarea sa decât sate liniştite, cu viață tihnită, abia reaşezate în temeiurile lor, după pârjolul războiului abia trecut.

Nu îndrăzni să treacă spre Focşani, bănuind că dincolo, din pricina dihoniei dintre logofăt şi voievod, umblă în jaf şi pustiire numeroase bulucuri de oşteni din cele două tabere, cât şi mulțime de țărani, care, văzând slăbirea cârmuirii, se grăbiseră să se slujească de prilej spre a se răzvrăti. Nu avea rost să se primejduiască, căci şi unii şi ceilalți îl puteau lua drept neprieten. Trimise în schimb pentru iscodeală la moşia de la Răcăciuni, unde se zicea că ar hălădui Gheorghe Ştefan, un însoțitor de-al său, împresurat de apărătorii de cuviință, care-l aveau de călăuză pe vtori spătarul Radu Ştirbei Izvoranu. Chipurile, singura menire a omului, de altfel de tot nevinovată, era aceea de a-i

Material cu drept de autor

duce jupânului mustrările padişahului pentru reaua vătămare ce aducea împărăției.

A doua zi cei plecați în solie la logofăt se şi reînturnară, însoțiți de o deputăție de boieri moldoveni. Aceştia, pe lângă o aprigă plângere împotriva silniciilor arvanitului Vasile vodă, mai aduceau şi un frumos plocon, care aprinse sclipiri în ochii imbrohorului. Bănetul îl ispitea, dar nu le putea mulțumi deschis jălbaşilor, căci ştia că împărăția înclina înspre partea domnitorului legiuit şi nu a uzurpatorului, dar ca să nu pară că îşi nesocoteşte îndatoririle ce-i reveneau în schimbul darului, îi sfătui pe închinători să mulțumească Dumnezeului lor că au izbutit să-i trezească mila, încât să-i lase să se întoarne la ai lor cu capetele pe umeri, deşi altceva li s-ar fi cuvenit după poruncile ce le avea, nefiind vorba de nici un fel de iertare!

- Numai eu ştiu ce voi pătimi din pricina păcătosului meu suflet milos! se căină el amarnic, privind cu drag galbenii care licăreau auriu în pungile lor, anume desfăcute la gură ca să-l înduplece.

Apoi Osman stătu mai îndelung de vorbă cu Radu Ştirbei Izvoranu şi cu turcul trimis la scormonit pe la Răcăciuni. Află astfel că vel logofătul a strâns o oaste deloc de neluat în seamă şi a primit şi ajutor crăiesc, pe un anume Toma Basta, căpitan din secuime, cu nişte trupuri de cătane ardeleneşti. Ba, fostul voievod s-ar fi lăudat că aşteaptă pe deasupra şi pe Ioan Boroş, om de mare încredere al lui Rakoczi, care între timp, după plecarea lor, va fi şi sosit poate. De altfel craiul s-ar găsi foarte aproape de hotar, în cetatea zisă a Feldioarei, de unde e şi el gata a da o mână de ajutor.

I se întocmi apoi un răboj cu cei veniți să se închine uzurpatorului şi i se istorisiră zvonurile legate de plănuirile viitoarelor bătălii care se puneau la cale.

Material cu drept de autor

Imbrohorul asculta cu tot mai mare băgare de seamă spusele vtori spătarului, căci chipul cum îşi închega lămuririle dezvăluia o fire nepărtinitoare şi măsurată, cât şi un ochi peste măsură de ascuțit, căruia îi scăpau puține. Ba felul cum împărțea cuvintele de prețuire ori zeflemeaua față de cei despre care vorbea, dădea de înțeles că nu este un înfocat sprijinitor al cârmuirii şi nici al marelui spătar. Poate că ar fi simțitor la ispitele plănuirilor urzite la Dârstor, în înțelegere cu Siavuş paşa, gândi Osman. Prevăzător, pas cu pas, solul făcu unele mărturisiri lui Izvoranu nu de dragul adevărului ori pentru a-şi uşura sufletul, ci pentru a-l trage de limbă. Ademenit de spusele în dodii ale lui Osman, tânărul slujbaş învederă că a auzit de Radu Mihnea, iubit de turci, ba mărturisi că, după ştiința sa, se găsesc chiar boieri care s-au învoit să lupte pentru folosul pribeagului. Tăinuiră îndelung şi pe şoptite între patru ochi. Osman arătă că doreşte să se sfătuiască şi cu ceilalți boieri înțelepți, de care îi vorbise, iar Izvoranu făgădui să-i înştiințeze asupra dorinței sale printr-o carte, el urmând a-i întâlni la Târgovişte.

Călătoria, la început părelnic searbădă şi poate chiar puțin cam lehămetitoare prin încetineala curgerii, se dovedea neaşteptat de rodnică, şi încă în două chipuri; nu numai că în sfârşit găsise oamenii de care avea nevoie, dar îşi rotunjise îmbucurător şi avutul. „Ghiaurii ăştia vlahi sunt mult mai bogați decât îi credem noi!" îşi zise el, plin de nădejdea unor alte „micuțe plocoane" de acelaşi soi, din care primise deja atât la Râmna cât şi la Târgovişte.

Deşi, la drept vorbind, îşi isprăvise îndatoririle în tabăra lui Diicu, fu silit să-şi amâne plecarea, căci sosiră noi veşti din Moldova şi se vedea silit să le aştepte întărirea, pentru a fi sigur că nu sunt doar zvonuri lipsite de temei. Dacă erau adevărate, lucrurile se cam încurcau în bună măsură, dar el, ca fire plecată a vedea în toate un sfârşit

Material cu drept de autor

fericit, nădăjduia şi de astă dată că necazurile vor pieri de la sine. În legătură cu Gheorghe Ştefan nu-şi făcea griji deosebite. Logofătul trecuse, e drept, în Kara Bogdan, cum numeau otomanii Moldova, dar pesemne se speriase el însuşi de ceea ce făptuise, căci de spaimă rămase înțepenit la ocina sa strămoşească din josul Siretului. Adevărul era că nu se punea în mişcare, nu de teamă, cum îşi spunea Osman spre a se linişti, ci pentru că nădăjduia să mai primească ajutoare noi şi mai puternice din Ardeal. Iar pe deasupra mai aştepta să se adune şi oamenii de strânsură din Țara de Jos, cum i se zicea la acea vreme părții de miază zi a Moldovei, în care se găsea el aşezat în acea clipă.

Întrucât un trup de oaste crăiesc, condus de Thomas Basa, trăsese deja la Răcăciuni, după cum fusese înştiințat, iar Gheorghe Ştefan tot nu cutezase s-o pornească din loc, turcul socoti că vede în această şovăială o întărire a credinței sale că logofătul, care o făcuse pe grozavul trecând în țara sa, crăpa acum de frică pentru ceea ce-l aştepta.

Iscoadele îi aduseseră ştiri îmbucurătoare şi de la Iaşi. Voievodul legiuit al Moldovei, acel ghiaur numit Vasile vodă Lupu, care se bucura de mărinimia preamăritului padişah, care abia împlinise unsprezece ani, primise din înaltul serai, după cât se părea, caftan şi firman de întărire în domnie prin prealuminatul cadir-aga, agă al vistieriei împărăteşti. De altfel un mărunțiş din şiragul întregii poveşti nu era lipsit de haz. Din prea multă râvnă, stăpânirea Țarigrădenă cumpărată de Lupu, îi trimise acestuia nu un caftan de domnie, cum era firesc să se întâmple cu astfel de prilejuri, ci nu mai puțin de trei caftane, lucru nemaiauzit până atunci!

Lupu, aflând de sosirea la Galați a înaltului său oaspete, îl întâmpinase cu mare şi strălucit alai din jos de cetatea sa de scaun. După ce-şi împlini îndatoririle, trimisul se înturnase grăbit la Stambul, dar lăsase în urmă un

Material cu drept de autor

capugiu, care să stea alături de domn, ca să-l îndrume şi să-l ocrotească. Aflând ştirile, Osman socoti că şi necazurile lui Vasile vodă sunt ca şi desluşite. De altfel moldoveanul, pentru a face față potrivnicului, ceruse ajutoare ostăşeşti şi din răsărit, de la cazaci şi tătari. Dacă ultimii întârziară a da un răspuns, după cum umblau zvonurile, zaporojenii trimiseră ceva ajutor, dar ginerele Măriei sale, acel zănatic Timuş Hnielnițki, care pricinuise înfrângerea de la Finta, nu venise dimpreună cu pogheazul, ceea ce putea îndruma spre o mai bună înțelegere cu polcovnicii cârmuitori.

Nu lipsiseră însă şi unele veşti proaste. Astfel se spunea că luptătorii înainte-mergători ai lui Gheorghe Ştefan s-ar fi ciocnit în apropierea satului Faraoni, la un loc râpos zis Valea Seacă, mai în sus pe Siret, cu orheienii lui Vasile vodă şi ieşiseră învingători. Cu izbânda aceasta s-ar fi zis că începea cel de-al doilea iureş asupra Iaşului, căci logofătul părea hotărât să-şi părăsească până la urmă ocina de la Răcăciuni, ca să se îndreptase spre Bacău, în vreme ce înainte-mergătorii săi i-o luaseră cu mult înainte. Oricum, prea mulți sorți nu părea a avea, căci se zvonea că domnul legiuit primise ajutor de la cuscrul de peste Nistru…

Ascultând tot noianul de noutăți sosite de dincolo de hotar, Osman socoti că a aflat îndeajuns ca să poată fi liniştit de mersul viitorului şi cuprins de un simțământ de uşurare se întorsese la Târgovişte.

La înapoiere drumul fu mult mai plăcut decât la venire, mai ales din cauză că neaşteptatele împliniri de care se bucurase, îl făcură pe Osman mai încrezător şi mai înclinat să vadă totul în culori luminoase. Întru-un cuvânt începea să fie mulțumit de sine! Alaiul mergea agale, iar călătorii poposeau des, ca să poată mânca nu numai pe îndestulate, ci mai ales pe îndelete! Preumblarea îi duse până aproape de costişa dinspre Prahova, şi, ajunşi aici, se traseră la umbra unui minunat zăvoi, iar după ce se ospătară,

Material cu drept de autor

se aşezară pentru hodina de după prânz pe un petic de iarbă grasă şi plină de miresme amețitoare, la clipocitul prietenos al râului, apărați de arşița acelui soare de început al lunii lui cuptor, de arinişul proaspăt al dumbrăvii, care foşnea pe strunele frunzişurilor sale, isonul unei liniştitoare balade bătrâneşti, sub atingerea abia simțită a unei dulci adieri. Oamenii erau cuprinşi de-o fericită toropeală în culcuşurile lor de umbră şi răcoare. Caii se traseră şi ei la adăpostul verdeții şi-şi alungau, rar şi alene, muştele cu bătăi lehămetisite ale cozii. În liniştea aceea de susure molcome şi foşnete blânde, plesniturile cozilor lor nu se mlădiau pe domolul răsunet al clipelor de picoteală, alungând cumva simțământul de singurătate.

Deodată, trosnind, rămurişurile tresăriră frământate de un vuiet lărmuitor, iar tihnita pace se frânse pe neaşteptate. Călătorii nu se treziră bine din amorțeală, când o matahală cât un urs, cu părul vâlvoi şi cu ochiul drept acoperit cu o năframă, a cărei culoare de început nu se mai putea ghici de multa-i nespălare, țâşni din tufe şi din două salturi fu în mijlocul lor. Cu o mişcare fulgerătoare smuci din teaca de la cingătoare un cuțit cu tăişul prelung şi se aplecă asupra lui Osman, care-l privea înlemnit pe năvălitor. Totul se petrecuse atât de repede, încât osmanlâul nu se putuse încă dezmeteci!

Zăpăceala ținu numai o clipă, şi călăraşii săriră în picioare. Înainte ca zdrahonul să poată coborî brațul asupra jertfei sale, o spadă îl lovi peste încheietură, despicând-o. Sângele țâşni şuvoi înspre imbrohor, împroşcându-l până şi în albul ochilor. Hainele-i, de culoarea laptelui, erau numai şiroaie de sânge, care la căldură începu să se închege, prinzând luciu. Mâna retezată din os şi agățată doar în piele şi vine, atârna nefiresc în josul brațului rămas întins. Cuțitul lunecase dintre degete şi căzu fără vlagă pe pieptul lui

Material cu drept de autor

Osman, întins pe iarbă; acesta nu cutezase încă să se mişte încă din loc.

Deşi rănită, namila nu se dădu prinsă, căutându-şi scăparea în desiş. Deşi mai numeroşi, călăraşii nu izbuteau s-o dovedească. În vreme ce toţi tăbărâseră asupra străinului, unul dintre dârstoreni, gândindu-se că în învălmăşeală nimeni nu va băga de seamă, se apropie de Osman şi prefăcându-se că vrea să-l ajute, luă de jos, din iarbă, cuţitul năvălitorului. Dar numai în cea dintâi clipă imbrohorul îşi închipui că omul vrea să-l arunce într-o parte, căci în a doua văzu îngrozit tăişul coborând fulgerător asupră-i. Între timp starea de înmărmurire trecuse, iar Osman îşi recăpătase îndemnarea şi iuţimea mişcărilor, încât întâmpină lovitura cu braţul, oprind-o. Până să-şi smulgă pumnalul din teacă întru apărare, unul dintre paicii însoţitori din straja sa de la Stambul, care se afla alături şi tocmai privea spre el, înţelegând primejdia în care se afla stăpânul, îi sări în ajutor şi dintr-o singură pălitură îl înjunghie pe străjerul lui Siavuş pe la spate. Sângerând spornic, dârstoreanul se prăvăli în braţele lui Osman, care, întins pe iarbă, se mai pipăia la cingătoare în căutarea jungherului.

Între timp şi zdrahonul fusese ţintuit locului şi cetluit, iar călăraşii îl lăsară întins pe iarbă, întorcându-se îngrijoraţi spre Osman, care, e drept că se ridicase în picioare, dar era plin de sângele acelora care săriseră asupră-i. Cum oştenii lui Matei vodă nu apucaseră să vadă cele petrecute câteva clipe mai devreme, nu-şi dădură seama că sângele nu e a-l turcului, ci al celor doi inşi care năvăliseră asupră-i şi cu deosebire al dârstoreanului lui Siavuş paşa. Prin urmare se îngrijorară, crezându-l rănit pe cel care le era dat în grijă, nebăgare de seamă pentru care desigur că domnul îi va certa cu destulă asprime!

Ceilalţi trei dârstoreni, către care nimeni nu mai privea, stăteau mai de-o parte şi se sfătuiau pe şoptite.

Material cu drept de autor

Fârtatul lor – singurul care se dăduse de gol – nu mai putea vorbi. Deci devenise nevătămător. În schimb Costică Chiorul îi cunoştea şi mai ales le ştia rostul, căci ei îl năimiseră şi putea dezvălui pricina pentru care fusese tocmit, scoţând la iveală întregul adevăr. Slujindu-se de împrejurarea că lumea se adunase cerc în jurul lui Osman, se strecurară pe furiş spre prins…

Un urlet înfiorător îi făcu pe toţi să se întoarcă îngroziţi spre locul unde fusese părăsit nemernicul care le tulburase hodina.

- V-am răzbunat, mărite! tunară victorios, dinspre acea parte, dârstorenii.

Respingătoarea matahală, neomenească parcă prin mărimea ei, se zbătea pe iarbă, chircindu-se, în timp ce un iatagan înfipt adânc în pieptu-i, îşi legăna mânerul în părţi.

- De ce l-ai ucis, nemernicule?! sări iuzbaşa de călăraşi la dârstoreanul care făcuse fapta.

Acesta bâigui ceva, iar cineva traduse:

- Zice că prinsul a vrut să fugă… Izbutise să-şi deznoade legăturile.

Dintr-o aruncătură de ochi asupra leşului, care mai zvâcnea încă, iuzbaşa băgă de seamă că legăturile erau neatinse. Era vădit că la mijloc era o minciună grosolană.

- Cum să fugă, nenorocit mincinos, de vreme ce era legat fedeleş?!

Osman sări în ajutorul ucigaşului, încercând să-i ia apărarea.

- Poate că nu putea să fugă, cum ziceţi, ci doar i s-o fi părut bietului bărbat, aşa, de spaimă. Se mai întâmplă, dar asta nu are însemnătate, căci mişelul a găsit ce-a căutat, hotărî el în legătură cu uriaşul care-şi dădea duhul horcăind.

- Desigur că sfetnicii paşei de Silistra, adăugi imbrohorul, au vrut să răzbune ocara ce mi s-a adus, precum chiar ei zic şi totodată au voit să răzbune primejdia care m-a

Material cu drept de autor

amenințat. Trebuie să-i înțelegem! încheie el, făcând-o pe îngăduitorul, deşi, în temeiul şiragului celor petrecute mai devreme, începu să se îndoiască în fundul sufletului de adevăratele şi bunele simțăminte ale slugilor puse în slujba sa de preamăritul Siavuş paşa. Ghicea că, în spatele întâmplărilor abia încheiate, stătea o întreagă împletitură de uneltiri peste măsură de încurcată, ale căror dedesubturi încă nu le putea desluşi şi pricepe. Dar i se păru mai prevăzător ca, deocamdată cel puțin, să nu zgândărească lucrurile, să se prefacă a fi prost şi a nu fi înțeles nimic din ceea ce i se înfățişase ochilor, pentru ca nu care cumva să pricinuiască scoaterea la iveală a unor adevăruri care să-i supere în vreun fel pe oblăduitorii săi. Era mai înțelept ca, până una-alta, să se lase păgubaş de a iscodi tâlcul celor petrecute. Drept care abătu voroava către altceva:

- Nu-mi pot lămuri de ce a sărit şi Ibrahim asupra mea, urmă el după câteva clipe de tăcere gânditoare. Oare ce-o fi fost în capul lui?

- Credem că era învoit cu moldovenii! se grăbi să-şi dea cu părerea unul dintre dârstoreni, care, simțindu-se cumva înfrățit cu răposatul fârtat, se credea dator de a da o desluşire. Ai văzut bine şi luminăția ta că boierii logofătului Ştefan n-au fost mulțumiți cu răspunsul cu care i-ai miluit şi pesemne că au năzuit să se răzbune... I-am văzut noi tăinuind îndelung dimpreună cu Ibrahim al nostru, dar de unde să ştim relele pe care le puneau la cale?!

Lui Osman nu-i prea venea să creadă întreaga poveste, dar cum nu putea găsi altă lămurire, o luă de bună pe aceasta, ca să nu fie silit să scormonească mai în afund întreaga poveste şi să descopere cine ştie ce.

- Dar ăsta tot moldovean să fie? arătă el spre leşul lui Costică Chiorul.

O parte dintre călăraşi, în frunte cu iuzbaşa, fiind târgovişteni, îl recunoscuseră pe dată pe cel ucis, cu atât mai

Material cu drept de autor

mult, cu cât armăşia le atrăsese luarea aminte asupră-i. Totuşi socotiră mai potrivit să treacă sub tăcere cele pe care le ştiau. Adeverindu-se că ucigaşul era venit chiar din cetatea de scaun a țării, se puteau naşte mulțime de bănuieli şi de învinuiri pe seama muntenilor. Dar tăcând, puteau întări credința că străinul venea de dincolo de Milcov, punând în seama moldovenilor toată vina.

Dârstorenii, pentru a scăpa cu fața curată, se slujiră de această tăinuire şi se grăbiră să dea de înțeles că de bună seamă mortul trebuia să fi fost în slujba lui Ştefan vodă, care, ziceau ei, era de bună seamă supărat din pricina cercetării ce o făceau, temându-se că imbrohorul ar putea ajunge la unele încheieri, care să nu-i fie tocmai prielnice. De altfel fostul logofăt era tuturor bine cunoscut ca mare şi foarte îndemânatic sforar, în starea de a născoci cele mai năucitoare urzeli.

Iuzbaşa nu fu prea încântat de această întorsătură a învinuirilor împotriva lui Gheorghe Ştefan, pentru că socotea că acesta, ca înfrățit al lui Matei vodă, trebuia întrucâtva cruțat. De aceea oşteanul se strădui să dovedească că la fel de bine răposatul putea să fi fost şi în slujba lui Vasile Lupu. Cum Osman ridică a mirare din sprâncene la asemenea vorbe, lefegiul, pentru a-şi îndreptăți părerea, trebui să născocească în grabă o lămurire care să poată fi cât de cât luată în seamă:

- Păi Vasile vodă Lupu putea dori să întărâte pe prea strălucitul padişah şi pe înțelepții sfetnici ai Măriei Sale, aţâțându-i împotriva vrăjmaşilor săi. Între aceştia se numără bineînțeles şi preaslăvitul domn Matei vodă. Ori dacă înălțimea ta era ucisă aici la noi, vina i-ar fi picat în seamă voievodului nostru, care putea fi bănuit de răzvrătire împotriva Înaltei Porți a fericirii, deşi, precum se vede, Luminăția sa era cu totul nevinovat, de vreme ce noi,

Material cu drept de autor

slujitorii săi prea-umili, v-am apărat viața, mântuind prețioasa voastră ființă.

Străduindu-se să întoarcă astfel înțelesul celor întâmplate, fără voie, munteanul făcea şi jocul dârstorenilor, acoperindu-le fățărnicia şi urzelile.

Reîntâlnindu-se câteva zile mai târziu cu principele, Osman, care-şi schimbase cu totul părerile legate de călăraşii însoțitori – şi nu mai vedea în ei nişte dulăi puşi să-i încătuşeze libertatea, ci nişte apărători plini de bunăvoință –, nu conteni cu mulțumirile pentru grija pe care Matei vodă i-o arătase cu nețărmurită mărinimie. Dacă n-ar fi fost straja pusă la îndemâna sa de înălțatul domn, spuse el, astăzi n-ar mai fi fost decât un leş!

Matei abia putu scăpa de stăruințele sale, care la o vreme deveniseră de-a dreptul înăbuşitoare. Dar în vălmăşagul înfocatelor sale avânturi de veşnică recunoştință, Osman avu grijă să strecoare şi rugămintea de a i se îngădui – pentru ca să-şi poată socoti îndatoririle pe deplin împlinite –, să stea de vorbă cu boierii de felurite ranguri, fie ei înalți dregători sau sărmani mazili, chemați de el sau care vor veni din voia lor, ca să nu poată fi vinuit că cercetarea i-ar fi nedeplină sau părtinitoare. Îl încredință pe principe că n-are a se teme, căci după cum a văzut până acum, toți supuşii sunt peste măsură de mulțumiți de stăpânirea sa şi n-au de ce se jelui. Dar, deşi ştie dinainte ce răspunsuri încântătoare va primi, deşi îşi dă seama că sârgul îi e zadarnic şi netrebuitor, deşi îl lehămetiseşte o treabă vădit lipsită de rost şi peste măsură de istovitoare, cel puțin de ochii lumii este silit să o facă. Ba poate chiar e folositor să n-o lase de-o parte, căci, istorisind cele aflate, avea temei pentru a aduce laude Măriei Sale în fața măritului vizir. Dar la drept vorbind, la adăpostul închipuitei cercetări a părerilor obştii, Osman, avea de gând să se întâlnească, fără a de bănuit, cu boierii de care-i vorbise Radu Ştirbei Izvoranu, ducând

Material cu drept de autor

astfel la capăt planul făurit cu câtăva vreme în urmă la Dârstor, dimpreună cu Siavuş paşa.

Întâlnirile avură într-adevăr loc. La ele nu luară însă parte toți uneltitorii, dar şi aceia care se învoiră a veni, o făcură abia după o lungă şovăială. Întrevederile se desfăşurară cam toate după acelaşi calapod. Osman, discutând cu fiecare dintre oaspeți, dori mai întâi să cunoască starea de cuget a boierimii. De altfel răspunsurile primite erau destul de apropiate între ele.

Stroe Leurdeanu, alungat de ceva vreme din slujba de mare vistier, înfățişă poate în chipul cel mai grăitor nemulțumirea care frământa țara, deşi se sluji de cuvinte peste măsură de prevăzătoare, lăsând prin aceasta credința că nu scoate vreo vină cuiva, ci că e cu totul nepărtinitor.

- Din pricina stării de teamă, iscată mai ales de pe urma răzmeriței seimenilor şi dărăbanilor, care ne-a făcut să stăm săptămâni la rând cu sufletul la gură, dar şi din aceea a îndoielilor pentru ziua de mâine, care în chip firesc te copleşesc în fața unui domnitor despre care te aştepți în fiece dimineață să auzi că şi-a dat duhul, boierimea e afund tulburată, arătă Stroe Leurdeanu, luând drept gândire de obşte simțămintele sale. Vă rog să mă credeți că moartea principelui a ajuns să fie dorită în taină chiar şi de cei mai buni şi mai credincioşi sfetnici, ca să se termine odată cu frica şi neliniştea care ne căznesc față cu cele sortite să ne lovească cât de curând. Vie asupră-ne un război, vie o răzvrătire, vie chiar potopul, numai să isprăvească odată, să nu mai trăim încrâncenați de înfrigurarea îngrozitoarei aşteptări, v-ar zice toți, dacă ar cuteza să mărturisească ceea ce gândesc! încheie el.

Mano, vechi vrăjmaş al lui Matei, care cunoştea judecățile de acest gen, dar i se păreau mult prea blânde, în revărsarea nemăsuratei sale duşmănii, merse mult mai departe cu învinuirile:

Material cu drept de autor

- Luminate paşă, spuse el, folosind anume cuvântul de paşă ca să-l măgulească, căci asemenea rang se dăruia numai vizirilor şi beilerbeilor împărăteşti, iar un biet imbrohor – fruntaş al grăjdarilor, pe potriva unui comis de la noi –, nici în visele sale cele mai înfierbântate nu putea năzui la el. Luminate paşă, boierii văd obişnuit lucrurile în culori mult prea luminoase şi le împresoară cu tot soiul de dulcegării, în loc să înfăţişeze răspicat răul care zace în ele. Ei se mărginesc a vorbi doar de nesiguranţa zilei de mâine, din pricina primejdiei de a muri voievodul; mare pagubă! Adevărul este însă cu totul altul.

El, care îl ura din adâncul sufletului pe Matei, se grăbi să adauge, spre a îndrepta, chipurile, lucrurile:

- Nimeni nu-l iubeşte pe mârşavul agă Matei!

Apoi se dezlănţui împotrivă-i cu o pornire plină de rea-voinţă, adunată de un sfert de veac în ascunzişurile cugetului.

- Tuturor le este silnic şi crud. Ia în derâdere tot ce e sfânt! Vrea să aducă pe capul nostru cârmuirea papistăşească, cu obiceiele ei rele. De boierime îşi bate de-a dreptul joc. Degeaba eşti de neam străvechi, degeaba ai fala unei spiţe de renume... N-ai văzut chiar strălucirea ta, o tu mărite Osman paşa, cum te-a întâmpinat şi pe tine dintru început?! Cine a mai cutezat să-ţi împodobească drumul venirii cu leşuri duhnitoare, cine a mai îndrăznit să bage oaste în divan, spre a te face să te pierzi cu firea atât domnia ta, cât şi măriţii veliţi? Bieţii dregători au ajuns să-i fie nişte prinşi neputincioşi în faţă-i, au devenit simple jucării în mâna sa!

Boierul Mano ar mai fi spus multe ca să-şi descarce sufletul îmbibat de răscolitoare simţăminte de vrăjmăşie, înăbuşite de peste douăzeci de ani, dar fu silit să se întrerupă, căci se îneca de furie. Odinioară slujise cu credinţă lui Leon vodă, iar când Matei ajunse domn, trebui

Material cu drept de autor

să se ascundă prin străinătăţuri, spre a se feri de răzbunarea sa. De năpastă însă nu putu scăpa, căci ocinile îi fură toate luate. Potrivnic înrăit al voievodului, încercase să-l sape pe la toate curţile Evropei şi pe la toţi împuterniciţii lor de la Ţarigrad. În cele din urmă, ostenit de zădărnicia străduinţelor sale, mai ales că între timp şi îmbătrânise şi-l lăsaseră puterile, ceruse îngăduinţa de a se reînturna în ţară şi o primi după o lungă aşteptare, odată cu un hrisov de iertare, care însă nu era nici pe departe pe potriva unei hotărâri de aşezare a sa în deplinele drepturi de dinainte. Deşi anii trecuseră cu duiumul, pornirea sa aprigă nu scăzuse, ura nu se domolise, veninul nu-i secase, ci dimpotrivă, asemenea şerpilor, odată cu vârsta, parcă tăria acestuia sporise.

Tuturor, Osman le răspunse prin acelaşi mănunchi de vorbe, gătite dinainte, pe care îl folosea cu uşoare potriveli de la unul la altul, ca să fie pe potriva firii celuia cu care stătea la taclale. Astfel pentru a-i răspunde lui jupân Mano şopti, suspinând alintător:

- Vă înţeleg supărarea, dar măritul împărat şi nici noi, sfetnicii săi de credinţă, din păcate nu vă putem ajuta întru nimic. Totul stă în puterea voastră...

Era un vădit îndemn la răzvrătire. Apoi, oftând încă odată din rărunchi, imbrohorul încheie plin de întristare şi faţă de el, ca faţă de toţi ceilalţi:

- Îl ştim vinovat faţă de voi, boierii, şi nu este mai puţin vinovat faţă de noi. Văd că vă prigoneşte, vă nedreptăţeşte...

Doar că de astă dată vocea îi era parcă mai duioasă ca de obicei, căci i se umpluse inima de dulceaţă când auzise cât de frumos suna rangul de „paşă", adăugit numelui său.

- Ne răpeşte averile, se plânse mai departe Mano, care, cu aproape un sfert de veac în urmă, fusese pe drept

Material cu drept de autor

cuvânt lovit de asemenea osândă, sub semnul vinii de hainie şi răzvrătire împotriva domniei!

Se grăbi să-i dea dreptate şi lui Mano – ca de altfel şi celorlalți boieri, în pornirea cărora împotriva stăpânirii socotea că poate avea încredere –, îmbărbătându-l totodată:

- De bună seamă le ştim pe toate. Dar trebuie să înțelegeți că noi n-avem ce-i face. Pentru păstrarea păcii în ținuturile dinspre această parte a împărăției trebuie să-l răbdăm. Dar dacă noi nu vă putem dărui vreun ajutor, nu înseamnă să vă lăsați în voia sorții. Dezlegarea stă în mâinile voastre! De ce nu vă răsculați împotrivă-i, ca să-l alungați din scaun?! Nici mai d-aproape, de la Silistra, şi nici de la Stambul, nu vă va osândi nimeni pentru asta!

- O, nu, slăvite paşă, o răzvrătire nu este cu putință... Matei, aşa bătrân şi nevolnic cum se vede, mai este de temut. Cine ar îndrăzni să i se împotrivească deschis?! De altfel după cele pătimite săptămânile trecute în urma ridicării lefegiilor, boierimea nu mai priveşte o zaveră cu ochi buni, chiar dacă ar cârmui-o chiar ea. Mi-e teamă că gloata nu s-ar mulțumi numai cu plecarea domnului, ci, în pizma ei împotriva celor avuți, nu s-ar da de-o parte ca să aducă atingere stăpânirilor noastre. O urzeală tainică, pornită de lumea subțire, e însă altceva... Ea ar putea găsi înțelegere, căci se lucrează în ascuns, în linişte, fără a întărâta şi înfierbânta primejdioasa prostime...

- Ai dreptate boierule, aşa ceva este chiar mai nimerit... De ce nu vă gândiți, spre pildă, ca să-l otrăviți? Moartea unui moşneag de peste şaptezeci de ani – şi încă bolnav pe deasupra – n-ar bate de fel la ochi. Cine s-ar îndoi că pristăvirea n-ar fi cât se poate de firească?! De altfel şi pe noi ne aduce la disperare puterea sa de dăinuire, care depăşeşte orice fel hotare ale obişnuitului! Puteți fi liniştiți dinspre partea noastră; noi vom face totul ca să nu se scormonească lucrurile, iar adevărul să moară odată cu

Material cu drept de autor

beiul... De altfel a fost o ființă destul de stânjenitoare pentru împărăție şi de aceea avem temei îndeajuns ca să nu-l plângem. Drept care puteți fi siguri că nu vom dori să-i aflăm pe cei care ne-au scăpat de el, decât cel mult pentru a-i răsplăti!

- Vom încerca să-ți urmăm povața, mărite Osman paşa! făgădui Radu Fărcăşanu cu prilejul unei voroveli asemănătoare, la fel de tainică precum aceea avută cu mazilul Mano.

De altfel şi el, se folosea în spuse de acelaşi gâdilător rang de paşă adăugit numelui, căci simțise că prin mijlocirea sa poate întărâta mândria turcului, câştigându-l de partea sa.

- Boierimea este încă destul de speriată de zavera seimenilor şi nemulțumită că nemerniciile petrecute n-au fost osândite cu destulă asprime. Din această pricină îmi place să cred că se socoteşte primejduită şi va deveni foarte înțelegătoare față de nişte uneltitori; ba sunt încredințat că în ascuns le va sta de reazem şi-i va ocroti, sârguind a-i feri de ochii cârmuirii. Sub haina nepărtinirii şi a neamestecului, ne va înlesni pregătirile şi va acoperi semnele care ne-ar da de gol...

Osman se dovedea nu numai peste măsură de norocos, scăpând cu viață din capcana care i se întinsese, ci şi mult mai şiret decât îşi închipuise Siavuş paşa, de vreme ce Matei vodă nu-i dibui perfidul joc pe care-l începuse, în ciuda agerimii sale de toți ştiută, cât şi a mulțimii de iscoade de care se slujea, avându-le risipite peste tot.

Turcul plecă după câteva zile de la Curtea Domnească târgovişteană, înturnându-se acasă, încântat că făptuise tot ceea ce îşi pusese în gând. Pentru a nu trezi bănuieli cu mulțimea semnelor de nemăsurată mulțumire de sine, vădite pentru toți, înaintea pornirii la drum, se grăbi să le răstălmăcească în fața marelui sfat al țării şi a lui Matei

Material cu drept de autor

vodă, în aşa fel încât să pară cât se poate de fireşti şi neprihănite:

- Mă bucur, prea luminate bei, că cercetarea mea a adeverit multa dreptate a Măriei Tale. Victoria de la Finta nu a făcut decât să încoroneze cu o cunună pe deplin cuvenită, o faptă pe cât de întemeiată, pe atât de frumoasă. Judecata mărinimoasă a lui Alah, prielnică ţie, putem zice că s-a făptuit aice! Rămâne doar ca Alah – şi-al vostru Dumnezeu – să te ţie şi pe mai departe sub îndurătorul său scut ocrotitor şi să-ţi dea putere şi sănătate ca să înfrunţi şi viitoarele talazuri, pe care viaţa necruţătoare ţi le va arunca în piept.

Apoi încheie cu nişte cuvinte cu îndoit înţeles, care, părelnic binevoitoare, ascundeau la drept vorbind cele mai întunecate şi mai duşmănoase urări:

- Să ai parte de toată bunătatea şi fericirea pe care ţi-o doresc eu în această clipă minunată!

Era prima vorbă de închinare făcută din toată inima, şi, deşi mulţi din adunare îi bănuiră înţelesul ascuns, nimeni nu-i putea reproşa osmanlâului, nici făţărnicia, nici reaua-voinţă.

Întorcându-se la Silistra, Osman, deşi venea cu veşti din cele mai bune, avu surpriza de a fi întâmpinat cu multă răceală, ba chiar cu ceva dispreţ. Era nedumerit, căci, cu toate bănuielile sale legate de gândurile răuvoitoare ale beglerbeiului, socotea totuşi că se bucura în mai multă bunăvoinţă din parte-i. Însă Siavuş paşa abia de îl primi câteva clipe, într-o întrevedere atât de scurtă, încât Osman nici măcar nu avu răgazul de a-i povesti tot ceea ce apucase să împlinească. Ba izbânzile de care făcea vorbire parcă îl zădărâră pe paşă, iar acesta plecă peste măsură de zorit, vădit supărat, zicând că îl cheamă alte treburi mult mai grabnice, care nu-i lasă vreme de pierdut.

Material cu drept de autor

Osman nu avea de unde şti că poticneala ucigaşilor săi necăjise peste măsură pe Siavuş paşa, care nu se putea resemna lesne după greşul dat de oamenii săi. Bănuise imbrohorul că în spatele încercării lui Ibrahim şi a lui Costică Chiorul de a-i veni de hac stau nişte pricini mai ascunse şi nu pofta de răzbunare a lui Vasile Lupu, sau a potrivnicului acestuia, nemernicul logofăt Ştefan. Dar dacă pe Matei Basarab ar fi fost mai plecat să-l creadă amestecat în întreaga poveste, pe Siavuş parcă l-ar fi scos totuşi din pricină, îndepărtându-se, fără să-şi dea seama, de adevăr... Dar schimbarea chipului de a-l privi al beglerbeiului gazdă îi ridica multe semne de întrebare, la care parcă n-ar fi voit să-şi răspundă, căci se temea că, până la urmă, încheierile la care ar ajunge, ar fi din cele mai neaşteptate şi mai năucitoare. Oricum, purtarea lui Siavuş îl copleşi afund, căci venea împotriva nădejdilor sale tainice de a fi părtaş plănuirilor de mărire, uneltite la ducere dimpreună cu paşa. Faţă cu noile împrejurări, starea sufletească i se schimbă cu totul, mulţumirea care-i muiase fiinţa la plecarea din Târgovişte începând să se topească, precum nămeţii la adierea primăverii.

Înciudat de această primire rău-voitoare, se înfăţişă şi lui Radu Mihnea, spre a-i împărtăşi şi lui aţâţările aruncate printre boieri, în nădejdea de a dobândi cel puţin din parte-i ceva recunoştinţă şi mulţumiri. Beizadeaua de pripas îl primi pe dată, foarte doritoare de a afla ştiri proaspete. Singur pribeagul se arătă cu adevărat bucuros de venirea imbrohorului şi atras de desluşirile sale, lucru care îi făcu osebită plăcere lui Osman şi tocmai din această pricină, ajuns la Stambul, îi va lua apărarea, în măsura în care îi va fi cu putinţă.

Ca urmare, înfăţişându-se marelui vizir, arătă acestuia că nu este trebuitor să trimită oaste de pedeapsă în Muntenia, domnitorul fiind bătrân şi cu un picior în groapă,

Material cu drept de autor

iar cât de curând lucrurile se vor desluşi de la sine. O năvală ar fi pricinuit cheltuieli prea mari, fără să aducă vreun câştig osebit, ci, dimpotrivă, ar putea întărâta cugetele, iscând o pornire împotriva împărăției, ceea ce ar clătina tăria stăpânirii şi asta tocmai la hotarul atât de nesigur al Evropei potrivnice... Nădăjduia că oprind amestecul nemijlocit al seraiului, abătându-i luarea aminte în altă parte, va înlesni înfăptuirea urzelilor plănuite la Dârstor. Dacă se pornea vreun iureş din porunca sultanului, de bună seamă altul, iar nu Mihnea, ar fi fost cel aridicat în scaun. Oricum, tot ce sârguia acum, nu făcea cu gândul la plata deja primită, ci visând la cea viitoare, de care nu se îndoia că va veni cât de curând.

Zvonul spuselor imbrohorului se răspândi repede între cei cărora le păsa de soarta Ungrovlahiei. Printre aceştia se număra bineînțeles şi capuchehaia voievodului din Muntenia. Plin de bucurie, slujbaşul vesti lui Matei vodă cele aflate, lăudând cu deosebire bunăvoința pe care Osman o arătase cârmuirii din Kara Iflak, prin stăruința cu care se împotrivea amestecului Înaltei Porți dincolo de Dunăre. Principele se aşteptase să i se arate prielnic, căci, la drept vorbind îl plătise cu destulă mărinimie, dar nu-şi închipuise că se va zbate pentru împlinirea dorințelor sale cu atâta înfocare, şi-i păru rău că-l crezuse pe turc mult mai perfid decât se dovedea a fi cu adevărat. La urma-urmei se despăgubise pe deplin şi în chipul cel mai cinstit pentru ceea ce primise!

Îmbărbătați de îndemnurile imbrohorului, uneltitorii munteni fură cuprinşi de zor. Cum se întâlneau pe undeva doi-trei dintre ei, nu mai pridideau să vorbească despre altceva, decât că trebuie musai, fără nici o întârziere, să înceapă ceva. Totuşi lipsind o plănuire desluşită a ceea ce ar trebui să făptuiască, frământarea lor se risipea în pustiu, până ce vel paharnicul Hrizea din Bogdănei hotărî să ia

Material cu drept de autor

taurul de coarne şi-i adună pe toți într-o după amiază la el acasă. „Ce este de făcut?" era întrebarea în jurul căreia se învârteau toate cumpănirile lor.

- Cel mai înțelept ar fi să urmăm povața turcului. Otrava este mijlocul cel mai curat de a scăpa de moşneag, căci mânuirea ei, dacă se face cu înțelepciune, nu lasă nici un fel de urme şi nu va isca bănuieli...

- Eu, unul, nu-mă pot lega că voi găsi calea de a i-o turna în cupă! Prea mulți ochi sunt de fiece dată pe mine! încercă Hrizea să-şi stăvilească fârtații, încă înainte de a i se rosti numele, căci era încredințat că lui îi vor cere să ducă lucrurile la capăt, întrucât, ca paharnic, era socotit singurul în măsură să împlinească asemenea trebuşoară. Dar i se părea lipsit de noimă ca tocmai el să fie silit să-şi primejduiască pielea.

Însă prin tăgada sa pripită, făcută înainte ca vreunul dintre ortaci să cuteze a-l lua de-a dreptul, paharnicul nu-şi abătu ortacii spre căutarea unor alte căi de a-şi împlini voia, ci mai degrabă îi stârni, căci dacă aceştia, până atunci vorbiseră pe ocolite, văzând că s-a pus degetul pe rană, se porniră cu toții cu gura asupră-i.

- Se poate să ne trădezi tocmai domnia ta?!

- La urma-urmei e o nimica toată, dacă ne gândim la dregătoria pe care o ai!

- Ce rost ar avea să-ți fie frică, căci e o joacă de copil. Otrava poate fi pusă într-un ghiul al cărui căpăcel se poate deschide nevăzut pe marginea pocalului, imediat după ce-ai luat credința!

- Acum e clipa potrivită, cât Diicu este plecat din cetatea de scaun, chipurile, spre a ne păzi dinspre încurcăturile ce-ar putea veni din Moldova. Dacă se întoarce, totul este zădărnicit! Deci trebuie să ne grăbim!

În lungul răstimp al stăruințelor pe lângă marele paharnic, Mihu Brătăşanu, fiul lui Ghinea biv vel vistiernic

Material cu drept de autor

şi ginere al lui Socol Cornăţeanu, stătea îmbufnat de-o parte şi părea că ar coace ceva. Într-adevăr era supărat pentru că cinstea de a fi izvodit gândul otrăvirii era pus pe seama acelui turc trecător pe meleagurile Munteniei, uitându-se că, primul care, cu peste o lună în urmă, cu puţin înainte de a muri, închipuise o asemenea iscusită plănuire, era tatăl său! Atunci îşi râseră de el şi de cugetarea sa, pe care o socotiseră năstruşnică şi ne la locul ei, deşi fusese grozavă, cum se dovedea în acea clipă. Acum că erau siliţi să se întoarcă la ea, o făceau tot jignind amintirea părintelui său, căruia i se tăgăduiau meritele şi mai ales ascuţimea pătrunderii cugetului! După o vreme de îmbufnare, nu mai răbdă sporovăiala celorlalţi. Drept care, nemaiţinând seamă că amestecul său pica prost, abătând fârtaţii de la iureşul pe care-l dezlănţuiseră asupra paharnicului spre a-l îndupleca, răbufni plin de oţărâre şi fără nici o legătură cu ceea ce tocmai se spunea:

- Nici voi şi nici Osman al vostru n-aţi fost primii care v-aţi gândit la otrăvire! Tatăl meu a fost acela, dar atunci voi v-aţi bătut joc de el! Asta n-o să v-o pot ierta vreodată! Ei bine, în amintirea lui, pentru că l-aţi nedreptăţit odinioară şi-o faceţi din nou în astă clipă în loc să vă închinaţi în faţa înţelepciunii sale, eu unul n-o să vă ajut!

- Ei, cumnate, sări Cârstea Cornăţeanu, grăbit să pună capăt întreruperii voroavei lor, pe care o zădărnicea. Ce rost are să te superi taman acum?! Înţelege şi tu că atunci împrejurările erau cu totul altele.

- Împrejurări, neîmprejurări, adevărul este că l-aţi batjocorit pe taică-meu, care, precum se vede, avea, sărmanul, dreptate, fie-i ţărâna uşoară!

- Ei, şi acuşi ce vrei să facem? Iaca recunoaştem c-am greşit şi hai s-o lăsăm baltă, că doar n-o să ne împotmolim tocmai dintr-un mărunţiş ca acesta! Suntem oameni în toată firea, ce Dumnezeu! făcu în chip de

Material cu drept de autor

împăcare Stroe Leurdeanu, nădăjduind că astfel poate reînturna mesenii la năvala pornită asupra paharnicului spre a-l îndupleca să făgăduiască făptuirea otrăvirii.

Lui Mihu însă i se păru că ceilalți prea micesc şi rostul părintelui său, cât şi supărarea care-l încerca, încât în loc să se simtă mulțumit de spusele potolitoare ale lui Leurdeanu, care la urma-urmei îi dădeau dreptate, ba chiar lăsa să se înțeleagă că le-ar părerea rău a celor din jur, mârâi din nou:

- Ei, dacă mi-o ziceți în asemenea chip, nu pot să simt decât şi mai atins ca înainte!

Jupân Mano, om la cel puțin şaizeci de ani, cu barbă țepoasă şi chica vâlvoi, îşi pierdu de tot răbdarea, văzându-se întrerupt de la frământările sale, care erau şi ale celorlalți, de nişte mofturi copilăreşti ale unui mucos, cum îl socotea el pe feciorul fostului vistier. După îndărătnicia paharnicului, alt zgâmboi băgat între ei, oameni în toată firea, nu mai avea poftă să înghită şi nazurile lui Mihu. Supărat se îndreptă de spate, rezemându-se de spătarul înalt al jilțului şi se întoarse gata să-l repeadă neiertător pe vorbitor. Dar cu o clipă înainte de a-i răbufni furia pe buze, o mână îi atinse umărul, făcându-l să întoarcă iute capul, iar pornirea i se curmă. Tainic, Leurdeanu se aplecă spre urechea sa şi-i şopti:

- Nu-l repezi, căci altfel trezeşti catârul din el! E foarte încăpățânat şi îndărătnic! Mai bine să-l luăm cu binişorul, căci în acest chip terminăm mai repede gâlceava pe care a pricinuit-o! E destul de prost ca să se lase amăgit cu vorbe duioase şi atingătoare!

Cu părintească dulceață, Stroe Leurdeanu, fostul mare vistiernic, prins de Matei că fura din banii dați în a sa păstrare, se alătură lui Mihu şi-l împăcă, vorbindu-i puțin mai îndelung la ureche.

Trecând peste clipele de impas iscate, în urma liniştirii lui Mihu, mesenii se putură reîntoarce la năvala

Material cu drept de autor

asupra lui Hrizea. Paharnicul însă le veni în întâmpinare cu o plănuire născocită în răstimpul cât fusese lăsat în pace şi avusese vreme să cugete:

- Cel mai nimerit ca să ne slujească este Maćko, bărbierul Curții. El poate otrăvi rănile fără ca nimeni să bage de seamă şi fără a stârni bănuieli.

- Cum crezi că ai să-l poți îndupleca pe el, de vreme ce nici domnia ta, care eşti de-al nostru, nu vrei să te învoieşti, se împotrivi neîncrezător Mano.

- N-o să-l convingem noi, ci vel armaşul Vasile.

Mesenii rămaseră înmărmuriți. Un sfat mai lipsit de noimă nici că se putea.

- Crezi tu că slugoiul acela, încuiat şi pătimaş, o să vrea să vină de hac stăpânului căruia îi linge mâna ca un câine credincios?! Eşti cu desăvârşire smintit! Tocmai de un om ca armaşul vrei să te foloseşti, care hăituieşte vinovați şi nevinovați pentru cele mai mărunte cârcoteli scăpate împotriva cârmuirii? Pe el vrei să-l rogi să-i poruncească leahului să presare prafuri ucigătoare pe rănile moşneagului?!

- Nu vă aprindeți, râse cu subînțeles Hrizea. O să ne slujească fără să ştie. Şi, de bună seamă nu el, ci noi îi vom spune leahului cele de cuviință.

Ceilalți se întoarseră mirați spre el.

- Maćko are doi feciori, amândoi cam bețivi, clonțoşi şi gâlcevitori. Slujesc dimpreună cu tatăl lor în steagurile de leşi. Ori atunci cu zurbaua oştimii, credeți că ei vor fi stat de-o parte, rămânând spăsiți pe acasă? Oare să fi fost ei mai breji decât scursura asta de lefegii care ne stă pe cap?! Mă îndoiesc. Dar oricum, de-au fost sau nu să jefuiască namestiile boiereşti, doi sau trei martori, ca să-i dovedim vinovați, găsim noi, fie că au fost cuminți sau nu. Iar matale clucere Cârstea, vei putea face ca, atunci când armăşia va porni cercetare prin ograda lor, să apară prin vreo poiată din

Material cu drept de autor

bătătură nişte lucruri care să pară furate de la părintele domniei tale, în răstimpul acelei năprasnice săptămâni. Sunt încredințat că dacă vei căuta, vei găsi nişte slugi istețe care să le tupileze în aşa fel încât să dea oamenii lui Vasile, vel armaşul, de ele. Iar pentru a le descoperi, vei face plângere împotriva feciorilor la armăşie. Având martorii şi dovezile pregătite, flăcăii nu mai au scăpare. Odată fiii aruncați în temniță, puteți fi siguri că tatăl va deveni destul de înțelegător... Care părinte nu face totul pentru odraslele sale?! Depinde numai de îndemnarea noastră ca să-l facem să joace cum îi vom cânta, făgăduindu-i în schimb slobozirea progeniturilor.

Gândul, care la început li se păruse lipsit de orice noimă, fu repede îmbrățişată de toți cei aflați de față. De altfel mesenii se dovedeau peste măsură de grăbiți să-şi împlinească vajnica plănuire înainte de întoarcerea lui Diicu Buicescu, venirea căruia le-ar fi stânjenit, dacă nu chiar le-ar fi zădărnicit, urzelile.

Vasile din Corcova, la rându-i foarte dornic să-şi dovedească destoinicia, primind pâra lui Cârstea Cornățeanu, se puse de îndată şi fără cruțare în mişcare, aşa încât nu trecură nici două zile, că fii lui Maćko zăceau zăvorâți în fundul temnițelor armăşeşti. Cu o iuțime de neînchipuit, maşinăria aşezămintelor stăpânirii începu să se învârtească, trăgându-i şi strivindu-i între roțile ei pe cei din stirpea lui Maćko.

Tatăl, ajuns în culmea disperării, bătu pe la toate uşile, cerşind, cu lacrimi în ochi, mila. Cum el însuşi nu era tocmai sigur de neprihănirea băieților săi, ştiindu-i cam zurbagii, celor care-i deschideau, le vorbea de ei cu şovăială şi teamă, ca omul care se simte apăsat de păcate. De altfel din această pricină nici nu-şi putea convinge ascultătorii de nevinovăția odoarelor sale.

Material cu drept de autor

- Doamne, şi tocmai acum, când ajunsesem la oarecare stare, ca întâiul bărbier al Curții, îmi fac feciorii una ca asta! se jelui Maćko soației sale. Oricum, slujba pe care am dobândit-o nu e ceva de neluat în seamă! Nu e chiar de colo! Ce năpastă! Şi pică pe capul nostru tocmai când socoteam că în sfârşit ne-am ajuns! Totul o să se ducă de râpă! Ce-o să zică Luminăția sa, dacă află că cei din spița mea s-au dat cu răzvrătiții? Cum o să mai aibă încredere să-şi dea viața pe mâna mea?! Numai de nu i-ar ajunge ceva la ureche, că poate izbutim să-i scăpăm pe băieți.

Şi în vreme ce Maćko se perpelea în căutarea unei izbăviri, iar femeia îşi frângea mâinile, plângând amarnic, îi căută un argat al biv vel vistiernicului Stroe Leurdeanu, rugându-l pe bărbier să treacă pe la casa stăpânului său, care are trebuință de ceva ajutor, simțindu-se cam rău. Din cele spuse de slugă, Maćko bănui că i se cere găsirea unui leac la vreo suferință de-a boierului şi făgădui, fără tragere de inimă, că va veni pe dată, deşi gândul nu-i stătea la molimele altora, ci la necazurile sale.

Totuşi, după ce se cugetă puțin, socoti că ar putea să-l roage pe fostul vistier – pe care de altfel îl şi cunoştea din vedere – ca să-şi folosească legăturile din lumea înaltă întru ajutorarea feciorilor săi, aşa că îşi luă cu obidă desaga de piele în care ținea câtva ulcele cu felurite alifii, nişte cleşti şi nişte cuțite şi-o porni la drum. Nu-l găsi însă pe velit în pat, cum se aşteptase, ci acesta lâncezea la umbra răcoroasă a unui chioşc din grădină, bând, împreună cu jupânul Mano, licori înmiresmate, ținute la gheață în beci.

Maćko fu poftit să guste şi el dintr-o ulcică, dar, cum stătea ca pe ghimpi şi se simțea totodată stânjenit să stea laolaltă cu slăvita gazdă şi măritul ei oaspete, nu îndrăzni să primească cinstirea care i se făcea, dezvinuindu-se că nu i-ar fi sete. Rămânând smerit în picioare, nu încercă să afle pricina pentru care fusese chemat, ci se grăbi să aducă

Material cu drept de autor

vorba, după obiceiul pe care şi-l făcuse în ultimele zile, de feciorii săi, la a căror mântuire năzuia. Negăsind altă cale de a deschide vorba despre ei, arătă că se grăbeşte, căci are mare supărare pe acasă cu băieții. Deci rugă să i se spună cu ce le putea fi de folos. Boierii însă nu se arătară deloc zoriți şi începură să-l descoase pe îndelete asupra necazurilor de care taman se plângea.

În sufletul bărbierului se deşteptă pe dată o nouă nădejde. Dacă era ascultat de niscai domni aşa mari, i se puteau deschide nişte uşi prin care să se reverse asupră-i mântuirea. De aceea, prefăcându-se că le istoriseşte totul numai pentru a-şi uşura sufletul, se lăsă aţâţat cu bună ştiinţă de întrebările boierilor şi se apucă să înşiruie cu de-a fir a păr tot ce ştia, sau îşi închipuia că ştie, în ţâţâiturile de căinare ale celor doi ascultători, care păreau a afla acum pentru întâiaşi oară de necazurile care-l căzneau. În clipa când Maćko, într-o nefericită – pentru el – ieşire de sinceritate, mărturisi că se teme că fii săi ar putea fi cu adevărat vinovați, Leurdeanu nu-şi putu stăpâni un gând fugar: „Dacă însuşi tatăl începe să se îndoiască, înseamnă că lucrătura noastră este fără de cusur! Suntem vrednici de toate laudele!"

Fostul vel vistiernic, ridicându-se în capul oaselor, îl întrebă mieros pe bărbier, părelnic dintr-o nețărmurită milă, împletită cu gingaşă bunăvoință:

- Cred că-ți dai seama că pe degeaba nimeni nu s-ar apuca să mişte vreun deget pentru tine şi odraslele tale nepricopsite. De aceea cred că nu ți se pare nefiresc dacă te întreb ce poți da aceluia care s-ar învoi să-ți facă binele pe care-l cerşeşti?

- Am izbutit să strâng aproape o sută de aspri! se avântă plin de nădejdi bărbierul.

Ţâţâitul disprețuitor din buze al celuilalt îi înfioră pielea, ca atingerea cu un ciob rece de gheață.

Material cu drept de autor

- Prea puțin... Cum crezi că un divanit, căruia îi trec prin mână mii şi zeci de mii de galbeni, se va mulțumi cu o nimica toată... Doar n-o să-şi pună obrazul pentru atâta!!

- Zău, aş da tot ce am... Dacă vând casa şi ceva pământ ce-l mai stăpânesc, şi cu ce mai împrumut de pe la neamurile neveste-mi, aş aduna la vreo sută cincizeci, poate chiar o sută optzeci de galbeni!

Leurdeanu, lăsându-se moale pe sofa, râse de măruntele-i socoteli ca de-o spusă năroadă, lipsită de orice judecată temeinică, spre desperarea bărbierului, căruia aproape că-i dădeau lacrimile.

- Aş da tot, dar mai mult n-am! Mi-aş da şi viața, numai să-mi văd băieții liberi!

- Viața?! întrebă dintr-o dată fostul vistiernic, de parcă ar fi fost trezit din moleşeala de care era cuprins. Pentru asta s-ar putea să-ți găsesc client...

Maćko tresări de parcă ar fi fost lovit cu leuca şi se uită țintă la jupân Stroe Leurdeanu. Oare îl ascultase şi-l căinase numai în bătaie de joc, se întrebă el. Cugetarea din urmă era doar o glumă neagră şi nelalocul ei, ori închipuia o vorbă serioasă?! Se cutremură punându-şi această întrebare, căci el aruncase vorba cu jertfirea vieții sale la întâmplare, ca pe o zicere obişnuită în vorbirea de toate zilele, care zugrăvea doar starea de disperare ce-l stăpânea, fără a da cuvintelor chiar tâlcul lor nestrămutat. Oricum, în clipa în care scăpase cugetarea, nu-şi închipuise că cineva ar fi râvnitor de a-i cumpăra viața, dorindu-i prin aceasta moartea... La ce i-ar fi putut folosi?! Tăcu descumpănit şi stânjenit.

- Mi se pare că te-ai răzgândit! îl zgândări din nou Leurdeanu.

- Nu... Dar, la drept vorbind, nu înțeleg... bâigui încurcat leahul. Nu văd ce folos ar trage oarecine, dacă eu mi-aş pierde viața!

Material cu drept de autor

- Ei, n-o lua chiar aşa... Eu cunosc pe cineva care ar fi bucuros dacă i s-ar dărui suflarea unuia dintre betegii ajunşi pe mâna dumitale... Dar asta înseamnă să-ți primejduieşti propria viață... De aceea spuneam că ți-aş putea găsi client pentru ea... Bineînțeles că nimeni nu voieşte să mori, căci oricum n-ar trage nici un folos... Ți se cere doar să ai îndrăzneala de a te încumeta...

- De care bolind al meu e vorba? gâfâi bărbierul, răvăşit de o neagră presimțire.

În ultima vreme avusese un singur bolnav mai de seamă, care era vrednic de a fi luat în seamă. Iar acesta era însuşi domnul țării...

- Ți-l vom arăta, însă numai după ce te vei învoi cu asemenea gând, şopti Leurdeanu iz negustoresc în glas.

- Nu pot... Nu ştiu... Nu cred... Trebuie să mă mai gândesc... îşi bâigui Maćko şovăiala.

Dintr-o dată bărbierul îşi aduse aminte că în urmă cu vreo lună fusese chemat la patul de suferință al lui Socol Cornățeanu, rănit de ascuțişurile unei pietre ce-i fusese aruncată în rădvan. Bolindul, a cărui vătămătură nu era de fel îngrijorătoare, îi vorbise încă de atunci de otrăvirea rănilor lui Matei vodă, făgăduindu-i bună răsplată, care-i îngăduia să se reîntoarne în țara lui de baştină cu bani îndestui ca să trăiască – şi el, şi feciorii săi –, fericiți până la adânci bătrâneți. Socol pierise, dar după cum se vedea plănuirile dăinuiau... Şi desigur că în spatele lor se găseau nişte domni foarte mari, mai însemnați decât răposatul care se dusese. Nici nu îndrăznea să-şi închipuie cine ar putea fi aceştia.

Vocea lui Leurdeanu îl smulse din şiragul amintirilor care-l copleşeau:

- Gândeşte-te până mâine, până poimâine, până când vei voi! Dar zăbava să nu fie prea lungă, căci s-ar putea ca acela plecat ca să-ți fie de ajutor, să se răzgândească... De

Material cu drept de autor

altfel bănuiesc că-ți dai seama că dacă te învoieşti, te vei alege şi cu un câştig mai mare decât toată agoniseala pe care voiai mai adineauri s-o pui la bătaie... Cred că nu mai este nevoie să-şi spun că, dacă vei istorisi cui nu se cuvine ceva din ceea ce ai auzit aici, ne pierzi pe toți trei, căci cel plecat să te ajute este mult prea puternic şi prea însemnat ca să ne ierte dacă îl trădăm, sau dacă greşim în vreun fel față de el! Ne-am trezi cu toții cu un jungher în spate, fără să se afle vreodată cine l-a mânuit.

Maćko plecă îngrozit şi buimăcit. Toată ziua umblă ca beat. Însuşi Matei vodă, în timp ce-i schimba plasturii, îi băgă de seamă tulburarea şi-l întrebă plin de bunăvoință ce i s-a întâmplat. Omul, care nu-i putea împărtăşi adevărul, dădu din colț în colț şi încropi la repezeală o poveste cum că încă de cu seară n-ar fi putut ațipi o clipă, pricină din care îl cam durea capul.

După zbuciumul unei nopți nesfârşite, după ce luase grămadă de hotărâri pe care le preschimbase de tot atât de multe ori, se înfățişă din nou biv vel vistiernicului Stroe Leurdeanu, pe care de astă dată îl întâlni singur într-una din odăile din fundul întinsei sale case.

- Bănuiesc că-ți închipui cam ce-şi doreşte cinstitul obraz pe care voiam să-l rog să te ajute! Cred că-ți dai seama care este rănitul căruia trebuie să-i otrăveşti rănile, deci cel a cărui viață ți se cere în schimbul mântuirii alor tăi!

- O, da! oftă şuierat leahul. O să fac tot ce-mi porunciți, dacă vă puneți chezaşi că feciorii mei vor fi sloboziți.

- Dacă îți pui semnătura pe învoiala aceasta scrisă, că pecete n-ai spre întărire, nu numai că-i vei avea mâine acasă, dar vei primi şi punga cu aspri aflată aici de față... De altfel de ce te mâhneşti atâta?! Gândeşte-te că de vei izbândi, în câteva zile ai să te bucuri de recunoştința şi mărinimia noului voievod... Apoi nu uita că, înlăturându-l pe Matei,

Material cu drept de autor

slujeşti neamul care ti-a dat ocrotire! Pe deasupra țara ta de baştină în această clipă ține partea lui Vasile vodă şi nu a domnului nostru! De altfel cel dintâi se bucură de mare trecere pe la voi şi pentru că are un ginere de seamă pe acolo... Deci fapta ta va fi bine primită şi pe meleagurile tale de acasă... Hai, fruntea sus! Te învoieşti sau nu?! Dacă te mai temi şi după aceea pentru tine şi pentru vremile ce-or mai veni, îți poți vinde avutul şi cu banii câştigați, cât şi cu ceia primiți de la noi, te poți înturna ca om bogat în Lehia ta, unde să-ți pierzi urma, fiind pentru vecie pus la adăpost.

Bărbierul încuviință tot ce i se cerea, supunându-se îndrumărilor care i se făceau ca o maşinărie fără gândire, suflet ori voință. Ascultă cam pierdut migăloasele dăscăleli ale lui Leurdenu şi plecă amețit, hotărât să nu mişte un deget până nu-şi va vedea fii.

Dar nu avu pricină de nemulțumire. Toate făgăduielile fostului vistier începură a se împlini chiar de a doua zi. Fără să ştie, țesătura tainică de urzeli care-i nenorocise băieții se puse acum în lucrare pentru mântuirea lor.

Leurdeanu îl îndemnase pe leah, ca, pentru a-şi izbăvi feciorii să-şi înceapă truda prin a înfățişa o cerere de judecată şi de iertare prea fericitului mitropolit al Ungrovlahiei. O făcu fără nici un fel de însuflețire, căci îşi închipuia că nimeni nu-l va lua în seamă la scaunul înaltului aşezământ bisericesc. Şi chiar dacă vreun ierarh, din nimereală, ar fi dat peste jalba sa, era sigur că aceasta nu va poposi vreodată în mâna măritului chiriarh aflat în fruntea țării. Şi chiar dacă ajungea, nu vedea cum mitropolia putea sili armăşia să-i îndeplinească poruncile, de vreme ce între cele două aşezăminte nu era nici o legătură de supunere şi ascultare. Armăşia atârna prin toate îndatoririle ei de domn şi nicidecum de biserică. Totuşi, cum altceva mai bun nu avea de făcut, urmă sfatul primit.

Material cu drept de autor

Dar, spre nețărmurita sa mirare, preafericitul păstor pravoslavnic al neamului, prea-cucernicul chir Ştefan îl primi el însuşi pe dată, arătându-i chiar o deosebită bunăvoință. Ba s-ar fi zis că-l şi aşteptase. În temeiul înțelegerii dintre uneltitori, mitropolitul pofti la sine pe tânărul Cârstea Cornățeanu şi se prefăcu a neguța cu el împăcarea cu potrivnicii, în încercarea de a-l îndupleca să se lepede de pâra înfățişată armăşiei. După unele cârteli – născocite anume ca tocmelile să nu pară dinainte rostuite – şi după ce Cârstea ceru nişte despăgubiri de nimica toată, pe care Maćko se grăbi să le plătească plin de bucurie pe loc, cei doi împricinați îşi dădură mâna, pârâtorul socotindu-şi cerințele împlinite. Preasfântul chir Ştefan înştiință pe dată pe armaş asupra făptuitei judecăți şi a împăcării la care părțile ajunseră, cerând ca, în temeiul hotărârii pe care o luase, să-i sloboade pe cei doi flăcăi, aceştia fiind iertați, iar pricina de tot închisă. Deci se putea spune că uneltitorii îşi ținuseră întru totul cuvântul.

Fără să bănuiască cărei întortocheate urzeli îi căzuse jertfă, fără să ştie cât de josnic îi fuseseră folosite simțămintele părinteşti, cu câtă judecată rece i se socotise fiecare mişcarea pe care o va face şi cu câtă lipsă de omenie i se cântărise slăbiciunea firii, bărbierul, plin de obidă, înfăptui cele făgăduite. În ascuns, fără ca să-şi poată da cineva seama, amestecă o seamă de otrăvuri în alifiile pe care le aşternea pe plasturi. Veninurile urmau să fie sorbite pe îndelete de rană şi de pielea din jur, până ce, ajunse îndestulătoare în trup, să căşuneze pieirea principelui. Uneltitorii cerură însă ca otrăvirea să curgă încet, pentru ca, pe de-o parte moartea să pară cât mai firească, rod al bătrâneții şi al vătămăturilor suferite, şi să nu arunce umbra vreunei bănuieli asupra lor, iar pe de alta, ca să le rămână vreme îndeajuns, încât să-şi poată tocmi în tihnă trebile legate de gătirea domniei lui Mihnea Celebi. De aceea deci,

Material cu drept de autor

după înțelegerea la care se ajunsese, otrăvirea trebuia să se întindă pe răstimpul câtorva săptămâni, iscând o înceată dar neîntreruptă înrăutățire a stării bolindului, până când, acesta nu va mai avea tăria trupească de a se împotrivi sorții.

Iar pentru ca obrintişul rănii şi a împrejurimilor ei, pe care otrăvirea îl isca, să nu bată la ochi ori să stârnească bănuieli, bărbierul lămuri domnului, doamnei şi celorlalți curteni, că, după obiceiul vremii, va adăugi leacurilor sale unele unsori care pricinuiesc băşicarea şi înroşirea pielii[46], din nevoia de a aduna în locul vătămat sânge cât mai mult, spre a putea învinge răul. Deşi în mare parte a bolilor folosul pomezilor de acest soi era destul de mărginit, între vraci, asemenea ventuzelor, se bucurau de o faimă cu totul deosebită; culmea era că chiar unii suferinzi socoteau că ele le-ar ostoi durerile. Oricum, prafurile amestecate cu tot felul de licori, dacă erau aşternute pe piele, umpleau locul de băşici, pe care apoi vraciul le înțepa, storcându-le, pentru a le acoperi apoi cu plasturi curați. Datorită semnelor peste măsură de desluşite care rămâneau în locul folosirii acestui soi de leacuri, erau nespus de greu de deosebit urmele lăsate de otravă.

Odată pornit pe drumul uneltirii şi trecut peste îngrijorările începutului, odată înfrânte mustrările de cuget şi înăbuşită şovăiala şi sfiala, Maćko hotărî să tragă cât mai mult folos de pe urma fârtaților cu care se înfrățise, ştiindu-i avuți, încât, slavă Domnului, aveau de unde da, fără a simți lipsa. Când totul se va isprăvi, îşi spunea el, cel mai înțelept lucru ce-l avea de făcut, era să dispară, dar în nici un chip cu mâna goală! Pe lângă punga făgăduită la început şi de altfel şi primită, se gândi să stoarcă cât se va putea prin mijlocirea lui Leurdeanu. Deci începu să caute tot felul de temeiuri şi

[46] E vorba de așa-numitele substanțe vezicatoare (care produc vezicule, băşici, pe piele), folosite adesea în evul mediu drept tratament medical, pentru a provoca o congestie locală.

Material cu drept de autor

de prilejuri pentru a cerşi peşcheşuri: ba îi trebuia cine ştie ce leacuri rare, pe care trebuia să le cumpere cu bani grei de la negustori străini, ba avea de adormit băgarea de seamă a unor obraze care ar fi putut ghici că urmele lăsate de alifiile sale nu sunt tocmai fireşti…

Pentru Stroe Leurdeanu măruntele sale stoarceri ajunseră de-a dreptul sâcâitoare. Cum nu avea poftă să acopere numai din buzunarul propriu toate cheltuieli, se vedea silit să ceară obolul fârtaților săi, treabă deloc uşoară şi de fel plăcută, întrucât aceştia nu se aflau pe undeva adunați laolaltă, pentru a putea vorbi dintr-o dată cu toți, iar pe deasupra mare parte se arătau de obicei cam zădărâți, socotindu-se înşelați.

- Întrece orice măsură găinarul ăsta al tău! clocotea de fiecare dată jupân Mano, care, chiar dacă-l ura din tot sufletul pe Matei vodă, nu înțelegea să facă risipă cu ucigaşul acestuia. Trebuie să-i punem odată piciorul în prag, până nu se obrăzniceşte prea rău!

Stroe Leurdeanu era de aceeaşi părere, aşa încât, atunci când Maćko i se înfățişă cu o nouă cerere, hotărî să fie ultima. Adună de la fârtați puțin mai mult decât cerşise vraciul şi-l înştiință să-l caute, că s-ar simți cam rău. Era hotărât ca să-i spună verde în obraz că nu va mai primi nici o lețcaie de la ei. Iar dacă nu va fi mulțumit, trebuia să înțeleagă că vor găsi o cale de a se descotorosi de el!

În aşteptarea bărbierului, cufundat în pernele culcuşului său, în care o făcea pe bolnavul, visa la moartea lui Matei… Îl vedea zăcând printre cearceafuri albe, cu ochii stinşi, cu trupul pierit, numai piele şi os, doar un soi de nălucă… Se bucură închipuindu-se împroşcând moşneagul – aproape pierit şi nevolnic – cu vorbe grele şi dureroase, care să-l rănească, aşa cum i se aruncaseră şi lui în obraz, când fusese înfierat pentru hoție; iar, în vreme ce bătrânul suferea, el să-i râdă sfidător în nas. În scornelile minții sale

Material cu drept de autor

înfierbântate îl vedea pe voievod ascultându-l neputincios şi zdrobit de mulţimea părerilor de rău, rugându-l să-l ierte, încât sufletul să-i poată urca nestânjenit calea vămilor văzduhului, iar el, scârbit şi disprețuitor, să-l izbească cu piciorul şi să-l scuipe... Pe neaşteptate însă se întrerupse şi se mustră în gând, plin de creştinească smerenie, că nu se poartă cuviincios față de un biet creştin aflat pe patul de moarte şi, în vreme ce cu mâna pipăia pe sub perna de la căpătâi punga de bani, cu care urma să-l răsplătească pe otrăvitor, îşi zise spăsit: „Doamne, iartă-mă pentru cugetările mele proaste şi nechibzuite!"

Întru-un târziu Maćko intră umil în odaie.

- Ei bărbierule, suntem în sfârşit pe terminate? îl întrebă boierul cu iz de tocmeală negustorească, când rămaseră singuri.

Celălalt tăcu.

- Cât va mai ține povestea? stărui fostul dregător, frecându-şi mulțumit mâinile.

- Cred că cel puțin încă două săptămâni cu totul... şovăi Maćko, întrucât simțea că răspunsul său va nemulțumi.

- Cam mult! Mult prea mult! Chiar nu se poate mai repede?

- Poate că da! răspunse Maćko strâmtorat, dar nu cred că este bine să ne pripim... Moartea e bine să pară cât mai firească!

- La un moş trecut de şaptezeci de ani, orice soi de moarte este firească. Ce să ne mai batem atâta capul!

Apoi Leurdeanu trecu de-a dreptul la ceea ce voia la urma-urmei dintru început să-i spună, şi anume că aceasta era ultima pungă pe care o primea. Va trebui să se descurce cum va şti din ea. Altceva nu i se va mai dărui. Deci să se grăbească oleacă. Maćko, sâcâit mai ales că i se tăiase orice putință de a mai stoarce ceva, nu se lăsă înduplecat să se

Material cu drept de autor

abată de la înțelegerea otrăvirii încete, așa cum se hotărâse la început, și se mulțumi să făgăduiască nedesluşit, într-un chip care nu-l lega a prea serios, că va face tot ce va putea.

Totuşi scăpătarea trupească a principelui devenea tot mai vădită. Apărea tot mai rar în divan, iar sindrofiile obişnuite Curții fuseseră date cu totul uitării. Domnul îşi petrecea tot mai toată vremea în iatac, întins în pat. Se simțea vlăguit şi răscolit de dureri, care-i săgetau tot trupul. E drept că la palat fusese tocmit de mai demult şi un vraci şcolit la vestitele universități ale apusului, un „medic curant" cum am zice în graiul zilelor noastre; era vorba de „fizicul" Mascellini, un italian plin de ifose, pentru aducerea căruia se plătiseră o grămadă de bani. Dar cum din întâmplare veneticul se nimerise să fie din nou plecat în solie la Stambul, iar bărbierul de dinainte murise în războiul de la Finta, Matei vodă se vedea silit să se încredințeze cu totul leahului său.

Vreo trei patru zile nu-l mai văzu nimeni, în afara icioglanilor şi odăiaşilor, care grijeau de rânduiala iatacului şi a patului său. Când reapăru în sfârşit, era purtat de subțiori de doi copii de casă şi se clătina îngrozitor, încât boierii, care, cei mai mulți, nefăcând parte dintre uneltitorii-otrăvitori, nu aveau cum şti ce i se întâmplă, rămaseră înmărmuriți şi cu greu îşi putură stăpâni semnele de surpriză, care, desigur că dacă le scăpau, ar fi părut peste măsură de necuviincioase. Matei avea înfățişarea unui moşneag cu adevărat dărâmat. Amintea de tristețea unei dărăpănături. („Parcă n-ar fi el, ci moaştele sale!" şopti la ureche, nu fără răutate, vel vornicul Brâncoveanu cuscrului său, marele postelnic Constantin Cantacuzino.)

Din nou nu mai era sigur pe picioare şi era silit să se lase purtat aproape în brațe de doi paici tineri şi vânjoşi, care se căzneau să-l sprijine temeinic de subțiori, ca să-l împiedice să cadă. Înfățişarea sa măreață, care obişnuit

Material cu drept de autor

trezea sfiiciune, neclintirea chipului său de nepătruns, care isca un simțământ de supunere şi ascultare, hotărârea sa de nezdruncinat, care nu îngăduia cârteală, purtarea sa aleasă pieriseră toate. Părea un bătrânel împuținat la trup şi înfrigurat, căci era ciudat de încotoşmănat, față de zăpuşeala apăsătoare a acelei zile de vară. Gâtul părea că i se subțiase şi ieşea stingher din gulerul devenit prea larg; barba îşi pierduse strălucirea şi albeața sclipitoare de odinioară, devenind de un cenuşiu cam şters; părul i se zburlea în toate părțile, pesemne din pricina statului prea îndelungat pe pernă. Ochii i se înfundaseră în cap şi i se încercănaseră, părând mai mici şi lipsiți de viață.

Pentru uneltitori (dintre care în divan nu se găsea în acea clipă decât Hrizea) prăbuşirea sa nu era o noutate. Jupân Mano, grijind de fârtații care nu găsiseră mijlocul de a răzbate în palat, le da zi de zi, uneori chiar şi de două ori pe zi, câte o migăloasă dare de seamă asupra stării de sănătate a domnului. Aşteptase cu atâta nerăbdare, vreme de peste douăzeci de ani, această clipă, încât acum parcă îşi pierduse cumpătul, ajungând într-o caraghioasă stare de înfierbântare. Îşi trimitea în fiece dimineață unul din vizitii la Curte, ca să tragă servitorimea de limbă – începând de la grăjdari, până la bucătari sau aprozi –, cerându-i apoi acestuia, când se întorcea acasă, să-i istorisească de-a fir a păr toate clevetelile pe care le auzise. Dacă în primele zile primise ştirile adăstând răbdător pe lavița din iatac, mai apoi, având simțământul că trebile se zoresc, nu mai suferi îndelunga aşteptare până la reînturnarea iscoadei sale, aşa încât pornea cu rădvanul pe urma ei şi-i pândea reîntoarcerea pe o ulicioară dosnică, care se deschidea chiar spre zidul care împresura Curtea. Când îşi zărea omul apropiindu-se, deschidea oblonul butcii şi-l lua la întrebări în mijlocul drumului, aplecându-se în afară, asupra-i, ca să-l poată asculta mai bine, căci auzul începuse a-i slăbi.

Material cu drept de autor

Veştile despre înteţirea bolii principelui le primea fățărind îndurerarea şi un fel de compătimire, iar întrebările cu care-şi descosea până în mărunțişuri trimisul le rostea cu adâncă mâhnire, căci prin această prefăcătorie nădăjduia că nu se dă de gol în fața slugilor şi a trecătorilor. Iar pe de altă parte se fățărea pentru că dorea să dovedească celor care-l priveau că e dăruit cu un suflet gingaş, iertător şi simțitor, care nu e în stare de a purta cuiva râcă. Însă odată ascuns după perdelute, îşi freca mâinile de încântare, iar capul îi clocotea de gânduri, visuri şi dorințe. Îndată după aceea, vâlvorind în sine, se grăbea să vestească ortacilor pe care-i întâlnea, proaspetele ştiri pe care le culesese.

Uneltitorii vedeau împlinindu-li-se năzuințele şi prinseră din nou inimă, îndrăznind să vorbească şi altora de gândurile şi năzuințele lor. E drept că o făceau pe şoptite, însă cu nădejdea de a atrage noi părtaşi. Deşi obişnuit veliții nu prea se dovediră nici potrivnici şi nici neînțelegători față de urzelile lor, încercarea de a şi-i aduce alături nu prea dădu roade. Adevărul era că marii boieri priveau cu oarece dispreț spre aceia care sârguiau să-l sape pe domn, întrucât în ultimele săptămâni, cele care urmaseră răzvrătirii seimenilor, în rândurile lor, nu prea mai rămăseseră decât slujbaşi de starea a doua şi a treia, deci lume nu tocmai aleasă, care să fie în stare să se aridice până la înălțimea rangului lor.

Înrăirea stării de betejeală a lui Matei vodă părea să prilejuiască o reîntoarcere a acelei dulci vremi de stăpânire neîngrădită a divanului, gustată cu desfătare cu mai puțin de-o lună în urmă, şi a cărei privelişte ispititoare le înfiora veliților din nou simțurile, ceea ce le scădea dorința de a se alătura unei aridicări împotriva domniei. Pe ei îi încânta lungirea la nesfârşit a bolii voievodului, care le îngăduia să cârmuiască după bunul lor plac şi nu năzuiau la moartea

Material cu drept de autor

acestuia şi la înscăunarea unui nou principe, care ar fi pus capăt fericitei stări de neatârnare care se vestea.

Postelnicul Constantin Cantacuzino spre pildă, pe care încercară din nou să-l câştige, ademenindu-l în rândurile lor prin fostul vistiernic Stroe Leurdeanu, îl repezi pe mazilul mijlocitor chiar cu destulă grosolănie, cu atât mai mult cu cât omul îl dezgusta peste măsură:

- E neîndoios că domnul n-o s-o mai ducă mult, dar voi sunteți ca nişte sărmane fiare de rând, bieți lupi care au intrat în fierbere, înnebuniți de pofte în clipa în care au simțit miros de sânge şi hoit. Leii însă nu vor intra în luptă decât atunci când se va ajunge cu adevărat la împărțirea prăzii!

*

* *

Material cu drept de autor

Material cu drept de autor

ANEXE

Material cu drept de autor

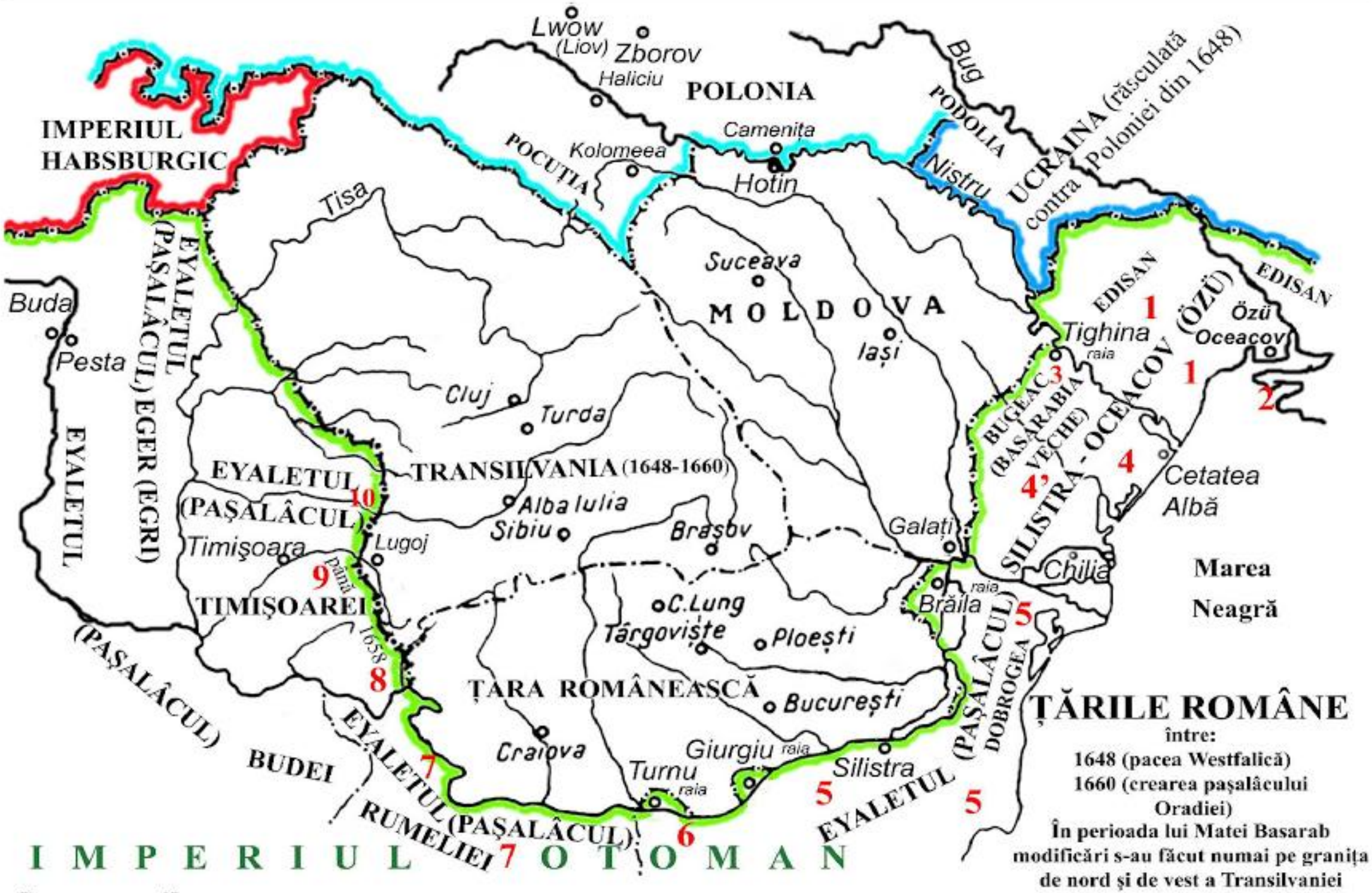

Sangeacurile din jurul Țărilor Române (după Evlia Celebi, în Călători străini despre Țările Române, vol. VI, p. 328, 331,365):

- **Eyaletul Silistra-Oceacov**: 1 - Oceacov (Oceac, Özü, Özi); 2 - Kinburn (Kâlburun); 3 - Tighina - Bender; 4 - Cetatea Albă-Akerman (uneori prezentați separat tătarii din Bugeac=4'); 5 - Silistra (fost Dârstor); 6 - Nicopole;
- **Eyaletul Rmeliei**: 7 - Vidin,
- **Eyaletul Timișoarei:** 8 - Orșovei (Rușavei); 9 - Timișoara; 10 - Lipova.

Material cu drept de autor

Alungarea lui Gheorghe Ştefan din Moldova şi restabilirea lui Vasile Lupu

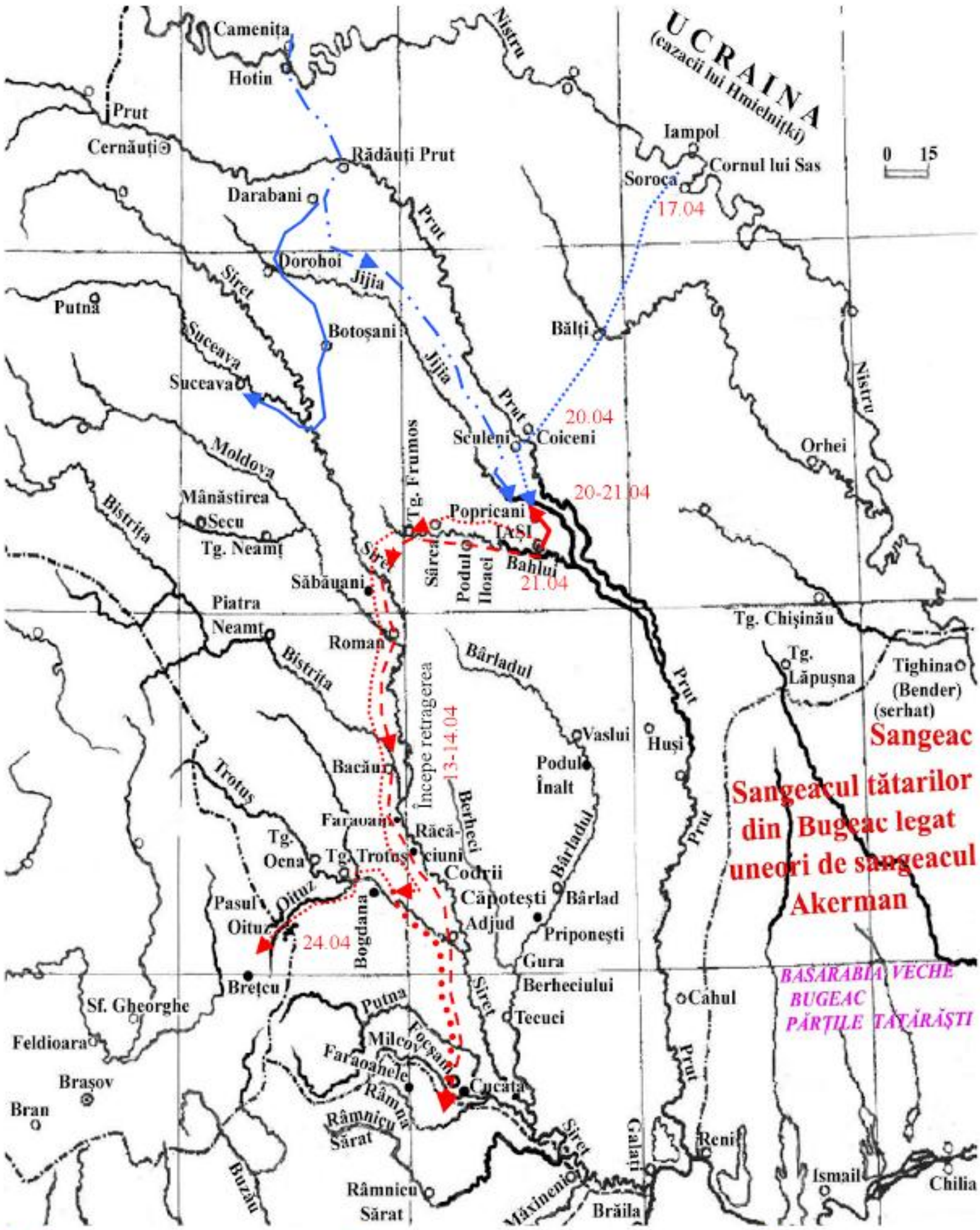

Material cu drept de autor

Expediția împotriva lui Matei vodă (2 – 17 mai 1653)

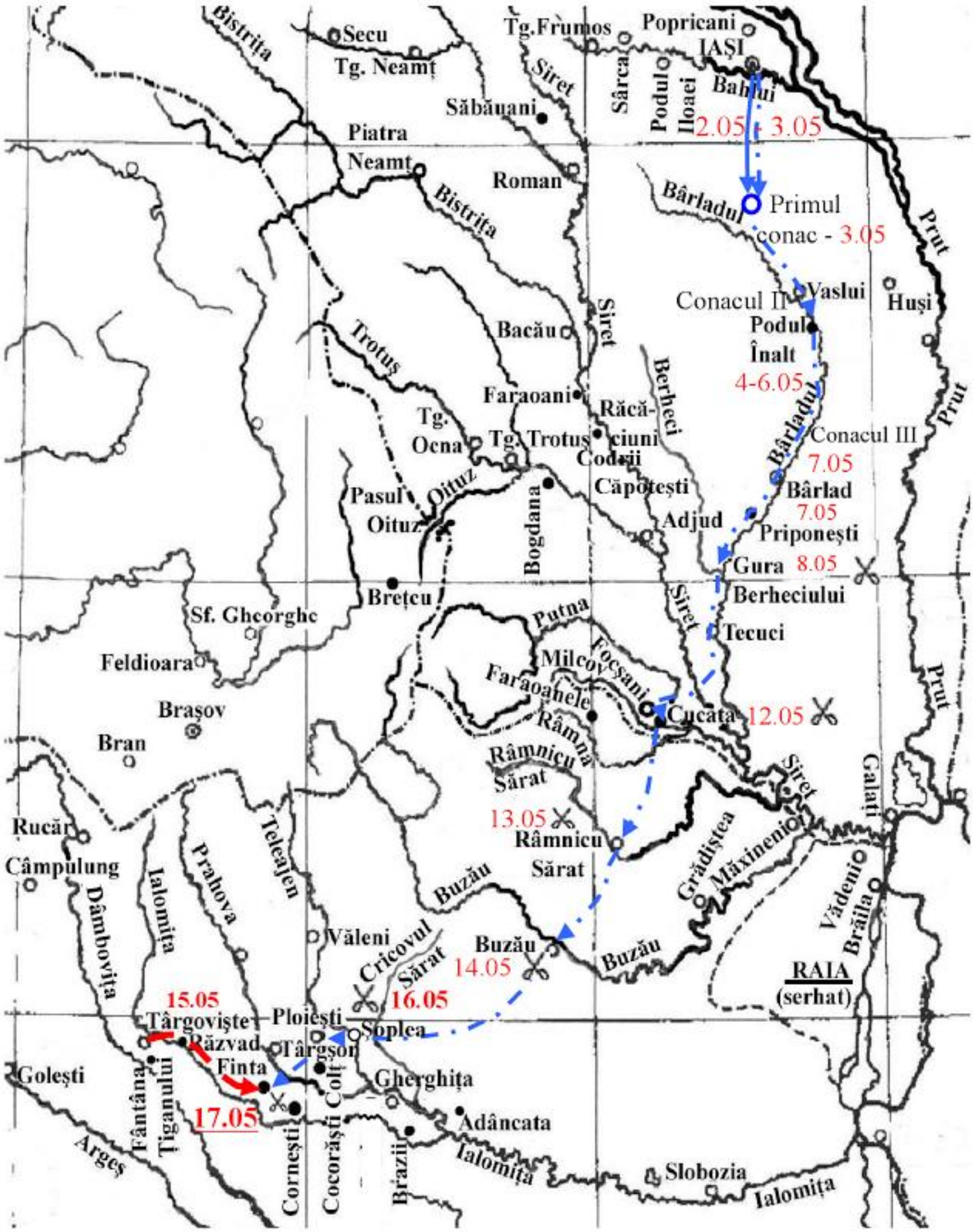

◀ · – Trupele lui Timuş Hmielniţki şi ale lui Vasile Lupu ← — Matei vodă

Material cu drept de autor

Lupta de la Şoplea (16/26 mai 1653) [47] – faza finală –, proiectată pe harta Szathmari (1864)

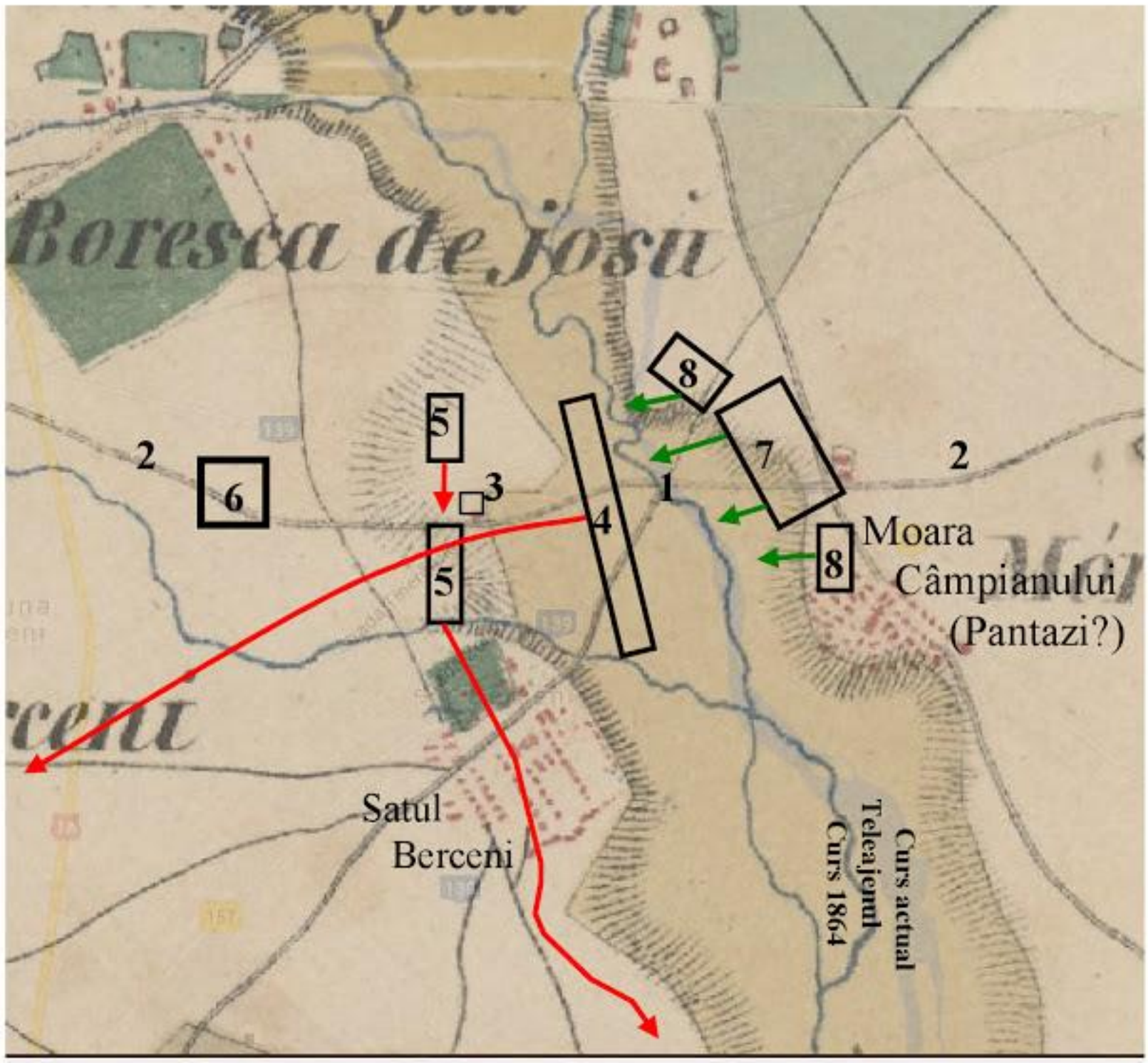

Legendă:

1 - Vadul Teleajenului; 2 – Drumul Moldovei (Buzău – Ploieşti); 3 – Cetăţuia (palanca) Şoplea;

Trupele munteneşti

4 – Cavaleria muntenească; 5 – Infanteria lui Matei Basarab; 6 – Tabăra (de căruţe) a trupelor lui Diicu Buicescu;

Trupele moldo-căzăceşti

7 – Cavaleria moldo-căzăcească; 8 – Infanteria moldo-căzăcească;

---

[47] Pentru localizarea "cetăţii" ("palăncii") Şoplea vezi Micu Secuiu, Studii de istorie, ediţia a II-a, paginile 409 – 421.

Material cu drept de autor

Lupta de la Finta din 17/27 mai 1653

În continuare e înfățișat câmpul de luptă de la Finta (locul bătăliei dintre Matei Basarab şi Vasile Lupu din 1653), aşa cum a fost reprezentat în diferite viziuni cartografice.

Mai jos se poate vedea zona, aşa cum apare pe cel mai vechi document cartografic cunoscut nouă; e vorba de harta Specht din 1791

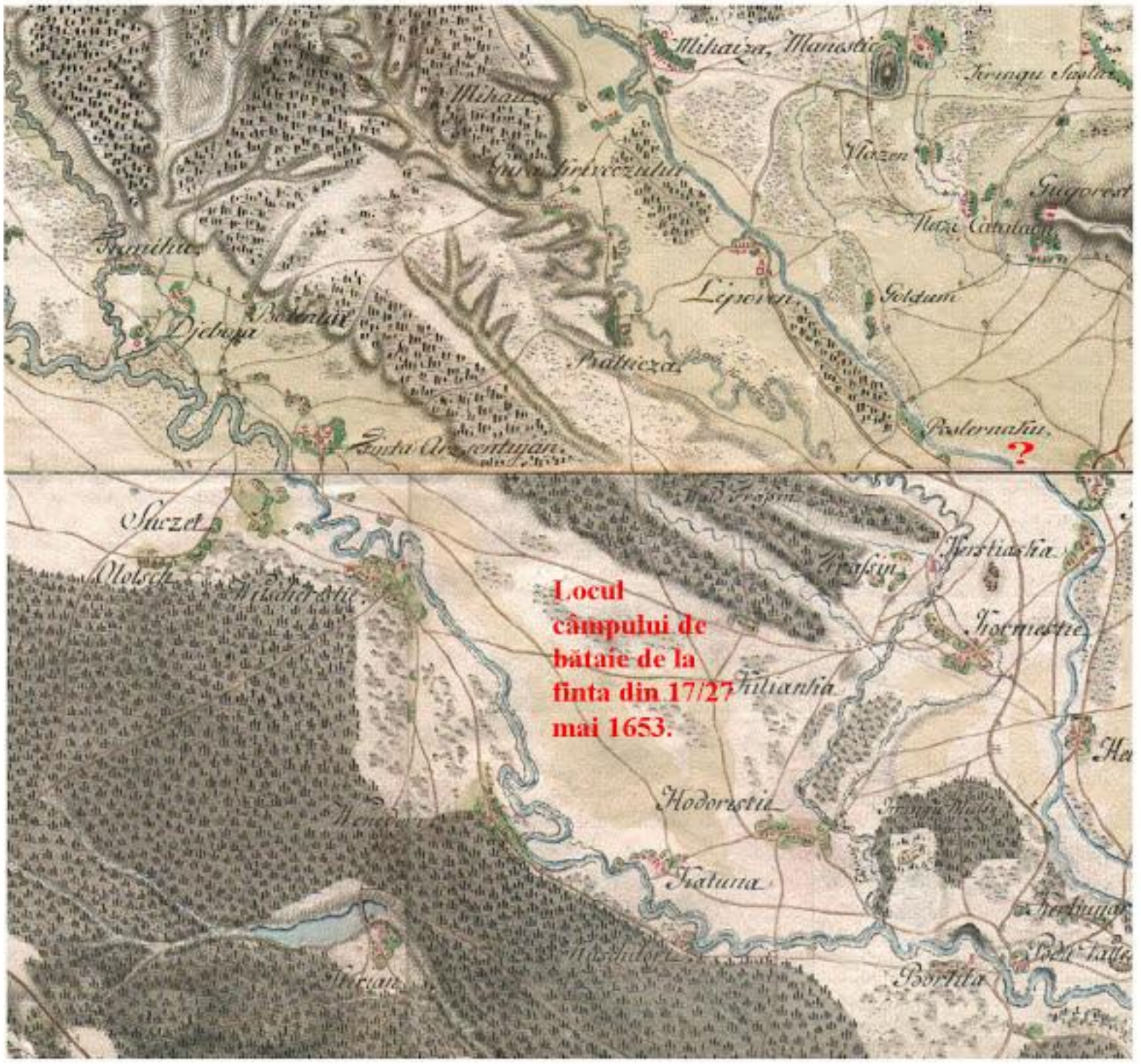

Imaginea prezintă 2 extrase din pag. 70-71 ale hărții Specht (îmbinate într-un tot). Această hartă, dimpreună cu multe alte hărți, însoțite şi de numeroase sugestii, mi-au fost puse la dispoziție de domnul Bogdan Condurățeanu, managerul proiectului România Digitală.

Material cu drept de autor

Fragment al hărții Szathmary (1864), redând zona câmpului de luptă (vezi: http://www.charta1864.ro/chartax.html)

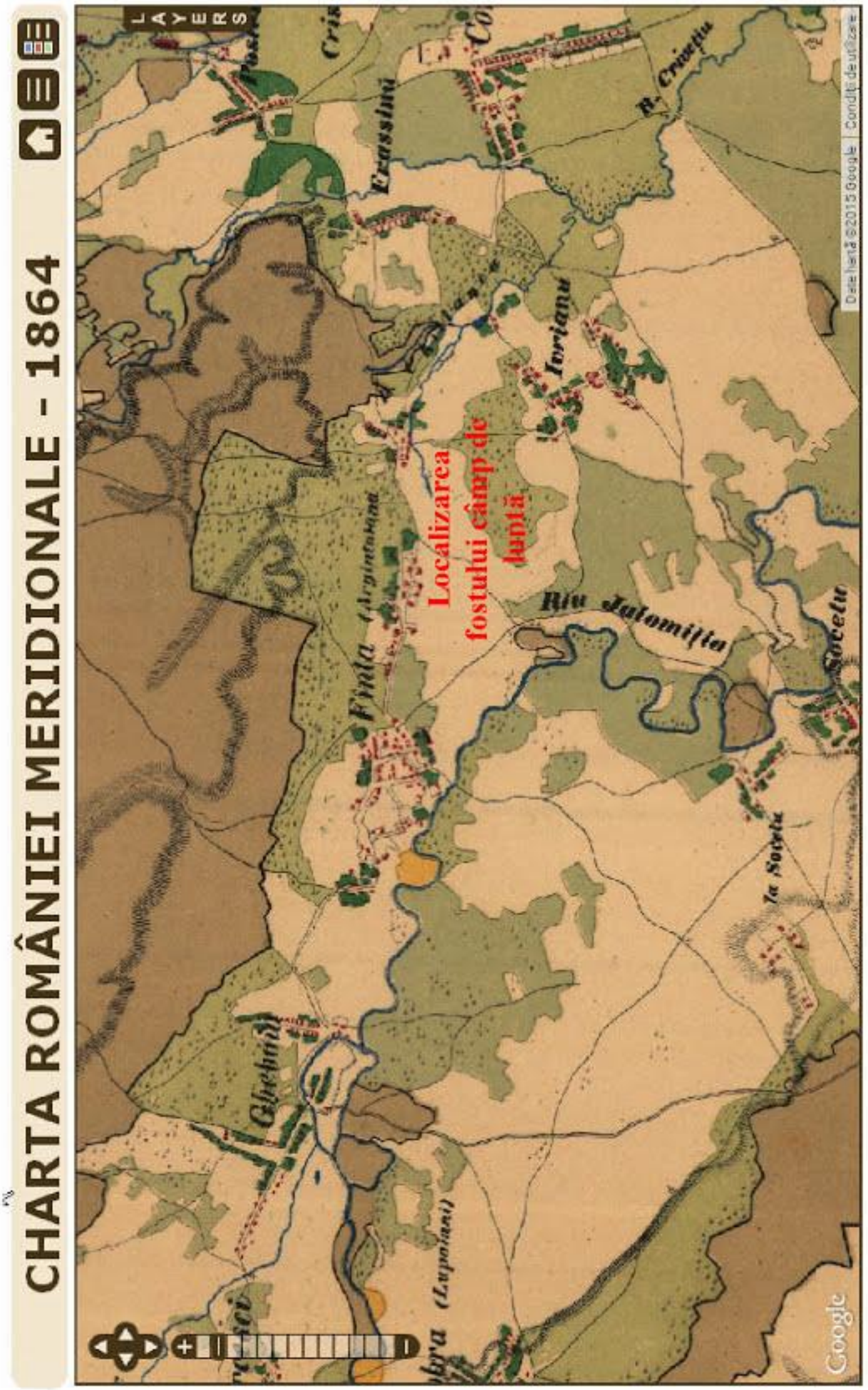

Material cu drept de autor

Prin suprapunerea hărții Szathmary (1864) peste cea actuală, se evidențiază modificările survenite atât în privința rețelei rutiere, cât și a cursului Ialomiței în ultimul secol și jumătate.

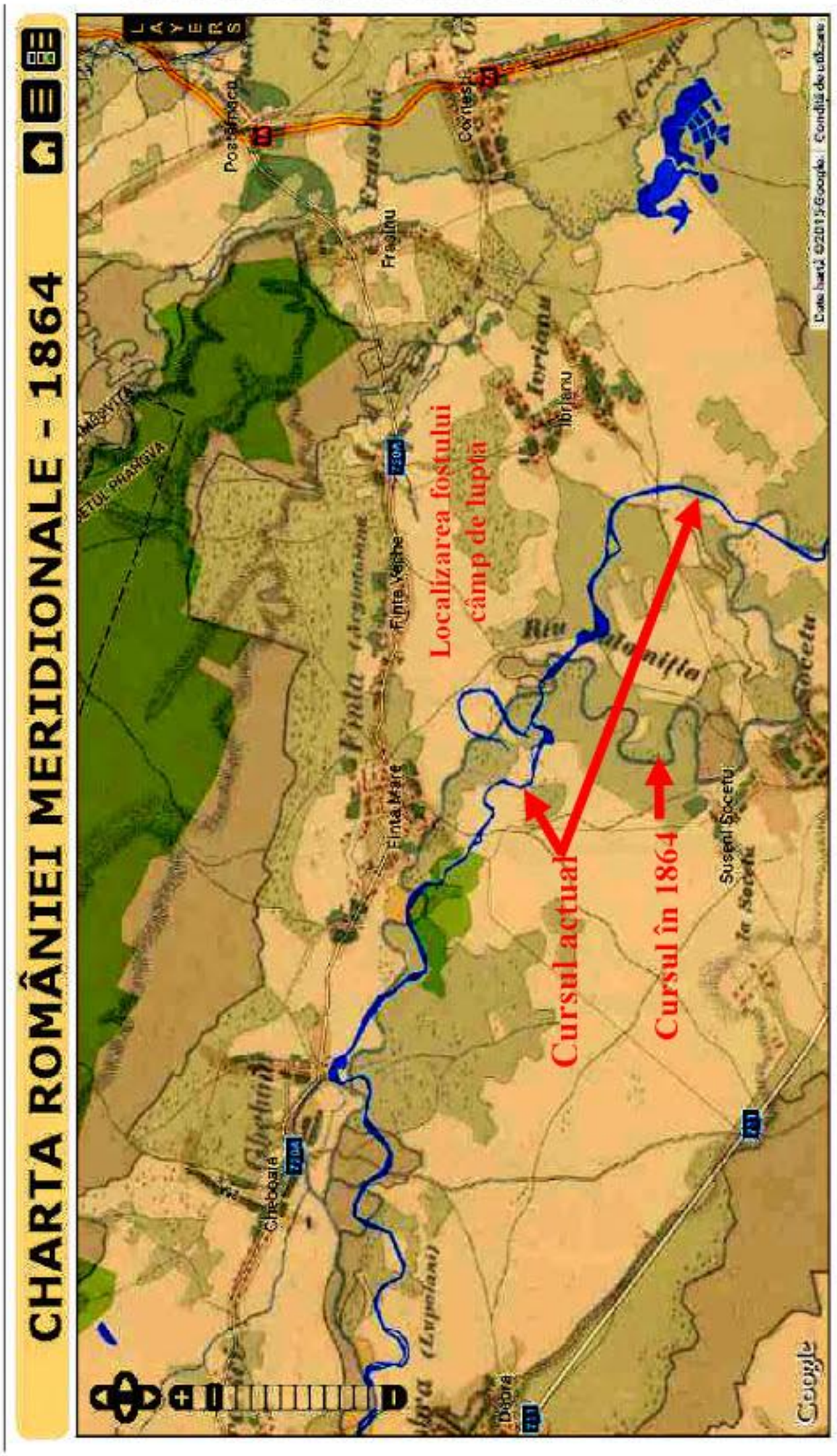

Material cu drept de autor

Câmpul de luptă așa cum e oglindit în **planșele XI-G și XI-H** ale hărții editate de Serviciul Geografic al Armatei (Române) în 1912/1916 (planșele sunt prezentate fragmentar în imagine)

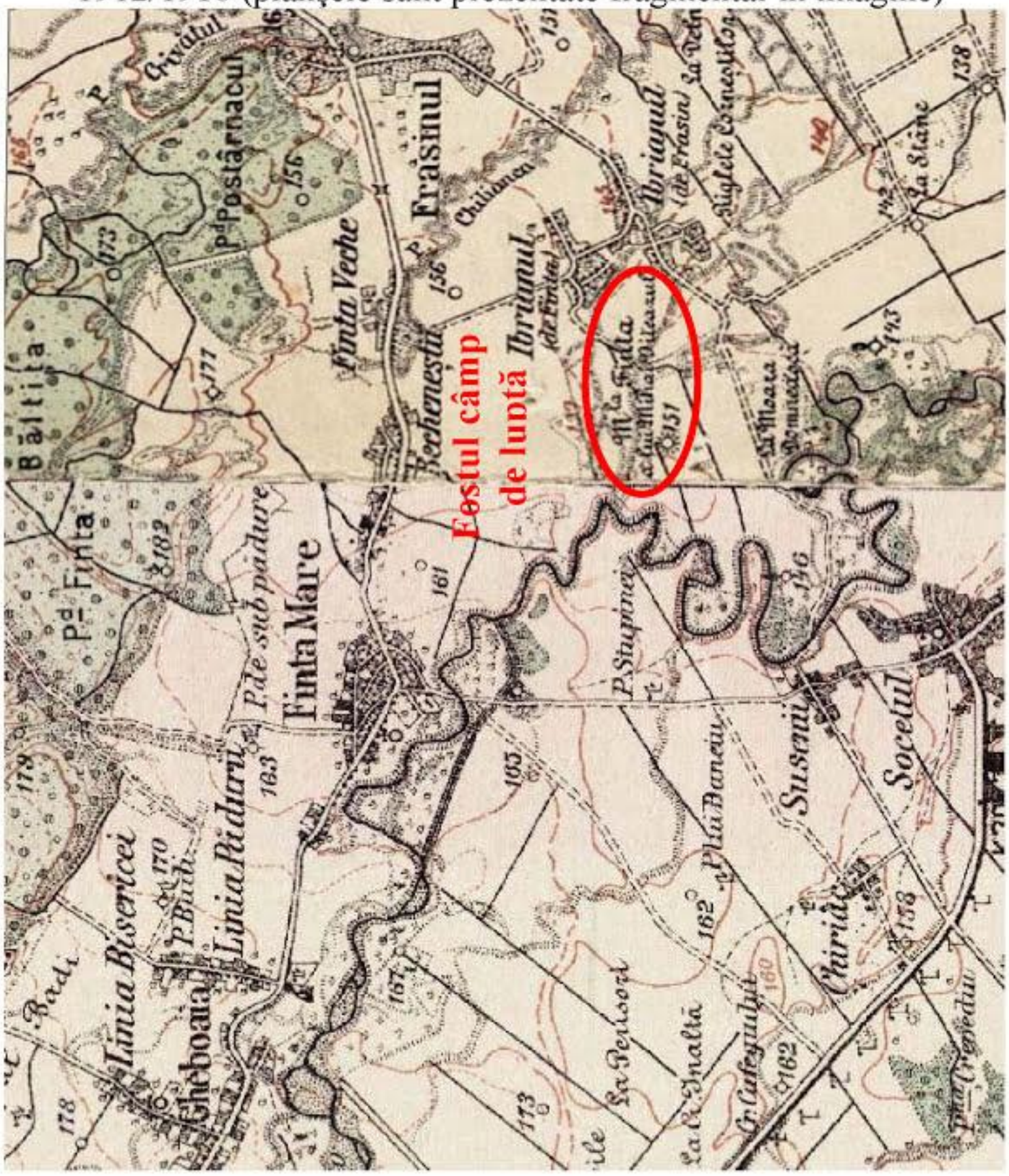

Aici se remarcă totodată și movila mortuară ridicată de Matei (încercuită cu roșu), atribuită însă de localnici, în mod greșit, lui Mihai Viteazul. Astăzi gorganul nu mai există, el fiind spălat de apă, în urma mutării cursului Ialomiței. Harta sugerează că în momentul topografierii, la începutul sec. al XX-lea, gorganul mai exista. Hărțile de mai sus mi-au fost oferite de domnul Bogdan Condurățeanu, însoțite de o seamă de sugestii.

Material cu drept de autor

Zona Finta în epoca noastră, într-o reprezentare Google.

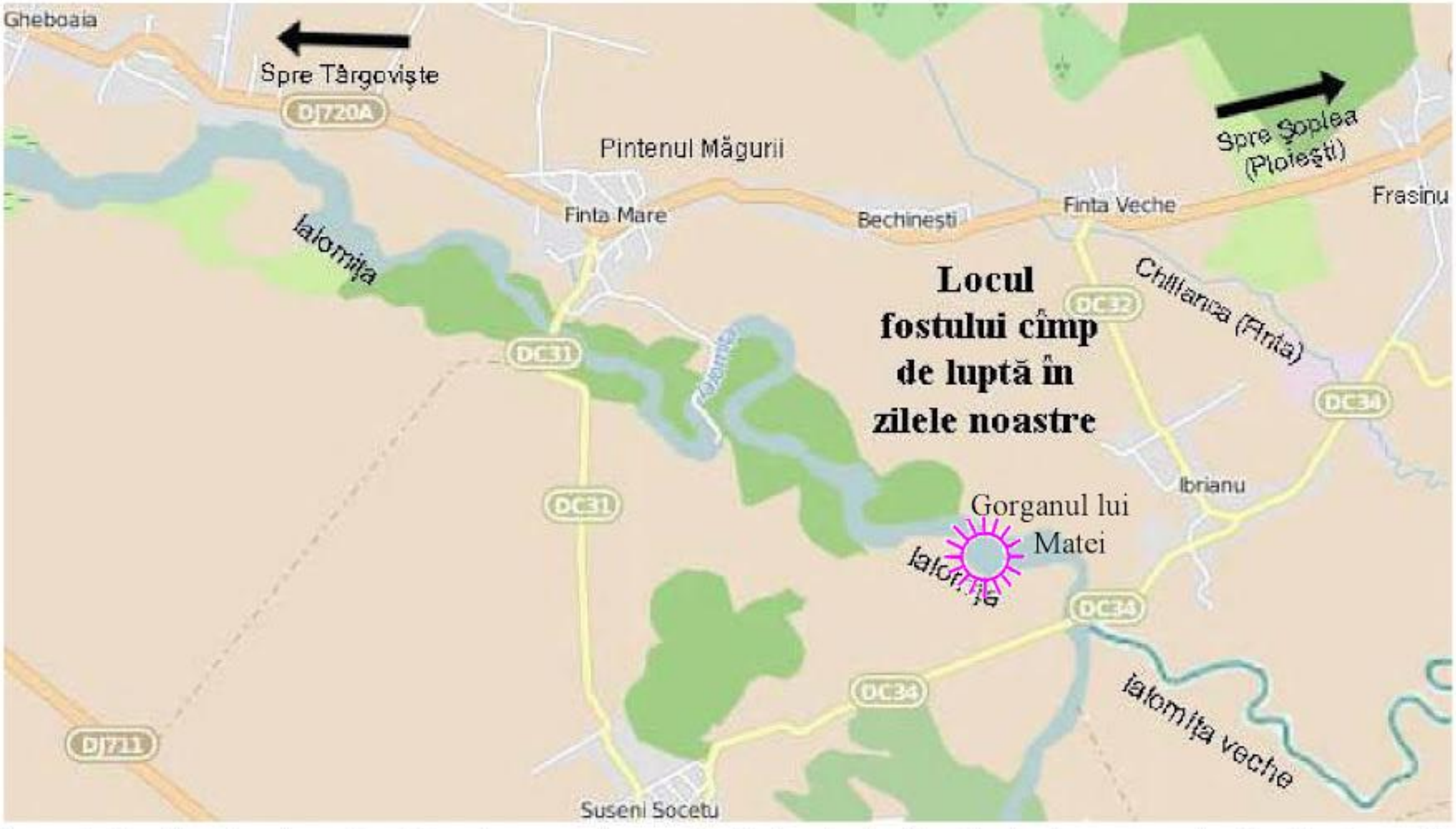

Prezenta hartă este o imagine Google a zonei, care indică actuala situație de teren a regiunii, cât şi cursul de azi al Ialomiței. Pentru a evidenția distrugerea gorganului ridicat de Matei Basarab (menționat în figura anterioară), mi-am permis să-l amplasez şi pe această hartă, adăugând şi alte câteva amănunte.

Material cu drept de autor

Lupta de la Finta (17/27 mai 1653)

(Situația generală a câmpului de bătaie și aliniamentul inițial al trupelor)

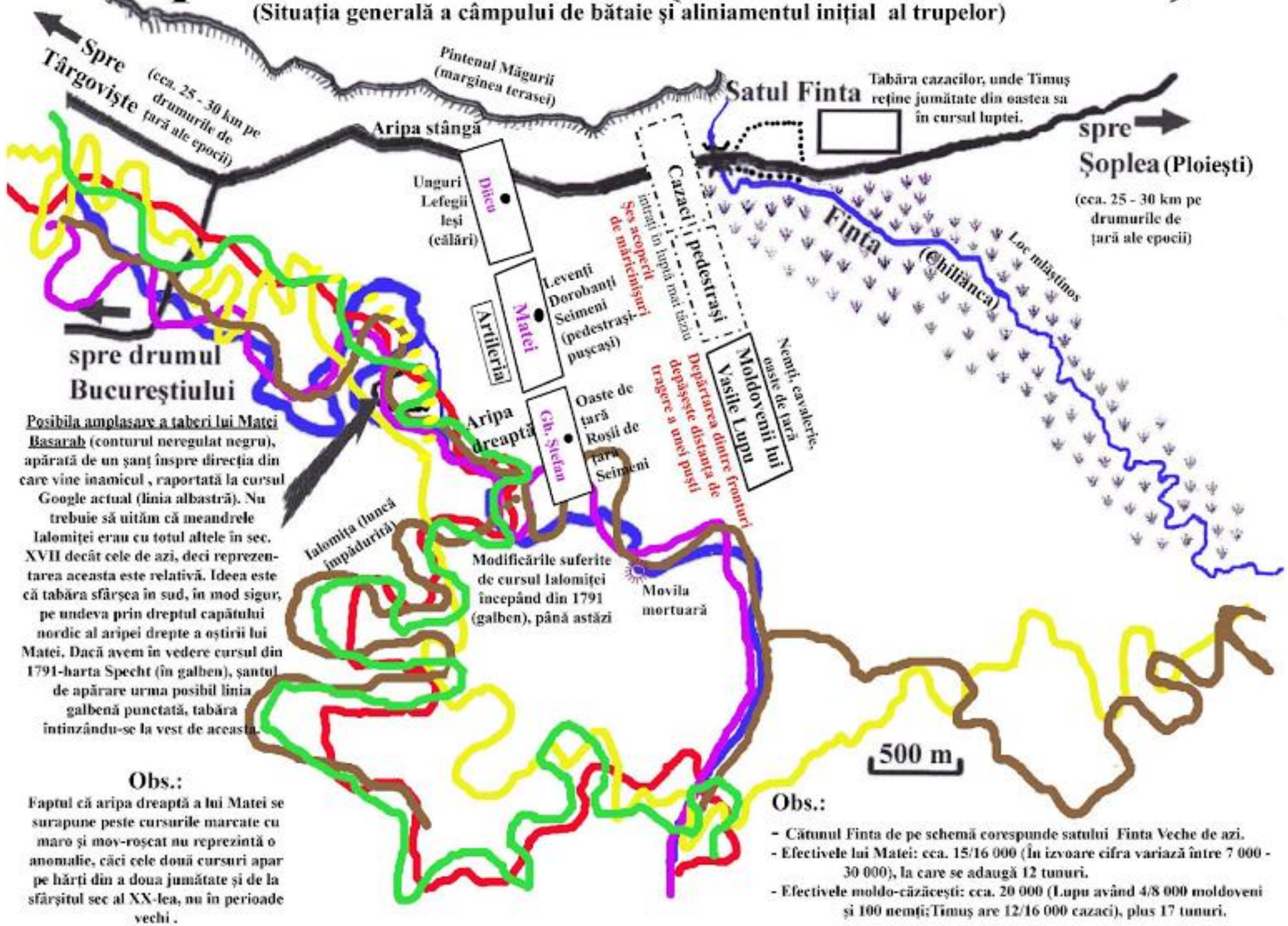

Posibila amplasare a taberi lui Matei Basarab (conturul neregulat negru), apărată de un șanț înspre direcția din care vine inamicul , raportată la cursul Google actual (linia albastră). Nu trebuie să uităm că meandrele Ialomiței erau cu totul altele în sec. XVII decât cele de azi, deci reprezentarea aceasta este relativă. Ideea este că tabăra sfârșea în sud, în mod sigur, pe undeva prin dreptul capătului nordic al aripei drepte a oștirii lui Matei. Dacă avem în vedere cursul din 1791-harta Specht (în galben), șantul de apărare urma posibil linia galbenă punctată, tabăra întinzându-se la vest de aceasta.

Obs.:

Faptul că aripa dreaptă a lui Matei se suprapune peste cursurile marcate cu maro și mov-roșcat nu reprezintă o anomalie, căci cele două cursuri apar pe hărți din a doua jumătate și de la sfârșitul sec al XX-lea, nu în perioade vechi .

Obs.:

- Cătunul Finta de pe schemă corespunde satului Finta Veche de azi.
- Efectivele lui Matei: cca. 15/16 000 (În izvoare cifra variază între 7 000 - 30 000), la care se adaugă 12 tunuri.
- Efectivele moldo-căzăcești: cca. 20 000 (Lupu având 4/8 000 moldoveni și 100 nemți;Timuș are 12/16 000 cazaci), plus 17 tunuri.

Material cu drept de autor

Legenda şi explicaţiile la harta anterioară, privitoare la situaţia de ansamblu a câmpului de luptă.

Poziţionarea taberei şi amplasamentul iniţial al trupelor lui Matei Basarab au depins în bună măsură de cursul Ialomiţei la jumătatea secolului al XVII-lea. Numai că acesta nu poate fi presupus în amănuntele sale, întrucât râul şi-a schimbat cursul de numeroase ori de atunci. Practic nu cunoaştem aceste modificări decât în intervalul care începe cu anul 1791 (harta Specht) şi se termină azi. Liniile colorate din stânga (din josul) imaginii anterioare încearcă să reprezinte modificările cursului Ialomiţei de-a lungul acestui răstimp. Trebuie remarcat că dincolo de posibile greşeli de cartografiere, mai ales în cazul hărţilor mai vechi, deosebirile de curs sugerate de aceste imagini, atât de diferite, reprezintă totuşi o realitate, care nu poate fi contestată. Dar să nu uităm că pentru răstimpul dintre 1653 – 1791 ne lipsesc orice fel de date, ori – de bună seamă – nici în acest timp modificările n-au lipsit. De altfel hărţile anterior prezentate ilustrează această variabilitate de curs a Ialomiţei, justificând reprezentările schiţei sintetice din pagina anterioară.

Legenda culorilor folosite este următoarea:

Cu galben e notat cursul apei conform hărţii Specht (1791)

Cu roşu este marcat cursul conform hărţii Szatmary (1864).

Cu verde e reprezentat cursul conform planşelor XI G şi XIH ale hărţii din 1912/1916

Cu mov este redat cursul conform hărţilor topografice sovietice din a doua jumătate a sec. XX.

Cu maro e simbolizat cursul de pe hărţile topografice de la sfârşitul secolului XX.

Culoarea albastră închipuie cursul de pe harta Google, deci cursul contemporan.

Ceea ce ştim din cronici (spre ex. Miron Costin, *Opere*, vol. I, ediţia 1965, p. 149) este că tabăra era aşezată într-un cot al Ialomiţei, deci pe malul acesteia, fiind întărită cu un şanţ săpat de soldaţi, pe latura dinspre care era aşteptată apropierea inamicul. Era ştiut că vrăşmaşii urmau a veni din est, intrând pe câmpul de

Material cu drept de autor

luptă prin colțul de nord-est, adică prin dreptul satului Finta (zis azi „Finta Veche"), unde se găsea un podeț care traversa pârâul Chilianca (Finta), pârâu mlăştinos la acea dată, încât locul din jurul său era greu de străbătut. Având în vedere schimbările de curs ale Ialomiței (atât cele cât de cât cunoscute şi ilustrate prin hărțile mai sus aminte, cât şi cele necunoscute, anterioare anului 1791), este practic cu neputință de a ghici care era cotul ales de Matei, cu peste 360 de ani în urmă, pentru a adăposti tabăra, cât şi întinderea şi localizarea exactă a acesteia. Ceea ce ştim sigur din chiar izvorul menționat, este că tabăra se afla pe undeva pe la marginea nordică a aripii drepte a lui Matei, căci altfel nu se poate explica afirmația cronicarului, care spune că, spărgând linia de apărare a aripii drepte a potrivnicilor, Lupu a izbutit să ajungă „până în corturile muntenilor" (Costin, p. 150). Ori dacă am admite că tabăra s-ar fi aflat mai spre nord, ar însemna că Lupu ar fi reuşit să înconjoare pe la spate centrul frontului muntean, sau chiar aripa sa stângă, lucru neverosimil, căci atunci devine necredibilă împrejurarea că Matei a putut totuşi respinge moldovenii, care-i spărseseră aripa dreaptă (sudică). Existența movilei mortuare, aşezate foarte probabil în marginea sudică a fostului câmp de luptă, ar sugera cu oarece probabilitate limita sudică până la care se întinsese linia frontului.

Evident că față mulțimea de cursuri posibile ale apei, realizarea unei scheme devine dificilă, neştiind pe care să-l preferăm (lucrurile sunt cu atât mai încurcate, cu cât pentru intervalul 1653 – 1791 ne lipsesc orice fel de date). Deci indiferent care traseu al râului (din cele cunoscute) ar fi ales, desenul va include automat un anume grad de relativitate. Dar dincolo de acest caracter aproximativ al schemelor, ele pot fi totuşi acceptate ca valabile pentru a ne putea reprezenta evenimentele petrecute în urmă cu secole.

Pentru realizarea schemelor următoare, privind fazele bătăliei, am ales ca reper cursul actual (Google) al Ialomiței (marcat cu albastru), în opoziție cu acela atestat de harta Specht (1791), deci cel mai vechi cunoscut nouă, marcat cu galben. Din capul locului se vede că, localizând tabăra imediat din sus de marginea nordică a aripei drepte, cele două cursuri ne dau două alternative cu totul diferite pentru amplasarea şi întinderea taberei, cât şi pentru

Material cu drept de autor

lungimea şi forma şanţului înconjurător. Oricum, tabăra trebuie să se fi aflat cam în acea zonă.

Obişnuit se consideră că alegerea Fintei ca loc de bătălie s-ar fi întemeiat pe adânci resorturi strategice, care aveau în vedere în primul rând blocarea culoarului dintre Gheboaia şi Mărceşti (mărginit la nord de coastele Pintenului Măgurii iar la sud de Ialomiţa), închizând astfel trecerea spre cetatea de scaun. Afirmaţia nu poate fi contestată în întregul ei, cu toate obiecţiile care i s-ar putea aduce.

Material cu drept de autor

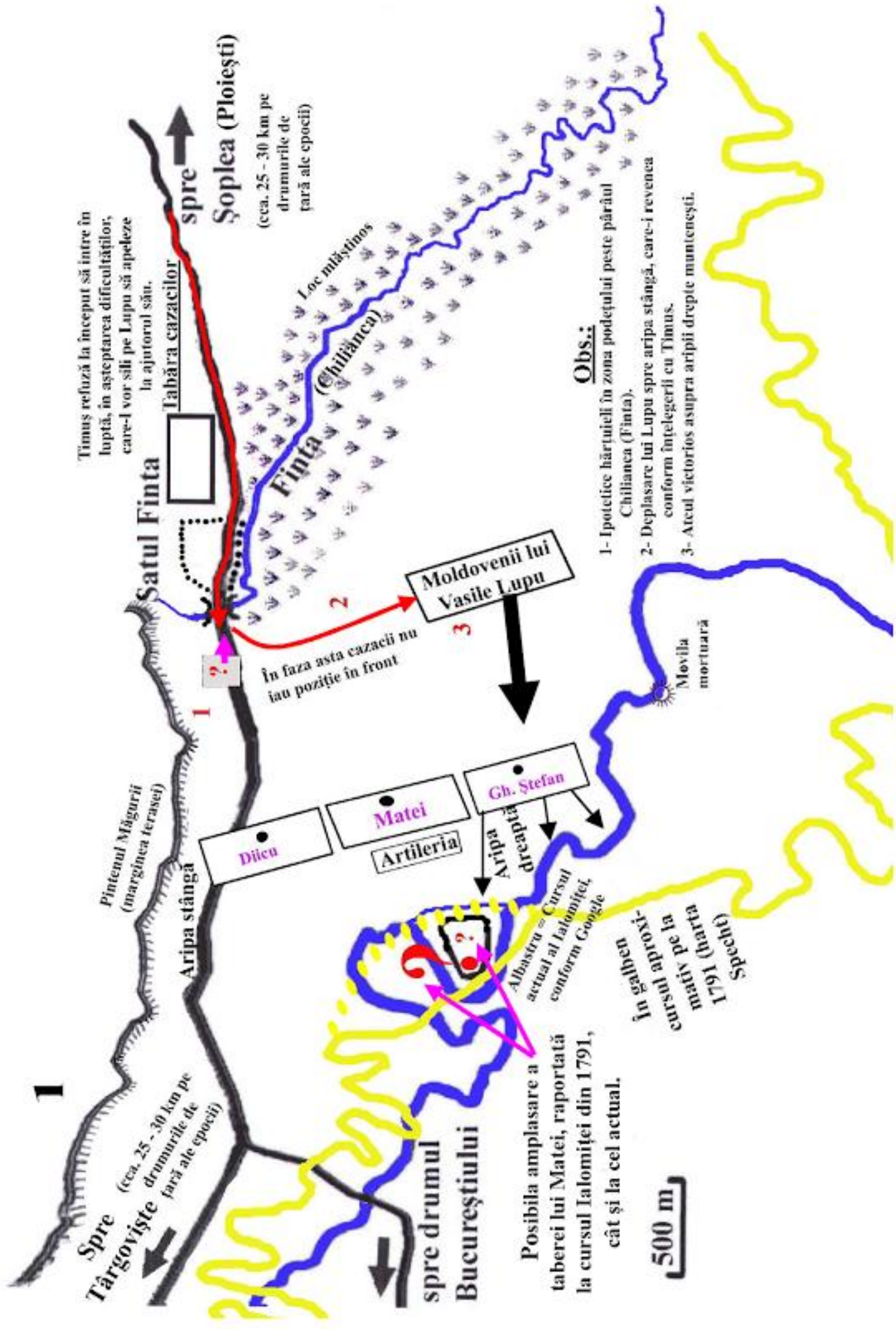

Material cu drept de autor

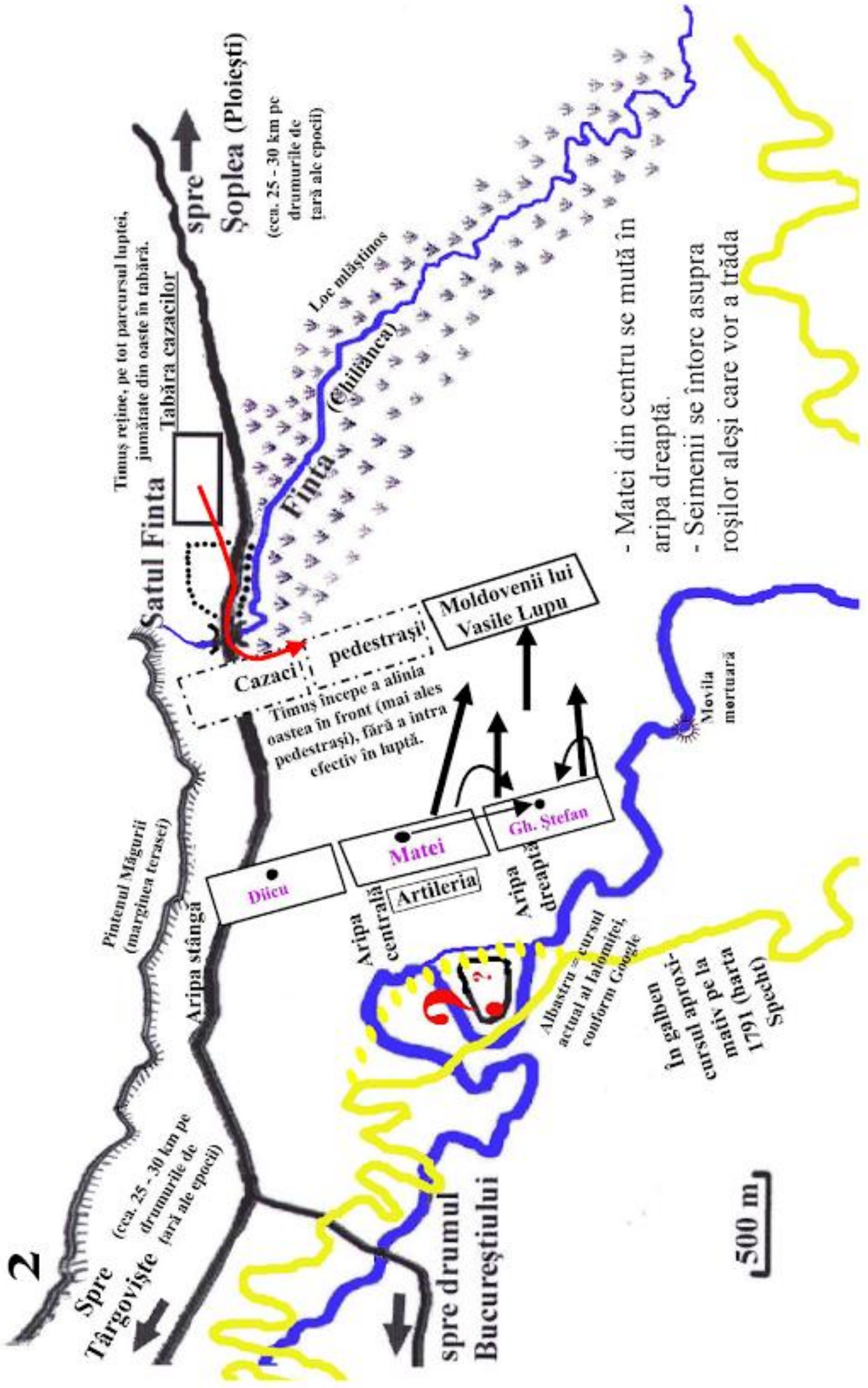

Material cu drept de autor

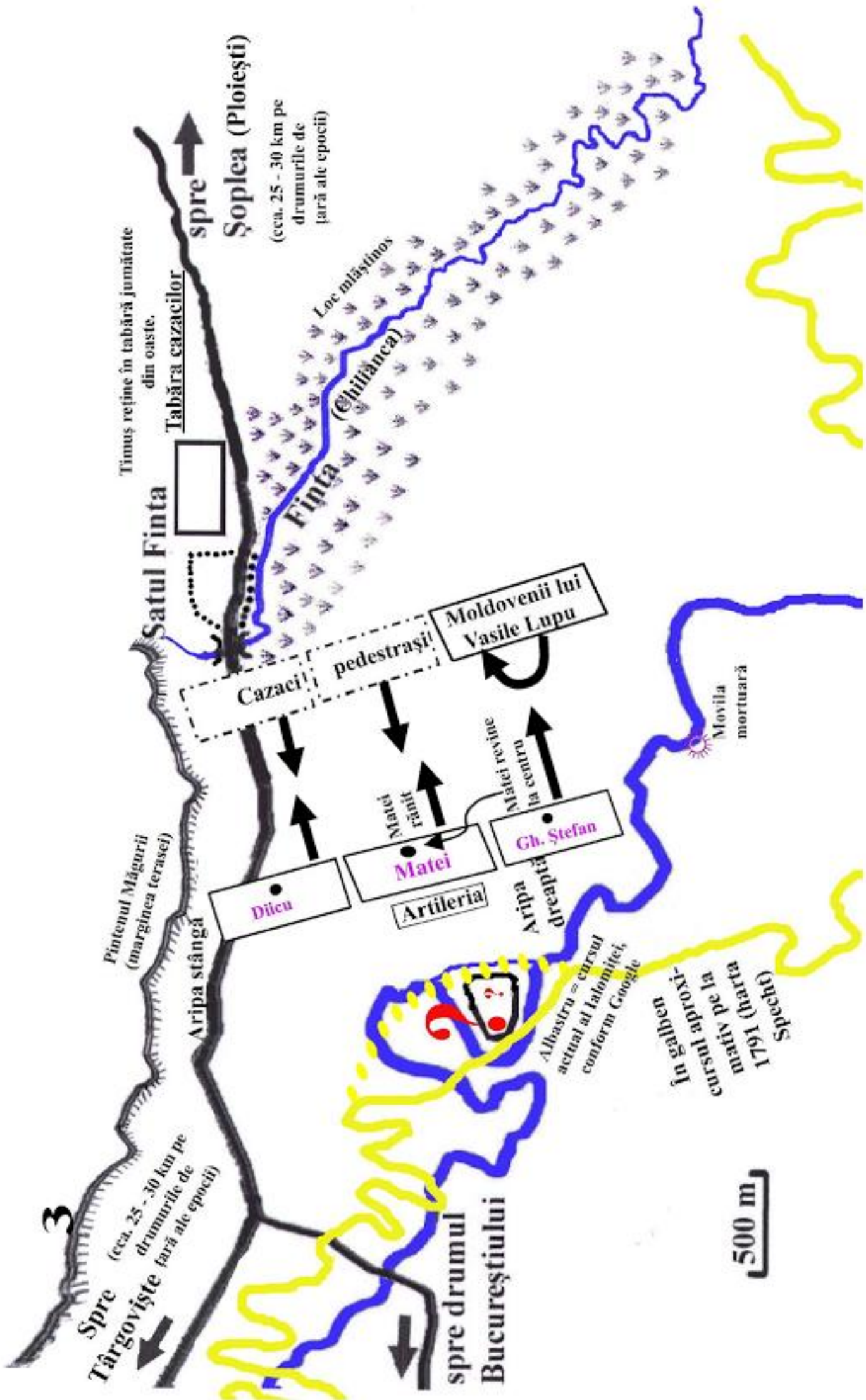

Material cu drept de autor

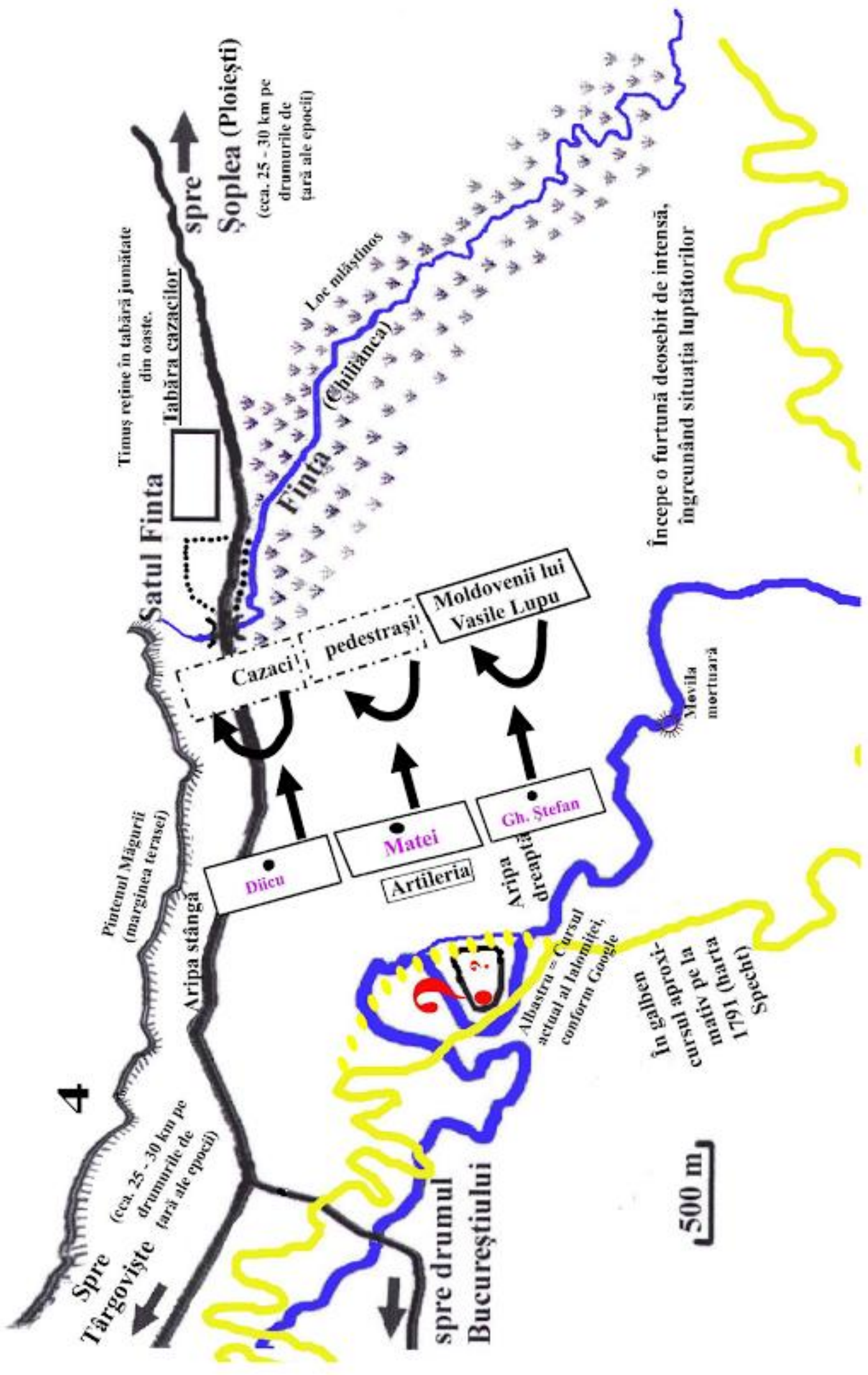

Material cu drept de autor

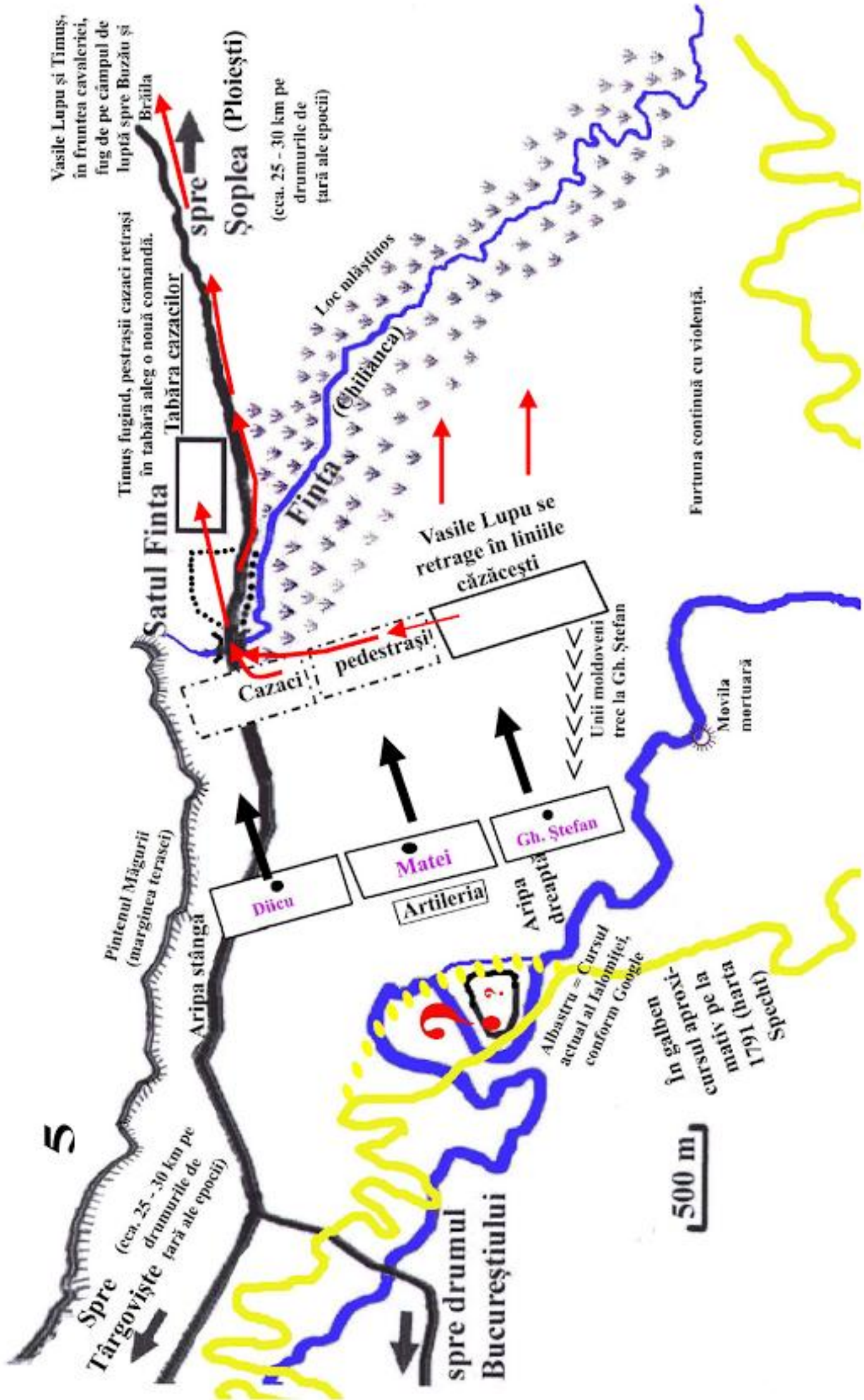

Material cu drept de autor

Fuga lui Timuș și a lui Vasile Lupu spre Moldova după înfrângerea de la Finta

Drumul lui Matei vodă spre Târgoviște

Drumul fugarilor

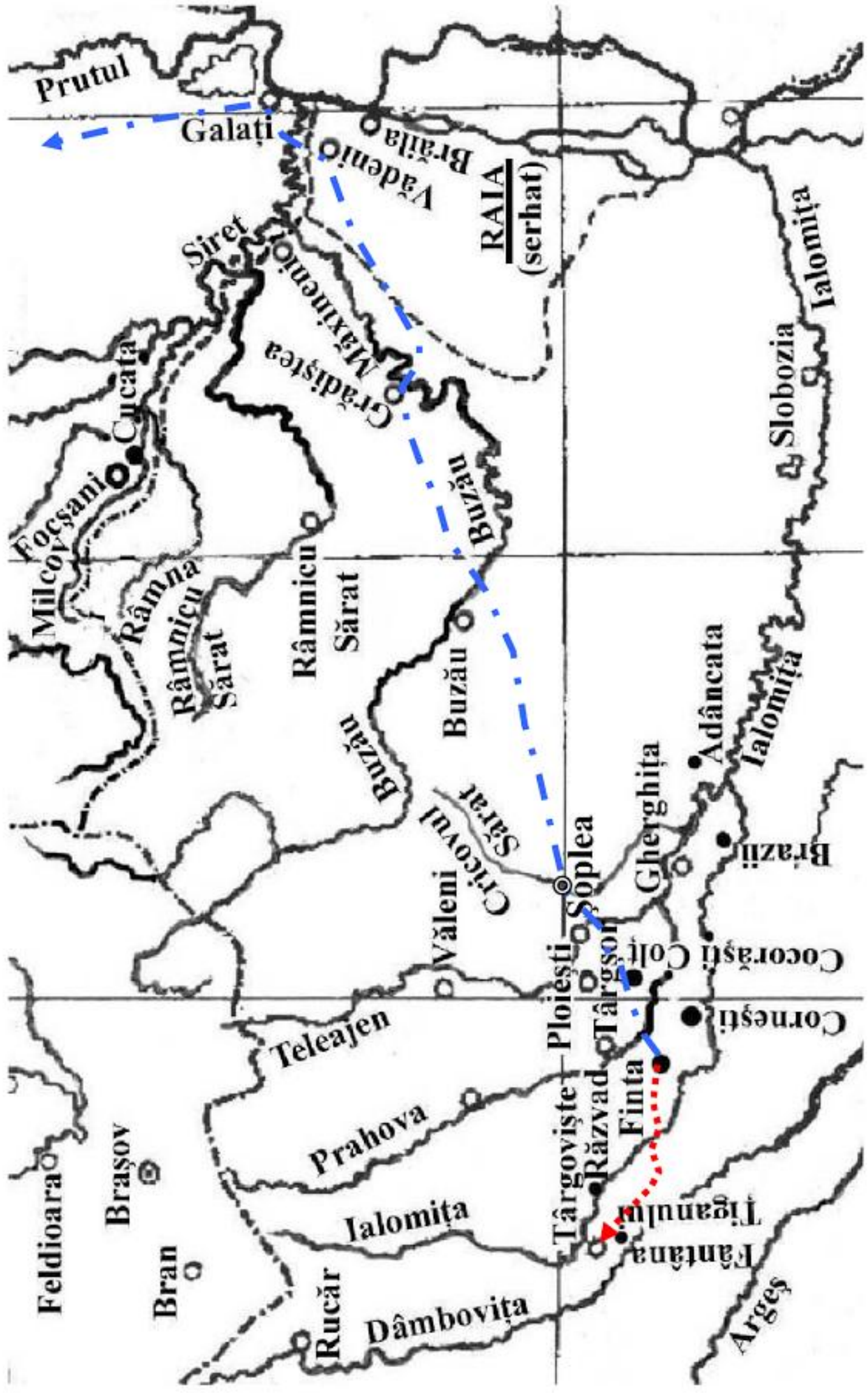

Material cu drept de autor

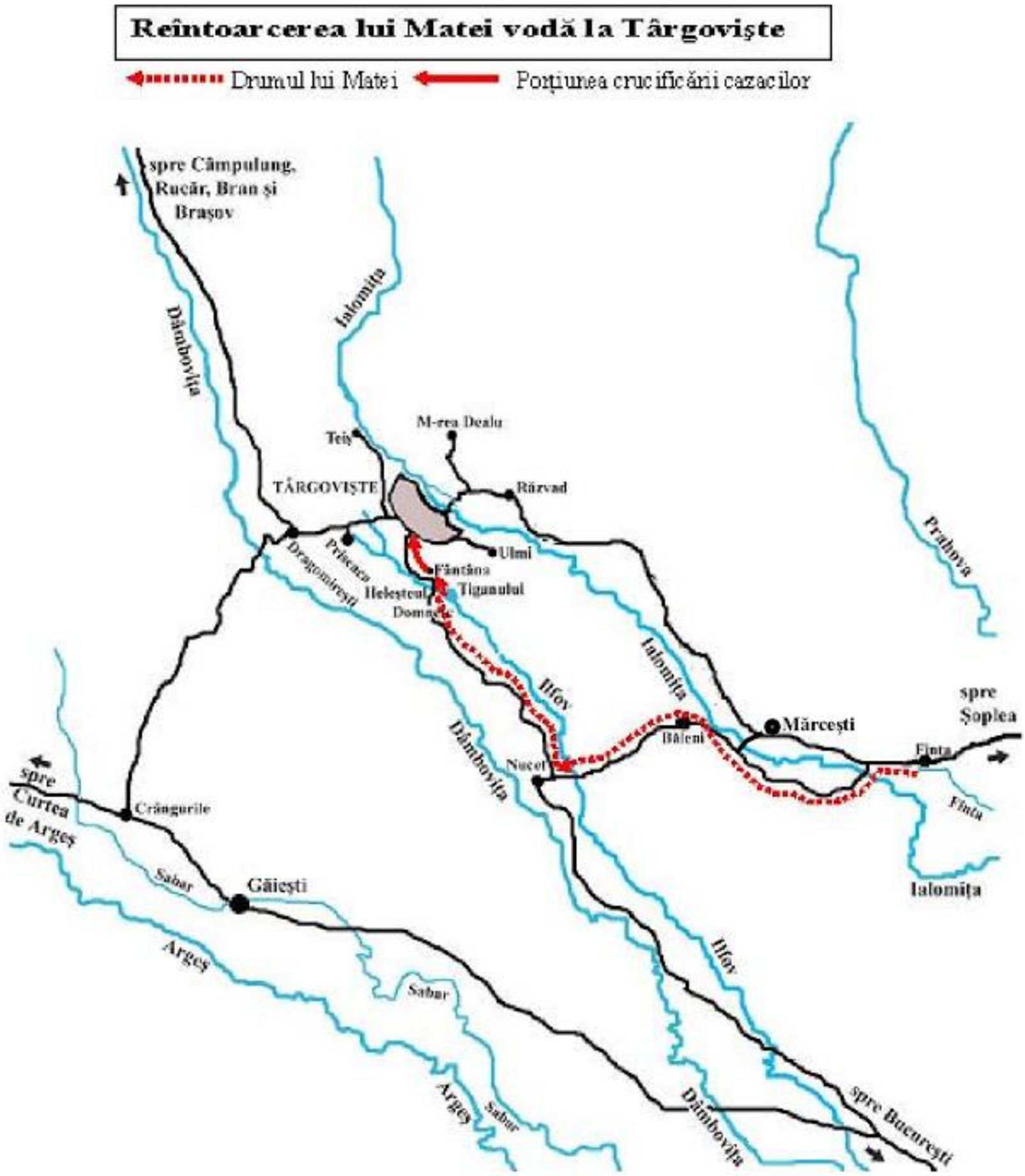

Material cu drept de autor

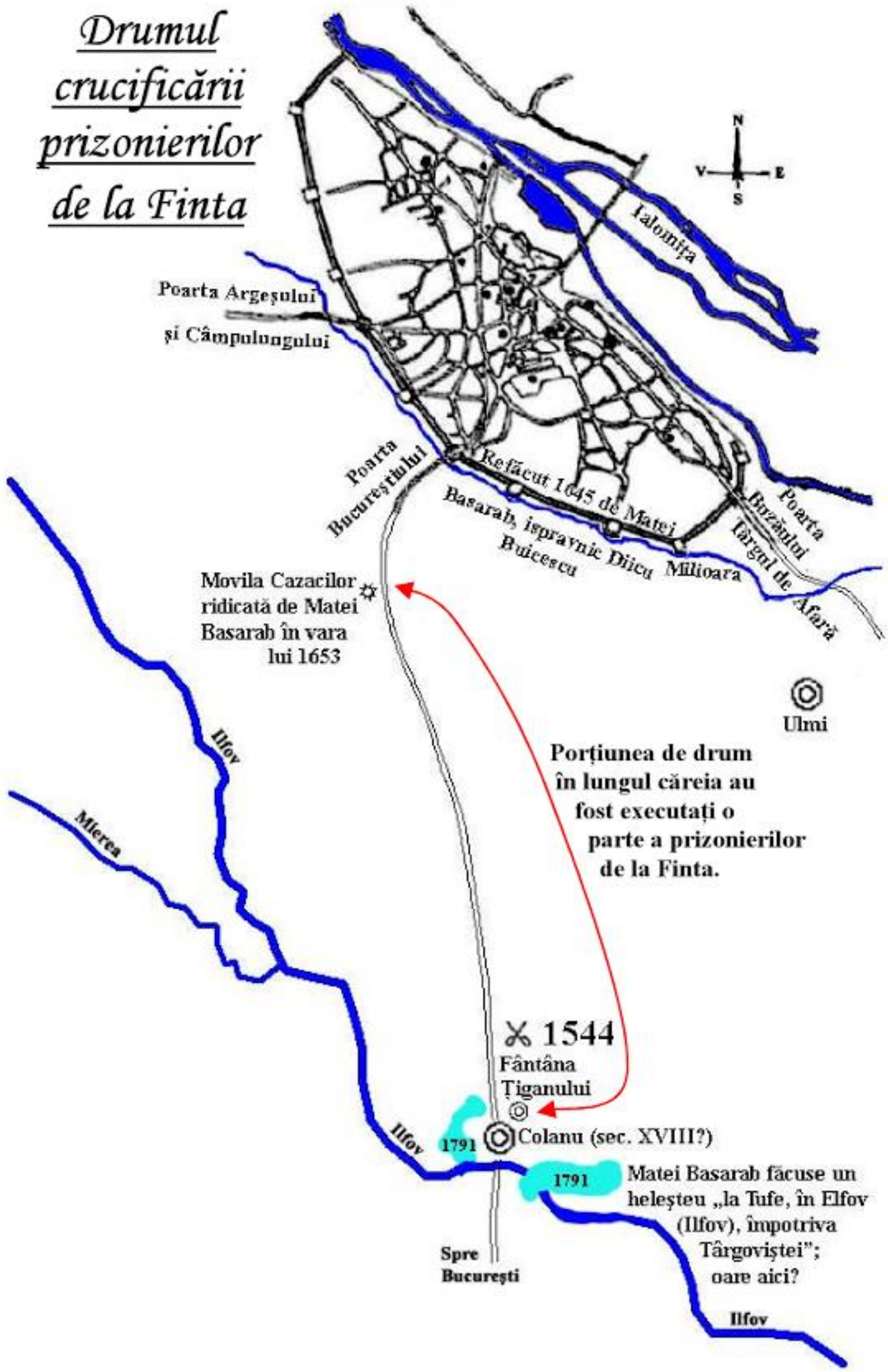

Material cu drept de autor